

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/313350355>

BATI KARADENİZ'DE ANTİK BİR OSMANLI KENTİ: PRUSIAS AD HYPIUM, ÜSKÜBÜ (KONURALP)

Book · October 2008

CITATIONS

6

READS

1,653

1 author:

Zeynel Özlü

Gaziantep University

130 PUBLICATIONS 102 CITATIONS

SEE PROFILE

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

Gaziantep kitchen in the second half of the 18th century [View project](#)

Bu araştırma Gaziantep Üniversitesi Araştırma Projeleri tarafından desteklenmiş olan "19. Yüzyıl'da Osmanlı Devletinde Difteri Hastalığı ve Mücadele (s. 1-77)" adlı proje çerçevesinde hazırlanmıştır (Proje No: Fef. 10.04). [View project](#)

**BATI KARADENİZ'DE
ANTİK BİR OSMANLI KENTİ:**

***PRUSIAS AD HYPIUM,
ÜSKÜBÜ (KONURALP)***

YRD. DOÇ. DR. ZEYNEL ÖZLÜ

Düzce Üniversitesi Araştırma Yayınları No. 1

ISBN 978 975 XXXXX X X

Eser Adı
Batı Karadeniz’de Antik Bir Osmanlı Kenti
Prusias Ad Hypium, Üskübü (Konuralp)

Hazırlayan
Yrd. Doç. Dr. Zeynel ÖZLÜ
e-mail: zeynelozlu@hotmail.com

Sayfa Tasarımı ve Kapak
Engin DİREN

Baskı – Cilt
Ufuk Reklamcılık & Matbaacılık San. Tic. Ve Ltd. Şti.
Tel.: 0212 544 92 30 - 31 • Faks: 0212 544 92 29
www.ufukmatbaa.com • info@ufukmatbaa.com

Basım Tarihi
Kasım 2008

Baskı Adedi
2.000

İletişim
Xxxxx Cad. Xxxxx İş Mrk.
İstanbul

YAZAR HAKKINDA

1974 yılında Gaziantep’te dünyaya geldi. İlk, orta ve lise öğrenimini Gaziantep’te tamamladı. 1992 yılında girdiği Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği Bölümü’nü 1996 Haziran ayında bitirdi. 1996 yılı Eylül’ünde Ankara ili Kızılcahamam İlçesine tarih öğretmeni olarak atandı. Aynı yıl Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Yeniçağ Tarihi) Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Programına başladı. Şubat 1999’ da Doç. Dr. Nuri Yavuz danışmanlığında **“Gaziantep’in 120 No’lu Şer’iyye Sicili –Transkripsiyon ve Değerlendirme”** konulu tezini bitirerek Yüksek Lisans (MA) diplomasını aldı. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Yeniçağ Tarihi) Anabilim Dalı’nda Prof. Dr. Mahmut Şakiroğlu nezaretinde **“Kassam Defterlerine Göre 18. Yüzyılın İkinci Yarısında Gaziantep”** adlı doktora tezini (PhD) tamamlayarak “Edebiyat Doktoru” unvanını aldı.

Yazarın çalışmaları arasında Gaziantep, Göynük (Bolu), Akçakoca ve Düzce kent tarihi ile ilgili muhtelif kitap ve makaleler bulunmaktadır.

Eylül 1998 - Şubat 2003 tarihleri arasında Abant İzzet Baysal Üniversitesi Düzce Meslek Yüksekokulu’nda Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Okutmanı unvanı ile çalıştı. 17 Şubat 2003’te, aynı okulda Yard. Doç. Dr. olarak öğretim üyeliğine atandı. Aynı birimde 3.10.2006’da İktisadi ve İdari Programlar Bölüm Başkanlığı’na atandı. Halen aynı okulda Yard. Doç. Dr. unvanı ile Bölüm Başkanlığı görevini yürütmekte olup, evli ve bir çocuk babasıdır.

Tablolar Listesi

Tablo 1	: Osmanlı Arşivi’nde Bulunan Temettûât Defterlerinin Bölgesel Dağılımı	9
Tablo 2	: Topçuoğlu Ailesinin Üskübü’de İkamet Ettiği Yerler ve Servetleri .	33
Tablo 3	: Konuralp Belediyesi Bütçesi	37
Tablo 4	: Üskübü’de Görev Yapan Muhtarlar ve Servetleri (1844).....	38
Tablo 5	: Üskübü Kazası Dahilinde Bulunan Dîvânlar(1844).....	41
Tablo 6	: Temettûât Verilerine Göre Kaza Merkezi Nüfusu (1844)	43
Tablo 7	: Temettûât Verilerine Göre Kırsal Alanda Nüfus (1844)	44
Tablo 8	: Temettûât Verilerine Göre Kıptî, Kazancı ve Elekçilerin Nüfusu (1844)	47
Tablo 9	: Kıptîlerin Yaptıkları Meslekler ve Servet Miktarları (1844)	48
Tablo 10	: Kazancı ve Elekçiler’in Servet Miktarları (1844)	49
Tablo 11	: Kıptîler, Kazancılar ve Elekçilerin Sahip Oldukları Gayrimenkuller (1844)	50
Tablo 12	: Kıptîler, Kazancılar ve Elekçilerin Sahip Oldukları Hayvanlar (1844).....	50
Tablo 13	: Üskübü’de Yetimlere Ait Mallar ve İşletmenleri.....	52
Tablo 14	: Üskübü’de Yetimlere Vasi Olan Bazı Kişiler (1304-1317/1887-1900)	54
Tablo 15	: Üskübü’de Vergiye Tabi Yetimler ve Vasileri (1844)	57
Tablo 16	: Asker Yolu Bekleyen Aileler (1844)	61
Tablo 17	: Üskübü’den Şehit Düşen Kişiler (1897-1900).....	64
Tablo 18	: Balkan Savaşlarından Kurtuluş Savaşına Üskübü’den Şehit Veren Aileler	66
Tablo 19	: Üskübü’deki İmam ve Hatiplerin Aile Adları ve Servetleri (1844)	118
Tablo 20	: İmam ve Hatiplerin Sahip Oldukları Toprak ve Araziler (1844)	120
Tablo 21	: İmam ve Hatiplerin Sahip Oldukları Hayvanlar (Adet/ 1844).....	121
Tablo 22	: İmam ve Hatiplerin Sahip Oldukları Bazı Gayrimenkuller (1844) .	122
Tablo 23	: İlim Tahsili İçin Gurbete Çıkan Üskübülüler (1844)	129

Tablo 24	: Sultan Orhan'a Ait Vakıf Tarlaları İşleten Aileler (1844)	139
Tablo 25	: Üskübü Kazası'nda Bulunan Vakıflara Ait Gayrimenkuller ve Harç Miktarları (1256/ 1840-41).....	150
Tablo 26	: Üskübü Vakıflarından Elde Edilen Harçların Tafsili (1256/ 1840-1841).....	152
Tablo 27	: Üskübü'deki Vakıfların Bedelât ve Tahmîsât Miktarları ile Mütevellileri (1283-1287).....	153
Tablo 28	: Üskübü'de Techiz-Tekfîn ve Iskatı Devir Ücretleri	156
Tablo 29	: Kaza Merkezinde Servet Dağılımı (Adet/1844).....	169
Tablo 30	: Kaza Merkezinde Servet Miktarları (Kuruş/1844)	169
Tablo 31	: Kent Merkezinde Yaşayan Varlıklı Aileler (1844).....	170
Tablo 32	: Kent Merkezinde Yaşayan En Varlıklı Aileler (1844)	171
Tablo 33	: Kent Merkezinde Vergi Kaçırıldığı Tespit Edilen Varlıklı Ailelerin Toplam Servetleri (1844).....	171
Tablo 34	: Kent Merkezinde Gelir Kaynaklarının Analizi (1844)	172
Tablo 35	: Devletten Kaçırılan Servetlerin Kent Merkezi Genel Servetine Oranı (1844)	173
Tablo 36	: Hâne Başına Gelir Dağılımı (1844).....	173
Tablo 37	: Hâne Başına Gelir Dağılımı (Kaza Müdürü'nün Serveti Hariç/1844).....	173
Tablo 38	: Mahallelerin Kendi İçinde Ortalama Gelir Seviyesi (1844).....	175
Tablo 39	: Kent Merkezi Genelinin Ortalama Servet Düzeyi (Adet/ 1844)	175
Tablo 40	: Kent Merkezinde Ekili Alan Miktarı (Dönüm 1844/1845).....	176
Tablo 41	: Kent Merkezinde Ekili Alanlardan Elde Edilen Gelir Miktarı.....	177
Tablo 42	: Kent Merkezinde İcareten İşletilen Mezrû Alanlardan Elde Edilen Gelir Miktarı (Kuruş/1844/1845)	177
Tablo 43	: Kent Merkezinde Hâne Başına Ekili Alan Miktarı (Dönüm/1844) .	178
Tablo 44	: Kent Merkezindeki Tarımsal İşletmelerin Büyüklüğü (Adet/1844)	180
Tablo 45	: Kent Merkezindeki Nadas Alanlarının (Gayri mezrû Tarla) Büyüklüğü	181
Tablo 46	: Hubûbât Üretiminden Hâne Başına Elde Edilen Yıllık Gelir (Kuruş)	181
Tablo 47	: Üskübü Kent Merkezinde Tahıl Üretimi (1844)	182
Tablo 48	: Kent Merkezinde Yıllık Tahıl İhtiyacı (1844).....	183

Tablo 49	: Tütün Üretiminden Dönüm Başına Alınan Yıllık Hâsıla	185
Tablo 50	: Tütün İşletmelerinin Büyüklüğü (Dönüm/1844).....	185
Tablo 51	: Tütün İşletmelerinden Hâne Başına Elde Edilen Yıllık Hâsıla (1844/Dönüm)	186
Tablo 52	: Tütün İşletmelerinden Hâne Başına Elde Edilen Yıllık Hâsıla (Kuruş).....	186
Tablo 53	: Üskübü Kent Merkezinde Üretilen Tütün Miktarı (Kıyye/1844)....	186
Tablo 54	: Pirinç Üretiminden Dönüm Başına Alınan Hâsıla	190
Tablo 55	: Pirinç İşletmelerinin Büyüklüğü (1844 yılı/Dönüm).....	191
Tablo 56	: Pirinç İşletmelerinden Hâne Başına Elde Edilen Yıllık Hâsıla (1844/Dönüm)	191
Tablo 57	: Pirinç İşletmelerinden Hâne Başına Elde Edilen Yıllık Hâsıla (Kuruş).....	191
Tablo 58	: Üskübü Merkezinde Pirinç Üretim Miktarı (Kile/1844)	192
Tablo 59	: Üskübü Kent Merkezinde Ekili Alanlarda Verimlilik Düzeyi (1844).....	192
Tablo 60	: Üskübü Kent Merkezi Hubûbât Alanlarının, Çevre Kazalar İle Üretim Açısından Karşılaştırılması	193
Tablo 61	: Kent Merkezinde Bulunan Büyükbaş Hayvanlar (Adet/1844)	194
Tablo 62	: Kent Merkezinde Küçükbaş Hayvancılık Yapan Aileler (1844).....	194
Tablo 63	: Kent Merkezinde Bulunan Küçükbaş Hayvanlar (Adet/1844)	194
Tablo 64	: Kent Merkezinde Bulunan Büyük ve Küçükbaş Hayvanlardan Elde Edilen Gelir (1844)	195
Tablo 65	: Kent Merkezinde Arıcılık (Adet/1844)	195
Tablo 66	: Kent Merkezinde Arıcılık Yapan Aileler (1844)	195
Tablo 67	: Üskübü Kent Merkezi’nde Sağman İnek Sahipliği (Adet/1844)	196
Tablo 68	: Üskübü Kent Merkezi’nde Sağman Manda Sahipliği (Adet/1844).	196
Tablo 69	: Üskübü Kent Merkezi’nde Süt Sığırcılığını Uhdesine Alan Aileler (1844).....	197
Tablo 70	: Öküzün Çift Sürmede Kullanıldığı Arazi Miktarları (Dönüm/1844).....	198
Tablo 71	: Kırsal Alanda Servet Dağılımı (Adet/1844)	202
Tablo 72	: Kırsal Alanda Servet Dağılımı (Kuruş/1844)	203

Tablo 73	: Kırsal Alanda Vergi Kaçırıldığı Tespit Edilen Varlıklı Aileler ve Toplam Servetleri (1844).....	204
Tablo 74	: Kırsal Alanda Yaşayan Fakir Aileler (1844).....	206
Tablo 75	: Kırsal Alanda Yaşayan En Varlıklı Aileler (1844).....	208
Tablo 76	: Kırsal Alanda Vergi Kaçıran En Varlıklı Aileler (1844).....	208
Tablo 77	: Kırsal Alanda Gelir Kaynaklarının Analizi (1844/kuruş).....	210
Tablo 78	: Devletten Kaçırılan Servetlerin Kır Genel Servetine Oranı (1844).....	211
Tablo 79	: Devletten Kaçırılan Servetlerin Üskübü Genel Servetine Oranı (1844).....	211
Tablo 80	: Hâne Başına Gelir Dağılımı (1844).....	212
Tablo 81	: Kırsal Kesimin Kendi İçinde Ortalama Gelir Seviyesi (Aded/ 1844).....	214
Tablo 82	: Kır Genelinin Ortalama Servet Düzeyi (Aded/1844).....	215
Tablo 83	: Kır ve Kent Genelinin Ortalama Servet Düzeyi (Adet/1844).....	216
Tablo 84	: Kırsal Alanda Ekili Alanlardan Elde Edilen Gelir Miktarı (Kuruş/1844).....	218
Tablo 85	: Kırsal Alanda Ekili Alanlardan Elde Edilen Gelir Miktarı (Kuruş/1845).....	219
Tablo 86	: Kırsal Alanda Ekili Alan Miktarı (Dönüm/1844).....	220
Tablo 87	: Kırsal Alanda İcareten İşletilen Mezrû Topraklar (Kuruş).....	222
Tablo 88	: Kırsal Alanda İcareten İşletilen Pirinç Tarlaları (Dönüm/1844).....	223
Tablo 89	: Kırsal Alanda Hâne Başına Ekili Alan Miktarı (Dönüm/1844).....	225
Tablo 90	: Kırsal Alandaki Tarımsal İşletmelerin Büyüklüğü (Adet/1844).....	227
Tablo 91	: Kırsal Alandaki Nadas Alanlarının Büyüklüğü.....	228
Tablo 92	: Hubûbât Üretiminden Hâne Başına Elde Edilen Yıllık Gelir (Kuruş).....	229
Tablo 93	: Üskübü Kırsalında Tahıl Üretimi (1844).....	231
Tablo 94	: Kırsal Kesimde Yıllık Tahıl İhtiyacı (1844).....	232
Tablo 95	: Tütün Üretiminden Dönüm Başına Alınan Yıllık Hâsıla.....	236
Tablo 96	: Tütün İşletmelerinin Büyüklüğü (Dönüm/1844).....	237
Tablo 97	: Tütün İşletmelerinden Hâne Başına Elde Edilen Yıllık Hâsıla (1844/Dönüm).....	238

Tablo 98	: Tütün İşletmelerinden Hâne Başına Elde Edilen Yıllık Hâsıla (Kuruş).....	239
Tablo 99	: Üskübü Kırsalında Üretilen Tütün Miktarı (Kıyye/1844)	240
Tablo 100	: Piriñç Üretiminden Dönüm Başına Alınan Hâsıla	241
Tablo 101	: Piriñç İşletmelerinin Büyüklüğü (1844 yılı/Dönüm).....	243
Tablo 102	: Kırın En Büyük Piriñç İşletmelerine Sahip Aileler (1844).....	244
Tablo 103	: Piriñç İşletmelerinden Hâne Başına Elde Edilen Yıllık Hâsıla	245
Tablo 104	: Piriñç İşletmelerinden Hâne Başına Elde Edilen Yıllık Hâsıla (Kuruş).....	246
Tablo 105	: Üskübü Kırsalında Piriñç Üretim Miktarı (Kile/1844).....	247
Tablo 106	: Keten Üretiminden Dönüm Başına Alınan Hâsıla	248
Tablo 107	: Keten İşletmelerinin Büyüklüğü (1844 yılı/Dönüm).....	250
Tablo 108	: Keten İşletmelerinden Hâne Başına Elde Edilen Yıllık Hâsıla (1844/Dönüm)	251
Tablo 109	: Keten İşletmelerinden Hâne Başına Elde Edilen Yıllık Hâsıla (Kuruş).....	252
Tablo 110	: Üskübü Kırsalında Keten Üretim Miktarı (Kıyye).....	253
Tablo 111	: Meyve Ağaçlarından Aded Başına Alınan Yıllık Hâsıla (1844).....	255
Tablo 112	: Meyvecilik Sektörü (1844 yılı/Aded).....	256
Tablo 113	: Meyvecilik Sektörünü Uhdesine Alan Aileler (1844).....	257
Tablo 114	: Meyve Ağaçlarından Hâne Başına Elde Edilen Yıllık Hâsıla (1844/Dönüm)	258
Tablo 115	: Üskübü Kırsalında Ekili Alanlarda Verimlilik Düzeyi (1844)	259
Tablo 116	: Üskübü Kırsalı Hubûbât Verimlilik Düzeyinin, Çevre Kazalar Kırsalı İle Karşılaştırılması (kuruş/1844)	260
Tablo 117	: Kırsal Kesimde Bulunan Büyükbaş Hayvanlar (Adet/1844).....	262
Tablo 118	: Kırsal Alanda Bulunan Küçükbaş Hayvanlar (Adet/1844).....	264
Tablo 119	: Kırsal Alanda Bulunan Büyük ve Küçükbaş Hayvanlardan Elde Edilen Gelir (1844)	265
Tablo 120	: Kırsal Alanda Küçükbaş Hayvancılık Yapan Aileler (1844).....	266
Tablo 121	: Hayvanlardan Elde Edilen Yıllık Hâsılların Diğer Kazalarla Karşılaştırılması (1844/kuruş)	266
Tablo 122	: Kırsal Alanda Arıcılık Yapan Yerleşim Yerleri (1844).....	267

Tablo 123	: Kırsal Alanda Arıcılık Sektöründe Ön Planda Olan Aileler (1844).268
Tablo 124	: Üskübü Kırsalında Sağman İnek Sahibi Aileler (Adet/1844) 270
Tablo 125	: Üskübü Kırsalında Sağman Manda Sahibi Aileler (Adet/1844) 271
Tablo 126	: Öküzün Çift Sürmede Kullanıldığı Arazi Miktarları (Dönüm/1844) 272
Tablo 127	: Kırsal Alanda Ulaşım Araçları (Adet/1844) 274
Tablo 128	: Kent Merkezinden Elde Edilen Meslekî Gelirin Dağılımı (1844)... 276
Tablo 129	: Kırsal Alandan Elde Edilen Meslekî Gelirin Dağılımı (1844) 277
Tablo 130	: Kent Merkezinde Tespit Edilen İşyerleri (1844)..... 278
Tablo 131	: Üskübü’de Bazı Malzemelerin Piyasa Fiyatları (5 Şevvâl 1317).... 278
Tablo 132	: Kent Merkezinde Dokuma ve Deri İş Kolu (Genel/1844) 279
Tablo 133	: Kent Merkezinde Dokuma ve Deri İş Kolu (Meslek Çeşidi/Adet/1844) 279
Tablo 134	: Kent Merkezinde Dericilik Yapan Aileler (1844)..... 279
Tablo 135	: Kent Merkezinde Gıda İş Kolu (Genel/1844) 281
Tablo 136	: Kent Merkezinde Gıda İş Kolu (Meslek Çeşidi/Adet/1844)..... 282
Tablo 137	: Kırsal Alanda Gıda İş Kolu (Meslek Çeşidi/Adet/1844) 282
Tablo 138	: Kent Merkezi’nde Bulunan Değirmenler ve Yıllık Gelirleri (1844)283
Tablo 139	: Kent Merkezi’nde Bulunan Değirmenlerin Sahipleri ve Servet Durumları (1844)..... 283
Tablo 140	: Kırsal Kesimde Bulunan Değirmenler ve Yıllık Gelirleri (1844) ... 286
Tablo 141	: Kent Merkezi’nde Bulunan Piriñ Dingleri ve Yıllık Gelirleri (1844)..... 287
Tablo 142	: Kent Merkezi’nde Bulunan Piriñ Dinglerinin Sahipleri ve Servet Durumları (1844)..... 287
Tablo 143	: Kırsal Alanda Bulunan Piriñ Dingleri ve Yıllık Gelirleri (1844)... 288
Tablo 144	: Kırsal Alanda Bulunan Piriñ Dinglerinin Sahipleri ve Servet Durumları (1844)..... 289
Tablo 145	: Kent Merkezinde Metalürji İş Kolu (Genel/1844) 291
Tablo 146	: Kent Merkezinde Metalürji İş Kolu (Meslek Çeşidi/Adet/1844))... 292
Tablo 147	: Kent Merkezinde Ulaştırma İş Kolu (Genel/1844)..... 293
Tablo 148	: Kent Merkezinde Ulaştırma İşini Uhdesine Alan Aileler (Genel/1844)..... 293

Tablo 149	: Kırsal Alanda Ulaştırma İş Kolu (Genel/1844)	295
Tablo 150	: Üskübü Genelinde Kereste ve Odun Sektörü (1844)	297
Tablo 151	: Akçakoca’ya Tahta Taşıyıcılığı Yapan Üskübülü Bazı Aileler ve Gelirleri (1844)	297
Tablo 152	: Kent Merkezinde Bulunan Su Hızarları ve Yıllık Gelirleri (1844) .	300
Tablo 153	: Kırsal Alanda Bulunan Su Hızarları ve Yıllık Gelirleri (1844)	300
Tablo 154	: Su Hızarı ve Su Değirmenlerine Birlikte Sahip Olan Aileler (1844)	301
Tablo 155	: Kırsal Alanda Su Hızarı, Su Değirmeni ve Pirinç dingi Yıllık hâsılalarının Karşılaştırılması (1844)	302
Tablo 156	: Kent Merkezinde Hizmet Sektörü (1844)	304
Tablo 157	: Kırsal Alanda Hizmet Sektörü (1844)	305
Tablo 158	: Gurbette Hayatını Kazanan Kişiler (1844)	307
Tablo 159	: Ürünlerden Birim Başına Alınan Öşür Miktarı (Kuruş/1844)	309
Tablo 160	: Kent Merkezinde Öşür Vergisinin Dağılımı (Kuruş/1844)	309
Tablo 161	: Kent Merkezinde Öşür Ürün Bakımından Dağılımı (Kuruş/1844)	309
Tablo 162	: Kırsal Kesimde Öşür Vergisinin Dağılımı (Kuruş/1844)	312
Tablo 163	: Kırsal Kesimde Öşür Ürün Bakımından Dağılımı (Kuruş/1844)..	313
Tablo 164	: Kent Merkezinde Vergü-yi Mahsûsa’nın Dağılımı (1844)	315
Tablo 165	: Kent Merkezinde Vergü-yi Mahsûsa Ödemeyen Aileler (1844).....	316
Tablo 166	: Kırsal Alanda Vergü-yi Mahsûsa’nın Dağılımı (1844)	317
Tablo 167	: Kentsel Alanda Öşür ve Vergü-yi Mahsûsa’nın Karşılaştırılması (1844)	318
Tablo 168	: Kırsal Alanda Öşür ve Vergü-yi Mahsûsa’nın Karşılaştırılması (1844)	319
Tablo 169	: Mirasından Vergü-yi Mahsûsa Tahsil Edilen Bazı Kişiler	320
Tablo 170	: Üskübü’de Kullanılan Kumaş Çeşitleri ve Fiyatları	327
Tablo 171	: Üskübü’de Saat Sahibi Aileler	328
Tablo 172	: Üskübü’de Kullanılan Bazı Aksesuarların Fiyatları	329
Tablo 173	: Üskübü’de Kullanılan Tütün Malzemeleri, Tesbihler ve Fiyatları..	329
Tablo 174	: 19. Yüzyıl Sonlarında Üskübü’de Konut Çeşitleri ve Fiyatları	330
Tablo 175	: Üskübü’de Hânesinde Avan Nuhas Bulunan Aileler (1310-1315) .	344

Tablo 176	: Üskübü’de Bazı Temel Maddelerin Fiyatları.....	346
Tablo 177	: Boşanma Davalarında Görev Alan Dava Vekilleri ve Müvekkilleri	359
Tablo 178	: Diğer Davalarda Görev Alan Dava Vekilleri ve Müvekkilleri.....	361
Tablo 179	: Üskübü’de Dünya Evine Giren Bazı Çiftler (1303-1304/ 1885-1887).....	369
Tablo 180	: Üskübü’de Mehr-i Müeccel ve Muaccel Miktarı (19. Yüzyıl Sonları).....	374
Tablo 181	: Üskübü’de Vefat Eden Bazı Kişilerin Miraslarından Eşlerine Ayrılan Mehr-i Müeccel Miktarları (19. Yüzyıl Sonları) ..	375
Tablo 182	: Üskübü’de Kullanılan Erkek Kişi Adları.....	378
Tablo 183a	: Üskübü’de Aile ve Kişi adları (1844).....	385
Tablo 183b	: Üskübü’de Aile ve Kişi adları (1844)	388
Tablo 183c	: Üskübü’de Aile ve Kişi adları (1844)	391
Tablo 183d	: Üskübü’de Aile ve Kişi adları (1844)	394
Tablo 183e	: Üskübü’de Aile ve Kişi adları (1844)	396
Tablo 183f	: Üskübü’de Aile ve Kişi adları (1844)	398
Tablo 183g	: Üskübü’de Aile ve Kişi adları (Alfabetik Sıraya Göre).....	399
Tablo 183h	: Üskübü’de Aile ve Kişi adları (1844)	404
Tablo 183ı	: Üskübü’de Aile ve Kişi adları (1844)	406
Tablo 183i	: Üskübü’de Aile ve Kişi adları (1844)	414
Tablo 183j	: Üskübü’de Aile ve Kişi adları (1844)	417
Tablo 183k	: Üskübü’de Aile ve Kişi adları (1844)	419
Tablo 183/l	: Üskübü’de Aile ve Kişi adları (1844)	423
Tablo 183m	: Üskübü’de Aile ve Kişi adları (1844)	426

Resimler Listesi

Resim 1	: Tanrıça Tykhe Heykeli	18
Resim 2	: Konuralp’teki Antik Tiyatrodan bir Görünüm, Tiyatro Basamakları ...	19
Resim 3	: Konuralp’teki Antik Tiyatronun Bugünkü Hali	19
Resim 4	: Laurens tarafından 1850’de resm edildiği belirtilen Antik Tiyatro	20
Resim 5	: Girlandlı Lahitin Genel Görünümü	21
Resim 6	: Girlandlı Lahitten Bazı Bölümler	22
Resim 7	: Üskübü’nün ilk fatihlerinden Konuralp Ahmet Bey’in Maiyetinden Ali Hamza İçin Yapılmış Türbe (1323)	24
Resim 8	: Türklerin Üskübü’ye İlk Yerleşimi İle Yaşıt 700 Yıllık Ulu Çınar	25
Resim 9	: Üskübü Kazası Ayanı Kapıcıbaşı Topçuoğlu Mehmed’in Mezarı (Ekim 2008)	29
Resim10	: Üskübü Kazası Ayanı Kapıcıbaşı Topçuoğlu Mehmed’in Mezarındaki Ayak Ucu Taşı Motifi (Ekim 2008)	29
Resim 11	: Üskübü Kazası Ayanı Kapıcıbaşı Topçuoğlu Mehmet’in Mezar Başlığı (Ekim 2008)	30
Resim 12	: Üskübü Kazası Ayanı Kapıcıbaşı Topçuoğlu Mezarının Eski Hali	31
Resim 13	: Üskübü Kazası Ayanı Topçu oğlu Mehmed’in eşi Ayşe Hanıma Ait Mezar Başlığının Bugünkü Hali	32
Resim 14	: Üskübü Kazası Ayanı Topçu oğlu Mehmed’in eşi Ayşe Hanıma Ait Mezar Başlığının Eski Hali	32
Resim 15	: Bağdatlı Necmi Gazi Şeyh Şibli Hacı Ali, Konuralp Bey ve Yâveri için Yapılmış Türbenin Dış Görünüşü	81
Resim 16	: Bağdatlı Necmi Gazi Şeyh Şibli Hacı Ali, Konuralp Bey ve Yâveri için Yapılmış Türbenin İç Görünüşü	82
Resim 17	: Kemer Kasım Köyü’nde Bulunan Su Kemerleri 1	131
Resim 18	: Kemer Kasım Köyü’nde Bulunan Su Kemerleri 2	131
Resim 19	: Topçuzâde Mehmed Ağa Çeşmesine Ait Kitabe	133
Resim 20	: Topçuzâde Mehmed Ağa Çeşmesinin Eski Hali	134
Resim 21	: Hacı Selahaddin Ağa Çeşmesi Kitabesi	134

Resim 22	: Üskübülü Şeyh Nuri kerimesi Şerîfe Hoca Hatuna ait Mezar Kitabesi	159
Resim 23	: Doksandört Cemaatından Halil Alemdar Ağa'ya Ait Mezar Kitabesi	160
Resim 24	: Hacı Osman Efendi'ye Ait Mezar Kitabesi	160
Resim 25	: Beçiyörükler Köyü'nde Bulunan İki Kardeşe Ait mezarlık.....	161
Resim 26	: Hasan Hüsey'in Bey'in Kerimesine Ait Mezar Kitabesi 1.....	162
Resim 27	: Hasan Hüsey'in Bey'in Kerimesine Ait Mezar Kitabesi 2.....	163
Resim 28	: Eşrâf-ı Kuzât'tan Mehmed Emin Efendi'ye Ait Mezar Kitabesi	164
Resim 29	: Hoca Kadnik oğlu Merhûm Şeyh Seyyid Mehmed Nuri Efendi'ye Ait Mezar Kitabesi.....	166
Resim 30	: Çilimli Bölgesi ve Konuralp Müzesinden Birer Mezar Başlığı	167
Resim 31	: Üskübü'de Pirinç Hasatı	188
Resim 32	: Üskübü Pirinci ve Kurutulması	188
Resim 33	: Üskübü'de Giyilen Tarihi Kıyafetler	326
Resim 34	: Üskübü'de Giyilen Sim Sırma İşlemeli Bindalı Elbise ve Uçkur Çeşitleri	326
Resim 35	: Üskübü'de Fevkânî (İki katlı) Tarihi Konut Çeşitleri 1	333
Resim 36	: Üskübü'de Fevkânî Tarihi Konut Çeşitleri 2.....	333
Resim 37	: Üskübü'de Fevkânî (İki katlı) Tarihi Konut Çeşitleri 3	334
Resim 38	: Üskübü'de Konutlarda Mekan Düzenlemesi.....	337
Resim 39	: Üskübü'de Kullanılan Aydınlatma Malzemeleri	338
Resim 40	: Konuralp'te Kullanılan Bakırdan Ma'mûl Leğen ve İbrik Çeşitleri ...	342
Resim 41	: Gürebe	350
Resim 42	: Üskübü'de Kullanılan Orak Çeşitleri /Kısa ve Uzun Saplı Orak.....	351
Resim 43	: Üskübü'de Kullanılan Tarihi Tartı.....	354

Şekiller Listesi

Şekil 1: Konuralp’teki Antik Tiyatronun Krokisi	20
Şekil 2: Prusias’ta Mevcut Kalıntılar ve Önemli Yapılar	21
Şekil 3: Eğridere Derbendi 1	70
Şekil 4: Eğridere Derbendi 2	70

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	XXX İ
ÖNSÖZ	XXX İİİ
KISALTMALAR	XXXV
GİRİŞ	1
KAYNAKLARIN TAKDİMİ	1
a) Kadı Sicilleri.....	2
b) Vakfiyeler	4
c) Esas Defterleri	4
d) Hurûfât Defterleri.....	5
e) Sâlnâmeler.....	6
f) Temettûât Defterleri.....	7
1) Defteri Bulunan Yerleşim Birimleri.....	11
2) Üskübü Temettûât Defterleri’nin Özellikleri.....	11

BİRİNCİ BÖLÜM

I. ÜSKÜBÜ’NÜN İDARİ DURUMU

A) İLKÇAĞ’DA ÜSKÜBÜ	16
B) OSMANLILAR DÖNEMİNDE ÜSKÜBÜ	23
a) Ayanlık.....	25
1- Ayanlık ve Topçuoğlu Ailesi	26
2- Ayan Topçuzâde Mehmed Ağa’nın Mezarı.....	28
3- Topçuoğlu Ailesinin Ekonomik Durumu	33
b) Kaza Müdürlüğü	33
c) Konuralp Belediyesi	36
d) Muhtarlıklar	37
e) Kaza Mukayyidliği.....	38
f) Ziraat Müdürlüğü.....	39

İKİNCİ BÖLÜM

II. ÜSKÜBÜ'NÜN SOSYAL DURUMU

A) NÜFUS	41
a) Avârizhâne Kayıtlarına Göre Kaza Nüfusu	41
b) Temettûât Kayıtlarına Göre Kaza Nüfusu	42
1- Temettûât Kayıtlarına Göre Kaza Merkezi Nüfusu	42
2- Temettûât Kayıtlarına Göre Kırsal Alan Nüfusu	43
c) Sâlnâme Kayıtlarına Göre Kaza Nüfusu	44
d) Cizye Kayıtlarına Göre Gayrimüslim Nüfusu	46
e) Nüfusun Niteliği	46
1- Bölgede Yaşayan Kiptîler, Kazancılar ve Elekçiler	46
1.1. Kiptîler, Kazancılar ve Elekçilerin Nüfusları	46
1.2. Kiptîler, Kazancılar ve Elekçilerin Servetleri	47
f) Yetimler	51
1- Yetimlere Ait Malların İşletilmesi ve Vasilik Müessesesi	51
2- Vesâyet Eden Kişilerin Kimlikleri	53
3- Üskübü' de Vergiye Tabi Yetimler	56
g) Zabtiye Neferleri	59
h) Askerler	60
1- Üskübü' den Asker Temini	60
2- Üskübü' de Asker Yolu Bekleyen Aileler	60
3- Üskübü' de Şehit Veren Aileler (1897-1900)	64
4- Üskübü' de Şehit Veren Aileler (Balkan Savaşları'ndan Kurtuluş Savaşı'na)..	66
i) Doktorlar ve Üskübü' de Kolera Hastalığı	67
j) Menzil Hizmeti Yapan Hâneler	68
k) Derbend Hizmeti Yapan Hâneler	69
l) Üskübü' ye Gelen Muhâcirler	71
1- Kırım Muhâcirleri	72
2- Çerkes Muhâcirler	72
3- Şeyh Bezenli Aşireti	73
B) ÜSKÜBÜ'DE BULUNAN VAKIFLAR	74
a) Câmii, Mescîd ve Zâviyeler	75
1- Aşağı Mîlân (Melen) İsar Köyü Câmisi Vakfı	75
2- Düverdüzü Köyü Câmisi Para Vakfı	76
3- Yeniköy Câmisi Para Vakfı	77
4- Laz Hamidiye (Kabalak) Köyü Câmisi Para Vakfı	78
5- Karaçörtlen Köyü Câmisi ve Para Vakfı	79
6- Ballı (Ballar) Köyü Câmisi Para Vakfı	80
7- Şeyh Şîblî Tekkesi	80
8- Şeyh Ali bin Şîblî Efendi Câmî-i Şerifi	82
9- Ağsaklar Köyü Yeniçeri Mehmed Câmî-i Şerifi	82

10- Aşıklar Köyü Yeniçeri Mehmed Beşe Câmi-i Şerifi	85
11- Aşıklar Mescîd-i Şerifi	86
12- Dere Câmi-i Şerifi	86
13- Orta Vakıf Câmi-i Şerifi.....	86
14- Gideni Köyü Mescîd-i Şerifi veya Cuma Câmi-i Şerifi.....	86
15- Hacı Raşid Bey Câmi-i Şerifi.....	87
16- Osmanca Mescîd-i Şerif-i.....	87
17- Gazi Hüdâvendigâr Câmi-i Şerifi.....	87
18- Hacı Mehmed Câmi-i Şerifi	87
19- Beçi Hacı Mehmed Beşe (Yeniçeri Mehmed) Câmi-i Şerifi.....	88
20- Yörükköy Mehmed Beşe Mescîd-i Şerifi.....	90
21- Batum Muhâcirleri Köyü Câmi-i Şerifi.....	90
22- Milân Deresi Köyü Câmi-i Şerifi	90
23- Seyyid Mehmed Ağa Vakfı.....	91
24- Terzialiler Mahallesi Mescîd-i Şerifi.....	91
25- Dere Mescîd-i Şerifi	92
26- Kasaba Câmi-i Şerifi	92
27- Dilâver Ağa Câmi-i Şerifi	92
28- Hacı Hüseyin Mescîd-i Şerifi ve Mektebi	95
29- Kasaba Ma’ mure Câmi-i Şerifi	95
30- Davud Bey Mescîd-i Şerifi.....	95
31- Aşağıkaraköy Câmi-i Şerifi.....	96
32- Hacı Kadirler Mescîd-i Şerifi	96
33- Hacı Abdülkadir Mescîd-i Şerifi	96
34- Hacı Kumru Mescîd-i Şerifi.....	96
35- Hacı Ahmed Vakfı ve Aşağı Mahalle Câmi-i Şerifi.....	96
36- İlyas Dede Vakfı ve Yukarıkaraköy Ahmed Ağa Câmi-i Şerifi.....	97
37- Yukarıkaraköy Mescîd-i Şerifi.....	101
38- Mescîd-i Atik Câmi-i Şerifi.....	101
39- Hacı Mehmedler Mahallesi Mescîd-i Şerifi	102
40- Kuşlar Köyü Mescîd-i Şerifi	103
41- Uç Mescîd-i Şerifi	103
42- Sultan Orhan Câmi-i Şerifi	103
43- Fidânî Büyük Câmi-i Şerifi	104
44- Hasancalar Köyü Mescîd-i Şerifi	105
45- Köse Ömer Mescîd-i Şerifi	105
46- Çilmi Mescîd-i Şerifi.....	105
47- Çilmi Câmi-i Şerifi.....	106
48- Döngelli Köyü Mescîd-i şerifi.....	107
49- Seker Köyü Mescîd-i Şerifi.....	107
50- Bulmaklar Köyü Mescîd-i Şerifi	108
51- Eyyüb Mescîd-i Şerifi	108

52- Çayrlar Câmî-i Şerifi	108
53- Aynioğlu Köyü Mescîd-i Şerifi	108
54- Kusurlar Köyü Mescîdi	108
55- Yusuf Beşe Mescîdi (Câmî-i Şerifi)	108
56- Harâlî Köyü Mescîdi	110
57- Salihoğlu Mustafa Mescîd-i Şerifi	110
58- Dedeli Köyü Mescîd-i şerifi	110
59- Memiler Köyü Mescîd-i Şerifi.....	110
60- Hacı Sefer Mescîd-i Şerifi	111
61- Gebeşler Köyü (Mahallesi) Câmî-i Şerifi	111
62- Topçular Mescîd-i Şerifi.....	112
63- Hacı Şa'bân Mescîd-i Şerifi.....	112
64- Kaymakçı Köyü Mescîd-i şerifi.....	112
65- Hatipköy Karyesi Mescîd-i Şerifi	112
66- Kışlar Köyü Mescîd-i şerifi	112
67- Hacı Ahmedler Mescîd-i Şerifi.....	112
68- Yerişler Köyü Mescîd-i şerifi	113
69- Karanlıkdere (Karanlıkdere) Mamuriye Câmî-i Şerifi	113
70- Adaköy Mescîd-i Şerifi	113
71- Gündoğmuş Köyü Mescîd-i Şerifi.....	113
72- Kadioğlu Mehmed Mescîd-i Şerifi	114
73- Yaka Köyü Mescîd-i Şerifi.....	114
74- Hisar Mahallesi Mescîd-i Şerifi	114
75- Mehmed Beşe Câmî-i Şerifi	114
76- Me'mur Câmî-i Şerifi	115
77- Avlıyan Köyü (Mescîdi) Câmî-i Şerifi	116
78- Mezun Köyü Câmî-i Şerifi	116
79- Şekerpınar Mescîd-i Şerifi	116
80- Malatyalı Köyü Mamuriye Câmî.....	116
b) İmam ve Hatiplerin Geçim Düzeyleri.....	117
c) Üskübü'de İlim Hayatı: Medreseler ve Sıbyân Mektepleri.....	123
1- Medreseler	123
1.1. Taş Mektepten Medreseye: Merhûm Hacı Ahmed Paşa Medresesi.....	123
1.2. Müderrislerin Ekonomik Durumu.....	125
1.3. Karaçörtlen Köyü Fehmiye Medresesi Para Vakfı.....	125
2- Sıbyân Mektepleri	126
2.1. Aşağı Mektep.....	126
2.2. Dilâver Ağa Sıbyân Mektebi.....	127
2. 3. Mehmed Fakih Zâviyesi Muallimhâneleri	127
2. 4. Sıbyân Muallimlerinin Ekonomik Durumları	127
3- Gurbete İlim Öğrenmeye Giden Üskübülüler	128
4- İbtidâîler	130

d) Üskübü’de Kurulan Hamam, Çeşme ve Köprüler.....	130
1- Hamamlar	132
1.1. Hacı Şa’bân Hamamı.....	132
2- Çeşmeler	132
2.1. Şâdırvân (Şâd-i revân) Câmi-i Şerif-i ve Çeşmesi Vakfı	132
2. 2. Dilâver Ağa Çeşmesi ve Üskübü’de Susuzluk	132
2. 3. Topçuzâde Mehmed Ağa Çeşmesi	133
2. 3. Hacı Salahaddin Ağa Çeşmesi.....	134
3- Köprüler	135
3. 1. Mîlân Deresi Mezrası Vakfı veya Besanoğlu Tahta Köprüsü Vakfı.....	135
3.2. Huzâme Köprüsü Vakfı.....	136
4- Su Kuyuları.....	136
e) Zâviye ve Mezralar.....	137
1- Zekerriyya Zâviyesi Vakfı.....	137
2- Mehmed Fakih Zâviyesi.....	139
3- Akkadı Mezrası Vakfı.....	142
4- Şeref Çiftliği Mezrası Vakfı	143
5- Ağsak Dede Mezrası	143
6- İlce oğlu Şeyh Ahmed Zâviyesi	143
7- Aslı Hacı Vakfı Mezrası.....	144
8- Kılavuz Mezrası Vakfı	144
9- Hacı Dilâver Vakfı Mezrası.....	145
10- Hacı Davud Vakfı Günyaka Mezrası	145
11- Hacı Davud Vakfı Kemerniyaka Mezrası	145
12- Aşağıkaraköy Mezraları	146
13- Yusuf Fakı Zâviyesi Vakfı	146
14- Bulgarlıoğlu Vakfı Mezrası.....	146
15- Ketenciler Köyü Vakıf Tarlası	147
16- Kümile Hacı Vakfı Mezrası	147
17- Şeyh Musa Zâviyesi Vakfı.....	147
18- Ca’fer Mezrası Vakfı.....	148
19- Kemângün Mezrası Vakfı	148
20- Dedeperi Mezrası.....	148
f) Üskübü Vakıflarının 19. Yüzyıl Sonlarında Durumu.....	149
g) Üskübü’de Ölüm felsefesi ve Osmanlı Mezar Taşları.....	155
1- Techîz-Tekfîn ve Iskât-ı Devir	155
2- Mezar Taşları	157
2. 1. Mezar Taşlarında Girizgah	158
2. 2. Ad Soyad, Meslek ve Ölüm Tarihlerinin Yazıldığı Mezar Taşları	158
2. 3. Anne Babaların Çocuklarına Duydukları Hislerle İlgili Mezar Taşları.....	161
2. 4. Bağışlanma, Cennet ve Dua Dileyen Mezar Taşları	164
2. 5. Diğer Mezar Taşları.....	167

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. ÜSKÜBÜ'NÜN EKONOMİK DURUMU

A) KENT MERKEZİNİN EKONOMİK DURUMU	168
a) Ailelerin Servetleri ve Gelir Kaynaklarının Analizi	168
1- Servet Dağılımı	168
2- Üskübü Merkezinde Yaşayan Varlıklı Aileler	170
1- Gelir Kaynaklarının Yıllık Analizi	172
2- Kaçırılan Servet Miktarları	172
3- Gelirin Hâne Başına Dağılımı	173
c) Üskübü' de Fakirlik- Zenginlik Olgusu	174
d) Ekili Toprakların Analizi	175
1- Üskübü Kent Merkezinde İcarenen İşletilen Topraklar	177
2- Hâne Başına Ekili Alan Miktarı	177
e) Tahıl İşletmeciliği	178
1- Dönüm Başına Yıllık Hâsılat: Verimlilik	178
2- Tarımsal İşletmelerin Büyüklüğü	179
3- Nadas Alanlarının Büyüklüğü ve Nadas Süresi	180
4- Hâne Başına Yıllık Tahıl Üretimi	181
5- Kent Merkezinde Üretilen Tahılların Türü ve Miktarı (Öşür Oranlarına Göre)	182
6- Üskübü Kent Merkezinde Yıllık Tahıl İhtiyacı	182
f) Tütün Üretimi ve Üskübü' de Kuraklık	183
1- Dönüm Başına Yıllık Hâsılat: Verimlilik	184
2- Tütün İşletmelerinin Büyüklüğü	185
3- Hâne Başına Yıllık Tütün Üretimi	185
4- Üskübü Kent Merkezinde Tütün Üretim Miktarı	186
g) Pirinç Üretimi	186
1- Çeltikçi Reaya ve Çeltik Vergisi	188
2- Dönüm Başına Yıllık Hâsılat: Verimlilik	189
3- Pirinç İşletmelerinin Büyüklüğü	190
4- Hâne Başına Yıllık Pirinç Üretimi	191
5- Pirinç Üretim Miktarı	192
h) Ekili Alanlarda Yıllık Verimlilik Düzeyi	192
ı) Hubûbât Alanlarının Çevre Kazalarla Karşılaştırılması	193
i) Hayvancılık	193
1- Kent Merkezinde Bulunan Büyükbaş Hayvanlar	193
2- Kent Merkezinde Bulunan Küçükbaş Hayvanlar	194
3- Kent Merkezinde Arıcılık	195
4- Kent Merkezinde Süt ve Mamulleri Üretimi	196
5- Kent Merkezinde Ekili Toprakların İşlenmesi ve Öküzün Fonksiyonu	198
6- Kent Merkezinde Ulaşım ve Taşıma Araçları	198
7- Hayvanların Fiyatları	199

B) KIRSAL ALANDA EKONOMİK DURUM	200
a) Ailelerin Servetleri ve Gelir Kaynaklarının Analizi.....	200
1- Servet Dağılımı	200
2- Üskübü Kırsalında Yaşayan Varlıklı Aileler	207
1- Gelir Kaynaklarının Yıllık Analizi	209
2- Kaçırılan Servet Miktarları.....	211
3- Gelirin Hâne Başına Dağılımı	212
c) Üskübü’de Fakirlik- Zenginlik Olgusu.....	213
d) Ekili Toprakların Analizi.....	217
1- Üskübü Kırsalında İcâreten İşletilen Topraklar	221
2- Hâne Başına Ekili Alan Miktarı	224
e) Tahıl İşletmeciliği.....	226
1- Dönüm Başına Yıllık Hâsılat: Verimlilik	226
2- Tarımsal İşletmelerin Büyüklüğü	226
3- Nadas Alanlarının Büyüklüğü	228
4- Hâne Başına Yıllık Tahıl Üretimi.....	229
5- Kırsal Alanda Üretilen Tahılların Türü ve Miktarı (Öşür Oranlarına Göre)..	230
6- Üskübü Kırsalında Yıllık Tahıl İhtiyacı	232
f) Tütün Üretimi	233
1- Dönüm Başına Yıllık Hâsılat: Verimlilik	235
2- Tütün İşletmelerinin Büyüklüğü	237
3- Hâne Başına Yıllık Tütün Üretimi	238
4- Üskübü Kırsalında Tütün Üretim Miktarı	240
g) Pirinç Üretimi.....	241
1- Dönüm Başına Yıllık Hâsılat: Verimlilik	241
2- Pirinç İşletmelerinin Büyüklüğü.....	242
3- Hâne Başına Yıllık Pirinç Üretimi.....	245
4- Pirinç Üretim Miktarı.....	247
h) Keten Üretimi.....	248
1- Dönüm Başına Yıllık Hâsılat: Verimlilik	248
2- Keten İşletmelerinin Büyüklüğü	250
3- Hâne Başına Yıllık Keten Üretimi	251
4- Keten Üretim Miktarı.....	253
ı) Meyvecilik Sektörü	254
1- Meyvecilikten Elde Edilen Yıllık Hâsılat: Verimlilik	254
2- Meyvecilik Yapan Aileler	256
3- Hâne Başına Yıllık Meyve Üretimi.....	258
i) Ekili Alanlarda Yıllık Verimlilik Düzeyi	259
j) Hubûbât Alanlarının Çevre Kazalarla Verimlilik Açısından Karşılaştırılması	260
k) Hayvancılık.....	261
1- Kırsal Alanda Bulunan Büyükbaş Hayvanlar.....	261
2- Kırsal Alanda Bulunan Küçükbaş Hayvanlar.....	263

3- Kırsal Alanda Arıcılık.....	267
4- Kırsal Alanda Süt ve Mamulleri Üretimi.....	269
5- Kırsal Alanda Ekili Toprakların İşlenmesi ve Öküzün Fonksiyonu	272
6- Kırsal Alanda Ulaşım Araçları	273
C) SANAYİ VE MESLEKİ TEŞEKKÜLLER	275
a) Dokuma ve Deri İş Kolu.....	278
b) Gıda İş Kolu	280
1- Asiyâb (Değirmenler).....	283
1.1. Kent Merkezinde Bulunan Değirmenler	283
1.2. Kırsal Alanda Bulunan Değirmenler.....	284
2- Pirinç Dingi	287
2.1. Kent Merkezinde Bulunan Pirinç Dingleri.....	287
2.2. Kırsal Alanda Bulunan Pirinç Dingleri	288
c) Metalürji İş Kolu.....	291
d) Ulaşım Sektörü.....	293
1- Kent Merkezinde Ulaşım Sektörü	293
2- Kırsal Alanda Ulaştırma Sektörü.....	295
e) Kereste ve Odun Sektörü	296
1- İstanbul'un Kereste ve Odun İhtiyacının Karşıllanması	296
2- Kerestenin Konut ve Gemi Sektöründeki Yeri	298
3- Odunun Mamul Hale Getirilmesi: Su Hızları (Su Bıçkıları).....	299
f) Hizmet Sektörü ve Diğer Bazı İş Kolları.....	303
g) Firâîler (Gurbetçiler)	307
h) Vergiler.....	308
1- Öşür.....	308
1.1. Kent Merkezinde Öşür Vergisinin Dağılımı	309
1.2. Kırsal Kesimde Öşür Vergisinin Dağılımı	310
2- Vergü-y-i Mahsûsa	314
2.1. Kent Merkezinde Vergü-y-i Mahsûsa Dağılımı	315
2.2. Kırsal Alanda Vergü-y-i Mahsûsa Dağılımı.....	317
3- Vergi Yükü İçinde Öşür ve Vergü-y-i Mahsûsa'nın Birbirine Oranı.....	318
3.1. Kent Merkezinde Öşür ve Vergü-y-i Mahsûsa'nın Birbirine Oranı	318
3.2. Kırsal Alanda Öşür ve Vergü-y-i Mahsûsa'nın Birbirine Oranı	318
4- Vergü-y-i Mahsûsanın Mirastan Tahsil Edilmesi	320
5- Yâve vergisi.....	321

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

IV. ÜSKÜBÜ'DE KÜLTÜR HAYATI

A) HALKIN GİYDİĞİ KIYAFETLER	322
a) Gömlek	322
b) Entâri.....	322

c) Yelek	322
d) Aba.....	323
e) Cübbe ve Yağmurluk	323
f) Palto.....	323
g) Salta	323
h) Şalvar	323
i) Çakşır.....	323
j) Potur.....	324
k) Şal ve Kuşak	324
l) Fes.....	324
m) Sarık.....	325
n) Yazma ve Örtme	325
o) Kundura	325
o) Üskübü’de Kullanılan Kumaş Çeşitleri.....	327
B) AKSESUARLAR	328
a) Saat.....	328
b) Kaytan ve Halhal.....	328
c) Tütün Malzemeleri ve Tesbihler.....	329
C) KONUTLAR VE KONUTLARDA MEKAN DÜZENLEMESİ	330
a) Üskübü’de Konut Çeşitleri	330
1. Üskübü’de Kent Merkezi ve Kırdı Bulunan Muhtelif Konutlar.....	330
2. Topçuoğlu Konağı.....	334
b) Konutlarda Mekan Düzenlemesi	335
1- Oda Mefrûşâtı	335
1.1. Mak’ad	335
1.2. Perde.....	335
1.3. Minder	335
1. 4. Şilte.....	336
1.5. Kilim ve Hasır	336
1. 6. Seccade.....	336
1.7. Sandık.....	336
1. 8. Ayna	337
1. 9. Mushaf-ı Şerif.....	337
2- Konutların Aydınlatılması ve Isıtılması.....	338
c) Mutfak Takımları	339
1- Kahve ve Çay Takımları	339
2- Sini	339
3- Küp ve Desti	339
4- İbrik.....	339
5- Tas.....	340
6- Bakraç.....	340

7- Kazan.....	340
8- Tencere.....	340
9- Tava.....	341
10- Tepsi.....	341
11- Subakırı (Güğüm).....	341
12- Leğen.....	341
13- Sahan.....	342
14- Anbar.....	342
15- Saç Ayağı.....	342
d) Üskübü' de Bakır Eşya Kullanımı.....	343
e) Yatak Takımları.....	347
1- Yatak (Döşek).....	347
2- Yorgan.....	347
3- Yasdık.....	347
f) Silahlar.....	348
g) Zirâî Aletler.....	348
1- Araba.....	348
2- Düven.....	349
3- Saban.....	349
4- Boyunduruk.....	350
5- Gürebe.....	350
6- Bel.....	350
7- Orak.....	351
8- Tırpan.....	351
9- Bıçkı ve Destere.....	351
10- Çekiç ve Örs.....	352
11- Nacak.....	352
12- Keser.....	352
13- Kazma.....	352
14- Burgu.....	353
15- Balta.....	353
16- Çapa (Caba).....	353
17- Çuval.....	353
18- Dağarcık ve Heybe.....	353
19- Sarat.....	354
20- Kantar ve Terazî.....	354
21- Yüntaşî.....	354

BEŞİNCİ BÖLÜM

VI. ADLİ TEŞKİLAT

A) Osmanlı Devleti’nde Adli Durum	355
a) Mahkemeye Başvuru.....	355
1- Başvuru Yeri	355
2- Kimlik Tespiti	355
3- Dava Vekilleri ve Ta’yîni.....	356
4- Şuhûdu’l Hal Müessesesi	363
5- Muslihûn (Arabulucular) Müessesesi.....	363
6- Muhzır ve Muhzırbaşılar.....	364
7- Dava Türleri ve Örnekler	365
7.1. Göçmenlerin Geldikleri Bölgelerle İlgili Davalar.....	365
7. 2. Katl Davaları	365
7. 3. Boşanma Davaları	366

ALTINCI BÖLÜM

VII. AİLE HAYATI

A) EVLİLİK TİPLERİ	367
a) Evlenme	367
b) Evlilik Sırasında Kadına Alınan Eşyalar	368
c) Boşanma.....	371
d) Evlilik Süresi.....	372
e) Mehr	373
f) Üskübü’de Yaşayan Aileler	377
1- Erkek Kişi Adları	377
2- Kadın Kişi Adları	381
3- Aile Adları.....	381
3.1. Meslek Orijinli Aile Adları.....	381
3. 2. Millet Orijinli Aile Adları.....	382
3. 3. Yer Orijinli Aile Adları.....	382
3. 4. Bitki ve Hayvan Orijinli Aile Adları.....	383
3. 5. Kişisel Niteliklere Dayalı Aile Adları.....	383
3. 6. Dinsel İsimlere Dayalı Aile Adları	384
SONUÇ	428
KAYNAKÇA	437
ARŞİV VESİKALARI	437
a) İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivi	437

b) Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, (VGMA),	438
c) Kadı Sicilleri	438
d) Sâlnâmeler	438
e) Mezar Taşları	438
DİĞER KAYNAKLAR	439
İNDEKS	447
EKLER	465
ÖRNEK HURÛFÂT KAYITLARI	465
ÖRNEK TEMETTÛÂT KAYITLARI	466
Tekke Mahallesi Örnek Temettûât Kayıtları	466

TAKDİM

Antik çağlara dayanan uzun bir geçmişi olan Konuralp, tarihte birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve bu medeniyetlerin hala izini taşıyan önemli bir bölgedir.

Bölge tarihte geçirdiği süreçler itibariyle çok yönlü araştırılması gereken önemli bir konuma sahiptir. Nitekim Konuralp’ın bugün bağlı bulunduğu Düzce Vilayeti henüz yok iken Üskübü’nün (Konuralp) var olduğu, Düzce’nin sonradan kentleşme süreci içerisine girdiği ve uygulanan siyasi politikalarla Konuralp’in küçültüldüğü aşikar bir husustur.

Konuralp geçmiş dönemlerde sadece tarım ve hayvancılığa dayanan ekonomisinin yanı sıra bugün büyük ve küçük ölçekli 16 sanayi kuruluşunda toplam 2991 kişiye iş imkanı sunan, bünyesinde 150 esnaf ve sanatkarı barındıran her geçen gün de gelişmekte olan önemli bir yapıya sahiptir.

Bu çerçevede İç Anadolu ve İstanbul arasında önemli bir geçiş noktasında bulunan Üskübü’nün tarihteki siyasi, sosyal, kültürel ve idari geçmişini ortaya koyan bu çalışmayı bölge halkımıza ve tüm tarihi ve kültürel hassasiyeti içinde taşıyan kişilere sunarak tarihsel ve kültürel mirasımızın korunması konusunda önemli bir görev yerine getirilmeye çalışılmıştır.

“Batı Karadeniz’de Antik Bir Osmanlı Kenti: Prusias Ad Hypium, Üskübü (Konuralp)” adlı eser bölge tarihini bütünüyle ele alan ve konunun uzmanı bir tarihçi tarafından araştırılarak yazılan ilk bilimsel çalışmadır. Çalışma Düzce Üniversitesi Düzce Meslek Yüksekokulu Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Zeynel ÖZLÜ’ye yaptırılmıştır. Eser hazırlanırken Sayın Hoca’ya araştırma ile ilgili bütün imkânlar sunulmuştur. Araştırma için İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Ankara Milli Kütüphane Arşivi ve Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivleri’nde bulunan tüm orijinal vesikalar ile sâlnâme adı verilen Osmanlı yıllıklarının Üskübü ile ilgili bölümleri taranmış bunun yanında ilgili geniş çaplı tarihi kaynaklardan istifade edilmesi için olanaklar sunulmuştur.

Kitapta;

Üskübü’de tarım ve hayvancılığın önemli bir geçim kaynağı olduğu, bölgede tütün, pirinç, buğday, arpa gibi birçok tarımsal faaliyetin yapıldığı,

Üskübü’nün Osmanlı Devleti’ne menzil, kereste ve derbend hizmeti veren önemli kentlerden birisi olduğu, derbend hizmeti olarak Gümüşova’da Eğridere bölgesinde kurulması istenen 3 derbenden birinin masraflarını Düzce ile beraber karşılamakta olduğu, kereste hizmeti olarak ise İznikmid ve Bendereği

(Karadeniz Ereğlisi) tersânelerinde yapılan gemilerin kereste ihtiyaçlarını sağladığı,

Üskübü’de 80 câmi ve mescîd, 20 mezra vakıf, 2 medrese, 1 hamam, birçok mektep, çeşme, su kuyusu ve köprü gibi vakıfların inşa edildiği, bu vakıflardan bazılarının İstanbul’da bulunan bazı vakıfları subvanse ettiği,

Üskübülülerin bugün olduğu gibi tarihte de kültür ve eğitim faaliyetlerine önem verdiği ve çocuklarını kentte bulunan eğitim kurumları dışında İstanbul ve İskenderiye’ye ilim öğrenmeye gönderdikleri,

Orhan Gazi döneminde Osmanlı topraklarına katılan Üskübü’de Sultan Orhan adına bazı vakıfların kurulduğu,

Kentin tarihteki en önemli hayırseverlerinin Dilâver Ağa, Yeniçeri Mehmed Beşe, Hacı Ahmed Ağa, Şeyh Şîblî ve Mehmed Fakih gibi kişiler olduğu ve bu kişilerin bölgede muhtelif vakıf yapılar inşa ettiği, Şeyh Şîblî ve torunları tarafından bölgede Şeyh Şîblî Tekkesi ve 1 câminin inşa edildiği vs. araştırma sonucu ortaya çıkan bazı hususlardır.

Maddi ve manevi dinamiklerimizin daha güçlü ve daha verimli olması için tarihi ve kültürel mirasımızı korumak, yaşatmak ve gelecek nesillere aktarmak zorundayız.

Bu gaye ile hazırlanan bu güzide çalışmanın Cumhuriyetimizin 85’inci yılında Konuralp’e ve bölgemize hayırlı olmasını diler böyle içi dopdolu bir eseri hazırlayan Sayın Yrd. Doç. Dr. Zeynel ÖZLÜ’ye bu titiz çalışması için teşekkür eder, kitabın tüm KONURALPLİLER’E hayırlı uğurlu olmasını dilerim.

İbrahim AYKUT
Konuralp Belediye Başkanı

ÖNSÖZ

Osmanlı toplumunun genel durumunun anlaşılabilmesi için mikro düzeyde yapılan çalışmaların önemi yadsınamaz. Bu çerçevede taşranın sosyal, ekonomik ve kültürel mirasının araştırılmasıyla Osmanlı toplumunun merkez ve taşradaki durumu karşılaştırılarak analiz edilebileceği gibi Osmanlı toplumunun geneli ile ilgili çıkarımlar da yapılabilecektir. Yapılan bu çalışma ile nihayet tarihsel mekanın ve toplumun 20. yüzyılda aldığı durum ile ilgili öngörülerde de bulunabilecektir.

Üskübü’nün tarihi, sosyal, demografik ve ekonomik özellikleri, bağlı bulunduğu Düzce’nin tarihsel özellikleriyle karşılaştırıldığında kentsel dönüşüm politikalarında, kente yüklenen anlamın sadece sayısal veya mesafeler düzeyinde değil tarihi perspektif açısından da değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koyması açısından önemlidir.

Monografik nitelik taşıyan bu çalışma Üskübü’de yaşayan 1100 civarında aileyi, aile düzeyinde analiz ederek hem Osmanlı genelinin sosyal ve ekonomik durumu hem de Üskübü’nün durumu hakkında analizler sunmaktadır. Analiz yapılırken bölge ile ilgili arşiv kayıtları ve mezar taşları esas alınmış, arşivlerde geçen bazı veriler bölgede yaşayan insanlara teyit ettirilmiş ve orijinal bir çalışma üretilmeye çalışılmıştır.

Araştırma ile ilgili bulgular sonuç bölümünde ayrıca analiz edilmiştir. Metinde geçen anahtar kelimeler tespit edilerek indeks oluşturulmuştur.

Araştırma bir giriş ve altı bölümden meydana gelmektedir. Giriş bölümünde araştırmada kullanılan kaynaklar hakkında genel bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde Üskübü’nün ilkçağda ve Osmanlı dönemindeki idari durumu ve idari görevlileri hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde Üskübü’nün avâriz-hâne, temettûât ve sâlnâme kayıtlarına göre demografik durumu, nüfus içerisinde yaşayan Kıptiler, Çerkesler, Kırım göçmenleri, Kürt orijinli Şeyh Bezenli Aşireti, Üskübü’nün derbend ve menzil hizmetleri, askeri görevliler, yetimler ve vesâyet müessesesi vs. hakkında bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde Üskübü merkez ve kırsalında bulunan hubûbât, tütün, keten ve meyve işletmeleri, büyük ve küçükbaş hayvancılık, sanayi ve mesleki teşekküller, değirmenler, pirinç dingleri ve vergiler hakkında analizler yapılmıştır. Dördüncü bölümde halkın giydiği kıyafetler, kadın ve erkeklerin kullandığı bazı aksesuarlar, konutlar ve mefrûşâtı, zirâat aletler vs. hakkında bilgiler verilmiştir. Beşinci bölümde Osmanlı adli mekanizmasının Üskübü’de işleyişi, altıncı bölümde ise Üskübü’de aile kurumunun kuruluşu, evlenme, boşanma ve Üskübü’de yaşayan ailelere soyağacı niteliğinde bilgiler sunulmaktadır.

Konuralp Müzesi'nde bulunan görsel malzemelerin çalışmamızda kullanılmasına Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün 11. 11. 2008 tarih ve B. 16. 0. KM. 81. 00. 00. 700/ 128 sayılı yazısı gereğince izin verilmiştir.

Kitap projemizin hayata geçirilmesinde Konuralp Belediye'sinin sağladığı destek önemli bir yer tutmaktadır. Bu hususta özellikle Konuralp Belediye Başkanı Sayın İbrahim Aykut'un katkısı büyük olmuştur. Ayrıca Konuralp Belediyesi personeline özellikle Mali İşler Müdürü İsmail Işıldak'ın katkıları için teşekkür ederim. Bunun dışında projede katkılarını gördüğüm hocam Sakarya Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mehmet Alpargu'ya, Atatürk Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Enver Konukçu'ya, Vakıflar Genel Müdürlüğü personeline, muhtelif mekanlarda bulunan görsel malzemelerin temini, fotoğraflanması, bilgisayar ortamına konması ve değerlendirilmesinde yardımlarını gördüğüm Öğr. Gör. Canberk Batu, emekli Edebiyat Öğretmeni Hasan Bostancı, Atilla Acar, Hatice Dağdelen ve Volkan Neyis'e ve mensubu bulunduğum Düzce Meslek Yüksekokulu'nun yönetici ve personeline ve her türlü desteği benden esirgemeyen aileme teşekkür ederim.

"Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli kültürdür." ilkesi ve içinde yaşadığımız bölge insanına olan sorumluluk duygusu içinde hazırlanan bu araştırmanın akademik çevreye ve bölge insanımıza küçük bir katkı sağlamasını ümit ederim.

Saygılarımla

Yrd. Doç. Dr. Zeynel ÖZLÜ

KISALTMALAR

A.g.e.	: adı geçen eser
A.g.m.	: adı geçen makale
A.g.t.	: adı geçen tez
A. MKT.	: Sadâret Mektubî Kalemi
A. MKT. DV.	: Sadâret Mektubî Kalemi Deâvî
A. MKT. MHM.	: Sadâret Mektubî Kalemi Mühimme
A. MKT. MVL..	: Sadâret Mektubî Kalemi Meclis-i Vâlâ
A. MKT. NZD	: Sadâret Mektubî Kalemi Nezâret Deâvî
A. MKT. UM	: Sadâret Mektubî Kalemi Umum Vilâyet
B.	: Receb
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C.	: Cilt
C	: Cemâziye’l-Âhir
Ca	: Cemâziye’l-Evvel
C..ADL	: Cevdet Adliye
C. AS..	: Cevdet Askeriye
C. BLD.	: Cevdet Belediye
C..EV..	: Cevdet Evkâf
C..ML	: Cevdet Maliye
C. MF..	: Cevdet Maarif
C. NF..	: Cevdet Nâfia
C..ZB.	: Cevdet Zabtiye
Çev.	: Çeviren
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
EV..d.	: Evkâf Defteri
D.K.S.	: Düzce Kadı Sicili
HAT	: Hatt-ı Hümâyûn
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
İÜİFM	: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası
L	: Şevvâl
M	: Muharrem
MAD. d.	: Maliyeden Müdevver Defter
ML-VRD. TMT	: Maliye Nezâreti Temettûât Defteri
N	: Ramazan
Nr.	: Numara
R	: Rebû’l-Âhir

Ra	: Rebûî'l-Evvel
S	: Safer
S.	: Sayı
s.	: sayfa
Ş	: Şa'bân
VGMA	: Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi
Z	: Zi'l-hicce
Za	: Zi'l-kâde
Z.B.	: Zabtiye

GİRİŞ

KAYNAKLARIN TAKDİMİ

Bu çalışma Osmanlı Devleti’nin ilk yerleşim yerlerinden olan ve bugün uygulanan sosyal ve siyasi politikalar ile bir mahalleye dönüştürülen Üskübü’nün (Konuralp) geçmişten günümüze taşıdığı kültür mirasını arşiv kaynakları ışığında analiz etmeyi amaçlamaktadır. Arşiv kaynağı olarak Üskübü’de ki nüfus ve mülk sayımlarını esas alan “Emlak ve Arazi ve hayvânât ve Temet-tûât defterleri”, kadı sicilleri, mezar taşları, sâlnâmeler, esas defterleri (şahsiyet kayıtları), hurûfât kayıtları ve vakfiyeler kullanılmıştır.

Bunun yanında konuyla ilgili temel eserler ve yayınlanmış muhtelif kitap ve makalelerden de istifade edilmiştir. Çalışma Üskübü’nün tarihteki sosyal, ekonomik, demografik, kültürel ve idari haritasını ortaya koyan mikro bir çalışma olmakla beraber özellikle Anadolu’da bulunan muhtelif Osmanlı kasaba ve kentlerinin genel özelliklerini karşılaştırmalı olarak göstermesi açısından önemlidir.

Çalışma tarihin ilk dönemlerinden Osmanlı’nın son dönemlerine kadar kentte meydana gelen değişiklikleri ve merkezin olumlu veya olumsuz olarak taşraya ne ölçüde etkide bulunduğunu monografik bir bütünlük içerisinde ortaya koymaya çalışmaktadır. Çalışma günümüzde sürekli tartışma konusu haline getirilen Anadolu’nun sosyo-ekonomik ve kültürel haritası ile ilgili bir takım tezlere bilimsel bir bakış açısı da kazandırması yönüyle önemlidir. Nitekim Osmanlı şehirlerinin sayıca çok olmalarının yanı sıra, her birinin tarihi arka planlarının farklılığı, gelişmelerinde takip ettikleri çizgilerin benzersizliği, onlara kendilerine özgü bazı nitelikler kazandırırken, ortak taraflarının keşfedilmesi işini de güçleştirmektedir. Bu bağlamda Anadolu’daki tüm kentler üzerine yapılacak monografik çalışmalar ve daha sonra bunların toplu olarak değerlendirilmesi ile devlet-sivil çekişmesinin yanı sıra, günümüzde kentlerde yaşanan pek çok sorunlara çözümler de bulunacağı bir gerçektir.¹

Bu çerçevede hazırlanan bu çalışma hakkında yazılmış-basılmış kitap yok denecek kadar az olan Üskübü ile ilgili biraz olsun bu eksikliği gidermeye ve bölgeye yazılı bir kaynak kazandırmaya katkıda bulunmak üzere hazırlanmış bir çalışmadır. Bu yönüyle çalışma içinde yaşadığımız bölge insanının hiç olmazsa bir bölümüne geçmişlerini takdim etme çabası gütmektedir.

¹ Fatma Acun, "Osmanlı Şehirlerinde Devlet ve Sivil Toplum", *Sivil Toplum*, Sayı 10 (Nisan- Haziran 2005), ss. 51-60, s. 59.

a) Kadı Sicilleri

Osmanlı kentlerinin organizasyonu ile ilgili çalışmalar genelde ünlü kentlerin merkezleriyle sınırlı olarak yapılmıştır. Bu nedenle genelde külliye etrafında inşa edilen kentlerin yapılaşması hakkında çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Kent tarihi çalışmalarında kadı sicillerinin önemi büyük olup, bu çalışmalar Anadolu'da bir bölgede bulunan kentler ve bu kentlerin etrafındaki köylerle olan ekonomik bağları ortaya koymada önemli kaynaklar durumundadır.² Kadı defterleri devlet ile halk arasında pek çok yetki ve görevle donatılmış olan ve insanlar arasında meydana gelen davaları dini hükümlere uygun olarak karara bağlayan kadılar³ tarafından tutulan defterlerdir. Kadılar kendilerine gelen hüküm ve fermanları ve gördükleri çeşitli davalara vermiş oldukları kararları "sicil" denilen defterlere kaydetmek zorundadırlar. Bunu da şer'i mahkemelere mahsus bir usul ve kaide içinde kaleme almışlardır. Buna sakk-ı şer'i denilmiştir.⁴ Osmanlı Devleti'nde temel idari birim kazadır. Bu birimin başında kadı bulunmaktadır. Kadının görev yaptığı her kaza müstakil bir mahkemedir. Sancakta veya vilâyette bağlı bulunduğu bir makam yoktur.⁵ Kaza kadıları "kaza dairesi içinde, kaynağını şer'î ve örfî hukuktan alarak, padişah adına yargı gücünü kazada uygulamışlardır.⁶ Kadı sicilleri şehir tarihi araştırmalarında çok büyük bir öneme sahiptir. Çünkü bunlardan ait oldukları yerde yaşayan halkın günlük hayatını, çarşılarını, evlerini, örf ve adetlerini, mobilya ve mutfak takımlarını, taşınmazlarını, hayvan cins ve miktarlarını, ambarlarda ve tarlalarda mevcut gıda maddelerini, ticârî malları ve bütün bu malların tahmini veya fiili olarak tahakkuk etmiş fiyatlarını, yiyecek⁷ ve giyecek fiyatlarını, dolayısıyla bütünüyle halkın servetlerini⁸ öğrenmek mümkündür.⁹

² Fatma Acun, "A Portrait of the Ottoman Cities", *Muslim World*, 92/3-4 (Fall 2002), pp. 255-286, s. 278.

³ Mustafa Öztürk, "Osmanlı Dönemi Fiyat Politikası", *Belleten*, C. LV, S. 212, s. 93 ve Ahmet Akgündüz, *Şer'îye Sicilleri I*, İstanbul, 1989, s. 68.

⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı*, Ankara, 1984, s. 109.

⁵ Vehbi Günay, "Balkanlara Ait Siciller ve Karaferye Kazası Şer'îye Sicilleri Kataloğu", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, ss. 103- 113, S. II, İzmir, 1997, s. 103.

⁶ Vehbi Günay, "Balkan Şehir Tarihleri Kaynağı Olarak Şer'îye Sicillerinin Envanter ve Kataloglarının Tespiti Hakkında", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, ss. 71- 82, C. XVIII, S. 2, Aralık 2003, s. 71, 72.

⁷ Ömer Lütfi Barkan, "Edirne Askeri Kassamına Ait Tereke Defterleri (1545-1659)", *Belgeler*, C. III, S. 5-6, T.T.K. Yayını, 1993, s. 1 /Halil İnalıcık. "15. Asır Türkiye İktisadi ve İctimai Kaynakları" *İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi Mecmuası*, C.15, 51-67, No: 1-4, 1953-54, s. 54 / Tülay Artan, "Terekeler Işığında 18. Yüzyıl Ortasında Eyüp' te Yaşam Tarzı ve Standartlarına Bir Bakış Orta Halliğin Aynası ", *18. Yüzyıl Kadı Sicilleri Işığında Eyüp' te Sosyal Yaşam*, Editör : Tülay Artan, İstanbul, 1998, s. 49 / Said Öztürk, *Askeri Kassama Ait On yedinci Asır İstanbul Tereke Defterleri (Sosyo - Ekonomik Tahlil)*, İstanbul, 1995, s. 27 / İbrahim Yılmazçelik, *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır (1790-1840)*, Ankara, 1995, s. XVIII.

⁸ Sadece terekeler dikkate alınarak Gaziantep'te 18. yüzyıl ortalarında tespit edilen aşiret mensuplarının servetlerinin değerlendirmeleri için bakınız. Zeynel Özlü, "Terekeler Işığında XVIII. Yüzyılın Ortalarında Gaziantep'te Aşiretler", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 2005 / 1, S.10. s. 197- 205.

⁹ Terekeler ışığında giyim kuşam malzemelerinin değerlendirilmesi için bakınız. Zeynel Özlü, "XVIII. YY.'ın İkinci Yarısında Gaziantep'te Kadın ve Erkek Giyimini Karşılaştırılması", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 2003 / 2, S.7, s. 105-158

Kadı sicilleri içerisinde bulunan tereke¹⁰ adı verilen listelerde yer alan eşyalar fiyatları ile ekonomi tarihi için önemli veriler oluşturduğu gibi isimle-

- ¹⁰ Osmanlı toplumunun sosyal ve kültürel yönünün (aile yapısı, giyilen kıyafetler, mutfak ve hamam malzemeleri, kullanılan silahlar, ambarlarda ve tarlalarda mevcut gıda maddeleri, hayvanlar vs.) analizini somut verilerle ve kapsamlı bir şekilde değerlendirmeye tabi tutan şu çalışmalar dikkate değer. Makale düzeyinde Ömer Lütfi Barkan, “Edirne Askeri Kassamına Ait Tereke Defterleri (1545-1659)”, *Belgeler*, C. III, S.5-6, T.T.K. Yayını, 1993 / Halil İnalçık, “15. Asır Türkiye İktisadi ve İctimai Kaynakları” *İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi Mecmuası*, C.15, ss. 51-67, No: 1-4, 1953-54./ Halil İnalçık, “Eyüp Sicilleri’nde Toprak, Köy ve Köylü”, *18. Yüzyıl Kadı Sicilleri Işığında Eyüp’te Sosyal Yaşam*, Editör: Tülay Artan, ss. 9-14, 1998. / Tülay Artan, “Terekeler Işığında 18. Yüzyıl Ortasında Eyüp’te Yaşam Tarzı Ve Standartlarına Bir Bakış Orta Halliğin Aynası”, *18. Yüzyıl Kadı Sicilleri Işığında Eyüp’te Sosyal Yaşam*, Editör: Tülay Artan, ss. 49- 63, İstanbul, 1998. / Ö Demirel., M. Tuş, A. Gürbüz, “Osmanlı Anadolu Ailesinde Ev, Eşya ve Giyim - Kuşam (XVI - XIX Yüzyıllar)” *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*, C.II, ss. 704- 755, Ankara, Aralık, 1992. / Zeynel Özlü, “XVIII. YY.’ın İkinci Yarısında Gaziantep’te Kadın ve Erkek Giyimini Karşılaştırılması”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 2003 / 2, S.7. ss. 105 – 158 / Zeynel Özlü, “XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Gaziantep Mutfağı”, *Milli Folklor Ulusal Arası Kültür Araştırmaları Dergisi*, Kış 72, 2006. 118-128. (2006)/ Ömer Demirel, “1700-1730 Tarihlerinde Ankara’da Ailenin Niceliksel Yapısı”, *Belleten*, C.LIV, S.211, ss. 945- 961, Ankara, 1991. / Rifat Özdemir, “Tokat’ta Aile”, *Belleten*, C.LIV, S.211, ss. 993- 1052, Ankara, 1991. Kitap ve tez düzeyindeki bazı yerel çalışmalar şu şekildedir:Hüseyin Özdeğer, *1463- 1640 Yılları Bursa Şehri Tereke Defterleri*, İstanbul, 1988./ Said Öztürk, *Askeri Kassama Ait On yedinci Asır İstanbul Tereke Defterleri (Sosyo - Ekonomik Tahlil)*, İstanbul, 1995. / Zeynel Özlü, *XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Gaziantep*, Gaziantep, 2004. / İsmail Cansız, Şer’iyye Sicillerine Göre XIX. Yüzyıl Sonlarında Yozgat Sancağı, *Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara, 1996.
- Bu konuda yapılmış diğer çalışmalar şu şekildedir: Mahmut Şakiroğlu, “ Venedik Arşivi ve Kitaplıklarından Türk Tarih ve Kültürüne Ait Kayıtlar II ”, *Erdem*, C. 6, S. 17, ss. 437- 480, 1990. / Musa Çadırcı, “ Hüseyin Avni Paşa’ nın Terekesi”, *Belgeler*, C. XI, S. 15, ss. 145- 164, 1981- 86. / Yavuz Cezar, “ Bir Ayanın Muhallefati Havza ve Köprü Zakaları Ayanı Kör İsmail-oğlu Hüseyin (Musadere Olayı ve Terekenin İncelenmesi) ”, *Belleten*, C.XLI, S. 161, ss. 41- 78, 1977 / Said Öztürk, “Osmanlı İlimiye Teşkilatında Kassamlık Müessesesi”, *İÜ Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi*, Prof. Dr. Münir Aktepe’ye Armağan Özel Sayısı, İstanbul, 1997./ Zeynel Özlü, “Terekeler Işığında XVIII. Yüzyılın Ortalarında Gaziantep’te Aşiretler ”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 2005 / 1, S.10. ss. 197- 205./ Hüseyin Çınar, 18. Yüzyılın İlk Yarısında Ayıntab Şehrinin Sosyal ve Ekonomik Durumu, *İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi*, İstanbul, 2000./ Vehbi Günay, “ Karaferye Müftüsü Salih Efendi’ nin Terekesinde Yer Alan Kitaplar”, *50. Yıl Türkcülük Armağanı*, ss. 95- 107, İzmir, 1994. / Ömer Demirel, Kuruluşundan Günümüze Çeşitli Yönleriyle Bir Osmanlı Mahallesi Sivas Küçük Minare Mahallesi ”, *XIII. Türk Tarih Kongresi*, C.III, Kısım III, ss. 1947- 1961, Ankara, 4-8 Ekim 1999. / Nuri Yavuz, “Borç-Alacak İlişkileri Çerçevesinde Besni-zâde (Behinsi - zâde) Seyyid Mehmed Efendi’ nin Terekesi”, *Osmanlı Döneminde Gaziantep Sempozyumu*, (Editör, Yusuf Küçükdağ), ss. 67-75, Gaziantep, 2000. / Alpay Bizbirlik, “ Osmanlı Devleti’nde Ticâret ve Üretim Dair Değerlendirilebilir Bir Kaynak: Tereke Defterleri ve Edirne Tereke Defterleri Üzerine Bir Deneme”, *Türkler*, C. 10, ss. 731-735, Ankara, 2002. / Yusuf Oğuzoğlu, “ Sicillerdeki Tereke Kayıtlarının Kültürel Malzeme Olarak Değeri”, *III. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, ss. 1- 4, Ankara, 1985./ Serap Yılmaz, “İranlı Bir Ermeni Tüccarın Terekesi ve Ticârî Etkinliği Üzerine Düşünceler ”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C.VII, ss. 105- 215, İzmir, 1992./ Saim Savaş, “Sivas Valisi Dağistanlı Ali Paşa’nın Muhallefati”, *Belgeler*, C.XV, S.19, ss. 249- 291, Ankara, 1993. / M. Emin Yolalıcı, *XIX. Yüzyılda Canik Sancağı*, Ankara, 1998. / Mustafa Öztürk, “ XIX. Yüzyıl’da Harput’ta Fiyatlar ”, *Belleten*, LIII (207- 208), ss.729- 828, Ankara, 1989. / Bahaeddin Yediyıldız, “Samsun Halkının Kullandığı Eşyalar Üzerinde Bir Tahlil Denemesi ”, *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, C. V, ss. 271- 284, Ankara, 1983. / Bayram Ürekli, - Alpay Bizbirlik, “ Karaman Valisi Çelik Mehmet Paşa’ nın Terekesi ”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Yıl 1, S. 1, ss. 175- 220, Konya, 1994. / İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Teşkilatında Kapıkulu Ocakları I*, ss. 308- 318, Ankara, 1984. (yeniçeri terekeleri). / S. Delibaş, “ Behice Sultan’ın Çeyizi ve Muhallefati”, *Topkapı Sarayı Yıllık 3*, ss. 63- 104, 1988. / Ali Aktan,

riyle de bölgenin folklorik yapısını ortaya koyması açısından büyük önem arz etmektedir.¹¹

Bu çalışmada Düzce'ye ait 5 kadı sicil defteri içerisinde bulunan Üskübü ile ilgili tüm kayıtlar kullanılmıştır. Siciller 1141, 1145, 1147, 1155, 1161 numaralı siciller olup 19. yüzyıl sonlarına aittir. Sicillerde Üskübü Düzce'nin Nahiyesi olarak nitelendirilmiştir.

b) Vakfiyeler

Vakfiyeler kurulan vakıfların işleyişi ile ilgili bilgiler veren vesikalardır. Hukuki statü kazanabilmek için mahkemede kayıt altına alınması gerekmektedir. Vakfiyeler vakfa konu olan mallar, bu malların idaresi, işletimi ve nerelere sarf edileceği ile ilgili bilgiler vermektedir. Üskübü ile ilgili olarak 596, 597, 600, 602, 603, 606 numaralı defterlerde bölgeye ait medrese ve câmilere hasredilen muhtelif vakıflar bulunmaktadır.

c) Esas Defterleri

Esas defterleri, Hicrî 1300 (M. 1882) tarihinden sonra tutulmaya başlanmış defterlerdir. Bunlar, vakıflarda bulunan şahsiyet kayıtları ile görevlilerin ta'yîn, terfî ve tedâvül işlemlerini içermektedir. Bu defterlere “Yeni Şahsiyet Defterleri” de denilmekte olup, 136 adettir. Esas defterleri şu serilerden meydana gelmektedir:

1. Muhtelif Şahıslara Ait Esaslar: Bu defterlerde tekke ve zâviye, nükûd ve avâız vakıfları, kürsî şeyhleri ve muhtelif şahıslara ait esaslar kayıtlıdır.

“Kayseri Kadı Sicillerindeki Tereke Kayıtları Üzerinde Bazı Değerlendirmeler (1738-1749)”, ss. 47-68, *II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (16-17 Nisan 1998)*, / L Fekete,, “XVI. Yüzyılda Taşralı Bir Türk Efendisinin Evi”, Çeviren Sadrettin Karatay, *Belleten*, C.XXIX, S.115-116, ss. 615-637, Ankara, 1965./ Nejat Göyünç, “Tarih Başlıklı Muhasebe Defterleri ”, *Osmanlı Araştırmaları X* , ss.1-37, 1990. /, Yvonne J. Seng , *The Üsküdar Estates (Tereke) as Records of Everyday Life in an Ottoman Town 1521-1524*. (Basılmamış Doktora Tezi), Chicago, 1991./ Mehmet Genç, “Osmanlı Arşivlerinden Yararlanma Yöntemi”, *Osmanlı Arşivleri ve Osmanlı Araştırmaları Sempozyumu*, ss. 155- 159, İstanbul, 1985. / Cemal Kafadar, “ A Death in Venice (1575): Anatolian Muslim Mercant Treading in the Serenissima”, *Journal of Turkish Studies* 10 ss. 191- 218, 1986./ Fatma Müge Göçek, *Toward A Theory of Westernization and Social Change: Eighteenth and Nineteenth Century Ottoman Society*, *Basılmamış Doktora Tezi*, Princeton University 1988. / Haim Gerber, *Economy and Society In An Otoman City; Bursa, 1600- 1700*, Jerusalem 1988. / Ibolya Gerelyes, “ Inventories of Turkish Estates in Hungary in the Second Half of the Sixteen Century”, *Acta Orientalia Academia Scientiarum Hung.* 39, ss. 275- 338, 1985. / Schatkowski Schilcher, Linda, *Families in Politics : Damascene Factions and Estates of the 18 th and 19 th Centuries*, Wiesbaden: F. Steiner, 1985. Ahmet Akgündüz, vd. *Şer'ıye Sicilleri*, C. 2, ss. 309- 360, İstanbul, 1988. (tereke örnekleri). Arif Bilgin, “ Bir Mali Gelir Kaynağı Olarak Varissiz Ölenlerin Terekeleri ve BeytülMâl Mukataaları”, *Birinci İktisat Tarihi Kongresi*, ss. 1-25, 7 Eylül 2007. (Yayınlanmamış Bildiri).

¹¹ Vehbi Günay, “Karaferye Müftüsü Salih Efendi'nin Terekesinde Yer Alan Kitaplar”, *50. Yıl Türkcülük Armağanı*, İzmir, 1994, s. 95, 96.

2. Der-Saâdet Esasları (Nu: 1-28): Ayasofya, Fatih ve Süleymaniye gibi büyük külliyelerin esasları başta olmak üzere, padişah ve sultan vakıflarının esasları ve ordu imamlarına ait esasların kayıtlı olduğu defterlerdir.

3. Anadolu Esasları: Vilâyet esasına göre tutulmuş defterlerdir. Meselâ, Konya (7 adet) ve Bursa (11 adet) esasları gibi. Bazı vilâyetlerin esasları - Adana, Trablusgarb ve Şam gibi- karışık tutulmuştur.

4. Haremeyn Esasları: Bu defterlerde Mekke ve Medine vezâyif, memûrîn, ferâşet,¹² maâşât ve Duâgû Esas Defterleri (nu: 840-863) bulunmaktadır. Esas Defterleri, H.1300 (M. 1882)’den önce tutulan atık şahsiyet kayıtlarının aktarılması ve Evkâf-ı Hümayûn Nezâreti’nce tescil edilen ve her türlü kaydın tutulduğu vakıf kayıtlarından oluşmaktadır. Bu kayıtların ekseriyetinde olmasa bile kimilerinde sadece vakfın ismi geçmektedir. Bir şahsiyet kaydında; şahsiyet kaydının numarası, vazîfe türü, hizmet mahalli, vazîfenin niteliği, görevlinin adı, görev tevcih tarihi, vakfın ismiyle hayrât ve akarâtın mahâl ve mevkii, vâkıfın şartı, buralara ta’yîn ve terfî olan görevliler ve ücretleri, vakfın mahiyeti (mülhâk veya mazbût), intifâ hakkı ve nihâyet vakfiyenin kayıt tarihi ile özet vakfiye bilgilerini (vukûât) bulmak mümkündür.¹³

Üskübü ile ilgili veriler Kastamonu Esas Defterleri içerisinde bulunmaktadır. Bu defterler 203, 204, 206 ve 207 nolu defterlerdir.

d) Hurûfât Defterleri

Vakıflar Genel Müdürlüğü, Vakıf Kayıtları Arşivi’nde (VGMA) “hurûfât” adıyla tasnif edilmiş 206 adet defter bulunmaktadır. “Ruznamçe Defterleri” de denilen Hurûfât Defterleri (HD), vakıflardaki günlük ta’yîn ve terfî işlemlerinin kaydedildiği defterlerdir. Bu defterlerin, dönemin kaza idarî yapısına göre kazaskerlik dairesi tarafından tutulduğu sanılmaktadır. Kazaların isimleri Arap harflerinin alfabetik sırasına göre dizilmiş, vakıf işlemleri de ilgili kazanın adının altına işlem tarihi sırasına göre yazılmıştır. Defterler “hurûfât” adını bu alfabetik sıradan almıştır. Vakıfların günlük her türlü görev tevcihâtının (ta’yînleri) tutulduğu Hurûfât defterleri atık ve cedîd olmak üzere iki seri halinde bulunmaktadır. Atık kayıtlar Hicrî 1086-1103 (1675-1691) tarihleri arasındaki tevcihâtı, cedîdler ise Hicrî 1102- 1258 (1690- 1840) tarihleri arasındaki tevcihâtı içermektedir. Bu seri içinde kayıtlı olmakla birlikte “İstanbul Rumeli Elif” (H. 995/ M. 1586) ve “İstanbul ve Rumeli Mahlût Hurûfât” (H. 999/ M.1590) isimli

¹² Ferâşet Kabe’nin temizlik işleri ile ilgili kullanılan bir ifadedir. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara, 1962, s. 308, 1424. Osmanlı döneminde İstanbul’da her sene hac mevsiminde yapılan törenlerle Mekke’de zevrak denen testi ile hacılara zezem suyu dağıtan hademeye zevrak mektubu, Kabe’nin temizlik işlerini yapan kişiye de yaptıkları bu kutsal işten dolayı gönderilen hediye bildiren ferâşet mektubu adı verilen mektuplar gönderilmiştir.

¹³ Mustafa Alkan, “Türk Tarihi Araştırmaları Açısından Vakıf Kayıtları Arşivi”, *Vakıflar Dergisi*, S. 30, Ankara, 2007, s. 8.

iki defter daha vardır. Vakıf Kayıtlar Arşivi'nde bulunan bu iki defter diğer defterlerden yüz yıl daha eski tarihlidir. Bu iki defterin kayıt tarzı ile 1690'lı yıllardan sonra tutulup bir seri hâline gelen defterlerin kayıt tarzlarının aynı oluşuna bakılırsa 1590'lı yıllarda tutulan bu defterlerin iki adetten ibaret olmadığı kanısına varılabilir. Vakıf Kayıtlar Arşivi'nde bulunan defterlere göre hurûfâtlar, ancak 1690'lı yıllardan itibaren seri hâline gelmiştir. Bunlar:

1. Anadolu Hurûfât; Birinci Seri (530-569); İkinci Seri (1055- 1160).
2. Rumeli Hurûfât (1161- 1218); İstanbul Rumeli (1197, 1219- 1223).¹⁴

Üskübü ile ilgili olarak Anadolu Hurûfât defterlerinin birinci ve ikinci serileri incelenerek 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 564, 1055, 1060, 1062, 1065, 1066, 1069, 1070, 1072, 1073, 1132, 1137, 1140, 1143, 1144 nolu defterlerde bulunan veriler değerlendirilmeye alınmıştır.

e) Sâlnâmeler

Sâlnâme bir yıllık olayları topluca göstermek için hazırlanmış eserler için kullanılmış bir ifadedir. 1847-1922 tarihleri arasındaki 75 yıllık dönemde yayımlanmış sâlnâmeler çok ünlüdür. Sâlnâmelerde ilgili dönem Osmanlı tarihi idari teşkilatı, müesseseleri, şahıs biyografileri, ilmi, iktisadi, siyasi, askeri ve kültürel alanlarda meydana gelmiş önemli bilgiler bulunmaktadır. Osmanlı döneminde resmi ve özel birçok sâlnâme basılmıştır. Genel sâlnâmeler, vilâyetlere özgü konulara değinen vilâyet sâlnâmeleri, resmi kurum ve kuruluşlara ait sâlnâmeler (ordu sâlnâmesi, ilmiye sâlnâmesi, Osmanlı Hilali Ahmer Cemiyeti (Kızılay) Sâlnâmesi vs.), Zümrüd-i Ankâ Sâlnâmesi, Sâlnâme-i Ebuzziyâ Tevfik Bey vs.

Osmanlı döneminde yayınlanan son vilâyet sâlnâmesi mali 1334 (Miladi 1918) yılında yayınlanan Müstakil Bolu Sancağı Sâlnâmesi'dir. Mali 1337-38 (Miladi 1921-22) Bolu Livâsı Sâlnâmesi ise 1921-22 yıllarında yayınlanmıştır.¹⁵

Üskübü ile ilgili olarak 1310, 1311 ve 1314 tarihli Kastamonu Vilâyet sâlnâmeleri ve 1324 tarihli Müstakil Bolu Vilâyet Sâlnâmesi içerisinde bulunan veriler değerlendirilmeye alınmıştır.

¹⁴ Mustafa Alkan, "Türk Vakıf Tarihi Araştırmaları Açısından Hurûfât Defterleri: Adana Örneği", XV. *Türk Tarihi Kongresi, Bildiriler* (Baskıda), Ankara 2006, s. 1-3./ Hurûfât defterleri ile ilgili yapılan diğer bazı örnekler için bakınız: Mustafa Alkan, "Kınık Vakıfları-Sayısal Bir Tasnif ve Tasvir Denemesi", ss. 1-18, *Turkish Studies*, S. 10, 2008./ Halit Çal, "Hurûfât Defterlerine Göre 19. Yüzyılda Küre Kazası", *Prof. Dr. Zafer Bayburtluoğlu Armağanı Sanat Yazıları*, ss. 125-166, Kayseri, 2001.

¹⁵ Hasan Duman, *Osmanlı Yıllıkları (Sâlnâmeler ve Nevsaller)*, İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA), İstanbul, 1402-1982, s. 17-26.

f) Temettûât Defterleri

Vergi yükünü daha adil dağıtmak için Sultan Abdülmecid zamanında, 1840 yılında başlatılıp 1848 yılında tamamlanan ve tapu tahrirlerinden sonra Osmanlı Devleti için ikinci önemli sayısal verileri içeren temettûât sayımları yapılmıştır. Bu sayımlar eski sayımlardan farklı olarak merkezden görevlendirilen kişilerle değil, sayımın yapıldığı yerde bulunan imam, muhtar gibi kişiler tarafından ziraat müdürü veya vekillerinin nezâretinde gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bilgiler üç kısma ayrılmıştır. Birinci kısımda bir yıl içinde ödenecek verginin toplamı, ikinci kısımda halkın elindeki menkûl ve gayrimenkûl servetlerin miktar ve dağılımı ve üçüncü kısımda bu kaynaklardan elde edilen gelir toplamı ve bu toplam içinde aile ve aile üyelerinin payı yer almıştır.¹⁶ Bu verginin toplanması o kadar önemlidir ki, Jön Türkler’in ikinci kuşağından olan Tunalı Hilmi Bey (1871-1928) 1900 yılında, Osmanlı Devleti’ni kurtarma projesi olarak niteleyebileceğimiz “Devlet Modeli’nde bile temettû vergisi meselesine değinmiş ve O, “ temettû vergisi memurin-i mülkiye ve askeriye de dahil olduğu halde bütün Osmanlılara teşmil ” edilmelidir diyerek bu verginin toplanmasının önemini vurgulamıştır.¹⁷

Tanzimat yönetimi sistemi daha da işler kılmak için 1845’te Tensîkât-ı Mülkiye adı altında bir çalışma başlatarak, önce merkezde daha sonra da taşrada ekonomik ve sosyal gelişmeyle ilgili problemleri teşhis edip, bir reform planı hazırlamış ve her vilâyetten ikişer vücut ve kocabaşı İstanbul’a çağırarak, onlardan bölgelerinin ekonomik ve sosyal sorunları ile ilgili bilgiler alınmıştır. Vücut ve kocabaşılar raporlarında, vergilerin yeniden düzenlenerek vergi yükünün azaltılması ve bölgelerine yol, köprü gibi muhtelif yatırımların yapılması konusunda talepler de bulunmuşlardır.¹⁸ Yapılan sayımın, vergi düzenlemelerine esas olmak üzere yapılmış olmasının temettûât kayıtlarında yer alan verilerin güvenilirliklerini önemli ölçüde azalttığı ve eksik ve yanlış beyan nedeni ile bilgilerin gerçeği yansıtmadığı düşünülebilir. Ancak tarihsel verilerin bürokrasinin fonksiyonel çabalarının yan ürünleri olarak ortaya çıkmış olması, bu verilerin istatistik bilgi derlemek amacıyla üretilen verilerden daha az güvenilir olduğu anlamına da gelmemelidir.¹⁹ Temettûât defterleri klasik Tahrir defterlerinin daha gelişmiş modern bir versiyonunu teşkil etmektedir. Muhassıl, müfti, naib, mal ve emlak katipleri, meclis azaları gibi mahalli yöneticilerin nezare-

¹⁶ Coşkun Çakır, “ Osmanlı Ekonomisinde Bir Hesaplama Ünitesi / Birimi Olarak Hâne / Aile”, *Ekonomik Hesaplamalarda Bir Birim Olarak Aile*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, ss. 303-336, Ankara, 1998, s. 310.

¹⁷ M. Şükrü Hanioglu, “ Tunalı Hilmi Bey’ in Devlet Modeli ”, *İÜİFM Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil’ in Anısına Armağan, Özel Sayı 2*, C. 38, S. 3-4, ss. 107-144, Fakülter Matbaası, İstanbul, 1984, s. 128.

¹⁸ Tevfik Güran, “Tarım Politikası (1839-1913)”, ss. 34-40, *701 Osmanlı II Ekonomi ve Toplum, Yeni Türkiye 32*, Ankara, 2000, s. 37.

¹⁹ Tevfik Güran, “ 19. Yüzyıl Temettûât Tahrirleri ”, *Osmanlı Devleti’nde Bilgi ve İstatistik*, Ankara, 2000, s. 78.

tinde yapılan bu tahrir demografik, idari ve iktisadi veriler içermesi açısından son derece önemli kaynaklardır.²⁰

Temettûât defterleri, ait olduğu bölgenin etnik profiline ait verileri kapsamı açısından da büyük önem arz etmektedir.²¹ Böylelikle araştırma kapsamına alınan bölgedeki Müslim ve gayri Müslim kesimlerin temettû sayımları karşılaştırılarak, bölgenin ekonomik ve demografik yapısı hakkında önemli veriler elde edilebilecektir.²²

Günümüz insanına atalarından tevârüs eden sosyal ve ekonomik statüleri takip etmede rehberlik yapacak olan bu kaynakların bölgesel dağılımı ve arşivde buldukları yerler aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

²⁰ Yücel Öztürk, “XIX. Asrın Ortalarında Sultaniye Kazası”, *Çanakkale Savaşları Tarihi*, Cilt II, Editör Mustafa Demir, ss. 899-1052, Değişim Yayınları, İstanbul, 2008, s. 909.

²¹ Temettûât verilerine dayalı isimlerle ilgili analizler için bakınız: İsmail Arslan, “ Temettûât Kayıtlarına Göre XIX. Yüzyıl’ın İlk Yarısında İğdiç (Selimağa) Köyü ”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, C. 5, S.18, ss. 91-114, Ağustos-Ekim 2003./ Yusuf Küçükdağ, Armutlu, Konya, 1996. / Zeynel Özlü, “19. Yüzyıl’da Akşemseddin’in Göynük’teki Ahfadi”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, ss. 61- 78, S. 30, 2006./ Zeynel Özlü, “19. Yüzyılda Göynük Kent Merkezinde Kullanılan Aile ve Erkek Şahıs Adları”, *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi*, C. 8, S.2, 127-142,(2006). / Ahmet Akgündüz., Said Öztürk, *Darende Temettûât Defterleri I*, Somuncu Baba Araştırma ve Kültür Merkezi Yayınları, İstanbul, 2002. /

²² Said Öztürk, “Uşak’ın Sosyal ve Ekonomik Tarihinin Mühim Bir Kaynağı Uşak Temettûât Defterleri ”, 25- 27 Ekim 2001, 21. Yüzyılın Eşiğinde Uşak Sempozyumu, C. 1, İstanbul, 2001, s. 180.

Tablo 1: Osmanlı Arşivi’nde Bulunan Temettûât Defterlerinin Bölgesel Dağılımı²³

Katalog No	Eyalet-Kaza Adı	Tarihi	Defter Adedi
1	<p>ANKARA Eyaleti: Ankara merkez, Ayaş, Bâlâ, Beypazarı, Çorum, Çubukâbâd, Dinekkeskini, Çankırı, Günyüzü, Haymanateyn, İskilip, Kalecik, Keskin-Kalecik, Karacaviran, Karahisar-ı Timurlu, Kargı, Kırşehir, Koçhisar, Konur, Kurşunlu, Kurupazar-ı Nallu, Melat, Mucur, Murtazaâbâd, Nallu, Nallıhan, Nevâhi, Osmancık, Öküz, Peçura, Rum, Saz, Süleymanlı-yı Kebir, Şa’bânözü, Şorba, Tabanlı, Toht, Tosya, Yabanâbâd, Yörükân, Zîr kazaları.</p> <p>AYDIN Eyaleti: Alaşehir, Amasya, Atça, Atala, Ayasluğ, Karapınar nahiyesi, Balyanbolu, Barnaz, Bayındır, Bergama, Birgi, Bodrum, Bozdoğan, Bozöyük, Buldan, Çardaklı, Çine, Dadya, Dağ Marmarası, Dallica, Demirci, Denizli, Döğër, Erbar, Eskihisar, Eşen, Eşme, Ezine-i Lazkiye, Foçateyn, Granis (Kranis), Gökâbâd, Gököyük, Gördes, Güzelhisar-ı Aydın kazaları.</p>	1260-61 (1844-45)	1961
2	<p>AYDIN Eyaleti: Güzelhisar-ı Aydın, Honaz, Ilıca, İnay, İnce, İnegöl, İzmir, Karacaâbâd, Karacasu, Karahid, Karpuzlu, Kayacık, Gelembé, Kilas, Kerme, Kırkağaç, Koru, Kozak, Köşk, Köyceğiz, Kuyucak, Küre, Mandalyat, Manisa, Marmara, Mekri, Mendehora, Menemen, Messevli, Muğla, Nazilli, Nif, Ödemiş, Seralos, Sarayköy, Sart, Sarun, Selendi, Serge, Subice, Soma, Sultanhisar, Şahme, Taraça, Tatarlı, Tavas, Tire, Tokmak, Turgutlu, Ula, Uşak, Üzümlü, Vadiye, Yabandere, Yenipazar, Yenişehir, Yerkeseği, Atça, Birgi, Bayındır, Bodrum Sahası, Bozöyük kazaları.</p> <p>BOLU Eyaleti: Adapazarı-Sapanca, Ağaçlı, Akâbâd, Akçaşehir, Akkaya, Aksar, Aktaş, Amasra, Araç, Ayandon, Akyazı ma’a Hendek, Akyörük, Azdavay, Bartın, Beşdîvân, Beykoz, Bolu, Boyabâd, Boyalı, Cide, Çağa, Çanlı, Çarşamba, Çeklene, Daday, Devrek, Devrekani, Dirgene, Dodurga, Dördîvân, Durağan, Düzce, Eflani, Ereğli, Gebze, Gerede, Gerze, Geyve, Ginolu, Gökçeğaç, Göl, Göl pazarı, Gümüşâbâd, Hendek, Hisarönü, Hoşalay, İbsafî, İnebolu, İstefan, İzmid, Kandıra kazaları.</p>	1260-61 (1844-45)	2005
3	<p>BOLU Eyaleti: Karamürsel, Karasu, Kartal, Kastamonu, Kaymas, Kıbrıscık, Kızılbel, Kicinis, Köni, Korukavak, Küre-i Hadid, Küre-i Nuhas, Mengen, Mergüze, Mudurnu, Ova, Pavli, Pazarcık, Perşembe, Safranbolu, Sapanca ma’a Adapazarı, Saray, Sarıçayır, Sirt, Sinop, Samako-Alaplı, Sorgun, Şehabeddîn, Şeyhler, Şile, Yenice-i Taraklu, Taşköprü, Tefen, Tuzla, Ulak, Ulus, Ünye, Üskübi, Viranşehir, Yalakâbâd, Yenice, Yılanlıca, Yörük, Zâri, Zerzene kazaları.</p> <p>Bolu eyaletinin sonradan çıkan defterleri.</p> <p>CEZÂYİR-İ BAHR-İ SEFİD Eyaleti: Balya, Bayramiç, Biga, Çan, Kal’a-i Sultaniye, Lapseki, Rodos, Sultanhisar kazaları.</p>	1260-61 (1844-45)	1862

²³ Temettûât defterleri İstanbul’da Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde ML. VRD. TMT. fonunda bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bakınız: Said Öztürk, “Türkiye’de Temettûât Çalışmaları”, *TALİD*, C. I, S. 1, ss. 287-304, 2003.

	EDİRNE Eyaleti: Ahyolu, Akçakızanlık, Babaeski (Baba-yı Atık), Bergos, Cısr-i Ergene, Cısr-i Mustafa Paşa, Çırpan, Çirmen, Çorlu, Dimetoka, Edirne (Ada, Çöke, Manastır, Merkez, Üsküdar nahiyeleri), Filibe, Kızılağaç-Hatunili, Hasköy, Hayrabolu, İnöz, Kırkağaç, Kırkkilise, Kızanlık, Kızılağaç, Misivri, Midye, Pınarhisar, Saray-vize kazaları.		
4	EDİRNE Eyaleti: (Silivri, Pazarcık (Tatarpazarı), Tekfurdağı, Uzuncaâbâd-ı Hasköy, Vize, Zağra-yı Atık, Zağra-yı Cedfid kazaları. Edirne eyaletine ek kazalar. ERZURUM Eyaleti: Bayburd, Erzurum, Erzurum Ovası, Pasin-i Ulya, Şiran kazaları. HÜDAVENDİĞÂR Eyaleti: Adrenos, Baklan, Balıkesir, Balya, Banaz, Bigadiç, Bilecik, Bursa, Çal, Çay, Çölâbad, Dağardı, Danişmendli, Dazkırı kazaları.	1260-61 (1844-45)	1402
5	HÜDAVENDİĞÂR Eyaleti (Domaniç, Edincik-Aydıncık, Eğriğöz, Eskişehir, Gediz, Gemlik, Geyikler, Gökçedağ, Gölpazarı, Gönen, Göynük, Harmancık, İnegöl-i Bursa, İnönü, İvrindi, İznik, Karacasu, Karacaşehir, Karahisar-ı Nallı, Karamık, Kepsut, Kete, Kirmasti, Kula, Kütahya (Altuntaş, Armudili, Etrafşehir, Gireği, Gümüş, Tavşanlı, Ulugöyük, Virancık nahiyeleri), Lefke, Meydan, Mihaliç, Mihalgazi, Mudanya kazaları.	1260-61 (1844-45)	1936
6	HÜDAVENDİĞÂR Eyaleti: Nevahi-i Barçın, Pazarcık, Seferhisar, Seyyidgazi, Sındırgı, Simav, Soma, Söğüt, Şeyhlü, Şuhut, Turgutlu, Tuzlacık, Uşak, Yarhisar, Yenişehir-i Bursa kazaları. KONYA Eyaleti: Avşar, Ağulu, Ağlasun, Ağroz, Akşehir, Anamur, Andırgı, Antalya, Argıdhanı, Barla, Belviran, Beşkonak, Beyşehir, Bozkır, Bozulus, Bucak, Burdur, Doğanhisar, Eğridir, Elmalı, Ereğli, Ermenek, Falkana, Finike, Ferişözü, Gaferiyad, Göçi, Gölhisar, Gülnar, Hadim, Havran, Ilgın, İçel, Isparta, İrle ve Yarıca, İshaklı, Kadınhanı, Kalkan, Kalkanlu, Karaağaç, Karabeşöz, Kaş, Karapınar, Karataş, Keçiborlu, Kemerhamid, Kirili, Kızılkaya, Konya, Kuşaklu, Kütan, Larende, Muradca (Eskiil), Mut, Nevahi, Saidili, Sarıkavak, Selendi, Serik, Seydişehir, Silifke, Sinanlı, Tefenni, Teke, Turgud, Uluborlu, Yalvaç kazaları. NİŞ Eyaleti: Berkofça, Dobnice, İhtiman, İznebolu, Şehirköy, Köstendil, Kurşunlu, Leskofça kazaları.	1260-61 (1844-45)	2243
7	NİŞ Eyaleti: Niş, Samakov, Şehirköy, Ürgüp kazaları. RUMELİ Eyaleti: Bihleşte, Çarşamba, Ezine-i Kazdağı, Filorina, Görice, Horpeşte, İştip, Kesriye, Kırçova, Gilan, Kolonye, Köprülü, Manastır, Nasliç, Pirlepe, Pespere, Radovişte, Serfice, Tikveş, Opar, İsterova kazaları. SELANİK Eyaleti: Selanik, Tırhala, Vodine kazaları. SİLİSTRE Eyaleti: Aydos, Eski Cuma, Hacıoğlupazarı, Hezargrad, Hırsova, Kırçova, Kozluca, Köstendil, Köstence, Maçın, Mankalya, Osmanpazarı, Prevadi, Rusçuk, Ruskasrı, Silistre, Şumnu, Tırnova, Tolca, Umurfakı, Varna, Prizren, Yenipazar kazaları. SİVAS Eyaleti: Akdağ, Amasya, Artukâbâd, Ballu, Boğazlıyan kazaları.	1260-61 (1844-45)	2015
8	SİVAS Eyaleti: Budaközü, Danişmendli, Darendе, Divriği, Emlak, Erbaa, Aşudi, Eyrek, Ezinepazar, Gedikçubuk, Geldigelen, Gümüş,	1260-61 (1844-	1886

	Gümüşhacıköyü, Gürün, Hafik, Havza, Hüseyinâbâd, İlbeyli, İnallu, Kangal, Karahisar-ı Behramşah, Karaguş, Karakaya, Kayseri, Kazabad, Kelinkiras, Kelmugad (Yıldızeli), Kızılkoca, Kızılkümbet, Köprü, Ladik, Mecitözü, Merzifon, Niksar, Ortapazar, Selmanlı, Sorgun, Sivas, Sivaslı, Süleymanlı, Şarkpare, Taşâbâd, Toht, Tokat, Tonoç, Tozanlı, Turhal, Varay, Yahyalı, Yıldızeli, Yozgat, Yüzdepare, Zaltın (Zeytunâbâd), Zeytun ve Zile kazaları.	45)	
9	ÜSKÜP Eyaleti: Eğridere, İvranya, Kalkandelen, Geylan, Koçana, Kumanova, Priştine, Üskup ve Vilçitrin kazaları. VİDİN Eyaleti: Belgradcık, İvraca, Lofça, Lom, Niğbolu, Plevne, Rahova, Servi, Vidin ve Zıştovi kazaları. EK tasnif esnasında bağlı olduğu yerler tespit edilemeyen muhtelif mahalleler, köyler ve ek kazalar.		

1) Defteri Bulunan Yerleşim Birimleri

Arabacılar Dîvânı, (Arabacılar Dîvânı Elekcıyân Taifesi, Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi, Arabacılar Dîvânı Kıptıyan Taifesi, Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü), Aşağıkaraköy Dîvânı, Çilimli Dîvânı (Bazı vesikalarda Çilmi olarak ifade edilmiştir), Gideni Dîvânı, Fidâni Dîvânı, Mîlân (Melen) Dîvânı (Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü, Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü, Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı, Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü), Sarı Kasımlar Dîvânı, (Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi, Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptıyan Taifesi), Avlıyan Köyü, Yukarıkaraköy Dîvânı, Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtıyân-ı Müslimin, Vakıf Dîvânı, (Vakıf Dîvânı Kıbtıyân-ı Müslimin), Ağlıyan Dîvânı, Terzialiler Mahallesi, Tekke Mahallesi, Orta Mahalle ve Kesiş (Kâşiş) Mahallesi'dir.²⁴

2) Üskübü Temettûât Defterleri'nin Özellikleri

H. 1260-61 (1844-1845) yıllarına ait olan Üskübü Temettûât Defterleri'nde²⁵ sadece Müslümanlara ait veriler tespit edilmiş olup bu kayıtlarda şu metot takip edilmiştir.

1. Defterin ilk sayfasının üst orta tarafına iki veya üç satır halinde defterin ait olduğu livâ, dîvân ve mahalle yazılmıştır. Mesela Tekke Mahallesi şu şekilde nitelendirilmektedir: Birinci satırda “ Kaza-i Üskübü tabi-i Livâ-ı Bolu”, ikinci satırda “ Mahalle-i Tekke tabi-i kaza-i mezbur”vs..

²⁴ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, (BOA) Maliye Nezâreti Temettûât Defterleri (ML- VRD. TMT), 4952, 4953, 4954, 4955, 4957, 4958, 4959, 4960, 4961, 4962, 4963, 4964, 4965.

²⁵ Bu çalışmada Tanzimat dönemi ile ilgili kullanılan veri ve değerlendirmeler Düzce Üniversitesi BAP tarafından desteklenen *Tanzimat Döneminde Bir Batı Karadeniz Kenti : Düzce (Sosyo-Ekonomik Analiz)* adlı proje kapsamında hazırlanmıştır. (Proje No: BAP / 2007. 21. 02. 002, Başlama Tarihi : 28/08/ 2007, Proje halen çalışılmaktadır.)

2. Defterlerin ikinci sayfası “Bolu Eyaleti mülhâkâtından Bolu Sancağı kazalarından Üskübü Kazasında Nefs-i Üskübü mahallâtından Terzialiler’de mukim ahalinin emlak ve arazi hayvânât ve temettûâtlarını mübeyyin defterdir.” şeklinde başlamaktadır. Bir başka ifade şekli ise şu şekildedir: “Bolu Sancağı kazalarından Üskübü Kazası’na tabi Sarı Kasımlar Dîvânî ahalisinin mutasarrıf oldukları emlak ve arazi ve hayvânât ve temettûât ve sairelerini mübeyyin defteridir.”

3. Bu başlıktan sonra vergi mükellefi olan kişinin Hâne 1 Numro (no) 1 şeklinde hâne numarası ile isim ve şöreti yazılmıştır. Bazı ailelerin aynı hâne numarası altında temettûâtları ortak kaydedilmiştir. Temettûâtları ortak kaydedilen bu kişiler genelde birinci dereceden akraba olan baba, oğul, enişte, kardeş ve damat gibi kişilerdir.

Hâne numaraları genelde bütün defterlerde düzenli olarak kaydedilmiştir. Ancak bunun istisnaları da mevcuttur.

Arabacılar Dîvânî’nda 4 erkeğe ait hâne numarası belirtilmemiştir. Bunların 2’si Bolu, 1’i de Alaplı Kazası orijinlidir.

Avlıyan Köyü’nde 2 kadın, 2 erkeğe ait hâne numarası belirtilmemiştir. Avlıyan’daki erkeklerden birisi Kıptî olarak tanımlanmış diğeri ise nüfus defterinde kaydı olmadığı belirtilmiştir.

Mîlân Dîvânî’na bağlı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü’nde ise Düzce Kazası’nda ikâmet edip Üskübü Kazası’nda çeşitli mallara sahip olan bazı kişilere ait hâne numarası verilmemiştir.

Yukarıkaraköy Dîvânî’nda ise 3 kadına ait mallar kaydedilirken bu kadınlara ait hâne numaraları belirtilmemiştir. Defterlerde tespit edilen kadınlardan sadece Terzialiler Mahallesi’nde yaşayan Rahime binti Abdullah adlı bir kadına ait hâne numarası belirtilmiştir.

Görüldüğü gibi çevre kazalardan olup Üskübü Kazası’nda gayrimenkûl sahibi olan kişilere hâne numarası verilmemesi normal olmakla beraber defterlerde tespit edilen kadınlar Üskübü sakini oldukları halde ve devlet bu kadınları vergiye tabi tutmakla beraber vergi tahsildarlarının kadınlara ait hâne numarası belirtmemesi ilginçtir. Bunun nedenini Türk toplumunun ataerkil aile tipinde aramak gerekir. Çünkü bu kadınlar erkeklerinden ayrı bir şekilde vergiye tabi tutulmakla beraber temettûât defterlerine genelde filanın zevcesi veya kerimesi gibi adlarda kaydedilmiştir.

Fidânî Dîvânî hâne sayıları verilirken 1 ile 22 nolu hâneler arası numaralar sıra ile giderken, 22 nolu hânedan sonra 72 nolu hâneye geçilmiş ve 106 nolu hâne numarası ile sayım bitirilmiştir. Bu çerçevede Fidânî Dîvânî hâne sayısı toplam 56 hâneye tekâbül etmektedir.

Arabacılar Dîvânı’na bağlı Ahmedciler Köyü sayımı yapılırken ilk hâneye 1 numarası verilirken diğer hânelere 66’dan başlayarak 111 rakamına kadar sırayla hâne numarası verilmiştir. Bunun nedeni muhtemelen Ahmedciler Köyü’nün dîvâna bağlı diğer bazı yerleşim yerlerinin devamı olarak kabul edilerek sayıma tabi tutulmasıdır. Bununla beraber Arabacılar’da dikkat çekici bir diğer nokta bölgede muhtelif yerlerde ikâmet eden Kıptîler, kazancılar ve elekçilerin de ayrı bir sayıma tabi tutulmasıdır.

Sarıkasımlar Dîvânı’nda bulunan kazancılar taifesi 1 hânedan ibaret olduğu için defterde ayrı olarak fakat bölgedeki Kıptî grubun devamı olarak kaydedilmiştir. Nitekim 11 hânelik Kıptî grubundan sonra kazancı taifesinden olan aileye de 12 nolu hânedeki oturma kaydı düşülmüştür.

Vergi mükellefinin isim ve şöhreti yazılırken hâne sahibi, bazen sadece mesleği ile beraber, kaydedilmiştir. Vakıf Dîvânı’nda yaşayan “Zurnacı Kara Mustafa”, Arabacılar Dîvânı’nda ikâmet eden “Hararcı oğlu Çöpçü Ahmed” gibi.

Meslek adı bazen kişinin aile adı olarak yazılmıştır. Sarı Kasımlar Dîvânı’nda yaşayan “Zurnacı oğlu Osman” adı gibi.

Vergi mükellefi bazen kardeşi çocukları, damadı ve enişdesi (enişte) vs. ile beraber yazılmıştır. Mesela Aşağıkaraköy Dîvânı 4 nolu hânedeki oturan “Halil bin Mahmud ve damadı Said bin Yahya”, Terzâliler Mahallesi 52 nolu hânedeki ikâmet eden “Ahmed bin Mehmed ve ammisi oğlu Hüseyin” gibi.

4. İsmi üzerine sol aşağıya eğik bir şekilde mükellefin vereceği vergiler ve kuruş olarak değerleri verilmiştir. Burada ilk olarak “seney-i sâbıkâda vergü-i mahsûsadan bir senede vermiş olduğu ... kuruş”, ikinci olarak “aşar rûsûmu olarak sene-i sâbıkâda bir senede vermiş olduğu denilerek öşür alınan ürünler sıralanmıştır: Öşür alınan ürünler genelde şu şekilde sıralanmıştır: “... kile hinta ... kuruş, ... kile şâir... kuruş, ... kile çeltik... kuruş, ... kıyye duhân ... kuruş.”

Hâne sahibi vergü-i mahsûsadan muâf ise gerekçesi açıklanmıştır. Gerekçeler genellikle kişinin mesleki kariyeri (şeyh ve postnişinlik, muhtarlık, imam ve hatiblik, mekteb hocalığı vs.), yetimlik, fakirlik, talebe olma ve askerde bulunma (Asâkir-i nizamiye, Asâkir-i Bahriye ve Asâkir-i Hassay-i Şâhâne) ile ilgilidir.

5. İsmi altına kişinin gelir getiren mal varlıkları ayrı ayrı yazılmıştır. İlk olarak genelde gayrimenkûller yazılmıştır. Kişinin mevrû tarlası (ekili tarla), gayri mevrû tarlası (nadasa bırakılan arazi), çeltik, keten ve tütün gibi arazilerin dönüm olarak karşılığı ve 1260 yılı gerçek geliri ile 1261 yılı tahmini geliri ayrı ayrı belirtilmiştir.

Dükkan (yağhâne, debbağhâne, helvacı dükkanı, kahvehâne vs.), âsiyâb (değirmen), su hızarı, vs. ayrı ayrı belirtilip yıllık icâreleri gelir olarak kaydedilmiştir.

6. Gayrimenkûllerin peşi sıra genelde kişinin sahip olduğu büyük ve küçükbaş hayvanları ve bunlardan gelir getirenlerin hâsılatı yazılmıştır. Sağman mandaya genelde 40 kuruş, sağman ineğe (karasığır sağman veya karasığır inek) 30 kuruş, koyuna 4 kuruş, keçiye 3 kuruş, arı kovanına 5 kuruş, yıllık hâsıla kaydedilmiştir.

Katır, eşek ve öküz gibi hayvanlara gelir kaydedilmemiştir. Halbuki nakil vasıtası olarak kullanılan ve gelir elde edilen katır, eşek gibi hayvanların gelirleri vergiye tabi olduğundan bazı kazalarda vergi alınmıştır.²⁶

7. Vesikanın son bölümünde kişinin (genelde “mecmûundan” ifadesi ile beraber) merkumun bir senede tahminen temettûâtı” denilerek toplam geliri verilmiştir. Bu bölümde kişinin mesleki bir geliri var ise mesleki gelir ayrı olarak yazılmış ve daha sonra toplam gelir ifade edilmiştir. Bazen aile mensuplarının gelirleri birlikte kaydedilmiştir.

Temettûât tahrirlerinde kişinin oturduğu ev, esnafın mesleğini icra ettiği dükkan, sahip olunan paralar, ev eşyaları, sînâ ve ticârî işletmede bulunan araç ve ticârî stoklar, borç ve alacaklar kaydedilmemiştir.²⁷ Ancak gelir getiren sînâ ve ticârî işletmeler vergilendirilmiştir.

Mal varlığı olmayan kişilere gerekçesi belirtilerek gelir kaydedilmemiştir. Gerekçe olarak kişinin askerde olması, “fakir ve yetim olması “ “şunun bunun îanesiyle idare etmekte olması” gibi nedenler gösterilmiştir.

Bazen kişinin geliri olsa da kişi ile ilgili bazı açıklamalar da vesikaya yansımıştır.

Kişinin İstanbul’da ve Adapazarı’nda mütevattin olduğu, asâkir-i şâhânede bulunduğu, emlak ve hayvânâtı sairesi olmayıp şunun bunun îanesiyle idare etmekte idüğü”, fitık illetine mübtelâ olduğu ve nadas toprağından başka vs. olmadığı için şunun bunun yardımı ile geçinmekte olduğu gibi ifadeler kullanılmıştır.

Vergiye tabi olan hâneler kaydedildikten sonra, köy veya mahallenin toplam vergisi ve temettûâtı verilmiştir. 48745,5 kuruş gibi. Arkasından bu rakamı destekler nitelikte sayımın gerçekçi yapıldığına ilişkin “Bâlâda mestûr bi’l-cümle karye-i mezbûr ahâlisinin emlak ve arazi ve hayvânât ve temettûât ve sairelerini imam ve muhtar ve cümlemüz ma’rifetleriyle...” denilerek bölge ile ilgili

²⁶ Ahmet Akgündüz, Said Öztürk, *Darende Temettûât Defterleri*, s. 86.

²⁷ Said Öztürk, “Türkiye’de Temettûât Çalışmaları”, s. 291-292.

yapılan sayımın ciddi bir şekilde yapıldığı ve hiçbir kimsenin veya malın eksik bırakılmadığı belirtilerek rumuz ve mühürlerle defter sona erdirilmektedir.

Üskübü Temettûât Defterleri muhtar-ı sâni, muhtar-ı evvel, imam ve bölgede bulunan diğer saygın kişilerin mühür veya rumuzları ile sona erdirilmiştir. Defterlerde imamların mühürlerinin genelde muhtarın mühründen sonra vurulmuş olduğu görülmüştür. Mesela Üskübü’ye bağlı Gideni Dîvânı temettûât sayımları bitirildikten sonra sırayla muhtar-ı sani, muhtar-ı evvel ve imamın mühürleri vurulmuştur. Defterin sonunda rumuz olarak sırasıyla Çoban oğlu İsmail, Gökçe oğlu İbrahim, Gökçe oğlu Osman, Muhtar Halil Efendi ve İmam Ali Efendi rumuzları vardır.²⁸

Çilimli Dîvânı’nın sayımı bittikten sonra “ahaliden Hasan, ahaliden Ömer, ahaliden Mustafa Hafız, Muhtar Ömer ve İmam ve Hatib olan Ali’nin sıra ile bende rumuzları konmuştur. Bu rumuzlardan sonra bölgede yaşayan Kıptîler ve malları sayıma tabi tutulmuştur. Bu rumuzların Kıptî sayımından önce konması bu kişilerin Kıptî sayımına şahit olmadığını gösteriyor olmalıdır.²⁹

Standart işleyiş bu şekilde olmakla beraber vergi kaçırınlar da olmuştur. Bu defteri ise mühürleme işi bölgenin kaymakamına verilmiştir.³⁰

Sayım defterlerinden birisinde hiçbir mühür bulunmamaktadır.³¹

Üskübü Temettûât Defterleri’ne, Üskübü sınırları içerisinde bulunan köy veya mahallede yerleşik ahali yanında, az da olsa, çevre bölgelerden Üskübü Kazası’na gelmiş ve sayıma dahil edilmiş bazı gayrimenkûlü olan kişilerin isim, şöhret ve Üskübü’de bulunan mal varlıkları da kaydedilmiştir.

²⁸ BOA, ML-VRD. TMT, Nr. 4957.

²⁹ BOA, ML-VRD. TMT, Nr. 4960.

³⁰ BOA, ML-VRD. TMT, Nr. 4958.

³¹ BOA, ML-VRD. TMT, Nr. 4953.

BİRİNCİ BÖLÜM

I. ÜSKÜBÜ'NÜN İDARİ DURUMU

A) İLKÇAĞ'DA ÜSKÜBÜ

Tarihte ilk olarak Hypios olarak adlandırılan Konuralp, doğudan batıya uzanan Melen ve Tabak çayları yakınında bir tepede kurulmuştur. Daha sonra Kieros olarak adlandırılan Konuralp kenti, Herakleia Tiranlığı ile yakın siyasi ve ticârî ilişkiler kurmuştur. Bu arada Bithyn'ler Kralı I. Prusias, Mariandyn ve Heraklia devletlerine karşı (M.Ö. 238 - M.Ö. 183) Kieros'u da zaptetmiştir. Buraya Bithyn kolonisi yerleştirilerek Kieros bayındır hale getirilmiştir. I. Prusias, kenti birçok abidelerle süsleyip, tahkim ederek kendi adını da kente vermiştir. Böylece Konuralp kralın adına izafeten "Prusias" olarak adlandırılmaya başlamıştır. Kentin diğer Prusias kentlerinden ayır edilmesi için kente daha sonra "Prusias pros Hypios – Melen kenarındaki Prusias"³² adı verilmiştir.

M.Ö. 74 yılına kadar Bithyn hakimiyetinde kalan kent, Pontus kralı Mithridates zamanında Pontuslar tarafından istila edilmiştir. Bithyn Kralı Nikomedes (IV) ölmeden önce krallığını vasiyet yoluyla Roma Krallığına bırakınca, kent, M.Ö. 74'den sonra Romalılar'ın hakimiyetine girmiştir. Latin kültürü etkisi altına giren kent bu dönemde de adı değiştirilmeyerek Prusias ad Hypium olarak tesmiye edilmeye devam edilmiştir.

Kent topoğrafik yapısı ve bilinen bazı plan özelliklerine göre bir yamaç ve bir de aşağı şehirden meydana gelmiştir. Kentte doğa ve yapılar birbiriyle uyumlu bir bütün oluşturmuştur. İlk zamanlar ovaya hakim, savunması kolay bir tepe olan Mons Hypium yamacında kurulan kent güney yönünde ovaya doğru gelişmiştir. Ancak yapı kalıntıları günümüzde modern yerleşmenin altında kalmıştır. Toprak üstünde kalan yapı kalıntılarının bazıları (tiyatro, sur duvarlarının bir kısmı ve su sistemine ait aquadukt kalıntıları) kısmen modern yapılar ile iç içedir. Bu çerçevede Prusias, diğer polislerdeki vergiler, kiralar, varlıklı tabakadaki vatandaşların bağışlarıyla ihtiyaçlara ulaşmış olmalıdır.

³² Sâlnâmelerde kasabada ara sıra antika eserler bulunduğu ve bulunan bu eserlerin Müzey-i Hümâyûn'a gönderildiği, ancak kasabadan bazı kişilerin kentin antik dokusunu dikkate almadan, çıkardıkları tuğlaları ocak ve fırın gibi yerlerde döşemelerde kullanarak kentin tarihi dokusuna zarar verdikleri belirtilmektedir. *Müstakil Bolu Vilâyeti Sâlnâmesi 1324*, s. 265.

Fransız Arkeolog Georges Perrot³³ Une Inscription Inedite de Prusias ad Hypium adlı makalesinde keşfettiği bir kitabede Prusias ad Hypium’da her birinin iki başkanı olan 12 kabilenin olduğunu tespit etmiştir.

Kitabede adı geçen kabileler şunlardır: Thebais, Sebastane, Germanike, Sabianane, Faustiâne, Dionysios, Luliâne, Tiberiâne, Adriâne, Megaris, Antoniâne ve Prusias’tır. Bu kabilelerden Megaris ve Prusias en eski kabilelerdir. Kentte yapılan mimari eserler ve eski paralar, Roma dönemi boyunca kentte ekonomik hayatın canlı olduğunu göstermektedir.

Üskübü’nün Düzce’ye doğru aşağı ve ova olan taraflarında tarlalar nadas edilirken çeşitli “resimli taşlar” bulunması bu bölgenin antik bir şehir olduğunu göstermesi açısından önemlidir.³⁴

Kentin önemini gösteren buluntulardan birisi bugün Arkeoloji Müzesi’nde teşhir edilen Roma devrine ait Tanrıça Tykhe’nin heykelidir. M. S. II. ya ait bu heykel 2 m. 60 cm boyunda olup 1931 yılında kentte yapılan kazılarda tespit edilmiştir. Tanrıça Tykhe, sol elinde çeşitli meyve ve toprak ürünlerinden meydana gelen bir bereket boynuzu tutmakta, aynı kolu üstünde ise elinde üzüm salkımı ile bir çocuk bulunmaktadır. Başında ise bir taç vardır.

Kentteki bir diğer ilkçağ dönemi eseri bugün Tabak Çayı yatağında toprakla kapanmaya yüz tutan Roma Köprüsü’dür. Köprü 3 kemerli ve 10 m. boyunda inşa edilmiştir. Kentin dış saldırılardan korunması için ilk çağlarda surlar yapılmışsa da bu surlardan günümüze pek iz kalmamıştır. XIX. Yüzyıl’da X. H. De Hell ile Konuralp’e gelen ressam Jiles Laurens bu surların güzel bir tablosunu yapmıştır.

Halk tarafından “Kırk basamak” olarak adlandırılan tiyatro ise kale içerisinde yerleşme alanına hakim bir tepede bulunmaktadır. Tiyatro kentin günümüze kadar en iyi korunmuş tek anıtsal yapısıdır. Bu yapının yerini arazi şartları belirlemiştir. Oturma sıraları bir yamaca yaslanmak zorunda olduğu için kentin kurulduğu tepenin yamaç kısmı tercih edilmiştir. 74*100 metre ölçüsündeki tiyatronun en önemli özelliği tam yarım daire olmayıp, yanlarının kesik oluşudur. Sahne binasının yıkılmış olmasına karşılık, oturma kademeleri ve bir kapısı halen bulunmaktadır. Tiyatronun seyirci kapasitesinin 3000 kişi civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Kentteki bir diğer yapı olan ve Konuralp Müzesi’nde bulunan lahid³⁵, ise dış yüzleri girlandlar,³⁶ rozetler ve öküz başları ile süslü önemli bir mezardır.

³³ Georges Perrot, (1832 -1914) Anadolu’da yaptığı gezinin notlarını "Küçük Asya’da Bir Geziden Anılar" isimli eserinde toplamıştır.

³⁴ *Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi 1310*, s. 241./ *Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi 1311*, s. 478-479.

³⁵ Lahitler duvarları taş veya tuğla ile yapılmış, kapak taşlarıyla örtülü mezarlardır.

³⁶ Yaprak, çiçek veya meyvelerden oluşan veya kabartma olarak yapılan resimler.

Konuralp'in güneyinde bir tarlada bulunan mozaikler ise ayrı bir şaheserdir. Bu mozaiklerde Achilleus ve annesi Thetis ile ilgili bir sahne tasviri, döşeme mozaiklerinde ise Orpheus tasviri ve mevsim tasvirleri bulunmaktadır.³⁷

Resim 1: Tanrıça Tykhe Heykeli³⁸

³⁷ Turgut H. Zeyrek, Gülbahar Baran- Çelik, *Prusias Ad Hypium (Kieros) Anadolu'nun Kuzey Batısında Antik Bir Kent (Konuralp/ Üskübü)*, Ege Yayınları, İstanbul, Ocak) 2005, s. 34-42./ Enver Konukçu, "Düzce Tarihi (İlk Devirlerden Cumhuriyete)", *Türkiye İmar Turizm ve Sanayi Mecmuası*, Yıl: 8, C. 18, Sayı: 212-133, ss. 12-23, Nadir Basımevi, İstanbul, Aralık 1984, s. 12-17./ Hüdai Kalyoncu, İlkçağlarda Üskübü, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Mezuniyet Tezi*, 1965-66.

³⁸ Turgut H. Zeyrek, Gülbahar Baran- Çelik, *a.g.e.*, s. 106.

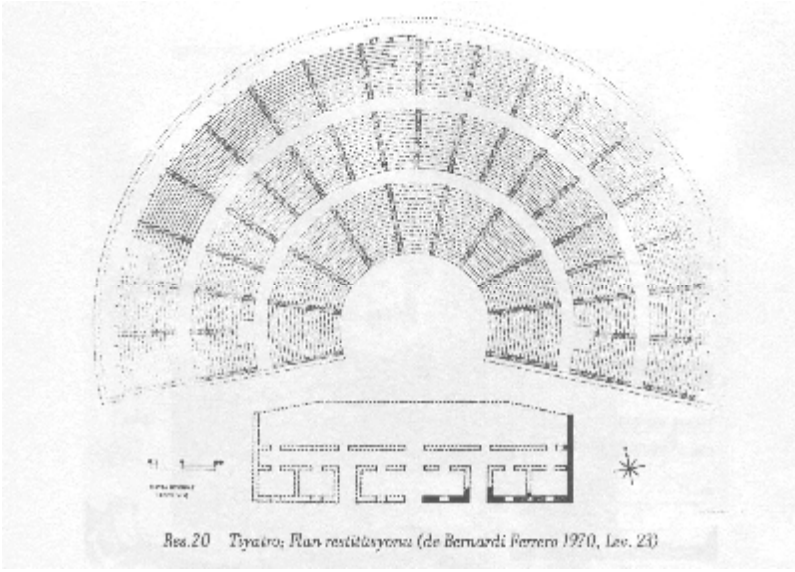
Resim 2: Konuralp’teki Antik Tiyatrodan bir Görünüm,
Tiyatro Oturma Basamakları³⁹

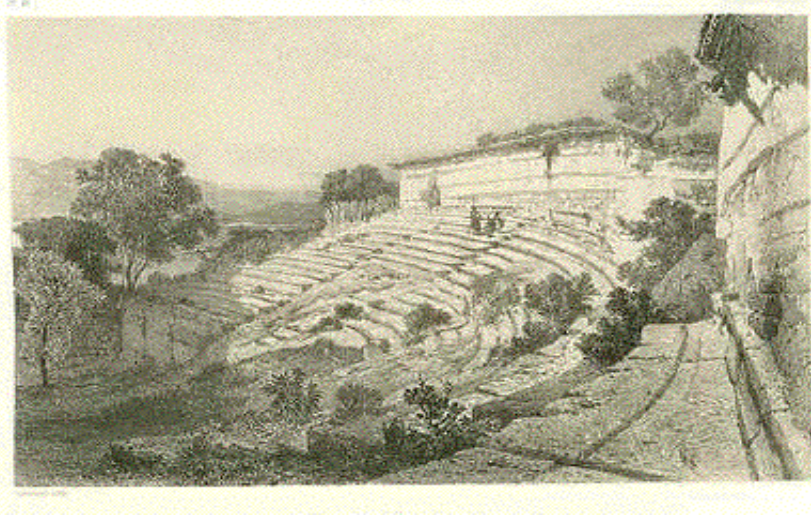
Resim 3: Konuralp’teki Antik Tiyatronun Bugünkü Hali⁴⁰

³⁹ Mahmut Kurt, Prusias Ad Hypium’un (Konuralp) Arkeolojik Yapısı, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Lisans Bitirme Tezi*, Erzurum, 1979, fotoğraf 12.

⁴⁰ Fotoğraf Hatice Dağdelen Arşivinden alınmıştır.

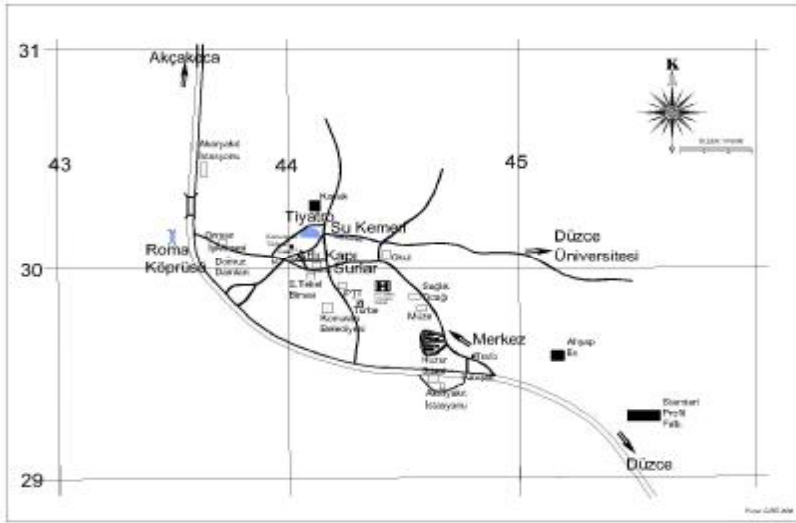
Şekil 1: Konuralp'teki Antik Tiyatronun Krokisi⁴¹

Resim 4: Laurens tarafından 1850'de resm edildiği belirtilen Antik Tiyatro⁴²

⁴¹ Turgut H. Zeyrek, Gülbahar Baran-Çelik, *a.g.e.*, s. 103. de Bernardi Ferrero *Teatri Classici in Asia Minore 3. Citta dalla Troade alla Pamfilia*, Roma, 1970, lev. 23'ten naklen.

⁴² Théâtre Antique, A Uskub (Prusias), www.raremaps.de/printsasiaminor.html

Şekil 2: Prusias’ta Mevcut Kalıntılar ve Önemli Yapılar⁴³

Resim 5: Girlandlı Lahitin Genel Görünümü

⁴³ Güniz Akıncı Kesim, Pınar Köylü, Pınar Girtli, “Roma Dönemi Kent Yerleşimleri ve Prusias ad Hypium (Kieros,Üskübü, Konuralp)”, *Düzce Üniversitesi, Ormanlık Dergisi*, ss. 1-4, (Basımda), Düzce, 2008, s. 2. (Bu makale Abant İzzet Baysal Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi (05.05.01.215) olarak başlatılan ve Düzce Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi (05.05.01.215) olarak desteklenmesi sürdürülen araştırma projesi kapsamında hazırlanmıştır.)

Resim 6: Girlandlı Lahitten Bazı Bölümler⁴⁴

⁴⁴ Turgut H. Zeyrek, Gülbahar Baran- Çelik, *a.g.e.*, s. 100./ Coşkun Ünal, *Konuralp (Bolu) Fotoğraf Albümü*, Düzce, 1987, s. 1.

B) OSMANLILAR DÖNEMİNDE ÜSKÜBÜ

Selçuklu Devleti zuhur ettiğinde Düzce ve etrafında bulunan yerler Doğu Roma İmparatorluğuna tabi olarak bulunmaktadır. Selçuklular Anadolu’yu fethettiler zaman Düzce ve havalisi de Müslüman Türkler’in eline geçmişse de bölgeyi Selçuklular’ın son zamanlarında Rumlar tekrar topraklarına katmıştır. Sultan Osman’ın saltanatının son yıllarında oğlu Orhan’ın maiyetinde bulunan komutanlardan Konur Alp tarafından Düzce Ovası ve havalisi Hicrî 717 (1317/1318) tarihinde tekrar Müslüman Türkler tarafından hakimiyet altına alınmıştır. Bu topraklar Osmanlı hükümrânlığına geçtiği sırada Düzce diye bir kasaba bulunmamaktadır. Bu fetihlerden sonra Purusyan Kasabası Üskübü (Eskibağ, Eskiba) adını almış, Düzce Ovası ise Konur Alp’in gösterdiği kahramanlığa istinaden “Konrâpâ”, “Konrapa” ve “Konur Alp İli” olarak adlandırılmıştır. Sultan Dördüncü Murad zamanında bütün Osmanlı toprakları üzerinde yapılan tahrir sırasında Düzce ve havalisi de Gümüşâbâd (Gümüşova) Kazası, Konrapa ve Üskübü nahiyeleri adıyla Defterhâne-yi Hakani’de bulunan kayıtlara geçirilmiştir.⁴⁵

Orhan Bey babası Osman Gazi’nin sağlığında askeri idareyi eline aldıktan sonra 1321’de Mudanya’yı ele geçirmiş, Karadeniz’e doğru olan bölgelerin zabtına Konur Alp’i, İzmit taraflarına da Akça Koca’yı görevlendirmiştir. Konur Alp Akyazı’yı ve Mudurnu’yı ve sonrada kendi adı verilen Düzce taraflarındaki Konrapayı ele geçirmiştir.⁴⁶ Konrapa daha sonra Konur Alp’e ikta olarak verilmiştir. Ancak Konrapa Osmanlı ili olduktan kısa bir süre sonra Konur Alp, fethettiği bu güzide toprak parçasında hayata gözlerini yummuş ve Konrapa’da toprağa verilmiştir. Bunun üzerine Konuralp İli’nin idaresi Orhan Gazi’nin küçük oğlu Şehzâde Murat’a verilmiş, Konuralp de Sultaönü Sancağı’na kâtilmiştir.

Yapılan fetihlerle sınırlar genişledikçe Konuralp’in de idari olarak bağlı bulunduğu yer ve idarecileri değişmiştir. Nitekim İznik fethedilince Sultan Orhan buraya yerleşmiş, Bursa’nın yönetimi Murad’a bırakılmış Murad’dan boşalan Konrapa ise amcası Eskişehir Hakimi Gündüzalp’e verilmiştir.

Konrapa Bolu’nun fethinden sonra Bolu’ya bağlanmıştır. Böylelikle kent XIV. yüzyıl sonlarında Bolu ve Kocaeli Sancakları arasında önemli bir merkez haline gelmiştir.⁴⁷

Konuralp’in önemi Osmanlı döneminde giderek daha da artmış gözükmektedir. Nitekim Tanzimat reformları 19. yüzyılın ikinci yarısında kentlerin yapı-

⁴⁵ *Müstakil Bolu Livâstı Sâlnâmesi 1324*, s. 261.

⁴⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C. 1, 7. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, s. 117.

⁴⁷ Enver Konukçu, *a.g.m.*, s. 12-17

sında önemli dönüşümlere neden olmuş ve⁴⁸ yönetsel alanda meydana gelen değişiklik ve özellikle mali gereksinimler nedeniyle köylerin bir kısmı “dîvân” adı verilen birliklere bağlanmıştır. Söz konusu dîvânlarda muhtar dîvân temsilcisi olarak görev yapmaktadır.⁴⁹ Birbirine yakın köyler için geliştirilen bu uygulama Konuralp’ın hem kent merkezinde hem de kırsal alanında uygulanmıştır. Nitekim Üskübü’de 12 adet dîvân tespit edilmiştir. Bu dîvânların sınırları dahilinde hangi köylerin bulunduğu ile ilgili olarak toplu herhangi bir kayıt tespit edilememiştir.⁵⁰

Bu yerleşim yerlerinden bir kısmı bugün Düzce’ye bağlı Çilimli, Gümüşova, Gölyaka ve Cumayeri gibi ilçelerin sınırları dahilinde bulunmaktadır. 19. yüzyıl ortalarında Çilimli, Cumayeri, Gölyaka gibi ilçelerin bulunmaması hatta buraların Üskübü Kazası’na bağlı bulunması Üskübü’nün günümüze gelinceye kadar yönetsel alanda ne kadar kapsamlı bir dönüşüm geçirdiğini göstermesi açısından önemlidir.

Resim 7: Üskübü’nün ilk fatihlerinden Konuralp Ahmet Bey’in Maiyetinden Ali Hamza için Yapılmış Türbe (1323)

⁴⁸ Mustafa S. Akpolat, “Tanzimat Sonrası Osmanlı Mimarlığı”, *Türkler*, C. 15, ss. 350-359, Yeni Türkiye Yayını, Ankara, 2002, s. 350.

⁴⁹ Gülfettin Çelik, *16- 19. Yüzyıl Gebze (Sosyo-Ekonomik Bir İnceleme)*, Gebze Belediyesi Yayını, Gebze, 2003, s. 16.

⁵⁰ Sicillere yansıyan davalarda bazen hangi köyün hangi dîvâna bağlı olduğu ile ilgili atıflar yapılmaktadır. Mesela Alacamescîd Köyü Fidânî Dîvânı sınırları içerisinde bulunmaktadır. (1314). *Düzce Kadı Sicili (DKS)1155*, Nr. 56.

Resim 8: Türklerin Üskübü’ye İlk Yerleşimi İle Yaşıt 700 Yıllık Ulu Çınar⁵¹

a) Ayanlık

Ayan Osmanlı Devleti’nde devlet ve reâya arasındaki ilişkileri düzenleyen, hem reâyânın temsilcisi durumunda bulunan, hem de devlet emirlerinin uygulanmasında resmi görevlilerin yardımcısı görünen, bölgenin ileri gelenleridir.⁵² Bunlar devlet adına vergi topladıkları için geniş halk kitleleri ile ilişki içinde bulunmuşlardır. Bunların mali gücü ve beratla atandıkları için kazandıkları resmi kimlik, merkezden

⁵¹ Ağaç Konuralp Beçiyörükler Köyü’nde bulunmakta olup tepе genişliği 25 m., çapı 3,5 m., boyu 15 m., yükseltisi 265 m., tahmini yaşı ise 700 yıl olarak tespit edilmiştir. Yavuz Yavuzşefik, Bilal Çetin, Şemseddin Kulaç, “Batı Karadeniz Bölgesi”ndeki Anıt Çınarlar”, *Orman Mühendisliği Dergisi*, Yıl 43, S. 7-8-9, ss. 38-41, 2006.

⁵² Özer Ergenç, “Osmanlı Klasik Dönemindeki Eşraf ve Ayan Üzerine Bazı Bilgiler”, *Osmanlı Araştırmaları*, C. 3, İstanbul, 1982, s. 107.

kendilerine yöre ile ilgili yazılar yazılmasını ve bir takım görevler verilmesini de beraberinde getirmiş ve ayanlar böylelikle otoritelerini daha da artırmışlardır.⁵³

1- Ayanlık ve Topçuoğlu Ailesi

Üskübü XVIII. ve XIX. yüzyıllarda ayanların kontrolü altındadır. Bölgenin en güçlü ailesi “Topçuzâde” olarak anılan ailedir. Nitekim Üskübü bölgesindeki ayanlık ve daha sonra da kaza müdürlüğünü bir süre bu aile mensupları uhde-lerine almışlardır. Üskübü’de tespit edilen ilk Ayan Topçuzâde Mehmed Ağa’dır.⁵⁴ Mehmed Ağa ayanlıktan ayrıldıktan sonra bölgenin eski ayanı olarak bir takım iftiralara kurban gitmiş, hapishânedede yatmış nihayet haklılığı ortaya çıkınca da mahpushânededen salıverilmiştir. Fakat bir süre sonra vefat etmiştir.

Iddiaya göre Topçuoğlu Mehmed Haseki, Üskübü’de 4-5 yıl muhtelif eşkiyalık faaliyetlerinde bulunmuş, hatta Üskübü Kazası Ayanı Halil ile Düzce Kazası Ayanı Hacı Ali’ye bağırıp çağırarak hakaretler etmiştir. Katl faaliyetlerinde bulunarak ahaliye her türlü sıkıntıyı yaşatmış, kasaba civarında bir adet kale inşa ederek halka zulmetmiştir. Bu nedenle Topçuoğlu Mehmed’in Bolu’ya getirilmesi malının devlet tarafından zapt edilerek kendisinin Amasra Kalesine kalabend edilmesi konusunda Bolu Voyvodası Hüseyin Ağa’ya emri şerif gönderilmiştir. Emr-i şerif üzerine Topçuoğlu Mehmed Meclis-i Şer’a çağırılmışsa da firar edip İstanbul’a kaçmıştır.(13 Safer 1209/ 9 Eylül 1794).⁵⁵ Topçuoğlu Mehmed’in Bolu’ya gitmeyip de İstanbul’a firar etmesinin nedeni Bolu Voyvodası’nın kendisine düşmanlığı nedeniyle Haseki’nin kendisine objektif bir yarılama yapılmayacağını düşünmüş olmasıdır.

Topçuoğlu Mehmed bir süre sonra yakalanmışsa da devlet tarafından affedilerek, Üskübü’de hânesine dönmesine müsaade edimştir. Ancak bu defa Topçuoğlu Mehmed Haseki ile ilgili yine bir şâyîâ çıkartılmış ve Haseki’nin “İstanbul’da yaptığı masraflar, harcırah ve mübâşeret” ile ilgili olarak Üskübü halkından zorla para toplama yoluna gittiği, kazada bulunan ihtiyarların Haseki’nin isteklerine olumsuz yanıt vermesi üzerine de, Topçuoğlu’nun 40 kişilik bir eşkiya grubunu bir yük cephâne ile kaza ihtiyarları üzerine gönderdiği ve kaza halkı ile eşkiya arasında 5 saat süren bir muharebe meydana geldiği ve kasaba çarşısı ve birçok yerin yakıldığı belirtilmiştir.(30 Za 1209/18 Haziran 1795)⁵⁶ Bunun üzerine Topçuoğlu Mehmed Haseki yakalanarak Bostancıbaşı Ağa’nın hapishânesine hapsedilmiştir. Topçuoğlu’nun daha önce yaptığı söylenen taşkınlıklarından dolayı Üskübü’de bulunan bütün eşyalarının devlet tarafından zapt edilmesi ve kalesinin yıkılması için Veys Haseki adında bir mübâşir görevlendirilmiştir.

⁵³ Yusuf Oğuzoğlu, “Osmanlı Döneminde Bursa”, *Bursa Defteri, Osmanlı’nın 700. Yılı*, ss. 9-27, S. 3, Eylül 1999, s. 21.

⁵⁴ Enver Konukçu, *a.g.m.*, s. 18

⁵⁵ *BOA, C..ADL, 669/10.*

⁵⁶ *BOA, C..ZB, 3354.*

Mübâşir Üskübü Kazası’na geldiğinde Topçuoğlu’nun Üskübü’de kendi hânesi için 2 zira’ miktarı yeri duvarla çevirip hânesini buraya yerleştirdiğini ancak kazada yaşayan Pehlivân oğlu ve Çubukçu oğlu adlı kişilerin hânenin duvarını yıkıp burayı kale olarak kullanmak üzere, cebren ilam alıp buraya el koyduklarını bu kişilerle mücadele etmenin mümkün olmadığını, amaçlarının Topçuoğlu’nu kazadan def ederek kazayı kendi idareleri altına almak olduğunu ahalinin de durumu teyit ettiğini ve bu iki kişinin mutlaka İstanbul’a götürülerek Topçuoğlu ile beraber yüzyüze muhakeme edilmesi gerektiğini bildirmiştir. Ayrıca Mübâşir, Bostancıbaşı Ağa’ya da bir mektup göndererek durumu ona da anlatıp Topçuoğlu ile ilgili söylenen şeylerin iftiradan ibaret olduğunu, Topçuoğlu’nun başına gelen bu olaylardan dolayı ailesinin Üskübü’de sefil bir duruma düştüklerini bu nedenle Topçuoğlu’nun “evlad u ıyaline merhameten” affedilip, Üskübü’ye dönmesine izin verilmesinin uygun olacağını bildirmiştir. (29 Z 1210/5 Temmuz 1796).⁵⁷

Topçuoğlu Mehmed Haseki ile ilgili bir diğer iddia, Haseki’nin Bölükbaşı Abdurrahman ile birleşerek Halil adlı kişinin ammisi Hacı Osman’ı eziyet ederek katlettiği ve mallarına el koydukları ile ilgilidir. Halil tarafından verilen dilekçe üzerine Halil ve Topçuoğlu Mehmed murâfaa (yüzleşerek mahkeme olma) olunmuş ve Halil’den iddialarına delil istenmiştir. Ancak Halil delil gösterememişse de mahkeme “bedel-i sulh” olarak kendisine 400 kuruş ödenmesine karar vermiştir. (3 RA 1212/26 Ağustos 1797).⁵⁸

Topçuoğlu Mehmed ile ilgili bir diğer iddia Eğridere denen yerde 5-10 kişilik bir eşkiya grubunun yoldan gelip geçenleri rahatsız etmesi üzerine, bazı kişiler tarafından Saray’a bu kişilerin “Üskübü Ayanı Topçuoğlu Mehmed Haseki’nin avânelerinden olduğunun iddia edilmesidir. Konu ile ilgili olarak İstanbul’a dilekçe verilmiştir. Yapılan tahkîkât neticesinde, Eğridere denen yerin Bolu Sancağı dahilinde olmayıp Hüdavendigâr Sancağı sınırları içerisinde olduğu ve bu yerin Üskübü Kazası’na 8-10 saatlik bir mesafede bulunduğu, eşkiya grubunun da Topçuoğlu’nun avânesi olmadığı tespit edilmiştir. (Evâsıt-ı Safer 1214/19 Temmuz 1799)⁵⁹

Görüldüğü gibi Topçu oğlu Mehmed Haseki ayanlıktan ayrıldıktan sonra gerek Düzce gerekse de Üskübü ayanları tarafından ve bölgede bulunan bazı eşkiyalar tarafından hakkında dedikodular çıkartılarak yıpratılmaya çalışılmıştır. Nihayet Üskübü Kazası Ayanı Kapıcıbaşı Topçuoğlu Mehmed bir süre sonra vefat etmiştir. Mirasının merkezden gönderilen bir mübâşir aracılığıyla zapt

⁵⁷ BOA, HAT, 685/33298.

⁵⁸ BOA, C..ADL, 4791.

⁵⁹ BOA, C..ZB, 2981, Vesika 1,2.

edilmesi için ferman çıkarılmıştır.⁶⁰ Topçuzâde Mehmed Ağa'nın vefat tarihi tespit edilen mezarında H. 1236 yılı olarak geçmektedir.

2- Ayan Topçuzâde Mehmed Ağa'nın Mezarı

Topçuzâde Mehmed Ağa'nın mezarı bugünkü Konuralp Belediyesi yakınında bulunan eski mezarlıkta bulunmaktadır. Mezar muhtelif karaçam ağacı motifi, çiçek motifleri, nar ve üzüm dolu tabaklar ve muhtemelen zezem suyunun ikram edildiğini temsil eden çiçek motifli sürahi ile süslenmiştir. Bu motiflerle adeta mezarın kitabesinde belirtildiği üzere, Cennette olduğuna ve cennete girenlere hizmet ettiğine inanılan Huri ve gılmanların Mehmed Ağa'ya gece gündüz hizmet etmeleri niyaz edilmiştir.

Mezarın kitabesinde aşağıdaki manzum mısralar sıralanmıştır.

Hüve'l-bâkî

Yâ ilâhî ol mübarek ism-i pâkîn izzeti

Hem Rasûlün fahr-i âlem şâh-ı kevneyn hürmeti

Eyleye kabrin Ravza-i Cennet Yâ ilâhe'l- âlemîn

Gece gündüz eylesünler, Hûri, Gilmân hizmeti

Gelüb kabrim ziyâret eden ihvân

İdeler ruhuma bir fatiha ihsân

Serbevvâbîn-i Dergâh-ı Âli Topçuzâde merhûm ve mağfûr Mehmed Ağa'nın ruhuna el-Fâtîha

Fî sene Gurre-i Rebûî'l-âhir 1236.

⁶⁰ 7 Rebûî'l- Âhir 1236 tarihli vesika. BOA, C..ML, 13775./ Topçuoğlu ailesinden Topçuzâde Hacı Hüseyin vefat edince terekesinin kısmet-i askeriyeden olduğu haber alınmış, terekenin Düzce Kazası Nâibi Mustafa Efendi tarafından tahrir edilmesi ve terekeden "kuruşda 1 paradan fazla" resm alınmaması konusunda nâibe emir gönderilmiştir.(6R 1252/21Temmuz 1836). BOA, C.. ADL., 148/3.

Resim 9: Üskübü Kazası Ayanı Kapıcıbaşı Topçuoğlu Mehmed’in Mezarı (Ekim 2008)

Resim10: Üskübü Kazası Ayanı Kapıcıbaşı Topçuoğlu Mehmed’in Mezarındaki Ayak Ucu Taşı Motifi (Ekim 2008)

Resim 11: Üskübü Kazası Ayanı Kapıcıbaşı Topçuoğlu Mehmed'in Mezar Başlığı (Ekim 2008)⁶¹

⁶¹ Topçuoğlu Mehmed Ağa'nın mezar süslemelerinin aynısı sene 1232'de vefat eden Adapazarı Ayanı Kara Osman Ağa'nın mezar taşı ile tıpatıp benzerlik göstermektedir. Mezar Prof. Dr. Atilla Çetin tarafından tesadüfen tespit edilmiştir. Atilla Çetin, *Mezar Taşlarının Dili, Irmak Kültür- Sanat Dergisi*, Temmuz-Ağustos 2007, S. 79-80, s. 14-15'den naklen Enver Konukçu, *Üskübü Kazası Ayanı Topçuoğlu Mehmed Ağa (Ö. 6 Ocak 1821)*, Yayınlanmamış Metin, s. 80.

Resim 12: Üskübü Kazası Ayanı Kapıcıbaşı Topçuoğlu Mehmed’in Mezarının Eski Hali ⁶²

Topçuzâde Mehmed Ağa’nın hanımı Ayşe’nin mezar kitabesinde ise şu ifadeler bulunmaktadır:

Hüve’l- Bâkî
Emr-i Hak ile dürlü emrâzı (hastalığı) sokdu benim tenime
Bulmadı sıhhat vücudum, sebab oldu mevtime (ölümüme)
Âkıbet erdi, ecel-i rihlet göründü cânıma
Okuyub bir Fâtihâ ihsan edeler ruhuma
Dergâh-ı Aliyye’den Üskübü Kazası Muhtarı
Yani Ayanı Topçuzâde Mehemmed Ağa’nın iyâli Merhûme Ayşe Hanım’ın ruhiçün Fâtihâ.
Sene 1252. ⁶³

⁶² Enver Konukçu, *Üskübü Kazası Ayanı Topçuoğlu Mehmed Ağa (Ö. 6 Ocak 1821)*, s. 95.

⁶³ Bugün çok yıpranmış bir şekilde ve mezar kitabesi okunamayacak durumda bulunan Ayşe Hanım’ın mezarı yıllar önce Prof. Dr. Enver Konukçu tarafından fotoğraflanmış ve terceme edilmiştir. Enver Konukçu, *Üskübü Kazası Ayanı Topçuoğlu Mehmed Ağa (Ö. 6 Ocak 1821)*, s. 101.

Resim 13: Üskübü Kazası Ayanı Topçu oğlu Mehmed'in eşi Ayşe Hanım'a Ait Mezar Başlığının Bugünkü Hali⁶⁴

Resim 14: Üskübü Kazası Ayanı Topçu oğlu Mehmed'in eşi Ayşe Hanım'a Ait Mezar Başlığının Eski Hali

⁶⁴ Ayşe Hanım'ın mezarı Ağalar mezarlığı adı verilen mezarlıkta eşi Topçu oğlu Mehmed'e yakın bir şekilde bulunmaktadır. Ayşe Hanım, eşi Topçu oğlu Mehmed'in vefatından sonra H. 1252'de vefat etmiştir.

3- Topçuoğlu Ailesinin Ekonomik Durumu

1844 yılında bölgede yapılan sayımlarda Topçuoğlu ailesine mensup 5 hâne tespit edilmiştir. Ortalama 25 kişilik bir aileyi meydana getiren Topçuzâdelerden 4 aile merkezde bulunan Tekke Mahallesi’nde, 1 aile ise Çilimli Dîvânı’nda ikâmet etmektedir. Ailenin servet durumu genelde iyidir. Aile mensupları ileriki dönemlerde de yüksek miktarda paralarla muhtelif işler yapmış olmalıdır. Nitekim Topçuoğlu ailesinden Hacı Ağa Bey’in, Sarraf Kiril’den 5’lik akçe olarak bâ-tahvîl 11500 kuruş borç alması bizi bu yönde düşünmeye itmektedir. (18 S 1278/25 Ağustos 1861).⁶⁵

Tablo 2: Topçuoğlu Ailesinin Üskübü’de İkamet Ettiği Yerler ve Servetleri (1844)

Oturduğu Yer	Hâne ve Numara	Adı	Mesleği	Serveti (kuruş)
Tekke Mahallesi	2	Hacı Mahmud Ağa bin Mehmed	Çiftçi	7638
Tekke Mahallesi	3	Mehmed bin Hacı Mehmed	rençber	254
Tekke Mahallesi	4	İbrahim Ağa bin Hacı Mehmed	Kaza Müdürü	18082
Tekke Mahallesi	5,1,2	Hüseyin Bey bin Hacı Mehmed ve hizmetkar Mustafa	Çiftçi, hizmetkar	992
Çilimli Dîvânı	34	Ömer Ağa bin Mehmed	Çiftçi	1850

b) Kaza Müdürlüğü

Tanzimat’ı izleyen 1840 yılı, yeniliklerin uygulamaya konulduğu yıl olmuştur. Bu çerçevede özellikle can ve mal güvenliğinin sağlanarak vergilerin herkesin gelirine göre alınması için mal, mülk ve nüfus sayımı yapılması gerekmiştir. Uygulamada öncelik hükümetin kesin denetiminde olan yakın eyaletlere tanınmıştır. Böylece Tanzimat’ın öngördüğü şekilde başta Edirne olmak üzere, Hüdavendigâr (Bursa), Ankara, Aydın, İzmir, Konya ve Sivas eyaletlerinde mal-mülk ve nüfus sayımı yapılarak uygulamaya geçilmiştir.⁶⁶

1842 yılı martından itibaren Tanzimat’ın uygulandığı bütün eyaletlerde yeni bir yönetim biçimine geçilmiştir. Meclis-i Vâlâ kararları doğrultusunda adli birer ünite olarak bulunan her kazada, kaza ileri gelenleri, toplanarak aralarından birisini müdür seçmişlerdir. Müdürlere başlangıçta yaptıkları hizmet karşılığında maaş ödenmemesi düşünülmüşse de kısa bir süre sonra bundan vazgeç-

⁶⁵ Ancak Topçuoğlu borcunu ödeyemediği için Sarraf Kiril Topçuoğlu’ndan parasının alınması için Saray’a arzihal vermiştir. *BOA, A. MKT. DV. 199/93, Vesika 1, 2.*

⁶⁶ Musa Çadırıcı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Ankara, 1997, s. 190.

lerek, kazanın büyüklüğüne göre halk tarafından ödenmek kaydıyla, maaş bağlanmıştır.⁶⁷

Mart 1842 yılından itibaren uygulanan mevzuata göre müdürlük görevini yürütecek olan kişilerin dürüst, güvenilir, halk tarafından sevilen kişiler olmasına dikkat edilmesi istenmiştir. Yalnız kazaların durumuna göre bazen halkın istediği kişiler müdür seçilirken, zaman zaman vali ya da kaymakamların insiyatifleri ile de atama yapılmıştır. Bununla beraber müdürlük ta'yini merkezin onaylaması ile gerçekleştirilmiştir.⁶⁸

Üskübü'de kaza işlerinin görüldüğü hükümet konağının yeri konusunda herhangi bir vesika tespit edilememiştir.

1844 yılında Üskübü Kaza Müdürü olarak İbrahim Ağa bin Hacı Mehmed'in adı geçmektedir. İbrahim Ağa Topçu oğlu ailesine mensup bir kişidir. Daha önce bölgenin ayanlığını yapan Topçu oğlu ailesi bu defa kazanın müdürlüğü görevini sürdürerek yönetim erkini kendi ailelerinde devam ettirmiş gözükmektedir.

Müdür İbrahim Ağa Tekke Mahallesi 4 nolu hânede oturmaktadır. Vergiye tabi toplam serveti 18082 kuruş olup, bunun 13034 kuruşu kendisine devlet tarafından verilen yetkiyle mutasarrıf olduğu Duhân (Tütün) Gümrüğü Mukataası'nın bedeli maliye hazinesinden elde ettiği yıllık gelirdir. İbrahim Ağa bu gelirleri karşılığında devlete 340 kuruş vergi vermektedir. İbrahim Ağa'nın bu kadar vergiye tabi geliri olmasına rağmen verdiği vergi çok düşük bir orana karşılık gelmektedir. Nitekim İbrahim Ağa hariç kazada 300-589 kuruş arası vergi ödeyen 302 kişinin servet miktarları 120 kuruş ile 2971 kuruş arasında seyretmektedir. Bu veri bize İbrahim Ağa'nın bir şekilde vergi tahsildarlarını etkileyerek vergisini 340 kuruş gibi gerçekten çok düşük bir orana çektiğini düşündürmektedir. Yine bunun yanında İbrahim Ağa'dan kesilen vergi diğer masum vatandaşa kazancından fazla vergi yüklenerek tahsil edilmiş gözükmektedir. Nitekim bazı kişilerin vergilendirilmiş mal varlıkları ile ödedikleri vergiler karşılaştırılınca bazı kişilerin kazancından fazla bazılarının kazancına yakın oranlarda vergiler ödediği görülecektir.⁶⁹

⁶⁷ Musa Çadırcı, *a.g.e.*, s. 241.

⁶⁸ Abdullah Saydam, "Tanzimat'ın Memurları", *Türkler*, C. 13, ss. 668-677, Yeni Türkiye Yayını, Ankara, 2002, s. 671.

⁶⁹ BOA, ML- VRD. TMT, Nr. 4961 Hâne 79, 82, 83, 84, 87./ BOA, ML- VRD. TMT, Nr. 4962 Hâne 13, 16, 25, 29, 44, 52, 53, 58, 59, 72 vs., BOA, ML- VRD. TMT, Nr. 4965 Hâne 7, 13, 14, 31, 37, 38, 59 vs./ Verginin iktidar ilişkilerine bağlı olarak değişkenlik göstermesi ile ilgili olarak 1840 ve 1845 yıllarına ait Bayındır (İzmir) temettût defterlerini karşılaştıran bir çalışma dikkat çekicidir. Çalışmada 1840'ta yapılan vergilendirmede hânelerin % 20'sinin dikkate alındığı gösterilerek, bu oranın yeni vergi sisteminin oturmasına bağlı olarak 1845'te köy bazında ve köy içinde çok değişken bir hal olarak yükseliş kaydettiği belirtilmiştir. 1840 sayımındaki temettût düşüklüğünün nedeni hânelerin vergi memurları ile anlaşarak temettûtatlarını olandan daha az göstermeleri olmuştur Alp Yücel Kaya "L'conomie Politique Des Tanzimat : La Reforme Fiscale Et La Resistance Antifiscale Dans La Region De Bayındır (Izmir) Au Milieu Du XIX Siecle", *Societes Rurales Ottomanes Ottoman Rural Societies*, ss. 271-295, Institut Français D'archeologie Orientale, Chair des Annales Islamologiques 25- 2005.

İbrahim Ağa bölgenin yönetimi yanında çiftçilik ve hayvancılık ile uğraşmaktadır. Nitekim sahip olduğu tarla ve hayvanlar İbrahim Ağa’nın büyük bir çiftliğe sahip olduğunu ve yanında birçok işçi çalıştırdığını düşündürmektedir.

İbrahim Ağa’nın 1844’te 105 dönüm mevrû (ekili) arazisi bulunmakta olup bu tarladan yılda 1800 kuruş vergi ödemektedir. İbrahim Ağa’nın gelecek yıl bu tarlanın 70 dönümünü ekeceğini ve tarladan 6534 kuruş gibi gerçekten olağanüstü yüksek bir oranda gelir elde edeceği kayıt altına alınmıştır. İbrahim Ağa’nın 25 dönüm ekili çeltik tarlası bulunmakta olup bu üretiminden yılda 1025 kuruş gelir elde etmiştir. Ertesi yıl ki pirinç üretimi geliri ise 750 kuruşa düşeceği kayıt altına alınmıştır.

İbrahim Ağa’nın Tekke Mahallesi’nde sahip olduğu mevrû araziler yanında Arabacılar Dîvânı’nda 104 dönüm mevrû arazisi daha bulunmaktadır. 104 dönümlük bu araziden ise 1844 yılında 55 kuruş, 1845’te ise 150 kuruş gelir elde edeceği kayıt altına alınmıştır. Görüleceği üzere 104 dönüm gibi alanca çok geniş bir toprağa ne kadar düşük bir gelir gösterilmiştir.

İbrahim Ağa buğday, arpa, çeltik vs. üreticiliği yanında tütün üretimine de katkıda bulunmuştur. Nitekim 2 dönüm tütün ekmiş ve bundan 540 kuruş gelir elde ettiği ertesi yılda 180 kuruş gelir elde etmesinin olası olduğu kayıt altına alınmıştır. Bu çerçevede İbrahim Ağa’nın yılda ortalama 200 kile buğday, 200 kile arpa, 250 kile çeltik ve 300 kıyye tütün üretimi yaptığı görülmektedir.

İbrahim Ağa devlete öşür olarak 120 kuruş buğday öşrü, 80 kuruş arpa öşrü, 125 kuruş çeltik öşrü ve 60 kuruş da tütün öşrü ödemiştir.

İbrahim Ağa 12 manda öküzü, 8 karasığır öküzü, 7 sağman karasığır ineği, 5 sağman manda ineği, 5 gayrı sağman (sütten kesilmiş) manda ineği, 5 erkek malak, 2 dişi malak, 1 dişi buzağı, 5 düve, 7 erkek tay, 4 kısarak, 2 kısarak tay, 30 sağman koyun, 24 sağman keçi, 10 gayrı sağman koyun, 46 gayrı sağman keçi, 7 erkek kuzu, 13 dişi kuzu, 7 erkek oğlak ve 9 dişi oğlağa sahiptir.

Beslediği küçükbaş hayvanlar karşılığı devlete 71,5 kuruşa tekâbül eden aded-i ağnâm vergisi ödemiştir.

İbrahim Ağa bölgede bulunan 2 adet değirmenden de hisse sahibidir. Değirmenlerden birisi eski olduğu için gelir kaydedilmemiş, diğer bir değirmenin de yarısına sahip olup yıllık 200 kuruş gelir elde etmektedir. İbrahim Ağa değirmenlerinden dolayı devlete 20 kuruş değirmen vergisi ödemektedir.

İbrahim Ağa’nın değirmen yanında 2 pirinç dinginde de hissesi vardır. Dinginlerden birisinin 1/2 hissesine (diğer yarısı Arabacı Dîvânı’ndan Ocaklı Hacı Mehmed’e aittir. Yıllık geliri hisse başına 60 kuruştur.), diğerinin de 1/7 hissesine (yıllık geliri 90 kuruştur.) sahiptir.

İbrahim Ağa bunların dışında muhtemelen kasaba merkezinde olan bir kahvehânenin 1/7 hissesine sahiptir. Kahvehânenin yılda 33 kuruş gelir elde etmektedir.

Üskübü'yü ziyaret eden Georges Perrot, 1861'de hayatta olan İbrahim Ağa'yı ziyaret etmiş, O'nun misafirperverliğini övmüş, bu arada ailesi hakkında kısa bilgiler nakletmiştir. İbrahim Bey bu gezgin ve araştırmacıya göre bu sırada 40 yaşlarında bulunmaktadır. Bu durumda İbrahim Ağa babası öldüğünde küçük bir bebektir. G. Perrot'a göre İbrahim Ağa poligami türü bir evlilik yaparak üç kadınla hayatını birleştirmiştir. İbrahim Ağa kadınlarının her biri için ayrı bir ev tahsis etmiştir. İbrahim Ağa'nın erkek çocuğu bulunmayıp, üç kız evlada sahiptir.⁷⁰ İbrahim Ağa'nın hiç erkek çocuğu olmaması O'nun birden fazla kadınla evlilik yapmasının erkek çocuğu sahip olma düşüncesinden kaynaklandığını akla getirmektedir.

Daha sonraki yıllarda Üskübü kazası müdürü olarak Hüseyin Ağa'nın adı geçmektedir. Üskübü Kazası Müdürü Hüseyin Ağa'nın bir süre sonra istifası üzerine Hüseyin Ağa azl edilerek yerine vekâleten Düzce Kazası Meclis Azası Hacı Mustafa Ağa atanmıştır. (25 Z 1277/4 Temmuz 1861).⁷¹

c) Konuralp Belediyesi

Üskübü'nün kaza statüsünde iken nahiye statüsüne dönüşmesi ve Düzce'ye bağlanması bölgede Osmanlı döneminde bir belediye teşkilatı oluşturulmamasında etkili olmuştur. Bölgenin ilk belediye teşkilatı Konuralp Belediyesi adı ile 1955 yılında kurulmuştur. Kuruluşunda bir belediye başkanı ve dört personel bulunmakta iken sonraki yıllarda ihtiyaca göre personel sayısı artırılmıştır. Bölgede 1960 yılında elektrik, 1969 yılında da içme suyu şebekesi hizmete girmiştir. İmar planı 1964 yılında yapılmıştır.⁷²

Beldede görev yapmış olan Belediye Başkanları sırasıyla şu şekildedir.

1-Sabri DEMİR	(1955-1973)
2-Rifat YILMAZ	(1973-1977)
3-Kenan BİLGİN	(1977-1980)
4-Hilmi SÖNMEZ	(1980-1983)
5-Çetin TOPÇU	(1983-1984)
6-Reşat KONURALP	(1984-1994)
7-İbrahim AYKUT	(1994- Halen görevine devam etmektedir.)

Belediye 2008 yılında 4 300 000 YTL bütçesi, 44 personel, 35 araç ve iş makinası ile İbrahim AYKUT başkanlığında Konuralp ve çevre halkına hizmet vermeye devam etmektedir.⁷³

⁷⁰ Georges Perrot, *Souvenirs d'un Voyage en Asie Mineure*, Paris 1864, s. 241-242'den naklen Enver Konukçu, *Üskübü Kazası Ayanı Topçuoğlu Mehmed Ağa (Ö. 6 Ocak 1821)*, s. 105.

⁷¹ BOA, A. MKT. MVL. 129/29.

⁷² *Cumhuriyetin 50. Yılında Bolu, 1973 İl Yıllığı*, Kemal Matbaası, Bolu, 1973, s. 225.

⁷³ *Konuralp Belediyesi Arşivi*, 2008.

Tablo 3: Konuralp Belediyesi Bütçesi

Yıllar	Belediye Bütçesi (T.L.)
1955-1960	318.480
1960-1965	898.860
1965-1970	1.350.449
1970-1972	687.645

d) Muhtarlıklar

1829-1830’da muhtarlık teşkilatının kurulması ile mahalleli arasından ve güvenilir kimselerden birinci ve ikinci muhtar seçilmiştir. Hem kent merkezinde hem de kırsal alanda muhtarlara birçok görev yüklenmiştir. Nitekim mahallede oturanlara muhtarlar, onlara da imamlar kefil olmaktadır.

Muhtarlık teşkilatı zaman geçtikçe mahallenin mutlak sorumluluğunu üstlenen bir organ haline gelmiştir. Mesela mahalleye gelip gidenlerin durumlarının muhtarlar tarafından takip edilmesi ve kefalet istenmesi kanun gereğidir.

Mahalle veya köyün gelir ve giderlerini gösterir hesap defterini tutmak, bir haksızlık meydana geldiğinde sorumlu halk adına ilgililere başvurmak ve mahalle veya köyün güvenliğini sağlamak, muhtarın görevlerinden bazılarıdır. Muhtarlar, 1830 genel nüfus sayımından hemen sonra sancak merkezlerinde oluşturulan Defter Nâzırları’na, Defter Nâzırları ise Ceride Nezâreti’ne bağlanmıştır. Görülen lüzum üzerine 1840 yılında köy muhtar ve kocabaşlarına yılda 500-1000 akçe arasında maaş ödenmesi de uygun görülmüştür.⁷⁴

Üskübü bölgesi geniş bir alanı kapsamasına rağmen buralarda görev yapan muhtarların tamamı vesikalara yansımamıştır. Bazı muhtarların servetleri gayrimenkûlleri ile beraber kayıt altına alınmıştır. Muhtarlardan Yukarıkaraköy Dîvânı muhtarı muhtarlıktan dolayı 300 kuruş, Avlıyan Köyü Muhtarı ise 350 kuruş yıllık gelir elde etmektedir.

Kıptiler bölgede çok az nüfusa sahip olmasına ve kısmen göçebe olmalarına rağmen onların içlerinden birisinin muhtar olarak ta’yîn edilmesi devletin tüm vatandaşlarını kucakladığı ve her şeyin bir kaydını tuttuğunu göstermesi açısından önemlidir.

⁷⁴ Musa Çadircı, “Türkiye’de Muhtarlık Kurumunun Tarihi Gelişimi”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, C. 2, S. 3, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü, Yerel Yönetimler Araştırma ve Eğitim Merkezi, Mayıs, 1993, s. 7. /Abdullah Saydam, “Tanzimat Devri Reformları”, *Türkler*, C. 12, ss. 782-804, Yeni Türkiye Yayını, Ankara, 2002, s. 791.

Tablo 4: Üskübü’de Görev Yapan Muhtarlar ve Servetleri (1844)

Yerleşim Yeri	Aile Adı	Kişi Adı	Mesleği	Serveti
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	Hasan Hacı oğlu	Ali Molla bin Halil	Muhtar Ve Köy İmamı	722
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Molla İbrahim oğlu	Halil bin Mehmed	Muhtar Ve Çiftçi	504
Yukarıkaraköy Dîvânı	Molla İsmail oğlu	Hüseyin bin Hasan	Muhtar Ve Çiftçi	827
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptıyan müslümanlar	Parmaksız oğlu	Mehmed	Muhtarlıktan Temettuu	300
Çilimli Dîvânı / Kıptıyan Bölümü	Kemençeci oğlu	Hasan bin Ahmed	Muhtar	177
Aşağıkaraköy Dîvânı	Hâce oğlu	İbrahim bin Süleyman	Muhtar Ve Keresteci	1251
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	Şa’bân oğlu	Halil	Muhtar Ve Katırcı	286
Vakıf Dîvânı Köyü	Doğancı oğlu	Ahmed ve kardeşi Salih	Muhtar Ve Aynı Zamanda Keresteci, Kardeşi Rençber	1227
Avlıyan Köyü	Süleyman oğlu	Ahmed bin Süleyman ve oğlu Ali	Muhtar Ve Oğlu Erbâb-ı ziraat	1947

e) Kaza Mukayyidliği

Üskübü Kaza Mukayyidi merkezde Tekke Mahallesi 7 Nolu hânedede ikâmet eden Hacı Amedzâdeler’den Abdüllatif Efendi’dir. Mukayyid’in toplam yıllık kazancı 876 kuruştur. Mukayyidlikten ayda 25 kuruştan yılda 300 kuruş gelir elde etmektedir. Mukayyid ayrıca bölgede bulunan Hızır Mezraası Vakfı’nın yıllık gelirlerinin yarısı (100 kuruş) ve Mehmed Fakı Vakfı’nın gelirlerinin 1/3 hissesine (30 kuruş) sahiptir.

Abdüllatif Efendi mukayyidlik ve vakıf hizmetleri dışında az da olsa çiftçilik ve hayvancılıkla da uğraşmıştır. Kiraladığı 1 dönüm arazide çeltik ziraatı yapmakta (yıllık geliri 90 kuruş), kendisine yılda 150 kuruş gelir sağlayan pirinç dingi işletmektedir. Bunun dışında 2 dönüm mevrû arazi (yıllık geliri 108 kuruş), 10 dönüm nadasa ayrılmış toprağı ve 1 dönüm tütün tarlası (yıllık geliri 36 kuruş) tarlası bulunmaktadır.

Abdüllatif Efendi hayvan olarak da 2 sağman inek, 2 sağman manda, 1 erkek malak, 1 dişi malak, 1 erkek buzağı, 1 dişi buzağıya sahiptir. Abdüllatif Efendi’nin sahip olduğu inek ve mandalar mukayyidin süt ve süt mamulleri üretiminde de bölgede önemli bir yeri olduğunu düşündürmektedir.

Abdüllatif Efendi bunlar dışında yıllık geliri 30 kuruş olan 1 kıt’a değirmene sahiptir. Değirmenin hisseli olduğuna ilişkin herhangi bir veri yansımamıştır. (1844).

f) Ziraat Müdürlüğü

1844 yılında Üskübü Kazası ziraat müdürü Terzialiler Mahallesi’nde 3 Nolu hânede ikâmet eden Terzi Hacı Mehmed Ağa bin Hasan adlı kişidir. Hacı Mehmed Ağa ziraat müdürlüğü yanında meclis azası olarak görev yapmaktadır. Yıllık kazancı 1155 kuruş olup, devlete 340 kuruş vergi vermiştir.

Hacı Mehmed Ağa Ziraat müdürlüğü ve meclis azalığı dışında, tarım, hayvancılık ve ticâretle de uğraşmaktadır. Mehmed Ağa bizzat kendisinin sakin olduğu bir dükkanda alış veriş (ahzı ‘ata) yaparak para kazanmaktadır.

Hacı Mehmed Ağa’nın zirâî arazi olarak 9 dönüm nadasa ayrılmış arazisi yanında, 4 dönüm tütün işletmesi (1844 yılı geliri 360 kuruş, 1845 yılı olası geliri ise 126 kuruş) ve 1,5 dönüm çeltik tarlası (1844 yılı gerçek geliri 135 kuruş 1845 yılı olası geliri ise 63 kuruş) bulunmaktadır.

Hacı Mehmed Ağa’nın sahip olduğu diğer mal varlıkları şu şekildedir: 1 adet sağman inek, 5 adet sağman manda, 3 erkek, 3 dişi malak, yıllık 2/12 hissesi kendisine ait olan ve kendisine getirisi 50 kuruş olan 1 kıt’a değirmen.

Hacı Mehmed Ağa sahip olduğu 5 adet sağman manda ile köyler dahil bütün Üskübü’nün süt sığırcılığını tekeline almış 9 aileden birisidir.

Sâlnâmelerden 1314 yılında Üskübü Ziraat Kalemi tahrir memurluğunu da Ferhad Efendi adlı kişinin yaptığı anlaşılmaktadır.⁷⁵

⁷⁵ *Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi 1314*, s. 196.

İKİNCİ BÖLÜM

II. ÜSKÜBÜ'NÜN SOSYAL DURUMU

19. yüzyılda yönetsel alanda meydana gelen değişiklik ve özellikle mali gereksinimler nedeniyle köylerin bir kısmı “dîvân” adı verilen birliklere bağlanmıştır. Söz konusu dîvânlarda muhtar dîvân temsilcisi olarak görev yapmaktadır.⁷⁶ Birbirine yakın köyler için geliştirilen bu uygulama Üskübü'nün hem merkez hem de kırsalında uygulanmış gözükmektedir. Üskübü merkezinde 2, kırsalında ise 10 adet dîvân tespit edilmiştir. Kırsal alanda bulunan dîvânların bazıları bugün Düzce'nin muhtelif ilçelerinin sınırları içerisinde.

Temettûât kayıtlarında merkezde bulunan Terzialiler ve Tekke adıyla anılan birimler her ne kadar mahalle olarak anılmışlarsa da buraların da dîvân olarak algılanması gerektiğini düşünmekteyiz. Çünkü bölgeye ait temettuat defterlerinden birisi bölgede yapılan vergi usulsüzlükleri ile ilgili olup bu defterde merkezde var olduğu anlaşılan Kesişler ve Orta Mahallesi ve ahalisinden de bahsedilmesidir. Bu veri çerçevesinde merkezdeki Terzialiler ve Tekke mahalleleri dîvân olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Merkezdeki bu yerleşim birimlerine dîvân denmemesinin nedeni muhtemelen vergi tahsildarlarının ihmali veya önemsememesi ile ilgilidir.

Arabacılar Dîvânı kendi içerisinde merkez, Ahmedciler Köyü, Elekcîyân Taifesi, Kazğancılar Taifesi ve Kıptîler olmak üzere 5 bölüme, Çilimli Dîvânı merkez ve Kıptîler olmak üzere 2 bölüme, Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü, Çayırılı Cum'a A'saklar Köyü, Çayırılı Cum'a oymağı Köyü, Orta Oymak Köyü olmak üzere 4 bölüme, Sarı Kasımlar Dîvânı merkez, Kazancı ve Kıptîler Taifesi olmak üzere 3 bölüme, Avlıyan Köyü merkez ve Kıptîler olmak üzere 2 bölüme, Vakıf Dîvânı merkez ve Kıptîler olmak üzere 2 bölüme Yukarıkaraköy Dîvânı da merkez ve Kıptîler olmak üzere 2 bölüme ayrılmıştır.

⁷⁶ Gülfettin Çelik, *a.g.e.*, s.16.

Tablo 5: Üskübü Kazası Dahilinde Bulunan Dîvânlar(1844)

Kaza Merkezi
Terzialiler Mahallesi
Tekke Mahallesi
Kaza Kırsalı
Arabacılar Dîvânı
Aşağıkaraköy Dîvânı
Çilimli Dîvânı
Dîvân-ı Gideni
Fidâni Dîvânı
Mîlân Dîvânı
Sarı Kasımlar Dîvânı
Avlıyan Köyü
Vakıf Dîvânı
Yukarıkaraköy Dîvânı

A) NÜFUS

Dünyada kentleşme olgusu, 1800’lü yıllarda endüstri devrimi ile birlikte ortaya çıkmıştır. Bugün dünyanın en zengin ve en gelişmiş ülkelerinden sayılan A.B.D.’de bile 1800’lü yıllarda toplam nüfusun ancak % 10’u kentlerde, % 90’ı kırsal alanda yaşamaktadır. Batı’nın öteki gelişmiş ülkelerinde de durum farklı değildir. Nitekim Batıda da 1800-1900 yılları arasında kentleşme oldukça ölçülü kalmış ve 1900- 1910’dan sonra hızlanma trendine girmiştir.⁷⁷

Osmanlı devletinde de genel olarak kentte yaşayanların % 20, köyde yaşayanların ise % 80 olduğu tahmin edilmektedir.⁷⁸

a) Avârizhâne Kayıtlarına Göre Kaza Nüfusu

Osmanlı Devleti’nde olağanüstü hallerde Dîvân-ı Hümâyûn’un kararı ve Sultan’ın emri ile aynî ve nakdî olarak alınan vergiler avâriz-ı divâniye olarak adlandırılmıştır.⁷⁹ Tanzimat’tan itibaren kaldırılan bu vergiler, arazi veya iş

⁷⁷ Besim Üstünel, *Ekonominin Temelleri*, 5. Baskı, Ankara, 1987, s. 370.

⁷⁸ Ahmet Tabakoğlu, “Yenileşme Dönemi Osmanlı Ekonomisi”, *Türkler*, C.14, ss. 207- 240, Ankara, 2002, s. 208.

⁷⁹ 5 Ca 1179’da Üskübü köylerinde yaşayan bazı kimseler Üskübü Kadılığı’na başvurarak eskiden beri üzerlerine düşen bütün vergileri ödediklerini ancak içlerinden bazı kişilerin devlete ödemekle yükümlü olduğu avâriz ve nüzul gibi vergilerini ödemediğini bu nedenle bölgedeki köylerin hânelerinin sayılarak yapılacak yeni sayıma göre bölge halkına yeniden bir vergilendirme yapılmasını istemişlerdir. *BOA, C. ML., 1233.*

sahibi nüfus göz önünde tutularak avârizhâne denen itibârî hâne üzerinden alınmıştır.⁸⁰ 16. yüzyılda devamlı hale getirilen bu vergi ile ilgili kayıtlar, 17. ve 18. yüzyıllardaki nüfus tahminlerinde kullanılmaktadır.⁸¹ 1718'de yani Bolu'nun Voyvodalık Dönemi'nde Bolu ve kazalarının muteber olan nüüzül ve avârizhâne sayısı 2377,5 ve 2 sülüştür. Bu nüzul ve avârizhâne kayıtları içerisinde Üskübü'nün avârizhâneleri 15,5 hâne olarak gösterilmiştir. Yapılan araştırmalara göre XVIII. yüzyılda Bolu Sancağı'nda 4 gerçek hânenin 1 avârizhâneye tekâbül ettiği tespit edilmiştir.⁸²

Bu çerçevede Bolu Sancağı için tespit edilen avârizhâne değeri Üskübü için baz alındığında ($15,5 \times 4 = 62$) 62 vergiye tabi gerçek hâne ortaya çıkacaktır. Bu rakamın da yaklaşık % 10'unun (6) bekar olduğunu kabul edersek, geride kalan 56 gerçek hâneleri, ortalama hâne büyüklüğü olarak kabul ettiğimiz 5 rakamı ile çarptığımızda ($56 \times 5 = 280$) 280 rakamına ulaşılacaktır. Bu rakama bekar olduğunu tahmin ettiğimiz 6 kişiyi ilave ettiğimizde rakam 286'ya çıkacaktır. 286 rakamına askeri sınıf mensubu ve birden fazla eşle evli olması olası olan kişiler dahil edilmemiştir.

Aynı dönemde Konrapa olarak adlandırılan bir yerleşimden daha bahsedilmiştir. Bu yerleşim yeri ile muhtemelen Düzce kastedilmemiştir. Aynı dönemde Düzce'nin avârizhâneleri ise 30 hâne 1,5 rub'u olarak verilmiştir. Buna göre aynı dönemde Düzce'nin nüfusu ise ortalama 612 kişiyi tekâbül etmektedir.

b) Temettûât Kayıtlarına Göre Kaza Nüfusu

1- Temettûât Kayıtlarına Göre Kaza Merkezi Nüfusu

Üskübü merkezinde iki mahalle tespit edilmiştir. Bu mahalleler Terzialiler ve Tekke Mahallesi'dir.⁸³ Bu mahallelerde 1260-61/1844-45 yıllarını kapsayan temettû sayımlarına göre 104 Müslüman hâne yaşamaktadır.⁸⁴ Bu verilere göre kent merkezi nüfusunun ortalama 520 civarında olduğu söylenebilir.

⁸⁰ Mübahat Kütükoğlu, "Redif Askeri Giderlerini Karşılama Üzere Alınan Bir Vergi İâne-i Cihâdiyye", *Birinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri II*, ss. 145- 167, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1983, s. 145.

⁸¹ Özer Ergenç, *Osmanlı Klasik Dönemi Kent Tarihçiliğine Katkı XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, Ankara Enstitüsü Vakfı Yayını, Ankara, 1995, s. 149 ve Ahmet Akgündüz, Said Öztürk, Yaşar Baş, *Darende Tarihi*, Somuncu Baba Araştırma ve Kültür Merkezi Yayınları, İstanbul, 2002, s. 233.

⁸² Hüseyin Sarı, Şer'iyye Sicillerinde Mudurnu Sosyal-Kültürel-Askeri Durum, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara, 1994, Nüfus Bölümü.

⁸³ Konuralp'te bugün yedi mahalle bulunmaktadır. Bunlar, Çiftelipınarlar Mahallesi, Terzialiler Mahallesi, Şehit Bayram Gökmen Mahallesi, Şehit Hüseyin Kıl Mahallesi, Şehit Kemal Işıldak Mahallesi, Şehit Murat Demir Mahallesi ve Orhangazi Mahallesi'dir. *Konuralp Belediyesi Arşivi*, 2008.

⁸⁴ Temmuz 1846'da Fransız toprak bilimcisi Xavier Hommaire de Hell yanında ressam Jules Laurens olduğu halde Akçakoca üzerinden Çele Dağı'nda aşarak Üskübü'ye gelmiştir. Kasabadaki 12 kitabeği kopya etmiştir. Birkaç gün burada bulunan Hell, Üskübü'nün 150 hanelik bir yerleşim yeri olduğunu söylemiştir. X. H. De Hell, *Voyage en Turquie et Perse...*, Paris 1855, s. 315-324'den naklen Enver Konukçu, *Üskübü Kazası Ayanı Topçuoğlu Mehmed Ağa (Ö. 6 Ocak 1821)*, s. 114.

Görüleceği üzere 18. yüzyıl başlarındaki ortalama Üskübü kazası nüfusu 286 kişiye tekâbül ederken 126 yıl sonra sadece Üskübü merkez nüfusu ortalama 520 kişiye çıkmıştır.

Tablo 6: Temettûât Verilerine Göre Kaza Merkezi Nüfusu (1844)

Kaza Merkezi	Hâne Sayısı	Nüfus
Terzialiler Mahallesi	57	285
Tekke Mahallesi	47	235
Toplam	104	520

2- Temettûât Kayıtlarına Göre Kırsal Alan Nüfusu

1844-45 yıllarını kapsayan temettûât sayımlarında Üskübü kırsalında 10 adet dîvân tespit edilmiştir. Dîvânlardan biri genel sayımda köy olarak tanımlanmasına rağmen bölgede vergi kaçırانlarla ilgili yapılan ayrı bir sayımda Avlıyan Köyü “Ağlıyan (Avlıyan) Dîvânı” olarak tanımlanmıştır.

Buna göre kırsal alanda 958 hânelik Müslüman bir nüfus yaşamaktadır. Bu verilere göre kır nüfusunun ortalama 4790 kişiye tekâbül ettiği söylenebilir.

Görüleceği üzere 18. yüzyıl başlarındaki Üskübü’nün ortalama nüfusu 286 kişiye tekâbül ederken 126 yıl sonra Üskübü merkez ve kır nüfusu ortalama 5310 kişiye yükselmiştir.

Temettûât kayıtlarında geçen adları geçen dîvânlar, vergi hâneleri ve olası demografik durumları aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Tablo 7: Temettûât Verilerine Göre Kırsal Alanda Nüfus (1844)⁸⁵

Yerleşim Yeri	Hâne Sayısı	Nüfus
Arabacılar Dîvânı	64	320
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi	6	30
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi	6	30
Arabacılar Dîvânı kıptîyan	5	25
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	47	235
Aşağıkaraköy Dîvânı	91	455
Çilimli Dîvânı	86	430
Çilimli Dîvânı / kıptîyan	6	30
Dîvân-ı Gideni	76	380
Fidâni Dîvânı	56	280
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	50	250
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	39	195
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	34	170
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	56	280
Sarı Kasımlar Dîvânı	132	660
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi	1	5
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptîyan Taifesi	11	55
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü	40	200
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü kıptîyan	1	5
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin	12	60
Vakıf Dîvânı Köyü	52	260
Yukanıkaraköy Dîvânı	81	405
Yukanıkaraköy Dîvânı Kıptîyan müslümanlar	6	30
Toplam	958	4790

c) Sâlnâme Kayıtlarına Göre Kaza Nüfusu

1310 (1892/1893) ve 1311 (1893/1894) tarihli Kastamonu Sâlnâmesi'nde Üskübü'de 180'i aşkın hâne bulunmaktadır. Bu veriye göre nüfus ortalama 1098 kişiye tekâbülmektedir.⁸⁶

1314 (1896/1897) yılı Kastamonu Vilâyeti Sâlnâmesi'ne göre Üskübü Düzce'ye bağlı 143 haneli, toplam 885 kişilik bir nüfusun yaşadığı ayrı bir köy olarak kategorize edilmiştir. Buna göre Üskübü'de ortalama her hânedede 6,1 kişi yaşamak-

⁸⁵ Bölgeye geçici olarak başka yerden gelip gayrimenkûl sahibi olan kişiler hâne sayısına katılmamıştır.

⁸⁶ Nüfus 1314 tarihli sâlnâmede hâne başına düşen 6,1'lik nüfus adedi dikkate alınarak hesaplanmıştır. *Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi 1310*, s. 240. / *Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi 1311*, s. 478.

tadır. Sâlnâmede nüfusun bu kadar düşük gösterilmesinin nedeni daha önce Üskübü Kazası dahilinde olan Çilimli, Arabacı, Karaçörtlen, Sarımeşe gibi birçok yerin Düzce’ye bağlı ayrı bir birim olarak kategorize edilmesidir.⁸⁷

Üskübü 1324 (1906/1907) tarihli Müstakil Bolu Livâsı Sâlnâmesi’nde ise 200 hâneli bir yerleşim yeri olarak gösterilmektedir. Buna göre Üskübü’nün nüfusu, hâne sayısı 6,1 olarak kabul edilirse ortalama 1220 kişiye tekâbül etmektedir.⁸⁸

Görüldüğü gibi Üskübü nüfusu önceki sayımlara göre oldukça düşük çıkmıştır. Bunun nedeni Üskübü’ye bağlı olan birçok yerin 1870’te kaza olan Düzce’ye bağlanmasıdır.

Üskübü’nün bu kadar küçük bir birim haline dönüştürülmesi bölge ile ilgili iddia edilen şu bilgiyi akla getirmektedir. İddiaya göre kaza olması için ilkönce Üskübü düşünülmüş, fakat Üskübü ağalarının istememesi üzerine Düzce kaza olmuştur. Devlet tarafından Üskübü’nün kaza olması kararlaştırılınca Üskübülüler hazırlıklara başlamıştır. Ancak Düzceliler de kaza olmak istemektedirler. Bunun üzerine Üskübülüler’e Düzceliler bir oyun oynayıp, Düzce eşrafından Gonca oğlu ailesinden Hacı Mustafa Efendi’yi Üskübü’ye göndermişlerdir. Hacı Mustafa Efendi Üskübü’ye gelerek “Ağalar kaza olmuşsunuz. Kutlamaya geldim. Fakat sizin de ağalığınız elden gitti, demiş, ağalar neden diye sorunca, Kaymakam buraya gelecek. Ali Ağa, Mehmet Ağa gel diyecek, siz de onun ayağına gideceksiniz, diyerek onları kaza olduklarında sıkı denetim görecekları dolayısıyla problemler yaşayacakları konusunda tahrik etmiştir. Bunun üzerine Üskübü ağaları, biz kaza olmak istemiyoruz, diyerek, Hacı Mustafa Ağa’nın önceden hazırlayıp getirdiği senedi imzalamışlardır. Böylece Üskübü yerine Düzce kazaya dönüştürülmüştür.⁸⁹

Üskübü’nün küçülme konusundaki kaderi günümüzde de devam etmiştir. Nitekim bölgenin tüzel kişiliği, 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 11’inci maddesi gereğince İçişleri Bakanlığı’nın aldığı 2008/9866 sayılı sınır tespit kararı ile Düzce Belediyesi sınırları içerisine katılmıştır.⁹⁰

⁸⁷ *Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi 1314*, s. 338.

⁸⁸ *Müstakil Bolu Livâsı Sâlnâmesi 1324*, s. 255.

⁸⁹ *Bolu İl Yıllığı 1967*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1968, s. 63.

⁹⁰ *Resmî Gazete*, 1 Mart 2008. Karar ile Konuralp belediyesi ile beraber Bostanyeri, Beslanbey (Akıncılar), Sarayyeri, Çamköy, Esenköy, Darıcı, Dedeler, Yukarı Yahyalar, Sallar, Kazukoğlu ve Çavuşlar köylerinin de tüzel kişilikleri kaldırılarak Düzce Belediyesi sınırları içerisine katılmıştır. Karara Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ve İçişleri Bakanı Beşir Atalay’ın imzaları ile üçlü kararname ile çıkarılmıştır.

Belediye Kanunu’nun 11. maddesi ise şu şekildedir: Meskun sahası, bağlı olduğu il veya ilçe belediyesi ile nüfusu 50.000 ve üzerinde olan bir belediyenin sınırına, 5.000 metreden daha yakın duruma gelen belediye ve köylerin tüzel kişiliği; genel imar düzeni veya temel alt yapı hizmetlerinin gerekli kılması durumunda, Danıştay’ın görüşü alınarak, İçişleri Bakanlığı’nın teklifi üzerine müşterek kararname ile kaldırılarak bu belediyeye katılır. Tüzel kişiliği kaldırılan belediyenin mahalleleri, katıldıkları belediyenin mahalleleri haline gelir. Tüzel kişiliği kaldırılan belediye ile köylerin taşınır ve taşınmaz mal, hak, alacak ve borçları katıldıkları belediyeye intikâl eder.

Ülkemiz genelinde 2000 yılında yapılan sayımlarda Konuralp Beldesi nüfusu 8499 olarak tespit edilmiştir. Nüfusun yüksek olmasında 17 Ağustos 1999 Marmara ve 12 Kasım 1999 Düzce depremleri etkili olmuş olmalıdır. Nitekim belde zemininin Düzce ovasına nisbeten daha sağlam olması nedeniyle Konuralp beldesi tarih boyunca önemli yerleşim alanlarından birisi olmuştur.⁹¹

d) Cizye Kayıtlarına Göre Gayrimüslim Nüfusu

1184/1770-1771 yılında İbrahim Ağa ve Yusuf Ağa tarafından Bolu Sancağı'nda sancak içerisinde yaşayan gayrimüslimlerin sayımı yapılmıştır.⁹²

Bu çerçevede Üskübü'de toplam 12 cizye yükümlüsü tespit edilmiştir. Bunun 10'u orta, 2'si düşük olarak nitelendirilmiştir. Osmanlı Devleti'nin gelir seviyesine göre yaptığı bu tasnife istinaden Üskübü'de yaşayan gayri Müslimlerin 10'unun orta gelir, 2'sinin ise düşük gelir düzeyine sahip olduğunu söyleyebiliriz. Üskübü'de yüksek gelirli gayri Müslime rastlanmamıştır. Gayri Müslimler toplam 68 kuruş mâl-ı cizye ödemiştir.

e) Nüfusun Niteliği

1- Bölgede Yaşayan Kıptîler, Kazancılar ve Elekçiler

1.1. Kıptîler, Kazancılar ve Elekçilerin Nüfusları

Osmanlı döneminde (1831) Rumeli'de 29.530, Anadolu'da 7.413 kişi olmak üzere toplam 36.673 kıptî yaşamaktadır. Bu dönemde kıptîlerin Osmanlı genel nüfusu içerisindeki oranı % 0,98 gibi⁹³ oldukça düşük bir orana tekâbül etmektedir. Kıptîlerin çok küçük bir bölümü Üskübü bölgesinde yaşamaktadır. Ancak Kıptîler Üskübü Kazası içerisinde de oldukça düşük bir nüfus yoğunluğuna sahiptir. Elekçi ve kazancılar da Kıptî olarak kabul edilirse bölgede toplam ortalama 270 kişilik bir Kıptî ailesi yaşamaktadır. Bunun Üskübü genel nüfusu (5310 kişi) içerisindeki oranı oldukça düşük olup ancak % 0,05'e tekâbül etmektedir.

Üskübü bölgesi mal, mülk ve nüfus sayımı yapılırken, bölgede yaşayan Kıptî, elekçi ve kazancılar diğer Müslüman nüfustan ayrı olarak kategorize edilmiştir. Temettûât defterlerinden, bu grupların kendi içerisinde homojen ancak diğer Müslüman gruplardan yaşam tarzları biraz daha farklı gruplar olduğu anlaşılmaktadır.

⁹¹ Konuralp Belediyesi Arşivi, 2008.

⁹² BOA, MAD. d., 3505, s.25,

⁹³ Kenan Ziya Taş, "Osmanlı Devleti Zamanında Diyarbakır'daki Ermeni Nüfusu Üzerine Bazı Bilgiler", *Millî Eğitim*, Sayı 157 (Kış 2003), s. 202-208.

Yukarıkaraköy Dîvânı’nda yaşayan Kıptîler içerisinde bir kişinin Kıptî ve kazancı olarak değerlendirilmesi ve Kıptî, kazancı ve elekçilerin yaşam biçiminin göstergesi olan mal varlıkları arasındaki benzerlikler bu grupların tamamının Kıptî olarak değerlendirilebileceği düşüncesini uyandırmaktadır. Kazancı ve elekçilerin ayrı olarak kategorize edilmesi muhtemelen yaptıkları mesleklerden kaynaklanmaktadır. Nitekim Kıptî, kazancı ve elekçilerin yaptıkları işler demircilik, çöpçülük, kapıcılık, hizmetçilik, kazancılık ve sepetçilik gibi mesleklerle sınırlıdır.

Sarıkasımlar’da yaşayan 8, 9 ve 11 nolu hânelerde yaşayan 3 Kıptî ailesi Düzce Kazası’ndan Üskübü Kazası’na nakledilmiştir. Sarıkasımlar’da bulunan 1 kazancı ise Arabacılar Dîvânı’ndan nakledilmiştir.

Tablo 8: Temettûât Verilerine Göre Kıptî, Kazancı ve Elekçilerin Nüfusu (1844)

Kıptîlerin Yaşadığı Yerler	Hâne Sayısı	Nüfusu
Arabacılar Dîvânı	5	25
Çilimli Dîvânı	6	30
Sarı Kasımlar Dîvânı	11	55
Vakıf Dîvânı	12	60
Yukarıkaraköy Dîvânı	6	30
Avlıyan Köyü	1	5
Toplam	41	205
Elekçiler Taifesinin Yaşadığı Yerler	Hâne Sayısı	Nüfus
Arabacılar Dîvânı	6	30
Kazancılar Taifesinin Yaşadığı Yerler	Hâne Sayısı	Nüfus
Arabacılar Dîvânı	6	30
Sarı Kasımlar Dîvânı	1	5
Toplam	7	35

1. 2. Kıptîler, Kazancılar ve Elekçilerin Servetleri

Üskübü bölgesinde tespit edilen binek hayvanlarından taylor ve kısrakların çoğu Kıptî, elekçi ve kazancı taifesine aittir. Bu gruplara ait toprakların da az olması yerleşik hayata yeni geçmiş olduklarını, geçimlerini genelde kendilerine özgü mesleklerle geçirdiklerini düşündürmektedir.

Üskübü’de yaşayan Kıptîler’den bazen vergi tahsildarı tarafından fazla vergi alınmıştır. Nitekim Çilimli’de yaşayan bir Kıptî’nin 5 sağman ineğine 150 kuruş yıllık gelir kaydedilmesi gerekirken 160 kuruş kaydedilmiştir.

Tablo 9: Kıptîlerin Yaptıkları Meslekler ve Servet Miktarları (1844)

Kıptîlerin Yaşadığı Yerler	Aile Adları	Meslekleri	Servet Miktarı (Kuruş)
Avlıyan Köyü Kıptîyan	Kıptîyan Hasan Usta	Demirci	280
Yukarıkaraköy Dîvânı	Küpelî Oğlu	Demirci	330
Yukarıkaraköy Dîvânı	Hüseyin Usta Oğlu	Çöpçü	600
Yukarıkaraköy Dîvânı	Hasan Usta Oğlu	Demirci	380
Yukarıkaraköy Dîvânı	Kazğancı (Kazancı) Halil Oğlu	Kazancı	700
Yukarıkaraköy Dîvânı	Küçük Ahmed	Kapucu Çırağı	280
Yukarıkaraköy Dîvânı	Parmaksız Oğlu	Muhtar	300
Çilimli Dîvânı	Kemençeci oğlu	Muhtar	177
Çilimli Dîvânı	Kulaksız Oğlu	Demirci	926
Çilimli Dîvânı	Kulaksız Oğlu	Erbâb-ı ziraat	516
Çilimli Dîvânı	Karabedir Oğlu	Demirci	520
Çilimli Dîvânı	Karabedir Oğlu	Sepetçi	150
Çilimli Dîvânı	Kara Mehmed Oğlu	Demirci	500
Arabacılar Dîvânı	Parmaksız Oğlu	Demirci	622
Arabacılar Dîvânı	Zibed Oğlu	Demirci	454
Arabacılar Dîvânı	Hararcı Oğlu	Çöpçü	280
Arabacılar Dîvânı	Osman Usta Oğlu	Çöpçü	412
Arabacılar Dîvânı	Kapucu Oğlu	Kapucu	307
Vakıf Dîvânı	Çeribaşı Hüseyin	Demirci	126
Vakıf Dîvânı	Çalık Oğlu	Demirci	90
Vakıf Dîvânı	Çilingir Oğlu	Yok	Yok
Vakıf Dîvânı	Sarı Oğlu	Çöpçü Esnafından	60
Vakıf Dîvânı	Nalcı Oğlu	Demirci	30
Vakıf Dîvânı	Çakır Oğlu	Çöpçü Esnafından	250
Vakıf Dîvânı	Mehmed Usta Oğlu	Demirci	60
Vakıf Dîvânı	Çalık Oğlu	Demirci	120
Vakıf Dîvânı	Mehmed Usta Oğlu	Çöpçü Esnafından	60
Vakıf Dîvânı	Zurnacı Kara Mustafa	Demirci	60
Vakıf Dîvânı	Suyabatmaz Oğlu	Hizmetkar	250
Vakıf Dîvânı	Öksüz Oğlu	Hizmetkar	150
Sarı Kasımlar Dîvânı	Çilingir Oğlu	Demirci	150

Sarı Kasımlar Dîvânı	Ekşi Ömer Bin Abdullah	Demirci	15
Sarı Kasımlar Dîvânı	Bostan Oğlu	Demirci	60
Sarı Kasımlar Dîvânı	Çakır Oğlu	Tarlacı/Tarla Bekçisi	200
Sarı Kasımlar Dîvânı	Uzun Ali Oğlu	Hizmetkar	250
Sarı Kasımlar Dîvânı	Abanoz Oğlu	Demirci ve Çiftçi	270
Sarı Kasımlar Dîvânı	Küçük Ali Bin Ahmed	Hizmetkar	100
Sarı Kasımlar Dîvânı	İbrahim Usta Bin İbrahim Ve Kardeşi Hüseyin	Demirci	810
Sarı Kasımlar Dîvânı	Tankır Hasan Bin Hasan	Demirci	280
Sarı Kasımlar Dîvânı	Mercan Oğlu	Demirci	420
Sarı Kasımlar Dîvânı	Bostan Oğlu	Demirci	180

Tablo 10: Kazancı ve Elekciler’in Servet Miktarları (1844)

Elekçi ve Kazancıların Yaşadığı Yerler	Aile Adları	Meslekleri	Servet Miktarı (Kuruş)
Arabacılar Dîvânı	Hacı oğlu	Elekci	250
Arabacılar Dîvânı	Pehlivân oğlu	Elekci	200
Arabacılar Dîvânı	Elekci oğlu	Elekci	250
Arabacılar Dîvânı	Mehmed oğlu	Elekci	300
Arabacılar Dîvânı	Elekci Tahir	Elekci	300
Arabacılar Dîvânı	Kabasakal oğlu	Elekci	250
Arabacılar Dîvânı	Kazgancı Ali bin İsmail	Kazancı	300
Arabacılar Dîvânı	Cörtek oğlu	Kazancı	300
Arabacılar Dîvânı	Bozğucu Bekir	Kazancı	250
Arabacılar Dîvânı	Hacı Mustafa oğlu	Kazancı	200
Arabacılar Dîvânı	Hacı Mustafa oğlu	Kazancı	400
Arabacılar Dîvânı	Hacı Osman oğlu	Kazancı	250
Sarı Kasımlar Dîvânı	Hacı Halil oğlu	Kazancı	150

Tablo 11: Kıptiler, Kazancılar ve Elekçilerin Sahip Oldukları Gayrimenkuller (1844)

Kıptiler	Mezrû Tarla 1260/ Dönüm	Mezrû Tarla1261 Dönüm	Mezrû Tarla1260 Kuruş	Mezrû Tarla1261 Kuruş	Mezrû Tarla Nadas	Duhân 1260Dönüm	Duhân 1260 Kuruş	Duhân1261 Kuruş	Keten1260 Dönüm	Keten 1260Kuruş	Keten 1261 Kuruş	Meyve Ağacı1260 / Aded	Meyveağacı1260/ Gelir	Çeltik 1260/Dönüm	Çeltik 1260 Kuruş	Çeltik 1261 Kuruş
Arabacılar Dîvânı		11		514	9	4,5	216	405				32	144	2,5	135	36
Çilimli Dîvânı	1	1	36	621	1	2,5	168	172						1	38	18
Sarıkasımlar		1		49,5	2											
Avlıyan																
Vakıf	11	5	Yok	1086	6	1,5	Yok	61	0,5	Yok	10			13,5	66,5	370
Yukarı-karaköy		2		105	1	1,5		65								
Elekçiler																
Arabacılar																
Kazancılar																
Arabacılar																
Sarıkasımlar																
Toplam	12	20	36	2375,5	19	10	384	703	0,5		10	32	144	17	239,5	424

Tablo 12: Kıptiler, Kazancılar ve Elekçilerin Sahip Oldukları Hayvanlar (1844)

Kıptiler	Karasığır Öküzü	Sağman Karasığır	Erkek Buzağı	Dişi Buzağı	Karasığır düvesi	Bargir	Erkek Tay	Kısrak Tay	Kısrak	Genel Toplam
Arabacılar	4	6	4	3						17
Çilimli	6	6	2	3		1	2	6	4	30
Sarıkasımlar	2	10,5 ⁹⁴	5	2			2		5,5 ⁹⁵	27
Avlıyan	2	1	1							4
Vakıf	12	18	9	8	2					49
Yukarıkaraköy	2	3		1	2				4	12
Elekçiler										
Arabacılar						1		4	16 ⁹⁶	21
Kazancılar										
Arabacılar						1		4	19	24
Sarıkasımlar										
Toplam	28	44,5	21	17	4	3	4	14	48,5	184

⁹⁴ Bu rakam 50 olarak ifade edilmesi gerekirken vesikada 49,5 olarak ifade edilmiştir. Bunun nedeni muhtemelen vergiye tabi tutulan ineğin yarısının bir başka kişiye ait olmasıdır.

⁹⁵ Bu rakam 6 olarak ifade edilmesi gerekirken vesikada 5,5 olarak ifade edilmiştir. Bunun nedeni muhtemelen vergiye tabi tutulan kısrığın yarısının bir başka kişiye ait olmasıdır.

⁹⁶ 11'i dölsüz olarak tanımlanmıştır.

f) Yetimler

1- Yetimlere Ait Malların İşletilmesi ve Vasilik Müessesesi

Osmanlı toplumunda, yetimlere miras yoluyla kalan menkûl veya gayri menkûl malların, vasîleri tarafından işletilmesi ve sermâyenin kontrol altına alınarak elde edilen gelirin, bu şahısların ihtiyaçlarının karşılanması için harcanması, reşit olduklarında ise mallarının kendilerine teslim edilmesi için oluşturulan kurumlara, eytâm keseleri adı verilmektedir. Bu keseler iki şekilde oluşturulmaktadır. Birincisi; bir babanın vefât etmeden önce bir kişiyi vasî ta’yîn ederek, miras işlerini hal ya da reşit olmayan çocuklarının veya torunlarının mal varlığını idare ile vâzîfelendirmesi ve bunu kadı önünde ikrâr etmesi ile meydana gelmektedir. İkincisi ise; küçük yaşta yetim kalan bir çocuk için, kalan mirasa yönelik kadı tarafından vasî ta’yîni ile kesenin oluşturulmasıdır.⁹⁷

Üskübü yöresine ait şer’iye sicillerinden anlaşıldığına göre Üskübü’de vefat etmeden önce vasi ta’yîn etme alışkanlığı pek bulunmamaktadır. Vasiler genelde kişi vefat ettikten sonra aile bireylerinden veya bir başkasının vesâyet işine gönüllü olması ve kendisine devlet tarafından onay verilmesi ile gerçekleşmektedir.

Vasîler, yetim kişiye kalan paraların işletilmesi veya emlâk gelirlerinin toplanması ve korunması hususunda bizzat görev yapmışlardır. Miras kalan metâ para ise, vasîler tarafından belli bir muâmele ile işletilerek nemâ geliri elde edilmekte, miras kalan metâ gayri menkûl ise, bunların kira gelirleri toplanmakta ve sonrasında söz konusu hissedâr yetimlere ihtiyaçları kadar verilerek ödeme yapılmaktadır.⁹⁸

19. yüzyılda yetim mallarının işletilmesi ve denetimi Eytâm Müdürlüğü ve eytâm sandıklarına verilmiştir. 31 Aralık 1851 tarihinde nizamnamesi yayımlanarak yürürlüğe giren Eytâm Sandıkları annesi ve babası vefat eden çocuklara ait menkûl ve gayri menkûlleri çocuk buluş çağına gelinceye kadar işleten bir sandık olarak görev yapmaktadır.⁹⁹

19. yüzyıl sonlarında nahiye durumunda bulunan Üskübü’deki yetim kişilerin malları da diğer bölgelerde olduğu gibi devlet tarafından koruma altına alınmıştır. Dönemin kaza eytâm müdürü 1308 yılında Mehmed Rasih Efendi bin Musa, 1313-1318 (1895-1900-1901) yılları arasında ise Ahmed Efendi bin Mehmed Efendi adlı kişilerdir.

⁹⁷ Cafer Çiftçi, “Osmanlı Döneminde Bursa’da Eytâm Keseleri”, *Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 4, S: 5, 2003/2, s. 83, 86.

⁹⁸ Cafer Çiftçi, *a.g.m.*, s. 86.

⁹⁹ Mehmet Çanlı, “İmparatorluktan Cumhuriyete Geçiş Sürecinde Boşyük (Yatağan- Muğla) Nahiyasının Sosyo-Ekonomik Yapısı”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, Bahar 2007, S. 18, s. 23..

Ölen kişilerin malları varisler arasında yetim ve gâib (uzakta olan) var ise bu kişilere ait mallar ilkönce eytâm müdürlüğü tarafından kontrol altına alınmakta ve daha sonra malın durağan kalmaması için bazı kişilere işletmeye verilmektedir.

Yetim malını işletmeye alan kişiler genelde vefat eden kişiyle aynı köyden veya mahalleden olan dolayısıyla bölge halkı tarafından tanınan kişilerdir.

İşletmeye verilen menkûl veya gayrimenkûller genelde minimum 1 yıllığına maksimum 4 yıllığına işletmeye verilmiştir.

Tablo 13: Üskübü’de Yetimlere Ait Mallar ve İşletmenleri
(1308-1318/ 1890-1900-1901)¹⁰⁰

Yetimin vefat eden velisi	Velinin İkamet Yeri	İşleten Kişi	İşletmecinin ikâmet Yeri	İşletilen Para (Kuruş)	İşletilen Paranın Son Hali	İşletme Süresi
İsmail Efendi bin Abdullah	Üskübü Kasabası	Mehmed Efendi bin İsmail Efendi	Üskübü Kasabası	767,5	1043,5	3 yıl
Hanife binti Hacı Ali Ağa	Aşağıkaraköy Kapucular Köyü	İsmail bin Ali Osman	Aşağıkaraköy Kapucular Köyü	3586	5306	4 yıl
Osman bin Hasan	Aşağıkaraköy Divânı Kahveyanı Köyü	Ayşe bin Hüseyin	Aşağıkaraköy Divânı Kahveyanı Köyü	5161,5	8525,5	4 yıl
Mehmed bin Hacı İzzet bin Abdullah	Aşağıkaraköy Divânı Kahveyanı Köyü	Hamid bin Hasan	Aşağıkaraköy Divânı Kahveyanı Köyü	787,5	969,5	2 yıl
Ali Efendi bin Receb	Aşağıkaraköy Karyesi	Fatma binti Hasan	Aşağıkaraköy Karyesi	1361	1687	2 yıl
Hacı oğlu Mustafa bin Abdullah	Aşağıkaraköy Karyesi	Arif Ağa bin Mustafa	Aşağıkaraköy Karyesi	2045	3027	4 yıl
Düriye binti Bayram	Üskübü Kasabası Milânbağı Mahallesi	Mehmed bin Kara Mustafa	Çilmi Kıptiler Köyü	1440 kuruş 15 pare	1785 kuruş 35 pare	2 yıl
Düriye binti Bayram	Üskübü Kasabası Milânbağı Mahallesi	Mehmed bin Kara Mustafa	Çilmi Kıptiler Köyü	865 kuruş 15 pare	1071 kuruş 15 pare	2 yıl
Çolak oğlu Mustafa	Aşağıkaraköy Divânı Adaköy Karyesi	Zeliha binti Mustafa	Aşağıkaraköy Divânı Adaköy Karyesi	3730	4627	2 yıl
Şâkûl binti Ömer bin Abdullah	Aynalı Köyü	Ömer Ağa bin Ali	Aynalı Köyü	1010	1168	1 yıl

¹⁰⁰ DKS 1145, Nr. 270. / DKS 1155, Nr. 180. / DKS 1155, Nr. 65./ DKS 1161, Nr. 62./ DKS 1155, Nr. 97, 99. / DKS 1155, Nr. 152. / DKS 1155, Nr. 101. / DKS 1155, Nr. 96. / DKS 1155, Nr. 163. .

2- Vesâyet Eden Kişilerin Kimlikleri

Küçük çocukların veya şartlar gereği uzak diyarlarda bulunan kişilerin malları devlet tarafından vesâyete bırakılmıştır. Üskübü’de vesâyet görevine genelde çocukların anne, dede, abi gibi birinci derecede akrabası olan kişiler getirilmiştir.

Bazı durumlarda vesâyetin vesâyeti de gerçekleşebilmektedir. Aşağıkaraköy’den Hacı Ömer oğlu Mehmed Ağa bin Ömer bin Abdullah vefat edince kızına vasi olarak kardeşi Mehmed Efendi bin Mehmed atanmışsa da Mehmed’in uzak bir diyarda bulunması nedeniyle vesâyet o gelinceye kadar köy sakinlerinden Mehmed Efendi bin Hasan’a verilmiştir. (24 Zilkâde 1314/26 Nisan 1897).¹⁰¹

Vasi olarak atanacak kişilerin mahkemeye başvurarak gönüllü olarak bu işe girdikleri görülmektedir. İşe gönüllü olunmasında akrabalık bağlarının güçlü olması önemli etken olmuştur. Bununla beraber vesâyet işini yapan kişilere nafaka bağlanması da vesâyeti alan kişiyi az da olsa ekonomik bakımdan rahatlatmış olmalıdır. Nitekim herhangi bir akrabalık bağı olmadığı halde bazı kişilerin vesâyet işine soyunmasının nedenini verilen nafakalarda da aramak gerekir. Verilen nafaka miktarı aylık 15 kuruştur.¹⁰²

Vasi olacak kişi mahkemeye başvurarak talebini dile getirir ve mahkemede çocukların veya uzakta bulunan kişinin (gâib ani’l belde) “mallarını hıfz ve tesviye-i umurlarına” bakacağı konusunda kayıt tutulurdu. Kayıdın güvenilirliği şuhûdu’l hal denen itibarlı kişilerin adlarının yazılması ile daha da sağlamlaştırılırdı. Eytâm müdürü çoğunlukla Şuhûdu’l hal içerisinde yer almıştır.

Miras sonrası düzenlenen tutanaklarda özellikle tereke tahriri yapılırken vasi olarak kimin atandığı ile ilgili bilgiler verilmesine rağmen, aynı tarihte vasi için tereke tahrir tutanağı dışında ayrı bir tutanak daha düzenlenmesi ve vesâyete referans olan kişilerin (şuhûdu’l halin) burada açıklanması devletin vesâyet işine verdiği önemi göstermesi açısından önemlidir.

¹⁰¹ DKS 1155, Nr. 33.

¹⁰² DKS 1145, Nr. 217.

Tablo 14: Üskübü’de Yetimlere Vasi Olan Bazı Kişiler (1304-1317/1887-1900)¹⁰³

İkamet Yeri	Vefat Eden	Vasinin akrabalık düzeyi	Vasinin Adı	Tarih
Pırpır Kuyusu Avşar Köyü	Osman bin Halil bin Abdullah	annesi	Hatice binti Ahmed	20 Ramazan 1307/ 10 Mayıs 1890
Yukarıkaraköy	Mehmed Emin bin Hüseyn bin Abdullah	annesi	Ayşe binti Abdullah	12 Safer 1306/ 18 Ekim 1888
Aşağı Milân Dîvânı Aynalı Köyü	Tiryaki oğlu Hüseyn bin Hasan	annesi	Fatma Hatun	7 R. Ula 1308/ 21 Ekim 1890
Yukarıkaraköy	Hacı Ömer Ağa bin Hacı Mustafa bin Abdullah	annesi	Fatma binti Hacı Mustafa	17 Şevvâl 1307/ 6 Haziran 1890
Orta Milân Dîvânı	Tenbelci oğlu Hasan bin Hasan bin Abdullah	abisi	Mustafa	8 R. Ula 1308/ 22 Ekim 1890
Aynalı Köyü	Nâzo binti Abdullah	köylüsü	Ömer bin Ali	15 Zilhicce 1307/ 2 Ağustos 1890
Milânbağı Mahallesi Kıptî	Fatma binti Abdullah	annesi ve babası arka arkaya ölmüş ve vasisi Metek Köyü’nden atanmıştır.	Metek Köyü’nden Kıptî Elekçi Arif Usta bin Hüseyn	26 Şevvâl 1307/ 15 Haziran 1890
Orta Milân Dîvânı Şeran Köyü	Osman Çavuş bin Mustafa bin Abdullah	dayısı	Köse Mustafa bin Mahmud	9 R. Ula 1308/ 23 Ekim 1890
Avlıyan Köyü	Laz Salih Ağa bin Abdullah	köylüsü	Ali Bey bin Mahmud	20 R. Ula 1308/ 3 Kasım 1890
Milân Deresi Asaklar Dîvânı Bâşlar (Yâşlar Köyü)	Bağdadlı oğlu Mustafa bin Hüseyn bin Abdullah	annesi	Fatma binti Hasan	9 R. Ula 1308/ 23 Ekim 1890
Asaklar Dîvânı	Karabıyık oğlu Hüseyn bin Hüseyn bin Abdullah	annesi	Fatma binti Abdullah	20 Muharrem 1308/ 5 Eylül 1890
Aşağıkaraköy Dîvânı Kapucular Köyü	Hacı İsa damadı Kara Mehmed bin Ali bin Abdullah	annesi	Gülsüm binti Ali	24 Zilkâde 1314/ 26 Nisan 1897
Aşağıkaraköy Dîvânı Kapucular Köyü	İmam oğlu İsmail bin Mehmed Salih bin Abdullah	annesi	Fatma binti Abdullah	25 Zilkâde 1314/ 27 Nisan 1897
Müminler Köyü	Veli oğlu Said ? Ağa bin Süleyman bin Abdullah	abisi	Süleyman	27 Zilhicce 1314/ 29 Mayıs 1897
Arabacı Dîvânı Topçular Köyü	Yağlı oğlu Mehmed bin Abdullah’ın oğlu Hüseyn		Hasan Receb	15 C. Ula 1308/ 27 Aralık 1890
Orta Mahalle	Mahmud Ağa bin İbrahim	annesi	Zekiye binti Mehmed Efendi	7 Şevvâl 1318 / 28 Ocak 1901
Arabacı Köyü	Ateş oğlu Ömer bin Ahmed bin Abdullah	annesi	Fatma binti Ali binti Abdullah	25 Zilkâde 1316/ 6 Nisan 1899
Aşağıkaraköy Dîvânı Hacıkadırlar Köyü	Hacı Ali Osman Ağa bin Nureddin bin Abdullah	abisi	Nureddin	27 R. Evvel 1315/ 26 Ağustos 1897
Yukarıkaraköy	Yabancıoğlu Ali bin Mehmed	Annese daha sonra dedesi	İsmet binti Hüseyn, Hüseyn bin Receb bin Abdullah	29 Şa’bân 1317/ 2 Ocak 1900 ¹⁰⁴

¹⁰³ *DKS 1145*, Nr. 142, 7, 293, 159,342, 211, 275, 276, 202, 203, 206, 224,278, 273, 274, 277, 245-246, 147-148, 155, 158, 207, 45-46, 70-71, 111, 59./ *DKS 1155*, Nr. 2, 25, 26, 77, 73, 74, 80, 114, 156, 28, 33, 88, 26, 76, 194./ *DKS 1161*, Nr. 14, 26, 1,10, 168. / *DKS 1141*, Nr. 44, 422.

¹⁰⁴ Aynı konuyu içeren 5 Şevvâl 1317/ 6 Şubat 1900 ve 14 R. Evvel 1318 /12 Temmuz 1900 tarihli iki belge daha vardır.

Yukarıkaraköy	Feyzullah bin Nureddin bin Osman	amcası	Halid bin Nureddin	18 Şevvâl 1307/ 7 Haziran 1890
Arabacı Köyü	Ahmed Bey bin İsmail bin Abdullah	annesi	Zeyneb Hatun	7 Safer 1308/ 22 Eylül 1890
Fidânî Dîvânı Canıklı Köyü	Canıklı oğlu Mehmed bin Abdullah	annesi	Nâle binti Mehmed	3 Receb 1307/ 23 Şubat 1890
Orta Mahalle	Laz oğlu İzzet Ağa bin Yusuf bin Abdullah		Ahmed Efendi bin İbrahim	20 Receb 1314/ 25 Aralık 1896
Aşağıkaraköy Kahveyanı Köyü	Mehmed bin Ali Efendi bin Abdullah	annesi	Zeliha b Eyyüb	24 Zilkâde 1314/ 26 Nisan 1897
Arabacı Dîvânı Müminler Köyü	Serin oğlu Hacı Ahmed bin Abdullah	annesi	Fatma binti Mehmed	25 Zilkâde 1307/ 13 Temmuz 1890
Tarla-i Aynalı Köyü	Hadice binti Osman bin Abdullah	köylüsü	Receb bin Osman	15 R. Ahir 1314/ 23 Eylül 1896
Fidânî Dîvânı Kürtler Köyü	Hüseyin bin Hasan bin Abdullah	annesi	Ayşe b. Abdullah	10 C. Ula 1307/ 2 Ocak 1890
Arabacı Dîvânı Nefsi Arabacı Köyü	Mahmud bin Halil	annesi	Hadice binti Mahmud	10 C. Ahir 1304/ 6 Mart 1887
Fidânî Dîvânı Kürtler Köyü	Hasan Ağa bin Ahmed bin Abdullah	annesi	Hanife b. Abdullah	10 C. Evvel 1307/ 2 Ocak 1890
Aşağı Mîlân Dîvânı Gideni Köyü	Mehmed bin Ahmed bin Mehmed bin Abdullah	annesi	Fatma Hatun	20 Şa’bân 1307/ 11 Nisan 1890
Tekke Mahallesi	Kalyoncu oğlu Hacı Mustafa Ağa bin Ahmed bin Abdullah	annesi	Fatma binti Abdullah	29 C. Ahir 1304/ 25 Mart 1887
Aşağıkaraköy Dîvânı Kapucular Köyü	İmam oğlu Hüseyin bin Mustafa bin Abdullah	annesi	Kezban binti Hasan	24 Zilkâde 1314/ 26 Nisan 1897
Kesiş Mahallesi	Fatma binti Hacı Ömer Bey bin Hacı Hasan		Asaklar Köyü’nden Emin Çavuş bin Kamdan	2 Receb 1307/ 22 Şubat 1890
Aşağıkaraköy	Hacı Ömer oğlu Mehmed Ağa bin Ömer bin Abdullah	Abisi uzak bir diyarda olduğu için köylüsüne verilmiştir.	Mehmed Efendi bin Hasan	24 Zilkâde 1314/ 26 Nisan 1897
Laztavuk Köyü	Lutan oğlu Ahmed Ağa bin Hacı İbrahim bin Mehmed	annesi	Ayşe binti Molla Mehmed	5 Zilkâde 1314/ 7 Nisan 1897
Adaköy	Maktûlen vefat eden Solak oğlu Mustafa Ağa bin Nuri bin Abdullah	annesi	Zeliha binti Mustafa	24 Zilkâde 1314/ 26 Nisan 1897
Üskübü Kasabası	İbrahim bin Batmaz		Kıptî Mehmed bin Kara Mustafa	9 Ramazan 1317/ 11 Ocak 1900
Arabacılar Dîvânı Kıptîler Köyü	Tönbeki oğlu Ali bin Hasan bin Abdullah	annesi	Nafiye	15 C. Ahir 1315/ 11 Kasım 1897

3- Üskübü'de Vergiye Tabi Yetimler

Temettûât defterlerinde - bazı kişilerin açık olarak yetim olduğu belirtilmesine rağmen bazı kişiler için sadece sağır (küçük) olduğundan vergi alınmamıştır, şunun bunun yardımı ile geçinmektedir veya şu kişinin yanında kalmaktadır gibi kayıtlar düşünülerek kişinin yetim olduğuna işaret edilmiştir. Bu çerçevede 1844 yılında bölgede 38 hânedeki kayıtlara vergiye tabi yetim kişiler yansımıştır.

Yetimlerden birisinin adının Muhannet olarak konması dikkat çekicidir. Muhannet kelimesinin bir anlamı mumyalanmış demektir. Bu çerçevede bu ismi değerlendirdiğimizde bu yetim kişiye, çocuğun babasının öldüğü kabullenilmeyerek bu ismin konulmuş olabileceğini düşünmekteyiz.

Terzialiler Mahallesi 28 nolu hânedeki yaşayan 2 yaşındaki Karamanlı oğlu yetimi ve üvey kardeşine ait 1039 kuruşluk servet tespit edilmiştir. Yetim İsmail'in adı vergi kaçırıcılar listesinde yer almaktadır. 2 yaşındaki yetim bir kişinin vergi kaçırmaya gücü yetmeyeceği düşünülürse çocuğun ailesinin böyle bir yola tevessül edebileceği düşünülmektedir.

Tablo 15: Üskübü’de Vergiye Tabi Yetimler ve Vasileri (1844)

Yerleşim Yeri	Aile Adı	Adı	Yaşı ve Mesleği	Vasisi
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak Ve Orta Oymak Köyü	Çakıcı Oğlu	Muhannet		
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak Ve Orta Oymak Köyü	Koca Ahmed Oğlu	Ahmed bin Halil		
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak Ve Orta Oymak Köyü	Aktuman Oğlu Yetimi	Mahmud bin Mehmed		
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	Özür Oğlu	Mustafa bin İsmail	İstanbul’da Berber Çırağı	
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	Ali Kabak Oğlu	Sağır Memiş		
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	Süleyman Oğlu	Hüseyin bin Mustafa ve ammisi Molla Mehmed bin Osman		
Fidâni Dîvânı	Tirâkî Oğlu	Dursun bin Mehmed	9	Annesi Ruhye Hatun
Fidâni Dîvânı	Abdülgâni Oğlu	Mustafa	10	Aynı Köyden Akşenes Çankı? Oğlu Ali
Fidâni Dîvânı	Çörük Oğlu	Sağır Hasan		
Fidâni Dîvânı	Samud Oğlu	Osman bin Süleyman ve babalığı Bolulu Mustafa bin Mustafa	10	Babalığı
Üskübü Kazasına Tabi Avlıyan Köyü	Abdullah oğlu	Abdullah bin Hüseyin ve babalığı İsmail		Babalığı
Üskübü Kazasına Tabi Avlıyan Köyü	Dikkulak Oğlu	Halil ve babalığı Receb	9	Babalığı
Terzialiler Mahallesi	Terzi Hacı Mehmed Oğlu Yetimi	İdris bin ahmed ve üvey pederi Bargirci Kenan oğlu Mehmed	6	Babalığı/Üvey Pederi
Terzialiler Mahallesi	Karamanlı Oğlu Yetimi	İsmail bin İsmail ve üvey kardeşi rençber Mehmed	2	Validesi Hatice Hatun
Terzialiler Mahallesi	Müteveffa Bülbül Oğlu İbrahim Yetimi	Mehmed bin Hasan	6	Annesi
Dîvân-ı Gideni	Koca Hasan Oğlu	İbrahim sağır		
Yukarıkaraköy Dîvânı	Şehabeddîn Oğlu	Süleyman bin İbrahim	7	Babalığı Softa Oğlu Ali
Yukarıkaraköy Dîvânı	Cebel Hüseyin Oğlu	Mehmed	10	Annesi Ayşe
Yukarıkaraköy Dîvânı	Ak Mehmed Oğlu	Mehmed bin Osman	5	
Çilimli Dîvânı	Molla Hasan Oğlu	Hasan bin Hasan		Validesi Ayşe
Çilimli Dîvânı	Nasuh Oğlu	Veli bin Nasuh	8	Annesi Meryem
Çilimli Dîvânı	Derviş Oğlu	Abdülkadir bin Veli (sağır)		

Çilimli Dîvânı	Celil Oğlu	Ahmed bin Şakir (sağır)		
Arabacılar Dîvânı	İmam Oğlu	Mehmed bin Hasan (sağır)	5	İmam Oğlu Şehabeddîn
Arabacılar Dîvânı	Karabıyık Oğlu	Salih (sağır)		Annesi
Arabacılar Dîvânı	Sarı Veli Oğlu	Ömer bin Veli	10	Köyden Kart Mehmed
Arabacılar Dîvânı	Emir Ahmed Oğlu	Ahmed bin Ahmed		
Arabacılar Dîvânına Tabi Ahmedciler Köyü	Yaleyli Veli Oğlu	Tahir ve babalığı Osman bin Hasan	8	Babalığı Osman
Arabacılar Dîvânına Tabi Ahmedciler Köyü	Mercan Oğlu	Mustafa bin Ahmed ve üvey kardeşi Hasan	10	Vasisi Validesi Hanife, Nâzırı Ammisi Mehmed
Arabacılar Dîvânına Tabi Ahmedciler Köyü	Ahmed Oğlu	Halil bin Yusuf	10	
Arabacılar Dîvânına Tabi Ahmedciler Köyü	Molla İsmail Oğlu	Hüseyin bin İsmail		
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	Hamza oğlu	Ahmed	8	Vasisi kardeşi Arif
Aşağıkaraköy Dîvânı	Yakub Oğlu	Osman bin Yakub (sağır)	3	
Aşağıkaraköy Dîvânı	Hamza Oğlu	Ali bin Abidin		
Aşağıkaraköy Dîvânı	Yusuf Efendi Oğlu	Yusuf bin Yusuf	8	Annesi Fatma Hatun
Aşağıkaraköy Dîvânı	Kadir Oğlu	Osman bin Ali		
Vakıf Dîvânı Köyü	Berberci Oğlu	Mehmed		
Sarı Kasımlar Dîvânı	Mehmed Oğlu	İbrahim bin Mehmed (sağır)	2	Annesi

g) Zabtiye Neferleri

Kazada tespit edilen tek zabtiye askeri Milân Dîvânı Orta Oymak Köyü 21 nolu hânedede ikâmet eden Hatib oğlu ailesine mensup Mehmed bin Mehmed ile 25 nolu hânedede oturan Gönülcü oğlu Süleyman’dır.

Piyâde olarak görev yapan Mehmed yılda 200 kuruş maaş almaktadır. Mehmed zabtiyelik dışında yeğeni İbrahim ile beraber tarım ve hayvancılık ile uğraşmaktadır. Nitekim 1 dönüm mezrû arazi, 2 dönüm nadasa bırakılmış araziye sahiptir. Bu topraklarını işleyecek 2 manda öküzü ve 1 karasığır öküzü vardır. Toprağından yılda 5 kile buğday elde etmektedir. Mehmed’e ait geliri oldukça düşük 5 adet meyve ağacı tespit edilmiştir. Nitekim 1 meyve ağacının yıllık geliri genelde 5 kuruş iken Mehmed’in 5 meyve ağacının yıllık geliri 5 kuruş olarak kaydedilmiştir. Mehmed 1 sağman inek, 1 sağman manda, 1 erkek malak ve 1 erkek buzağıya da sahiptir. 1 sağman inek ve mandanın süt ve diğer mamulleri bir aile için fazla olduğuna göre Mehmed süt ve süt mamulleri de satıp geçimine katkıda bulunmaktadır. Mehmed’in bizzat kendisinin bindiği bir de bargiri bulunmaktadır. Bu bargir sayesinde görev mahallinde oldukça kolay denetleme yapabilmiş olmalıdır. Mehmed 1 adet arı kovani ve 1/48 hissesi kendine ait olan su hızarına sahiptir. Su hızarından yılda 53 kuruş gelir elde etmektedir. (1844).

Süleyman ise iki kardeşi ile beraber yılda toplam 410 kuruş gelir elde etmektedir. Mesleki gelir olarak muhtemelen Süleyman’a 153 kuruş kaldığı kaydedilmiştir. Süleyman ve kardeşleri yıllık geliri 107 kuruş olan 3 dönüm mezrû arazi, 2 dönüm nadas toprağı, yıllık geliri 40 kuruş olan 8 adet meyve ağacı, 2 karasığır öküz ile 2 sağman mandaya ve bölgedeki su hızarının 1/48 hissesine sahip olup hızardan da yılda 50 kuruş gelir elde etmektedirler. Süleyman ve kardeşleri yılda 20 kile buğday, 5’er kile arpa, alef, çavdar ve kabluca ve 10 kıyye de keten üretimi yapmaktadırlar. (1844).

Görüldüğü gibi bölgenin ve dönemin dokusu gereği bölgenin güvenlik görevlileri bile görevleri dışında tarım ve hayvancılık ile uğraşarak kendilerine ek gelir sağlamaktadır.

h) Askerler

1- Üskübü'den Asker Temini

Bolu Sancağı'na bağlı 15 kaza Asâkir-i Hassa-i Şâhâne alaylarının ihtiyacını karşılamaktadır. Sahil kentleri olan Alaplı, Akçaşehir (Akçakoca), Gölpazarı ve Hissarönü adlı 4 kentten başka Bolu Sancağı'nda bulunan Bolu dahil 15 kazaya redif askeri toplanması irade buyrulmuştur. Gönderilen fermanla Üskübü kazası da redif askeri toplanan 4 kente eklenmiştir. Böylece Üskübü hem Asâkir-i Hassa -i Şâhâne hem de redif askeri ihtiyaçlarının karşılandığı bir kent halini almıştır. Kent sehven Asâkir-i Bahriye kentleri içerisine katılmışsa da durumun düzeltilmesi için Saray'a arz verilmiştir. (6 Ş 1250/ 8 Aralık 1834).¹⁰⁵

2- Üskübü'de Asker Yolu Bekleyen Aileler

1844 sayımı sırasında çocuklarını askere gönderen ailelerin çocuklarının hangi tarihten beri ve nerede asker oldukları da kayıt altına alınmıştır. Buna göre 1844 yılı itibariyle Üskübü bölgesinde 61 hânenin asker ocağında vatani görevini yapan evlatları bulunmaktadır. Üskübülü gençler Osmanlı Devletine Anadolu'da, Arabistan'da ve Bağdad'da bulunan muhtelif kuvvetlerde (kara ve deniz) hizmetler vermiştir. Bu askerler içerisinde askere yeni gidenler olduğu gibi 3, 6, 7 ve 13 yıldır aile hasreti çekenler de bulunmaktadır. Terzialiler Mahallesi'nden Yapılı Çakır oğlu ailesinden Ali bin İbrahim 1844'te askerde vatani görevini yaparken tebdil-i hava için Üskübü'ye gönderilmiştir. Vatani görevini deniz kuvvetlerinde yapan Ahmedciler Köyü'nden Osman oğlu Hasan bin Ali'nin ise geride bekleyen sadece annesi bulunmaktadır.

¹⁰⁵ BOA, HAT 51652/A./ BOA, HAT, 51652./ BOA, HAT 51652/B

Tablo 16: Asker Yolu Bekleyen Aileler (1844)

Yerleşim Yeri	Aile Adı	Adı	Açıklama
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Tiryaki oğlu	Halil	Askerde
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Sarı oğlu	Mahmud bin Hamza	Asâkir-i Şâhâne
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Kurt oğlu	Halil	Asâkir-i Şâhâne
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	Feyzullah beşe oğlu	Feyzullah oğlu Mustafa	Asâkir-i Redifiye’den gelmiştir.
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	Ali Kadı oğlu	Mehmed bin Ali	Asâkir-i Hassa
Fidâni Dîvânı	Hacı Halil oğlu	Durmuş	Asâkir-i Hassa
Fidâni Dîvânı	Molla Ömer oğlu	Kara Hasan bin Mustafa	Asâkir-i Bahriye’de
Fidâni Dîvânı	Kübe oğlu	Hüseyin	Asâkir-i Bahriye’de
Fidâni Dîvânı	Sağır oğlu	Mehmed	Sene 1253 ‘den beri Asâkir-i Bahriye’de
Fidâni Dîvânı	Kapucu oğlu	Mısdâk	Sene 1257’den beri Asâkir-i Hassa (1841-1842)
Üskübü merkezinde Tekke Mahallesi	Yaleyli Hısım oğlu	Yahya	1247 ‘de Asâkir-i Bahriye’ye gitmiş (1831-1832)
Avlıyan Köyü	Soğan oğlu	Osman bin Hüseyin	Asâkir-i Hassa
Terzialiler Mahallesi	Yapılı Çakır oğlu	Ali bin İbrahim	Asâkir-i Hassa -i Şâhâne
Dîvân-ı Gideni	Kara Ahmed oğlu	Ahmed	Asâkir-i Şâhâne’de Anadolu Ordu-u Hümâyûnu’nda
Dîvân-ı Gideni	İmam oğlu	Ahmed	Asâkir-i Şâhâne
Dîvân-ı Gideni	Deli Mahmudun Salih	Salih	Asâkir-i Şâhâne
Dîvân-ı Gideni	Yakalı oğlu	Mehmed	Asâkir-i Şâhâne
Yukarıkaraköy Dîvânı	Hacı oğlu	Veli	Asâkir-i Hassa
Yukarıkaraköy Dîvânı	Hacı Veli oğlu	Ahmed bin Veli	Asâkir-i Bahriye’ye gitmiş Sene 1260/1844
Yukarıkaraköy Dîvânı	Uzun İsmail oğlu	Mehmed	Asâkir-i Hassa
Yukarıkaraköy Dîvânı	Kara Ali oğlu	Ahmed	Asâkir-i Hassa’ya gitmiş olduğu Sene 1257
Yukarıkaraköy Dîvânı	Çolak oğlu	Ali bin İsa	Asâkir-i Nizâmiye
Yukarıkaraköy Dîvânı	Suhte oğlu	Abdülhalim oğlu Mustafa	Asâkir-i Hassa

Yukarıkaraköy Dîvânı	Ayrancı oğlu	Mahmud oğlu Hüseyin	Asâkir-i Şâhâne
Yukarıkaraköy Dîvânı	Hacı Abdullah oğlu	İsa	Asâkir-i Hassa
Yukarıkaraköy Dîvânı	Deli Ömer oğlu	Mehmed bin Mahmud	Asâkir-i Hassa
Yukarıkaraköy Dîvânı	Baba Ali oğlu	İbrahim	Asâkir-i Hassa
Yukarıkaraköy Dîvânı	İsa oğlu	Hüseyin	Asâkir-i Hassa
Çilimli Dîvânı	Kara Süleyman oğlu	Yakub bin Süleyman	Asâkir-i Hassa
Çilimli Dîvânı	Kaz oğlu	Osman bin Abdullah	Asâkir-i Hassay-i Şâhânedede
Çilimli Dîvânı	Dikbiyık oğlu	Hasan bin Hüseyin	Asâkir-i Bahriye' de
Çilimli Dîvânı	Ömer oğlu	Kara Ömer bin Ömer oğlu Osman	Asâkir-i Hassa
Çilimli Dîvânı	Kara Feyzullah oğlu	Hüseyin'in üveyi Pir Halil bin İbrahim'in üvey oğlu Hüseyin	Asâkir-i Hassa
Çilimli Dîvânı	Bal oğlu	Ahmed bin Mustafa	Askerde
Çilimli Dîvânı	Bursalı oğlu	Ali bin Hasan	Asâkir-i Nizâmîye-i Bağdâdî
Çilimli Dîvânı	Handaklı (Hendekli) Mustafa bin Mustafa ve oğlu Hüseyin bin Mustafa	Handaklı (Hendekli) Mustafa bin Mustafa	Asâkir-i Hassa
Çilimli Dîvânı	Derviş oğlu	Osman bin Ömer oğlu Hüseyin	Oğlu hala Asâkir-i Hassa
Çilimli Dîvânı	Kabasakal oğlu	İbrahim bin Süleyman oğlu İsmail	Asâkir-i Nizâmîye-i Arabistan Ordusu
Çilimli Dîvânı	Yanık oğlu	Hüseyin bin Bekir	Asâkir-i Hassa
Arabacılar Dîvânı	Tamah oğlu	Osman	Asâkir-i Hassa
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	Selvar oğlu	Mehmed	Asâkir-i Bahriye' de
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	Osman oğlu	Hasan bin Ali	Asâkir-i Bahriye' de
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	Üveys oğlu	İbrahim	Asâkir-i Nizâmîyede
Aşağıkaraköy Dîvânı	Çolak oğlu	Halil bin Mahmud'un damadı Said bin Yahya	Asâkir-i Nizâmîye' den Tekâüden İhraç Sene 1260
Aşağıkaraköy Dîvânı	Molla Salih bin Salih	Molla Salih bin Salih oğlu Mustafa	Asâkir-i Bahriye' de
Aşağıkaraköy Dîvânı	Civelek oğlu	Musa bin Ali	Askerde
Aşağıkaraköy Dîvânı	Ali Paşa oğlu	Mehmed bin Yusuf oğlu Mustafa	Asâkir-i Redife Nakl
Aşağıkaraköy Dîvânı	Melenli oğlu	Deli İbrahim bin Osman oğlu Ali	Sene 1260 'da Asâkir-i Redife Nakl
Aşağıkaraköy Dîvânı	Ahmed oğlu	Emin bin Mehmed	Asâkir-i Nizâmîye' de
Aşağıkaraköy Dîvânı	Nasuh oğlu	Hüseyin bin Nasuh	Asâkir-i Nizâmîye' de

Aşağıkaraköy Dîvânı	Sarı Veli oğlu	Mehmed bin Veli	Asâkir-i Nizâmiye’den İhraç (Yeni Gelmiş)
Vakıf Dîvânı Köyü	Süleyman oğlu	Mehmed bin İsmail	Sene 1254 (1838-39) Askerde
Vakıf Dîvânı Köyü	Kadı oğlu	İsmail bin Mehmed’in kardeşi Ali ve oğlu Hüseyin	Asâkir-i Şâhâne’de Sene 1257/ 1841-1842+ Asâkir-i Redife’de Sene 1254/1838-1839
Vakıf Dîvânı Köyü	Kaymakcı oğlu	Mehmed oğlu Mustafa	Asker
Vakıf Dîvânı Köyü	İmamcı Oğlu	Mustafa bin Ahmed	Asâkir-i Hassa
Sarı Kasımlar Dîvânı	Semuz oğlu	Ahmed	Asâkir-i Nizâmiye’de
Sarı Kasımlar Dîvânı	Kabakçı oğlu	Halil bin Emin	Asâkir-i Bahriye’de
Sarı Kasımlar Dîvânı	Uzun Mustafa oğlu	Mustafa bin Mehmed	Asâkir-i Bahriye’de
Sarı Kasımlar Dîvânı	Altmış dört oğlu	Ahmed	Asâkir-i Nizâmiye’de
Sarı Kasımlar Dîvânı	Kara Mehmed oğlu	İbrahim bin Abdullah	Asâkir-i Nizâmiye’de
Sarı Kasımlar Dîvânı	Şişman oğlu	İsmail bin Abdullah	Asâkir-i Nizâmiye’de

3- Üskübü’de Şehit Veren Aileler (1897-1900)

1897-1900 yılları arasında Üskübü’den 12 ailenin muhtelif cephelerde şehit verdiği tespit edilmiştir. Bu kişilerin nasıl şehit oldukları ile ilgili herhangi bir bilgi tespit edilememiştir. Ancak Osmanlı Devleti bu kişilerin miraslarının kimlere kaldığı ile ilgili muhtelif kayıtlar tutmuştur. Kayıtların her biri şehit düşen askerin bulunduğu köy veya kentten 2 erkek şahit nezâretinde tutulmuştur. Şehitlerden Mehmed Efendi oğlu ailesinden olan Mustafa bin Mehmed Efendi bin Mehmed askerde iken tebdili hava için memleketi Üskübü’ye gelmiş ancak görev mahalline dönmeden burada vefat etmiştir.

Tablo 17: Üskübü’den Şehit Düşen Kişiler (1897-1900)

Yerleşim Yeri	Ordu	Alay	Tabur	Bölük	Aile Adı	Kişi Adı	Medeni Hali	Tarih
Sarıkasımlar Köyü	Asâkir-i Şahâne-y-i Nizamiye		1	8	Süleyman oğlu	Mustafa bin Mustafa	Bekar	15 Zilkâde 1314/17 Nisan 1897 ¹⁰⁶
Yukarı karaköy/ Yeniköy Karyesi	Asâkir-i Şahâne-y-i Hassay-i Piyâde	7	3	2	Sofu oğlu	Mustafa bin Halil bin Halil bin Hüseyin	evli	26 Zilkâde 1314/ 28 Nisan 1897 ¹⁰⁷
Aşağı Mîlân Gün Köyü	Asâkir-i Şahâne i. Orduy-u Hümâyûnu /Topçu	Çatalca 2. Alayı		1		Cafer bin Hüseyin bin Ali	bekar	8 Zilhicce 1314/ 10 Mayıs 1897 ¹⁰⁸
Aşağı Mîlân Köyü	Asâkir-i Şahâne-y-i Hassa	6	3	3	Kara Hüseyin oğlu	İsmail bin Şakir bin Osman	Bekar	8 Zilhicce 1314/10 Mayıs 1897 ¹⁰⁹
Orta Mahalle	Asâkir-i Şahâne-y-i Hassa	6	2	4	Mehmed Efendi oğlu	Mustafa bin Mehmed Efendi bin Mehmed	evli	20 Şa`bân 1314/ 24 Ocak 1897 ¹¹⁰
Sarıkasımlar Dîvânı	Asâkir-i Şahâne-y-i Hassa	3	1	4	Bayram Paşa oğlu	Baki bin İsmail	bekar	4 Ramazan 1314/6 Şubat 1897 ¹¹¹
Aşağı Mîlân Köyü	Asâkir-i Şahâne-y-i Hassa /Topçu	1	1	3	...hacı oğlu	Receb bin Mehmed bin Hasan	bekar	Safer 1315/ Temmuz 1897 ¹¹²

¹⁰⁶ DKS 1155, Nr. 24.

¹⁰⁷ DKS 1155, Nr.17, 21.

¹⁰⁸ DKS 1155, Nr. 28.

¹⁰⁹ DKS 1155, Nr. 29.

¹¹⁰ DKS 1155, Nr. 119.

¹¹¹ DKS 1155, Nr. 130

¹¹² DKS 1155, Nr. 84

Yukarı karaköy	Asâkir-i Şahâne -i Orduy-u Hümâyûnu /Süvari	6		3	Abdullah oğlu	Ahmed bin Hasan bin Abdullah	evli	26 R. Evvel 1315/ 25 Ağustos 1897 ¹¹³
Arabacılar Dîvânı, Mü'minler Köyü	Asâkir-i Şahâne-i Hassa	8	3	3		Zeynel bin Hüseyin Efendi bin Feyzullah	bekar	1315/1897- 1898 ¹¹⁴
Kesiş Mahallesi			Düzce Redif Taburu	2		Ahmed bin İbrahim	evli	13 C. Evvel 1318/ 8 Eylül 1900 ¹¹⁵
Kesiş Mahallesi			Düzce Redif Taburu	1		Hasan bin Kemal	bekar	13 C. Evvel 1318/8 Eylül 1900 ¹¹⁶
Osmancık Köyü	Hassa Süvari	Ertuğrul Alayı		5	Molla oğlu	Mehmed bin Ahmed	bekar	16 R. Ahir 1318 / 13 Ağustos 1900 ¹¹⁷

¹¹³ DKS 1155, Nr. 135.¹¹⁴ DKS 1155, Nr. 185.¹¹⁵ DKS 1155, Nr. 58.¹¹⁶ DKS 1155, Nr. 57.¹¹⁷ DKS 1155, Nr. 42.

4- Üskübü'de Şehit Veren Aileler (Balkan Savaşları'ndan Kurtuluş Savaşı'na)

Üskübü Balkan Savaşı'nda 1 kişi, Birinci Dünya Savaşı'nda 24 kişi, Kurtuluş Savaşı'nda 8 kişi olmak üzere toplam 33 şehit daha vermiştir. I. Dünya Savaşı'nda şehit olanların 12'si Çanakkale'de şehit düşmüştür. Şehit düşenlerin hepsi ya savaş meydanında ya da savaştan sonra hastanede yatarken şehit olmuştur.

Tablo 18: Balkan Savaşlarından Kurtuluş Savaşına Üskübü'den Şehit Veren Aileler¹¹⁸

Savaş	Cephe	Kolordü	Alay	Tabur	Bölük	Aile Adı	Kişi Adı	Sınıf	Rütbe	Doğum Tarihi	Köy	Ölüm Tarihi	Ölüm Yeri
I. Dünya Savaşı	Çanak-kale	2	18	2	5		Ali	piyâde	er	1305/1887-88	Aynalı Köyü	01. 09. 1915	Anafartalar Muharebesi
I. Dünya Savaşı	Çanak-kale		31	1		Kuru Ali Oğulları	Hafız Ahmed		er	1304/1886-87	Şeker-pınar Köyü	13. 02. 1915	Kumkale Muharebesi
I. Dünya Savaşı	Çanak-Kale	1	71	3	3		Hasan		er	1303/1885-86	Hatıplike-tenciler Köyü	24. 09. 1915	
I. Dünya Savaşı	Çanak-kale	2	18	3	12		İbrahim	piyâde	er		Akyazı Köyü	08.07.1915	Akbaş Nakliyat Hasatanesi
I. Dünya Savaşı	Çanak-kale	15	31			Şirin oğulları	Mehmed		er	1304/1886-87	Osmanca Köyü	13. 07. 1915	Kumkale Muharebesi
I. Dünya Savaşı	Çanak-kale	1	71	1	3		Osman	piyâde	er		Yörük Köyü	19.11.1915	Çapa Mecrühin Hastanesi
I. Dünya Savaşı	Çanak-kale		20	3	3	İshak oğulları	Said		er	1306/1888-89	Aybaşı Köyü	29.05.1915	Anafartalar Muharebesi
I. Dünya Savaşı	Çanak-kale	1	31	2	7		Yakub	piyâde	er	1301/1883-84	Yakaköy	27.05.1915	Mestantepe
I. Dünya Savaşı						Uzun İbrahim oğulları	İbrahim		er	1297/1879-80	Hatıplike-tenciler Köyü	17.05.1916	Afyonkarahisar Hastanesi
I. Dünya Savaşı						Kapçı oğulları	İzzet		er	1314/1896-97	Konuralp	1916	Mektebi Harbiye Mecrühin Hastanesi
I. Dünya Savaşı						Çar Hacı oğulları	Mehmed		er	1312/1894-95	Yazlık Köyü	1915	Meydan-ı Harbde
I. Dünya Savaşı	Filistin					Öksüzcü oğulları	Ali		er	1314/1896-97	Düverdüzü Köyü		Romani Cephesi
I. Dünya Savaşı	Filistin		31	2	7		Hüseyin	piyâde	er	1309/1891-92	Kemer-kasım Köyü	19. 02. 1917	Gazze
I. Dünya Savaşı	Filistin		62	21	6		Mehmed		er	1312/1894-95	Aynalı Köyü	31. 10. 1917	Babtoma Hastanesi
I. Dünya Savaşı	Galiçya		63	2	7	Bayram oğulları	Mehmed		er	1313/1895-96	Konuralp	04. 07. 1916	Meydan-ı Harbde
I. Dünya Savaşı	Irak	18	43	3	10	Salih oğulları	Ahmed	piyâde	er	1289/1872-73	Nasrılı	20. 10. 1916	Bağdat Askeri Merkez Hastanesi

¹¹⁸ Çanakkale'den Cumhuriyetimizin Kuruluşuna Bolulu Şehitler, Bolu Belediye Başkanlığı, 18 Mart 2006, s. 129-265. Katalog Doç. Dr. Arif Bilgin nezâretinde hazırlanmıştır.

I. Dünya Savaşı	Irak		9	1	4	İlyas	Hasan		er	1304/ 1886-87	Aynalı Köyü	05.12.1916	Felahiye Muharebesi
I. Dünya Savaşı	Şark Kafkas	1	8		4		Mehmed	piyâde	er	1297/ 1879-80	Akyazı Köyü	16.10.1915	Ardahan Muharebesi
I. Dünya Savaşı	Şark Kafkas	1	8	3	9		Receb	piyâde	er	1303/ 1885-86	Yakaköy	16.10.1915	Ardahan Muharebesi
I. Dünya Savaşı	Çanak-kale	5	60	3	10	Kadı oğulları	İbrahim	piyâde	er	1301/ 1883-84	Konuralp	30.05.1915	Meydan Harbi
I. Dünya Savaşı	Çanak-kale		16	1		Kuru Ali oğulları	İbrahim		er	1305/ 1887-88	Şeker-pınar Köyü	03.05.1915	Kerevizdere Muharebesi
I. Dünya Savaşı	Çanak-kale	2	18	1	3		Mehmed	piyâde	er	1312/ 1894-95	Dokuz-pınar Köyü	25.05.1915	Cesarettepesi Siperleri
I. Dünya Savaşı	Çanak-kale	2	17	3	11		Mehmed	piyâde	er	1301/ 1883-84	Ballar	17.04.1915	Kerevizdere Muharebesi
I. Dünya Savaşı	Irak	18	9	1	4		Hüseyin	piyâde	er	1307/ 1889-90	Kabalak	03.10.1916	Felahiye Muharebesi
İstiklal Savaşı	Şark					Apik oğulları	Mehmed		er	1312/ 1894-95	Osmanca Köyü	23.01.1921	Şam'da
İstiklal Savaşı	Garp		126			İmam oğulları	Ferhat		er	1310/ 1892-93	Düverdüzü Köyü	24.08.1920	Meydan-ı Harbde
İstiklal Savaşı	Garp		43	2	2	Salih Bey oğulları	Hüseyin Niyazi		er	1308/ 1890-91	Şeker-pınar Köyü	16.05.1921	Nasuhçal Harbinde (Kütahya)
İstiklal Savaşı	Garp					Toraman oğulları	İshak		er	1314/ 1896-97	Şeker-pınar Köyü	1921	Eşkiya Musademesinde
İstiklal Savaşı	Garp		2	3	10	Abdüllatif	İsmail		er	1311/ 1893-94	Konuralp/merkez	27.01.1921	Gündüz Bey Harbinde
İstiklal Savaşı	Garp		126	2	6	Mah oğulları	Kaza (Baba Adı Abazak)		er	1314/ 1896-97	Aybaşı Köyü	08.03.1921	Sakarya Muharebesi
İstiklal Savaşı	Garp		127	1		Molla İsmail oğulları	Vahid		er	1310/ 1892-93	Hatipli-keten-ciler Köyü	25.06.1921	Sakarya Muharebesi
İstiklal Savaşı	Garp		23		1	Keldal oğulları	Veysel		er	1315/ 1897-98	Konuralp	31.08.1922	Altıntaş Harbinde
Balkan Savaşı							Ahmed		er	1296/ 1878-79	Kabalak	01.07.1913	Meydan-ı Harbde

1) Doktorlar ve Üskübü’de Kolera Hastalığı

10 Ş 1264 (12 Temmuz 1848) tarihli bir belgeden Üskübü Kazası’nın kolera hastalığına mütelâ olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle Üskübü’nün bağlı olduğu Bolu Sancağı Kaymakamlığı tarafından Hekimbaşılık makamına başvurularak bölgeye başka bölgelere gönderildiği gibi bir doktorun gönderilmesi konusunda yardım istenmiştir. Nihayet Üskübü’ye 1500 kuruş maaş ile Tabib Arif Efendi ve 500 kuruş maaş ile Cerrah Hüseyin, Abdurrahman ve Osman efendilerin gönderilmesine karar verilmiştir. Bu kişilerin harcırahlarının (hayvan ücretlerinin) mal sandığından karşılanması konusunda Padişah tarafından Maliye Nâzırı’na emir gönderilmiştir.¹¹⁹

¹¹⁹ BOA, A. MKT. 139/49.

i) Menzil Hizmeti Yapan Hâneler

Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyıla kadar resmi haberleşme ulak menzilhâne sistemine dayanmaktadır. Halkın haberleşmesini sağlayan posta teşkilatının kurulması ise ancak Tanzimat'ın ilanından sonra gerçekleşmiştir.¹²⁰

XVI. asırda İstanbul'un Anadolu ile irtibatını sağlayan yollardan birisi de Ankara yolu olarak niteleyebileceğimiz yoldur. Ankara yolu, Sapanca–Geyve–Göynük güzergahından ve Beypazarı üzerinden Ankara'ya ve buradan da Kayseri'ye kadar uzanmaktadır. Genellikle kent ve kasabalardan geçerek ülkeyi baştan başa kat eden uzun mesafeli güzergahlara kol adı verilmektedir. Anadolu'daki kollar, sağ kol, sol kol ve orta koldur.

Orta kol Üsküdar'dan başlayıp, buradan Gebze ve İzmit'e, oradan Sapanca-Geyve ve Göynük, buradan da Bolu-Gerede–Tosya-Hacı Hamza ve oradan Amasya-Tokat-Sivas-Malatya-Harpüt- Diyarbakır ve Musul üzerinden Bağdat'a ulaşmaktadır.¹²¹

Üskübü Kazası'nda bulunan halkın bir kısmı menzil hizmetine destek vermesi konusunda sorumlu tutulmuştur. Nitekim Üskübü'de 15,5 aded hânekeş, 22 aded menzilkeş hâne bulunmaktadır.¹²² Menzilkeş menzili çeken, menzilin her türlü masrafını üstlenen hâneler anlamında kullanılmaktadır.

Menzilkeş hâneler menzil için yılda 30 aded bargir (beygir) sağlamakla yükümlüdürler. 1230 tarihli bir belgeye göre Üskübü Kazası'na tabi menzilkeşan köylerin 22 avâriz ve nüzulhâneleri bulunmaktadır. (20 Safer 1230/1 Şubat 1815).¹²³

Menzilkeş hâneler menzil masraflarını karşılama dışında saray tarafından yapılan çeşitli mubayaalara, ağnâm (koyun) taleplerine, serhadlerden gelen amele ve kereste gibi bazı ihtiyaçlara da katkıda bulunmak zorundadır. Ancak 7 Cemaziye'l-üla 1233 (15 Mart 1818) tarihli bir belgeye göre menzilkeş reâya belirtilen masrafları karşılamaktan uzak durmuştur. Bu nedenle Üskübü'de yaşayan hânekeş reâyalar Saray'a dilekçe vererek Üskübü'den istenen muhtelif yükümlülükleri hânekeş reâyanın tek başına yerine getirdiğini, menzilkeş reâyasının menzilkeş olmasını bahâne ederek yükümlülüklerine destek vermediğini ve mağdur olduklarını dile getirmişlerdir. Nitekim Bendereğli sahasında inşası için irade-i seniyye çıkarılan firkateyn-i hümayûn için gerekli keresteden Üskübü

¹²⁰ Mübahat Küttükoğlu, "Ulaştırma ve Posta Hizmetleri", *Osmanlı Devleti Tarihi*, C. 2, Editör E. İhsanoğlu, ss. 589-606, Feza Yayıncılık, İstanbul 1999, s. 600.

¹²¹ M. Hüdayi Şentürk, "Tanzimat Devrine Kadar Osmanlı Devleti'nin Ulaşım Teşkilatı ve Yol Sistemine Genel Bir Bakış", *Türkler, Yeni Türkiye Yayınları*, C. 10, ss. 904-912, Ankara, 2002, s. 908-909.

¹²² *BOA, C. ML.*, 8543, Vesika 1, 2, 3, 4.

¹²³ *BOA, C. NF.*, 376, Vesika 1, 2, 3, 4./ Üskübü'nün avâriz ve nuzulhâneleri 1232'de yinelenmiştir.(24 Safer 1232/ 13 Ocak 1817). *BOA, C. ML.*, 3157. / Üskübü Kazası'na bağlı Milan Sefini adlı köyün 5,5 avâriz ve nüzulhâneleri bulunmaktadır. Köy ahalisinin bu avâriz karşılığında Düzce Menzili'ne menzilciyan ta'yin edilerek Düzce Menzili'nin beygir masraflarını karşılaması konusunda saraya yazı yazılıyor. (18 Receb 1189/ 14 Eylül 1775). *BOA, Cevdet NF.*, 2605.

hissesine düşen bölüme menzilkeş reâyanın da katkıda bulunması gerekirken menzilkeş reâya bu yükümlülüğü karşılamayarak sadece hânekeş reâyanın üzerine bırakmıştır.¹²⁴

Bununla beraber Üskübü Kazası menzilci köyleri zaman zaman güçlerinin üstünde vergi ödeme konusunda da zorlanmışlardır. Bu nedenle bölge ileri gelenleri kadıya durumu arz ederek saraydan yardım istemişlerdir. Nitekim Üskübü Kazası’na 22 hâne itibariyle yılda 30 bargir sağlama yükümlülüğü düşmekte iken, bölgeden geçen vezir vs. üst rütbeli bazı kişilerin ulaklarının bölgeden gücünün üstünde beygir istemesi ve bölgede yaşayan bazı fakir fukara kişilerin ellerinden zorla beygirlerini alması üzerine durum İstanbul’a arz edilerek çözüm bulma yoluna gidilmiştir. (20 Safer 1230/1 Şubat 1815)¹²⁵

j) Derbend Hizmeti Yapan Hâneler

Derbentçi, dağların üzerinde veya aralarında bulunan geçit ve boğazları bekleyip korumaya memur olan kişilere verilen isimdir.¹²⁶ Osmanlı Devleti, işlek yollarda bulunan bazı köylerin ahalisini derbentçi olarak görevlendirmiştir. Bu kişiler, kendi köylerine yakın olan belli bir kesimden sorumlu olarak yarı askeri bir kuvvet oluşturmuş ve bölge güvenliğine katkıda bulunmuşlardır.¹²⁷ Bu hizmetleri karşılığında da bazı vergilerden muâf tutulmuşlardır.

Gümüşâbâd Kazası sınırlarında bulunan Eğridere deneni mevkide 3 adet derbent kurulmasına karar verilmiştir.¹²⁸

Eğridere Dersaadet’ten Kastamonu’ya giden yol üzerinde bulunan meşhur bir geçittir. Özellikle yaz günleri Anadolu’nun sol kolu mevâridât ve muhaberâtını bu yoldan taşınmaktadır. Zarar görmeden geçilmesi pek az kişiye nasip olmuş bir yoldur.¹²⁹

Yapılacak derbentler ahşaptan olup ileride herhangi bir sıkıntıya sebep olması için koyu küfelâyâ (koyu kefile) bağlanacaktır. Derbentlere 10’ar adet sekbân neferi ile başlarına 1’er adet bölükbaşı ta’yîn edilecektir. Sekbânların maaşları ve derbentlere yıllık yapılacak maktû harç, kazaların hânelerine göre tekâliflerine eklenecektir. Saraya yazılarak izin istenen bu derbentlerin birini Hendek Kazası birini Gümüşâbâd Kazası, bir diğerini ise Düzce ve Üskübü kazası halkı birlikte sübvans

¹²⁴ BOA, C. ML., 8543, Vesika 1, 2, 3, 4.

¹²⁵ BOA, C. NF., 376, Vesika 1, 2, 3, 4.

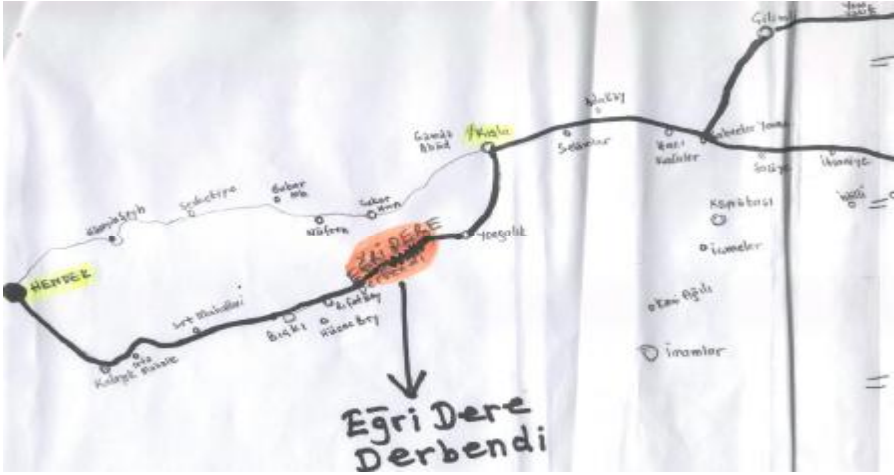
¹²⁶ Kamil Kepecioğlu, *Tarih Lügati Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Temel Sözlüğü*, 21. Yüzyıl Yayınları, Ankara, (Tarihsiz), s. 90.

¹²⁷ Surayı Faroqhi, *Osmanlıda Kentler ve Kentliler, Kent Mekanında Ticâret Zanaat ve Gıda Üretimi 1550- 1650*, Çeviren Neyyir Kalaycıoğlu, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1994, s. 73.

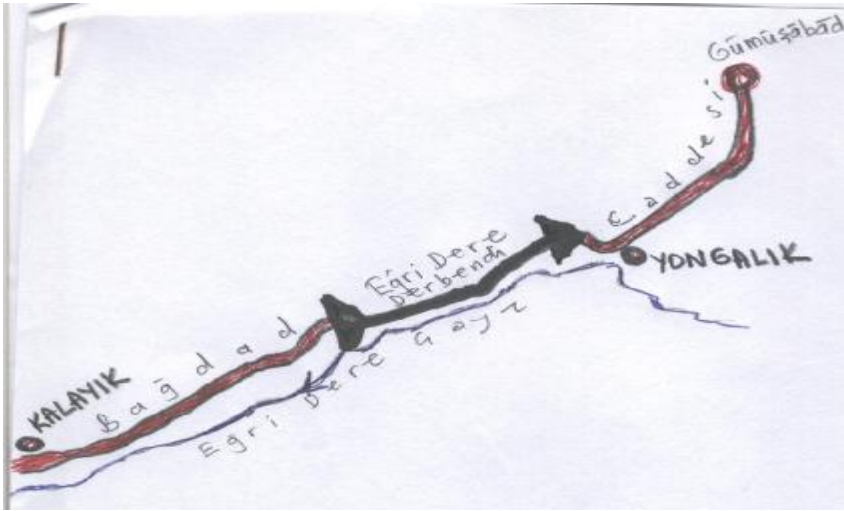
¹²⁸ BOA, C. AS., 3071/65..

¹²⁹ Midhat Kemal Bey, *Ayanlar Devrinde Bolu*, Hazırlayan Hamdi Birgören, Bolu Belediyesi Bolu Araştırma Merkezi, Bolu, 2008, s. 46-47.

edecektir. (29 B 1226/ 19 Ağustos 1811).¹³⁰ Derbentlerden birine Dodurga Kazası'nın da subvansiyon yapacağı belirtilmiştir.¹³¹

Şekil 3: Eğridere Derbendi 1¹³²

Şekil 4: Eğridere Derbendi 2¹³³

¹³⁰ BOA, C. AS., 3071/65..

¹³¹ Midhat Kemal Bey, *Ayanlar Devrinde Bolu*, s. 47.

¹³² Derbent ve çevresindeki güzergahı gösteren bu harita Prof. Dr. Enver Konukçu tarafından çizilmiştir. Enver Konukçu, *Üskübü Kazası Ayanı Topçuoğlu Mehmed Ağa (Ö. 6 Ocak 1821)*, s. 33.

¹³³ Harita Prof. Dr. Enver Konukçu tarafından çizilmiştir. Enver Konukçu, *Üskübü Kazası Ayanı Topçuoğlu Mehmed Ağa (Ö. 6 Ocak 1821)*, s. 33.

k) Üskübü’ye Gelen Muhâcirler

Anadolu topraklarına yönelik ilk göç hareketi 1785-1800 yılları arasında Balkanlar, Kafkasya ve Kırım’dan yapılmıştır. Göç 1. Dünya Savaşı’na kadar artarak devam etmiş ve 1856-1913 arasında Rusya egemenliğindeki topraklardan 232 bin Kırımlı ve 755 bin Çerkez göçmen gelmiştir. Bir başka görüşe göre I. Dünya Savaşı’na kadar Kafkasya, Balkanlar ve Ege Adaları’ndan Anadolu’ya gelen göçmen sayısı 1 milyonun üzerindedir.

Gelen göçmenler devlet tarafından devlet ve vakıflara ait topraklara özellikle de ova tabanı ve kıyı bölgelerine yerleştirilmişlerdir. Bunlardan bazıları sıtma vs. muhtelif nedenlerle iç göç gerçekleştirmiştir. İç göç gerçekleştirenlerden bir kısmı aralarında örgütlenmek suretiyle uygun yerlerde yeni köyler kurmuş bir kısmı da kentlerin ve kasabaların çevrelerine yerleşerek yeni mahalleler oluşturmuşlardır.¹³⁴

19. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı Devleti’nde büyük çaplı göç hareketleri yaşandıkça göçmenlerin sevk olundukları vilayetlere hususi tâlimatnâmeler gönderilerek göçmenlerin hangi esaslar çerçevesinde iskan edilmeleri konusunda bilgi verilmiştir. 3 Mayıs 1856 tarihinde Silistre Valiliği’ne gönderilen ve Kırım göçmenlerinin iskan esaslarını belirleyen tâlimatnâmede şu hususlar açıklanmıştır. Bu tâlimatnâme bu işin ilk örneğini meydana getirmektedir.

Tâlimatnâmeye göre göçmenler;

Din ve mezheplerine bakılmaksızın kabul edilecekler,

Kesin iskan edilinceye kadar civar köy ve kazalarda geçici olarak barındırılacaklar,

Masrafları devlet tarafından karşılanacak,

Kesin iskan sırasında zengin olanları evlerini kendileri yapacak, olmayanları ise devlet tarafından yaptırılacak,

Ziraat yapacaklara imkan sağlanacak ve tohumluk verilecek,

Göçmenlerden belli bir süre vergi tahsil edilemeyecek ve askere alınmayacaklar.¹³⁵

Bu çerçevede Üskübü’ye de muhtelif zamanlarda gelen bazı göçmenler hakkında şu analizleri yapabiliriz:

¹³⁴ Halim Çavuşoğlu, “Yugoslavya- Makedonya Topraklarından Türkiye’ye Göçler ve Nedenleri” ss. 123-153, *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 41, Bahar 2007, s. 123, 124, 126,127, 128.

¹³⁵ Muzaffer Tepekaya, “ Balkanlardan Anadolu’ya Göç Hareketleri Ve Saruhan (Manisa) Sancağı’na Göçler (1877-1914)”, *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi*, ss. 213-240, C. 8, S. 2, 2006, s. 230.

1- Kırım Muhâcirleri

4-5 Safer 1277 (22-23 Ağustos 1860) tarihi itibariyle Bolu Sancağı'nda toplam 300 hânelik muhâcirin yerleşebilmesi için uygun arazi bulunmaktadır. Bu çerçevede İstanbul'dan Bolu Sancağı'na gönderilen muhâcirlerden 200 hâne Kırım Muhâciri dağınık bir şekilde iskan edilmişlerdir. Muhâcirlerin dağınık yerleştirilmesindeki amaç muhtemelen muhâcir grupların buldukları bölgede bölge halkı ile daha rahat uyum sağlaması, buldukları yerde tekel oluşturmamaları gibi nedenler olmalıdır. Erbâb-ı vukûf tarafından bölgeye yerleştirilecek her hâneye ziraat etmesi için 25 dönüm miktarı boz ve hâlf (boş) arazi verilebileceği tespit edilmiştir.¹³⁶ Bolu Sancağı'na gönderilen Kırım Muhâcirlerinden ne kadarının Üskübü Kazası'na yerleştirildiği tespit edilememiştir. Ancak 15 Ramazan 1280'de muhâcirlerden Müteveffâ Adil Giray takımından olan kişilere Üskübü Kazası'nda hâneler kurulması ve muhâcirler için 22 günlük yevmiye verilmesi konusunda Muhâcirin Komisyonu'na yazı yazıldığı tespit edilmiştir. (15 Ramazan 1280/23 Şubat 1864).¹³⁷

2- Çerkes Muhâcirler

Daha önceden Düzce'de iskan edilen Han ve Besni kabilelerinin bölgeye iskan edilmelerinden dolayı birtakım sorunlar çıkmıştır. Bunun üzerine 63 hânedan ibaret olan Besni kabilesinin Düzce Kazası'nda 24 hânedan ibaret olan Han Kabilesi'inin ise Üskübü Kazası'nda iskan edilmeleri kararlaştırılmıştır. Bu duruma kabileler de rıza göstermiş ve buldukları yerde hânelerini inşa etmeye başlamışlardır. Ancak kabile reisleri daha sonra duruma kanaat etmeyerek yer değiştirme eğilimi göstermişlerdir. Hatta Develi Köyü arazisini muâyene ederek (analiz ederek) buranın kendilerinin yerleşimi için son derece uygun bir yer olduğunu, bölgede yaşayan ahali uhdesinde bulunan bazı tarlaların bile kendilerine verilmesi konusunda ısrar etmişlerdir. Kabile mensuplarının çoğu buldukları yerde misafireten sakin olup buldukları yerde mutasarrıfın iskan edilmeye dahi razı iken kabile reisleri, kabile halkının mevcut çözümlere razı olmamasını hatta muhâcirlerin yapmakta oldukları hânelerin inşasını bile terk etmelerini isteyerek onları proveke etmişlerdir. Bunun üzerine olayla ilgili tahkîkât başlatılmıştır. Yapılan tahkîkât neticesinde reislerin bu davranışındaki asıl amacın zaman geçirecek devletten yevmiye almak olduğu tespit edilmiştir. Bu olay üzerine yapılan tespitler Meclis-i Tanzimat'a¹³⁸ bildirilmiş ve alınan

¹³⁶ BOA, A. MKT. NZD, 65/324, Vesika 1, 2, 3.

¹³⁷ BOA, A. MKT. MHM., 274/76.

¹³⁸ Meclis-i Tanzimat 26 Eylül 1854 yılında kurulmuştur. Meclis-i Vâlâ'nın iş yükünü azaltmıştır. Mevcut kanunları ıslah, geliştirme ve hatta kaldırma yetkisine sahiptir. Yani yasama görevini üstlenmiş bir meclistir. Meclis-i Vükela'nın havale ettiği konular dışında gerekli gördüğü konuları da ele alıp incelemiştir. Aldığı kararları meclis-i vükela uygulayacak olup, uygulamada gördüğü hataları meclise ihtar ve gerektiğinde dava edebilme yetkisine sahiptir. Bu olay yasama organının yürütmeyi (hükümeti) denetlemesi anlamına geldiği için önemli bir husustur. Meclis-i Vükela meclisin hazırladığı kanun taslaklarını reddedebilir veya değiştirebilmektedir. Buna karşılık Meclis-i Tanzimat'ta kanunlara aykırı davranan vükelayı denetleme yetkisine sahiptir. Ali Akyıldız, *Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006, s. 66-67.

kararla iskan edilen muhâcirlerden başka yerlere gitmek isteyenler olur ise kendilerine yevmiye ve mekâri (deve) verilmeyeceği bildirilmiştir. (14 Safer 1277/1 Eylül 1860).¹³⁹ Üskübü ve Düzce kazalarında iskan edilen Çerkes muhâcirler için daha sonra yeniden hâne inşa edilmiştir. Yapılan hânelerin kereste parası ve işçilik ücretleri toplam 37. 000 kuruş tutmuştur. Adı geçen kazalar Bolu Sancağı’na bağlı olması nedeniyle, paranın Bolu Kaymakamı Hamdi Efendi tarafından karşılanması gerekirken Bolu Kaymakamı ödemeyi yapmayarak halkı zor durumda bırakmıştır. Bunun üzerine Düzce halkı adına İzzet adlı kişi Meclis-i Ahkâm-ı Adliye’ye başvurarak durumun tahkik edilmesi ve kendilerine ödemenin yapılmasını istemiştir. (24 Z 1278/ 22 Haziran 1862).¹⁴⁰

3- Şeyh Bezenli Aşireti

Şeyh Bezenli Aşireti’ne mensup Seyyid Hacı Ali, Seyyid Yusuf, Seyyid İsmail ve Seyyid Hacı Mahmud adlı kişilerin verdiği bir arzuhalden aşiretin Haymana orijinli olduğu ve 1246 (1830-31) yılı itibara alınırca bu tarihten 30-40 yıl önceden beri Düzce ve Üskübü kazalarında ikâmet etmekte oldukları anlaşılmaktadır.

Aşiretin yılda 650 kuruş maktû malı (geliri) olup, bu maktû Süleyman Feyzi adlı kişinin “ber vechi mâlikâne” uhdesinde bulunmaktadır.

Aşiret mensupları vergilerini ödedikleri halde Düzce ve Üskübü kazaları ayanları tarafından kendilerinden zaman zaman birtakım tekâlifler istenmesi adı geçen seyyidlerin aşiret adına bir dilekçe vermelerine neden olmuştur. Dilekçede aşiret mensuplarına gadr edilmemesi için gerekli tedbirlerin alınması ve aşiret içerisinde bulunan Peygamber soyundan gelen seyyidlerden sahîh-i neseb olanların kendi nefisleri için besledikleri koyunlardan 150 koyuna kadar herhangi bir vergi alınmaması konu edilmiştir. (8 R 1246/26 Eylül 1830).¹⁴¹

¹³⁹ BOA, A. MKT. MHM., 193/58.

¹⁴⁰ BOA, A. MKT. UM, 573/72.

¹⁴¹ BOA, C. ML., 4435, Vesika 1, 2, 3.

B) ÜSKÜBÜ'DE BULUNAN VAKIFLAR

Tarih boyunca medeniyetler şehirlerde kurulmuş ve gelişmiş, medeniyetlerin çöküşü de şehirlerin gerilemesine paralel bir çizgi takip etmiştir. Medeniyet ve şehir arasındaki bu yakın ilişki nedeniyle, medeniyetler, her zaman şehir ile özdeşleştirilmiştir. Osmanlı Sultanı II. Mehmed'in (1451-1481), İstanbul'un fethini "gazây-ı asgar" olarak niteleyip, "gazây-ı ekber" in şehrin imarı ile beraber başladığını belirtmesi ve hemen ardından İstanbul ile birlikte Anadolu ve Balkanlar'da şehirlerin gelişmesi ve yayılması için gerekli düzenlemelere başlanması, ancak medeniyetlerin yükselişi ile şehirlerin gelişmesi arasındaki yakın ilişkinin iyi kavranmış olmasıyla açıklanabilir.¹⁴²

Osmanlı toplum hayatını ve Müslüman Türk şehrinin teşekkülü ve gelişmesinin felsefi arka planını anlamanın en önemli yollarından birisi vakıf müessesesini anlamaktan geçmektedir. Nitekim Osmanlı şehrinin her birimi, vakıflarla imar edilmiş bu sayede bünyesine yeni nüfuslar çekerek büyümüş ve şenlenmiştir. Yapılan araştırmalar Bursa, Edirne, Serez, Manastır gibi birçok şehrin kimliğini hayrât sistemi ve vakıflar sayesinde kazandığını göstermektedir. Yine İstanbul'u oluşturan nahiyelerin hayrât siteleri etrafında oluştuklarını, mahallelerin ise mabetler çerçevesinde teşekkül ettiği bilinmektedir.¹⁴³ Kuzey Afrika'dan Kırım'a, Budin'den Basra'ya uzanan coğrafi mekan genişliği, ayrıca 14. yüzyıldan 20. yüzyıla uzanan altı asırlık zaman genişliği bu geniş coğrafya ve zaman içerisinde gerek sayı gerekse tür olarak vakıf eserlerin çokluğu¹⁴⁴ vakıf sisteminin kentlerin gelişmesindeki rolünü daha iyi anlamamıza imkan vermektedir.

Vakıflardan dinsel ve sosyo-kültürel amaçlarla yapılanlar hayrî vakıf, gelirinin bir kısmı dinsel ve sosyo- kültürel amaçlara, bir kısmı vakıf kurucusuna, diğer akrabalarına vs. ye tahsis edilenler yarı-ailevi vakıf, kurucunun kendisi ve diğer yakınları için tesis edilenler ise ailevî vakıf olarak adlandırılmıştır.¹⁴⁵

Vakıfların sahip oldukları mallar ise genel olarak iki kategoride değerlendirilmektedir. Bunlardan ilki akarât-ı mevkûfe olarak tesmiye edilen ve çoğunlukla gelir getiren arazi, ev, dükkan, çarşı, han hamam gibi gayrimenküllerden oluşan emlaktır. Bunlara para vakıflarını da ekleyebiliriz. İkincisi ise vakfın

¹⁴² Fatma Acun, "Osmanlı Döneminde Anadolu Şehirlerinin Gelişmesinde Devletin Rolü: Karahisar Örneği", ss. 161-192, *Belleten*, Cilt LXV, 242, (2001), s. 161.

¹⁴³ Bahaeddin Yediyıldız, "Türk Hayrât Sistemi ve Sivil Toplum", *Sivil Toplum*, ss. 7-14, 4 /15, Temmuz-Eylül 2006, s. 8-9.

¹⁴⁴ Mehmet İpşirli, " Osmanlı'da Vakıfların Tarihi Gelişmesi", *Sivil Toplum*, ss. 61-72, 4 /15, Temmuz-Eylül 2006, s. 63.

¹⁴⁵ Hasan Yüksel, "Vakfiyelere Göre Osmanlı Toplumunda Aile", *Sosyo - Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*, II, Ankara, 1992, s. 468.

amacına yönelik faaliyetler için kullanılan cami, mescid, medrese, mekteb, çeşme, yol, köprü ve su yolları gibi gelir temininden ziyade hizmet amaçlı olan yapılarıdır. Bu sistemde ilk olarak sayılan gayrimenkûller ile vakfedilen nakit paralar kiraya verilmek veya işletilmek suretiyle bunlardan belli bir gelir elde edilmekte ve bu gelir vakfın kuruluş amacına uygun bir şekilde bir takım hizmetlerin finansmanı için kullanılmaktadır.¹⁴⁶

Vakıf sisteminin hayatın her alanında uygulanması Osmanlı ekonomisinin XVII. yüzyılda % 15,97’sinin, XVIII. yüzyılda % 26’8’inin, XIX. yüzyılda ise % 15’77’sinin vakıfların uhdesinde bulunmasına neden olmuştur.¹⁴⁷ XVIII. Asırda bugünkü Türkiye sınırları içerisinde 6000 adet vakıf bulunup,¹⁴⁸ bu vakıfların % 82’sinin aile vakfı olduğu tespit edilmiştir.¹⁴⁹ XIX. yüzyıldaki vakıfların ise % 15’ini yarı ailevi vakıflar oluşturmaktadır.¹⁵⁰

XIX. yüzyılda Osmanlı ülkesinde işler halde 35000 vakıf bulunduğu tahmin edilmektedir. Bu vakıflar kapasite olarak önceki dönemlere göre daha küçük olmakla birlikte hizmet ağırlıklıdır. Bu vakıfların % 66’sı yeni bir müessese kurma, mevcut bir vakfı destekleme veya manevi bir mükafat arzusuyla yapılan hayrî ve sosyal hizmetlerde bulunmak gibi amaçlarla kurulmuş vakıflardır. Köprü, câmi, çeşme, yol ve medrese gibi.¹⁵¹

Evliya Çelebi 17. yüzyılda Bolu toprağında has olan “Üskübi Kasabası”nın muhtelif vakıf eserlerle donatılmış mamur bir kasaba olduğunu câmi, han, hamam ve çarşısının gayet mükemmel bir durumda bulunduğunu ifade etmektedir.¹⁵² Şimdi bu çerçevede Üskübü bölgesinde kurulan vakıfları tanıtmaya ve analiz etmeye çalışalım.

a) Câmii, Mescîd ve Zâviyeler

1- Aşağı Milân (Melen) İsar Köyü Câmisi Vakfı

Aşağı Milân’ın İsar Köyü’nde sakin Hudud oğlu ailesinden Molla Halil bin Mehmed ve İmam oğlu ailesinden İdris bin Mehmed ve Mustafa bin Mahmud ve

¹⁴⁶ Tahsin Özcan, “Osmanlı Şehirciliği ve Vakıflar”, *Selçukludan Cumhuriyete Şehir Yönetimi*, Editör Erol Özvar, Arif Bilgin, Türk Dünyası Belediyeler Birliği Yayını, ss. 113-128, İstanbul, 2008, s. 115.

¹⁴⁷ Nazif Öztürk, “Osmanlı Döneminde Vakıflar”, *Türkler*, C. X, Ankara, 2002, s. 439.

¹⁴⁸ Yusuf Halaçoğlu, *XIV – XVII. yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 1991, s. 139.

¹⁴⁹ Fariba Zarınebağ – Şahr, “XVIII. Yüzyıl İstanbul’unda Kadın Vakıfları”, *Çev. Burcu Özdemir, Türkler*, C. XIV, Ankara, 2002, s. 16-20.

¹⁵⁰ Bu araştırmada 60 vakfiye ele alınmıştır. Ele alınan vakfiyeler içerisinde ailevi vakfa hiç rastlanmamıştır. Hasan Yüksel, “Türk Toplumunda Vakıf Aile İlişkisi”, *Türkler*, C. 10, Ankara, 2002, s. 462.

¹⁵¹ Nazif Öztürk, *Türk Yenileşme Tarihi Çerçevesinde Vakıf Müessesesi, Diyanet Yayınları*, Ankara, 1995, s. 40, 41, 549.

¹⁵² *Evliya Çelebi Seyahatnamesi’nden Seçmeler*, C. 1, 1000 Temel Eser, Hazırlayan: Atsız, I. Baskı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1971, s. 210.

Kara Ali oğlu ailesinden Mehmed bin Ali ve Kozcu oğlu ailesinden Molla Hüseyin bin Mustafa ve Parmaklı oğlu ailesinden Molla Hasan bin Mustafa ve Büzcü oğlu ailesinden Halil bin Ömer adlı kişiler “İsar Köyü”nün hemen yanında bulunan kuze-yinde Orluk tarlası güneyinde Tutlar Yolu, doğusunda Büyük Harman ve batısında İsar Köyü ile sınırlı olan alanda bulunan bir adet su hararını” İsar Köyü Câmisi’ne vakf etmişlerdir.

Yapılan vakfın şartları şunlardır:

Vakfa Büzcü oğlu Hasan bin Ömer adlı kişi müteveli ta’yîn edilmiştir.

Su hararının yıllık geliri olan 400 kuruş her yıl câminin hatibi olan İsar Kö-yü’nde ikâmet eden Molla Mehmed Efendi ibni Mustafa’ya verilecektir.

Şayet Molla Mehmed Efendi vefat ederse layık olmaları şartıyla, bu görev evladlarına ve evladlarının evladlarına geçerek nesiller boyu devam edecektir. (8 Zil-hicceci şerîfe 1321/ 25 Şubat 1904).¹⁵³

2- Düverdüzü Köyü Câmisi Para Vakfı

Düverdüzü Köyü ahalisinden Sahibü'l-hayrât ve'l-hasenâtdan Kethüda Hasan oğlu ailesinden Ali Ağa İbni Hasan bin Ahmed ve Gök Mehmed oğlu ailesinden Mustafa bin İbrahim bin Mahmud adlı kişiler bin kuruş paralarını Düverdüzü Köyü Câmisi’ne vakf etmişlerdir.

Yapılan vakfın şartları şunlardır:

Vakfa Düverdüzü Köyü’nde ikâmet eden Mustafa Çavuş ibni Ömer bin Abdi müteveli ta’yîn edilecek.

Vakfedilen 1000 kuruş istirbâh edilecek¹⁵⁴ ve elde edilen kar ile Düverdüzü Köyü’nde bulunan câmi-i şerifin hatiplik hizmeti yürütülecek.

Vakfın mütevellîğini Mustafa Çavuş hayatta olduğu müddetçe kendisi, kendisinin vefatından sonra ise köyün muhtar ve ihtiyar heyeti ile köy ahalisinin uygun gördüğü bir kişi yapacak. Şayet vakfa bu şekilde bir müteveli ataması yapılamazsa köyün sıbyân mektebi muallimi görevi üstlenecek. (11 C.ahir 1329/23 Haziran 1911).¹⁵⁵

¹⁵³ VGMA, *Vakfiye Defteri*, 603, s. 268 Sıra: 431.

¹⁵⁴ M. Akif Aydın’a göre, istirbâh, paranın bir şekilde işletilmesidir. Ancak bu işletim, mudarebe şirketi kurarak olacağı gibi, paranın faiz getirecek bir şekilde de kullanılması ile de olabilir, der. M. Akif Aydın, “Eyüp Şer’iye Sicillerinden 184, 185, 188 No’lu Defterlerin Hukuki Tahlili”, *18. Yüzyıl Kadı Sicilleri Işığında Eyüp’te Sosyal Yaşam*, Editör, Tülay Artan, İstanbul, 1998, s. 65-72. İstirbah uygulaması, oran tespitiyle beraber kanunnamelerde ve Şeyhülislam fetvalarında net bir şekilde görülmektedir. Ahmet Yaman, “Osmanlı Pozitif Hukukunun Şer’iliği Tartışmalarına Eleştirel Bir Katkı”, *İslamiyat*, C. VIII, S. 1, (2005), s. 118, 119.

¹⁵⁵ VGMA, *Vakfiye Defteri*, 600, s. 122 Sıra: 147.

Vakf işlemine köyün muteber kişileri de şahitlik yapmışlardır. Bu kişiler köy muhtarı Gözcü oğlu ailesinden Ömer Ağa, Aza Çalık oğlu ailesinden Hüseyin Ağa ve diğer bazı kişiler.

3- Yeniköy Câmisi Para Vakfı

Yongalık denen yerde bulunan Yeniköy Karyesi (Köyü) ahalisinden Molla Hüseyin İbni Musa Yeniköy Câmisi’ne 800 kuruş para vakfetmiştir.

Yapılan vakfın şartları şunlardır:

a) Vakfa Yeniköy’de ikâmet eden Mehmed ibni Şumaf Ağa müteveli ta’yîn edilecek.

b) Vakfedilen 800 kuruş müteveli eliyle istirbâh edilecek.

c) Paranın işletilmesinden elde edilecek olan 120 kuruşun 20 kuruşu görevi gereği Yeniköy Câmisi Hatibi Mahmud Efendi bin İdris Efendi’ye verilecek.

d) 120 kuruşun 10 kuruşu vâkıf Molla Hüseyin İbni Musa’nın ecdadının ruhuna senede bir defa yasin-i şerif, ihlas, muavvizeteyn (felâk ve nâs sureleri) ve fatiha-i şerif surelerini okuması karşılığında Hatip Mahmud Efendi’ye verilecek.

Bu sureler hala vefat etmiş kişilerin arkasından okunmaktadır. Bu surelerin okunmasındaki amaç bilinen ve bilinmeyen, görünen ve görünmeyen bütün kötülüklerden Allah’a sığınmaktır. Nitekim Hz. Peygamber kendisine büyü yapan bir kadının şerrinden korunmak için ihlas ve muavvizeteyn surelerini okumuş Müslümanlara da bu sureleri okumalarını tavsiye etmiştir.

e) 120 kuruşun 40 kuruşu câminin mum ve kandil ihtiyaçları için harcanacak.

f) 120 kuruşun 40 kuruşu câminin seccade, hasır ve diğer iç ve dış mefrûşâtı ile ilgili ihtiyaçlar için harcanacak.

g) 120 kuruşun 10 kuruşu vakfın muhasebe işlerini gözetmesi karşılığında müteveliye verilecek.

h) Câminin hatiplik görevini ve vakfın müteveliğini ilgili kişiler hayatta olduğu müddetçe kendileri, kendilerinin vefatından sonra ise çocukları ve onların çocuklarının salih, bilgili ve olgun olanları yürütecek. (1 Zilkâde 1324/17 Aralık 1906).¹⁵⁶

¹⁵⁶ VGMA, *Vakfiye Defteri*, 602, s. 36 Sıra: 56.

4- Laz Hamidiye (Kabalak) Köyü Câmisi Para Vakfı

Kabalak Köyü'nde oturan kişilerden öğrenildiğine göre Kabalak Köyü geçmişte “Lazhamidiye” veya sadece “Hamidiye” Köyü olarak adlandırılmaktadır. İlgili köyün câmisi ile ilgili iki adet vakfiye tespit edilmiştir. Bu vakfiyelerden birinde köyün adı “Lazhamidiye” bir diğesinde ise “Hamidiye” olarak geçmektedir.

Laz Hamidiye Köyü'nde ikâmet eden sahibülhayrât vel hasenât olan Hasan oğlu ailesinden İbrahim Efendi ibni Hasan Efendi bin Abdullah köy câmisine H. 1322 yılında 500 kuruş vakfetmiştir.

Yapılan vakfın şartları şunlardır:

a) Vakfa köyde ikâmet eden Laz Osman Ağa ibni Hasan Ağa müteveli ta'yîn edilecek.

b) 500 kuruş müteveli eliyle yüzü on kuruş hesabıyla istirbâh edilecek.

c) Vakfedilen paradan kalemiye ve harc-ı muhasebe gibi adlarla herhangi bir kesinti yapılmayacak.

d) Paranın işletilmesinden elde edilen kar Laz Hamidiye Köyü Câmisi hatibine verilecek.

e) Câmînin hatiplik görevini ve vakfın müteveliğini ilgili kişiler hayatta olduğu müddetçe kendileri, kendilerinin vefatından sonra ise çocukları ve onların çocuklarının ehil olanları yürütecek. Şayet bu kişilerin neslinde bir kesilme olursa köy halkının uygun göreceği bir kişi ilgili görevlere getirilecek. (15 Şevvâli'l Mükerrrem 1322/23 Aralık 1904).¹⁵⁷

Kabalak Köyü Câmisi'ne H. 1330 yılında Abdullah oğlu ailesinden Hasan bin Abdullah bin Hasan tarafından 1620 kuruş vakfedilmiştir.

Yapılan vakfın şartları şunlardır:

a) Vakfa köyde ikâmet eden Hasan Efendi ibni Hüseyin bin Hasan müteveli ta'yîn edilecek.

b) 1620 kuruş her sene Düzce'de bulunan Eytâm İdaresi (Yetimler İdaresi) aracılığıyla istirbâh edilecek.

c) Paranın işletilmesinden elde edilen karın 1/3'ü ile Kabalak'da *yeniden inşa edilen* câmî-i şerifin hitâbet hizmeti yürütülecek.

d) Yine paranın işletilmesinden elde edilen karın 1/3'ü câmî-i şerîfe hasre-dilecek.

¹⁵⁷ VGMA, *Vakfiye Defteri*, 597, s. 256 Sıra: 254.

e) Vakfın mütevellîğini Hasan Efendi hayatta olduğu müddetçe kendisi, kendisinin vefatından sonra ise çocukları ve onların çocuklarının salih, bilgili ve olgun olanları yürütecek. Şayet nesli kesilirse köyün muhtar ve ihtiyar heyeti ile köy ahalisinin uygun gördüğü bir kişi yapacak.

Vâkîf, vakfettiği 1620 kuruşun her ne olursa olsun “mutlaka câmi-i şerif-i mezkûrun ta'mir ve termîmine sarf oluna” diye şart koşmuştur. (8 Saferü'l-hayr 1330/28 Ocak 1912).

Vakf işlemine Abdullah oğlu ailesinden Hasan bin Abdullah ve Mehmed oğlu ailesinden Hüseyin Efendi de şahitlik yapmışlardır.¹⁵⁸

Görüldüğü gibi Kabalak Köyü Câmisine 8 yıllık süreç içerisinde iki defa vakf yapılmış, câmi yeniden inşa edilerek güçlendirilmiştir. Camiye yapılan ikinci vakfın mütevellî eliyle değil de Eytâm İdaresi kanalıyla işletilmesinin şart koşulması ilginçtir.

5- Karaçörtlen Köyü Câmisi ve Para Vakfı

Karaçörtlen Köyü’nde sakin Molla oğlu ailesinden Hüseyin Efendi bin Mustafa köy câmisine 1000 kuruş vakfetmiştir.

Yapılan vakfın şartları şunlardır:

Vakfa köyde ikâmet eden Molla Musa Efendi bin Hüseyin mütevellî ta’yîn edilecek.

b) 1000 kuruş mütevellî eliyle yüzü on iki kuruş hesabıyla istirbâh edilecek.

c) Paranın işletilmesinden elde edilecek olan nema câmînin hatiplik görevini üstlenen kişiye verilecek.

d) Vakfın mütevellîğini Hüseyin Efendi hayatta olduğu müddetçe kendisi, kendisinin vefatından sonra ise çocukları ve onların çocuklarının salih ve olgun olanları yürütecek. Şayet nesli kesilirse köy ahalisinin uygun gördüğü bir kişi vakfa mütevellî olacak.

Vakf işlemine bazı muteber kişiler de şahitlik yapmışlardır. Bu kişiler Cedîdiye Mahallesi’nden Ömer Efendi, Şerefiye Mahallesi’nden Hacı Abdullah, Karaçörtlen Köyü’nden Musa Ağa ve Mustafa bin İsmail’dir. (29 Şevvâli’l-mükerrerem 1320/ 29 Ocak 1903).¹⁵⁹

Câmiye 26 Ramazan 1337’de “borca hesabı üzere” Hafız Ali efendi adlı kişi hatip olarak atanmıştır.¹⁶⁰

¹⁵⁸ VGMA, *Vakfiye Defteri*, 606, s. 197 Sıra: 251.

¹⁵⁹ VGMA, *Vakfiye Defteri*, 596, s. 252, Sıra: 216.

¹⁶⁰ VGMA, *Kastamonu Esas Defteri*, 207, S. 98, Sıra 423.

6- Ballı (Ballar) Köyü Câmisi Para Vakfı

Vakfın kurucuları Şemsi oğullarından Hacı Osman Ağa ibni Mehmed ve Müezzin oğullarından İbrahim Ağa ibni Ömer'dir. Bu ailelerden Müezzin oğlu ailesi hala Üskübü bölgesinde ikâmet etmektedir. Hacı Osman Ağa ve İbrahim Ağa câmiye 1000'er kuruş vakfetmişlerdir.

Yapılan vakfın şartları şunlardır:

Vakfa köyde ikâmet eden Müderris Hüseyin Efendi ibni Ali Ağa müteveli ta'yîn edilecek.

b) 2000 kuruş müteveli eliyle onu onbir kuruş hesabıyla istirbâh edilecek.

c) Paranın işletilmesinden elde edilecek olan nema câminin hatiplik görevini üstlenen kişiye verilecek.

d) Vakfın müteveliğini Hüseyin Efendi hayatta olduğu müddetçe kendisi, kendisinin vefatından sonra ise çocukları ve onların çocuklarının salih ve olgun olanları yürütecek. Şayet nesli kesilirse köy ahalisinin uygun gördüğü bir kişi vakfa müteveli olacak. Fakat buna rağmen müteveli olacak kişide bir problem çıkacak olursa köyün sıbyân mektebi mualliminin tevliyet görevini üstlenmesi şart koşulmuştur.

Vakf işlemine bazı muteber kişiler de şahitlik yapmışlardır. Bu kişiler Eytâm Müdürü İbrahim Hilmi Efendi ibni İsmail Efendi, Kahveci Sadullah Ağa ibni Ali Ağa, Muhzır Mehmet Ağa vs. (4 Zilkâde 1315/27 Mart 1898).¹⁶¹

7- Şeyh Şîblî Tekkesi

Tekke Şeyh Şîblî adı verilen kişi tarafından Terzialiler Mahallesi'nde yapılmıştır.

Tekke'de günlük nîm (yarım) akçe ile imam ve hatip olan Atâullâh adlı kişi vefat edince yerine Nurullah adlı kişiye tekkenişinlik tevcih edilmiştir. (Muharrem 1160/Ocak- Şubat 1747).¹⁶²

Tekkenin imam ve hatibi olan Hüseyin vefat edince yerine kardeşi oğlu Şeyh Halil'e görev tevcihi yapılmıştır. (L 1202/Temmuz-Ağustos 1788).¹⁶³ Şeyh Halil 18 yıl Tekke'de borca hesabı üzere hizmet ettikten sonra vefat etmiş ve yerine çocuğu da olmadığından yerine Nâib Seyyid Mehmed Habib arzı ile kardeşi Mustafa atan-

¹⁶¹ VGMA, *Vakfiye Defteri*, 597, s. 266, Sıra 266.

¹⁶² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1055, s. 90.

¹⁶³ BOA, *Hurûfât Defteri*, 1060, s. 121.

mıştır. (1220’li yıllar/1805-1806).¹⁶⁴ Şeyh Halil Efendi tekkenin imam ve hatiplik görevi yanında müezzinliğini de icra etmiştir. Şeyh Halil Efendi de vefat edince, çocuğu da olmadığından yerine kardeşlerinden Mustafa Halife’ye imâmet ve hitâbet, Ali Halife’ye ise müezzinlik tevcihi yapılmıştır. (7 Şa’bân 1227/16 Ağustos 1812).¹⁶⁵ Bu tarihten 1289’a (1872-73) kadar Tekke’deki görev silsilesiyle ilgili herhangi bir bulgu tespit edilememiştir. Ancak görev daha önce olduğu gibi “borca hesabı üzere” yapılmaktadır.

24 R 1289’da Tekkenin imâmet ve hitâbet hizmetini yapması gereken kişi Ali Efendi’dir. Ancak Ali Efendi çocuk olduğu için görevini vekili aracılığıyla yapmış ve görev niyâbeten Terzioğlu Ali adlı kişiye devredilmiştir. (24 R 1289/ 1 Temmuz 1872). Ancak görevi vekâleten yapan Ali bir süre sonra göreve güç yetiremeyeceğini ifade ederek görevden çekilmiştir. Yerine asıl görev sahibi henüz çocuk olduğu için Hafız Mustafa Efendi ibni Mehmed adlı kişi atanmıştır.¹⁶⁶

Resim 15: Bağdatlı Necmi Gazi Şeyh Şibli Hacı Ali, Konuralp Bey ve Yâveri için Yapılmış Türbenin Dış Görünüşü (1323)

¹⁶⁴ Vesikanın tarihi ile ilgili bölüm silik olduğu için tarih okunamamıştır. Ancak bu atamadan sonraki atama Şa’bân 1226’yı göstermekte olduğu için belgenin tarihini 1220’li yıllar olarak tahmin edebiliriz. *VGMA, Hurûfât Defteri*, 534, s. 73.

¹⁶⁵ *BOA, C.EV.*, 11916.

¹⁶⁶ *VGMA, Kastamonu Esas Defteri*, 206, Sıra: 199./ *VGMA, Kastamonu Esas Defteri*, 203, Sıra: 714

Resim 16: Bağdatlı Necmi Gazi Şeyh Şibli Hacı Ali, Konuralp Bey ve Yâveri İçin Yapılmış Türbenin İç Görünüşü

8- Şeyh Ali bin Şîblî Efendi Câmi-i Şerifi

Şeyh Şîblî Tekkesi yanında bir de câmi inşa edilmiştir. Câmi Terzialiler Mahallesi'nde Şeyh Ali bin Şîblî Efendi tarafından yeniden inşa edilmiş ve adıda 1 R. Evvel 1137 tarihli kayda göre Şeyh Ali bin Şîblî Efendi Câmi-i Şerifi'dir.¹⁶⁷ Buna göre mahalledeki câmi Şeyh Şîblî döneminde de olmalıdır. Ancak muhtelif nedenlerle câmi yıpranmış ve Şeyh Şîblî'nin oğlu tarafından da daha sonra yeniden bina edilmiştir.

1 R. Evvel 1137 (18 Kasım 1724)'de câmide imam ve hatip ihtiyacı olduğu için Şeyh Sunullah adlı kişiye tevcih yapılmıştır.¹⁶⁸ Şeyh Sunullah bin Şeyh Ali görevi günlük nîm akçe ile yapmaktadır. Şeyh Sunullah bin Şeyh Ali'nin görevi Zilhicce 1149'da (Nisan 1737) tecdîd edilmiştir.¹⁶⁹ Şeyh Sunullah bir süre sonra görevinden ayrılınca yerine öz oğlu Atâullâh Halife getirilmiştir. (Rebûlevvel 1153/Mayıs- Haziran 1740).¹⁷⁰

9- Ağsaklar Köyü Yeniçeri Mehmed Câmi-i Şerifi

Mîlân (Melen) Deresi Dîvânî'na bağlı A'saklar Köyü, A'saklar, Aksaklar veya Ağsaklar gibi farklı şekillerde adlandırılmıştır. Bölge önemli bir geçiş

¹⁶⁷ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

¹⁶⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

¹⁶⁹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

¹⁷⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

noktası üzerindedir. A’saklar Köyü Sultan Orhan Gazi döneminde vakıflaştırılmış köylerdendir. Köyde vakıf olarak Yeniçeri Mehmed Câmisi, 1 adet mekteb, 1 adet kervansaray, değirmen¹⁷¹ ve dere üzerinde 5 adet köprü bulunmaktadır. Ağsaklarla ilgili 1113 (1701-1702) yılına ait bir kayda göre, bölgede bu tarihten önce Ağsak Dede Mezrası’nın kurulduğunun ortaya çıkması bölgeye verilen Ağsaklar adının Ağsak Dede adlı ehli vakıf kişiden geldiğini düşündürmektedir.¹⁷²

Bölgeden gelip geçen insan ve hayvanların yiyecek ve yemlerini köy halkı karşılamakta ve yolcular yaz kış güvenlik içerisinde bu bölgeden gelip geçmekte ve ikâmet edebilmektedir. Köy halkı bu hizmetleri karşılığında “avârız, tekâlif-i şakka ve arefiyye, imdâd-ı seferiyye, Anadolu Valisi tarafından bölgeden istenen bir takım yükümlülükler, Bolu Sancak merkezi tarafından istenen bazı masrafları karşılama ve muhtelif kaza ve köylerden istenen çeşitli masrafları ödemekten muâf tutulmuşlardır. Ancak köyün muhtelif vergilerden muâf tutulması zaman zaman yine Üskübü Kazası’na bağlı bazı çevre köylerin - İğneler, Tutlar, Akçaören, Tugrel ve Subükü- ahalileri tarafından suistimal edilmiş ve adı geçen köylerin halkı birbirleriyle ve bölgedeki ayan, serdar, zâbitân ve diğer bazı görevlilerle anlaşarak kendilerinin ödemek zorunda oldukları bazı vergileri A’saklar halkı muâf olmasına rağmen zorla A’saklar ahalisine ödettirmeye çalışmışlardır. Bu durum üzerine A’saklar ahalisi topluca Padişah’a dilekçe yazarak yardım istemişlerdir. A’saklar halkı dilekçelerinde “aman’ül-aman, aman’ül-aman padişahım” diyerek adeta durumlarının vehâmetine Padişah’ın dikkatini celbetmeye çalışmış ve diğer köylerin A’saklar ahalisinin kadın ve erkeklerinin her birini baskı altına alarak, kendilerini perişan ettiklerini dile getirmişlerdir. (18 Receb 1189/14 Eylül 1775).¹⁷³

Bölge tarihi incelendiğinde Ağsaklar Köyü’nde ve yakın bir yerde câmi bulunmadığı için bölge Müslümanlarının Cuma (namazının) sevabından mahrum oldukları görülmektedir. Bu nedenle, Ashab-ı hayrâtın 29. Cemaat’ten Mehmed isimli bir yeniçeri kendi malı ile Ağsaklar Köyü’ne yeniden bir câmi inşa ettirmiştir. Nitekim câmi, daha sonra bazı belgelerde Câmi-i Kebir (Büyük Câmi) olarak adlandırılmıştır. Câminin bu şekilde adlandırılması câminin civar köyler tarafından da kullanılan Cuma Câmisi olduğunu göstermektedir.¹⁷⁴

Ancak câmi ilk kurulduğunda henüz bir vakfı bulunmamaktadır. Câmiye bir hatip ve bir de müezzin atamak gerekmektedir. Bu nedenle Üskübü Kadısı Mevlana Seyyid Ahmed, câmiye Mehmed Hüseyin Efendi’nin imam olarak, Mehmed oğlu Molla Hasan’ın müezzin olarak ve Hüseyin Halife bin Hasan’ın hatip olarak ta’yîn edilmesi için İstanbul’a arz da bulunmuştur. İstanbul’dan

¹⁷¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, s. 1070, s. 62.

¹⁷² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1132, s. 52.

¹⁷³ BOA, C. NF, 2605.

¹⁷⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1062, s. 77.

gelen fermanla câmiye günlük 2 akçe ile Molla Hasan müezzin, günlük 5 akçe ile Mehmed Hüseyin imam ve günlük 4 akçe ile Hüseyin Halife bin Hasan hatip olarak atanmıştır. Böylece adı geçen kişiler 1126 yılı Mart ayı başından 1127 yılı Mart'ına kadar câmiye müezzin, hatip ve imam olarak atanmıştır. Câminin henüz vakfı olmadığı için görevlilerin maaşı Bolu Nezâreti Mukataası Malı'ndan bir yıllık peşin olarak ödenmiştir. (Evâsıt-ı Rebûi'l-Ula 1127/ 21 Mart 1715).¹⁷⁵

Câmi ile ilgili ilk kayıtlar 1 R. Evvel 1118 (13 Haziran 1706) tarihine kadar girmektedir.¹⁷⁶ Câminin büyük bir câmi olması câmi görevlerinde ihtisaslaşmaya neden olmuş ve muhtelif tarihlerde câmiye imam, müezzin, kayyûm, hatib ve ferrâş gibi görevliler atanmıştır. Bu görevlendirmeleri şu şekilde sıralayabiliriz:

Câmiye müezzin ve kayyûm lazım olduğu için 1 R. Evvel 1118'de Hasan Halife adlı kişiye müezzinlik, Mehmed ibni Ali'ye ise kayyûmluk tevcihi yapılmıştır. Câminin hatibi Ahmed görevinden ayrılınca hatiplik görevi de Hasan'a tevcih edilmiştir.¹⁷⁷

Câmide kayyûm ihtiyacı olduğu için Muharrem 1130'da Süleyman adlı kişiye müceddiden kayyûmluk beratı verilmiştir. Câminin imam hatibi Hüseyin bin Hasan görevinden ayrılınca imam-hatiplik görevi Molla Hasan bin Mehmed'e verilmiştir.¹⁷⁸

Câmide günlük 1 akçe ile müezzin olan Hasan Mehmed görevini terk edince yerine Mehmed Mustafa'ya müezzinlik tevcihi yapılmıştır. (Şa'bân 1136/ Nisan- Mayıs 1724).¹⁷⁹ Kısa bir süre sonra câmide hatip ihtiyacı olduğu için Mehmed adlı kişiye hatiplik tevcihi yapılmıştır. (1 Şevvâl 1136/23 Haziran 1724).¹⁸⁰

Câmide hatip olan Hüseyin görevinden ayrılınca yerine Hasan bin Mehmed'e tevcih yapılmıştır. (1151/ 1738-1739).¹⁸¹ Câmide ferrâş bulunmadığı için bu görev günlük 1 akçe ile Mehmed bin Hasan Halife adlı kişiye tevcih edilmiştir. (R. Evvel 1171/ Kasım- Aralık 1757).¹⁸²

Câmi'ye nîm akçe ile Halil Halife adlı kişi mütevellî ta'yîn edilmiştir. (1177/ 1763-64).¹⁸³

¹⁷⁵ BOA, C..EV., 11706, Vesika 1, 2. / BOA, C..EV., 11702, Vesika 1,2./ BOA, C..EV., 11754, Vesika 1,2

¹⁷⁶ VGMA, Hurûfât Defteri, 1069, s. 85.

¹⁷⁷ VGMA, Hurûfât Defteri, 1069, s. 85.

¹⁷⁸ VGMA, Hurûfât Defteri, 1069, s. 85.

¹⁷⁹ VGMA, Hurûfât Defteri, 1137, s. 52.

¹⁸⁰ VGMA, Hurûfât Defteri, 1069, s. 85.

¹⁸¹ VGMA, Hurûfât Defteri, 1073, s. 44.

¹⁸² VGMA, Hurûfât Defteri, 1062, s. 77.

¹⁸³ VGMA, Hurûfât Defteri, 1070, s. 62.

Câmi ve değirmenin günlük nîm (yarım) akçe ile mütevellisi olan Halil görevini bırakınca mütevelliliğin ½ hissesi Ahmed adlı kişiye tevcih edilmiştir. (C. Evvel 1178/ Ekim-Kasım 1764).¹⁸⁴

1187 yılı Zilkâde ayının 8. günü (21 Ocak 1774) Sultan Osman’ın Cülûs-u Hümayûn’u dolayısıyla yapılan görev tecdîdlerinde câminin hatibi olan kişinin görevi de tecdîd edilmiştir. Yapılan tecdîde göre câmide bu sırada günlük 5 akçe ile Mehmed Halife adlı kişi görev yapmaktadır. Câmi hatibinin maaşı Bolu Çeltik İrsaliyesi Mukataası’ndan karşılanmıştır. (10 Ş 1188/ 16 Ekim 1774).¹⁸⁵

Câmiye vaiz olarak yevmî nîm akçe ile Şeyh Ahmed’e Nâib Mehmed arzıyla vaizlik tevcihi yapılmıştır. (R. Ahir 1200/ Şubat-Mart 1786).¹⁸⁶

Yeniçeri Mehmed köyde câmi yanında bir de mektep kurmuştur. Câmi ve mektepte görev yapan kişilerin maaşları Bolu Çeltik İrsâliyesi Malı’ndan karşılanmaktadır.1232 öncesinde câmi ve mektepteki bütün görevleri İsmail Halife bin Halil adlı kişi tek başına yapmaktadır. İsmail yaptığı görevler karşılığında günlük 4 akçe ile hatiplik, günlük 2 akçe ile müezzinlik ve günlük 3 ve bir sülûs akçe ile câminin 1/3 hissesine imâmetlik ve günlük 6 akçe ile mektep hocalığı, günde 3 akçe ile mektepte halifelik yapmaktadır. Ancak İsmail’in yerine vekil bırakmadan câmi ve mektepteki görevlerini terk edip başka bir yere gitmesi üzerine, yerine yine aynı köyden Ebubekir Halife bin Mustafa’nın atanması için Ehl-i vukûf ve köyün hatırı sayılır kişilerinden Mehmed Tahir Efendi bin Ali, Ebubekir bin Ali ve Süleyman bin Osman referans olarak Üskübü Kadısı Nâibi Seyyid Mehmed Emin Efendi’nin ilamıyla İstanbul’a durum bildirilir.(15 L 1232/ 28 Ağustos 1817).

Câminin hatibi bulunmadığı için hitâbet görevi yeniden Hüseyin Halife isimli kişiye verilmesi konusunda Üskübü Kadısı tarafından İstanbul’a arz yapılmıştır. (29 Z 1255/ 4 Mart 1840).¹⁸⁷

10- Aşıklar Köyü Yeniçeri Mehmed Beşe Câmi-i Şerifi

Mîlân Nahiyesi Aşıklar Köyü’nde bir câmi bir de mescîd kurulmuştur. Câminin kurucusu Üskübü’nün meşhur hayırseverlerinden Yeniçeri Mehmed’dir. Aynı köyde hem câmi hem de mescîdin bulunması köyün büyük bir köy olduğunu câmilerin genelde yakın köylerin de iştirak ettiği Cuma namazları için kullanıldığını mescitlerin ise genelde beş vakit namaz için kullanıldığını düşündürmektedir.

¹⁸⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1070, s. 62.

¹⁸⁵ BOA, C..ML., 24264.

¹⁸⁶ BOA, *Hurûfât Defteri*, 1060, s. 121.

¹⁸⁷ BOA, *Cevdet Evkâf*, 6269.

Câmide devirhân hatip ihtiyacı olduğu için İsmail halife adlı kişiye devirhânlık, Hüseyin bin Mehmed'e ise hatiplik tevcihi yapılmıştır. (1 Şevvâl 1122 / 23 Kasım 1710).¹⁸⁸

11- Aşıklar Mescîd-i Şerifi

Aşıklar Mescîdi Mîlân Deresi Köyü'nde bulunmaktadır. Mescîde imam olarak Mehmed adlı kişi atanmıştır. (1108/1697-98).¹⁸⁹ Mescitte “muayyene üzere” imâmet görevi yapan Mehmed Halife'nin görevi 1 C. Ula 1115'te (12 Eylül 1703) tecdîd edilmiştir. Bu kişi muhtemelen 1108'de mescîde imam olarak atanan kişiyle aynı kişidir.¹⁹⁰

12- Dere Câmî-i Şerifi

Melen bölgesinde kurulan bir diğer câmî, belgelerde Mîlân Deresi'nde kurulduğu belirtilen Dere Câmisi'dir. Câmî Mîlân Nahiyesi sınırlarındadır. Şa'bân 1108'de Mehmed adlı kişi câmîye ferrâş, Melen Köprüsü'ne de kayyûm olarak atanmıştır. Câmîye nim (yarım) akçe ile Ahmed adlı kişi de müezzin olarak ta'yîn edilmiştir. (Şa'bân 1108/). Müezzin Ahmed birkaç ay sonra görevinden ayrılmış yerine Halil adlı kişi müezzin olarak ta'yîn edilmiştir. (Zilkâde 1108/ Şubat- Mart 1697).¹⁹¹

13- Orta Vakıf Câmî-i Şerifi

Câmî Mîlân Nahiyesi sınırlarında Orta Vakıf denen yerde bulunmaktadır.

Câmide 1 C. Ahir 1136 (26 Şubat 1724) tarihine kadar müezzin olan Halil adlı kişi vefat edince yerine öz oğlu Hasan'a müezzinlik tevcihi yapılmıştır.¹⁹²

14- Gideni Köyü Mescîd-i Şerifi veya Cuma Câmî-i Şerifi

Gideni Mîlân Deresi civarında bulunan büyük bir köydür.

Şa'bân 1136'ya (Nisan- Mayıs 1724) kadar Gideni mescîdinin imâmetini günlük 1 akçe ile Mehmed adlı kişi yapmışsa da Mehmed'in vefatı üzerine yerine Mehmed bin Hüseyin'e görev tevcihi yapılmıştır.¹⁹³

Gideni ve civarında bulunan Osmanca, Sâsânlı, Hamzaköy ve Aybaşı köylerinde Cuma câmisi bulunmaması nedeniyle, halk Cuma namazını eda etme

¹⁸⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

¹⁸⁹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1140, s. 42.

¹⁹⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

¹⁹¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1140, s. 42.

¹⁹² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85./ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1137, s. 52.

¹⁹³ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1137, s. 52.

konusunda zaman zaman muhtelif sıkıntılar yaşamıştır. Bu nedenle adı geçen köylerin ahalileri Cuma namazını eda etmek için zorunlu olarak Gideni Köyü Mescîdi’ni tercih etmek zorunda kalmıştır. Bu nedenle Gideni Mescîdi Cuma Câmisi işlevi görmüştür. Bu çerçevede ihtiyaca binaen mescîde Nâib Mustafa arzı ile, günlük nîm akçe ile Hafız İsmail adlı kişi hatip ta’yîn edilmiştir. Hafız İsmail’e aynı tarihte bir de “Cuma vaizliği” görevi tevcih edilmiştir. (C. Evvel 1166/ Mart- Nisan 1753).¹⁹⁴

15- Hacı Raşid Bey Câmî-i Şerifi

Câmî Gideni Dîvânı Karapınar Köyü sınırları içerisinde bulunmaktadır. Câmîye borca hesabı üzere ilim talebesi olan Abdülhalim Efendi bin Osman hatip olarak atanmıştır.(1300/1882-83).¹⁹⁵

16- Osmanca Mescîd-i Şerif-i

Gideni Dîvânı’na bağlı Osmanca Köyü Mescîdi’ne Receb 1162’de (1748-49) Hüseyin adlı kişi imam olarak ta’yîn edilmiştir.¹⁹⁶

17- Gazi Hüdâvendigâr Câmî-i Şerifi

Mîlân Nehri civarında kurulmuş bir câmidir. Câmî adından anlaşılacağı üzere Sultan Murad Hüdavendigâr tarafından kurulmuş olmalıdır. Câmî 1192 yıllarında mütevellisi olmadığı için harap bir duruma düşmüştür. Bu nedenle câmîye Nâib Seyyid Feyzullah arzı ile Hüseyin bin Ahmed müteveli ta’yîn edilerek gerekli tedbirler alınmıştır. (Zilkâde 1192/ Kasım- Aralık 1778).¹⁹⁷ fakat câminin mütevellisi kısa bir zaman sonra yine değişmiş ve Abdurrahman bin Ahmed müteveli ta’yîn edilmiştir. Abdurrahman bin Ahmed vefat edince yerine kardeşi Affan bin İbrahim adlı kişi müteveli ta’yîn edilmiştir. (Safer 1193/ Şubat- Mart 1779).¹⁹⁸

18- Hacı Mehmed Câmî-i Şerifi

Câmî Üskübü Kazası Mîlân Nahiyesi’ne bağlı Şâhsuvâr (Şehsuvar) Köyü’nde kurulmuştur. Câminin banisi Hacı Mehmed adlı kişidir. Câmî bazen câmî bazen de mescîd olarak tanımlanmıştır. Câmî bulunduğu bölgenin Cuma câmilerindedir.

¹⁹⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1055, s. 90.

¹⁹⁵ VGMA, *Kastamonu Esas Defteri*, 203, S. 158, Sıra 1260.

¹⁹⁶ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1055, s. 90.

¹⁹⁷ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1066, s. 41.

¹⁹⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1066, s. 41.

Câmiye 1108'de Hasan adlı kişi hatip olarak ta'yîn edilmiştir.(Zilkâde 1108/Mayıs- Haziran 1697).¹⁹⁹

Câmiye müezzin olmadığı için Hasan halife adlı kişiye müezzinlik, Ömer Halifeye de imamlık tevcihi yapılmıştır. Câmiye daha önce hatip olarak atanan Hasan'ın hatiplik görevi de tecdîd edilmiştir. (1 Safer 1117/ 25 Mayıs 1705).²⁰⁰

Câmiye günlük 1 akçe ile hatip olan Hasan adlı kişi vefat edince yerine oğlu Ahmed'e görev tevcihi yapılmıştır. (1 Receb 1122 / 26 Ağustos 1710).²⁰¹

Câminin günlük 1 akçe ile Cuma müezzinliğini yapan Hüseyin vefat edince yerine Hurrem Halife adlı kişiye tevcih yapılmıştır. (1117/ 1705-1706).²⁰²

Câmiye 1 akçe ile hatiplik yapan Hasan görevinden ayrılınca yerine oğlu Ahmed geçmiştir. (R. Evvel 1144/ Eylül- Ekim 1731).²⁰³

Câmiye günlük nîm akçe ile hatip olan Ahmed Halife ihtiyar ve hasta olduğundan dolayı görevini yerine getiremeyince görevinden ayrılmış ve yerine İbrahim adlı kişi geçmiştir.(1176 / 1762-63 civarı)²⁰⁴

Câmiye 1191'de günlük 1 akçe ile İbrahim bin Musa adlı kişi hatip olarak ta'yîn edilmiştir. (R. Evvel 1191/Nisan-Mayıs 1777).²⁰⁵ İbrahim bin Musa vefat edince yerine öz oğlu Ahmed bin İbrahim atanmıştır. (1226/ 1811-1812).²⁰⁶

Câmiye günlük 1 akçe ile hatip olan Ahmed görevinden ayrılınca yerine Mustafa bin Mehmed adlı kişi atanmıştır. (1246/1830-31).²⁰⁷

Görüldüğü gibi 1191'den 1246'ya kadar toplam 55 yıllık dönemde câminin hitâbet görevini sadece 3 kişi yerine getirmiştir. Eğer babadan oğula geçen bu görev silsilesinde isim benzerliğinden kaynaklanan bir yanlışlık yok ise câminin hitâbet görevinin herhangi bir problem çıkmadan bu kadar uzun yürütülmesi gerçekten takdire değer bir husustur.

19- Beçi Hacı Mehmed Beşe (Yeniçeri Mehmed) Câmi-i Şerifi

Tarihte Beçi Köyü olarak adlandırılan Beçiyörükler Köyü, bugün Beçi ve Yörükler Köyü'nün birleşmesinden meydana gelmiştir. Köyde Hacı Mehmed adlı hayırsever tarafından bir büyük câmi kurulmuştur. Hacı Mehmed Beşe Beçi

¹⁹⁹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1140, s. 42.

²⁰⁰ Bu kayıtlarda hem câmi hem de mescit ifadesi bulunmaktadır. VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

²⁰¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

²⁰² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

²⁰³ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

²⁰⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1070, s. 62.

²⁰⁵ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1065, s. 75.

²⁰⁶ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 533, s. 106.

²⁰⁷ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 536, s. 77.

yanında Ağsaklar ve Ortaköy’de de birer câmî inşa ettirmiş bölgenin büyük hayırseverlerinden birisidir.

1151’de câmînin kayyûmu olan Süleyman Halife’ye kayyûm olarak, hatibi olan Mehmed bin Ramazan’a da hatip olarak tecdîd yapılmıştır.²⁰⁸ Câmide hatip olan kişinin günlüğü 1 akçe olarak belirlenmiştir. Mehmed bin Ramazan görevini bir süre sonra bırakınca yerine İslam Halife göreve getirilmiştir. (Muharrem 1152/Nisan-Mayıs 1739).²⁰⁹ İslam Halife’nin hatiplik görevi 1168’de tecdîd edilmiştir.(Şa’bân 1168/ Mayıs- Haziran 1755).²¹⁰ İslam’ın vefatından sonra ise yerine Mustafa bin Mehmed Halife adlı kişi görevi devr almıştır.²¹¹ Mustafa bin Mehmed vefat edince yerine oğluna tevcîh yapılmıştır.(1176/ 1762-63).²¹²

Câmîye mûtâd olduğu üzere 1194’te günlük 1 akçe ile Mustafa bin Mehmed hatip ta’yîn edilmiştir. (Zilhicce 1194/ Kasım- Aralık 1780).²¹³ Mustafa bin Mehmed vefat edince yerine oğulları Mehmed, Ali, Numan, Yahya ve Mustafa görevi müşterek olarak devr almışlardır.(Receb 1205/ Mart- Nisan 1791). Kardeşlerden Yahya Şevvâl 1209’da (Nisan- Mayıs 1795) vefat edince câmînin hatiplik görevi diğer 3 kardeş arasında pay edilmiştir.²¹⁴ Câmînin 1 akçe ile hatiplik görevini Mehmed, Ali, Numan ve Mustafa adlı kişiler müştereken yerine getirirken, bunlardan Ali vefat edince Ali’nin hissesi oğlu Mehmed Tahir bin Ali’ye, Nâib Ali arzı ile tevcîh edilmiştir. (Muharrem 1237/ Eylül- Ekim 1821).²¹⁵ Câmînin hitâbet hizmetinin 1/3’ünü günlük 1 akçe ile uhdelerine almış olan Mehmed, Numan ve Mustafa adlı kardeşlerden Mehmed de vefat edince Mehmed’in hissesi öz oğulları olan Mustafa ve Osman adlı kardeşlere kalmıştır.(1247/1831-32).²¹⁶

Câmînin müezzinlik hizmetini yapanlara bakacak olursak; câmide günlük 1 akçe ile müezzin olarak İbrahim adlı kişi görev yaparken, O’nun ölümüyle yerine Hüseyin Halife müezzin olarak atanmıştır. (Şa’bân 1140/ Mart- Nisan 1728).²¹⁷

Câmide borca hesabı üzere Hüseyin adlı kişi Cuma Müezzini olarak görev yapmakta iken O’nun ölümü ile yerine Mehmed Halife’ye görev tevcîhi yapılmıştır. (1176/ 1762-63).²¹⁸

²⁰⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

²⁰⁹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

²¹⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1062, s. 77.

²¹¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1062, s. 77.

²¹² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1070, s. 62.

²¹³ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1066, s. 41.

²¹⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 530, s. 128.

²¹⁵ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 534, s. 73.

²¹⁶ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 536, s. 77..

²¹⁷ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1144, s. 58.

²¹⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1070, s. 62.

Câmide görev yapan ferrâşlara bakacak olursak; câmide ferrâş ihtiyacı olduğu için 1123'te Receb Halife adlı kişiye ferrâşlık tevcihi yapılmıştır. (1 Muharrem 1123/ 19 Şubat 1711).²¹⁹ Zilhicce 1168'de de bir başka kişi borca hesabı üzere ferrâş olarak ta'yîn edilmiştir.²²⁰

Câminin ferrâşlık hizmeti İbrahim ve Osman adlı iki kardeş tarafından yürütülürken, onların görevden ayrılması üzerine İbrahim'in oğulları Mehmed ve Mustafa adlı kişiler babaları ve ammilerinin yerine ferrâş olarak ta'yîn edilmişlerdir. (1212/ 1797-98).²²¹

20- Yörükköy Mehmed Beşe Mescîd-i Şerifi

Yörükköy Mescîdi, Beçi Köyü mescîdini de yapan bölgenin hayırseverlerinden Mehmed beşe tarafından inşa edilmiştir. Mescîde imam lazım olduğu için İbrahim Halife'ye görev tevcihi yapılmıştır. (1 Zilhicce 1132/ 4 Ekim 1720).²²²

21- Batum Muhâcirleri Köyü Câmi-i Şerifi

Batum Muhâcirleri Köyü Aşağı Mîlân Dîvânı sınırları içerisinde bulunan büyük bir köydür. Köy ahalisi çoğunlukla mısır dikimi ile uğraşmaktadır. Câmiye borca hesabı üzere muhâcirlerden Mehmed Efendi bin Abdullah adlı kişi hatip olarak atanmıştır. (8 R 1301/6 Şubat 1884). O'nun vefatıyla yerine büyük oğlu Hasan Efendi'ye tevcih yapılmıştır. (6 Ramazan 1328 / 11 Eylül 1910).²²³

22- Milân Deresi Köyü Câmi-i Şerifi

Câmide sadece hatiplik görevi ile ilgili tevcihlerin yapılması, câmideki diğer hizmetlerin de hitâbet hizmetini üstlenen kişi veya kişiler tarafından yapıldığını düşündürmektedir. Hitâbet hizmeti günlük 1 akçe ile yapılmaktadır. Câmi ile ilgili tespit edilen ilk kayıt 1115 tarihlidir.

1 Zilhicce 1115 (6 Nisan 1704)'te²²⁴ ve Şevvâl 1143'te hatip Mehmed adlı kişi veya kişilere görev tevdîdleri yapılmıştır. (Şevvâl 1143 / Nisan- Mayıs 1731).²²⁵ 1162'de Mehmed adlı kişinin vefatıyla beraber câmi hitâbetine İsmail adlı kişi ta'yîn edilmiştir. (Zilkâde 1162/ Ekim- Kasım 1749).²²⁶

²¹⁹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

²²⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1062, s. 77.

²²¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 531, s. 93.

²²² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

²²³ VGMA, *Kastamonu Esas Defteri*, 203, S. 210, Sıra 1673.

²²⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

²²⁵ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

²²⁶ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1055, s. 90.

Câmiye R. Evvel 1169’da (Aralık- Ocak 1755-56) yine günlük 1 akçe ile İsmail adlı kişi hatip olarak atanmıştır. İsmail’in görev beratı R. evvel 1171 (Kasım- Aralık 1757) ve ²²⁷ Ramazan 1171’de (Mayıs- Haziran 1758) iki defa tecdîd edilmiştir.²²⁸ 1176 (1762-63) yılında ise câmiye Seyyid Abdullah adlı kişinin hatip olarak ataması yapılmıştır.²²⁹

Câmide günlük 1 akçe ile hatiplik yapan İsmail vefat edince yerine Hüseyin’e görev tevcihi yapılmıştır. (C. Evvel 1197/ Nisan- Mayıs 1783).²³⁰ Hüseyin bin İsmail vefat edince yerine oğlu Süleyman atanmıştır. (Ramazan 1216/ Ocak- Şubat 1802).²³¹ Süleyman vefat edince yerine öz oğlu Hafız Hasan bin Süleyman getirilmiştir. (1216/ 1801-1802).²³² Bir süre sonra Hafız Hasan bin Süleyman görevini bırakınca yerine halkında onayıyla Süleyman bin Hüseyin getirilmiştir. Fakat Süleyman bin Hüseyin tevcih evrakını kaybettiği için başlangıçta görev konusunda sorun yaşamışsa da Nâib Ali arzı ile beraber atamadaki sorun ortadan kalkmıştır. (Muharrem 1237/ Eylül- Ekim 1821).²³³

Mîlân Deresi Köyü Câmi’si 1334’lü yıllarda da Üskübü Kazası sınırları içerisinde bulunmaktadır. 1334’ten önce câminin hatiplik görevini Hasan Efendi bin Halil yapmaktadır. Adı geçen kişinin vefatıyla yerine oğlu İbrahim Efendi hatip olarak atanmıştır. (H. 1334/ 1915-1916).²³⁴

23- Seyyid Mehmed Ağa Vakfı

Vakıf Üskübü’de bulunan Yahya Bekir Câmisi’ni subvanse etmektedir. Câmide Dersîâm olarak görev yapan İsmail adlı kişi ehil olmadığı gerekçesiyle görevinden alınarak yerine Mustafa adlı kişi dersiam ta’yîn edilmiştir.(C. Ula 1135/ Şubat- Mart 1723)²³⁵

24- Terzialiler Mahallesi Mescîd-i Şerifi

Terzialiler Mahallesi’nde Şeyh Şîbli tekkesi ve câmisi dışında mescitte kurulmuştur. Mescîde imam ihtiyacı olduğu için 1104 tarihinde günlük nîm akçe ile Mehmed adlı kişiye imamlık tevcihi yapılmıştır. (1104/ Ocak- Şubat 1693).²³⁶

²²⁷ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1062, s. 77.

²²⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1065, s. 75.

²²⁹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1065, s. 67.

²³⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1066, s. 41.

²³¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 531, s. 93.

²³² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 533, s. 106.

²³³ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 534, s. 73.

²³⁴ VGMA, *Kastamonu Esas Defteri*, 203, s. 90, Sıra 714.

²³⁵ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

²³⁶ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1132, s. 52.

1152 yılında mescîdin imamı Molla Mehmed vefat edince yerine Molla Mehmed isimli bir başka kişiye yine günlük nîm akçe ile, Nâib Seyyid Mustafa arzı ile imamlık tevcihi yapılmıştır.(Safer 1152/ Mayıs- Haziran 1739).²³⁷

25- Dere Mescîd-i Şerifi

Terzialiler Mahallesi'nde tespit edilen bir diğer mescîd Dere Mescîdi olarak adlandırılan mescîddir. Dere Mescîdi ile beraber mahallede 1 câmi, 1 tekke ve 2 mescîd bulunması bölgedeki hânelerin dağınık bir şekilde yerleştiğini bu nedenle halkın ibadetlerini rahat yapabilmesi için mahallede 4 farklı ibadethâne açıldığını akla getirmektedir. Mescîde R.Ahir 1169'da (Ocak-Şubat 1756) Mehmed Mustafa Halife adlı kişi müezzin olarak ta'yîn edilmiştir.²³⁸

26- Kasaba Câmî-i Şerifi

Câmî Üskübü'de merkezde bulunmaktadır. Câmide imam ve hatip olan Abdullah kendi rızasıyla görevinden ayrılınca görev kardeşi Mustafa'ya devr edilmiştir. Görev değişikliği ile ilgili arzı Kadı İbrahim gerçekleştirmiştir. (C. Ahir 1112/ Kasım- Aralık 1700).²³⁹ Câmide Şa'bân 1139 öncesinde de Mustafa adlı kişi imam ve hatiplik görevini icra etmektedir. Mustafa'nın görevini bırakması üzerine câminin imamlık görevi, Nâib Abdüllatif arzı ile Abdullah Halife adlı kişiye tevcih edilmiştir. (Şa'bân 1139/ Mart- Nisan 1727).²⁴⁰

Câminin hatibi Muharrem 1147 öncesinde Mustafa adlı kişidir. Mustafa vefat edince yerine Şeyh Mehmed adlı kişi hatip olarak atanmıştır. (Muharrem 1147/ Haziran-Temmuz 1734).²⁴¹

27- Dilâver Ağa Câmî-i Şerifi

Dilâver Ağa Üskübü Kazası'nda yaşayan hayırsever kişilerden birisidir. Nitekim Dilâver Ağa merkezde bir câmi, çeşme ve Çilmi Köyü'nde bir mektep inşa ettirmiştir. Câmî bazı belgelerde "Câmî-i Kebir" olarak da adlandırılmaktadır.²⁴² Bu nedenle câminin kent merkezinin büyük câmisi olduğu düşünülmektedir. Nitekim câmide imam, sala müezzini, Cuma Müezzini, kayyûm, mi'mar gibi kişilerin görev yapması bu yargımızı destekler niteliktedir. Câmî yanına Müteveffa Hacı Ahmed Paşa tarafından bir de sıbyân mektebi kurulmuştur.

²³⁷ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

²³⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1062, s. 77.

²³⁹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1132, s. 52.

²⁴⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1143, s. 75.

²⁴¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

²⁴² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1060, s. 121.

Câmi’de *sala müezzine* ihtiyaç duyulduğu için Mehmed Halife adlı kişiye görev tevcihi yapılmıştır. (1 R. Ahir 1122/ 30 Mayıs 1710).²⁴³

Câmide Hasan adlı kişi kayyûm olarak görev yaparken vefat edince yerine Mehmed adlı kişi atanmıştır. (1 Muharrem 1123/19 Şubat 1711).²⁴⁴

1 Receb 1133 (28 Nisan 1721)’de câmide imam ve hatip olarak görev yapmakta olan Mustafa Halife’ye görev tevdîdi yapılmıştır.²⁴⁵

Câmide Cuma müezzinliği yapan Hüseyin vefat edince yerine öz oğlu Abdullah halife’ye günlük 1 akçe ile müezzini sanilik tevcihi yapılmıştır. (Nâib Osman arzı ile.) (Safer 1144/ Ağustos- Eylül 1731).²⁴⁶

Câmide günlük nîm akçe ile imam olan Abdullah görevinden ayrılınca yerine Mustafa Halife adlı kişi, Nâib Yusuf arzı ile imam ta’yîn edilmiştir. (Şa’bân 1147/Aralık-Ocak 1734-1735). Mustafa’da görevinden ayrılınca yerine kardeşi İbrahim halife göreve ta’yîn edilmiştir. (Muharrem 1151/Nisan-Mayıs 1738).²⁴⁷

Câminin, tamir ve bakımı için 1151 yılında İbrahim adlı kişiye Nâib İbrahim arzı ile mi’marlık tevcihi yapılmıştır. Bu kişinin imam ile aynı adı taşıması ve atamanın aynı tarihte yapılması imam ve mi’marın aynı kişiler olduğunu düşündürmektedir. (1151/ 1738-39).²⁴⁸

Câminin imamı Molla İbrahim görevinden ayrılınca yerine günlük nîm akçe ile Hafız Mehmed adlı kişi Nâib Seyyid Mustafa arzı ile imam ta’yîn edilmiştir. Câmide 1 akçe ile müezzin olan Mehmed de görevinden ayrılınca yerine Salih halife göreve getirilmiştir. (1152/ 1739-1740).²⁴⁹

Câmiye Receb 1156 (Ağustos- Eylül 1743)’te borca hesabı üzere Mehmed Halife adlı kişi imam ta’yîn edilmiştir.²⁵⁰

Receb 1160 (Temmuz-Ağustos 1747)’de câminin imâmetini İbrahim adlı kişi yaparken, görev O’ndan alınarak Hafız Mehmed’e tevcih edilmiştir. İmam Mehmed’in davranışlarıyla câmi cematının nefretini kazanması ve görevini de terk etmesi üzerine, Mehmed yerine daha önce de imam olan Mustafa’nın oğlu Osman Halife’ye görev tevcihi yapılmışsa da Osman’ın atanması ile ilgili şâyîâ

²⁴³ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

²⁴⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

²⁴⁵ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

²⁴⁶ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

²⁴⁷ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 44.

²⁴⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

²⁴⁹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

²⁵⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1055, s. 90.

uzun yıllar devam etmiştir. (Receb 1160-1747/Ramazan 1162-1749/Zilhicce 1163-1750/Zilkâde 1166-Ağustos-Eylül 1753).²⁵¹

Zilhicce 1166 (1753)'te câmide imam, hatip ve şeyh olan Mehmed kendi rızasıyla yalnız hitâbet görevini İsmail adlı kişiye bırakmıştır. Daha sonra İsmail'den alınan hatiplik görevi Osman'a, Nâib Abdullah arzı ile tevcih edilmiştir. (R. Ahir 1167/1754).²⁵² Hitâbet görevi Şa'bân 1167 (1754)'te tekrar İsmail'e tevcih edilmiştir.²⁵³

Rebûlahir 1168/1755'te Osman adlı kişi câmiye imam-hatip, mektebe de muallim olarak atanmıştır.²⁵⁴ Osman'ın imam, hatip ve muallimlik görevi Ramazan 1172 /1759'da tecdid edilmiştir.²⁵⁵

Dilâver Ağa Câmi-i Kebir'inin kayyûmu vefat edince yerine 1202 /1787-88'de Ali bin Hüseyin kayyûm olarak atanmıştır.²⁵⁶

1203/1788-89'da câmide imam ve hatip, câmi yanındaki mektepte de muallimlik yapan Osman vefat edince yerine oğlu Ahmed'e görev tevcihi yapılmıştır. Görevinden dolayı Osman'a günlük 5 akçe verilmektedir.²⁵⁷

Câminin imam hatipliği ile câmi bitişiğinde kurulan mektepte muallimlik görevini günlük 5 akçe ile yerine getiren Hamdi Osman vefat edince yerine oğlu Ahmed'e, Nâib Mehmed Emin arzı ile tevcih yapılmıştır. (Ramazan 1216/1802).²⁵⁸ Ahmed vefat edince yerine imam, hatip ve muallim olarak Nâib Seyyid Mehmed Hüseyin arzı ile Abdülcelil (Abdülhalil) bin İsmail atanmıştır.²⁵⁹

Câminin müezzini olan Hüseyin adlı kişi vefat edince yerine Nâib Hacı Halil arzı ile büyük oğlu Mahmud bin Hüseyin atanmıştır.(Ramazan 1209/1795).²⁶⁰ Mahmud bin Hüseyin adlı kişi vefat edince göreve Mahmud'un çocuğu da olmadığı için Osman bin Ahmed adlı kişi atanmıştır.(Nâib Hüseyin arzı ile). (1217/1802-1803).²⁶¹

Câminin kayyûmluk görevini borca hesabı üzere yerine getiren Ali bin Hasan vefat edince yerine oğlu Seyyid Hüseyin bin Ali adlı kişi atanmıştır. (Şevvâl 1236/ Temmuz 1821).²⁶²

²⁵¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1055, s. 90.

²⁵² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1055, s. 90.

²⁵³ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1055, s. 90.

²⁵⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1062, s. 77.

²⁵⁵ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1065, s. 67, 75.

²⁵⁶ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1060, s. 121.

²⁵⁷ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1066, s. 41.

²⁵⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 531, s. 93.

²⁵⁹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 533, s. 106.

²⁶⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 530, s. 128.

²⁶¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 531, s. 93.

²⁶² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 534, s. 73.

Günlük 5 akçe ile câmide imam-hatip ve Hacı Ahmed Paşa Mektebi’nde muallim olan Abdülkelim bin İsmail Üskübü yerine Düzce’de ikâmet edip, görevlerini de yerine getirmeyince yerine Mehmed bin Ahmed adlı kişiye Kaza Nâibi Hafız Ahmed’in de arzı ile muallimlik tevcihi yapılmıştır. Mehmed bin Ahmed’in getirildiği görevi layıkıyla yerine getireceğine Receb bin İbrahim ve Eyyüb bin Mehmed Emin adlı kişiler referans olmuşlardır. (Zilhicce 1242/1827).²⁶³ Mehmed Halife bin Ahmed vefat edince yerine göreve liyakat konusunda herhangi bir engeli olmadığı için oğlu Ahmed Efendi Dai’lerinin atanması için Saray’a arz yapılmıştır. (23 Muharrem 1265/ 1848)²⁶⁴

Câmiye 22 R. Ahir 1235/1820’de Mehmed Efendi adlı kişi vazîfey-i muayyene ile imam ta’yîn edilmiştir. O’nun vefatıyla yerine Halil Efendi adlı kişiye görev verilmiştir. (7 Muharrem 1327/1909).²⁶⁵

28- Hacı Hüseyin Mescîdi-i Şerifi ve Mektebi

Hacı Hüseyin Mescîdi ve mektebi Üskübü merkezinde Kesiş (Ier) Mahallesi’nde Hacı Hüseyin adlı kişi tarafından inşa edilmiştir.²⁶⁶

Safer 1147/1734-1735’te câmiye hatip olarak Ahmed Halife adlı kişi atanmıştır.²⁶⁷

29- Kasaba Ma’mure Câmi-i Şerifi

Üskübü Kasabası’nda bulunan Mâmure Câmisi İshak Bey adında bir hayır-sever tarafından yapılmıştır. Câmi insanların çokça bulunduğu merkezi bir mevkidedir. Zilhicce 1143/1731’de günlük nîm akçe ile câmide ferrâşlık yapan Ali’nin beratı tecdîd edilmiştir.²⁶⁸ Ramazan 1144/ 1732’de câmiye müezzin-i sani ihtiyacı olduğu gerekçisiyle Mustafa Halife adlı kişiye müezzini sanilik tevcihi yapılmıştır. (Nâib Mustafa arzı ile).²⁶⁹

30- Davud Bey Mescîd-i Şerifi

Davud Bey Mescîdi Üskübü’ye bağlı Dereli Köyü’nde bulunmaktadır. Mescîdin imamı olmadığı için Kadı Şa’ban arzı ile günlük nîm akçe ile Mehmed adlı kişiye görev tevcihi yapılmıştır.(Zilkâde 1110/1699).²⁷⁰

²⁶³ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 535, s. 70.

²⁶⁴ BOA, C..EV., 29193, Vesika 1, 2, 3, 4.

²⁶⁵ VGMA, *Kastamonu Esas Defteri*, 204, s. 234, Sıra 1837.

²⁶⁶ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 530, s. 128.

²⁶⁷ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

²⁶⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

²⁶⁹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

²⁷⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1140, s. 42.

31- Aşağıkaraköy Câmi-i Şerifi

Aşağıkaraköy’de yapılmış olan câmi bulunduğu bölgenin adı ile anılmaktadır. Câmi Hacı kadirler adlı kişi tarafından yapılmıştır. 1191 tarihli vesikada câmide imam olmadığı için ihtiyaç üzerine Ali bin İbrahim adlı kişinin Nâib Feyzullah arzı ile imam ta’yîn edildiği belirtilmektedir. (R. Ahir 1191/1777).²⁷¹

32- Hacı Kadirler Mescîd-i Şerifi

Mescîd Aşağıkaraköy’de bulunan Hacıkadirler Köyü’nde kurulmuştur. Mescîdde günlük nîm akçe ile imam olan Ömer Halife hizmetini terk edince yerine Yunus Halife’ye görev tevcihi yapılmıştır. (Şa’bân 1137/1725).²⁷²

33- Hacı Abdülkadir Mescîd-i Şerifi

Mescit Aşağıkaraköy Dîvânı’nda dîvâna bağlı Hacı Abdülkadir Mahallesi’nde bulunmaktadır. Banisi de muhtemelen mescîdin adını taşıyan kişi olmalıdır. Mescitte müezzin ihtiyacı olduğu için Mehmed Halifeye görev tevcihi yapılmıştır. (1118/1706-1707).²⁷³

Mescitte günlük nîm akçe ile beş vakit imam olan Ömer görevden ayrılınca yerine Molla Yunus atanmış, ancak Yunus’un görev mahallini terk etmesi üzerine bu defa Salih Halife’ye Nâib Mustafa arzı ile görev tevcihi yapılmıştır. (1144/1731-1732).²⁷⁴

34- Hacı Kumru Mescîd-i Şerifi

Hacı Kumru Mescîdi Aşağıkaraköy’de bulunmaktadır. R. Evvel 1135/1722-23’te mescitte imam olmadığı için Ömer adlı kişiye görev tevcihi yapılmıştır.²⁷⁵

35- Hacı Ahmed Vakfı ve Aşağı Mahalle Câmi-i Şerifi

Vakfın Yukarıkaraköy’ün Aşağı Mahallesi’nde dere içerisinde bir câmisi, câminin yanında da bir mektebi bulunmaktadır. Câmi ve mektep, vakfa ait 1 adet değirmen ile subvanse edilmektedir. Değirmen gelirinden elde edilen hâsılatın yılda 12 kuruşu (1/4’ü) Aşağı Mahalle Câmi-i Şerifi’ne, 2 kuruşu ise mektebin hocasına tahsis edilmiştir. Câminin mütevellisi olmadığı için köy ahalisinden Yabancızâde Ali Efendi bin Abdullah isimli kişi köyün ileri gelenlerinin

²⁷¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1066, s. 41.

²⁷² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1137, s. 52.

²⁷³ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

²⁷⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

²⁷⁵ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

(köy muhtarı Ali Ağa, Muhtar-ı sani Ahmed Ağa, İhtiyar Meclisi’nden Hüseyin Ağa ve azalar Şakir Ağa ile Ahmed Ağa) referanslarıyla câmiye müteveli ta’yîn edilmiştir.(21 R.Ahir 1308/1890).²⁷⁶Yabancızâde müteveli ta’yîn edildikten sonra, atıl bir durumda bulunan vakfın tekrar işlevsel hale gelebilmesi için çalışmalarına başlamış ve vakfa ait değirmenden 1295 yılından beri herhangi bir gelir gelmediğini, gelirlere değirmeni daha önve vakfeden Şeyh Ali Efendi’nin oğlu Şeyh Efendizâde Ali Efendi’nin el koyduğunu tespit etmiş ve olayı çözmek için mahkemeye başvurmuştur. Yapılan tahkîkât neticesinde mahkeme vakfın devamı için gerekli tedbirleri almış ve 1295 yılından itibaren câmi ve mektebe ödenmeyen 1120 kuruşun vakfa ödenmesine karar vermiştir.(4 C. Ahir 1308/1891).²⁷⁷

36- İlyas Dede Vakfı ve Yukarıkaraköy Ahmed Ağa Câmî-i Şerifi

İlyas Dede Vakfı, Üskübü Kazası’na tabi Kemângün Mezrası tarafından subvansede edilmekte olup, vakıf Yukarıkaraköy’de bulunan câmide vâz u nasihat eden kişilere ve evlatlarına hasır edilmiştir. Câmînin banisi Ahmed adında bir hayırseverdir.²⁷⁸ Câmî Yukarıkaraköy Câmisi,²⁷⁹ Ahmed Ağa Câmisi veya Kavm-i Karaköy Câmisi²⁸⁰ olarak da bilinmektedir.

Vakfa ait İlyas (Dede) Mezrası’na mutasarrıf Ömer bin Abdullah vefat edince vakıf şartlarına aykırı olarak İbrahim bin Ahmed adlı kişi mutasarrıflığı uhdesine almışsa da İbrahim’in görevine son verilerek evlad-ı vakıftan olan Şeyh Sunullah Halife’ye görev tevcihi yapılmıştır. (1 C. Ula 1130/1718).²⁸¹

Câmide imam hatip ve vaiz olan Şeyh Ali vefat edince oğlu Hasan câmiye imam, hatip ve vaiz olarak atanmıştır. (1 Ramazan 1133/1721).²⁸²

Câmide hatip ihtiyacı olunca Şeyh Ali adlı kişiye görev tevcihi yapılmıştır. (1 Ramazan 1136/1724).²⁸³

Câmînin hatibi Şeyh Ali görevini bırakınca yerine günlük nîm akçe ile oğlu Hasan hatip ta’yîn edilmiştir. (Muharrem 1144/1731).²⁸⁴ Câmide nîm akçe ile hatip olan Hasan vefat edince yerine İbrahim oğlu ... (çıkمامış) göreve getirilmiştir. (1160/1747-1748’lerde).²⁸⁵ Câmînin hatibi olan Abdullah vefat edince yerine günlük nîm akçe ile kardeşi Sunullah hatip ta’yîn edilmiştir. (Ramazan

²⁷⁶ DKS 1145, Nr. 307.

²⁷⁷ DKS 1145, Nr. 321.

²⁷⁸ VGMA, Hurûfât Defteri, 530, s. 128.

²⁷⁹ VGMA, Kastamonu Esas Defteri, 204, s. 62, Sıra 511.

²⁸⁰ VGMA, Hurûfât Defteri, 1069, s. 85.

²⁸¹ VGMA, Hurûfât Defteri, 1069, s. 85.

²⁸² VGMA, Hurûfât Defteri, 1069, s. 85.

²⁸³ VGMA, Hurûfât Defteri, 1069, s. 85.

²⁸⁴ VGMA, Hurûfât Defteri, 1073, s. 44.

²⁸⁵ VGMA, Hurûfât Defteri, 1055, s. 90.

1164/1751).²⁸⁶ Şa'bân 1169'da da câmiye günlük nîm akçe ile Sunullah Halife hatip olarak ta'yîn edilmiştir. Bu kişinin daha önce görev yapan Sunullah adlı kişi olması da muhtemeldir. Dolayısıyla 1169'da yapılan atama tecdîd olarak gözükmektedir.(Şa'bân 1169/1756).²⁸⁷

Câminin imam ve hatibi olan Şeyh Sunullah bin Hasan vefat edince yerine kardeşi Şeyh Ali bin Şeyh Hasan göreve gelmiştir.(Receb 1194/1780).²⁸⁸

Câmide 1207 yılında vaiz olarak Hasan adlı kişi görev yaparken, O'nun ölümü ile yerine oğlu Şeyh Ali bin Hasan adlı kişi Nâib Seyyid İbrahim arzı ile vaiz olarak atanmıştır.(R. Ahir 1207/ 1792).²⁸⁹ 8 yıl sonra Şeyh Ali bin Şeyh Hasan'ın ölümüyle yerine oğlu Şeyh Abdüşşekür adlı kişiye Hafız Hüseyin arzı ile tevcih yapılmıştır. (Şa'bân 1215/ 1800-1801).²⁹⁰

24 M 1246'da câminin hatipliğini Şeyh Ali Efendi ibni Abdüşşekur yapmıştır.(24 M 1246/ 1830).O'nun vefatıyla yerine oğlu Mehmed Efendi hatipliğe getirilmiştir. (1311/ 1893-94).²⁹¹

Câminin imâmet ve vaizlik hizmetini de hatibi olan Şeyh Ali Efendi ibni Abdüşşekur yapmıştır.(24 M 1246/ 1830). Vefat edince imâmet görevi babasının adı ile müsemma olan oğlu Şeyh Ali Efendi'ye tevcih edilmiştir. (5 R. Ahir 1322/ 1904).²⁹²

Görüldüğü gibi Yukarıkaraköy Ahmed Câmisi'nde imam ve hatiplik görevini Abdüşşekur oğlu Şeyh Ali Efendi yerine getirirken, vefatıyla oğlu Mehmed Efendi 1311 yılında hatipliğe atanmış 1322'ye kadar câmiye imam atanmamıştır. Anlaşılan Abdüşşekür oğlu Şeyh Ali Efendi imam atanana kadar câminin imam ve hatiplik görevini 11 yıl tek başına uhdesine almıştır.

Câmide vâz u nasihat eden Şeyh Hasan Efendi bin Ali vefat edince Şeyh Hasan'ın hissesi Abdullah, Sunullah ve Ali adlı 3 çocuğuna kalmıştır. Sunullah ve Ali'nin sabi (çocuk) olması nedeniyle yerine ulemeden olan diğer oğlu Abdullah geçmişse de bir süre sonra Abdullah da vefat etmiştir. Bunun üzerine Abdullah'ın kardeşleri Sunullah ve Ali bu defa şartları da elverdiği için görevi ortak olarak üstlenmişlerdir. Fakat bir süre sonra Sunullah da vefat etmiştir. Sunullah'ın hakkı Nureddin ve Şehabeddîn adlı 2 oğluna geçmişse de her iki çocukda vakıf şartları açısından ehliyet sahibi olmadığı için babalarının görevini üstlenememişlerdir. Bu nedenle çocukların amcaları Ali Halife, Sunullah'ın

²⁸⁶ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1055, s. 90.

²⁸⁷ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1062, s. 77.

²⁸⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1066, s. 41.

²⁸⁹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 530, s. 128.

²⁹⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 531, s. 93.

²⁹¹ VGMA, *Kastamonu Esas Defteri*, 204, S. 62, Sıra 512.

²⁹² VGMA, *Kastamonu Esas Defteri*, 204, S. 62, Sıra 513./ VGMA, *Kastamonu Esas Defteri*, 204, S. 62, Sıra 514.

hisselerini de üzerine almıştır. Bir süre sonra Ali Halife de vefat edince yerine oğulları Abdüşşekür ve Şemseddin’in görevi üstlenmesi gerekirken Şemseddin nâ-ehil olduğu için göreve getirilmeyerek görev sadece ulemadan olan kardeşi Abdüşşekür’e verilmiştir. Bir süre sonra Abdüşşekür Halife de vefat edince yerine oğlu Abdullah geçmesi gerekirken Abdullah ve (Abdüşşekür’ün) kardeşi Şemseddin de vefat ettikleri için yerine Abdüşşekür Halife’nin diğer oğlu Sunullah geçmiştir. Sunullah da vakıf şartlarını yerine getiremediği için ve bir süre sonra da vefat ettiği için yerine Sunullah’ın oğulları Nureddin ve Şehabeddin nâ-ehil olduklarından ilgili göreve getirilmemişlerdir. Ancak Nureddin ve Şehabeddin vakıf görevini usule aykırı olarak üzerlerine berat ve tevcîh ettirmişlerse de bir süre sonra vakıf şartlarına uymadıkları için görevden alınmışlar ve iki kardeş dahi bir süre sonra vefat etmişlerdir. Bunun üzerine daha önce mahkemeye celbedildiği belirtilen Şehabeddin’in oğlu Mehmed Halife, vakıf şartlarına uymadığı halde, vakıf hissesinin babasından kaldığını ve vakıf hissesine sahip olabilmek için Yukarıkaraköy Câmisi’nde vaz vermek şartının bulunmadığını iddia ederek vakıf hisseyi üzerine berat ettirmiştir.

Bu nedenle Mehmed Halife mahkemeye celbedilerek sorguya tabi tutulmuş ve şahitlerle vakıf şartları yinelenmiştir ve vakfın ½ hissesi cediti Ali’den, diğer yarısı ise vakıf mezradarlığını usulsüzce üzerine alan Mehmed’den alınarak vakıf şartlarına haiz olan Şeyh Ali Efendi adlı kişiye tevcîh yapılmıştır.(21 C. Ahir 1248/ 1832).²⁹³

1844 yılında vakıfta 1248 yılında görev yapan Şeyh Ali ile aynı kişi olması muhtemel Hacı Şakir Efendi oğlu ailesinden Şeyh Ali Efendi ve Şemseddin oğlu ailesinden Sunullah Efendi’nin görev yaptığı tespit edilmiştir. Şeyh Ali’nin toplam 60773 kuruşluk serveti bulunmaktadır. Şeyh’in, İlyas Dede Vakfı’ndan yılda 250 kuruş, Yusuf Fakı Vakfı’ndan 60 kuruş ve Yukarıkaraköy Câmisi’nde yaptığı imâmetlikten ise 350 kuruş geliri bulunmaktadır. Şeyh Ali Efendi Yukarıkaraköy’de 48 nolu hânede oturmakta olup şeyh ve postnişin olması nedeniyle kendisi vergi muâfiyetine tabi tutulmuştur. Şeyh Ali Efendi’nin 12 adet meyve ağacı, 1 dönüm çeltik tarlası, 6 dönüm mevrû toprağı, 50 dönüm nadasa bırakılmış toprağı ve 1 dönüm tütün tarlası bulunmaktadır. Şeyh Ali 6 dönüm mevrû toprağını, işlemeye fırsat bulamadığı için olsa gerek 52 kuruş icâre ile bir başkasına kiraya vermiştir. Bu kiradan 1845 yılında toplam 712 kuruş olası gelir elde edileceği kaydedilmiştir. 1 dönüm tütün tarlasından 1844 yılında 18 kuruş gelir elde etmiş ancak ertesi yıl 81 kuruşluk gelir elde edebileceği kayıt altına alınmıştır. Şeyh Ali’nin ayrıca 2 adet manda öküzü, 1’er adet sağman inek, sağman manda ve erkek malağı ve 3 adet erkek buzağısı bulunmaktadır.²⁹⁴

²⁹³ BOA, C. ADL., 73/1, Vesika 1, 2.

²⁹⁴ BOA, ML. VRD. TMT, 4959.

1844'te vakıfta görevli bir diğer kişi Sunullah Efendi'dir. Sunullah Efendi erbâb-ı ziraat (çiftçi) olması yanında çeşitli hizmetleri de yerine getirmiştir. Sunullah Efendi'nin toplam 1358 kuruşluk serveti bulunmakta olup, bu servetin yılda 250 kuruşu İlyas Dede Vakfı'ndaki görevinden, 60 kuruşu Yusuf Fakı Vakfı'ndan, 300 kuruşu Şeyh Ahmed Zâviyesi'nden, 197 kuruşluk geliri ise eşkinci mülk tımarından sağlanmaktadır. Sunullah efendi Yukarıkaraköy'de 47 nolu hânedede oturmakta olup, servetinden dolayı devlete 290 kuruş vergi ödemıştır. Sunullah Efendi'nin 7 dönüm mevrû, 30 dönüm nadas toprağı, 1 dönüm tütün tarlası, 1 dönüm keten tarlası ve 7 adet meyve ağacı bulunmaktadır. 7 dönüm mevrû topraktan 1845'te 780 kuruş olası gelir elde edileceğı, 1 dönüm tütün işletmesinden 1844'te 126 kuruş gelir elde edildiğı, tütün işletmesinin 1845 yılı olası gelirinin ise 20 kuruş olacağı kayıt altına alınmıştır. Keten tarlasının 1844 yılı geliri bulunmayıp, 1845 yılı olası geliri ise 36 kuruş olarak tespit edilmiştir. Sunullah Efendi hayvancılık ile de uğraşmaktadır. Nitekim Sunullah Efendi 2 manda öküzü, 2 karasığır öküzü, 3 sağman inek, 1 erkek buzağı ve 1 dişi buzağıya sahiptir.²⁹⁵

Câminin müezzin kadrosuna bakacak olursak; Câmidde müezzin ihtiyacı olduğu için R. Ahir 1129'da İbrahim bin Halil'e görev tevcihi yapılmıştır.²⁹⁶ Câmidde günlük 1 akçe ile müezzinlik (muhtemelen sala müezzini) görevini icra eden İbrahim vefat edince yerine Ömer adlı kişiye tevcih edilmiştir.(1 Muharrem 1133/1720).²⁹⁷ Câmidde nîm akçe ile müezzin olan Ömer vefat edince yerine Mehmed'e müezzinlik tevcihi yapılmıştır. (Şevvâl 1164/1751).²⁹⁸

Câmidde müezzin-i sani ve müezzin-i evvel olmadığı için câmiye Mehmed halife müezzin-i sani, Halil adlı kişi ise müezzin-i evvel olarak atanmıştır. (1 Ramazan 1133/1721).²⁹⁹

Câmidde nîm akçe ile müezzin olan Mehmed vefat edince yerine öz oğlu Osman Halife'ye görev verilmiştir. (1176/1762-63).³⁰⁰ Câmidde günlük 1 akçe ile müezzin olan Osman vefat edince yerine İsmail adlı kişiye tevcih yapılmıştır. (Rebîülevvel 1181/1767).³⁰¹ Câmidde günlük 1 akçe ile müezzinlik yapan İsmail vefat edince yerine oğlu Hüseyin'e görev tevcihi yapılmıştır. (Şevvâl 1191/1777).³⁰²

²⁹⁵ BOA, ML. VRD. TMT, 4959.

²⁹⁶ VGMA, Hurûfât Defteri, 1069, s. 85.

²⁹⁷ VGMA, Hurûfât Defteri, 1069, s. 85.

²⁹⁸ VGMA, Hurûfât Defteri, 1055, s. 90.

²⁹⁹ VGMA, Hurûfât Defteri, 1069, s. 85.

³⁰⁰ VGMA, Hurûfât Defteri, 1070, s. 62.

³⁰¹ VGMA, Hurûfât Defteri, 1070, s. 62.

³⁰² VGMA, Hurûfât Defteri, 1066, s. 41.

Câmiye 24 L 1191 (1777)’de Hüseyin Efendi bin Emin adlı kişi müceddiden müezzin olarak atanmıştır. O’nun ölümüyle yerine Şeyh Ali Efendi’nin oğlu İzzet Efendi müezzin ta’yîn edilmiştir.³⁰³

Câmide ferrâş ihtiyacı da olduğu için İbrahim adlı kişiye de ferrâşlık tevcihi yapılmıştır. (Muharrem 1144/ 1731).³⁰⁴

C. Evvel 1165 (1752)’de de câmi yanındaki mektepte günlük 5 akçe ile muallim olan Mehmed oğlu Ahmed görevinden ayrılmış ve yerine bir başkası atanmıştır.³⁰⁵

37- Yukarıkaraköy Mescîd-i Şerifi

Mescîdin imâmeti Yusuf Fakı Mezrası gelirlerinden karşılanmaktadır. Mezraya mutasarrıf olan Mehmed bin Yusuf görevinden ayrılınca yerine Hüseyin adlı kişiye görev tevcihi yapılmıştır.(1 Muharrem 1131/1718).³⁰⁶

38- Mescîd-i Atik Câmi-i Şerifi

Câmi Fidânî Dîvânı’nda Süleymanlar Köyü’nde bulunmakta olup “Mescîd-i Atik” olarak anılmaktadır.³⁰⁷ Fidânî bölgesi bugünkü Çilimli sınırlarındadır. Câmi büyük ve geniş bir câmi olduğu için özellikle Cuma namazlarını eda etmek için, çevre köyler tarafından da kullanılmıştır. Câmi büyük bir câmi olmasına rağmen câmide görev çeşidi olarak sadece hatip atamaları olmuştur. Bu çerçevede câmide hatip olan kişinin câmideki diğer hizmetleri de kendi imkanlarıyla yapmaya çalıştığını söyleyebiliriz.

Câmiye halkında onayı alınarak Molla Mustafa bin İsmail, Nâib Seyyid Mahmud arzı ile hatip ta’yîn edilmiştir. (Zilkâde 1153/ 1741).³⁰⁸ Mustafa vefat edince yerine muhtemelen çocukları olan İbrahim bin Mustafa ve Osman bin Mustafa’ya, Nâib Seyyid Ahmed arzı ile görev tevcihi yapılmıştır. (C. Ahir 1164/1751).³⁰⁹

Câmiye Şa’bân 1168’de Osman adlı kişi hatip olarak ta’yîn edilmiştir. Osman’ın görevi daha sonra tecdîd edilmiştir. (Tarihsiz). Osman adlı bu kişi muhtemelen 1164’te göreve atanan Osman bin Mustafa ile aynı kişidir. Dolayısıyla 1168’de yapılan atama tecdîd ataması olmalıdır.³¹⁰

³⁰³ VGMA, *Kastamonu Esas Defteri*, 204, S. 62, Sıra 511.

³⁰⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

³⁰⁵ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1055, s. 90.

³⁰⁶ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

³⁰⁷ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1062, s. 79.

³⁰⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

³⁰⁹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1055, s. 90.

³¹⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1062, s. 79.

Câmade borca hesabı üzere hatip olan Osman bin Mustafa vefat edince yerine Ahmed bin Mustafa'ya tevcih yapılmıştır. (R.Evvel 1182/1768).³¹¹ Receb 1188'de câmiye hatip olarak Ahmed bin Mustafa adlı kişi atanmıştır. Şayet isim benzerliği değilse bu atama daha önce 1182'de görev yapan kişinin görev tecdidi olmalıdır. (Receb 1188/1774).³¹² Borca hesabı üzere hatiplik yapan Ahmed bin Mustafa vefat edince çocuğu da olmadığından yerine Mehmed bin Sunullah adlı kişi Nâib Şeyh Mehmed arzı ile hatip ta'yîn edilmiştir. (C. Ahir 1189/1775).³¹³

Câminin hatibi Ahmed bin Mustafa vefat edince yerine oğlu Ahmed ta'yîn edilmiştir. (Safer 1193/1779).³¹⁴

Câminin hatibi olan Ahmed bin Ahmed adlı kişi vefat edince yerine Hüseyin bin Mehmed adlı kişiye tevcih yapılmıştır. (1217/1802-1803).³¹⁵ R. Ahir 1217 (1802)'de câmade hatip olan Hüseyin bin Mehmed görevini vekil ta'yîn ettiği Mehmed bin Mehmed'e bırakmıştır. (Nâib Hacı Halil arzı ile).³¹⁶ Câmade borca hesabı üzere hatip olan Mehmed bin Mehmed de vefat edince göreve oğulları Süleyman ve Mehmed bin Mehmed adlı kişiler müştereken getirilmişlerdir.³¹⁷ Süleyman ve Mehmed bin Mehmed adlı kardeşler müştereken görevlerini yaparlarken bir süre sonra Süleyman vefat etmiştir. Süleyman'ın hissesi de kardeşi Mehmed bin Mehmed'e kalmıştır. (16 Muharrem 1234/1818).³¹⁸

6 C 1287 (1870)'te câmiye borca hesabı üzere Mehmed Nuri adlı kişi hatip olarak ta'yîn edilmiştir. 11 Şa'bân 1293 (1876)'da cülus-u hümâyûn nedeniyle Mehmed Nuri'nin beratı da yenilenmiştir. (19 R. Ahir 1307/1889). Mehmed Nuri Efendi'nin vefatıyla görev oğlu Ali'ye geçmişse de Ali'nin küçük yaşta olması nedeniyle yerine vekâleten Ali Efendi adlı kişi getirilmiştir. (17 R. Ahir 1328/1910).³¹⁹

39- Hacı Mehmedler Mahallesi Mescîd-i Şerifi

Mescit Fidânî Dîvânına bağlı Hacı Mehmedler Mahallesi'nde bulunmaktadır. Mescîdde imam olmadığı için Molla Yusuf adlı kişi Nâib Seyyid Mustafa arzı ile imam ta'yîn edilmiştir. (Şa'bân 1152/1739).³²⁰

³¹¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1070, s. 62.

³¹² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1065, s. 67, 75.

³¹³ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1066, s. 41.

³¹⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1066, s. 41.

³¹⁵ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 531, s. 93.

³¹⁶ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 532, s. 28.

³¹⁷ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 533, s. 106.

³¹⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 534, s. 73.

³¹⁹ VGMA, *Kastamonu Esas Defteri*, 203, s. 360, Sıra 2870.

³²⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

40- Kuşlar Köyü Mescîd-i Şerifi

Kuşlar Köyü Fidânî Dîvânı’na bağlıdır. Bugün Çilimli sınırlarında bulunan Kuşoğlu Köyü’nün eski adının Fidenikuşoğlu olması, belgelerde tespit edilen Kuşlar Köyü’nün bugünkü Kuşoğlu Köyü olduğunu akla getirmektedir.

Kuşlar Köyü Mescîdi’nde günlük nîm akçe ile imamlık yapan kişinin görevi 1177 (1763-64)’te tecdîd edilmiştir.³²¹

41- Uç Mescîd-i Şerifi

Mescîd Fidânî Dîvânı’na bağlı Hacı Reisler adlı köyde kurulmuştur. Mescîd Uç Mescîdi veya Elce Mescîdi gibi adlarla anılmıştır. Mescîde imam olan Mehmed vefat edince yerine Hüseyin adlı kişi ta’yîn edilmiştir.(C. Evvel 1162/1749).³²² 1168 (1754-55)’lerde mescîde imam olarak borca hesabı üzere Hüseyin Halife adlı kişi ta’yîn edilmiştir.³²³

42- Sultan Orhan Câmî-i Şerifi

Fidânî Köyü yakınlarında kurulan câminin banisi Sultan Orhan Gazi’dir. Câmî Mâmure Câmisi veya Fidânî Cuma Mescîd-i Şerifi olarak bilinmektedir.³²⁴ Üç farklı isimde anılan câmî, Fidânî Dîvânı’na bağlı köylerin ortasına inşa edilmiştir. Ancak civar köylerin ahâlilerinin de zorunlu olarak iştirak ettikleri mescîdin cemaati çok olduğu için hizmetleri de farklı kişiler arasında tahsis edilerek görevlerde ihtisaslaşmaya gidilmiştir.

Mescitte imam olan İsmail vefat edince yerine Habib halife’ye görev tevcihi yapılmıştır. (C. Ahir 1133/1721).³²⁵ Câminin hatibi olan Habib Halife vefat edince yerine Salih Halife’ye görev tevcihi yapılmıştır. (Zilkâde 1162/1749).³²⁶

Câmide günlük nîm akçe ile hatip olan Hasan vefat edince yerine Hasan adlı bir diğer kişiye Nâib Feyzullah arzı ile görev tevcihi yapılmıştır.(Şa’bân 1190/1776).³²⁷

Câmide günlük nîm akçe ile hatip olan Hasan bin Hasan adlı kişi vefat edince yerine Mustafa adlı kişiye Nâib Ahmed Tahir arzı ile tevcih yapılmıştır. (1217/1802-1803).³²⁸ Câmide günlük nîm akçe ile hatip olan Mustafa vefat

³²¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1070, s. 62.

³²² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1055, s. 90.

³²³ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1062, s. 77.

³²⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1066, s. 41.

³²⁵ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

³²⁶ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1055, s. 90.

³²⁷ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1066, s. 41.

³²⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 531, s. 93.

edince yerine yapılan imtihanında başarılı olan Mustafa bin Halil adlı kişinin ataması Nâib Hafız Hacı Mehmed arzı ile yapılmıştır. (Zilkâde 1218/1804).³²⁹

Câmiye nîm akçe ile müezzin ta'yîn edilen Mustafa vefat edince yerine Abdurrahman bin Ali adlı kişi Nâib Hamza arzı ile göreve getirilmiştir. (Zilkâde 1146/1734).³³⁰ Fidânî Cuma mescîdinin cemaati çok olduğu için bir müezzin yeterli olmamaktadır. Bu nedenle Nâib Hüseyin Efendi arzıyla câmiye Mehmed adlı kişiye müezzini sanilik tevcih edilmiştir. (R. Ula 1162/1749).³³¹

1192 tarihli bir kayıta Sultan Orhan Câmisi'nde 20 yıldan beri müezzin olmadığı belirtilmiştir. Cuma günleri müezzinlik yapması için Ahmed ibni İbrahim adlı kişi, Nâib Hasan arzı ile müezzin ta'yîn edilmiştir.(R. Ahir 1192/1778).³³²

Câmiye ferrâş lazım olduğu için Ali isimli kişi göreve getirilmiştir. (1 Muharrem 1133/1720).³³³

Mâmure Câmisi'nin ferrâşı olmadığı için câmiye ferrâş olarak borca hesabı üzere Nâib Mehmed Şakir arzı ile Yaslı bin Ali'nin ataması yapılmıştır. (R. Evvel 1191/1777).Yaslı bin Ali ölünce görevi oğlu Ahmed'e tevcih edilmiştir. (M 1196/ 1781-1782).³³⁴

Câmide nîm akçe ile kayyûm olan İbrahim vefat edince yerine öz oğlu Halil Halife ta'yîn edilmiştir.(1177/1763-1764).³³⁵

43- Fidânî Büyük Câmi-i Şerifi

Büyük Câmi Fidânî Dîvânî'nda bulunmaktadır. Câmi bazen Fidânî Câmisi olarak adlandırılmışsa da yapılan bazı atamaların Cuma müezzinliği gibi atamalar olması ve görev silsilesi arasındaki devamlılık vs. Fidânî Köyü Câmisi ile Fidânî Büyük Câmisi'nin aynı câmi olduğunu düşündürmektedir. Câmide muhtelif hizmetler farklı kişilere tevcih edilerek ihtisaslaşmaya gidilmiştir.

Fidânî Câmisi'nde Cuma Müezzini olmadığı için Nâib Ahmed Efendi arzı ile Ahmed adlı kişiye görev tevcihi yapılmıştır. (Zilkâde 1163/ 1750).³³⁶ Câmide borca hesabı üzere Cuma müezzinliği yapan Ahmed vefat edince yerine oğlu Ali'ye tevcih yapılmıştır.(1180/1766-67).³³⁷ Câmiye Cuma günleri müezzinlik yapan Ali vefat edince yerine oğlu Ömer, Nâib Hasan arzı ile müezzin

³²⁹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 532, s. 28.

³³⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

³³¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1055, s. 90.

³³² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1066, s. 41.

³³³ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

³³⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1066, s. 41.

³³⁵ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1070, s. 62.

³³⁶ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1055, s. 90.

³³⁷ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1070, s. 62.

ta’yîn edilmiştir.(R. Ahir 1192/ 1778).³³⁸ Görüldüğü gibi şayet isim benzerliği yok ise 1750-1778 yılları arasında caminin müezzinlik görevi aynı ailenin uhdesinde kalmış gözükmektedir.

Câmide borca hesabı üzere kayyûm olan Molla Mustafa vefat edince yerine Molla Hüseyin’e tevcih yapılmıştır. (Safer 1182/1768).³³⁹

Câmide gerekli ve önemli bir hizmet olan ferrâşlık hizmetini yerine getiren bulunmadığı için Mehmed Mustafa bin İbrahim Halife adlı kişi, Nâib Mevlana Seyyid Mustafa Efendi arzı ile ferrâş ta’yîn edilmiştir. (Şevvâl 1170/1757).³⁴⁰

44- Hasancalar Köyü Mescîd-i Şerifi

Hasancalar Köyü Çilmi’ye (Çilimli) bağlı köylerden birisidir. Köy mescîdinin imamı olmadığı için köy halkı mahkemeye başvurarak köy mescîdinin beratlı imamı olmadığı için her yıl ücretle imam tedarikinde sorun yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Bunun üzerine köy sakinlerinden İbrahim Halife’ye imâmet beratı verilmiştir. (Receb 1137/ 1725).³⁴¹

Mescîdde nîm akçe ile imam olan Molla İbrahim görevinden ayrılınca Ali Halife adlı kişiye Nâib Seyyid Süleyman arzıyla imamlık görevi tevcih edilmiştir. (Zilhicce 1149/1737).³⁴²

45- Köse Ömer Mescîd-i Şerifi

Köse Ömer Mescîdi Çilmi Dîvânı’na bağlı Bedrük (Bederük) Köyü’nde bulunmaktadır. Mescîdde günlük nîm akçe ile Hasan adlı kişi imamlık yaparken, O’nun ölümüyle yerine Ahmed adlı kişiye Nâib Halil arzı ile tevcih yapılmıştır. (Şa’bân 1140/1728).³⁴³

46- Çilmi Mescîd-i Şerifi

Çilimli Dîvânı’nda kurulan mescîd Yahya adlı bir kişi tarafından kurulmuştur.Çilmi Mescîdi’nde günlük nîm akçe ile imamlık yapan Ahmed vefat edince görev Kadı Ömer arzı ile Hasan adlı kişiye tevcih edilmiştir. (Zilhicce 1108/1697).³⁴⁴

³³⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1066, s. 41.

³³⁹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1070, s. 62.

³⁴⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1062, s. 77.

³⁴¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1137, s. 52.

³⁴² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

³⁴³ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1144, s. 58.

³⁴⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1140, s. 42.

47- Çilmi Câmi-i Şerifi

Çilmi Dîvânı'nda bulunan bu câmi "Çilmi Câmii" olarak bilinmektedir.³⁴⁵ Câmide müezzin sayısının üçe kadar çıkması ve diğer hizmetlerdeki ihtislaşma câminin bölgenin Cuma câmilerinden olduğunu düşündürmektedir. Câmi bitişiğinde bir de mekteb kurulmuştur.

Câmide nîm akçe ile hatip olan Mahmud adlı kişi vefat edince yerine oğlu İsmail, Nâib Hüseyin arzı ile göreve getirilmiştir. (R. Ahir 1146/1733).³⁴⁶ Câmide Mehmed adlı kişi hatiplik yaparken, O'nun ayrılmasıyla yerine oğlu İsmail, günlük nîm akçe ile hatip ta'yîn edilmiştir. Câmi bitişiğindeki mektebe ise günlük 5 akçe ile Osman adlı kişi atanmıştır. (Receb 1168/1755).³⁴⁷ Câmiye günlük nîm akçe ile müezzin olan Ali vefat edince yerine oğlu Mehmed Halife hatip olmuştur.³⁴⁸

Câmide borca hesabı üzere hatip olan İsmail adlı kişi vefat edince yerine Mustafa adlı kişiye Nâib Mehmed Şakir arzı ile tevcih yapılmıştır. (Safer 1190/1776).³⁴⁹ Câmide hatip olarak görev yapan Mustafa vefat edince yerine oğlu Ömer, hatip ta'yîn edilmiştir. (Zilkâde 1214/1800).³⁵⁰ Câmide borca hesabı üzere hatip olan Ömer bin Mustafa vefat edince yerine oğlu Hüseyin bin Ömer Nâib Hüseyin arzıyla atanmıştır. (Zilkâde 1215/ 1801).³⁵¹ Câmide borca hesabı üzere hatiplik yapan Hüseyin bin Ömer vefat edince çocuğu da olmadığından yerine Hacı Mehmed bin Süleyman adlı kişi Nâib Seyyid Mehmed Habib arzı ile atanmıştır. (Şa'bân 1226/ 1811).³⁵²

Câmiye borca hesabı üzere Mehmed Efendi adlı kişi hatip olarak ta'yîn edilmiştir. (2 M 1282/1865). O'nun vefatıyla yerine oğlu Ali Efendi'ye görev tevcihi yapılmıştır. (13 Receb 1307/1890). Ali'nin vefatıyla yerine kardeşi Hafız Mehmed Niyazi Efendi bin Mehmed'e görev tevcihi yapılmıştır. (28 C. Ahir 1331/1913).³⁵³

Câmide, nîm akçe ile müezzin ve ferrâş olan kişi kendi rızasıyla görevinden ayrılınca yerine oğlu Ali göreve getirilmiştir. (C. Ahir 1112/1700).³⁵⁴

³⁴⁵ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

³⁴⁶ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

³⁴⁷ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1062, s. 77.

³⁴⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1062, s. 77./ Belge tarihsiz olmasına rağmen üst ve alt tarafında bulunan belgelerden, belgenin tarihi 1168 yılı civarı olarak tahmin edilmektedir.

³⁴⁹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1066, s. 41.

³⁵⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 531, s. 93.

³⁵¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 531, s. 93.

³⁵² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 534, s. 73.

³⁵³ VGMA, *Kastamonu Esas Defteri*, 203, s. 366, sıra 2921.

³⁵⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1132, s. 52.

Câmiye Cuma günleri müezzinlik yapması için Ömer adlı kişiye müezzin-i salislik, Yusuf Halife’ye de Müezzin-i sanilik tevcihi yapılmıştır. (1 Muharrem 1119/1707).³⁵⁵

Câmide Cuma günleri nîm akçe ile müezzinlik yapan Yusuf adlı kişi vefat edince yerine oğlu Osman Halife bin Yusuf, Nâib Hüseyin arzı ile müezzin ta’yîn edilmiştir.(C. Evvel 1146/1733).³⁵⁶ Câmide nîm akçe ile müezzin olan Ali halifeye Nâib Ahmed arzı ile görev tevcihi yapılmıştır. (1151/1738-39).³⁵⁷

Câmide günlük nîm akçe ile müezzin olan Mehmed adlı kişi vefat edince yerine oğlu Ömer bin Mehmed’e görev verilmiştir. (Zilkâde 1195/1781).³⁵⁸

48- Döngelli Köyü Mescîd-i şerifi

Döngelli Mescîdi Üskübü Kazası’na bağlı Çilimli Dîvânı Döngelli Köyü sınırları içerisinde bulunmaktadır. Mescîdde borca hesabı üzere imamlık yapan Ömer adlı kişi vefat edince yerine oğlu Hasan imam ta’yîn edilmiştir. (1112/1700-1701).³⁵⁹ Mescîdin günlük nîm akçe imamlığını yapan Receb adlı kişi vefat edince yerine Halil bin Mustafa adlı kişiye görev tevcihi yapılmıştır. (1 C. Ahir 1136 / 1724).³⁶⁰

Mescîd Safer 1141 tarihli kayıda göre yeniden inşa edilmiştir. Mescîdin imamlık görevini günlük nîm akçe ile Yunus Halife yapmaktadır. (Safer 1141/1728).³⁶¹ Yunus adlı kişi görevini terk edince yerine 1 akçe ile Ömer Halife ibni Ali adlı kişi Nâib Hamza arzı ile imam ta’yîn edilmiştir. (Zilkâde 1146/1734).³⁶²

Mescîdin hatibi Hasan vefat edince yerine oğlu Hasan bin Hasan hatip olarak atanmıştır. (1215/1800-1801).³⁶³

49- Seker Köyü Mescîd-i Şerifi

Seker Köyü Çilmi Dîvânına bağlı olup köyün mescîdinde nîm akçe ile imam olan Mehmed vefat edince yerine Mustafa Halife’ye Nâib Mustafa arzıyla görev tevcihi yapılmıştır.(Receb 1144/1731-32).³⁶⁴

³⁵⁵ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

³⁵⁶ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

³⁵⁷ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

³⁵⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1066, s. 41.

³⁵⁹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1072, s. 106.

³⁶⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85./ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1137, s. 52

³⁶¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1144, s. 58.

³⁶² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

³⁶³ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 531, s. 93.

³⁶⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

50- Bulmaklar Köyü Mescîd-i Şerifi

Bulmaklar Köyü Çilmi Dîvânına bağlıdır. Köyde bir mescîd kurulmuştur. Mescîdde 1 akçe ile imamlık yapan İbrahim vefat edince yerine Osman adlı kişiye görev verilmiştir. (1 C. Ahir 1132/1720).³⁶⁵

51- Eyyüb Mescîd-i Şerifi

Eyyüb Köyü Çilmi'ye bağlı Sarı adlı köyün mahallelerinden birisidir. Eyyüb Mescîdi'ne Halil halife adlı kişi imam ta'yîn edilmiştir. (Receb 1137/1725).³⁶⁶

52- Çayırklar Câmî-i Şerifi

Çayırklar (Köyü) muhtemelen bugünkü Ballar ve Çamlısu köylerinde bulunan ve geçmişte Çayırklarla adı verilen iki yerden birisi olmalıdır. Câmide müezzinlik yapan Ahmed vefat edince yerine Mustafa adlı kişiye görev tevcihi yapılmıştır. (Zilkâde 1122/1710-1711).³⁶⁷

53- 'Aynioğlu Köyü Mescîd-i Şerifi

Mescîdin imamı Mustafa adlı kişi iken, O'nun görevinden ayrılması ile yerine günlük nîm akçe ile oğlu Hüseyin Halife'ye görev tevcihi yapılmıştır. (C. Evvel 1165/ 1752).³⁶⁸

54- Kusurlar Köyü Mescîdi

Kusurlar Köyü Üskübü'ye bağlı köylerden olup, mescîdde günlük 1 akçe ile imamlık yapan Ali adlı kişi vefat edince yerine Hasan adlı kişiye tevcih yapılmıştır. (1 Receb 1133/1721).³⁶⁹

55- Yusuf Beşe Mescîdi (Câmî-i Şerifi)

Câmî Üskübü'ye bağlı Sarıkasımlar Dîvânı içerisinde yer alan Nasrullah³⁷⁰ Köyü'nde bulunmaktadır. Köyün adı bugün Nasırlı olarak bilinmektedir. Câmî Yusuf Beşe adlı bir hayırsever tarafından inşa edilmiştir. Yusuf Beşe câminin

³⁶⁵ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

³⁶⁶ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1137, s. 52.

³⁶⁷ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

³⁶⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1055, s. 90.

³⁶⁹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

³⁷⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

yanıbaşında bir de sıbyân mektebi kurmuştur.³⁷¹ Câmî belgelerde Yusuf Beşe veya Yusuf Câmisi olarak adlandırılmıştır.

Câmidde yapılan görevlerde ihtisaslaşmaya gidilmiştir. Bazı dönemlerde imamlık, hatiplik ve muallimlik aynı kişi tarafından yapılmıştır.

Mektebe günlük 1 akçe ile Molla Hasan adlı kişi muallim ta’yîn edilmiştir. (Şa’bân 1136/1724).³⁷²

Câminin hitâbeti köy sakinlerinden Hasan halife’ye “vazîfe-i muayyene” ile müezziniği de “borca hesabı” üzere İbrahim adlı kişiye tevcih edilmiştir. (C. Ahir 1137/1725).³⁷³ Zilhicce 1143’te câmidde hatip olan Hasan’a görev tecididi yapılmıştır. Hasan 1 akçe ile mektebe muallim olarak da atanmıştır. Aynı tarihte câmiye bir de müezzin atanmıştır.³⁷⁴ Câmidde “hesabı” üzere (bazı belgelerde 1 akçe olduğu belirtilmiştir.) hatip, 1 akçe ile imam ve 1 akçe ile mektebe muallim olan Hasan vefat edince yerine oğlu Hüseyin’e tevcih yapılmıştır. (Şa’bân 1165/1752).³⁷⁵ Hüseyin’in ayrılması ile göreve Kasım Halife ta’yîn edilmiştir. (1189/1775-76).³⁷⁶ Kasım vefat edince yerine öz oğlu Tahir Ömer’e tevcih yapılmıştır. (Şa’bân 1215/1800-1801).³⁷⁷ Tahir Ömer bin Kasım bir süre sonra her iki görevini de bırakmış yerine Seyyid Hüseyin Necib bin Hacı Ali atanmıştır. (Şevvâl 1215/ 1801).³⁷⁸

Yusuf Câmisi’ne hatip olarak borca hesabı üzere İsmail Efendi adlı kişi atanmıştır. (6 C 1287/ 1870). İsmail’in vefatıyla görev iki oğlundan birisi “cahil ve nâ-ehil” olduğundan oğlu Ali Efendi’ye tevcih edilmiştir. (9 Ramazan 1329/1911).³⁷⁹

Câmiye R. Evvel 1169 (1755-56)’da Mehmed adlı kişi müezzin olarak atanmıştır.³⁸⁰

Câmidde devirhân bulunmadığı için Mustafa adlı kişi câmiye devirhân olarak atanmıştır. (R 1140/1727).³⁸¹

Câmidde ferrâş olmadığı için Muharrem 1146 (1733-34)’te günlük nîm akçe ile Sarı oğlu İsmail adlı kişi Nâib Hüseyin arzı ile ferrâş ta’yîn edilmiştir.³⁸²

³⁷¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 531, s. 93.

³⁷² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1137, s. 52.

³⁷³ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1137, s. 52.

³⁷⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

³⁷⁵ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1055, s. 90.

³⁷⁶ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1065, s. 75.

³⁷⁷ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 531, s. 93.

³⁷⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 531, s. 93.

³⁷⁹ VGMA, *Kastamonu Esas Defteri*, 204, S. 384, Sıra 3376.

³⁸⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1062, s. 77.

³⁸¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1144, s. 58.

³⁸² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

Şa'bân 1168 (1755)'te İsmail adlı kişi câmiye ferrâş ve sıbyân mektebine de muallim olarak ta'yîn edilmiştir.³⁸³ Câminin nîm akçe ile ferrâşı olan İsmail'in görevi 1176 (1762-63)'te tecdîd edilmiştir.³⁸⁴

56- Harâlî Köyü Mescîdi

Harâlî Köyü Üskübü'ye bağlı köylerden olup köyde bir mescîd inşa edilmiştir. Mescîdde günlük 1 akçe ile imamlık yapan Ali vefat edince yerine Osman adlı kişiye tevcih yapılmıştır. (1 Receb 1133/ 1721).³⁸⁵

57- Salihoğlu Mustafa Mescîd-i Şerifi

Mescîd Sasanlı Köyü'nde bulunmaktadır. Sasanlı Köyü bugün Üskübü sınırlarında bulunan Aybaşı Köyü'nün köy kısımlarından olan Sasaniye adıyla anılan bölge olmalıdır. Salihoğlu Mustafa Mescîdi diye adını duyurmuş olan mescîdde yevmî 1 akçe ile imam olan Molla Ahmed bî-berat olarak görev yapmaktadır. Bu nedenle Molla Ahmed'e berat verilerek görevi resmi kayıt altına alınmıştır. (Şa'bân 1136/ 1724).³⁸⁶

58- Dedeli Köyü Mescîd-i şerifi

Üskübü'ye bağlı köylerden biri olan Dedeli Köyü Mescîdi'nde Ahmed adlı kişi imamlık yaparken, görevinden ayrılınca yerine Mehmed Halife'ye görev tevcihi yapılmıştır. (1 Muharrem 1123/ 1711).³⁸⁷

59- Memiler Köyü Mescîd-i Şerifi

Memiler Üskübü Kazası'na bağlı köylerdendir. Köy mescîdinde imam olan Osman Halife adlı kişiden köy halkı razı ve hoşnut olduğu halde, Hasan adlı dışarıdan bir kişinin köy mescîdinin imâmetini usulsüzce üzerine berat ettirdiği öğrenilince Hasan'ın görevine son verilip Osman'ın göreve devam etmesi sağlanmıştır. (Receb 1137/ 1725).³⁸⁸

³⁸³ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1062, s. 77.

³⁸⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1070, s. 62.

³⁸⁵ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

³⁸⁶ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1137, s. 52.

³⁸⁷ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

³⁸⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1137, s. 52.

60- Hacı Sefer Mescîd-i Şerifi

Mescîd Üskübü’ye bağlı Karaköy Karyesi’nde bulunmaktadır. Mescîd genelde Hacı Sefer Mescîdi olarak anılmasına rağmen Karaköy Mescîdi olarak da tesmiye edilmiştir.

Karaköy Mescîdi’ne 1 akçe ile imam olan Hüseyin Halife’nin beratı zayı olduğu için 1113 (1701-1702)’lerde Hüseyin Halife’ye yeni bir berat verilmiştir.³⁸⁹

Mescîdin imamlığını İbrahim adlı kişi yapmakta iken, İbrahim’in vefatıyla yerine Mehmed adlı kişi Nâib Halil arzı ile imam olarak atanmıştır. (Receb 1140/ 1728).³⁹⁰ Mehmed imamlık görevini 14 yıl yürütmüş ve Hakk’ın rahmetine kavuşmuş ve Mehmed’in yerine Hüseyin Halife’ye görev tevcihi yapılmıştır. (Receb 1154/1741).³⁹¹

61- Gebeşler Köyü (Mahallesi) Câmi-i Şerifi

Gebeşler (Gebişler) Karaköy (Aşağı) Dîvânî’na bağlı bir mahalledir. Köyde bir mescîd kurulmuştur. Ancak mescîd bazı belgelerde câmi olarak nitelendirilmiştir. Câmide görev yapan kişilerin silsilesi Gebeşler Mescîdi ile câmisinin aynı kurum olduğunu göstermektedir.

Gebeşler Mescîdi’nde imamlık yapan Ali görevinden ayrılınca yerine Abdülhad adlı kişiye görev tevcihi yapılmıştır. (1 Muharrem 1120/ 1708).³⁹² Gebeşler Mescîdi’nde nîm akçe ile imam olan Abdülhad bin Ramazan vefat edince yerine oğlu Abdürrahim Halife, Nâib Hüseyin arzı ile imam ta’yin edilmiştir. (Şa’bân 1146/1734).³⁹³

Mahallenin câmisinde hatip olarak görev yapan Ahmed bin Salih adlı kişi vefat edince yerine çocuğu olmadığı için İbrahim bin Süleyman, Nâib Hüseyin arzı ile hatip olarak atanmıştır. (Şa’bân 1211/1797).³⁹⁴ Vazîfey-i muayyene ile hatiplik yapan İbrahim bin Süleyman vefat edince yerine oğulları Süleyman, Mehmed, İbrahim bin İbrahim göreve müştereken getirilmişlerdir. (1236/ 1820-21).³⁹⁵

³⁸⁹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1132, s. 52.

³⁹⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1143, s. 75.

³⁹¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

³⁹² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

³⁹³ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

³⁹⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 531, s. 93.

³⁹⁵ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 534, s. 73.

62- Topçular Mescîd-i Şerifi

Topçular Köyü'nde kurulan mescîdin banisi Hüseyin Efendi adlı bir hayırseverdir. Mescîdde imam olmadığı için Süleyman bin Ömer adlı kişi, Nâib İsmail arzı ile imam ta'yîn edilmiştir. (Ramazan 1191/1777).³⁹⁶

63- Hacı Şa'bân Mescîd-i Şerifi

Hacı Şa'bân Mescîdi Üskübü Kazası'na bağlı Kaymakçılar Dîvânı sınırlarında yer alan Dereler Köyü'nde bulunmaktadır. Mescîde günlük 1 akçe ile imam olan Hüseyin bin Mehmed adlı kişi görevinden ayrılmca yerine Mehmed adlı kişi göreve getirilmiştir. (Muharrem 1162/1748-49).³⁹⁷

64- Kaymakçı Köyü Mescîd-i şerifi

Kaymakçı Köyü Vakıf Dîvânı'na bağlı bir köydür. Köyde bulunan mescîde imam olmadığı için, günlük 1 akçe ile Ömer Halife adlı kişi Nâib Mehmed arzı ile imam ta'yîn edilmiştir. (Zilhicce 1145/ 1733).³⁹⁸

65- Hatipköy Karyesi Mescîd-i Şerifi

Hatipköy olarak adlandırılan köyün bugün Üskübü sınırlarında bulunan Hatipliketenciler Köyü'nün Hatip bölümü olduğu düşünülmektedir. Köyde 1 adet mescîd kurulmuştur. Köyün mescîdinde günlük 1 akçe ile imamlık yapan Ömer vefat edince yerine Mehmed adlı kişi atanmıştır. (Şevvâl 1136/ 1724).³⁹⁹

66- Kışlar Köyü Mescîd-i şerifi

Üskübü Kazası dahilinde bulunan Kışlar Köyü'nde vakıf olarak 1 adet mescîd yapı tespit edilmiştir. Mescîdde günlük nîm akçe ile imamlık yapan Ahmed adlı kişi vefat edince yerine öz oğluna, Nâib Ahmed arzı ile görev tevcihi yapılmıştır. (1151/1738-39).⁴⁰⁰

67- Hacı Ahmedler Mescîd-i Şerifi

Üskübü Kazası dahilinde bulunan Hacı Ahmedler Köyü'nde vakıf olarak bir adet mescîd tespit edilmiştir. Mescîdin imamı Mustafa vefat edince yerine borca hesabı üzere İsmail adlı kişiye görev tevcihi yapılmıştır. (1 Receb 1132/

³⁹⁶ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1066, s. 41.

³⁹⁷ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1055, s. 90.

³⁹⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

³⁹⁹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1137, s. 52.

⁴⁰⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

1720).⁴⁰¹ İsmail vefat edince yerine Ahmed Halife adlı kişi imam ta’yîn edilmiştir. (1 Şa’bân 1135/ 1723).⁴⁰²

Mescîdin imamı olan Hüseyin’in vefatı üzerine yerine Hacı Ali adlı kişiye Hacı Seyyid Abdullah arzı ile tevcih yapılmıştır. (Safer 1193/ 1779).⁴⁰³

68- Yerişler Köyü Mescîd-i şerifi

Yerişler Köyü Üskübü’ye bağlı bir köydür. Köyün esâmesine ilişkin bugün herhangi bir veri gözükmemektedir. Köyde vakıf yapı olarak 1 aded mescîd inşa edilmiştir.

Mescîd Şa’bân 1145’te Mütevelli oğlu Ömer tarafından yeniden inşa edilmiştir. Mescîde Ali Halife adlı kişi günlük 1 akçe ile imam ta’yîn edilmiştir. (Şa’bân 1145/1733).⁴⁰⁴

69- Karanlıdere (Karanlıkdere) Mamuriye Câmî-i Şerifi

Karanlıdere Köyü Üskübü’ye bağlı köylerden birisidir. Köyde vakıf olarak bir aded câmî inşa edilmiştir. Câmide borca hesabı üzere hatiplik yapan Hüseyin Halife adlı kişi kendi hüsn ü rızası ile görevinden ayrılınca yerine Hasan Halife adlı kişi hatip olarak ta’yîn edilmiştir. (Şa’bân 1170/1757).⁴⁰⁵

70- Adaköy Mescîd-i Şerifi

Üskübü’ye bağlı Adaköy’dedir. Adaköy’de vakıf yapı olarak sadece bir aded mescîd tespit edilmiştir. Mescîdde Mehmed adlı kişi imamlık yaparken görev beratını zayi’ ettiği için kendisine yeniden berat verilmiştir. (1 Ramazan 1119/1707).⁴⁰⁶

71- Gündoğmuş Köyü Mescîd-i Şerifi

Mehmed Fakih Zâviyesi’nin köydeki ağırlığına binaen köy mescîdinin de Gündoğmuş Zâviyesi vakfı gelirlerinden sübvance edildiği düşünülmektedir. Mescîdde imam ihtiyacı olduğu için İbrahim Halife adlı kişiye görev tevcihi yapılmıştır. (1 Muharrem 1123/1711).⁴⁰⁷

⁴⁰¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

⁴⁰² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069., s. 85./ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1137, s. 52.

⁴⁰³ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1066, s. 41.

⁴⁰⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

⁴⁰⁵ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1062, s. 77.

⁴⁰⁶ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

⁴⁰⁷ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

72- Kadıoğlu Mehmed Mescîd-i Şerifi

Kadıoğlu Köyü'nde Mehmed Fakih Zâviyesi'nin ağırlığı, köydeki Mehmed Mescîdi'nin de Mehmed Fakih Vakfi'nca sübvance ediliyor olduğunu akla getirmektedir. Mescîdin adı muhtemelen Mehmed Fakih adının kısaltılmış adı olmalıdır. Mescîde imam olanlar aynı zamanda köyün mektebine de muallim olarak ta'yîn edilmişlerdir. Nitekim mescîde Ali halife adlı kişi imam ta'yîn edilirken, köyün mektebine muallim olacağı da belirtilmiştir. (1 Muharrem 1123/ 1711).⁴⁰⁸

73- Yaka Köyü Mescîd-i Şerifi

Üskübü sınırlarında bulunan Yaka Köyü tarihte Yaka veya Üskübüyaka gibi adlarla anılmıştır. Köyde vakıf yapı olarak bir aded mescîd kurulmuştur. Köyde imamlık yapan Ebubekir adlı kişi vefat edince yerine oğlu Ahmed'e görev tevcihi yapılmıştır. (1 C. Evvel 1120 / 1708).⁴⁰⁹

74- Hisar Mahallesi Mescîd-i Şerifi

Üskübü'ye bağlı Hisar Mahallesi'nin bugün nerede olduğuna ilişkin herhangi bir bulgu tespit edilememiştir. Üskübü kent merkezinde böyle bir mahalle olmadığı düşünülürse, Hisar Mahallesi'nin kırdaki bulunan büyük bir köyün mahallesi olabileceği kanaati hasıl olmaktadır. Mescîde yapılan bir müezzin atamasında müezzinin Kılavuz Mezrası'nda da duâgûy olacağına belirtilmesi mahalhenin Yaka Köyü'nün bir mahallesi olabileceği kanaatini oluşturmaktadır. Nitekim Kılavuz Mezrası'nda duâgûy olan ve Hisar Mahallesi Mescîdi'nde müezzinlik yapan Ahmed adlı kişinin görevi 1 Muharrem 1117 (1705)'te tecdîd edilmiştir.⁴¹⁰ Mescîdde kayyûm ihtiyacı olduğu için Halil halife adlı kişiye de kayyûmluk tevcihi yapılmıştır. (1 Receb 1133/ 1721).⁴¹¹

75- Mehmed Beşe Câmî-i Şerifi

Câmî, Üskübü Kazası'na bağlı Ortaköy Karyesi'nde (Köyü) bulunmaktadır. Câmîyi Üskübü Kazası'nın meşhur hayırseveri Mehmed Beşe yaptırmıştır. Câmide Cuma müezzinliği görevinin olması câminin Cuma Câmisi olduğunu göstermektedir.

Câmide "Cuma Müezzini" olan Hasan vefat edince yerine Hüseyin Halife adlı kişi atanmıştır. (Muharrem 1139/1726).⁴¹² Câmide "vazîfey-i muayyene

⁴⁰⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

⁴⁰⁹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

⁴¹⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

⁴¹¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

⁴¹² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1143, s. 75.

“ile Cuma Müezzini olan Hasan görevinden ayrılınca yerine Hasan adlı bir başka kişiye tevcih yapılmıştır. (1151/1738-39).⁴¹³

76- Me’mur Câmi-i Şerifi

Câmi Üskübü’ye bağlı Polatlı (bazı yerlerde Balatlı) Köyü’nde bulunmaktadır. Câmi belgelerde Me’mur, Mamuriye Yakası Câmisi, Balatlı Câmisi veya Polatlı Mescîd-i Şerifi adları ile tesmiye edilmiştir. Câmide hizmetlerin muhtelif kişilere tahsis edilmesi câminin büyük bir bölge câmisi dolayısıyla Cuma câmisi olduğunu düşündürmektedir. Câmi 1135’lerde harab olduğu için Sofi Ahmed adlı kişi tarafından bakıma tabi tutulmuştur. (R. Evvel 1135/ 1722-23).⁴¹⁴

Câmide günlük nîm akçe Abdullah adlı kişi hatiplik yaparken, Abdullah C. Evvel 1111 (1699)’da görevini terk etmiştir.⁴¹⁵

Câmide hatiplik yapan Abdullah adlı kişi vefat edince yerine Mehmed Halife hatip ta’yîn edilmiştir. (Zilkâde 1118/ 1707).⁴¹⁶ Mehmed’in görevden ayrılması üzerine yerine Nâib Hacı Mustafa arzı ile bir başkası ta’yîn edilmiştir. (S 1142/ 1729).⁴¹⁷

Câmide borca hesabı üzere hatiplik yapan Halil vefat edince yerine öz oğlu İsmail ahalinin de onayı alınarak hatip ta’yîn edilmiştir. (11 R 1171/1757-58). Daha sonra İsmail de vefat etmiştir. İsmail’in çocuğu olmadığı için yerine İbrahim Halife’ye görev tevcihi yapılmıştır.⁴¹⁸ Borca hesabı üzere hatip olan İbrahim kendi hüsnü rızasıyla görevini bırakınca yerine Hasan Halife ta’yîn edilmiştir. (1177/ 1763-64).⁴¹⁹

Câmide müezzin olan Mustafa vefat edince yerine Mustafa adlı bir diğer kişi müezzin ta’yîn edilmiştir. (1 Ramazan 1136/ 1724).⁴²⁰

Mescîde günlük 1 akçe ile Salih isimli kişi mütevellî ta’yîn edilmiştir. (R. Evvel 1135/ 1722-23).⁴²¹

Câmide nîm akçe ile kayyûm olan Ali vefat edince yerine İbrahim adlı kişi Nâib Abdülkerim arzı ile kayyûm nasb edilmiştir. (Receb 1150/ 1737).⁴²²

⁴¹³ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

⁴¹⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

⁴¹⁵ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1132, s. 52.

⁴¹⁶ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

⁴¹⁷ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1144, s. 58.

⁴¹⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1062, s. 79.

⁴¹⁹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1070, s. 62.

⁴²⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

⁴²¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

⁴²² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

77- Avlıyan Köyü (Mescîdi) Câmi-i Şerifi

Avlıyan Köyü'nde vakıf yapı olarak bir mescîd tespit edilmiştir. Mescîdle ilgili çok fazla veri bulunamamıştır. Mescîdde imam ihtiyacı olduğu için günlük nîm akçe ile Yusuf adlı kişiye Nâib Feyzullah arzıyla imamlık tevcihi yapılmıştır. (Şa'bân 1139/ 1727).⁴²³

Köy büyüdükçe köyün ibadethânesi de büyümüş ve mescîd câmiye dönüştürülmüştür. Câmi köy ahalisinden Abdullah bin İsmail tarafından yeniden inşa edilmiştir. Câmînin ilk dönemde hatibi bulunmamaktadır. Bu nedenle câmînin banisi olan Abdullah bin İsmail hatiplik görevini yerine getirmiştir. (Şa'bân 1220/ 1805).⁴²⁴ Borca hesabı üzere hatiplik görevini yapan Abdullah bin İsmail vefat edince yerine öz oğlu Mehmed Arif bin Abdullah adlı kişi Nâib Seyyid Mehmed arzı ile hatip ta'yîn edilmiştir. (C. Evvel 1243/ 1827).⁴²⁵

78- Mezun Köyü Câmi-i Şerifi

Câmi Üskübü'ye bağlı Mezun Köyü'nde bulunmaktadır. Câmi Seyyid Sa'di Efendi tarafından yapılmıştır. Câmiye 1 akçe ile Ahmed bin Süleyman adlı kişi kayyûm ta'yîn edilmiştir. (Zilkâde 1148/ 1736).⁴²⁶

79- Şekerpınar Mescîd-i Şerifi

Üskübü Nahiyesi'nde Batum muhâcirlerinin iskan edildiği Şekerpınarı Köyü'ne bir mescîd-i şerif inşa edilmiştir. Mescîd köyün hayırsever kişilerinden Kocul oğlu Mustafa Ağa tarafından yeniden inşa edilmiştir. Mescîde borca hesabı üzere Osman Efendi bin Mustafa adlı kişi hatip olarak ta'yîn edilmiştir. (10 C. Ahir 1305/ 1888). Mescîdin herhangi bir vakfiyesi bulunmamaktadır. Bölge halkı mescîd-i şerifte sadece beş vakit namaz değil Cuma ve bayram namazlarının da kılınabilmesi için çaba göstermiştir.⁴²⁷

80- Malatyalı Köyü Mamuriye Câmi

Malatyalı Köyü Üskübü sınırları içerisinde bulunmaktadır. Bugün Düzce merkezde bulunan Malatyalılar Pasajı adının orijin olarak bu köyle bir bağlantısı olduğu düşünülmektedir. Çünkü bugün Düzce sınırlarında bulunan birçok köy tarihte Üskübü sınırları içerisinde bulunmaktadır.

Köyde vakıf yapı olarak sadece bir câmi tespit edilmiştir.

⁴²³ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1143, s. 75.

⁴²⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 532, s. 28.

⁴²⁵ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 535, s. 70.

⁴²⁶ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

⁴²⁷ VGMA, *Kastamonu Esas Defteri*, 203, S. 316, Sıra 2518.

Câminin müezzini olmadığı için Mehmed Halife adlı kişiye müezzinlik tevcihi yapılmıştır. (1 Muharrem 1133/ 1720).⁴²⁸

b) İmam ve Hatiplerin Geçim Düzeyleri

İmam ve hatiplerin geçim düzeylerine ilişkin en önemli veriler 1844 yılına ait yapılan temettûât sayımlarında bulunmaktadır. Bu sayımlarda imam ve hatiplerin vergiye tabi mal varlıkları teker teker sıralanmıştır. 1844 yılında Üskübü’de imamlık⁴²⁹ görevi üstlenmiş 38 kişi tespit edilmiştir. Bu kişiler de diğer ilmiye ve ehl-i örf mensupları gibi meslekleri yanında muhtarlık, mektep hocalığı, çiftçilik, hayvancılık, reñçberlik, bargircilik (taşımacılık) ve kerestecilik gibi mesleklerle uğraşmışlardır.

Yukarıkaraköy Dîvânı imamlarından Hacı Şakir Efendi’nin oğlu Şeyh Ali Efendi “şeyh ve postnişin” olup bu özelliğinden dolayı devlet tarafından vergi muâfiyetine uğramıştır. Şeyh Ali Efendi imamlıktan elde ettiği 350 kuruş yanında bölgenin önemli vakıflarından da bazı gelirlere sahiptir. Bu vakıflarda yapmış olduğu hizmetler karşılığında İlyas Dede Vakfı’ndan yılda 200 kuruş, Yusuf Fakı Vakfı’ndan ise yılda 60 kuruş gelir elde etmektedir.

Ahmedciler Köyü’nden Molla Arif Efendi Ahmedciler’de ikâmet etmesine rağmen başka bir köyde imamlık hizmeti vermektedir. Aynı şekilde başka bölgelerden de muhtelif nedenlerle Üskübü’de imamlık hizmeti vermeye gelenler olmuştur. Nitekim Kastambululu (Kastamonu) İbrahim Efendi bin Ali Aşıkaraköy’e gelerek böyle bir hizmet yerine getirmiştir.

Sarikasımlar’da görev yapan Bolulu Mehmed oğlu Hüseyin Efendi bin Mehmed ise câmide yaptığı hatiplik hizmetini “fi sebîlillâh” yani herhangi bir ücret almadan gerçekleştirmektedir.

Vesikalarda imamların bazılarının imamlık görevi yanında câminin hitâbet hizmetini de yerine getirdikleri tespit edilmiştir. Bu olgu câminin hacmi ile ilgili bir durumdur. Nitekim câminin hacmi büyüdükçe câmide yapılan hizmetlerde bazı bölümlere ayrılmakta ve müezzinlik, hatiplik, vaizlik, cüzhanlık (cüz okuyuculuğu) gibi hizmetler imam dışında farklı kişiler tarafından yerine getirilmektedir.

⁴²⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

⁴²⁹ Osmanlı döneminde imamların, eğitim durumları, ta’yîn ve azilleri, maaşları, emeklilikleri, muâfiyetleri, nikah akdi vs. işlemlerdeki fonksiyonları ile ilgili olarak geniş bilgi için bakınız : Kemal Beydilli, *Osmanlı Döneminde İmamlar ve Bir İmanın Günlüğü*, Tarih ve Tabiat Vakfı, Tatar Yayınları, İstanbul, 2001.

Tablo 19: Üskübü'deki İmam ve Hatiplerin Aile Adları ve Servetleri (1844)

Yerleşim Yeri	Aile Adı	Adı	Mesleği	Mesleki Geliri	Geliri	Toplam
Milân Dîvânı Orta Oymak Köyü	Hasan Hacı oğlu	Ali Molla bin Halil	Köy İmam Ve Muhtar	100	622	722
Milân Dîvânı Orta Oymak Köyü	Hatib oğlu	Mustafa Efendi bin Mehmed	Köyde Hatib Ve İmamı	220		220
Fidâni Dîvânı	Tosyalı oğlu	Selim Efendi bin İsa	Köy İmamı	300	475	775
Fidâni Dîvânı	Hatib Hacı Mehmed Efendi bin Mehmed		Köy Câmisi Hatibi	300	375	675
Fidâni Dîvânı	Hatib oğlu	Hacı Abdülkadir Efendi bin Hüseyin	İmâmet	450	250	700
Fidâni Dîvânı	Sarı Ahmed oğlu	Molla Yahya bin Hüseyin	İmâmet	400	365	765
Fidâni Dîvânı	Hacı Alemdar oğlu	Nalband Şakir bin Mahmud	İmâmet	400	556	956
Fidâni Dîvânı	Kangırlı Mustafa Efendi bin Abdullah	Kangırlı Mustafa Efendi bin Abdullah	İmâmet	400	129	529
Tekke Mahallesi	Ahmed Efendizâde	Hatib Hacı Mehmed Efendi bin Ahmed	İmâmet	150	324	474
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü	Süleyman oğlu	Deriş Mustafa Efendi	Köy İmamı	300	84	384
Terzialiler Mahallesi	Koca İmam oğlu	Ali Efendi bin Ali	Mahalle İmamı + Rençber	150+80	175,5	405,5
Dîvân-ı Gideni	İmam Ali Efendi	İmam Ali Efendi	İmâmet	250	336	586
Dîvân-ı Gideni	Yakub oğlu	İbrahim Efendi	İmâmet	300		300
Yukarıkaraköy Dîvânı	Mehmed oğlu	Halil Efendi bin Mehmed	Köy İmamı	300	225,5	525,5
Yukarıkaraköy Dîvânı	Hacı Halim Efendi bin Ahmed	Hacı Halim Efendi bin Ahmed	Köy İmamı	300	243,5	543,5
Yukarıkaraköy Dîvânı	Mehmed oğlu	İbrahim Efendi bin Mehmed	İmâmet	400	162,5	562,5
Yukarıkaraköy Dîvânı	Hacı Şakir Efendinin oğlu	Şeyh Ali Efendi	İmâmet	350	173	60773
Aşağıkaraköy Dîvânı	Hatib Hacı Ali Efendi bin Hacı Ahmed Efendi	Hatib Hacı Ali Efendi bin Hacı Ahmed Efendi	Hatib, Mahallede İmam Ve Mekteb Hocası / Sıbyân Muallimi	350 /imâmet	126	476
Çilimli Dîvânı	Etmek (Ekmek) Kıran oğlu	Osman Efendi bin Ömer	Köy İmamı	300	126	426
Arabacılar Dîvânı	İmam Mustafa Efendi bin Hüseyin	İmam Mustafa Efendi bin Hüseyin	Köy İmamı	300	342	642
Arabacılar Dîvânı	Kara Osman oğlu	Molla Halil bin Osman	İmâmet Ve Erbâb-ı Ziraat	300 /imâmet	563	863
Arabacılar Dîvânı	Pehlivân oğlu	Mehmed bin Bekir ve kardeşi Bekir	Keresteci+ Kardeşi Bekir İmâmetlikten	350+350	577	1277
Arabacılar Dîvânı	Molla oğlu	Molla İbrahim bin Ali	Köy İmamı	300	354	654
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	Kuzu Ahmed oğlu	Hafız Hüseyin Efendi	İmâmet	300	323	623

Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	Hamza oğlu	Molla Arif Efendi	Köy İmamı	400	540	940
Aşağıkaraköy Dîvânı	Eyyüb Efendi	Eyyüb Efendi bin Ali	Köy İmamı	280	241	521
Aşağıkaraköy Dîvânı	Hamza oğlu	Hacı Ömer Efendi bin Ali	Köy İmamı Ve Mekteb Hocası	250 / imâmet	485	735
Aşağıkaraköy Dîvânı	Çolak oğlu	Receb Efendi bin Ahmed	Köy İmamı Ve Mekteb Hocası	550	332	882
Aşağıkaraköy Dîvânı	Hatib Süleyman Efendi bin İbrahim	Hatib Süleyman Efendi bin İbrahim	Hatib	220	247	467
Aşağıkaraköy Dîvânı	Kastabolulu İbrahim Efendi bin Ali	Kastabolulu İbrahim Efendi bin Ali	Köy İmamı	350	291,5	641,5
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	Hatib Süleyman Efendi bin Hüseyin	Hatib Süleyman Efendi bin Hüseyin	Hatiblik Ve Beygircilik	250	131,5	381,5
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	Kabaruk oğlu	Molla Ahmed ve kardeşi oğlu bargirci hasan	Zuhurat Ve Bargirci	424	316,5	740,5
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	Kadı Molla İsmail bin Hüseyin	Kadı Molla İsmail bin Hüseyin	Köy İmamı	250 /bargircilik	166	416
Vakıf Dîvânı Köyü	İmam oğlu	Mehmed Efendi bin Mehmed	Köy İmamı	400		400
Vakıf Dîvânı Köyü	Culmakçı oğlu	Osman Efendi bin İbrahim	Köy İmamı	300	270	570
Sarı Kasımlar Dîvânı	Bolulu Mehmed oğlu	Hüseyin Efendi bin Mehmed ve oğlu Mehmed	Keresteci + Hüseyin'in Temettüâtı	390+250	575	1215
Sarı Kasımlar Dîvânı	Bayram Beşe oğlu	Mustafa Efendi bin Ali	Köy İmamı	320	180	500
Sarı Kasımlar Dîvânı	Süleyman oğlu	Mehmed efendi	Köy İmamı	250	437	687
Sarı Kasımlar Dîvânı	Kalender oğlu	Mehmed Efendi bin Hüseyin	Köy İmamı	250	308	558

Tablo 20: İmam ve Hatiplerin Sahip Oldukları Toprak ve Araziler (1844)

Yerleşim Yeri	Mezrû /1260/dnm	Mezrû /1261/dnm	Mezrû /1260 krş	Mezrû /1261 krş	Boş Toprak dnm	Nadas	Duhân /1260 dnm	Duhân /1260 krş	Duhân /1261 krş	Keten /1260 dnm	Keten /1260 krş	keten /1261 krş	Meyve ağacı /1260 / aded	Meyve /1260 dnm	çeltik /1260 krş	çeltik /1261 krş	
Arabacılar	13	11	210	1670		14	4	630	649	3		126	28	140	6	279	320
Ahmedçiler	9	6	216	892		5	2	250	415	1,5		99	5	25	2	117	126
Aşağı karaköy	6,5	22,5	72	1580		39	7	576	1274	yok	20 kıyye / 60		15	69	19	247,5	397
Çilimli						10	1	36	45				3	15	1	45	45
Gideni	3	1	90	80		1	1	126	72				10	20			
Fidâni	8	21	414	2320		38,5	3,5	774	63	1	44		7	35	28,5	546	120
Çayırli Cuma A'saklar	1	1	54	82	2								6	30			
Çayırli Cuma Oymağı	5	4	297	410	2	2							12	81			
Orta Oymak	7	5	459	482	4					0,25		22,5	7	35			
Sarı Kasımlar	12	11	586	1006,5		1	3	144	145,5				3 evlek	15	9,5	180	79
Terzialiler		2		246			1	72	108				2	6	2	67,5	
Avlıyan		6		45			1	54									
Tekke						9	1	144	145						1	45	35
Vakıf		6		324		6				3		119			3		119
Yukarı karaköy	2	13	36	1250		72	4	258,5	368	1,5		54	26	130	3		90
Toplam	66,5	109,5	2434	10387,5	8	197,5	28,5	3064,5	3284,5	10,25	44	420,5	121 dnm ve 3 evlek	601	75	1527	1331

Tablo 21: İmam ve Hatiplerin Sahip Oldukları Hayvanlar (Adet/ 1844)

Yerleşim Yeri	Manda Öküzü	Karasığır Öküzü	Tosun	Sağman Karasığır	Sağman Manda	Düve	Erkek Malak	Dişi Malak	Erkek Burzağı	Dişi Burzağı	Gayrı sağman sığır	Ari Kovan	Bargır	Tay
Arabacılar		7		8	6		4	4	4	2		13		
Ahmedçiler		4		5	2		3	2	2	3				
Aşağı karaköy		3	1	8	4		4		3	2		9		
Çilimli				1										
Gideni		2		3					1					
Fidâni		3		7	4	1 ⁴³⁰	3	4	5	2				
Çayırılı Cuma A'saklar		2											1	
Çayırılı Cuma Oymağı	2	4		3					2	1	1		2	
Orta Oymak	2	6	1	4					2	2	3	10		1 ⁴³¹
Sarı Kasımlar	2	6		5	4		1	1	1	4		13		
Terzialiler		2		1										
Avlıyan				1					1					
Tekke					1		1							
Vakıf		2		2	3		3		2					
Yukarı karaköy	2	3		5	2	1 ⁴³²	2	1	9	2		8		
Toplam	8	44	2	53	26	2	21	12	32	18	4	53	3	1

⁴³⁰ Karasığır düvesi.⁴³¹ Kendisi binmektedir.⁴³² Manda düvesi.

Tablo 22: İmam ve Hatiplerin Sahip Oldukları Bazı Gayrimenkuller (1844)

Yerleşim Yeri	Âsiyâh/Kıt'a	Geliri/ krş	Su Hızarı/ Kıt'a	Geliri/krş	Pirinç dingi/Kıt'a	Geliri/krş
Arabacılar						
Ahmedciler						
Aşağıkaraköy	2	28	15	yok		
Çilimli						
Gideni						
Fidâni						
Çayırılı Cuma A'saklar			1	82		
Çayırılı Cuma Oymağı			1	80		
Orta Oymak	1	37 (1/2 hisse)	2	154		
Sarı Kasımlar	1	20 (1/4 hisse)			1	30 (1/3 hisse)
Terzialiler						
Avlıyan						
Tekke	1	1/12 hisse			1	61
Vakıf						
Yukarıkaraköy						
Toplam	5	85	19	316	2	91

c) Üskübü’de İlim Hayatı: Medreseler ve Sıbyân Mektepleri

Eğitim seviyesi bugün bile Düzce’nin diğer beldelerine göre oldukça yüksek seyreden⁴³³ Üskübü’de tarihte iki adet medrese ve birçok sıbyân mektebi tespit kurulmuştur. Medresenin birisi kent merkezinde bulunan Merhûm Hacı Ahmed Paşa Medresesi diğeri de Karaçörtlen’de kurulan Fehmiye Medresesi'dir.

1- Medreseler

1.1. Taş Mektepten Medreseye: Merhûm Hacı Ahmed Paşa Medresesi

1844 yılına ait temettûât kayıtlarında Üskübü merkezinde Merhûm Hacı Ahmed Paşa Medresesi’nin bulunduğu belirtilmektedir.

1844 öncesi incelenen vesikalarda böyle bir medresenin varlığı konusunda herhangi bir bulgu tespit edilememiştir. Ancak Müteveffa Hacı Ahmed Paşa (Hacı Paşa)’nın kent merkezinde Dilâver Ağa Câmisi yanında kurduğu Taş Mektep, Hacı Paşa Vakfı veya Hacı Ahmed Vakfı gibi isimlerle anılan bir mektebi bulunmaktadır. Başlangıçta mekteb olarak kurulan bu okul muhtemelen daha sonra daha da işlevsel hale getirilerek medreseye dönüştürülmüş olmalıdır.

Dilâver Ağa Câmisi’nde imam-hatip olan kişi ile Taş Mektep’te muallim olan kişiler genelde aynı kişiler olmuştur. Belgelerde mekteb mualliminin günlük 5 akçe aldığı belirtilmiştir.

Mektebin muallimi olan Abdullah görevinden ayrılınca yerine Mehmed Halife adlı kişiye görev tevcihi yapılmıştır. (1 Muharrem 1118/ 1706).⁴³⁴

Mektepte 5 akçe ile sıbyân muallimi olarak Abdullah adlı kişi görev yaparken, O’nun ölümüyle yerine Şeyh Mehmed atanmıştır. (Şa’bân 1139/ 1727).⁴³⁵

Mektebin muallimliğini zaman zaman bazı kişiler hile ile üzerlerine almışlarsa da bunlar tespit edilerek görevden el çektilmişlerdir. Nitekim Bulanıkoğlu Mehmed sahtecilik yaparak mektebin muallimliğini uhdesine

⁴³³ Bölgede halen iki ilköğretim okulu (Konuralp ve Üskübü İlköğretim) bir lise (Konuralp Çok Programlı Lisesi) bulunmaktadır. 2006 yılında açılan Düzce Üniversitesi de (Tıp, Orman, Teknik Eğitim Fakülteleri ile Sağlık Yüksek Okulu) Konuralp Beldesi sınırları içerisinde yer almaktadır. *Konuralp Belediyesi Arşivi*, 2008.

⁴³⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

⁴³⁵ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1143, s. 75.

almışsa da Mehmed görevinden alınarak yerine Hatib Mustafa adlı kişi Nâib Ahmed arzı ile muallim ta'yîn edilmiştir. (R 1140/ 1727).⁴³⁶

Mektepte 5 akçe ile muallimlik yapan Mustafa vefat edince yerine Mustafa Halife adlı bir diğer kişi Nâib Yusuf arzı ile atanmıştır. (Şa'bân 1147/ 1734-35).⁴³⁷ Mektepte muallim olan Mustafa görevini 2 yıldır yapmayıp terk edince yerine Mehmed adlı kişiye Nâib Seyyid Mustafa arzı ile muallimlik tevcihi yapılmıştır. (1152/ 1739-1740).⁴³⁸

Rebûl-ahir 1168'de Osman adlı kişi câmiye imam-hatip, mektebe de muallim olarak atanmıştır.⁴³⁹ Osman'ın imam, hatip ve muallimlik görevi Ramazan 1172 (1759)'da tecdîd edilmiştir.⁴⁴⁰

1203 (1788-89)'da câmide imam-hatip, mektepte de muallimlik yapan Osman vefat edince yerine oğlu Ahmed getirilmiştir.⁴⁴¹

Câminin imam hatipliği ile câmi bitişiğinde kurulan mektepte muallimlik görevini günlük 5 akçe ile yerine getiren Hamdi Osman vefat edince yerine oğlu Ahmed, Nâib Mehmed Emin arzı ile atanmıştır. (Ramazan 1216/ 1802).⁴⁴² Ahmed vefat edince yerine imam, hatip ve muallim olarak Nâib Seyyid Mehmed Hüseyin arzı ile Abdülcelil (Abdülhalil) bin İsmail atanmıştır.⁴⁴³

Mekteb zaman zaman harap bir duruma gelmiştir. Nitekim câmide imam-hatip ve Hacı Ahmed Paşa Mektebi'nde muallim olan Abdülkelim bin İsmail, Üskübü yerine Düzce'de ikâmet edip, görevlerini yerine getirmeyince muallimi bulunduğu mekteb harap bir duruma girmiştir. Bu nedenle Abdülkelim bin İsmail yerine Mehmed bin Ahmed adlı kişi atanmıştır. Abdülkelim'e Receb bin İbrahim ve Eyyüb bin Mehmed Emin adlı kişiler de referans olmuşlardır. (Zilhicce 1242/ 1827).⁴⁴⁴

Mektebin medrese olduğuna ilişkin ilk veri 1844 yılına aittir. 1844'te medresenin müderrisi Molla İsmail oğlu, Ahmed Efendi'dir.

23 Muharrem 1265 (1848)'de Hacı Ahmed Paşa Mektebi ile Dilâver Ağa Câmisi imam hatipliğine Ahmed Efendi adlı kişinin atanması için Saray'a yazı yazılmıştır. Bu atama 1844'te görev yapan Ahmed Efendi'nin görev tecdîdi olabildiği gibi Ahmed isimli bir başka kişinin atanması da muhtemeldir.⁴⁴⁵

⁴³⁶ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1144, s. 58.

⁴³⁷ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

⁴³⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

⁴³⁹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1062, s. 77.

⁴⁴⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1065, s. 67, 75.

⁴⁴¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1066, s. 41.

⁴⁴² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 531, s. 93.

⁴⁴³ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 533, s. 106.

⁴⁴⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 535, s. 70.

⁴⁴⁵ BOA, C..EV., 29193, Vesika 1, 2, 3, 4.

1.2. Müderrislerin Ekonomik Durumu

Tekke Mahallesi 6 nolu hânede ikâmet eden Ahmed Efendi 1844’lü yıllarda bölgede görev yapan önemli bir müderristir. Câmî-i Kebir’de (Büyük Câmî) vaazlar verdiği için kendisine vergi kaydedilmemiştir. Medresenin 2 kıt’a dükkanı olup yıllık 100 kuruş kira geliri bulunmaktadır. Bu gelir Müderris Ahmed Efendi’ye gelir kaydedilmiştir.

Müderris Efendi müderrislikten yılda 846,5 kuruş kazanç sağlamaktadır.

Müderris Efendi yıllık geliri 144 kuruş olan 1 dönüm tütün işletmesine sahiptir. Müderris Efendi’nin İslam ve bu bağlamda Osmanlı ilim adamları arasında şiddetli tartışmalara neden olan tütün üretimine sıcak bakması ve bizzat bu işi kendisinin yapması ilginçtir.

Müderris Efendi tütün tarımı yanında kiraladığı 2 dönüm toprakta pirinç çeltiği üreterek yıllık 222,5 kuruş gelir elde etmektedir.

Müderris Efendi bizzat kendisinin bindiği 1 adet bargire sahiptir.

Müderris Efendi tarım işletmeciliği yanında hayvancılıkta yapmıştır. Nitekim 1 sağman inek, 2 sağman manda, 1 erkek, 1 dişi malak ve 1 erkek buzağıya sahiptir. Müderris bunların dışında yıllık geliri 270 kuruş olan bir adet de değirmen sahibidir.

1.3. Karaçörtlen Köyü Fehmiye Medresesi Para Vakfı

Karaçörtlen Köyü bugün Çilimli İlçesi sınırlarında bulunmaktadır. Karaçörtlen Köyü’nde Fehmiye Medresesi adıyla bir medrese kurulmuştur. Medrese harap olduğu için köy halkının yardımlarıyla yeniden tamir ve inşa edilmiştir. Ancak medresenin ihtiyaçlarının tam olarak karşılanamadığı anlaşılmaktadır. Bunun üzerine medreseye Düzce Sırtınar Köyü’nden Keleş oğlu ailesinden Ali Ağa ibni Osman Ağa tarafından 1200 kuruş para vakfedilmiştir.

Yapılan vakfın şartları şunlardır:

a) Vakfın mütevellliğini Karaçörtlen Köyü’nde sakin Müderris Musa Efendi İbni Hasan adlı kişi yapacak.

b) 1200 kuruş mütevellî eli ile istirbâh edilecek.

c) Paranın işletilmesinden elde edilen karın yarısı medresenin tamirine, diğer yarısı ise medresenin müderrislerine verilecektir.

d) Vakfın mütevellliğini Musa Efendi hayatta olduğu müddetçe kendisi, kendisinin vefatından sonra ise çocukları ve onların çocuklarının salih ve olgun

olanları yürütecek. Şayet nesli kesilirse köy ahalisinin seçkin kişilerinden birisi vakfa mütevellî olacak. (21 Şa'bân 1326/18 Eylül 1908).⁴⁴⁶

Vakf işlemine bazı muteber kişiler de şahitlik yapmışlardır. Bu kişiler Bidâyet Mahkemesi Azası Zîver Efendi ve Bidâyet Mahkemesi Başkâtibi Kamil Efendi'dir.

2- Sıbyân Mektepleri

Osmanlı Devleti'nde eğitimin birinci basamağı sıbyân mektepleridir. Bu mektepler belgelerde mekteb ve muallimhâne olarak adlandırılmıştır.

Osmanlı genelinde olduğu gibi Üskübü'de de sıbyân mektepleri genelde câmi ve mescîdlerle beraber gelişme göstermiştir. Böylece eğitim ağı kıra kadar yaygınlık göstermiş ve câmi-okul çerçevesinde halk eğitime tabi tutulmuştur. Câmide imam veya hatip olan kişinin mektepte muallim olması olağan bir durum olarak kabul edilmektedir.

Üskübü'deki sıbyân mektepleri ile ilgili veriler genelde mektebin ve hocasının adı şeklinde olup bu veriler câmilerle ilgili bölümde açıklandığı için burada ayrıca açıklanmayacaktır. Burada sadece câmilerle beraber açıklanmayan kendine özgü bazı özellikleri olduğunu düşündüğümüz mekteb vakıfları açıklanacaktır.

2.1. Aşağı Mektep

İstanbul'da Ayasofya-i Kebir Câmisi'nde vâz u nasihat yapan Kabasakal Mahallesi (İstanbul) sakinlerinden Hacı İbrahim Ağa bin Hasan adlı hayırsever kişi Üskübü Kazası'na bağlı Yukarıkaraköy'de "Aşağı" olarak adlandırılan yerde bir mektep bir de bi'r-i mâ (su kuyusu) yaptırarak vakfetmiştir. Vakıfta Rukiye Hatun binti Osman vakfın gelirinden kendisine günlük 10 akçe verilmek şartıyla duâgûy (duacı) olarak görev yapmaktadır. Ancak Rukiye Hanım'ın kendi isteğiyle görevinden çekilmesi üzerine yerine her birine günlük 5 akçe verilmek suretiyle duâguy olarak Hatice Hatun binti Abdullah ile Şerîfe Hatun binti Abdullah'ın atanması için Saraya arz yapılmıştır. Aynı tarihli bir diğer vesikada hanımların her birinin yevmîyesi 7'şer akçe olarak belirtilmiştir. (23 L 1185-1772 / 8 M 1191-1777).⁴⁴⁷

⁴⁴⁶ VGMA, *Vakfiye Defteri*, 602, s. 193 Sıra: 330.

⁴⁴⁷ BOA, C. MF., 3681/74, Vesika 1, 2, 3.

2.2. Dilâver Ağa Sıbyân Mektebi

Mektep Dilâver Ağa tarafından Çilmi Köyü’nde inşa edilmiştir.⁴⁴⁸ Çilmi Köyü’nde Bey Değirmeni olarak adlandırılan değirmenin geliri bu mektebin sıbyân muallimliğine hasır edilmiştir. Yusuf adlı kişi değirmen gelirinden muallimliğe ayrılan bölümü uhdesine alarak, sıbyân muallimliğini yerine getirmiştir. Ancak Yusuf’un görevinin kayıt altında olmaması yani bî-berat olması üzerine, kendisine berat verilerek görevi resmileştirilmiştir. (1 Receb 1136/ 1724).⁴⁴⁹

Mektepte günlük nîm akçe ile muallim olan Mustafa bin Ömer vefat edince yerine oğlu Ömer, Nâib Hafız Hüseyin arzı ile muallim ta’yîn edilmiştir. (Zilkâde 1214/ 1800).⁴⁵⁰ Ömer bin Mustafa da vefat edince yerine Derviş Mehmed bin Süleyman adlı kişi, Nâib Hüseyin arzı ile muallim ta’yîn edilmiştir. (Zilkâde 1215/ 1801).⁴⁵¹

2. 3. Mehmed Fakih Zâviyesi Muallimhâneleri

Mehmed Fakih Zâviyesi Vakfı’na ait Gündoğmuş ve Kadioğlu köylerinde birer aded muaalimhâne bulunmaktadır. Gündoğmuş Muallimhâneleri’nde Ömer isimli kişi muallimlik yaparken, Ömer görevinden ayrılınca yerine Ömer adlı bir başka kişiye görev tevcihi yapılmıştır. Daha sonra Ömer’in de görevine son verilmiş yerine Abdullah adlı kişi göreve getirilmiştir. (1 Zilhicce 1120/ 1709).⁴⁵²

Kadioğlu Köyü Mektebi’ne ise köy mescidinde imam olan Ali halife adlı kişi muallim olarak ta’yîn edilmiştir. (1 Muharrem 1123/ 1711).⁴⁵³

2. 4. Sıbyân Muallimlerinin Ekonomik Durumları

1844 yılında Üskübü’de yapılan sayımdan hareket ederek Üskübü’de görevli bazı mektep hocalarının ekonomik durumları ve yaşam tarzları ile ilgili analizler yapılabilmektedir.

1844’te Aşağıkaraköy Dîvânı’nda 2 adet mektep hocası tespit edilmiştir. Bunlar 1 nolu hânedede oturan Hatib Hacı Ali Efendi bin Hacı Ahmed Efendi ve 22 nolu hânedede oturan Hacı Ömer Efendi bin Ali’dir. Hatib Hacı Ali Efendi mektep hocalığı yanında mahallenin imam ve hatiplik görevini, Hacı Ömer

⁴⁴⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 531, s. 93.

⁴⁴⁹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

⁴⁵⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 531, s. 93.

⁴⁵¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 531, s. 93.

⁴⁵² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

⁴⁵³ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

Efendi de imamlık görevini yerine getirmiştir. Bu iki kişiye de mekteb hocalığı yaptıkları gerekçesiyle vergi (vergü-y-i mahsûsa) kaydedilmemiştir.

Aşağıkaraköy'deki mekteb hocalarına ait 3,5 dönüm mezrû tarla, 14 dönüm nadas arazisi, 6 dönüm çeltik tarlası, 2,5 dönüm tütün tarlası ve yıllık 20 kıyye üretim kapasitesi olan keten tarlası tespit edilmiştir. Mektep hocaları 1 tosun, 3 sağman inek, 3 erkek malak, 2 erkek buzağı, 4 arı kovanı ve 1/6 hisse 1 kıt'a değirmen ile 3 meyve ağacına sahiptir.

Görüldüğü gibi müderris efendi yanında mektep hocaları da geçimlerini sağlamak için meslekleri yanında tarım ve hayvancılığa yönelmişlerdir.

Üskübü bölgesinde görev yapan 38 imam içerisinde sadece Aşağıkaraköy'de görev yapan üç imamın mekteb hocası olarak tanımlanması Aşağıkaraköy sıbyân mektebinin bölgedeki yakın köylere de hizmet veren büyük bir sıbyân mektebine sahip olduğunu akla getirmektedir.

3- Gurbete İlim Öğrenmeye Giden Üskübülüler

Üskübü'de medrese bulunduğu halde Üskübülü bazı aileler çocuklarını ilim tahsil etmesi için Üskübü dışına göndermişlerdir. Bu yerler başkent İstanbul ile bir zamanlar Makedonyalı İskender tarafından kurulan ve dünyanın en önemli bilim merkezlerinden birisi olarak bilinen İskenderiye'deki okullardır. 1844 yılında kent merkez ve kırsalından toplam 15 kişinin Üskübü dışında ilim tahsil etmeye gittiği tespit edilmiştir. Bu kişilerin üçü Tekke Mahallesi'nde diğerleri ise kırsal alanda ikamet etmektedir.

Tablo 23: İlim Tahsili İçin Gurbete Çıkan Üskübülüler (1844)

Yerleşim Yeri	Aile Adı	Adı	Açıklama
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	Hacı Efendi oğlu	Ahmed bin Ömer'in kardeşi Tahir Efendi	İstanbul'da talebe
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	Abdi oğlu	Eyyüb Efendi	İstanbul'da talebe
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	Gönülcü oğlu	İsmail bin Hüseyin'in kardeşi Abdullah	Talebe
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	Feyzullah beşe oğlu	Hüseyin bin Ali'nin oğlu Emin	İstanbul'da talebe
Fidâni Dîvânı	Bostancı oğlu	Musa bin Emin	İstanbul'da talebe
Tekke Mahallesi	Efendizâde (muhtemelen Ahmed Efendizâde)	Ahmed bin Hacı Mehmed	Talebe
Tekke Mahallesi	Çıban oğlu	Mehmed bin Halil	İstanbul'da talebe
Tekke Mahallesi	Emir İmam oğlu	Ömer bin Hüseyin	İskenderiye'de talebe
Dîvân-ı Gideni	Keçi oğlu	Halil	İstanbul'da talebe
Yukarıkaraköy Dîvânı	Pehlivân oğlu	Hüseyin	İstanbul'da talebe
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	Hamza oğlu	Molla Arif Efendi'nin kardeşi Mehmed Tahir	İstanbul'da talebe
Aşağıkaraköy Dîvânı	Hacı Hafız oğlu	Mustafa bin Numan	İstanbul'da talebe
Aşağıkaraköy Dîvânı	Karaveli oğlu	Mehmed bin Halil	İstanbul'da talebe
Vakıf Dîvânı Köyü	Güde oğlu	Osman bin Mehmed'in oğlu Ahmed	İstanbul'da talebe
Sarı Kasımlar Dîvânı	Hatib oğlu	Mehmed bin Tahir	Talebe

4- İbtidâîler

İbtidâî ilkokul demektir. Osmanlı döneminde erkek ve kız çocuklar ayrı okullarda okumaktadır. Bu çerçevede erkekler için zükûr ibtidâîsi, kız çocuklar için ise inâs ibtidâîleri kurulmuştur. Saffet Paşa'nın Maârif Nâzirliği döneminde yürürlüğe konan 1869 tarihli Maârif-i Umûmiye Nîzamnâmesi'ne göre bu okullar 4 yıllık iken, 1891'de öğrenim süreleri 3 yıla indirilmiştir.⁴⁵⁴

İbtidailerin öğretmen kadrolarına bakacak olursak Üskübü zükûr ibtidâîsinde başmuallim olarak Şevket Bey, muallim olarak Süleyman Şevket Efendi ve Hasan Fuad Efendi, vekil olarak ise Hüseyin Hudâ Efendi'nin isimleri geçmektedir. Üskübü inâs ibtidâîsinde ise başmuallime olarak Zehra Melâhât Hanım, muallime olarak Ayşe Mürüvvet Hanım'ın adı geçmektedir. Sâlnâmede Çilmi⁴⁵⁵ ve Kabalak'da kurulan ibtidâîlerin öğretmen kadroları hakkında da bilgiler verilmektedir. Buna göre Çilmi zükûr ibtidâîsinde başmuallim olarak Ali Sâib Bey, muallim olarak İsmail Hakkı Efendi ve Rıf'at Efendi, vekil olarak ise Mehmed Rüşdü Efendi'nin adı, Çilmi inâs ibtidâîsinde başmuallime olarak Hafıza Mukaddes Hanım ve vekile Mihriban Hanım'ın adı, Kabalak zükûr ibtidâîsinde ise başmuallim olarak Fahreddin Efendi ve muavin olarak Zekeriya Efendi'nin adları geçmektedir. Adı geçen ibtidâîlerin öğrenci mevcutlarına ilişkin herhangi bir veri kaydedilmemiştir.⁴⁵⁶

d) Üskübü'de Kurulan Hamam, Çeşme ve Köprüler

Kentin su sistemi ile ilgili tarihteki ilk veri İlkçağ'da Üskübü'de kurulduğu tespit edilen aquadukt (su kemerleri) kalıntılarıdır. Bu kalıntılar suyun kente uzak bir mesafeden taşındığını göstermektedir. Aquadukt kalıntıları akropoliste ve kentin dışında bulunan Kemer Kasım Köyü yakınlarında bulunmaktadır. Roma dönemi su sistemlerinde kente kaynaktan getirilen su önce kullanım deposunda toplanmakta, buradan da üç ayrı kola ayrılmaktadır. Bunlardan birisi su vergisi (vectical) ödeyen varlıklı kişilerin evlerindeki lükse işaret eden çeşmelere, diğerleri ise çeşme yapısına (nymphaeum) ve hamama bağlanmaktadır. Tüm Roma'da olduğu gibi Prusias'da da tespit edilen aquaduktlar ile kente ulaştırılan su halka açık çeşme yapısına, varlıklı Prusiaslılar'ın evlerine ve hamama paylaştırılmış olmalıdır. Hamamın yeri tespit edilememekle beraber, Prusiaslı M. Lulius Gabinus Sacerdos'un oğlu için dikilen onur yazıtında kentteki hamamın Domitius Hamamı olarak tesmiye edildiği belirtilmektedir.⁴⁵⁷

⁴⁵⁴ Bahri Ata, "19. Yüzyılın Sonlarında Bolu'da Eğitim ve Bolulu Eğitimci Muallim Cevdet", *Bolu'da Halk Kültürü ve Köroğlu Sempozyumu*, 35-42, Bolu, 1997, s. 35.

⁴⁵⁵ Tarihte Çilmi veya Çilimli olarak kullanılan bölgenin adı sâlnâmenin transkripsiyonunda sehven Çelmi şeklinde ifade edilmiştir.

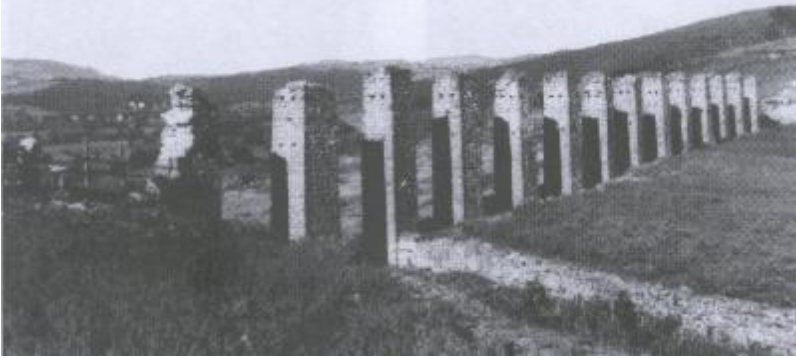
⁴⁵⁶ *Bolu Vilâyeti Sâlnâmesi, Rumi 1341/ Milâdi 1925*, Hazırlayan Hamdi Birgören, Bolu Belediyesi Bolu Araştırmaları Merkezi, Bolu, 2008, s. 352-353.

⁴⁵⁷ Turgut H. Zeyrek, Gülbahar Baran Çelik, *a.g.e.*, s. 44-45.

Kentin su dokusu Osmanlı döneminde de kentin su ihtiyacının kent dışında bulunan su kaynaklarından karşılandığını göstermektedir. Bu dönemde su Sovcuk denen pınardan su kanalları ile kente ulaştırılmaktadır.

Resim 17: Kemer Kasım Köyü’nde Bulunan Su Kemerleri 1 ⁴⁵⁸

Resim 18: Kemer Kasım Köyü’nde Bulunan Su Kemerleri 2 ⁴⁵⁹

⁴⁵⁸ Turgut H. Zeyrek, Gülbahar Baran Çelik, *a.g.e.*, s. 105. / Resimler Alman Arkeoloji Enstitüsü İstanbul Şubesi Arşivi’nden alınmıştır

⁴⁵⁹ Turgut H. Zeyrek, Gülbahar Baran Çelik, *a.g.e.*, s. 105. / Resimler Alman Arkeoloji Enstitüsü İstanbul Şubesi Arşivi’nden alınmıştır.

1- Hamamlar

1.1. Hacı Şa'bân Hamamı

Üskübü'de hamam olarak Hacı Şa'bân Hamamı adında bir adet hamam tespit edilmiştir. Kent merkezinde sadece 1 adet hamam tespit edilmesi bölgenin sulak bir yapıya sahip olması veya her ne kadar belgelere yansımaya da konutlarda bulunan hususi hamamlar ile ilgili olmalıdır.

Dereler Köyü Mescîdi ile merkezdeki hamamın aynı isimle tesmiye edilmesi her iki vakfın da Hacı Şa'bân tarafından vakfedildiğini akla getirmektedir. Hamamın mütevellisi bulunmadığı için Hacı Nu'man adlı kişi günlük nîm akçe ile hamamın hizmetlerini görmesi amacıyla müteveli ta'yin edilmiştir. (Şa'bân 1110/ 1699).⁴⁶⁰

2- Çeşmeler

2.1. Şâdırvân (Şâd-i revân) Câmî-i Şerif-i ve Çeşmesi Vakfı

Üskübü'de tespit edilen ilk çeşme Şadırvan Câmisi'ne ait olan çeşmedir. Şadırvan Câmî ve çeşmesi Üskübü merkezde bulunmaktadır. Su müteveli eliyle idare edilmektedir. Vakfın mütevellisi olmadığı için Ali bin Hüseyin'e mütevellilik tevcihi yapılmıştır.(R. Evvel 1113/ 1701).⁴⁶¹

Müteveli Ali vefat edince yerine Ahmed adlı kişiye görev tevcihi yapılmıştır. (Safer 1133/ 1720). Câmî ve çeşmenin suyolu zaman zaman tamir edilmiştir. Önemine binaen câmî ve çeşmenin su yolu için İsmail adlı kişiye görev tevcihi yapılmıştır. (1 R. Ahir 1135/ 1723).⁴⁶²

2. 2. Dilâver Ağa Çeşmesi ve Üskübü'de Susuzluk

Üskübü'de tespit edilen bir diğer çeşme Dilâver Ağa Çeşmesi'dir. Bu çeşmenin kentin en büyük çeşmesi olduğu düşünülmektedir. Dilâver Ağa'nın yaptırdığı câmî ve su yolu için herhangi bir vakıf yapmadan vefat etmesi hem câmînin hem de bölge halkının susuz kalmasına neden olmuştur. Nitekim câmînin ve bölge halkının su ihtiyacı Üskübü yakınlarında bulunan *Sovcuk Pınarı* denen pınardan getirilen su ile karşılanmaktadır. Dilâver Ağa'nın vakitsiz ölümünden kısa bir süre sonra su yolunun yolları bozulmuş ve hem câmînin hem de bölge halkının su ihtiyaçları karşılanamaz hale gelmiştir. Hatta su kıtlığı olduğu için Üskübü'de kadın ve erkek herkes Üskübü'ye iki saatlik

⁴⁶⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1140, s. 42.

⁴⁶¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1132, s. 52.

⁴⁶² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

uzaklıkta bulunan yerden su getirmeye başlamışlardır. Ancak hem yolun uzunluğu hem de diğer meşakkatler nedeniyle her vakit su getirmek de mümkün olmamakta ve halk perişan olmaktadır. Bunun üzerine bölge ileri gelenleri kadılığa başvurarak belirtilen su yollarının vakfı olmadığı için “Konrapa Çeltiği Enhârı Mukataası” gelirinin bir kısmının su yolunun tamiri için harcanması konusunda istekte bulunmuşlardır. Yapılan keşf sonucunda su yolunun tamiri için 61219 akçe gerektiği de tespit edilmiştir. (19 Z 1121/ 19 Şubat 1710).⁴⁶³ Nitekim çeşme 1121 yılında Hazine-i Âmire tarafından gönderilen 61219 akçe ile tamir edilmiştir. Çeşmenin tamiri için İsmail Ağa adlı kişi mübâşir ta’yîn edilmiştir. Çeşme 1710 yılında yeniden sorunlar çıkarmış ve kasaba halkı yine suya muhtaç hale gelmiştir. Bunun üzerine ahalden bazı kişiler Üskübü Kadı Nâibine başvurarak Üskübü Kazası’nın tütün işletmeciliğinin yapıldığı bir yer olduğunu dile getirip, çeşmenin tamiri için, bölge halkının tütün öşürlerinden 1’er akçe kesinti yapılmak suretiyle toplanacak 20 kuruş ile çeşmenin tamir edilmesini önermişlerdir. Bunun üzerine durum İstanbul’a arz edilerek izin istenmiştir. (9 Receb 1122/ 1710).⁴⁶⁴

2. 3. Topçuzâde Mehmed Ağa Çeşmesi

Üskübü’de Şadırvan Suyu ve Dilâver Ağa Çeşmesi yanında Ayan Topçuzâde Mehmed Ağa’nın çarşı merkezinde 1803’te yaptırdığı bir çeşme daha tespit edilmiştir.⁴⁶⁵ Bu çeşme ile ilgili arşiv kayıtlarında herhangi bir veri tespit edilememiştir. Ancak çeşmenin Üskübü merkezinde çarşı meydanında bulunduğu tespit edilmiştir. Çeşmenin kitabesi mevcuttur.

Kitabede;

“Topçuzâde gavsına müdelleldir bu hayrât
Mehmed Ağa himmeti ile bu çeşme buldu hayât
1218’ de cârî oldu mâü’l-habbât” mısraları bulunmaktadır.

Resim 19: Topçuzâde Mehmed Ağa Çeşmesine Ait Kitabe

⁴⁶³ BOA, C. BLD., 4042, Vesika 1, 2.

⁴⁶⁴ BOA, C. BLD. 2837/57.

⁴⁶⁵ Enver Konukçu, “Düzce Tarihi (İlk Devirlerden Cumhuriyete)”, s. 18

Resim 20: Topçuzâde Mehmed Ağa Çeşmesinin Eski Hali ⁴⁶⁶

2. 4. Hacı Salahaddin Ağa Çeşmesi

Bu çeşme ile ilgili tek kayıt bugün Konuralp Belediyesi önünde bulunan kırık bir kitabedir. Kitabede çeşmenin hayır sahibi Hacı Selahaddin Ağa tarafından yapıldığı belirtilmektedir. Çeşmenin kitabesinde;

Gelüb içenlerden dileğim hayırla yaddır

Hacı Salahaddin Ağa sahib-i hayratıdır, ifadesi bulunmaktadır.

Resim 21: Hacı Salahaddin Ağa Çeşmesi Kitabesi

⁴⁶⁶ Enver Konukçu, *Üskübü Kazası Ayamı Topçuoğlu Mehmed Ağa* (Ö. 6 Ocak 1821), s. 99

3- Köprüler

3. 1. Mîlân Deresi Mezrası Vakfı veya Besanoğlu Tahta Köprüsü Vakfı

Üskübü Kazası’na bağlı Avlıyan Köyü’nde bulunan “Besan oğlu (veya Besanlı oğlu) Tahta Köprü”sü aynı köyden Besan oğlu adlı kişi tarafından inşa edilmiştir. Köprünün tamir ve bakımı için, içinde kestane ağaçları bulunan ve Melen yatağında oluşan kumu içeren 1 çiftlik arazi mezra vakfedilmiştir.

Arazinin tevliyeti kimsenin üzerinde olmadığı için 1 C. Evvel 1135 (1723)’te Salih adlı kişiye mütevellilik verilmiştir.⁴⁶⁷

Araziyi işleten Osman Beşe, Hasan, Hüseyin, İsmail, Mehmed, İsmail (diğerinden farklı bir kişi), Cafer, Abdullah, Mustafa, Musa, Veli, Mehmed, Musa, Nuh, Ebubekir, Mehmed, Mahmud, Musa, Sefer, Muharem, Hüseyin, Ayvaz, Veli, Osman ve Mehmed adlı kişilerin görev beratları olmadığı için Nâib Mehmed arzı ile bu kişilere berat verilerek görevleri resmîleştirilmiştir. Köprüye hasredilen çiftliğin nâzırı da bulunmadığı için borca hesabı üzere Mehmed bin Abdülkerim adlı kişi nâzır olarak atanmıştır. (Muharrem 1139).⁴⁶⁸ Köprüye hasredilmiş olan bir çiftlik arazinin nâzırı olan Mehmed bin Abdülkerim görevinden ayrılınca Hasan bin Abdullah’a görev tevcihi yapılmıştır. (Safer 1154/ 1741).⁴⁶⁹ Hasan bin Abdullah bir süre sonra beratını zayı’ etmiştir. Bunun üzerine Hasan dilekçe vererek beratını yenilemek istemiştir. (Muharrem 1164/ 1750).⁴⁷⁰ Besan oğlu Köprüsü vakfının nâzırı olan Hasan adlı kişiye 1180 (1766-67) yılında görev tecdidi yapılmıştır.⁴⁷¹

Mezrada Ali, Hüseyin, Abdullah müşterek olarak mezzadarlık görevini yapmaktadır. Bunlardan Abdullah vefat edince görevi Şeyh Mahmud adlı kişiye verilmiştir. (Şa’bân 1139/ 1727).⁴⁷²

Köprünün mütevellisi günlük 1 akçe ile görev yapmaktadır. Mütevellî Salih’in görevinden ayrılması ile Salih’in yerine oğulları İbrahim ve Abdurrahman adlı kişiler mütevellî olmuşlardır. (S 1142/ 1729).⁴⁷³

Çiftliğin mütevellisi olan Hasan vefat edince yerine Hüseyin adlı kişiye tevcih yapılmıştır. (C. Evvel 1165/ 1752).⁴⁷⁴

⁴⁶⁷ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

⁴⁶⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1143, s. 75.

⁴⁶⁹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

⁴⁷⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1055, s. 90.

⁴⁷¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1070, s. 62.

⁴⁷² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1143, s. 75.

⁴⁷³ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1144, s. 58.

⁴⁷⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1055, s. 90.

Köprü'nün mütevellisi olan Hüseyin Numan adlı kişi vefat edince yerine Ali adlı kişi mütevellî ta'yîn edilmiştir. (Şa'bân 1168/ 1755).⁴⁷⁵ Vakıf'da Mehmed, Osman, Süleyman, Sunullah ve Mehmed (başka bir kişi) adlı kişiler köprücü olarak görev yapmaktadır. (Şa'bân 1178/ 1765).⁴⁷⁶

Köprüye mütevellî olarak R. Evvel 1191 (1777)'de Ali Halife adlı kişi atanmıştır.⁴⁷⁷ İlginçtir ki iki ay sonra köprü'nün mütevellisi görevini bırakmış ve yerine Karaköy sakinlerinden Hasan bin Mehmed, Nâib Ömer arzı ile mütevellî ta'yîn edilmiştir. (C. Evvel 1191/1777).⁴⁷⁸ Köprü'nün mütevelliliğini yapan Ali adlı kişi vefat edince çocuğu da olmadığından yerine Hasan adlı kişiye görev tevcihi yapılmıştır. (1196/1197- 1781-1783).⁴⁷⁹

Köprü'nün tamir ve bakımını yapan kişilere Safer 1179 (1765)'te görev tecdîdi yapılmıştır. Bu kişiler 24 kişi olup adları; Osman, Hasan, Hüseyin, İsmail, Mehmed, İsmail adlı bir diğer kişi, Abdülhad, Mustafa, Musa, Veli, Mehmed, Musa adlı bir diğer kişi, Nuh, Ebubekir, Mehmed, Mahmud, Musa, Sefer, Mahum, Hüseyin, 'İvaz, Veli, Osman ve Mehmed'⁴⁸⁰ dir.

Görüldüğü gibi Besan oğlu Köprüsü Vakfı personeli bir ekip ruhu ile çalışarak köprüyü uzun süre ayakta tutmuşlardır. Zaman zaman görevden ayrılanlar olmuşsa da çok kısa bir zaman dilimi içerisinde atamalar yapılarak vakfın devamı sağlanmıştır.

3.2. Huzâme Köprüsü Vakfı

Köprü Üskübü'ye bağlı Huzâme Köyü'nde bulunmaktadır. Köprü'nün tamir işlerine bakacak kişi olmadığı için Receb adlı kişiye görev tevcihi yapılmıştır. (1117/ 1705-1706).⁴⁸¹

4- Su Kuyuları

İstanbul'da Ayasofya-i Kebir Câmisi'nde vâz u nasihat yapan Kabasakal Mahallesi (İstanbul) sakinlerinden Hacı İbrahim Ağa bin Hasan adlı hayırsever kişi Üskübü Kazası'na bağlı Yukarıkaraköy'de "Aşağı" olarak adlandırılan yerde bir mektep ve bitişiğinde bir adet bi'r-i mâ (su kuyusu) yaptırarak vakfetmiştir. (23 L 1185- 1772 / 8 M 1191-1777).⁴⁸²

⁴⁷⁵ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1062, s. 77.

⁴⁷⁶ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1070, s. 62.

⁴⁷⁷ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1065, s. 75.

⁴⁷⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1066, s. 41.

⁴⁷⁹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1066, s. 41.

⁴⁸⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1070, s. 62.

⁴⁸¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

⁴⁸² BOA, C. MF..., 3681/74, Vesika 1, 2, 3.

e) Zâviye ve Mezralar

1- Zekeriyya Zâviyesi Vakfı

Zekeriya Zâviyesi Üskübü Kazası’na bağlı Mîlânözü Nahiyesi sınırları içerisinde Ahiler denen mevkide bulunmaktadır. 1143 (1730-31) tarihli iki ve 1226 (1811-1812) tarihli bir vesikadan Zekeriya Zâviyesi Vakfı’nın Mîlân (Melen) Deresi üzerinde bulunan köprülerin tamiri ve bölgede kurulan mescîdin masraflarını subvanse ettiği tespit edilmiştir.⁴⁸³

1844 yılında yapılan temettûat sayımlarında Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü’nde Sultan Orhan Gazi tarafından vakf edilmiş bazı tarlalar tespit edilmiştir. Bu tarlaların hangi vakfı subvanse ettiğine ilişkin herhangi bir veri tespit edilememiştir. Ancak 19. yüzyılda Üskübü’de bulunan vakıflara ait gayrimenküllerin tespiti ile ilgili yapılan sayımdan anlaşıldığına göre bu tarlalar Zekeriya Zâviyesi Vakfı’na aittir. (1256/ 1840-1841).⁴⁸⁴

Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü’ndeki 14 dönümlük bu mezrû tarlalar, 1844 yılında köyde ikâmet eden 7 aile tarafından ziraat edilmiştir. Bu toprakların mütevellisi Bolu merkezinde ikâmet eden Hamurkâşî oğlu ailesinden Salih Efendi’dir. Üskübülü 7 aile Salih Efendi’den bu toprakları kiralarak işletmeye açmışlardır. Bakınız Tablo 23.

Mezrada bâ-muayyene üzere mezradar olan Mahmud ve Abdurrahman adlı kişiler başka bir yere gittikleri için mezradarlık görevi Yusuf adlı kişiye tevcih edilmiştir. (Zilkâde 1104/ 1693).⁴⁸⁵ Mezraya müteveli olarak da Hüseyin adlı kişi atanmıştır. (Muharrem 1105/ 1693).⁴⁸⁶

Zekeriya Mezrası’nın ½’sine mutasarrıf olan Mehmed vefat edince yerine oğlu Ahmed göreve getirilmiştir. (1 Receb 1119/ 1707).⁴⁸⁷

Vakfa ait mezranın ½’sine mutasarrıf olan Hüseyin Üskübü dışında bir yerde ikâmet ettiği için vakfın câmisi harap bir duruma gelmiş bunun üzerine Hüseyin görevden alınarak yerine Abdullah Halife adlı kişi göreve getirilmiştir. (1 Şevvâl/Zilkâde 1131/ 1719).⁴⁸⁸

1143 yılında vakıf müştereken Ali, Hüseyin ve Abdullah adlı kişiler tarafından yürütülmektedir. Vakıfta ½ hisse ile görev yapan Abdullah vefat edince yerine Şeyh Mahmud Efendi’nin getirilmesi için Üskübü Kazası Nâibi Abdüllatif Efendi tarafından İstanbul’a arz yapılmıştır. (29 Z 1143/ 1731).⁴⁸⁹

⁴⁸³ BOA, C. EV., 20116, Vesika 1, 2./ BOA, C. NF, 463.

⁴⁸⁴ BOA, EV..d., 10900, Varak 3.

⁴⁸⁵ VGMA, Hurûfât Defteri, 1132, s. 52.

⁴⁸⁶ VGMA, Hurûfât Defteri, 1132, s. 52.

⁴⁸⁷ VGMA, Hurûfât Defteri, 1069, s. 85.

⁴⁸⁸ VGMA, Hurûfât Defteri, 1069, s. 85.

⁴⁸⁹ BOA, Cevdet Evkâf, 20116, Vesika 1, 2.

Zâviyenin $\frac{1}{2}$ hissesi ve $\frac{1}{2}$ hissenin $\frac{1}{3}$ hissesine mutasarrıf olan Murtaza vefat edince hissesinin öz oğulları olan Osman, Mustafa ve İsmail'e verilmesi için Üskübü Nâibi Seyyid Abdurrahim Efendi tarafından İstanbul'a arz yapılmıştır. (8 L 1158/ 1745).⁴⁹⁰

İsimleri İbrahim, Halil, Mustafa ve (diğer) Mustafa olan dört kardeş İstanbul'a dilekçe vererek Zekeriya Zâviyesi Vakfı'nın $\frac{1}{2}$ hissesi ve diğer $\frac{1}{2}$ hissenin $\frac{1}{3}$ hissesinin babaları İsmail ile ortakları Osman ve Mustafa tarafından ortaklaşa idare edilirken babaları İsmail'in vefat ettiğini ve babalarının mezradarlık hissesinin kendilerine tevcih edilmesini istemişlerdir. (29 N 1171/ 1758).⁴⁹¹

1210 yılında da Hacı Hafız Hüseyin Halife, kardeşi Ahmed Lütfi ile beraber zâviyenin mezradarlık görevini yerine getirmekte iken, kardeşi Ahmed Lütfi vefat edince ve Ahmed Lütfi'nin çocuğu da olmadığından kardeşinin hissesinin Hacı Hafız Hüseyin kendi üzerine devr edilmesi için saraya dilekçe vermiştir. (3 Şevvâl 1210/ 1796).⁴⁹² Hacı Hafız Hüseyin 9 Safer 1225 (1810)'da Saraya ikinci bir arzuhal vererek Zekeriya Zâviyesi mezradarlığının hums ($\frac{1}{5}$) hissesine sahip olan kardeşi ve ortağı Lutfullah'ın vefatı üzerine hissesinin kendi üzerine verilmesini talep etmiştir.⁴⁹³ 1811'de Hacı Hafız Hüseyin hala görevdedir. Hüseyin bu tarihte saraya yine bir dilekçe vererek, bu defa vakfa ait mezrayı işleyen reâyânın bazısından maktû' bazısından ise öşür alındığını, toplanan maktû'un cüz'î bir miktara karşılık geldiğini ve bu miktarın öşrün yarısına karşılık geldiği için vakfın zor duruma girdiğini bu nedenle durumun düzeltilmesi için Saray'ın yardımını istemiştir. (29 C 1226/ 1811).⁴⁹⁴

Mezranın hissedarlarından Seyyid Hacı Mehmed Galib vefat edince $\frac{1}{4}$ hissesi oğlu Ahmed Rıfat Efendi'ye kalmış, diğer $\frac{1}{4}$ hisse ise müştereki olan Seyyid Mehmed İzzet Efendi'de kalmıştır. (14 Zilkâde 1307/ 1890).⁴⁹⁵

⁴⁹⁰ BOA, *Cevdet Evkâf*, 22691.

⁴⁹¹ BOA, , C. EV, 25958.

⁴⁹² BOA, , C. EV, 3230.

⁴⁹³ BOA, , C. EV, 15957.

⁴⁹⁴ BOA, C.. NF., 463.

⁴⁹⁵ VGMA, *Kastamonu Esas Defteri*, 203, s. 372, Sıra 2662.

Tablo 24: Sultan Orhan’a Ait Vakıf Tarlaları İşleten Aileler (1844)

Aile Adı	Kişi Adı	Mezrû/ Dönüm/ 1844	Mezrû/ Dönüm/ 1845	Yıllık geliri/1844	Yıllık geliri/ 1845	Kaç kuruşa İcare edildiği
..... Oğlu	Mustafa bin Feyzullah	2	2	49,5	70	30
Kökbâri (Gökbari) oğlu	Halil oğlu Halil	2	2	127	200	30
Koca Ahmed oğlu	Mehmed bin Ahmed ve kardeşi Halil	1	1	90	150	10
Doğancı oğlu	Ahmed bin Hasan ve oğlu Halil	2	2	126	200	12
Kocabaş oğlu	Halil bin Veli	2	2	76,5	150	10
Feyzullah oğlu	Feyzullah bin Feyzullah	2		99		8
Banto oğlu	Süleyman bin Osman ve oğlu Osman	3	3	108	80	11
Toplam		14	12	676	850	

2- Mehmed Fakih Zâviyesi

Mehmed Fakih Zâviyesi bir yandan tarikat hizmetleri yaparak halkı manevi yönden kalkındırırken, bir yandan da halka “it’âm-ı taâm” (yemek yedirme) yaparak topluma maddi ve manevi iki cepheli hizmet etmektedir. 1267 (1850-1851) yılına ait bir kayıttan zâviyeye şeyh olma konusunda iki kişi arasında meydana gelen hukuk savaşında zâviyeye atanan kişi ile ilgili olarak Şeyh’in ehl-i ilim ve Halveti Tarikatı’na mensup bir kişi olduğunun vurgulanması zâviyede Halveti Tarikatı hizmeti yapıldığını düşündürmektedir.⁴⁹⁶ Zâviyeye ait olmak üzere Üskübü’ye bağlı Gündoğmuş ve Kadıoğlu köylerinde vakıf mezarlar mevcut olup, bu mezarlardan elde edilen gelirlerle zâviyenin hizmetleri sübvansede edilmektedir. 9 Zilhicce 1304 tarihli bir kayıttan zâviye’nin 1304’lerde hala ayakta durduğu anlaşılmaktadır.⁴⁹⁷ Zâviye H. 1267 yılında mamur bir şekildedir. İlgili kayıttan (1850-51 yılına ait kayıt) vakfın bir yıllık gelirinin 705 kuruş iken zamanla 280 kuruş azalarak 425 kuruşa düştüğü tespit edilmiştir.⁴⁹⁸ Zâviyedeki görevler vakfiye şartlarına göre babadan oğula silsile halinde tevarüs etmektedir. Zâviyenin hâsılatından Şeyh Şîblî Hazretlerinin Tekkesi’ne de gelir tahsis edilmektedir.⁴⁹⁹ Zâviyenin Gündoğmuş ve Kadıoğlu Köyü’nde birer mektebi bulunmaktadır.

Gündoğmuş Köyü Mehmed Fakih Mezrası’nın geliri vakıfta duâgûy (duacı) hizmeti yapanlara tahsis edilmiştir. Duâgûy olan kişiler Şeyh Mehmed

⁴⁹⁶ BOA, C. EV., 10034, Vesika 1-12. / Anadolu’da ve Rumeli’de en fazla yayılan tarikat Halvetilik için bakınız, Saîm Savaş, XVI. Asırda Alevilik, Vadi Yayınları, I. Basım, Mayıs 2002, s. 144-146.

⁴⁹⁷ VGMA, Kastamonu Esas Defteri, 203, s. 308, Sıra 2454.

⁴⁹⁸ BOA, C. EV., 10034, Vesika 1-12.

⁴⁹⁹ VGMA, Kastamonu Esas Defteri, 203, s. 308, Sıra 2454.

Mescîdi'nde belirli günlerde tedris yapmak zorundadır. Bu zorunluluk nedeniyle herkes bu göreve gelememiş ve ehil olmayanlar görevden çıkarılmışlardır.

Vakıfta görevli olan kişilere bakacak olursak şu şekilde sıralama yapabiliriz:

Safer 1108 (1696)'da Kazıoğlu (Kadıoğlu) Köyü Mehmed Fakih Vakfı'na ait mezrada Mehmed adlı kişi mezradar olarak gözükmektedir.⁵⁰⁰

Kadıoğlu Mezrası'na 1 akçe ile mutasarrıf olan Mehmed vefat edince yerine oğlu Ahmed'e, yine mutasarrıf Seyyid Mehmed adlı kişi görevinden ayrılmaya yerine Ömer adlı kişiye tevcih yapılmıştır. (1 Receb 1119/ 1707).⁵⁰¹ Kadıoğlu Köyü'ndeki mezranın mutasarrıfı Mehmed vefat edince görev Seyyid Mehmed adlı kişiye tevcih edilmiştir. (1 Ramazan 1119/ 1707).⁵⁰²

Gündoğmuş Köyü Mezrası'nın ½'sine Hasan adlı kişi mutasarrıf iken Hasan'ın görevinden ayrılmasıyla Şeyh Mehmed adlı kişiye görev tevcihi yapılmıştır. (1 Muharrem 1121/ 1709).⁵⁰³

Gündoğmuş Köyü Mezrası'na Abdullah adlı kişi mutasarrıf iken Mehmed adlı kişi Abdullah'tan görevi devr almış ve bir süre sonra da vefat etmiştir. Mehmed'in vefatıyla vakıfla ilgisi olmayan Ahmed ve Mustafa adlı kişiler mezraya mutasarrıf olmuşlarsa da daha sonra tekrar Abdullah'a görev tevcihi yapılmıştır. (1 Şevvâl 1133/ 1721).⁵⁰⁴

Zâviyenin mütevellisi olan Abdullah adlı kişi vefat edince görevi Süleyman adlı kişiye tevcih edilmiştir. (Zilhicce 1154/ 1742).⁵⁰⁵

Zâviyenin 1/3 hissesine mutasarrıf olan Ahmed bin Mustafa vefat edince çocuğu da olmadığından yerine Şeyh Mahmud adlı kişi, Nâib Şeyh Mehmed arzi ile mutasarrıf ta'yîn edilmiştir. (Receb 1189/ 1775).⁵⁰⁶ Şeyh Mahmud vefat edince yerine oğlu olmadığından Ahmed bin Ahmed (sağır) ve İsmail bin Osman ta'yîn edilmiştir. (1198/1783-1784).⁵⁰⁷ Zâviyenin 1/3 hissesinin ½'sinde mutasarrıf olan zâviyedâr Ahmed bin Ahmed ve İsmail bin Osman adlı kişilerden İsmail vefat edince hissesi oğulları olan Mehmed, Osman, Mahmud, Mustafa ve Ahmed'e Nâib Hüseyin arzi ile devredilmiştir. (1211/ 1796-1797).⁵⁰⁸ Bir süre sonra Mahmud ve Mustafa'nın vefat etmesi üzerine hisseleri kardeşleri

⁵⁰⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1140, s. 42.

⁵⁰¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

⁵⁰² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

⁵⁰³ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

⁵⁰⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

⁵⁰⁵ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 45.

⁵⁰⁶ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1066, s. 41.

⁵⁰⁷ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1066, s. 41.

⁵⁰⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 531, s. 93.

Mehmed, Osman ve Ahmed’e tevcih edilmiştir. (Şa’bân 1211/ 1797).⁵⁰⁹ İki yıl sonra Mehmed’de vefat etmiş ve hissesi kardeşleri olan Osman ve Ahmed’e kalmıştır. (Şa’bân 1213/ 1799).⁵¹⁰

Zâviyenin ½ hissesinin 1/3’üne mutasarrıf mezradar olan Ahmed bin Ahmed vefat edince çocuğu olmadığı için yerine Nâib Mehmed Emin arzı ile Câmi-i Kebir’de (Büyük Câmi) vaazlar veren Şeyh Hacı Ahmed adlı kişi mezradar olmuştur. (1217/ 1802-1803).⁵¹¹ Zâviyenin 1/3 hissesinin ½’sini Ahmed ve Osman bin İsmail adlı kardeşler uhdelerinde bulundururken, Osman vakıftaki hissesini kardeşi İsmail’e bırakmıştır. Osman’ın vakıftan niçin ayrıldığı konusu açıklanmamıştır. (Muharrem 1234/ 1818).⁵¹²

Zâviyedâr Câmi-i Kebir Vaizi Şeyh Hacı Ahmed vefat edince zâviyedeki hissesi büyük oğulları Şeyh Mehmed, Ali, Mehmed Kamil ve Mehmed Latif’e kalmıştır. (1235/ 1819-20).⁵¹³

1851 yılına ait bir kayıda göre zâviyenin zâviyedârlık görevini yapan Asâkir-i Hassa-i Şâhâne’den Mehmed ibni Ahmed Halife vefat edince zâviyedeki hissesi (½ hisseden 1/3 hisse), çocuğu da olmadığı için Müderris Hacı Arif Efendi’ye verilmiştir. Fakat aynı hisse bir süre sonra Sıbgatullah Efendi adlı bir kişiye daha verilmiştir. Böylece her iki kişiye de vakfa hissedarlık konusunda ilâm verilmiştir. Bunun üzerine ataması yapılan iki kişi arasında bir hukuk savaşı başlamıştır. Arif Efendi konuyla ilgili dilekçe vererek Sıbgatullah’ın hisse ile ilgili herhangi bir senedi var mıdır ? İki kişiye birden ilâm verilmesinin anlamı nedir? diye konunun sorgulanmasını ve hissenin tek başına kendisine verilmesini istemiştir. Bunun üzerine duruma Bolu Sancak Meclisi el koymuş ve meclisce yapılan tahkîkât neticesinde Erbâb-ı Vukûf’un görüşleri doğrultusunda, Arif Efendi’nin zâviye hissedarlığını hak etmediği ve Sıbgatullah Efendi’nin ise her yönüyle bu işe layık olduğu konusunda kanaate varılmıştır. Konu dahada netleşmesi için Üskübü Kazası Nâibi Meclis’e celbedilerek sorguya çekilmiştir. Yapılan sorguda Nâib Efendi, aynı hisse için iki kişiye birden nasıl ilâm verdiği kendisine sorulunca, Hacı Arif Efendi’nin kendisine ait nâiblik mührünü elinden gayri meşru olarak alarak adı geçen zâviye hissesinin kendisine verildiğini gösteren bir ilâmı mühürlediğini oysa Sıbgatullah Efendi’ye verilen ilâmın kendi el yazısı ile yazıldığı için gerçeği yansıttığını söylemiştir. Sıbgatullah Efendi’nin vakfiyesinin de zamanla kaybolduğu anlaşılmıştır. Nâib ayrıca Sıbgatullah Efendi’nin Halveti Tarikatı’na mensup olduğunu, Bolu’da fen bilimleri dahil muhtelif ilimleri neşr ve öğretme faaliyetlerinde bulunmuş bir ulema olduğunu ve bu nedenle zâviyedârlık görevine de

⁵⁰⁹ VGMA, Hurûfât Defteri, 531, s. 93.

⁵¹⁰ VGMA, Hurûfât Defteri, 531, s. 93.

⁵¹¹ VGMA, Hurûfât Defteri, 532, s. 28.

⁵¹² VGMA, Hurûfât Defteri, 534, s. 73.

⁵¹³ VGMA, Hurûfât Defteri, 534, s. 73.

son derece layık olduğunu ifade etmiştir. (3 C 1267/1851). Arif Efendi hissinin kendisinden alınması üzerine Padişaha tekrar bir arzuhal yazarak yıllarca devlete hizmet ettiğini şimdi ise yaşlı olduğunu, çocuğu çok ve maaşı az bir halde bulunduğu için adı geçen zâviye hissesine ihtiyaç duyduğunu dile getirmişse de herhangi bir sonuç alamamıştır.⁵¹⁴

Zâviyenin ½ hissesinin 1/3'üne tekâbül eden zâviyedârlık hissesi “vazîfe-i muayyene” ile Sıbgatullah Efendi bin Hasan'a tevcih edilmiştir. (23 R 1286/1869). Vakfın vakfiyesi bu tarihte de mevcut bulunmakta olup, vakfiye şartlarına göre atama yapılmaktadır. Sıbgatullah Efendi'nin vefatıyla yerine oğlu Seyyid Ahmed Şerif ? Efendi'ye tevcih yapılmıştır. (9 Zilhicce 1304/1887).⁵¹⁵

Gündoğmuş Köyü Mehmed Fakih Mezrası Vakfı'nda duâgûy olarak görev yapan kişilere bakacak olursak şunları söyleyebiliriz:

Gündoğmuş Köyü Mehmed Fakih Mezrası'na borca hesabı üzere Abdullah adlı kişi duâgûy olarak atanmışsa da, Abdullah görevinden ayrılınca yerine oğlu Şeyh Mehmed duâgûy olarak ta'yin edilmiştir. (1 Şevvâl 1133/1721).⁵¹⁶ Duâgûy Şeyh Mehmed vefat edince yerine oğulları Ahmed ve Mustafa duâgûy olmuşlarsa da çocukların hissesini Abdioğlu Mehmed adlı kişi kendi uhdesine almıştır. Fakat ne yazık ki Ahmed, Mustafa ve Abdioğlu Mehmed görev için nâ-ehil kişilerdir. Bu nedenle vakıf şartlarına uygun olarak bu kişiler görevden alınarak duâgûy görevine ehil olan Abdullah adlı kişi getirilmiştir. (R. Evvel 1135/1722-23).⁵¹⁷

3- Akkadı Mezrası Vakfı

1283-87 yılları arasında Üskübü'de bulunan vakıfların bedelleri ile ilgili tespitler yapılırken Akkadı Mezrası Vakfı'nın Süleymaniye Câmisi'nin tadrîs-i ulûm-u nâfiyasına meşrûta olduğu belirtilmiştir.⁵¹⁸ Vakfa vaz etmek şartıyla mutasarrıf olan Şeyh Mehmed vefat edince yerine Şeyh Ali'ye görev tevcihi yapılmıştır. (Safer 1133/1720).⁵¹⁹

Vakıftaki bazı görevler ilk dönemlerde gayri resmi olarak işlemekte iken daha sonra görevleri resmileştirme konusunda adım atılmıştır. Nitekim 1141 yılında vakfa bağlı köprünün mütevellisi Mehmed görevini beratsız yapmaktadır. Bu tespit edilince bî-berat olan Mehmed'e berat verilerek görevi kayıta alınmıştır. (B 1141/1729).⁵²⁰

⁵¹⁴ BOA, C. EV., 10034, Vesika 1-12.

⁵¹⁵ VGMA, Kastamonu Esas Defteri, 203, s. 308, Sıra 2454.

⁵¹⁶ VGMA, Hurûfât Defteri, 1069, s. 85.

⁵¹⁷ VGMA, Hurûfât Defteri, 1069, s. 85.

⁵¹⁸ BOA, EV., d., 20298.

⁵¹⁹ VGMA, Hurûfât Defteri, 1069, s. 85.

⁵²⁰ VGMA, Hurûfât Defteri, 1144, s. 58.

Mezraya müteveli olarak 1176’larda da Mehmed Halife adlı kişi atanmıştır.⁵²¹ Mezranın mütevellisi olan Abdullah vefat edince çocuğu olmadığı için yerine Şeyh Mehmed Halife adlı kişi ta’yîn edilmiştir. (Muharrem 1179/1765).⁵²²

Vakıfta “it’âm-ı taâm” işlerine bakmak için de Abdullah adlı kişi ta’yîn edildiği belirtilmektedir. (Muharrem 1105/ 1693).⁵²³

4- Şeref Çiftliği Mezrası Vakfı

Çiftlik Mâmure olarak adlandırılan mevki yakınlarındadır. (R. Ahir 1169/1756).⁵²⁴

Çiftliğe mutasarrıf olan Abdullah’ın görevi Safer 1153’te tecdîd edilmiştir.⁵²⁵ Abdullah vefat edince yerine salih, dürüst bir kişi olan Ahmed Efendi’ye Nâib Seyyid Ahmed arzı ile görev tevcihi yapılmıştır. (Ramazan 1162/ 1749).⁵²⁶

Çiftliğin mutasarrıfı Abdullah vefat edince yerine Ahmed geçmesi gerekirken, ehil olmadığı gerekçesiyle görev, salih bir kişi olarak bilinen Mahmud Halife’ye tevcih edilmiştir. (R. Ahir 1169/ 1756).⁵²⁷

5- Ağsak Dede Mezrası

A’saklar Köyü’nde bulunan önemli bir vakıf yapısıdır. Vakıf muhtemelen bölgede kurulan köprü vakıflarını subvanse etmektedir. Mezranın mutasarrıfı olan Mahmud vefat edince yerine oğlu görevinin başına gelinceye kadar Mustafa adlı kişi vakıfta mezradar olarak görev yapmıştır. Ancak Mustafa görevi sırasında bölge halkına muhtelif zulümler yapmıştır. Bunun üzerine göreve bir süre sonra ehil bir kişi olan Mahmud’un oğlu İbrahim geçmiştir. (Receb 1113/1701).⁵²⁸

6- İlce oğlu Şeyh Ahmed Zâviyesi

Zâviye Gideni Dîvânî’nda bulunmaktadır. Zâviyenin yılda 2 müd hinta ve 1 müd erzen gelirine Mehmed adlı kişi müteveli iken Mehmed, tevliyetinin ½ hissesini 1160 (1747-48)’lerde Ahmed adlı kişiye devr etmiştir.⁵²⁹

⁵²¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1070, s. 62.

⁵²² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1070, s. 62.

⁵²³ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1132, s. 52.

⁵²⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1062, s. 77.

⁵²⁵ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

⁵²⁶ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1055, s. 90.

⁵²⁷ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1062, s. 77.

⁵²⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1132, s. 52.

⁵²⁹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1055, s. 90.

7- Aşlı Hacı Vakfı Mezrası

Vakıf Üskübü'ye bağlı Gideni adlı köyde bulunmaktadır. Vakıf mezrayla ilgili tespit edilen ilk bilgi 1136 yılına aittir. Mezrada günlük nîm akçe ile mutasarrıf olan Ahmed görevinden ayrılınca yerine Şeyh Mehmed'e görev tevcihi yapılmıştır. (1 C. Ahir 1136/1724).⁵³⁰ Vakfın görev silsilesi bir kaç görevli dışında belgelerde net olarak açıklanmamıştır. Nitekim 1724'ten 1746'ya kadar mezrada kimin görev yaptığı net olarak belli değildir. Ancak 1159 R. Evvel'inden önce de Mehmed adlı bir kişi vakfa mutasarrıflık yapmaktadır. Mehmed vefat edince yerine Ahmed Halife'ye görev tevcihi yapılmıştır. (R. Evvel 1159/ 1746).⁵³¹ Mezrada 1165 Receb'inden öncede Mehmed adlı bir kişi görev yapmaktadır. Mehmed görevinden ayrılınca yerine mezranın (diğer) mutasarrıfı Ahmed'in de rızası alınarak Şeyh Mehmed adlı kişiye görev tevcihi yapılmıştır. (Receb 1165/1752).⁵³²

8- Kılavuz Mezrası Vakfı

Kılavuz Mezrası Vakfı ilk dönem kayıtlarında Kılavuz Mezrası adı ile geçmekte iken daha sonraları Kılavuz Kadiya Mezrası olarak tesmiye edilmiştir. Vakfa ait mezralar Üskübü'de Yaka olarak adlandırılan mevkiye ve Gideni Dîvânı'nda bulunmaktadır. Mezranın işlerini günlük 1 akçe ile bazı mezradarlar (isimleri belirtilmemiş) görmektedir. Bu mutasarrıflar vefat edince yerine Nâib Davud arzı ile Ahmed adlı kişi mezradar ta'yîn edilmiştir. (Zilhicce 1110/ 1699).⁵³³

Mezrada duâgûy olmanın şartı mezranın tekkesinde "it'âm-ı taâm etmek"tir.⁵³⁴ Mezrada duâgûy olan ve Hisar Mahallesi Mescidi'nde müezzinlik yapan Ahmed adlı kişinin görevi 1 Muharrem 1117 (1705)'te tecdîd edilmiştir.⁵³⁵ Mezraya duâgûy olarak atanan Ahmed görevinden ayrılınca Şeyh Mehmed duâgûy olarak atanmıştır. (1 C. Ula 1130/ 1718).⁵³⁶

Kılavuz Mezrası'nın Gideni Dîvânı sınırlarındaki bölümüne mutasarrıf olan Şeyh Mehmed vefat edince yerine oğlu Şeyh Ahmed adlı kişi ta'yîn edilmiştir. (1 Şa'bân 1133/ 1721).⁵³⁷

⁵³⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

⁵³¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1055, s. 90.

⁵³² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1055, s. 90.

⁵³³ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1140, s. 42.

⁵³⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

⁵³⁵ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

⁵³⁶ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

⁵³⁷ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

9- Hacı Dilâver Vakfı Mezraası

Üskübü Kazası’na bağlı Günebakan Köyü’nde bulunan bu mezrada adından anlaşılacağı üzere Dilâver Ağa tarafından vakfedilmiştir. Mezranın 1/3 hissesini uhdesine almış olan Halil adlı kişi vefat edince yerine çocuğu da olmadığından Seyyid Mehmed Sadullah bin Seyyid Selim adlı kişi atanmıştır. (Şa’bân 1226/1811).⁵³⁸

10- Hacı Davud Vakfı Günyaka Mezrası

Üskübü Kazası’na bağlı Günyaka ve Kemerniyaka denen mevkilerde Hacı Davud Vakfı’na ait bazı vakıf mezzaralar bulunmaktadır.

Vakfın Günyaka Mezrası’nda günlük nîm akçe ile mezzadar olan Abdullah vefat edince, yerine Şeyh Mehmed Abdullah adlı kişiye görev tevcihi yapılmıştır. (Şa’bân 1139/ 1727).⁵³⁹

Mezranın mezzadarı olan Mehmed görevinin gereklerini yerine getirmeyince görevinden alınarak yerine Nâib Ahmed arzı ile Şeyh Nurullah adlı kişi göreve getirilmiştir. (R 1140/ 1727).⁵⁴⁰

Mezzadarlığı Mehmed isimli kişi yaparken görevini terk edince yerine Şeyh Nurullah’a tevcih yapılmıştır. (Muharrem 1151/1738).⁵⁴¹ Mezzayı günlük nîm akçe ile tasarruf eden Şeyh Nurullah vefat edince yerine Nâib Mehmed Emin arzı ile oğlu Hasan’a tevcih yapılmıştır. (Muharrem 1182/ 1768).⁵⁴² Mezzayı günlük nîm akçe ile tasarruf eden Şeyh Hasan da vefat edince yerine ammisi Hüseyin’e tevcih yapılmıştır.⁵⁴³ Mezzaya S 1189 (1775)’te Hüseyin Halife mezzadar olarak ta’yîn edilmiştir.⁵⁴⁴

Mezzarda mutasarrıf olan Hüseyin vefat edince yerine oğulları Halil, Ali ve Mustafa adlı kişiler müşterek olarak ta’yîn edilmiştir. (B 1198/ 1784).⁵⁴⁵

11- Hacı Davud Vakfı Kemerniyaka Mezrası

Hacı Davud Vakfı’nın Kemerniyakası’nda Hass-ı hümayûn arazileri içinde 2 müdlük yaylası bulunmaktadır. Mutasarrıf olan kişi vakfın başında durmayıp

⁵³⁸ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 534, s. 73.

⁵³⁹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1143, s. 75.

⁵⁴⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1144, s. 58.

⁵⁴¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

⁵⁴² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1070, s. 62.

⁵⁴³ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1070, s. 62.

⁵⁴⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1065, s. 75.

⁵⁴⁵ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1066, s. 41.

Üskübü dışında yaşadığı için Mehmed'in uhdesinden alınan mezradarlık Abdullah adlı kişiye verilmiştir. (1 Muharrem 1133/ 1720).⁵⁴⁶

12- Aşağıkaraköy Mezraları

Aşağıkaraköy adı verilen mezralar, Aşağıkaraköy ahalisinin gelip geçtiği bir mevkide bulunmaktadır. Mezranın geliri buradan gelip geçen halka dağıtılmaktadır. Mezra Eşkinci tımara mutasarrıf olan Derviş Mehmed ve Hüseyin adlı iki kişi tarafından usulsüzce (bilâ-sened) zapt edilmişse de daha sonra bu kişilerin uhdesinden alınarak Mehmed Halife ve Süleyman adlı kişilere tevcih yapılmıştır. (1 Şevvâl 1132/1720).⁵⁴⁷

13- Yusuf Fakı Zâviyesi Vakfı

Vakfın Karaköy'de 1 adet tarla ve 1 aded menzil, Avlıyan'da ise 1 adet tarla gelirleri bulunmaktadır.⁵⁴⁸ Avlıyan Dîvânı'nda bulunan mezranın mutasarrıfı Şeyh Ali adlı kişi iken, Şeyh Ali görevinden ayrılmış ve yerine Hüseyin adlı kişiye tevcih yapılmıştır. (1 Muharrem 1131/1718).⁵⁴⁹

Yukarıkaraköy Dîvânı Hacı Ahmed Ağa Câmisi imamı Hacı Şakir Efendi'nin oğlu Şeyh Ali Efendi "şeyh ve postnişin" olup İlyas Dede Vakfı'ndan aldığı yıllık 200 kuruş gelir yanında, Yusuf Fakı Vakfı'ndan da yılda 60 kuruş gelir elde etmektedir.⁵⁵⁰

14- Bulgarlıoğlu Vakfı Mezrası

Bulgarlıoğlu Mezrası Vakfı Çilmi Dîvânı sınırları içerisinde bulunmaktadır. Mezranın adı bazı belgelerde Çubuk Bulgarlıoğlu Mezrası veya Bulgar oğulları Mezrası olarak da geçmektedir. 1251 yılına ait bir kayıttan vakfın gelirinin yıllık 50-60 kuruş civarında olduğu ve vakfın Üskübü Kazası'nda bulunan medreseye merbut bulunduğu anlaşılmaktadır. (25 Şa'bân 1251/ 1835).⁵⁵¹ Vakıf şartları içerisinde Çilmi Köyü Câmisi'nde ve Üskübü merkez câmisinde vaz etmek şartı da bulunmaktadır.

Mezraya Çilmi Câmisi'nde vaz etmek üzere mutasarrıf olan Şeyh Mehmed vefat edince yerine Şeyh Mehmed bin Bulanık'a tevcih yapılmıştır. Yine vakıf mezrada Üskübü merkez câmisi'nde vaz etmek üzere mutasarrıf olan Şeyh Mehmed vefat edince yerine oğlu Şeyh Ahmed'e, Tekke'de (muhtemelen Şeyh

⁵⁴⁶ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

⁵⁴⁷ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

⁵⁴⁸ BOA, *EV..d.*, 10900, Varak 3.

⁵⁴⁹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

⁵⁵⁰ BOA, *ML. VRD. TMT*, 4959.

⁵⁵¹ BOA, *C. EV..*, 12618.

Şiblî Tekkesi) tekkenişin olmak üzere tevcîh yapılmıştır. (1 Şa’bân 1133/1721).⁵⁵²

Vakıf mezradarı Şeyh Hacı Ali Efendi vefat edince yerine bir başka birisinin mezradar olması için Padişah’a arz verilmiştir. (25 C 1144/1731).⁵⁵³

Vakfın mezradarı olan İmam İbrahim Halife vefat edince yerine bu işe son derece layık olan Şeyh Hıfzı Mehmed Efendi “vazîfe-i muayyene” ile mezradar ta’yîn edilmiştir. (Evâsıt-ı Şa’bân 1162/ 1749).⁵⁵⁴ Vakfın mezradarı Seyyid Ahmed bin Hüseyin Halife vefat edince yerine Seyyid Hafız Ahmed bin İsmail Halife mezradar olarak ta’yîn edilmiştir.(25 Şa’bân 1251/1835).⁵⁵⁵

15- Ketenciler Köyü Vakıf Tarlası

Ketenciler Köyü’nün bugün Üskübü sınırları içerisinde bulunan Hatiplike-tenciler Köyü’nün Ketenciler bölümünü temsil ettiği düşünülmektedir.

Ketenciler Köyü’nde Hacı Dilâver Ağa Câmisi Hatib Vakfı’na ait 1 adet menzil (ev), Molla Fenârî Câmisi Vakfı’na ait 1 adet tarla bulunmaktadır. (1256/1840-41).⁵⁵⁶ Belgelerden vakıf tarlanın 1 dönüm miktarı olduğu tespit edilmiştir. Tarla Latif Efendi’nin kızı Havva’nın uhdesinde bulunmaktadır. (5 R. Evvel 1281/1864).⁵⁵⁷

16- Kümile Hacı Vakfı Mezrası

Kümile Mezrası Üskübü’ye bağlı olmakla beraber, mezranın bugün nerede bulunduğu tespit edilememiştir. Mezranın hangi kurumları sübvansede ettiği ile ilgili herhangi bir veri de tespit edilememiştir. Vakıf mezraya mutasarrıf olan Mehmed adlı kişi vefat edince yerine oğlu Ahmed’e mezradarlık tevcîhi yapılmıştır. (1 Receb 1119/ 1707).⁵⁵⁸

17- Şeyh Musa Zâviyesi Vakfı

Ramazan 1109 (1698)’de zâviyeye zâviyedâr olarak Süleyman adlı kişi atanmıştır.⁵⁵⁹ Zâviyenin mezradarlığını Zilhicce 1110 (1699)’da Mehmed adlı kişi yaparken, mezradarlık görevi Mehmed’in üzerinden alınıp günlük 1 akçe ile Mehmed ve Süleyman adlı iki farklı kişiye müştereken tevcîh edilmiştir. Mehmed’in

⁵⁵² VGMA, Hurûfât Defteri, 1069, s. 85.

⁵⁵³ BOA, C. EV., 22221.

⁵⁵⁴ BOA, C. EV., 2148.

⁵⁵⁵ BOA, C. EV., 12618.

⁵⁵⁶ BOA, EV.d., 10900, Varak 3.

⁵⁵⁷ BOA, EV.d., 10900, Varak 3.

⁵⁵⁸ VGMA, Hurûfât Defteri, 1069, s. 85.

⁵⁵⁹ VGMA, Hurûfât Defteri, 1140, s. 42.

zâviyedârlığı niçin bıraktığına ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.⁵⁶⁰ Ancak 1698-1699 yıllarında zâviyede görev yapan dört farklı kişinin göreve atanması ve zâviyedârlık görevini bırakanlarla ilgili vefat gibi nedenlerle görevden el çekme kayıtlarının bulunmaması vakıfta bir takım sorunların yaşandığının göstergesi olmalıdır.

18- Ca'fer Mezrası Vakfı

Mezra Üskübü Kazası'na bağlı Kemângûn Köyü'nde göl yakınlarında bulunmaktadır. Mezraya 1 akçe ile mezradarlık yapan Hüseyin Fakih adlı kişi vefat edince yerine Kadı Şa'bân'ın arzı ile Ali adlı kişiye tevcih edilmiştir. (Cemaziye'l-....1110/ 1698).⁵⁶¹

19- Kemângün Mezrası Vakfı

Belgelerde Kemângün Mezrası olarak adlandırılan vakfın Kemângün Köyü'nde bulunduğunu düşünmekteyiz. Kemângün Köyü'nde, daha önce örneklerini verdiğimiz üzere birden fazla vakfa subvansiyon yapan arazi bulunmaktadır. Bu vakıflar İlyas Dede Vakfı ve Cafer Mezrası Vakfı olarak iki şekilde kategorize edilebilir.

Kemângün Mezrası'nın zâviyedârı olan Şeyh Hacı Ali vefat edince yerine Şeyh Abdullah geçmiştir. (Cemaziye'l-.....1144/ 1731).⁵⁶² Şeyh Abdullah 1756 yılına kadar görevine devam etmiştir. Abdullah'ın da ölümüyle yerine biraz önce adı geçen Şeyh Hacı Ali'nin oğlu Mahmud Halife mutasarrıf olmuştur. (R. Ahir 1169/ 1756).⁵⁶³

Mezraya mutasarrıf olan Şeyh Mahmud bin Şeyh Ali vefat edince yerine çocuğu da olmadığı için yerine Nâib Şeyh Hacı İsmail arzı ile Şeyh Mehmed bin Şehabeddîn adlı kişi atanmıştır.(1247/ 1831-32).⁵⁶⁴

20- Dedepiri Mezrası

Dedepiri Mezrası Karaköy Karyesi'nde bulunmaktadır. Mezraya Durdu isimli kişi mutasarrıf iken Durdu vefat edince yerine oğlu Mehmed geçmesi gerekir iken Hasan adlı kişi usule aykırı olarak görevi kendi üzerine almışsa da duruma müdahale edilerek, görevin tekrar günlük 1 akçe ile Mehmed'e tevcih edilmesi sağlanmıştır. (1 Muharrem 1121/ 1709).⁵⁶⁵

⁵⁶⁰ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1140, s. 42.

⁵⁶¹ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1140, s. 42.

⁵⁶² VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1073, s. 44.

⁵⁶³ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1062, s. 77.

⁵⁶⁴ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 536, s. 77.

⁵⁶⁵ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

f) Üskübü Vakıflarının 19. Yüzyıl Sonlarında Durumu

Osmanlı Devleti’nde 1254 (1838) yılında vakıfların ferâğ ve intikâli konusunda bir karar alınarak ferâğ muamelelerinin, evkâf nezâretinden ta’yîn edilen güvenilir muhamminler ve ebniye müdürü tarafından gönderilecek memurlar tarafından mülkün gerçek değeri tespit edildikten ve mülk bina ise şeyhülislamlıkça kıymeti takdir edilerek izin verildikten sonra satış işlemlerinin yapılması kararlaştırılmıştır. Bunun en önemli nedeni vakıflara ait ev, dükkan gibi mahlûl gayrimenkûllerin taliplerine müzâyede usulü ile tevcih edilmesi gerekirken, bu usule riayet edilmeyip iltimas, rica ve düşük fiyat ile verilmeye başlanması ve vakıf malların zarara uğramaya başlamasıdır. Vakıf emlakın alınıp satılması muamelelerinden alınan harçlar konusunda yapılan bir takım yolsuzlukların da önüne geçmek için daha önce vakıf ferâğından alınan % 10’luk harç % 3’e, , intikâlden alınan % 5’lik harç ise % 1,5’a indirilmiştir. Ferâğ ve intikâl işlemlerinden alınan sözkonusu harçlar ve mahlûlat peşinatı (muaccele) nın yarısı Evkâf-ı Hümâyûn Hazinesi’ne, diğer yarısı ise mütevellî, cabi ve katip gibi görevlilere verilmektedir. Buradaki amaç hazinede birikecek olan bu paralarla tamire muhtaç vakıfların onarımının sağlanmasıdır.

Anadolu ve Rumeli’de bulunan vakıfların yıllık muhasebeleri görülürken vakıf gelirlerinden yazıcı maaşı (maaş-ı muharrir), muhasebe harcı vs. adlar altında da bazı meblağlar tahsil edilmiştir. Harçlar vakıf mütevellîleri ve diğer görevliler, mahallin kadı ve meclisi ile evkâf-ı hümâyûn hazinesinin karşılıklı çıkarları dikkate alınarak makul bir ölçüde belirlenmiştir. Mali durumu iyi olmayan vakıflar ile gelirleri hitâbet, imâmet, müderrislik, müezzinlik gibi hizmetlere hasr edilmiş tekke ve zâviyelerin gelip geçen yolcularına tahsis edilen arazi vakıflardan belirtilen harçlar ın alınmaması kararlaştırılmıştır.⁵⁶⁶

Üskübü Kazası sınırları içerisinde bulunan vakıflara ait arazi ve evlere (menzil) mutasarrıf kişilerin sahip oldukları tarla ve evlerin çoğu, intikâl yoluyla tasarruf edilmiş vakıflardır. Ancak Üskübü’de bu tür gayrimenkûlleri “intikâl etmek ve almak” gibi bir adet olmadığından bütün vakıf olan ev ve arazilerin senetleri (temessük) Bolu Sancağı Muaccelât Nâzırı Mehmed Galib Efendi ve ilgili vakıfların mütevellî ve kaymakamları eliyle yeniden elden geçirilerek kayıt altına alınmıştır. Senetler Muaccelât Nâzırı, mütevellî ve kaymakamlar tarafından mühürlenerek sahiplerine verilmiş ve Muaccelât Nâzırı eliyle Üskübü vakıflarından elde edilen harçlardan toplam 986 kuruş 15 parelik kısım hazineye gönderilmiştir. (9 C 1256/1840).⁵⁶⁷

⁵⁶⁶ Ali Akyıldız, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilatı’nda Reform (1836-1856)*, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1993, s. 154-156.

⁵⁶⁷ BOA, EV..d., 10900, Varak 3.

Kaza'da bulunan Dilâver Ağa Câmisi Vakfı'na ait 2 dönüm tarlanın mahlûl-u muaccesi 330 kuruştur. Yine Dilâver Ağa Câmisi Vakfı'na ait olan Hacı Derviş Ahmed menziline ait arsanın mahlûl-u muaccesi ise 20 kuruştur. Her iki gayrimenkûlün mahlûlü muaccesinden 35 kuruş “rusûmât-ı âdi”, 17,5 kuruş ise harc-ı istifâ (harç) alınmıştır. (17 Safer 1255/ 1839).⁵⁶⁸

Tablo 25: Üskübü Kazası'nda Bulunan Vakıflara Ait Gayrimenkuller ve Harç Miktarları (1256/ 1840-41)⁵⁶⁹

Vakfa Ait Gayrimenkûlün Türü	Vakfın Adı	Gayrimenkûlün Bulunduğu Yer	Vakıf Mutasarrıfına Geçiş Şekli	Harç Miktarı
Tarla	Zekeriya Zâviyesi Vakfı Çayırılıcuma Köyü	Çayırılıcuma Köyü/ Milânözü Nahiyesi	İntikâl	104,5
Menzil	Zekeriya Zâviyesi Vakfı Çayırılıcuma Köyü	Çayırılıcuma Köyü/ Milânözü Nahiyesi	İntikâl	60
Tarla	Milân Nehri Köprüsü Vakfı	Karaköy	İntikâl	163
Tarla	Asaklar Mezraası Vakfı	Ortaköyü	İntikâl	42,5
Menzil	Asaklar Mezraası Vakfı	Ortaköyü	İntikâl	96
Tarla	Asaklar Mezraası Vakfı	Köseler Köyü	İntikâl	25,5
Tarla	Asaklar Mezraası Vakfı	Doğancılar Köyü	İntikâl	16
Menzil	Asaklar Mezraası Vakfı	Doğancılar Köyü	İntikâl	24
Tarla	Asaklar Mezraası Vakfı	Çayırılı Köyü	İntikâl	51,5
Menzil	Asaklar Mezraası Vakfı	Çayırılı Köyü	İntikâl	84
Tarla	Asaklar Mezraası Vakfı	Mehmedce Köy	İntikâl	36,5
Menzil	Asaklar Mezraası Vakfı	Mehmedce Köy	İntikâl	60
Tarla	Mehmed Fakih Zâviyesi Vakfı	Üskübü Kazası Civarında	İntikâl	136,5
Tarla	Mehmed Fakih Zâviyesi Vakfı	Kadıoğlu Köyü	İntikâl	394,5
Menzil	Mehmed Fakih Zâviyesi Vakfı	Kadıoğlu Köyü	İntikâl	156
Tarla	Hızır Mezraası Vakfı	Arabacı Köyü	İntikâl Ve Ferâğ	517
Tarla	Hızır Mezraası Vakfı	Fidânî Köyü	İntikâl	190
Tarla	Hızır Mezraası Vakfı	Ahmedciler Köyü	İntikâl	61,5
Tarla	Yusuf Fakı Zâviyesi	Karaköy	İntikâl	124,5

⁵⁶⁸ BOA, EV..d., 10900, Varak 1.

⁵⁶⁹ BOA, EV..d., 10900, Varak 3.

Menzil	Yusuf Fakı Zâviyesi	Karaköy	İntikâl	144
Tarla	Yusuf Fakı Zâviyesi	Avlıyan Köyü	İntikâl	35
Tarla	İlyas Mezraası Vakfı	Arabacı Köyü	İntikâl	165,5
Tarla	İlyas Mezraası Vakfı	Fidâni Köyü	İntikâl	50
Tarla	İlyas Mezraası Vakfı	Çilmi ve Ahmedçiler Köyü	İntikâl	75
Tarla	Bulgarhoğlu Mezraası Vakfı	Hatib Köyü	İntikâl	160,5
Tarla	Kılavuz Kadiya Mezraası Vakfı	Yaka Köyü	İntikâl	192
Tarla	Dilâver Ağa Câmisi Hatib Vakfı	Hatibler Köyü	İntikâl	82,5
Menzil	Dilâver Ağa Câmisi Hatib Vakfı	Hatibler Köyü	İntikâl	96
Tarla	Dilâver Ağa Câmisi Hatib Vakfı	Kürtler Köyü	İntikâl	52,5
Tarla	Dilâver Ağa Câmisi Hatib Vakfı	Üskübü Kazası Civarında	İntikâl	181,5
Menzil	Dilâver Ağa Câmisi Hatib Vakfı	Ketenciler Köyü	İntikâl	60
Tarla	Molla Fenârî Câmî Vakfı	Ketenciler Köyü	İntikâl	105
Tarla	Molla Fenârî Câmî Vakfı	Kemer Köyü	İntikâl	44
Tarla	Molla Fenârî Câmî Vakfı	Fidâni Köyü	İntikâl	86,5
Tarla	Şemsi Ahmed Paşa Câmî-i Şerifi Vakfı ⁵⁷⁰	-	İntikâl	74
Genel Toplam				3947,5

⁵⁷⁰ Şemsi Ahmed Paşa Bolu’da Beylerbeyilik yapmış bir kişidir. Bolu idaresi O’nun zamanında bozulma göstermiştir. Şemsi Paşa çok hızlı bir şekilde terfi etmiş ve Bolu’dan Şam Beylerbeyliği’ne, oradan Anadolu, daha sonra da Rumeli Beylerbeyliği’ne yükselerek Saray-ı Hümâyûn’a girmiş ve Müşâvir-i Hass-ı Pâdişâhî olmuş, hırslı bir kişidir. İmâret Camii adı verilen bir cami inşa ettirmiş, etrafına kargir bir medrese ve imârethâne yaptırmıştır. Midhat Kemal Bey, *Ayanlar Devrinde Bolu*, s. 26-27.

Tablo 26: Üskübü Vakıflarından Elde Edilen Harçların Tafsili (1256/ 1840-1841)⁵⁷¹

Üskübü Kazası'nda Bulunan Vakıflardan Alınan Harç Miktarı	3947,5 kuruş
Muaccelât Nâzırı'na tahsis edilen miktar	986 kuruş 15 pare
Layiha Gereğince Evkâf Hademesi hissesi	1973 kuruş 10 pare
Kalan / Hazine'ye Bırakılan Miktar	986 kuruş 15 pare

Üskübü bölgesinde (Nahiyesi) bulunan vakıfların 1283 yılından 1287 yılına kadar 5 yıllık bedelâtının miktarı ve hasbe'l irâde icra olunan tahmîsinin ve bu vakıfların mütevellilerinin isimleri ise şu şekildedir:⁵⁷²

⁵⁷¹ BOA, EV..d., 10900, Varak 3.

⁵⁷² BOA, EV..d., 20298.

Tablo 27: Üskübü’deki Vakıfların Bedelât ve Tahmîsât Miktarları ile Müttevellileri (1283-1287)⁵⁷³

Numara	Vakfın Adı	Vakfın şartları	Bedelât Miktarı					Bedelât Miktarı Toplam	Tahmîsât Miktarı (1/5)	Vakfın Müttevellisi
			1283	1284	1285	1286	1287			
116	Hızır Mezraası Vakfı		787	923	890	1132,5	1156,5	4889	977,5	Vakf bedeli Evkâfî Hümayûn Hazinesine gönderilmiştir.
117	Basal oğlu Vakfı	Melen Köprüsünün tamerine meşrûta	356,5	360	374	459	505	2054,5	411	Vakfın müttevellisi Sunullah Efendi'nin vefatıyla yerine oğlu Şems Efendi'nin göreve tevcihi arz edilmişse de görevin alan zata geçmediği.
118	Şeref Çiftliği Vakfı	İmam ve müezziniğe meşrûta	93	92 kuruş 10 pare	100	166	200,5	652 kuruş 10 pare	130	Mehmed Emin Efendi'nin uhdesinde bulunmaktadır.
119	Karaköy'de Yusuf Fakı Mezraası Vakfı		263	249 kuruş 10 pare	268	358 kuruş 10 pare	380	1518 kuruş 20 pare	303,5	Vakf bedeli Evkâfî Hümayûn Hazinesine gönderilmiştir.
120	Akkadı Mezraası Vakfı	Süleymaniye Câmisi'nin tadrîs-i ulûm-u nâfiasına meşrûta	1766,5	1830,5	1770	2636	2873	10876	2175	Hüseyin Zühdü Efendi uhdesinde bulunmaktadır
121	İlyas Mezraası Vakfı	Yukarı karaköy Câmisi'nin vaizliğine meşrûta	1320	1284,5	1372	1554,5	1582	7113	1422,5	Ali ve Osman efendilerin uhdesinde bulunmaktadır.
122	Gündoğmuş Köyü'nde bulunan Mehmed Fakih Zâviyesi Vakfı		1316,5	1365	1328	2155	2225,5	8390	1678	Vakfın 1/2'si ile diğer yarısının 1/3'üne Sunullah Efendi mutasarrıf olup, geri kalan kısmı Evkâf-ı Hümayûn Hazinesi'ne gönderilmiştir.

⁵⁷³ BOA, EV..d., 20298.

123	Kırcada Dilâver Ağa Câmisi'nin imam, hitâbet Hacı Ahmed Paşa Mektebi'nin Muallim-i Sıbyân Vakfı		1316,5	1300	1292	1474	1482	6864,5	1373	Ali Efendi'nin uhdesindedir.
124	Milânözü Köyü'nde Zekerıyya Zâviyesi Vakfı		696,5	781 kuruş 10 pare	734	984	1032	4228 kuruş 10 pare	845,5	Vakfa Mehmed İzzet, Çalib, Raif ve Abdülhalim mutasarrıftır.
125	Çilmi Divânı'nda Bulgarlıoğlu Mezraası Vakfı		566,5	605 kuruş 10 pare	578	694,5	729	3173 kuruş 10 pare	634,5	Vakfa mutasarrıf Ahmed Efendi'nin vefatıyla yerine İsmail Efendi gelmiştir.
126	Kırca Köyü'nde Hacı İvaz Mezraası Vakfı		263	315	302	421	473	1774	354,5	Vakfa mutasarrıf Ahmed Efendi'nin vefatıyla yerine İsmail Efendi gelmiştir.
127	Üskübü Nahiyesi'nde İncezâde Zâviyesi Vakfı		733	857 kuruş 10 pare	792	1026	1040,5	4449 kuruş 10 pare	889,5	Osman Efendi'nin uhdesindedir.
128	Konrapa'da Asaklar (namı diğer A'dacık Dede) Mezraası Vakfı	Üskübü Nahiyesi'nin de tevliyyete meşrûta	543	614 kuruş 10 pare	606	742 kuruş 10 pare	790 kuruş 10 pare	3295 kuruş 30 pare	659	Hasan, Hüseyin ve Mustafa adlı kişiler vakfa mutasarrıftır.
129	Kılavuz Kadıya Mezraası Vakfı		176,5	177,5	192	233	247,5	1026,5	205	Vakfın 1/2'si ile 1/8'ine Halil Efendi mutasarrıf olup, geri kalan kısmı Evkâf-ı Hümâyûn Hazinesi'ne gönderilmiştir.
yok	Amelecilik Vakfı	Üskübü Nahiyesi'nin de	900	1010	1050	920	1100	4980	996	Melen Nehri üzerindeki köprü'nün tamirinde amelecilik hizmetinde bulunan kişilerin aşarına mutasarrıftır. Ameleler hizmetleri karşılığında vakıf arazilerin aşarını 89 yılı sonuna kadar almışlardır.

g) Üskübü’de Ölüm felsefesi ve Osmanlı Mezar Taşları

1- Techîz-Tekfîn ve Iskât-ı Devir

Üskübü’nün 14. yüzyıldan itibaren Türk-İslam topluluklarının iskanına açılması, bölgenin Türk-İslam karakteristiği taşımasında önemli bir etken olmuştur. Nitekim bölgede yapılan sayımlarda çok düşük miktarda gayri Müslim vatandaş tespit edilmesi bu yargımızı desteklemektedir.

Osmanlı toplumunun genelinde olduğu gibi Üskübü’de de yaşayan insanlar ölmeden önce ölüme, öbür dünya için birtakım hazırlıklar yapmıştır. Bu hazırlıkların başında vakıflar bölümünde belirttiğimiz câmî, mescîd, çeşme, mekteb, su yolu gibi hizmetler gelmektedir.

Üskübülüler’in bazıları ise ölmeden önce vasiyet bırakarak, öldüklerinde techîz ve kefenlenmeleri ve kazaya kalmış namaz ve oruçlarının Allah tarafından bağışlanmasına vesile olması için (iskât ve devir) miraslarından para tahsis etmişler, devlette bu vasiyetlerin yerine getirilmesinde gerekli tedbirleri almıştır.

Tablo 28: Üskübü’de Techiz-Tekfin ve Iskatı Devir Ücretleri
(1303-1318/ 1885-1901)⁵⁷⁴

Köy	Vefat eden	Toplam Serveti	Techiz tekfin
Yukarıkaraköy	Mehmed Emin bin Hüseyin bin Abdullah	4053	200
Aşağı Mîlân Dîvânı Aynalı Köyü	Tiryaki oğlu Hüseyin bin Hasan	3650	60
Orta Mîlân Dîvânı Gideni Köyü	Tenbelcioğlu Hasan bin Hasan bin Abdullah	2040	60
Aynalı Köyü	Nâzo bin Abdullah	2983	200
Mîlânbağı Mahallesi Kiptî	Fatma binti Abdullah	1225	209
Orta Mîlân Dîvânı Şeran Köyü	Osman Çavuş bin Mustafa bin Abdullah	2829	100
Avlıyan Köyü	Laz Salih Ağa bin Abdullah	7148	300
Arabacı Dîvânı Nefsi Arabacı Köyü	Emet (Ümmet) oğlu Mehmed bin Mehmed	3713	162
Orta Mahalle	Kethüda oğlu İbrahim bin Halil bin Abdullah	5186	300
Orta Mahalle	Mahmud Ağa bin İbrahim	2354	300
Yukarıkaraköy	Yabancıoğlu Ali bin Mehmed	2872 kuruş 30 pare	400
Arabacılar Dîvânı Mûminler Köyü	Veli Çavuş bin Tahir bin Abdullah	5222 kuruş 20 pare	300
Fîdânî Dîvânı Canikli Köyü	Canikli oğlu Mehmed bin Abdullah	4388	300
Orta Mahalle	Laz oğlu İzzet Ağa bin Yusuf bin Abdullah	5197	350
Aşağıkaraköy Kahveyanı Köyü	Mehmed bin Ali Efendi bin Abdullah	2096 kuruş 20 pare	80
Tarla-i Aynalı Köyü	Hadice binti Osman bin Abdullah	792	200
Asaklar Dîvânı Çermik Köyü	Karabiyik oğlu Hüseyin bin Hüseyin bin Abdullah	2070	60
Fidânî Dîvânı Kürtler Köyü	Hüseyin bin Hasan bin Abdullah	8352	140
Fidânî Dîvânı Kürtler Köyü	Hasan Ağa bin Ahmed bin Abdullah	7401	400
Aynalı Köyü	Çerakese'den Selim bin Abdullah	690	400 devr-i iskatla beraber

⁵⁷⁴ DKS 1141, Nr. 457 409, 467. / DKS 1145, Nr. 45-46, 70-71, 226, 147-148 7, 293, 278, 202, 211, 275, 274. / DKS 1155, Nr. 28, 26, 88, 72. / DKS 1161, Nr. 26, 168.

2- Mezar Taşları

Osmanlı mezar taşları kişinin sadece adı soyadı ve mesleği ile ilgili veriler değil aynı zamanda süslemeleri, duygusal ve şiirsel beyitleriyle tam bir sanat eseridir. Kadın mezarları genelde çiçeklerle bezenerek erkek mezarları ise kişinin mesleki statüsüne göre muhtelif başlık biçim ve sembollerle tezyin edilmiştir.⁵⁷⁵ İslam literatüründe ölen kişilere sadece mevtanın adı yazılı bir taş dikilerek yetinilmesi öğütlenmesine rağmen, halk bu konuda bir sınır tanımamış, mezar taşlarına ölenin adını, soyadını, nereli olduğunu, doğum ve ölüm tarihlerini, ölen için “fatiha” isteklerini, şiirleri, beyitleri, özdeyişleri yazdırarak; defnedilen kişinin ölüm nedenini, sürdürdüğü hayatın mutsuzluğunu vs. durumları dramatik ve dokunaklı biçimlerde ifade etmiştir.⁵⁷⁶

Osmanlı’larda mezar taşı geleneği çok eski dönemlerden başlayıp diğer Müslüman ülkelerde benzeri görülmeyen bir sanat eseri kimliği kazanmıştır. Mezar taşları ölenin cinsiyetine göre yapılmış, erkek mezarlarında başlık, kadın mezarlarında süslemeler ön plana çıkartılmıştır.

Erkek mezarlarındaki başlıklardan, büyük sarıklı olanlar ulema ve paşaları, uzun külah üzerine sarık tasvirli, Derviş ve Tarikat Şeyhlerini, sadece ince sarıklılar köy ağalarını, üstü geniş ve altı dar kavuk biçiminde olanlar ise mezarın Yeniçeri Ağalarının mezarı olduğuna işaret etmektedir.⁵⁷⁷

Üskübü’de bulunan tarihi mezar taşları muhtelif yerlerde dağınık bir şekilde bulunmaktadır.

Mezar taşlarında ölenin aile adı, kişi adı, ölüm tarihi, dua ve şiirlerin yanı sıra muhtelif şekiller de bulunmaktadır. Telifisi mümkün olmayacağı için işlemleri, yazıları, içerikleri ile birer kültür hazinesi olan bu canlı tarihi kalıntıların mutlaka bir araya toplanıp koruma altına alınması gerekmektedir.

Üskübü’de kitabe bulunan belli başlı mezarlıklar şunlardır: Beçiyörükler Köyü Sultan Orhan Câmisi bitişiğindeki mezarlık, Alacamescîd, İshaklar ve Dikmeli köyleri ortak mezarlığı, merkezde belediye bitişiğinde bulunan Ağalar Mezarlığı, Konuralp Müzesi Bahçesinde bulunan mezar başlıklarıdır.

Mezar taşları ile ilgili olarak şu değerlendirmeler yapılabilir:

⁵⁷⁵ Mezarlıkların fotoğraflarının çekilmesinde gösterdiği yardımlardan dolayı, öğrencilerim Halil İbrahim Sayar’a ve muhasebe bölümündeki öğrencilerime teşekkür ederim.

⁵⁷⁶ Sedat Veyis Örnek, *Türk Halkbilimi*, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara, 1995, s. 235.

⁵⁷⁷ Ayrıntı için bakınız: Veysel Atacan, “Rize Hemşin Yöresi Osmanlı Mezar Taşları ve Kitabeleri”, *Karadeniz Araştırmaları Balkan, Kafkas, Doğu Avrupa ve Anadolu İncelemeleri Dergisi*, S. 5, Bahar 2005.

2. 1. Mezar Taşlarında Girizgah

Tespit edilen mezar taşlarının bazılarının baş tarafında “âh mine'l-mevt” (ah acı ölüm) ve “Hüve'l-Bâki” ifadeleri bulunmaktadır. Bu ifadelerle insanın fani ve aciz olduğu, baki olanın ise sadece Allah olduğu vurgulanarak insanın yaratıcı karşısındaki aciziyeti vurgulanmıştır.

2. 2. Ad Soyad, Meslek ve Ölüm Tarihlerinin Yazıldığı Mezar Taşları

İslam'daki sadeliğe uygun olarak bazı mezar taşlarında şiir, beyit gibi manzûm ifadeler bulunmamaktadır. Ancak bu mezar taşlarında bile “merhûm” ve “mağfûr” ifadeleri ile kişinin Allah'ın rahmet ve bağışlanma iklimine girdiği ve kişiye Kur'an'ın özü olan Fatıha suresinin okunarak bağışlanması talebi dile getirilmiştir. Hatta bu mezarlardan birinde Fatıha süresindeki sırlar hürmetine diye vurgu yapılarak dua talebinde bulunulması dikkate değer bir husustur.

Bu mezarlardan ilki Hocalık yapan Şerife isimli bir kadına, diğerleri ise el-Hac Osman Efendi ve Yeniçeri Ocağı'nın yaya bölüklerinden 94. Cemaat'e mensup bir askere aittir. Yeniçeri olanın bölüğünün sembolleri de mezar başlığına işlenmiştir.

Resim 22: Üskübülü Şeyh Nuri kerimesi Şerife Hoca Hatuna ait Mezar Kitabesi

Kitabenin metni: Üskübülü Şeyh Nuri kerimesi Şerife Hoca Hatun ruhuna fatiha

Resim 23: Doksandört Cemaatından Halil Alemdar Ağa'ya Ait Mezar Kitabesi

Kitabenin metni: Merhûm Doksandört Cemaatın⁵⁷⁸(dan) Halil Alemdar Ağa ruhiçün el-fâtiha sene 1211/1796-1797.

Resim 24: Hacı Osman Efendi'ye Ait Mezar Kitabesi

⁵⁷⁸ Yeniçeri Ocağı kurulduğu zaman ocağın kurallarına göre 1000 yeniçeri alınmış ve her yüz askere bir Yayabaşı kumandan ta'yin edilmiştir. Her 100 asker bir ortadan (bölükten) meydana geliyordu. Muhtelif tarihlerde yeniçeri mevcudu ve orta sayısı artırılmış ve cemaat denilen yaya ortaları 101'e kadar çıkmıştır. Her ortanın başına yayabaşı adıyla bir de kumandan ta'yin edilmiştir. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapıkulu Ocakları I, Acemi ve Yeniçeri Ocağı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2. Baskı, Ankara, 1984, s. 156.

Kitabenin metni: Hüve’l-Bâki Fidânîlili Merhûm ve Mağfûr ecel-i kazaylan (kaza ile) vefat eden el-Hac Osman Efendi’nin ruhu için bi-hürmeti sirrühü’l-fâtiha sene 1211/ 1796-1797.⁵⁷⁹

2. 3. Anne Babaların Çocuklarına Duydukları Hislerle İlgili Mezar Taşları

Anne-babaların evlatları adına diktikleri mezar taşlarında ölen çocuğun dünyaya doyamadan hayata gözlerine yumduğu ve cennete gittiği vurgulanmıştır. Beçiyörükler Köyü’nde Sultan Orhan Câmisi bitişiğinde tespit edilen bu mezar taşları iki kız kardeşe aittir.⁵⁸⁰ Birer gün arayla vefat eden kardeşlerden birisi 14 yaşında diğeri ise nişanlı olup 20 yaşında evlenmeden dünyaya elveda demek zorunda kalmıştır. Çocukların ölüm nedeni belirtilmemiştir. İki kardeşin mezarı bitişik bir şekilde bulunmaktadır. Çocuklar aslen Lazistan (Rize) Sancağı Viçe (Viçe/Fındıklı) Nahiyesi’nden olup Gümüşzâde Mustafa Vasfi Bey’in biraderi Hasan Hüseyin Bey’in kızlarıdır.

Resim 25: Beçiyörükler Köyü’nde Bulunan İki Kardeşe Ait mezarlık

⁵⁷⁹ Bu mezarlar Alacamescîd, İshaklar ve Dikmeli köylerinin ortak mezarlığı içinde tespit edilmiştir.

⁵⁸⁰ Beçiyörükler Köyü’ndeki mezarların fotoğrafları Öğr. Gör. Canberk Batu Bey tarafından çekilmiştir. Yardımlarından dolayı kendilerine teşekkür ederim. .

Resim 26: Hasan Hüsey'in Bey'in Kerimesine Ait Mezar Kitabesi 1

Kitabenin metni: Hüve'l-Bâkî

Ondört yaşında âh benim sevgili evladım

Nazik vücudun düştü toprağa

Rûz-u şeb (Gece gündüz) validen çeker dağlar

Durmaz kan dunar mı düşdüm meraka

Lazistan Sancağı dahilinde Viçe (Vitçe/Fındıklı) Âb-ı Suğra Karyesi (Küçüksu Köyü) eşrafından Bolu Cezzarbaşında bulunmuş olan Gümüşzâde Mustafa Vasfi Bey'in biraderi Hasan Hüseyin Bey'in kerimesi ruhuna Fatiha. Vefat tarihi sene 11 Eylül 1333/ 1917.

Resim 27: Hasan Hüsey’in Bey’in Kerimesine Ait Mezar Kitabesi 2

Kitabenin metni: Âh mine’l mevt

Yirmi yaşında nişanlı iken bir derde oldum mübtelâ

Validenim itdi bin türlü deva

Vaktâ erişti çare olmaz kim ona

Kabrimim bâğ-ı cenân et Ya Rabbenâ

Lazistan Sancağı dahilinde Viçe (Viççe/Fındıklı) Nahiyesi’nin Âb-ı Ulya Karyesi (Büyüksu Köyü) eşrafından Bolu Cezzarbaşı’nda bulunmuş olan Gümüşzâde Mustafa Vasfi Bey’in biraderi Hasan Hüseyin Bey’in kerimesi Asiye Hanım’ın ruhuna fatiha. Vefat Tarihi 12 Eylül 1333/ 1917.

4. Bağışlanma, Cennet ve Dua Dileyen Mezar Taşları

İslam düşüncesine göre mükemmellik ancak Allah'a mahsus bir özelliktir. İnsanlar aciz olarak yaratıldığı için her an hata yapmaya meyillidir. Bu nedenle ölen kişilere yapılan bazı mezar taşlarında merhameti ve şefkati sonsuz olan Allah'tan bağışlanma talepleri işlenmiştir. Bağışlanma dileyen mezar taşı Üskübü Kazası Nâibi Halil Rüşdü Efendi'nin pederi olan Kadı Mehmed Emin Efendi ve Hoca Kadnik oğlu Merhûm Şeyh Seyyid Mehmed Nuri Efendi'ye aittir.

Kadılık, mesleğin özelliği gereği muhtelif davaların kişilerin lehine veya aleyhine sonuçlandığı dolayısıyla adalet terazisinin çok hassas olduğu bir meslektir. Bu çerçevede Kadı Mehmed Emin Efendi'ye yapılan mezar taşında Kadı'nın işlediği muhtemel günahların ağırlığından bahsedilerek Kur'an'da Zümer Suresi'nde geçen "Kul yâ 'ibâdiyellezîne esrefû alâ enfusihim **İâ taknetû** min rahmetillâh, innallâhe yağfiruz zünûbe cemîâ. İnnehü hüvel ğafürürrahim."⁵⁸¹ ayeti içerisindeki Allah'ın rahmetinden "ümidinizi kesmeyin" klişesi işlenmiştir.

Resim 28: Eşrâf-ı Kuzât'tan Mehmed Emin Efendi'ye Ait Mezar Kitabesi

⁵⁸¹ Ey nefsleri aleyhinde haddini aşan kullarım. Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin!. Muhakkak ki Allah, bütün günahları mağfiret eder. Şüphesiz O, Ğafur ve Rahîm'dir." KUR'AN, Zümer, 39/53.

Kitabenin metni:

Hüve’l- Bâki

Bâb-ı rûha çün erişdi da’vet-i ni’ mel meâb

Çarh (Dünya) elinden bâde nûş eyledim hâlim harâb

Yüz sürüb geldim kapuna, dest-i tehî, (eli boş) rûy-û siyâh (kara yüz)

Bakma yüzüm karasına, kıl kerem, etme ‘itab (azar)

Rahmetinle eyle mağfûr, lutf-u fazlın bî-aded

Eyit (söyle), Lâ Taknatû, çün hitâb-ı müstetâb

Senden olmazsa ‘inâyet, neylesin bu beste dil (bağlı dil)

Evvel sual Münkeri’ ne, ya niçe (nice) versin cevâb

Terk edib bugün Fenâ’yı, eyledim azm-i Bekâ

Kıl şefâat Ya Rasûlallah, bana Yevm’ül- Hisâb

Üskübü Kazası Nâibi Halil Rüşdü Efendi’nin pederi Eşrâf-ı Kuzât’tan
Mehmed Emin Efendi ruhiçün el- Fatiha. Sene 1251/ 1835-36⁵⁸²

⁵⁸² Bu mezar başlığı Konuralp Müzesi bahçesinde tespit edilmiştir. Başlığın okunmasındaki yardımlarından dolayı emekli edebiyat öğretmeni Hasan Bostancı’ya teşekkür ederim.

Resim 29: Hoca Kadnik oğlu Merhûm Şeyh Seyyid Mehmed Nuri Efendi'ye Ait Mezar Kitabesi

Kitabenin metni:

Fenâdan Bekâ'ya eyledi rihlet

Ede kabrini Hakk Ravzay-ı Cennet

Hoca Kadnik oğlu Merhûm Şeyh Seyyid Mehmed Nuri Efendi ruhuna fatiha. Sene 1225/1810-1811.⁵⁸³

Üskübü'de tespit edilen bir diğer tarihi mezar taşı Prof. Dr. Enver Konukçu tarafından uzun zaman önce tespit edilmiş ve terceme edilmiştir. İlgili mezar taşı Kısacıkoğlu ailesine mensup Hacı Mehmed Ağa'ya aittir. Mezartaşı Ağalar Mezarlığı'nda tespit edilmişse de bugün yerinde bulunmamaktadır. Mezar taşının kitabesi hocamız tarafından şu şekilde terceme edilmiştir.

⁵⁸³ Bu mezar başlığı Konuralp Müzesi bahçesinde tespit edilmiştir.

Hüve’l-Bâkî

Ziyaretden murâd bir duâdır

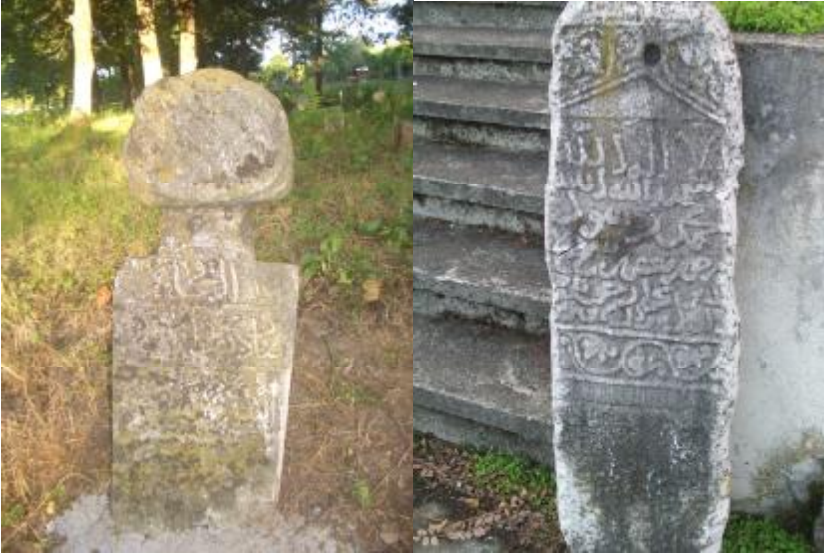
Bugün bana ise yarın sanadır

Kısacıköğlü Merhum Hacı Mehmed Ağa ruhuna Fatiha.

Sene 1243.⁵⁸⁴

2. 5. Diğer Mezar Taşları

Bu mezar taşlarının kimlere ait olduğu tespit edilememiştir. Bu nedenle kaybolmaya yüz tutan bu mezar başlığının sadece görüntüsü verilerek yetinilmeye çalışılmıştır.

Resim 30: Çilimli Bölgesi ve Konuralp Müzesinden Birer Mezar Başlığı⁵⁸⁵

⁵⁸⁴ Enver Konukçu, *Üskübü Kazası Ayanı Topçuoğlu Mehmed Ağa (Ö. 6 Ocak 1821)*, s. 86.

⁵⁸⁵ Bu mezar başlığı Alacamescîd, İshaklar ve Dikmeli köylerinin ortak mezarlığı içinde tespit edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. ÜSKÜBÜ'NÜN EKONOMİK DURUMU

1310 tarihli Kastamonu Sâlnâmesi'nde Düzce'nin kuzeyinde ve Mîlân (Melen) Nehri'nin öte tarafında 1 saatlik mesafede bulunan Üskübü Kasabası yüksek, havası güzel ve suları da son derece tatlı bir yerleşim yeri olarak tanımlanmıştır.⁵⁸⁶ 1314 tarihli Vilâyet Sâlnâmesi'ne göre Üskübü, çarşısında 58 mağaza, dükkan ve kahvehâne bulunan önemli bir yerleşim yeridir.⁵⁸⁷

A) KENT MERKEZİNİN EKONOMİK DURUMU

a) Ailelerin Servetleri ve Gelir Kaynaklarının Analizi

1- Servet Dağılımı

Üskübü bölgesine ait kayıtlar kent merkezindeki servet dağılımını genel olarak şu şekilde göstermektedir: 0-100 kuruş arası 12 hâne, 101-500 kuruş arası 28 hâne, 501- 1000 kuruş arası 48 hâne, 1000 kuruş üzeri servete sahip olanlar ise 16 hânedir. 1000 kuruş üzeri servete sahip olan hânelerin 14'ü 1001-2000 kuruş arası, 2'si ise 2000 kuruş üzeri servete sahiptir. Görüldüğü gibi servet birikiminin en yoğun olduğu aralık 48 hâne ile 501-1000 kuruş arası olan servet aralığıdır.

0-100 kuruş arası servete sahip olan kişilerin mal varlıkları hiç bulunmamaktadır. Bu hânelerden 7'si fakir, 3'ü ilim talebesi, 2'si ise "hânesi olmadığından kahvede ikâmet eden" olarak tanımlanmıştır.

Fakirlerin 3'ü Tekke Mahallesi'nde diğerleri ise Terzialiler Mahallesi'nde ikâmet etmektedir. Terzialilerde yaşayan 2 fakirin hânelerinden başka hiçbir şeyleri olmayıp "şunun bunun yardımı ile" geçinmektedirler. Fakir ailelerden ikisinin gelir getirecek herhangi bir mal varlığına veya işe sahip olmayıp evlerinin olması ilgi çekicidir. Bu durum Üskübü'de ev sahibi olmanın insanları çok da zorlamadığını göstermesi açısından önemlidir. Nitekim günümüz dünyası ile karşılaştırıldığında fakir olarak kabul edilen kişilerin bile kolay kolay ev

⁵⁸⁶ *Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi 1310*, s. 241./ *Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi 1311*, s. 478-479.

⁵⁸⁷ *Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi 1314*, s. 438.

sahibi olmadıkları düşünülürse Üskübü’de fakirlik olgusunun sınırları daha iyi anlaşılacaktır.⁵⁸⁸

0-100 kuruş arası servete sahip olan 3 talebeden birisi “fakîr’ul-hâl” olarak tanımlanmış, diğer iki talebenin ise İskenderiye ve İstanbul’da ilim öğrenmeye gittiği belirtilmiştir. Bu çerçevede kent merkezinde 0-100 kuruş arası servete sahip olup, gerçek anlamda fakir olan sadece 8 aile olduğu görülmektedir.

Uç düzeyde servete sahip olanların az olması Üskübü merkezde yaşayan halkın orta halli bir ekonomik duruma sahip olduğunu düşündürmektedir.

Tablo 29: Kaza Merkezinde Servet Dağılımı (Adet/1844)

Yerleşim Birimleri	0-100 Kuruş	101-500 Kuruş	501-1000 Kuruş	1001-2000 Kuruş	2000+ Kuruş	Toplam
Terzialiler Mahallesi	6	15	28	8		57
Tekke Mahallesi	6	13	20	6	2	47
Toplam	12	28	48	14	2	104
Yüzdelik Dilim	11,5	26,9	46,15	13,4	1,9	100

Tablo 30: Kaza Merkezinde Servet Miktarları (Kuruş/1844)

Yerleşim Birimleri	0-100 Kuruş	101-500 Kuruş	501-1000 Kuruş	1001-2000 Kuruş	2000+ Kuruş	Toplam ⁵⁸⁹
Terzialiler Mahallesi		5560	18884,5	9100		33544,5
Tekke Mahallesi		4277	14679	7612	25720	52288
Toplam		9837	33563,5	16712	25720	85832,5
Yüzdelik Dilim	0	11,46	39,1	19,4	29,9	100

⁵⁸⁸ Üskübü’de piyasada bulunan bazı altınların fiyatları dikkate alınarak Üskübü halkının ekonomik profili ile ilgili daha iyi analizler yapılabilir. Ancak sicillerden ileriki tarihlere ait bazı altın fiyatları tespit edilebilmiştir. Bu çerçevede sadece altın fiyatlarını ve rayiçte oldukları dönemi vermeye yetineceğiz. Buna göre 1 Osmanlı altını 108 kuruş, 1 adet yirmilik altın 20 kuruş, 1 adet altının fiyatı 14 ve 20 kuruş, (1308) ve 1 Liray-ı Osmani (Osmanlı lirası) 108 kuruşa tekâbül etmektedir. (1315). *DKS 1145, Nr. 245-246, 346 / DKS 1155, Nr. 193.*

⁵⁸⁹ Toplama devletten kaçınılan servetler eklenmemiştir.

2- Üskübü Merkezinde Yaşayan Varlıklı Aileler

Üskübü merkezinde yaşayan varlıklı ailelerden 8'i Tekke Mahallesi'nde, 8'i ise Terzialiler'de ikâmet etmektedir. Kent eliti olarak tespit edilen Topçu-zâdeler'e mensup 2 aile ise Tekke Mahallesi'nde yaşamaktadır.

1000 kuruşun üzeri servete sahip hâneler; Üskübü merkezde bulunan vergiye tabi mal varlıklarının % 49'3'üne sahiptirler. Bu oranın % 29,9'u kentin en zengin 2 ailesi olan Topçu-zâdeler'e aittir. 1000 kuruşun üzeri servete sahip ailelerden bir kısmının zenginliği ailenin kolektif servet birikimi nedeniyledir. Görüleceği üzere Üskübü merkezinde tespit edilen servetlerin çok önemli bir bölümü kentin varlıklı hânelerinin uhdesinde bulunmaktadır.

Kayıtlarda vergi kaçırdığı tespit edilen ailelerin vergi kaçırdıkları oran defterlere işlenerek ailelerin mal varlıkları tekrar yazılmıştır. Fakat bazı aileler aynı hânelerde ikâmet etmesine rağmen hâne sahibi farklı kişiler gösterilmiştir. Bu nedenle varlıklı aileler listesine vergi kaçırın hâneler eklenmemiştir.

Tablo 31: Kent Merkezinde Yaşayan Varlıklı Aileler (1844)

Mahalle	Hâne No	Aile Adı	Kişi Adı	Serveti
Tekke Mahallesi	12	İmam oğlu	Attar İsmail bin İsmail ve oğlu Ali	1070,5
Tekke Mahallesi	15	Emir Hüseyin oğlu	Ahmed bin Hüseyin	1298
Tekke Mahallesi	25,1,2	Hacı Alemdar oğlu	Hasan bin İbrahim	1572,5
Tekke Mahallesi	28,1,2	Osman oğlu	Debbağ Ahmed bin Osman ve oğlu Ali bin Ahmed	1073
Tekke Mahallesi	29,1,2	Kalyoncu oğlu	Ahmed bin Mustafa ve oğlu Mustafa bin Ahmed	1275
Tekke Mahallesi	34	Nahmiz oğlu	Mustafa bin Halil ve oğlu Halil	1323
Terzialiler Mahallesi	1,1,2	Gemiksiz oğlu	Ömer Efendi bin Hasan ve oğlu ziraatçı Hasan	1109,5
Terzialiler Mahallesi	3	Terzi Hacı Mehmed Ağa bin Hasan	Terzi Hacı Mehmed Ağa bin Hasan	1155
Terzialiler Mahallesi	9,1,2	Emir Ömer oğlu	Ahmed bin Ömer ve oğlu Ömer	1643
Terzialiler Mahallesi	23	Ali bey oğlu	Mehmed bin Halil	1012
Terzialiler Mahallesi	26	Çalık oğlu	Ali bin Hüseyin ve oğlu bargirci mustafa	1014
Terzialiler Mahallesi	37	Kıllabacı Hacı Ahmed bin İsmail	Kıllabacı Hacı Ahmed bin İsmail	1074,5
Terzialiler Mahallesi	43	Oda Mehmed oğlu	Hüseyin bin Hasan	1087
Terzialiler Mahallesi	45	Şişman oğlu	İbrahim bin Hüseyin	1005

Tablo 32: Kent Merkezinde Yaşayan En Varlıklı Aileler (1844)

Mahalle Adı	Hâne No	Aile Adı	Kişi Adı	Serveti
Tekke Mahallesi	2	Topçuzâde	Hacı Mahmud Ağa bin Mehmed	4419 ⁵⁹⁰
	4	Topçuzâde	İbrahim Ağa bin Hacı Mehmed	18082

Tablo 33: Kent Merkezinde Vergi Kaçırıldığı Tespit Edilen Varlıklı Ailelerin Toplam Servetleri (1844)

Mahalle	Hâne No	Aile Adı	Kişi Adı	Serveti
Terzialiler Mahallesi	3	Derzi oğlu	Hacı Mehmed Ağa	1355
Terzialiler Mahallesi	5	Aydınlı oğlu	Hacı Ahmed Efendi	1317
Terzialiler Mahallesi	23	Ali bey oğlu	Mehmed	1162
Terzialiler Mahallesi	26	Çalık oğlu	Ali	1270
Terzialiler Mahallesi	27	Şir oğlu	Hacı Ahmed	1107
Terzialiler Mahallesi	28	Karamanlı oğlu yetimi	İsmail	1039
Terzialiler Mahallesi	42	Oda Mehmed oğlu	Hüseyin	1287
Tekke Mahallesi	2	Topçuzâde	Hacı Mahmud Ağa	4419
Tekke Mahallesi	7	Hacı Ahmedzâde	Abdullatif Efendi	1210
Tekke Mahallesi	16	Deli Osman oğlu	Ahmed	1055
Tekke Mahallesi	31	Hüseyin Efendi oğlu	Hüseyin Efendi oğlu	1139
Tekke Mahallesi	37	Hacı Hüseyin oğlu	Ahmed	1020
Orta Mahalle	2	Derzi Hüzeyin	Derzi Hüzeyin	1477
Orta Mahalle	9	Hacı İsmail oğlu	Hacı İsmail	1462
Orta Mahalle	34	Hacı Hasan oğlu	Ömer	1210
Kesişler Mahallesi	16	Hacı Alaylı oğlu	Hacı İbrahim	1590
Kesişler Mahallesi	37	Kalyoncu oğlu	Mustafa	1302

⁵⁹⁰ Hacı Mahmud Ağa'nın devletten kaçırıldığı 1200 kuruş da servetine eklenmiştir.

b) Gelir Kaynaklarının Analizi

1- Gelir Kaynaklarının Yıllık Analizi

Üskübü merkezinde, kentin ekonomik yapısına ilişkin en önemli özellik mesleki gelirin yüksekliğidir. Mesleki gelirin toplam gelir içerisindeki oranı % 48,1'dir. Bu oran kent merkezinde, küçük atölye üretiminin egemen olduğunu düşündürmektedir. Ancak kent merkezindeki zirâî gelir oranı (% 28,9) da azımsanmayacak kadar yüksektir. Kentteki çiftçilik, arabacılık, rençberlik gibi zirâî orijinli meslek gruplarının da mesleki gelir içerisinde azımsanmayacak bir oranda olduğunu dikkate alırsak Üskübü kent merkezinde mesleki ve zirâî gelirin başa baş gittiğini düşünmek hiç de yanıltıcı olmayacaktır.

Hayvancılık ve rant gibi gelir kaynaklarının toplam hâsıla içerisindeki payı ise oldukça düşük kalmıştır.

Arabacı ve rençber olarak tanımlanan bazı kişilerin vesikaların muhtelif yerlerinde “erbâb-ı ziraat” olarak tanımlanması arabacı, rençber ve çiftçileri aynı meslek grubuna dahil etmemize neden olmuştur.

Gelir kaynakları kategorize edilirken bölgede devletten kaçırıldığı tespit edilen miktarlar da gelirlere eklenmiştir.

Tablo 34: Kent Merkezinde Gelir Kaynaklarının Analizi (1844)

Mahalle	Zirâî Gelir	Hayvancılık Geliri	Mesleki Gelir	Rant Geliri	Diğer	Toplam ⁵⁹¹
Terzialiler Mahallesi	13231,5	2675	17635	325	4515,5	38382
Tekke Mahallesi	14132	3542	27905,5	2485	8062,5	56127
Toplam	27363,5	6217	45540,5	2810	12578	94509
Yüzdeler Dilim	28,9	6,58	48,1	2,9	13,3	100

2- Kaçırılan Servet Miktarları

Devletten kaçırılan servet miktarları kategorize edilirken o dönemde Tekke Mahallesi'nin bir bölümünü oluşturan Kesişler ve Terzialiler Mahallesi'nin bir bölümünü oluşturan Orta Mahalle ayrı bir şekilde kategorize edilmiştir.

⁵⁹¹ Toplama devletten kaçırılan servetler de eklenmiştir.

Tablo 35: Devletten Kaçırılan Servetlerin Kent Merkezi Genel Servetine Oranı (1844)

Mahalle Adı	Kaçırılan Servet Miktarı	Yüzdelik Oranı (%)
Kesişler	900	0,95%
Tekke	2939	3,11%
Terzi	2882,5	3,05%
Orta	1633	1,73%
Toplam	8354,5	8,84%

3- Gelirin Hâne Başına Dağılımı

Kent merkezinde tespit edilen toplam gelirin hâne bazında dağılımı ortalama 908,7 kuruşa tekâbül etmektedir. Tekke Mahallesi’ndeki hâne başına gelir oranı Terzialiler’in nerdeyse iki katıdır. Bunun nedeni Tekke Mahallesi’nde ikâmet eden Üskübü Kaza Müdürü Topçuzâde İbrahim Ağa bin Hacı Mehmed’in sahip olduğu 18082 kuruşluk servettir.

Tekke Mahallesi’ndeki bu istisnai serveti kent merkezinin ve Tekke Mahallesi’nin hâne başına gelir dağılımına katmazsak kent merkezinde hâne başına gelir 734,9 kuruşa, Tekke Mahallesi’nde ise 809,5 kuruşa düşmektedir.

Tablo 36: Hâne Başına Gelir Dağılımı (1844)

Mahalle	Hâne Sayısı	Toplam Gelir	Hâne Başına Gelir
Terzialiler Mahallesi	57	38382	673,4
Tekke Mahallesi	47	56127	1194
Toplam	104	94509	908,7

Tablo 37: Hâne Başına Gelir Dağılımı (Kaza Müdürü’nün Serveti Hariç/1844)

Mahalle	Hâne Sayısı	Toplam Gelir	Hâne Başına Gelir
Terzialiler Mahallesi	57	38382	673,4
Tekke Mahallesi	47	38045	809,5
Toplam	104	76427	734,9

c) Üskübü’de Fakirlik- Zenginlik Olgusu

Fakirlik, ailelerin temel gereksinimlerinin sahip oldukları olanakları aşması nedeniyle ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalması durumu olarak tanımlanabilir. Ailelerin temel gereksinimlerini karşılayabilmesi mevcut gelirleri, geçmiş tasarrufları, sahip oldukları mülkleri ile yakından ilgilidir. Bireyler belirli ihtiyaçlarını minimum düzeyde dahi karşılayamıyorlarsa fakirlik içinde yaşamlarını sürdürmektedirler, denilebilir.⁵⁹²

Üskübü’de fakirliğin nasıl tanımlandığına ilişkin somut bir veri bulunmamaktadır. Ancak vesikalarda özellikle de temettûât defterlerinde vergiye tabi hâneler içerisinde kentte hiçbir geliri olmayan “şunun bunun yardımı ile geçinen hâne sahibi olan fertlerin, devlet tarafından “fakir’ül-hal” olarak kabul edilmesi fakirlik ile ilgili şu olguyu akla getirmektedir: Osmanlı Devleti’nde bu bağlamda Üskübü’de mesleği veya gelir getirici herhangi bir gayrimenkülü bulunmayan kişiler fakir olarak kabul edilmiştir. Nitekim defterlere çok küçük yaşta yetim kalan çocukların bile vergiye tabi mallarının dökümü verilerek vergilendirme yapılmıştır.

Bu çerçevede kent için düzenlenen temettûât defterlerinden hareketle kent merkezinde yaşayan hânelerin servet durumlarına bakılarak kentteki fakir, orta halli ve varlıklı kişileri belirlemek mümkün gözükmemektedir.

Üskübü kent merkezindeki zenginlik düzeyine bakacak olursak kentte yaşayan hânelerin % 60’ından fazlası kendi buldukları mahallede ve kentin ortalama servet düzeyinin altında bir gelir profili çizmektedir.

Kentte yaşayan hânelerin % 38’inin mahalle, % 34’ünün ise kent ortalamasının üzerinde bir gelir düzeyine sahip olması Üskübü kent merkezinde halkın kısmen orta halli bir profil çizdiğini göstermektedir.

Kenti kısmen orta halli olarak değerlendirmemizin nedeni, Topçuzâdeler’e mensup bazı varlıklı ailelerin kent ortalamasını yükseltmiş olmasıdır. Yine bu çerçevede baba, oğul, kardeş, damat, yeğen gibi aynı aileye mensup bazı kişilerin servetlerinin ortak hesap edilmeside göz ardı edilmemelidir.

⁵⁹² Sevgi Kurtulmuş, “Sosyal Güvenlikte Hesaplama Birimi Olarak Aile”, *Ekonomik Hesaplamalarda Bir Birim Olarak Aile*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, ss. 165-200, Ankara, 1998, s. 170.

Tablo 38: Mahallelerin Kendi İçinde Ortalama Gelir Seviyesi (1844)

Mahalle	Hâne Sayısı	Toplam Gelir ⁵⁹³ (kuruş)	Mahallenin Mal Varlığı Ortalaması (kuruş)	Mahalle Ortalaması ve Üstünde Mal Varlığı Olan Aileler /Adet	Mahalle Ortalamasının Altında Mal Varlığı Olan Aileler /Adet
Terzialiler Mahallesi	57	38382	673,37	21	36
Tekke Mahallesi	46	38045	827,07	18	28
Toplam	103	76427	742,01	39	64
Yüzdellik Dilim				37,86%	62,14%

Tablo 39: Kent Merkezi Genelinin Ortalama Servet Düzeyi (Adet/ 1844)

Mahalle	Hâne Sayısı	Kentin Servet Ortalaması ⁵⁹⁴	Kent Ortalaması ve Üstünde Mal Varlığı Olan Aileler /Adet	Kent Ortalamasının Altında Mal Varlığı Olan Aileler /Adet
Terzialiler Mahallesi	57	742	18	39
Tekke Mahallesi	46	742	17	29
Toplam	103	742	35	68
Yüzdellik Dilim			33,98 %	66,02 %

d) Ekili Toprakların Analizi

Üskübü yöresine ait arşiv kayıtları içerisinde temettûat adı verilen defterler bölgenin zirâî üretim düzeyi hakkında son derece ayrıntılı bilgiler içermektedir.

Bu çerçevede Üskübü kent merkezinde 1844’te ortalama 1147 dönüm ekili alan tespit edilmiştir. Bu miktarın 402 dönümü belgelerde mevrû olarak ifade edilen tarım arazilerine aittir. Bölgede 1845’te ise 254 dönüm tarımsal arazi işletmesi kurulacağı kayıt altına alınmıştır.

Mevrû, tütün ve pirinç ekili arazilerin 1845 yılı olası hâsılatları hakkında bilgi verilmesine rağmen, meyve ağaçlarından 1845’te elde edilecek olası hâsılat miktarı hakkında herhangi bir bilgi verilmemesi ilginçtir.

⁵⁹³ Kaza müdürünün serveti ve kendisi hesaplama yapılırken hariç tutulmuştur.

⁵⁹⁴ Kaza müdürünün serveti ve kendisi hesaplama yapılırken hariç tutulmuştur.

Mezrû, tütün ve pirinç ekili arazilerin gelecek yıldaki olası hâsılatları hakkında bilgi verilmesi, devletin vergilendirmeye verdiği önemi ve bakir toprakları verimli hale getirme çabasını göstermesi açısından dikkate değer bir husustur.

Üskübü bölgesinde bulunan verimli toprakların ortalama % 45'i mezrû arazilere, % 27'3'ü nadas alanlarına, % 16,4'ü çeltik tarlalarına, % 11,1'i tütün işletmelerine tahsis edilmiştir.

% 45 olarak belirtilen tarımsal arazilere bölge halkı tarafından kolektif ve icârla işletilen tarımsal arazilerin dönümleri de dahil edilmiştir.

1844'te ekili olan hubûbât arazisinden ortalama 7332,5 kuruş gelir elde edilmiş iken, devlet tahsildarları 1845'te 26974,5 kuruşluk gelir elde edilmesini olası gördüklerini kayıt altına almışlardır. Devletin 1845'te ekilecek hubûbât alanından olağanüstü düzeyde gelir elde etme isteğinin nedeni bölgedeki hubûbât ekim düzeyini yükseltme ve böylece hem bölgenin hem de başkent İstanbul'un gıda ihtiyacını karşılama isteğinden kaynaklanmış olmalıdır.

Nitekim bu dönemde Batı Avrupa'nın hızla sanayileşen ülkeleri Osmanlı Devleti'nden gıda ve hammadde taleplerini yükseltmişlerdir. Bu çerçevede Osmanlı devleti de bakir topraklarını tarıma açarak hem tahıl üretimindeki açığını gidermeye çalışmış⁵⁹⁵ hem de yurtdışından gelen talepleri karşılamıştır.

Üskübü kent merkezi ziraî gelir ve nadas topraklarının dağılımı şu şekildedir:

Tablo 40: Kent Merkezinde Ekili Alan Miktarı (Dönüm 1844/1845)

Mahalle	Mezrû tarla 1844/ dönüm	Mezrû tarla 1845/ dönüm	Nadas / 1844 / dönüm	Duhân 1844/ dönüm	Çeltik 1844/ dönüm	Toplam 1844/ dönüm ⁵⁹⁶	Meyve Ağacı 1844/ aded
Terzialiler Mahallesi	136,5	54	87	65	66,5	409	24 (3'ü ceviz)
Tekke Mahallesi	265,5	200	157,5	34,5	80,5	738	
Toplam	402	254	244,5	99,5	147	1147	24
Yüzdelik Dilim	45		27,3	11,1	16,4	100	

⁵⁹⁵ Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri*, Çeviri Bahar Tırnakçı, Tarih Vakfı Yurt Yayını, İstanbul, 2003, s. 104.

⁵⁹⁶ 1845 yılı ekili alanı olası bir miktar olduğu için sadece 1844 yılı dönüm miktarı hesaplanmıştır. Tarlaların bir kısmı halkın başka yerlerde sahip olduğu tarlalardır.

Tablo 41: Kent Merkezinde Ekili Alanlardan Elde Edilen Gelir Miktarı
(Kuruş/ 1844/1845)

Mahalle	Mezrû Tarla 1844 / Kuruş	Mezrû Tarla 1845/ Kuruş	Duhân 1844/ Kuruş	Duhân 1845/ Kuruş	Çeltik 1844 / Kuruş	Çeltik 1845/ Kuruş	Meyve Gelir 1844 / Kuruş	Toplam 1844/ Kuruş
Terzialiler Mahallesi	2818 ⁵⁹⁷	8919,5	6404,5	6053	3964	2267	45	13231,5
Tekke Mahallesi	4514,5	18055	4896	3558	4721,5	1816		14132
Toplam	7332,5	26974,5	11300,5	9611	8685,5	4083	45	27363,5
Yüzdellik Dilim	26,8		41,3		31,7		0,16	100

1- Üskübü Kent Merkezinde İcâreten İşletilen Topraklar

Kent merkezinde 26 hânenin mezrû topraklarının bir kısmını “icâreten” işlettiği tespit edilmiştir. Bu arazilerin genelde dönüm olarak miktarları yerine bu arazilerden elde edilen gelir miktarları vesikalara yansımıştır. Buna göre 1844 yılında kent merkezinde kiracılık yolu ile işletilen *mezrû arazilerden* elde edilen ortalama 7332,5 kuruş gelirin 1298,5 kuruşu (% 17,7), 1845 yılında elde edilen 26974,5 kuruşun ise 4957 kuruşu (% 18) kiracılık yolu ile elde edilmektedir.

Kent merkezinde tespit edilen 147 dönüm pirinç tarlasının 75,5 dönümü (% 51,3) “müsteciren” işletilmektedir.

Tütün tarlalarının ise 4 dönümü kira ile işletilmektedir.

Tablo 42: Kent Merkezinde İcâreten İşletilen Mezrû Alanlardan Elde Edilen Gelir Miktarı (Kuruş/1844/1845)

Yerleşim Birimleri	Mezrû/ 1844/ Kuruş Değeri	Mezrû/ 1845/ Kuruş Değeri
Terzialiler Mahallesi	707	2206
Tekke Mahallesi	591,5	2751
Toplam	1298,5	4957

2- Hâne Başına Ekili Alan Miktarı

Kent merkezindeki ekili araziler (hubûbât, tütün ve çeltik tarlaları) hâne bazında değerlendirildiğinde hâne başına ortalama 0,16 dönüm ekili toprak düşmektedir.

⁵⁹⁷ Gelirlerin bir kısmı halkın başka yerlerde sahip olduğu tarlalardandır.

Tekke Mahallesi'nde ikâmet eden Kaza Müdürü Topçuzâde İbrahim Ağa'ya ait olan Tekke Mahallesi sınırları içindeki 105 dönümlük arazi kent genelini değerlendirmede dikkate alınmamıştır.

Bu çerçevede tabloda da görüldüğü üzere Terzialiler ve Tekke Mahallesi arasında hâne başına düşen ekili arazi miktarı arasında önemli bir fark bulunmamaktadır.

Tablo 43: Kent Merkezinde Hâne Başına Ekili Alan Miktarı (Dönüm/1844)

Mahalle	Hâne Sayısı	Toplam Ekili Alan (Dönüm)	Hâne Başına Ekili Arazi
Terzialiler Mahallesi	57	268	0,21
Tekke Mahallesi	46	380,5	0,12
Toplam	103	648,5	0,16

e) Tahıl İşletmeciliği

1- Dönüm Başına Yıllık Hâsılat: Verimlilik

Üskübü antik kent özelliği yanında bir tarım kentidir. Toprak bölünüş tablosuna baktığımızda kentte birinci sırada buğday,⁵⁹⁸ daha sonra ise arpa, mısır, çavdar ve kabluca gibi muhtelif tahıl ürünlerinin üretildiği görülecektir.

Osmanlı temettûât defterlerinde topraklardan elde edilen gelirler, öşür vergisi düşüldükten sonra hâne sahibine kalan ürünün değerini ifade etmektedir. Bununla beraber bazı bölgelerde yapılan tahrirlerde ödenen öşür vergisinin on katı topraktan elde edilen gelir olarak gösterilmiştir. Bu durumda gelir olarak gösterilen miktar öşür vergisini de kapsamaktadır. Buna karşılık tüm mal-mülk yazımını içeren tahrirlerde tohum ve diğer üretim giderleri düşülmediğinden tespit olunan yıllık hâsılat, gayri safi üretimi ifade etmektedir. Bütün bu gelirlerin 1845 yılı ile ilgili karşılıkları ise, henüz üretim gerçekleşmediğinden olası rakamlar olarak gösterilmiştir.⁵⁹⁹

Üskübü kent merkezinde ekili alanların % 27'sinin nadas arazisi olarak kullanılması Üskübü'de nadas usulü tarım yapıldığının göstergesidir.

⁵⁹⁸ Osmanlı Devleti'nde sadece Üskübü'de değil bütün Türkiye'de tahıl ürünleri önemli bir yer tutmuştur. 1909, 1913 ve 1914 yılı tarım istatistiklerinde Türkiye tarımında, tahılların tarla tarımı yapılan alanların % 90'ını oluşturduğu görülmektedir. Tevfik Güran, *Osmanlı Dönemi Tarım İstatistikleri 1909, 1913 ve 1914*, Tarihi İstatistikler Dizisi, C. 3, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayını, Ankara, 1997, s. 13.

⁵⁹⁹ Tevfik Güran, "19. Yüzyıl Temettûât Tahrirleri ", s. 78.

Üskübü kent merkezinde ortalama 402 dönüm mevrû toprak tespit edilmiştir. Bu topraklardan 1844 yılında 1298,5 kuruş gelir elde edilmiştir.⁶⁰⁰ Buna göre Üskübü kent merkezinde ortalama dönüm başına yıllık hâsıla 3,23 kuruş gibi oldukça düşük bir orana tekâbül etmektedir.

Bununla beraber hubûbât arazilerinin 1845 yılı olası hâsılatları dolayısıyla dönüm başına düşecek yıllık hâsıla miktarı da oldukça yüksek gösterilmiştir. Buna göre Üskübü kent merkezinde 1845 yılında 254 dönüm hubûbât tarlasının ekileceği ve bu tarlalardan 26974,5 kuruş gelir elde edileceği kayıt altına alınmıştır. Bu çerçevede 1845 yılında Üskübü kent merkezinde dönüm başına düşecek yıllık hâsıla miktarı 106 kuruşa tekâbül etmektedir.

Görüldüğü gibi Osmanlı Devleti 1844 yılında bölgede gerçekleşen düşük yıllık hâsıla oranı üzerine bölge vatandaşlarını ertesi yıl daha fazla verim alması konusunda yönlendirmiş ve olası 1845 yılı hâsılatlarını yüksek göstermiştir.

2- Tarımsal İşletmelerin Büyüklüğü

Üskübü’de yapılan tahrirlerde tarımsal alanların metric boyutları “dönüm” ve “evlek” olarak kaydedilmiştir. Evlek dönümün ¼’üne karşılık gelmektedir. Bu çerçevede bölgedeki tarımsal arazilerin boyutlarının okuyucu tarafından daha kolay anlaşılması için bölgede farklı şekillerde ifade edilen tarımsal arazilerin tamamı dönüme dönüştürülmüştür. Belgeler tarlaların şekilleri (dörtgen vs.) hakkında herhangi bir bilgi vermemektedir.⁶⁰¹

Osmanlı tarım istatistiklerinde işletmeler büyüklüklerine göre 3 kısma ayrılarak incelenmiştir. Yüz ölçümleri 10 dönümden az olan işletmeler “imâlât-ı sağire”, 10-50 dönüm arası olanlar “imâlât-ı mutavassıta” ve 50 dönümden fazla olanlar “imâlât-ı cesîme” olarak adlandırılmıştır.⁶⁰² Yapılan araştırmalar Türkiye tarımında çeşitli toplumsal-ekonomik nedenlerden ötürü, boyutça en yaygın işletme biriminin küçük üreticilik olduğunu göstermektedir.⁶⁰³ Bununla beraber 19. yüzyıl Anadolu tarımında küçük ve orta işletmelerin yanı sıra büyük toprak işletmeleri de görülmektedir. 19. yüzyıl boyunca küçük toprak işletmelerinin varlığını sürdürebilmesinin nedeni ise, “Anadolu’da kırsal alanlarda emeğin göreceki kıtlığı, toprağın ve bu

⁶⁰⁰ Meyve ağaçlarının dönüm olarak oranları belli olmadığı için ortalamaya katılmamıştır.

⁶⁰¹ Osmanlı arşivlerinde tarlaların krokilerine rastlamak mümkün değildir. Ancak, Türk göçmenlerin Batı Anadolu ve Balkanlar’da kurduğu yeni yerleşimlerde tarlaların başlangıçta dörtgen düzeninde olduğu, fakat zamanla bunların da şeritlere bölündüğü tahmin edilmektedir. Mesela İç Anadolu’nun 19. yüzyıl’da iskana açılması sırasında gözlenen evrim bu yöndedir. Ancak tarımın karakteristik dokusu gereği kuru tahıl tarımının düzlük alanlarda yapılacağı unutulmamalıdır. Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu Ekonomik ve Sosyal Tarihi, 1300-1600*, C.1, Çeviren Halil Berktaş, Eren yayıncılık, İstanbul, 2000, s. 203, 205.

⁶⁰² Tefik Güran, “Osmanlı Tarım Ekonomisi 1840-1910”, *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı Üzerine Araştırmalar*, Eren yayıncılık, İstanbul, 1998, s. 81.

⁶⁰³ Yakut Sencer, *Türkiye’de Kentleşme, Bir Toplumsal ve Kültürel Değişme Süreci*, Kültür Bakanlığı Yayını, Birinci Baskı, Ankara, 1979, s. 175.

bağlamda ekilebilir toprakların ise göreceli bolluğu” ile bağlantılıdır.⁶⁰⁴ Bu çerçevede küçük üretici kesim, zirâî sosyal yapının egemen ve belirleyici işletme tipini oluşturmuştur.⁶⁰⁵

Üskübü'nün başkent İstanbul ile Anadolu arasındaki geçiş noktasında olması ve Akçakoca, Ereğli gibi limanlara yakın olması bölgenin pazar imkanlarını genişletmiş olmalıdır.

Nitekim Üskübü’de tahıl tarımı yapılan 38 adet küçük, 10 adet orta, 1 adet büyük işletme tespit edilmiştir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken en önemli nokta bölgedeki tahıl tarım işletmeciliğinin bölgenin en varlıklı kişisi olan Kaza Müdürü Topçuzâde İbrahim Ağa bin Hacı Mehmed’in tekelinde bulunmasıdır.

Bölgedeki orta büyüklükteki işletmelerin tamamı 118 dönüme tekâbül etmektedir. 2 orta büyüklükteki işletmenin 55 dönüm olduğu ve bunların da Topçuzâde Hacı Mahmud Ağa bin Mehmed ve Topçuzâde Hüseyin Bey bin Hacı Mehmed’in uhdesinde olduğu düşünülürse Topçuzâde ailesinin bölgenin en büyük tarımsal işletmelerine sahip olduğu görülecektir. Bu çerçevede Üskübü halkı sahip olduğu küçük işletmelerle sadece hâne içi tüketime yönelik üretim yaparken, Topçuzâdeler sahip oldukları büyük işletmelerle bölgenin hem iç hem de dış tarımsal ticâretini yapmışlardır.

Tablo 44: Kent Merkezindeki Tarımsal İşletmelerin Büyüklüğü (Adet/1844)⁶⁰⁶

Yerleşim Yeri	0,5-10 dönüm		10-50 dönüm		50+ dönüm		Toplam
	1844	1845	1844	1845	1844	1845	
Tekke	16	16	6	4	1	1	44
Terzi	22	16	4				42
Toplam	38	32	10	4	1	1	86

3- Nadas Alanlarının Büyüklüğü ve Nadas Süresi

Temettûât defterleri Üskübü’de bulunan toprakların 3 yılda bir ziraat edildiğini göstermektedir. Bu çerçevede 1844 yılında da bölge topraklarının önemli miktarı nadasa bırakılmıştır.

⁶⁰⁴ Şevket Pamuk, *100 Soruda Osmanlı Türkiye İktisadi Tarihi 1500 – 1914*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1988, s. 217, 220, 221.

⁶⁰⁵ Tefik Güran, “Zirâî Politika ve Ziraatte Gelişmeler 1839-1876”, *150. Yılında Tanzimat*, ss. 219- 233, TTK Yayını, Ankara, 1992, s. 229-230.

⁶⁰⁶ Dönümü belli olmayan işletmelere gelir durumlarına göre tahmini dönüm miktarları belirlenmiştir. Ayrıca burada bölge halkının ikamet ettiği yer dışında bulunan işletmeleri de dikkate alınmıştır.

1844’te Üskübü kent merkezinde 34 adet 134,5 dönüm miktarı 0,5-10 dönüm arası, 6 adet 106 dönüm miktarı 10-50 dönüm arası nadasa bırakılmış arazi tespit edilmiştir. Vergi tahsildarlarının 1845 ve 1846 yılına kadar nadasa bırakılan arazileri kayıt altına almasının nedeni kayıtdışı ekenomiye engellemek olarak değerlendirilmelidir.

Bu veriler ekili arazilerin ekili miktar ve adetleri ile karşılaştırıldığında kent merkezinde nadas usulü tarım yapıldığı net bir şekilde görülecektir.

Tablo 45: Kent Merkezindeki Nadas Alanlarının (Gayri mevrû Tarla) Büyüklüğü

Yerleşim Yeri	0,5-10 dönüm		0,5-10 dönüm		0,5-10 dönüm		10-50 dönüm	
	1844/aded	1844/dönüm	1845/aded	1845/dönüm	1846/aded	1846/dönüm	1844/aded	1844/dönüm
Tekke Mahallesi	17	61,5					5	96
Terzialiler Mahallesi	17	73	2	13	2	6	1	10
Toplam	34	134,5	2	13	2	6	6	106

4- Hâne Başına Yıllık Tahıl Üretimi

Kent merkezinde 1844 yılında 7332,5 kuruş, 1845’te ise 26974,5 kuruş geliri olan tahıl arazisi tespit edilmiştir. Buna göre kent genelinde hâne başına ortalama 70,5 kuruş hubûbât hâsılası düşmektedir. Hâne başına tarımsal gelir Terzialiler Mahallesi’nde 49,4 kuruş olarak gerçekleşirken, Tekke Mahallesi’nde 96 kuruşa yükselmektedir. Tarımsal gelirin Tekke Mahallesi’nde bu kadar yüksek çıkmasının nedeni mahallede yaşayan Topçuzâdeler’in sahip olduğu tarımsal işletme gelirlerinin yüksekliğidir. Nitekim bölgede Topçuzâdeler’in mal varlıkları dikkate alınmadığı zaman kentin mütevazî bir yaşam standardına sahip bir Osmanlı kenti olduğu görülecektir.

Tablo 46: Hubûbât Üretiminden Hâne Başına Elde Edilen Yıllık Gelir (Kuruş)

Mahalle	Hâne Sayısı	Hubûbât Geliri / 1844/ Kuruş	Hâne Başına Gelir /1844 /Kuruş	Hubûbât Geliri / 1845/ Kuruş	Hâne Başına Gelir / 1845/ Kuruş
Terzialiler Mahallesi	57	2818 ⁶⁰⁷	49,4	8919,5	156,5
Tekke Mahallesi	47	4514,5	96	18055	384,1
Toplam	104	7332,5	70,5	26974,5	259,4

⁶⁰⁷ Bazı hâne sahiplerinin kent merkezi dışında sahip oldukları hubûbât gelirleri de dikkate alınmıştır.

5- Kent Merkezinde Üretilen Tahılların Türü ve Miktarı (Öşür Oranlarına Göre)

Üskübü’de üretilen belli başlı tahıl ürünleri buğday (hınta), arpa (şâir), mısır (darı), çeltik (pirinç), kablucu, fiy ve burçaktır.

Temettûât tahrirlerinde, hâne reisinin ödediği öşürün on katı toprakların gelirini göstermektedir.⁶⁰⁸ Buna göre 1844 yılında Üskübü kent merkezinde 79 kile buğday, 43,5 kile arpa ve 197,5 kile pirinç üretildiği görülecektir.

Tekke Mahallesi’nde üretilen tarımsal ürünlerden yıllık 34 kile buğday, 48 kile pirinç ve 21 kile arpanın Topçuzâdeler tarafından üretildiği dikkate alınırsa Terzialiler Mahallesi’nin tarımsal üretim bakımından daha gelişmiş olduğu ortaya çıkacaktır.

Bu verilere göre Üskübü günümüzde olduğu gibi tarihte de pirinç üretimi ile meşhur bir bölge olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 47: Üskübü Kent Merkezinde Tahıl Üretimi (1844)

Mahalle	Buğday (Kile)	Arpa (Kile)	Pirinç (Kile)	Toplam
Terzialiler Mahallesi	21,5	9,5	90,5	122
Tekke Mahallesi	57,5	34	107	199
Toplam	79	43,5	197,5	320

6- Üskübü Kent Merkezinde Yıllık Tahıl İhtiyacı

Yapılan istatistiklerde bir kişinin yıllık buğday ihtiyacının ortalama 205 kg (yaklaşık 8 kile) olduğu tespit edilmiştir.⁶⁰⁹

Biz burada yapılan bu istatistik uygulamasını sadece buğday bazında değil diğer gıda maddelerini de dikkate alarak Üskübü’deki tarımsal işletmelerin bölge halkının yıllık temel besin ihtiyacını karşılayıp karşılayamadığını tespit edeceğiz. Diğer tahıl ürünlerini buğday kategorisinde düşünmemizin nedeni her bölgenin beslenme alışkanlıklarındaki farklılıklardır. Nitekim doğu ve güneydoğumuzdaki birçok vilâyette buğday, üretim ve beslenme alışkanlıklarında ön planda iken Karadeniz bölgesinde mısır, pirinç gibi tahıllar ön plana çıkabilmektedir.

Aşağıdaki tabloda görüleceği üzere kent merkezinde bulunan bütün mahalleler ihtiyaç duydukları tahılın oldukça altında tahıl üretimi gerçekleştirmiştir. Ancak muhtemelen ihtiyaç duyulan yıllık tahıl miktarı daha düşüktür. Nitekim

⁶⁰⁸ İsmail Arslan, *a.g.m.*, s. 101.

⁶⁰⁹ Tefik Güran, “İstanbul’un İâşesi’nde Devletin Rolü (1793–1839)”, *İÜİF Mecmuası Ellinci Yıl Armağanı*, C. 44, S. 1- 4, 1986, ss. 245- 275, Acar Matbaacılık, İstanbul, 1988, s. 247.

beslenme düzeyi yetişkinlere göre daha az olan çocuklar da bu kategoriye dahil edilerek hesaplama yapılmıştır.

Üskübü kent merkezinde uç düzeyde servete sahip olanların az olması ve merkezin orta halli bir profil çizmesi, tespit edilen bu tahıl oranları ile karşılaştırıldığında, merkezde yaşayan ailelerin son derece mütevazı bir yaşam standardına sahip olduğunu düşündürmektedir.

Tablo 48: Kent Merkezinde Yıllık Tahıl İhtiyacı (1844)

Mahalle	Üretilen Toplam Tahıl (Kile)	Ortalama İhtiyaç Duyulan Tahıl (Kile)
Terzialiler Mahallesi	121,5	2280
Tekke Mahallesi	198,5	1880
Toplam	320	4160

f) Tütün Üretimi ve Üskübü’de Kuraklık

İstanbul Duhân Gümrüğü mülhâkâtından olan Aydın ve Saruhan ve tevabii Duhân Gümrüğü Mukataası, 1175 yılı Mart ayı başlangıcından itibaren bâ-tahvîl 3 yıllığına İstanbul Duhân Gümrük Emini Mehemed (Muhammed) Ağa’ya iltizam edilmiştir. Kanunlara göre tüccar tarafından bu gümrüklere getirilip satılan Vardar Yenicesi olarak bilinen tütünün vukiyyesinden 24 akçe, Kırcaali olarak bilinen tütünün vukiyyesinden 15 akçe ve kaba tütünün vukiyyesinden 12 sağ akçe gümrük resmi alınması gerekmektedir. Tütün ziraatçileri isterlerse kendileri de bölgelerinden kalkıp gümrüklere gelip tütünlerini vergilerini vermek kaydıyla satabilmektedirler.⁶¹⁰

Bunun dışında tütünden kuru gümrük adı altında bir vergi daha alınmaktadır. Ancak Üskübü halkı zaman zaman tabiat şartlarının da etkisiyle bu vergiyi ödeyemez hale gelmiştir. Nitekim Üskübü merkez ve köylerinde tütün ziraatıyla uğraşan fukaradan bazı kişiler Meclis-i Şer’a gelip killet-i bârân (yağmursuzluk) nedeniyle Üskübü’de tütünün her dönümünden 18 ve 20’şer vukiyyeden fazla tütün elde edilememekte olduğunu, her vukiyyeden 6’şar parden fazla rayiç elde edilemediğini ve tütünün kaba ve alçak olduğundan bahisle devlete ödemeleri gereken 110 pare dönüm resmini veremeyeceklerini ifade etmişlerdir. Bu arada kuru gümrükçüsü de tarlalara gelerek, Üskübü’de “25 dönümdan fazla tütün tarlası mevcut değilken, fazlasıyla ekilmiştir, tarlalarda tütün yok iken ben tütünü tahrir ettim ve her dönümden kuru gümrük adı altında 4’er kuruş vergi talebinde bulunuyorum diyerek kendilerine zulmedildiğini mahkemeye bildirmişlerdir. Üskübü Nâibi durumu 40 kadar kişiden tahkik

⁶¹⁰ BOA, C..ML., 21630.

ederek halkın söylediklerinin doğru olduğuna kanaat getirip durumu saraya arz ederek muâfiyet istemiştir. (10 Rebûs.....1176/ 1762).⁶¹¹

1324 tarihli Bolu Livâsı Sâlnâmesi'ne göre Düzce'de yılda 1 milyon kıyye tütün üretimi yapılmaktadır. Bölgenin en güzel tütünleri Üskübü-Çilimli, Avlıyan ve Gümüşova bölgelerinde üretilmektedir.⁶¹² Düzce'nin batısında 2 saat mesafede bulunan Çilimli Kasabası ile bu kasabanın civarında bulunan köyler çoğunlukla tütün ziraatı yaparak geçimlerini sağlamaktadır. Bu nedenle tütünün yoğun olarak ekildiği bu bölgede bir de "Reji İdaresi" kurulmuştur.⁶¹³

Çilimli Reji İdaresi 1314 yılında şu kişilerden meydana gelmektedir. Memur Apostol Anbâlf Efendi, Tahrir Memurları İsmail Hakkı Efendi ve Mehmed Ziver Efendi, Ambar Memuru Lâçânupolu Efendi ve 1 adet süvari kolcusu.⁶¹⁴

1- Dönüm Başına Yıllık Hâsılat: Verimlilik

1844 yılında Üskübü kent merkezinde toplam 99,5 dönüm tütün işletmesi tespit edilmiştir. Bu işletmelerin 1844 yılı hâsılatı 11300,5 kuruştur. Osmanlı Devleti tahıl işletmelerinde olduğu gibi tütün işletmelerine de 1845 yılı olası hâsıllar kaydetmiştir. Ancak bu olası hâsıllar, tahıl üretimi olası hâsıllarından farklı olarak bir önceki yıla göre düşük hesap edilmiştir.

Tütün üreticilerinin 1844 yılında dönüm başına yıllık hâsılatı 113,5 kuruşa tekâbül ederken, 1845 yılı olası hâsılları 96,6 kuruşa karşılık gelmektedir.

Osmanlı Devleti'nin tütünün ertesi yılki hâsılatlarını düşük hesap etmesinin nedeni bölgede yaşayan yaşlı tütün üreticilerinden öğrenildiğine göre tütünün aynı toprağa birer yıl arayla ekilmesinden kaynaklanmış olmalıdır. Nitekim belgelerde tütün üreticilerine ait 253,5 dönüm nadas arazisi tespit edilmiştir. Bu arazilerin bir kısmı tahıl orijinli ürünler için kullanılırken bir kısmı ise tütün üretimi için kullanılmış olmalıdır.

Tütün işletmelerinin 4 dönümünde üretici "müstecir" durumundadır. Tütün üreticiliğinde tahıl üretimine kıyasla bu kadar az miktarda kira işletmesinin tespit edilmesi hâne sahiplerinin tütün işletmeciliğini genelde kiraya vermeden kendi imkanları ile yaptıklarını göstermektedir.

⁶¹¹ BOA, C..ML., 21630.

⁶¹² Müstakil Bolu Livâsı Sâlnâmesi 1324, s. 266.

⁶¹³ Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi 1310, s. 241. / Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi 1311, s. 479.

⁶¹⁴ Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi 1314, s. 196.

Tablo 49: Tütün Üretiminden Dönüm Başına Alınan Yıllık Hâsıla

Mahalle	Duhân dönüm	Duhân kuruş/1844	Duhân kuruş/1845
Terzialiler Mahallesi	65	6404,5	6053
Tekke Mahallesi	34,5	4896	3558
Toplam	99,5	11300,5	9611

2- Tütün İşletmelerinin Büyüklüğü

Üskübü kent merkezinde 1844 yılında 75 adet tütün işletmesi tespit edilmiştir. Bunların tamamı küçük işletmelerdir. Tespit edilen tütün işletmelerinin küçük işletme tarzında olması, Üskübü halkının tütüncülüğü küçük ticârî işletmeler kurarak gerçekleştirdiğini akla getirmektedir. Terzialiler Mahallesi’ndeki işletme sayısı kent geneli ile karşılaştırıldığında oran olarak % 60’a tekabül ederken, Tekke Mahallesi’nde bu miktar % 40’a düşmektedir.

Tablo 50: Tütün İşletmelerinin Büyüklüğü (Dönüm/1844)

Mahalle Adı	0,5-10 dönüm	
	İşletme Sayısı (adet)	İşletmelerin Toplam Dönümü
Terzialiler Mahallesi	45	65
Tekke Mahallesi	30	34,5
Toplam	75	99,5

3- Hâne Başına Yıllık Tütün Üretimi

Kentte toplam 99,5 dönüm tütün işletmesi tespit edilmiştir. Hâne başına yıllık ortalama 0,96 dönüm tütün üretimi yapılmaktadır. Tekke Mahallesi’nde bölgenin en varlıklı ailesi Topçuzâdeler yaşadığı halde Terzialiler Mahallesi’nde tütün üretimi diğer mahalleye göre daha yüksek seyretmiştir. Bununla beraber Tekke Mahallesi’nden hâne başına elde edilen yıllık hâsıla ile Terzialiler Mahallesi’nden elde edilen yıllık hâsıla arasında çok bariz bir fark gözükmemektedir. Bunun nedeni Tekke Mahallesi’nde yaşayan Kaza Müdürü Topçuzâde İbrahim Ağa bin Hacı Mehmed’in 2 dönümlük arazisinden oldukça yüksek hâsıla elde edildiğinin kaydedilmesidir.

Tablo 51: Tütün İşletmelerinden Hâne Başına Elde Edilen Yıllık Hâsıla (1844/Dönüm)

Mahalle	Hâne Sayısı	Duhân dönüm	Hâne Başına/ Dönüm
Terzialiler Mahallesi	57	65	1,14
Tekke Mahallesi	47	34,5	0,73
Toplam	104	99,5	0,96

Tablo 52: Tütün İşletmelerinden Hâne Başına Elde Edilen Yıllık Hâsıla (Kuruş)

Mahalle	Hâne Sayısı	Duhân/ 1844 Kuruş	Hâne Başına/ 1844/ Kuruş	Duhân /1845 Kuruş	Hâne Başına/ 1845 Kuruş
Terzialiler Mahallesi	57	6404,5	112	6053	106
Tekke Mahallesi	47	4896	104	3558	75,7
Toplam	104	11300,5	109	9611	92,4

4- Üskübü Kent Merkezinde Tütün Üretim Miktarı

1844 yılında kent merkezinde 636,5 kıyye (okka) (kıyye=1282,945 gr) tütün üretimi yapılmıştır. Buna göre Üskübü'de yılda 816594,5 gr ortalama 816 kg tütün üretimi yapılmaktadır.

Kent merkezindeki tütün üretiminin % 57,3'ü Terzialiler Mahallesi'nde geri kalanı ise Tekke Mahallesi'nde üretilmiştir.

Tablo 53: Üskübü Kent Merkezinde Üretilen Tütün Miktarı (Kıyye/1844)

Yerleşim Birimleri	Tütün/kıyye
Terzialiler Mahallesi	364,5
Tekke Mahallesi	272
Toplam	636,5

g) Piriç Üretimi

Üskübü çeltik üretimi yapılan önemli alanlardan birisidir. Bölge insanından öğrenildiğine göre Üskübü'de piriç ekim ve hasatı şu şekilde yapılmaktadır: Piriç ekilecek alanlar, Nisan ayından itibaren ilkönce sürüm, ardından da tarlanın tesviye işlemi yapılarak hazırlanmaktadır. Bu arada tarlanın suyu tutması için lenk denen tavalalar hazırlanmakta ve tarla lenk halindeyken tekrar sürme işlemi yapılmaktadır. Bu işlemlerden sonra, tarlaya lenklerin içine belli miktarda su verilerek, su ile doldurulan tarlanın içi, lenklerde mayalaşma

meydana gelmeden, bir veya iki gün içinde tırmıklanmaktadır. Bundaki amaç lenklerin tesviyesini yaparak, lenklerin her yerinde suyun aynı seviye ve miktarda olmasını sağlamaktır. Bunun dışında lenk çıkışlarına su tutma gözleri yapılmaktadır.

Üskübü’de tohum ekim işlemi Mayıs ayının başı ile sonu arasında yapılmaktadır. Çeltik tohumları ekilmeden önce, bir torba veya çuval içerisinde su dolu havuzlarda bir veya iki gün bekletilmektedir. Bekletilmeden sonra torba veya çuvalar kalın bir örtü ile örtülerek rutûbetli bir ortam oluşturulmakta ve 1 veya 2 gün içerisinde tohumların çillenmesi sağlanmaktadır. Çillenme işlemine dikkat edilmesi gerekir. Çünkü çillerin ebadı 0,5 cm-1cm arasında olmalıdır. Eğer çillenme 0,5 cm’nin altında olursa yeterli büyüme sağlanamayacağı gibi, 1 cm’nin üzerinde olursa da ekim sırasında kopmalar meydana gelebilmektedir.

Üskübü’de genel olarak dekar başına 18 kğ ile 22 kğ arasında çeltik ekimi yapılmaktadır. Ekim işi buğday gibi tarlaya lenklerin içine saçılarak yapılmaktadır. Ekim işi yapıldıktan sonra tavalardaki su miktarının fazla olmamasına dikkat etmek gerekir. Eğer su miktarı fazla olursa suyun dalgalanması şiddetli ve yoğun olacağından tohumların kökünden sökülme ihtimali vardır.

Ekim yapıldıktan yaklaşık bir ay sonra yabancı otlarla mücadele yapılmaktadır. Mücadele lenklerin içi su dolu olduğu halde veya lenklerin içi boşaltılıp kuruduktan sonra da yapılabilir. Yabancı otlar temizlendikten 3-4 gün sonra gübreleme işlemine geçilmektedir. Bunun dışında hasat zamanına kadar lenklerde belli bir seviyede su tutmaya dikkat etmek gerekir. Ağustos ayının 15’i ile 20’sinden sonra çeltik saplarında kelleler (taneler) oluşmaya başlayınca, Eylül ayının başından itibaren tarlalardaki lenklere su girişi kesilmeye başlanır ve Eylül ayının 15’inden sonra lenklerden su boşaltma işlemine başlanır. Bu işlemler bittikten sonra hasat işlemine geçilir. Biçme işi orak veya bıçak (bugün biçerdöver ile) ile yapılır. Hasat sonrası çeltik sapından ayrılır. Ayrılan çeltik (arpa) güneşte serilerek çok iyi bir şekilde kurutulur. Üskübü’de dekar başına ortalama 500-700 kğ arasında çeltik alınmakta, ortalama 1000 kg çeltikten de % 50-55 oranında piring elde edilmektedir.⁶¹⁵

⁶¹⁵ Bölgede piring ekim ve hasatının nasıl yapıldığı ile ilgili yardımlarından dolayı Beçiyörükler Köyü’nden İsmail Çetin’e teşekkür ederim.

Resim 31: Üskübü'de Pirinç Hasatı

Resim 32: Üskübü Pirinci ve Kurutulması

1- Çeltikçi Reaya ve Çeltik Vergisi

Bolu Sancağı Konrapa Çeltik Mukataası'nın yılda 3000 kuruş geliri olup mukataa mâlikâne sistemi üzere Ali adlı kişi tarafından idare edilmektedir. Kanuna göre çeltiğin yarısı devlet tarafından tahsil edilmekte diğer yarısı ise işleyen kişilere bırakılmaktadır. Ancak iki yıldan beri çeltik ziraatçileri “biz bu çeltikleri pınar sularıyla suladık, miri sularla sulamadık” diyerek ziraat edilen çeltiğin yarısını vermeyiz deyip mukataa sahibine baş kaldırmışlardır. Hatta kanun gereği elde edilen çeltiğin yarısı devlet tarafından zabt edilmekte ve çeltikçi reâyadan (1)117 (1705-1706) senesine kadar kişi başına 1,5 kuruş resm-i bennak alınmakta iken bölge halkı Defterhâne-yi Amire'den ödedikleri vergi

husunda bir suret alarak içlerinden evli olanlardan 12 akçe, mücerred (bekar) olanlardan 6 akçe vergi alınması gerektiğini ileri sürmüşlerdir.

Bu durum üzerine mukataa sahibi Ali bir dilekçe vererek sahibi olduğu çeltik mukataasının ilk dönemlerde 1059 kişilik çeltikçi reâyası olduğunu fakat çeltikçi reâyanın bir süre sonra başka bölgelere göç ettiğini ve bu kişilerin ayrıldıkları bölgelerde bulunan çeltik tarlalarının ziraat edilmediğini ve bu kişilerin avâriz vergisinden muâf olmaları karşılığında devlet için kişi başına “kuru bedel tabir olunan (pirinçten) 3’er kuruş 1 rub’u, yaş bedel tabir olunan (pirinçten) 4’er kuruş 1 rub’u” vergi vermekte olduklarını hatta Üskübü Kazası Karaköy Dîvânı’nda ve Düzcce ve Üskübü ve tevabiinde bulunan çeltik-i enhar mukataası reâyaları ile beraber İstanbul’da Rumeli Kadıaskeri Atâullâh Efendi’nin huzuruna çıktıklarını ve reâyaya işledikleri çeltikten dolayı “kuru bedel tabir olunan pirinçten 3’er kuruş 1 rubu, yaş bedel tabir olunan pirinçten 4’er kuruş 1 rubu” vergi vereceklerine ilişkin hüccet verildiğini bildirerek kendisine baş kaldıran kişilerin itaat altına alınmasını ve mağduriyetinin giderilmesini istemiştir. (4 R 1119/ 1707).⁶¹⁶

Çeltikçi reâyaya çeltik üretimi konusunda bazen kendi içinde de sorunlar yaşamıştır. Bitkinin doğası gereği suyu çok sevmesi yetiştiricileri üretimi artırmak için su teminine itmiştir. Fakat su temini her zaman kuralına göre yapılmamıştır. Kaymakçı Köyü pirinç üreticilerinin köyde sahip oldukları çeltik tarlalarına akan suya, Yukarı Vakıf Dîvânı’nda yaşayan Çerkez Mustafa’nın müdahalesi üzerine mahkemeye başvurmaları bunun en bariz örneklerindedir. Nihayet mahkeme Mustafa’nın su arkına müdahalesine men kararı vererek olayı çözüme bağlamıştır. (18 Şa’bân 1303/ 1886).⁶¹⁷

Çeltik mukataasından elde edilen gelirin bir kısmı vakıflara hasredilmiştir. Nitekim mukatadan elde edilen gelirin günde 5 akçelik kısmı hatiplik görevi karşılığında Ağsaklar Köyü Câmisi hatibi Mehmed Halife’ye verilmektedir. (10 Ş 1188/ 1774).⁶¹⁸

2- Dönüm Başına Yıllık Hâsılat: Verimlilik

1844 yılında Üskübü kent merkezinde toplam 147 dönüm pirinç üretilen işletme tespit edilmiştir. Bu işletmelerden 1844 yılında 8685,5 kuruş gelir elde edilmiştir. Pirinç işletmelerinden 1845 yılında ise 4083 kuruş gelir elde edileceği kayıt altına alınmıştır.

Görüldüğü gibi bütün işletmelerinde olduğu gibi pirinç üretiminde de ertesi yılki hâsılat miktarı düşük hesap edilmiştir. Bunun nedeni pirinç için son derece

⁶¹⁶ BOA, C..EV., 6745.

⁶¹⁷ DKS 1141, Nr. 41, 44.

⁶¹⁸ BOA, C..ML., 24264.

önemli olan suyla bağlantılı olarak ertesi yılki iklim şartlarının ne olup olmayacağı konusunda kesin bir verinin olmamasıdır.

Pirinç üreticilerinin 1844 yılında dönüm başına yıllık hâsılatı 59 kuruşa tekâbül ederken, 1845 yılı olası hâsılatları 27,7 kuruşa karşılık gelmektedir.

Kent merkezinde tespit edilen 147 dönüm pirinç tarlasının 75,5 dönümü (% 51,3) kira yolu ile işletilmektedir. Bu oran kent merkezindeki üretim sektörü içerisindeki en büyük icâr ile işletim oranıdır.

Pirinç sektöründeki icâreten üretim yapma oranının bu kadar yüksek olmasının nedeni vatandaşların çoğunun pirinç üretimi için vazgeçilmez olan suyun bol bulunduğu topraklara sahip olmamasından kaynaklanmış olmalıdır.

Tablo 54: Pirinç Üretiminden Dönüm Başına Alınan Hâsıla

Mahalle	Çeltik 1844/ Dönüm	Çeltik 1844/ Kuruş	Çeltik 1845/ Kuruş
Terzialiler Mahallesi	66,5	3964	2267
Tekke Mahallesi	80,5	4721,5	1816
Toplam	147	8685,5	4083

3- Pirinç İşletmelerinin Büyüklüğü

Üskübü kent merkezinde 1844 yılında 75 adet pirinç işletmesi tespit edilmiştir. Bunların 2'si orta büyüklükte diğerleri ise küçük işletme tarzındadır. Tespit edilen pirinç işletmelerinin çoğunun küçük işletme tarzında olması, Üskübü halkının pirinç üretimini küçük ticârî işletmeler kurarak gerçekleştirdiğini böylelikle hem bölgenin tahıl ihtiyacını hem de çevre kazaların pirinç ihtiyacına kısmen katkıda bulunduğunu akla getirmektedir. Tespit edilen iki orta büyüklükteki işletmenin sahipleri bölgenin varlıklı ailesi olan Topçuzâdeler'dir. Bu iki işletme bölgedeki pirinç işletmelerinin % 30'una karşılık gelmektedir. Bu oran aynı aileye mensup Hüseyin Bey bin Hacı Mehmed'in sahip olduğu 3 dönümlük pirinç işletmesi de dikkate alınırsa % 32'ye çıkmaktadır. Görüldüğü gibi Topçuzâdeler sadece hubûbât üretiminde değil pirinç üretiminde de bölgenin en büyük tekeline sahip olmuşlardır.

Tablo 55: Piriñç İşletmelerinin Büyüklüğü (1844 yılı/Dönüm)

Mahalle	1-10 dönüm		10-50 dönüm	
	İşletme Sayısı	İşletmelerin Toplam Dönümü	İşletme Sayısı	İşletmelerin Toplam Dönümü
Terzialiler Mahallesi	44	66,5		
Tekke Mahallesi	29	35,5	2	45
Toplam	73	102	2	45

4- Hâne Başına Yıllık Piriñç Üretimi

Kentte toplam 147 dönüm piriñç işletmesi tespit edilmiştir. Hâne başına yıllık ortalama 1,4 dönüm piriñç üretimi yapılmaktadır. Hâne başına elde edilen yıllık hâsıla ise 83,5 kuruşa tekâbül etmektedir. Hâne başına piriñç işletmelerinden elde edilen hâsıla miktarı Tekke Mahallesi’ndeki varlıklı aile olan Topçuzâdeler dikkate alınmazsa kentin her iki mahallesinde de aşağı yukarı birbirine yakın oranlarda seyretmektedir.

Tablo 56: Piriñç İşletmelerinden Hâne Başına Elde Edilen Yıllık Hâsıla (1844/Dönüm)

Mahalle	Hâne Sayısı	Piriñç 1844/ Dönüm	Hâne Başına/ 1844/ Dönüm
Terzialiler Mahallesi	57	66,5	1,17
Tekke Mahallesi	47	80,5	1,7
Toplam	104	147	1,4

Tablo 57: Piriñç İşletmelerinden Hâne Başına Elde Edilen Yıllık Hâsıla (Kuruş)

Mahalle	Hâne Sayısı	Piriñç 1844/ Kuruş	Hâne Başına/ 1844/Kuruş	Piriñç 1845/Kuruş	Hâne Başına/ 1845/Kuruş
Terzialiler Mahallesi	57	3964	69,5	2267	39,8
Tekke Mahallesi	47	4721,5	100	1816	38,6
Toplam	104	8685,5	83,5	4083	39,3

5- Piriç Üretim Miktarı

1844 yılında Üskübü kent merkezinde 197,5 kile piriç üretimi yapılmıştır. Tekke Mahallesi'ndeki üretim ile Terzialiler Mahallesi'ndeki üretim hemen hemen birbirine eşit durumdadır. Tekke Mahallesi'nde ikamet eden Topçuzâdeler kentin en büyük piriç işletmelerine sahip olmalarına ve Terzialiler'deki haneler daha az miktarda piriç tarlasına sahip olmasına rağmen, Terzialiler Mahallesi'nin üretim düzeylerinin Tekke Mahallesi sakinlerine oldukça yaklaşması üretim alanlarının verimlilik düzeyi ile ilgili olsa gerektir.

Tablo 58: Üskübü Merkezinde Piriç Üretim Miktarı (Kile/1844)

Yerleşim Birimleri	çeltik/kile
Terzialiler Mahallesi	90,5
Tekke Mahallesi	107
toplam	197,5

h) Ekili Alanlarda Yıllık Verimlilik Düzeyi

Hubûbât, tütün ve piriç tarlaları olarak kategorize edebileceğimiz ekili alanların verimlilik düzeyine bakıldığında, alan açısından üçüncü sırada bulunan tütün işletmelerinden en yüksek verimin alındığı görülmektedir. Bu durum bölge topraklarının tütün işletmeciliğine son derece uygun olduğunu göstermektedir. Alan açısından ikinci sırada bulunan piriç tarlalarından elde edilen verim, tütünden sonra Üskübü'de piriç üretiminin yaygın olduğunu göstermektedir.

Hubûbât alanları ise kentte ancak üçüncü sırada verimlilik düzeyine sahiptir. Kent içerisinde tespit edilen meyve ağaçları dönüm olarak belgelere yansımamıştır. Ancak bu ağaçların sayısının 24 olması (bu ağaçların 3'ü ceviz ağacı) kent merkezinde meyve yetiştiriciliğinin son derece az olduğunu hatta kentin meyve-sebze ihtiyacının kent kırsalından ve çevre kazalardan sağlandığını akla getirmektedir.

Tablo 59: Üskübü Kent Merkezinde Ekili Alanlarda Verimlilik Düzeyi (1844)

Ürün Çeşidi	Toplam Dönüm	Toplam Hâsıla	Hâsıla/Dönüm
Hubûbât	402	7332,5	18,2
Tütün	99,5	11300,5	114
Piriç	147	8685,5	59,1
Toplam	648,5	27318,5	42,1

1) Hubûbât Alanlarının Çevre Kazalarla Karşılaştırılması

Üskübü’deki hubûbât arazilerini hubûbât üretimi yapılan Göynük, Bilecik ve Akçakoca kent merkezi ile karşılaştırdığımızda Üskübü’de diğer üretim dallarına göre son derece az üretim yapıldığı anlaşılan tarımsal arazilerin Bilecik ve Akçakoca kent merkezine göre oldukça yüksek, Göynük’ün ise ancak yarısı kadar üretime katkıda bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 60: Üskübü Kent Merkezi Hubûbât Alanlarının, Çevre Kazalar İle Üretim Açısından Karşılaştırılması

Kentler	Hubûbât vd. Alanlar
Göynük Kent Merkezi ⁶¹⁹	% 83
Bilecik Kent Merkezi ⁶²⁰	% 14, 35
Akçakoca Kent Merkezi ⁶²¹	% 19
Üskübü Kent Merkezi	% 45

i) Hayvancılık

1- Kent Merkezinde Bulunan Büyükbaş Hayvanlar

Hayvancılık diğer üretim dallarına göre kentin üçüncü büyük üretim dalıdır. (% 6,28) Üskübü kent merkezinde 482 adet büyükbaş hayvan tespit edilmiştir. Bu hayvanlardan toplam 5485 kuruş yıllık gelir elde edilmiştir. Bu gelirin 3100 kuruşu (% 56,5) sağman (sağmal) mandaya, 2385 kuruşu (% 43,4) ise sağman ineğe aittir.

Vergi tespiti yapıldığı zaman büyükbaş hayvanların bir kısmının halihazırda geliri olmadığı için bunlara vergi kaydedilmemiştir. Ancak hâsılanın hangi yıl alınacağı tutanak haline dönüştürülerek, gelecek yıllardaki olası vergi miktarının ne kadar olacağı tespit edilmeye çalışılmıştır. Böylelikle devlet vergi kaybını engellemeye çalışmıştır.

Terzialiler’de tespit edilen dişi malakların 1’inin 1262 yılında, 6’sının 1263 yılı, 10’nunun ise 1264 yılında gelir getirmeye başlayacağı, dişi buzağuların ise 5’inin 1262 yılında, 1’inin 1263 yılında, 18’inin ise 1264 yılında hâsılat vermeye başlayacağı, Terzialiler’de tespit edilen 1 adet karasığır düvenin de 1262 yılında hâsılat vereceği kayıt altına alınmıştır.

⁶¹⁹ Zeynel Özlü, *Tanzimat Döneminde Anadolu’da Kır ve Kent Hayatı (Bolu- Göynük Örneği)*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2007, s. 50.

⁶²⁰ Said Öztürk, *Tanzimat Döneminde Bir Anadolu Şehri Bilecik*, Kitabevi Yayını, İstanbul, 1996, s. 75.

⁶²¹ Zeynel Özlü, *18. ve 19. Yüzyıllarda Karadeniz’de Bir Kıyı Kenti: Akçakoca, Yeditepe Yayınevi*, İstanbul, 2008, s. 162.

Tekke Mahallesi'nde ise tespit edilen dişi malaklardan birinin 1263 yılında, 18'inin 1264 yılında hâsılat vereceği, dişi buzağılardan ise 9'unun 1263 yılında, 3'ünün 1264 yılında hâsılat vereceği kaydedilmiştir.

Tablo 61: Kent Merkezinde Bulunan Büyükbaş Hayvanlar (Adet/1844)

Mahalle	Manda Öküzü	Kara siğir Öküzü	Sağman Kara siğir	Sağman Manda	Bargir	Erkek Malak	Dişi Malak	Erkek Buzağı	Dişi Buzağı	Karasığir dîvesi	Gayrı Sağman manda	Gayrı Sağman karasığir	Erkek Tay	Kısrak Tay	Kısrak	Merkeb	Toplam
Terzi ailer	4	36	39,5	38	16	27	17	14	24	1		1				1	218,5
Tekke	37	29	41	41	15	25	19	19	13	5	5		8	2	4		263
Toplam	41	65	80,5	79	31	52	36	33	37	6	5	1	8	2	4	1	481,5

2- Kent Merkezinde Bulunan Küçükbaş Hayvanlar

Üskübü kent merkezinde 300 adet küçükbaş hayvan tespit edilmiştir. Bu hayvanlardan toplam 522 kuruş yıllık gelir elde edilmiştir. Bu hâsılanın % 48'i sağman koyun, % 35,6'sı sağman keçi, % 10'u gayrı sağman keçi, % 5,7'si ise gayrı sağman koyunlara aittir.

Kent merkezinde tespit edilen bütün küçükbaş hayvanlar Tekke Mahallesi'nde ikâmet eden 4 aileye aittir. Bu ailelerden üçünün Topçuzâdeler olması kentteki tahıl ve pirinç tekelinden sonra küçükbaş hayvancılık tekelinin de bu ailenin elinde olduğunu göstermektedir.

Tablo 62: Kent Merkezinde Küçükbaş Hayvancılık Yapan Aileler (1844)

Aile Adı	Kişi Adı
Topçuzâde	Hacı Mahmud Ağa bin Mehmed
Topçuzâde	Mehmed bin Hacı Mehmed
Topçuzâde	İbrahim Ağa bin Hacı Mehmed
Osman oğlu	Debbağ Ahmed bin Osman ve oğlu Ali bin Ahmed

Tablo 63: Kent Merkezinde Bulunan Küçükbaş Hayvanlar (Adet/1844)

Mahalle	Sağman Ağnâm	Sağman Keçi	Gayrı Sağman Ağnâm	Gayrı Sağman Keçi	Erkek Kuzu	Dişi Kuzu	Erkek Oğlak	Dişi Oğlak	Toplam
Terzialiler Mahallesi									
Tekke Mahallesi	63	62	20	65	16	29	24	21	300
Toplam	63	62	20	65	16	29	24	21	300

Tablo 64: Kent Merkezinde Bulunan Büyük ve Küçükbaş Hayvanlardan Elde Edilen Gelir (1844)

Mahalle	Sağman Karasığır	Sağman Manda	Sağman ağnâm	Sağman keçi	Gayrı sağman ağnâm	Gayrı sağman keçi	Erkek Tay	Arı Kovanı	Toplam
Terzialiler Mahallesi	1155	1460						60	2675
Tekke Mahallesi	1230	1640	252	186	30	54	150 ⁶²²		3542
Toplam	2385	3100	252	186	30	54	150	60	6217
Yüzdeler Dilim %	38	49	4	3	0,48	0,87	2,4	0,97	100

3- Kent Merkezinde Arıcılık

Üskübü kent merkezinde toplam 12 adet arı kovanı tespit edilmiştir. Bu kadar az arı kovanının bulunması kentin bal tüketimi konusunda kıra ve çevre kazalara bağımlı olduğunu göstermektedir.

Kent merkezindeki arıcılık sektörü sadece Terzialiler Mahallesi’nde yapılmakta olup, arıcılık yapan 3 ailenin de orta halli bir konuma sahip olduğu tespit edilmiştir. Arıcılık yapan kişilerin farklı meslekler icra etmesi ve arıcılıktan fazla gelir elde etmemeleri, arıcılığın bu aileler tarafından ikinci bir meslek olarak icra edildiğini düşündürmektedir.

Tablo 65: Kent Merkezinde Arıcılık (Adet/1844)

Mahalle	Arı Kovan/ aded	Hâsıla/ Kuruş
Terzialiler Mahallesi	12	60
Tekke Mahallesi		
Toplam	12	60

Tablo 66: Kent Merkezinde Arıcılık Yapan Aileler (1844)

Aile Adı	Kişi Adı	Mesleği	Servet Miktarı (Kuruş)
Şebir Oğlu	Hacı Ahmed bin Mehmed	Rençber, toz ve kül ahz u itası	807
Bekdaş Mehmed bin Ali	Bekdaş Mehmed bin Ali	debbağ	507,5
Hacı Mahmud oğlu	Mehmed bin Hacı Hüseyin	arabacı	853

⁶²² Sadece 3 taya ait gelirdir.

4- Kent Merkezinde Süt ve Mamulleri Üretimi

Yapılan araştırmalara göre 1 inekten elde edilen süt, bir ailenin süt, tereyağı, peynir, ekşimik gibi muhtelif ihtiyaçlarını fazlasıyla karşılayabilmektedir. Bu çerçevede inek sahipleri içerisinde özellikle 2 ve üzeri inek sahibi aileleri kentlilerin süt ve mamulleri ihtiyacını karşılayan aileler olarak değerlendirebiliriz. Ancak, bir inek sahibi olup hayvan ürünleri satan ailelerin olması da olasılık dahilindedir.

Üskübü'de 24 hânenin 1, 17 hânenin 2, 1 ailenin 3, 1 ailenin 4 ve 3 hânenin de 5 adet sağman mandaya sahip olduğu tespit edilmiştir. Sağman mandadan elde edilen hâsılanın sağman ineğe göre yüksek olması sağman manda sahibi ailelerin süt endüstrisine daha fazla katkıda bulunduğunu akla getirmektedir.

Sağman manda sahibi ailelerin 32 tanesi aynı zamanda sağman inek sahibidir. Bu aileler kent merkezinde tespit edilen 81 sağman inekten 53'üne ve 79 sağman manda ineğinin 58'ine sahiptir. Bu çerçeve içerisinde düşünüldüğünde Üskübü'de en az 46 hânenin süt endüstrisi ile uğraştığını hatta bu işi kendi tekellerine aldıklarını söyleyebiliriz. Bu 32 aileden bazılarının servet miktarının düşük olması bu ailelerin geçimlerini bütünüyle süt sığırcılığından sağladıklarını akla getirmektedir.

Bunun dışında Üskübü kent merkezinde 50 hânenin sağman inek sahibi olduğu görülmüştür. Bu ailelerden 14'ü 2 inek sahibi, 1'i 3 inek sahibi, 3'ü 4 inek sahibi, 1'i ise 7 inek sahibidir. Görüldüğü gibi Üskübü kent merkezinde yaşayan toplam 104 hâne, süt sığırcılığı konusunda kendi kendine yeter bir hal sergilemektedir.

Tablo 67: Üskübü Kent Merkezi'nde Sağman İnek Sahipliği (Adet/1844)

Mahalle	Sağman İnek Sahibi Aileler					Toplam
	1 İnek Sahibi	2 İnek Sahibi	3 İnek Sahibi	4 İnek Sahibi	7 İnek Sahibi	
Terzialiler	18	7		2		27
Tekke	13	7	1	1	1	23
Toplam	31	14	1	3	1	50

Tablo 68: Üskübü Kent Merkezi'nde Sağman Manda Sahipliği (Adet/1844)

Mahalle	Sağman Manda Sahibi Aileler					Toplam
	1 Manda Sahibi	2 Manda Sahibi	3 Manda Sahibi	4 Manda Sahibi	5 Manda Sahibi	
Terzialiler	12	9		1	1	23
Tekke	12	8	1		2	23
Toplam	24	17	1	1	3	46

Tablo 69: Üskübü Kent Merkezi’nde Süt Sığırcılığını Uhdesine Alan Aileler (1844)

Mahalle	Aile Adı	Kişi Adı	Mesleği	Serveti
Tekke Mahallesi	Burak Oğlu	İbiş Bin Feyzullah Ve Oğlu Osman	Bakkal Ve Muhtar	536,5
Tekke Mahallesi	Topçuzâde	Hacı Mahmud Ağa Bin Mehmed	Erbâb-ı ziraat	3219
Tekke Mahallesi	Topçuzâde	Mehmed Bin Hacı Mehmed	Reçber	254
Tekke Mahallesi	Topçuzâde	İbrahim Ağa Bin Hacı Mehmed	Kaza Müdürü	18082
Tekke Mahallesi	Molla İsmail Oğlu	Ahmed Efendi Bin İsmail	Müderrişi Kirâm	846,5
Tekke Mahallesi	Hacı Ahmedzâde	Abdülatif Efendi	Kaza Mukayyidi	876
Tekke Mahallesi	İmam Oğlu	Attar İsmail Bin İsmail Ve Oğlu Ali	Attar	1070,5
Tekke Mahallesi	Bakkal Oğlu	Eskici İsmail Bin Mahmud	Bargirci	662
Tekke Mahallesi	Terzi Halil Oğlu	Terzi İbrahim Bin Halil	Terzi	672
Tekke Mahallesi	Hacı Alemdar Oğlu	Hasan Bin İbrahim	Erbâb-ı ziraat	1572,5
Tekke Mahallesi	Osman Oğlu	Debbağ Ahmed Bin Osman ve Oğlu Ali Bin Ahmed	Erbâb-ı ziraat	1073
Tekke Mahallesi	Yazıcı Mustafa Oğlu	Mehmed Emin Bin Mustafa	Erbâb-ı ziraat	963
Tekke Mahallesi	Kethüda Oğlu	Mehmed Ali Bin Mehmed	Hizmetkar	575
Tekke Mahallesi	Nahmiz Oğlu	Mustafa Bin Halil Ve Oğlu Halil	Erbâb-ı ziraat	1323
Tekke Mahallesi	Hacı Hasan Oğlu	Debbağ Ahmed Bin Hasan	Tabak Esnafı (Debbağ)	668
Tekke Mahallesi	Uzun Oğlu	Terzi Halil Bin İbrahim	Erbâb-ı ziraat	611
Terzialiler Mahallesi	Gemiksiz Oğlu	Ömer Efendi Bin Hasan Ve Oğlu Çiftçi Hasan	İhtiyar, Erbâb-ı ziraat	1109,5
Terzialiler Mahallesi	Terzi Hacı Mehmed Ağa Bin Hasan	Terzi Hacı Mehmed Ağa Bin Hasan	Ziraat Müdürü Ve Azay-I Meclis İdüğü	1155
Terzialiler Mahallesi	Emir Ömer Oğlu	Ahmed Bin Ömer Ve Oğlu Ömer	Bargirci, Reçber	1643
Terzialiler Mahallesi	Kul Oğlu	Hasan Bin İsmail	Erbâb-ı ziraat	609,5
Terzialiler Mahallesi	Terzi Hacı Mehmed Oğlu Yetimi	İdris Bin Ahmed Ve Üvey Pederi Bargirci Kenan Oğlu Mehmed	6 Yaşında Yetim Olub Vasisi Üvey Pederidir.	552
Terzialiler Mahallesi	Hacı Derviş Oğlu	Ali Bin Ahmed Ve Kardeşi Berber Çırağı Halil	Erbâb-ı ziraat , Berber Çırağı	809
Terzialiler Mahallesi	Ali Bey Oğlu	Mehmed Bin Halil	Berber	1012
Terzialiler Mahallesi	Çakmacı Oğlu	Halil Bin Seyfi	Eskici	753,5

Terzialiler Mahallesi	Çalık Oğlu	Ali Bin Hüseyin Ve Oğlu Bargirci Mustafa	İhtiyar, Bargirci	1014
Terzialiler Mahallesi	Şebir ? Oğlu	Hacı Ahmed Bin Mehmed	Erbâb-ı ziraat	807
Terzialiler Mahallesi	Karamanlı Oğlu Yetimi	İsmail Bin İsmail Ve Üvey Kardeşi Reçber Mehmed	2 Yaşında Yetim Olub Vasisi Validesi Hatice Hatundur.	814
Terzialiler Mahallesi	Bekdaş Mehmed Bin Ali	Bekdaş Mehmed Bin Ali	Debbağ	507,5
Terzialiler Mahallesi	Hacı Mahmud Oğlu	Mehmed Bin Hacı Hüseyin	Erbâb-ı ziraat	853
Terzialiler Mahallesi	Kıllabcı Hacı Ahmed Bin İsmail	Kıllabcı Hacı Ahmed Bin İsmail	Kıllabcı	1074,5
Terzialiler Mahallesi	Şişman Oğlu	İbrahim Bin Hüseyin	Erbâb-ı ziraat	1005
Terzialiler Mahallesi	Hacı Ali Oğlu Yetimleri	Raşid, Üvey Kardeşi Yedi Yaşında Mustafa Ve Üvey Pederi Tahir	Tahir Rençber	509

5- Kent Merkezinde Ekili Toprakların İşlenmesi ve Öküzün Fonksiyonu

Yapılan araştırmalara göre 1 çift at iş gününde 6-7, 1 çift öküz ise 3-4 (1 öküz 7 dönüm) dönüm toprak sürmektedir.⁶²³ Bu çerçevede hesaplama yapıldığında Üskübü kent merkezinde bir öküz ortalama 6,1 dönüm arazi düşmektedir. Terzialiler Mahallesi'nde oran 6,7 dönüm iken, Tekke Mahallesi'nde 5,8 dönümdür. Tekke Mahallesi'ndeki öküzlerin çoğunun manda öküzü olduğu hesaba kâtilırsa günlük işlenecek toprak miktarı Tekke Mahallesi'ni de geçecektir.

Tablo 70: Öküzün Çift Sürmede Kullanıldığı Arazi Miktarları (Dönüm/1844)

Mahalle	Manda Öküzü	Karasığır Öküzü	Toplam Öküz	Toplam Ekili Alan (dönüm)	Bir Öküz Düşen Ekili Alan (dönüm)
Terzialiler	4	36	40	268	6,7
Tekke	37	29	66	380,5	5,8
Toplam	41	65	106	648,5	6,1

6- Kent Merkezinde Ulaşım ve Taşıma Araçları

Kent merkezinde ulaşım ve taşıma aracı olarak 31 bargir, 8 erkek tay, 2 kısarak tay, 4 kısarak ve 1 merkep tespit edilmiştir. Bu hayvanlardan 7 erkek tay, 2 kısarak tay ve 4 kısarağın sahibi bölgenin kaza müdürüdür. Bargirlerin 6'sına kişinin kendisi tarafından binildiğinin not düşülmesi bu hayvanların ticârî amaçla kullanılmadığını akla getirmektedir.

⁶²³ Tefvik Güran, "Osmanlı Tarım Ekonomisi 1840- 1910 ", *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı Üzerine Araştırmalar*, s. 86.

Kent merkezinde bu kadar az ulaşım ve taşıma hayvanının tespit edilmesi kentteki ulaşım ve taşıma işinin kent merkezinde tespit edilen 18 bargircinin uhdesinde olduğunu düşündürmektedir. Bargircilerden 9’u Tekke Mahallesi’nde, 9’u ise Terzialiler Mahallesi’nde ikâmet etmektedir.

7- Hayvanların Fiyatları

Üskübü’deki muhtelif hayvanların fiyatları piyasaya açık olarak yapılan müzâ-yedelerde belirlenen fiyatlar üzerinden değerlendirilecektir. Bu amaçla Üskübü’de vefat eden kişilerin geride bıraktıkları hayvanlardan müzâyedelerde satılan hayvanlar ve fiyatları tespit edilmiştir. Yapılan müzâyede kayıtlarında hayvanların kilo vs. özelliklerine ilişkin veriler sunulmadığı için hayvanlarla ilgili değerlendirmeler aded ve fiyat üzerinden yapılacaktır.

Üskübü’de 19. yüzyıl sonlarında (1303-1318/1885-1901) hayvan fiyatları şu şekildedir: 1 adet karasığır öküzün fiyatı minimum 50, maksimum 400, ortalama 183,5 kuruş, 1 adet manda öküzünün fiyatı minimum 100, maksimum 900, ortalama 530 kuruş, 1 adet manda malağın fiyatı minimum 100, maksimum 1000, ortalama 402 kuruş, 1 adet tosunun fiyatı minimum 60, maksimum 600, ortalama 235 kuruş, 1 adet karasığır ineğin fiyatı minimum 100, maksimum 225, ortalama 204 kuruş, 1 adet buzağılı karasığır ineğin fiyatı minimum 135, maksimum 300, ortalama 207 kuruş, 1 adet düvenin fiyatı ise minimum 50, maksimum 500, ortalama 154,5 kuruş olarak gerçekleşmiştir.

1 adet bargire eğer takımı ile beraber 432 ile 600 kuruş arasında, 1 adet merkebe (eşeğe) sıpasıyla beraber 65 kuruş, 1 adet katır için 600 kuruş, 1 adet buzağı için 20 kuruş fiyat biçilmiştir. 1 adet kısrağa ortalama 396-400 kuruş civarında, kısrağın yavrusu olan taylara ise 15 kuruştan 153 kuruşa kadar farklı miktarlarda fiyatlar verilmiştir.

Küçükbaş hayvanlara bakacak olursak 1 adet koyun için minimum 35, maksimum 40, ortalama 38 kuruş, 1 adet keçi için ise minimum 10, maksimum 25, ortalama 23 kuruş değer biçilmiştir.⁶²⁴

⁶²⁴ Fiyat hesaplaması yapılırken 19 tosun, 23 manda malak, 26 karasığır öküz, 48 manda öküzü, 14 karasığır inek, 20 düve, 16 buzağılı karasığır inek, 3 adet bargir (2’si eğer takımı ile beraber), 2 adet katır, 1 adet buzağı, 19 adet düve, 12 koyun, ve 14 adet keçi dikkate alınmıştır. Tereke belgeleri için bakınız: *DKS 1145*, Nr. 142, 7, 293, 159, 278, 202, 211, 111, 275, 274, 277, 228, 346, 342, 245-246, 147-148, 207, 226, 70-71, 45-46. / *DKS 1155*, Nr. 27, 77, 73, 80, 193, 156, 72, 35, 28, 88, 26, 76. / *DKS 1141*, Nr. 409, 157, 419, 67, 421, 422, 423, 44, 341, 457. / *DKS 1161*, Nr. 1, 26, 168.

B) KIRSAL ALANDA EKONOMİK DURUM

Osmanlıların kentlere yönelik iâşe politikasının temelinde her kentin kendi kırsal çevresinin üretim fazlası üzerinde öncelik hakkına sahip olması prensibi yatmaktadır. Mahalli yönetimlere bu ilkenin uygulanması açısından geniş yetkiler tanınmıştır. Mahalli düzeyde en yüksek seviyede üretilmesi için her türlü tedbir alınan tarımsal üretim öncelikle başlıca tüketim bölgesi olan üretim bölgesi ve çevresinin ihtiyaçlarına hasır edilmiştir. Bölgenin ihtiyaçları karşılanmadığı sürece üretilen metanın bölge dışına aktarılmasına izin verilmemiştir. Bir bölgenin zirai üretim fazlasını kent merkezinde satın almak ve tüketiciye ulaştırmak ise kent esnafının tekeline bırakılmıştır.⁶²⁵

19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun birçok bölgesinde kırsal alanlarda yapılan üretim faaliyeti artmaya başlamış, demiryolu ve buhar teknolojisi ile ülkenin uçra köşeleri dışında birçok köy ve kasabalar yavaş yavaş pazar ilişkilerine açılmaya başlamıştır.⁶²⁶

Üskübü'nün başkent İstanbul ile Anadolu arasında bir geçiş noktasında olması ve bölgenin Akçakoca ve Ereğli gibi iki liman kentine yakın olması bölgede karayolu taşımacılığı yanında denizyolu taşımacılığını da önemli kılmıştır.

a) Ailelerin Servetleri ve Gelir Kaynaklarının Analizi

1- Servet Dağılımı

Üskübü kırsalındaki servet dağılımı genel olarak şu şekilde kategorize edilebilir: 0-100 kuruş arası 94 hâne, 101-500 kuruş arası 253 hâne, 501-1000 kuruş arası 389 hâne, 1000 kuruş üzeri servete sahip olanlar ise 229 hânedir. 1000 kuruş üzeri servete sahip olan hânelerin 213'ü 1001- 2000 kuruş arası, 16'sı ise 2000 kuruş üzeri servete sahiptir. Görüldüğü gibi servet birikiminin en yoğun olduğu aralık kent merkezinde olduğu gibi 389 hâne ile 501-1000 kuruş arası olan servet aralığıdır.

0-100 kuruş arası servete sahip olan kişilerin mal varlıkları toplam 1336 kuruştur. Bu hânelerden 22'si asker, 28'i fakir, 16'sı "firârî", 4'ü ilim talebesi, 4'ünün ise serveti hakkında bilgi verilmemiştir. Serveti belirtilmeyen kişilerden biri Alaplı Kazası Lahne Köyü'nden, biri ise Bolu'nun Karaçayır Mahallesi'ndendir. Serveti belirtilmeyenlerden birisi Vakıf Dîvânı Kıptîlerinden olup Sarıkasımlar'a nakledildiği için serveti yazılmamıştır. Fakir olan kişilerden 4'ünün hâne sahibi olması yine bazılarının nadas olarak tanımlanan gayrimenküle sahip olması ilginçtir.

⁶²⁵ Tevfik Güran, "Kentlerin İâşesi", *Selçukludan Cumhuriyete Şehir Yönetimi*, Editör Erol Özvar- Arif Bilgin, ss. 61-68, Türk Dünyası Belediyeler Birliği Yayını, İstanbul, 2008, s. 63-64.

⁶²⁶ İlber Ortaylı, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*, TTK, Ankara, 2000, s. 111.

Belgelerde belirtilen fakirlerden bazılarının gayrimenkül sahibi olması ilginçtir. Nitekim bu kişilerden bazıları amelmande/sakat ve ihtiyar olduğu için veya çalışmadığı için başkalarının yardımı ile geçinmekte dir. Bunlardan bazıları ile ilgili vesikalara ayırt edici bir not düşülmemesi dilencilik olgusunu da akla getirmektedir.

Fakirlerden biri olan Kara İsmail bin Emin’in fitik hastası olduğu kaydedilmiştir.

Tablo 71: Kırsal Alanda Servet Dağılımı (Adet/1844)⁶²⁷

Yerleşim Birimleri	0-100 kuruş	101-500 kuruş	501- 1000 kuruş	1001-2000 kuruş	2000+ kuruş	Toplam
Arabacılar Dîvânı	9	6	21	30	2	68
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi		6	1			7
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi		6				6
Arabacılar Dîvânı kıptıyan		4				4
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	7	10	16	14		47
Aşağıkaraköy Dîvânı	9	20	34	28	1	92
Çilimli Dîvânı	12	9	39	26		86
Çilimli Dîvânı / kıptıyan		3	3			6
Dîvân-ı Gideni	8	9	42	17		76
Fidâni Dîvânı	6	2	14	30	5	57
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	6	22	22	2		52
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	3	16	19	1		39
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	2	8	23	1		34
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	7	29	18	1		55
Sarı Kasımlar Dîvânı	12	35	45	36	4	132
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi		1				1
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptıyan Taifesi	1	9	1			11
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü	1	11	23	5		40
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü kıptıyan		1				1
Vakıf Dîvânı Kıbtıyân-ı Müslimin		11				11
Vakıf Dîvânı Köyü	3	7	27	12	3	52
Yukarıkaraköy Dîvânı	7	24	39	10	1	81
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptıyan Müslümanlar	1	4	2			7
Toplam	94	253	389	213	16	965
Yüzdeler Dilim	9,7	26,2	40,3	22	1,6	100

⁶²⁷ Kırsal alana geçici olarak gelen veya başka yerde ikamet edip kırsal servet sahibi olan kişilerin servetleri de dağılıma dahil edilmiştir.

Tablo 72: Kırsal Alanda Servet Dağılımı (Kuruş/1844)⁶²⁸

Yerleşim Birimleri	0-100 kuruş	101-500 kuruş	501-1000 kuruş	1001-2000	2000+	Toplam
Arabacılar Dîvânı	105	1814	16846	39810,5	5142,5	63718
Arabacılar Dîvânı Elekcıyân Taifesi		1550	622			2172
Arabacılar Dîvânı Kazgancılar Taifesi		1700				1700
Arabacılar Dîvânı kıptıyan		1453				1453
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	50	2849	13294	16468		32661
Aşağıkaraköy Dîvânı	80	6686	25121,5	34160	2053	68100,5
Çilimli Dîvânı	205	3339,5	30420	33266,5		67231
Çilimli Dîvânı / kıptıyan		827	1962			2789
Dîvân-ı Gideni		3176	30999	20956		55131
Fidâni Dîvânı		645	10837,5	43248	12611,5	67342
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	90	8901	14005,5	2084		25080,5
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü		5912,5	12738	1010		19660,5
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü		3176,5	16288,5	1100		20565
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	30	10527,5	11379,25	1499		23435,75
Sarı Kasımlar Dîvânı	305	9941	33243,5	48997	8877	101363,5
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi		150				150
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptıyan Taifesi	100	2174,5	810			3084,5
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü		3820	16541	7568		27929
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü kıptıyan		280				280
Vakıf Dîvânı Kıbtıyân-ı Müslimin		3556				3556
Vakıf Dîvânı Köyü		2455	20101,5	16071	6976	45603,5
Yukarıkaraköy Dîvânı	371	8054	26701	12174	60773	108073
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptıyan müslümanlar		1290	1300			2590
Toplam	1336	84277,5	283210,25	278412	96433	743668,75
Yüzdelik Dilim	0,18	11,3	38	37,4	12,9	100

⁶²⁸ Kırsal alana geçici olarak gelen veya başka yerde ikamet edip kırsal servet sahibi olan kişilerin servetleri de dağılıma dahil edilmiştir.

Tablo 73: Kırsal Alanda Vergi Kaçırıldığı Tespit Edilen Varlıklı Aileler ve Toplam Servetleri (1844)

Dîvânın Adı	Hâne No	Aile Adı	Kişi Adı	Serveti
Çilimli Dîvânı	46	Timurlu Osman oğlu	Osman	1310
Çilimli Dîvânı	12	Bursalı oğlu	Veli	1079
Çilimli Dîvânı	80	Hacı Ali oğlu	Ahmed	1030
Çilimli Dîvânı	22	Molla İsmail oğlu	Hüsevin	1077
Çilimli Dîvânı	28	Tiryaki oğlu	Ali	1194,5
Yukarıkaraköy Dîvânı	5	Hacı oğlu	Hasan	1174,5
Yukarıkaraköy Dîvânı	6	Hacı Ömer oğlu	Ömer	1067,5
Yukarıkaraköy Dîvânı	16	Çolak oğlu	Ali	2005
Yukarıkaraköy Dîvânı	20	Suhte oğlu	Abdullah Ali	1006
Yukarıkaraköy Dîvânı	38	Osman beşe oğlu	Osman	1330
Yukarıkaraköy Dîvânı	47	Şemseddin oğlu	Sunullah Efendi	1758
Yukarıkaraköy Dîvânı	58	Deli Mehmed oğlu	Mehmed	1410
Fidâni Dîvânı	22	Hatib Hacı Mehmed Efendi	Hatib Hacı Mehmed Efendi	1130
Fidâni Dîvânı	46	Sarı Ahmed oğlu	Şakir	1324
Fidâni Dîvânı	60	Kadir oğlu	Şakir	1301
Fidâni Dîvânı	91	İncik oğlu	Durdu	1227
Ağlıyan (Avlıyan) Dîvânı	2	Süleyman oğlu	Ahmed	2347
Ağlıyan Dîvânı	9	Koca Osman oğlu	Abdülhalim	1047
Ağlıyan Dîvânı	13	Mahmud oğlu	Emin	1187
Ağlıyan Dîvânı	15	Yarenî oğlu	Mehmed	1054
Ağlıyan Dîvânı	18	Çakır oğlu	Mustafa	1160
Ağlıyan Dîvânı	23	Hasan oğlu	Mehmed	1300
Arabacılar Dîvânı	5	Hacı oğlu	İsmail	1387
Arabacılar Dîvânı	18	Dilâver oğlu	Ali Bey	1350
Arabacılar Dîvânı	39	Kuzu Ahmed oğlu	Sarı Hasan	1117
Arabacılar Dîvânı	36	Hacı Hasan oğlu	Hacı Raşid	2300
Arabacılar Dîvânı	62	Molla oğlu	Kadri	1339
Arabacılar Dîvânı	70	Deli Ömer oğlu	Mustafa	1179
Arabacılar Dîvânı	88	Kısabacak oğlu	Osman	1351
Arabacılar Dîvânı	89	Kocaman oğlu	Hüsevin	1623
Arabacılar Dîvânı	92	Kocaman oğlu	Feyzullah	1567

Aşağı Karaköy Karyesi	2	Hacı oğlu	İbrahim	1551
Aşağı Karaköy Karyesi	5	Hafız oğlu	Mehmed	1398
Aşağı Karaköy Karyesi	13	Çalık oğlu	Abdi	1100
Aşağı Karaköy Karyesi	27	Abdülaziz bin Abdullah	Abdülaziz bin Abdullah	1131,5
Aşağı Karaköy Karyesi	73	Ocaklı oğlu	Ali	1009
Ekrad Taifesi	1	Yazıcı oğlu	İsmail	1540
Ekrad Taifesi	3	Yusuf Bey oğlu	İsmail	1610
Ekrad Taifesi	5	Çolak Mehmed oğlu	Mehmed	1080
Ekrad Taifesi	6	Hacı Mahmud oğlu	Hacı Mahmud	2230
Ekrad Taifesi	8	Hacı Yusuf oğlu	Hacı Yusuf oğlu	2140
Ekrad Taifesi	12	Hacı Halil oğlu	Mehmed	1536
Ekrad Taifesi	14	Hacı Halil oğlu	Emin	1700
Ekrad Taifesi	19	Kara Hasan oğlu	Ahmed	1300

Tablo 74: Kırsal Alanda Yaşayan Fakir Aileler (1844)

Dîvânın Adı	Aile Adı	Kişi Adı
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Koca Ahmed oğlu	Ahmed bin Halil
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Ayvaz oğlu	Mustafa
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Aktuman oğlu yetimi	Mahmud bin Mehmed
Milân Dîvânı Orta Oymak Köyü	Ali Kabak oğlu	Sağır Memiş
Milân Dîvânı Orta Oymak Köyü	Mectüd oğlu	Mehmed bin Mahmud
Fidâni Dîvânı	Abdülgâni oğlu	Mustafa
Fidâni Dîvânı	Çörük oğlu	Sağire Hasan
Fidâni Dîvânı	Sarı Veli oğlu	İbrahim
Dîvân-ı Gideni	İslam oğlu	Sağır Mehmed
Dîvân-ı Gideni	Murtaza oğlu	Ali sağır
Dîvân-ı Gideni	Koca Hasan oğlu	İbrahim sağır çocuk
Çilimli Dîvânı	Derviş oğlu	Abdülkadir bin Veli (sağır)
Çilimli Dîvânı	Celil oğlu	Ahmed bin Şakir (sağır)
Çilimli Dîvânı	Yaleyli Ahmed oğlu	Arac Hasan bin Osman
Arabacılar Dîvânı	Molla Mustafa oğlu	Ahmed bin Mustafa
Arabacılar Dîvânı	İmam oğlu	Mehmed bin Hasan (sağır)
Arabacılar Dîvânı	Deli Hafız oğlu	Abdullah bin Ahmed
Arabacılar Dîvânı	Karabıyık oğlu	Salih (sağır)
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	Ahmed oğlu	Halil bin Yusuf
Aşağıkaraköy Dîvânı	Hamza oğlu	Ali bin Abidin
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	Kerâne oğlu	İsmail bin Osman
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	Merdâ oğlu	Halil bin Abdullah
Vakıf Dîvânı Köyü	Berberci oğlu	Mehmed
Vakıf Dîvânı Köyü	Adalı oğlu	Mehmed bin Ali (sağır)
Sarı Kasımlar Dîvânı	Kara İsmail bin Emin	Kara İsmail bin Emin
Sarı Kasımlar Dîvânı	Kalaycı Ömerin oğlu	Mustafa bin Ömer ve oğlu Mehmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	Hızarcı oğlu	Ahmed bin Abdullah
Sarı Kasımlar Dîvânı	Kontur oğlu	İbrahim

2- Üskübü Kırsalında Yaşayan Varlıklı Aileler

Üskübü merkezinde yaşayan varlıklı ailelerden (vergi kaçırınlar dahil) sadece 2 tanesi 2000 kuruş ve üzeri servete sahip iken kırsal alanda 2000 kuruş üzeri servete sahip 16 aile tespit edilmiştir. 1000 kuruşun üzeri servete sahip hâneler; kent merkezinde Üskübü merkezde bulunan vergiye tabi mal varlıklarının % 49,3’üne sahip iken kırsal alanda bu oran % 50,3’e karşılık gelmektedir. Kent merkezindeki iki elit aile servetlerin % 29,9’una sahip iken, kırsal elit ancak % 12,9’una sahiptir.

Görüldüğü gibi hem kent merkezinde hem de kırsalda varlıklı aileler bölgedeki servetin ortalama % 50’sine sahip iken kentte bulunan Topçuzâdeleler’e mensup en varlıklı 2 aile kira göre kentteki servetlerin çok önemli bir bölümüne sahip olup, kent merkezinde servetlerde tekelleşme kira göre daha ağır basmaktadır.

Kayıtlarda vergi kaçırdığı tespit edilen ailelerin vergi kaçırdıkları miktar defterlere işlenerek ailelerin mal varlıkları tekrar kayıt altına alınmıştır. Bu şekilde olan 5 varlıklı aile tespit edilmiştir. Bu ailelerin vergiye tabi mal varlıkları yeniden sayıma tabi tutulunca bunların da 2000 kuruş üzeri servete sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu ailelerin devletten toplam 3970 kuruş kaçırdığı dikkate alınınca kırsal elitin sahip olduğu servet miktarı biraz daha artacak ancak kent elitiyle yine de boy ölçüşemeyecektir.

Varlıklı ailelerin bir kısmı tıpkı kent merkezinde olduğu gibi “kollektif” bir zenginliğe sahiptir.

Tablo 75: Kırsal Alanda Yaşayan En Varlıklı Aileler (1844)

Yerleşim Yeri	Hâne No	Aile Adı	Kişi Adı	Serveti
Fidâni Dîvânı	2,1,2	Kara Kadullah oğlu	Kadullah bin Feyzullah ve oğlu Emin	2291
Fidâni Dîvânı	3	Tulum oğlu	İsmail bin Mehmed	2595
Fidâni Dîvânı	4,1,2,3	Hacı Halil oğlu	Osman bin Halil ve kardeşi Abdurrahman, diğer kardeşi Durmuş	2971
Fidâni Dîvânı	5,1,2	Hendekli oğlu	Abdullah bin Mustafa ve oğlu Mustafa	2297,5
Fidâni Dîvânı	91,1,2	Ali Dayının oğlu	Hasan bin Halil ve kardeşi Mustafa	2457
Yukarıkaraköy Dîvânı	48	Hacı Şakir Efendinin oğlu	Şeyh Ali Efendi	60773
Arabacılar Dîvânı	1,1,2	Arabacı oğlu	Mustafa bin İsmail ve oğlu reçber Hasan	2547
Arabacılar Dîvânı	47,1,2	Ocaklı oğlu	Hacı Mehmed ve oğlu Ahmed	2595,5
Aşağıkaraköy Dîvânı	17/17, 2, 3	Ali Paşa oğlu	Mehmed bin Yusuf, oğlu Ali ve diğer i Mustafa	2053
Vakıf Dîvânı Köyü	2,1,2	Deli oğlu	Ali Pehlivân ve kardeşi Hacı Ahmed	2549
Vakıf Dîvânı Köyü	31	Kıl oğlu	İsmail bin Mehmed	2158
Vakıf Dîvânı Köyü	47,1,2,3,4	Kasabalı Ahmed	Kasabalı Ahmed, oğlu Osman, oğlu Mustafa, damadı Hacı Ali	2269
Sarı Kasımlar Dîvânı	45/45,2	Bağdadlı oğlu	Deli Mehmed bin Halil ve kardeşi Hasan	2418
Sarı Kasımlar Dîvânı	81	Sirkeci oğlu	İbrahim bin feyzullah	2328
Sarı Kasımlar Dîvânı	95/95	Melenli oğlu	İsmail bin Mehmed	2051
Sarı Kasımlar Dîvânı	125/125	Hacı Mehmedin oğlu	Ahmed bin Mehmed	2080

Tablo 76: Kırsal Alanda Vergi Kaçıran En Varlıklı Aileler (1844)

Yerleşim Yeri	Hâne No	Aile Adı	Kişi Adı	Serveti
Yukarıkaraköy	16	Çolak oğlu	Ali	2005
Ağlıyan Dîvânı	2	Süleyman oğlu	Ahmed	2347
Arabacılar Dîvânı	36	Hacı Hasan oğlu	Hacı Raşid	2300
Ekrad Taifesi	6	Hacı Mahmud oğlu	Hacı Mahmud	2230
Ekrad Taifesi	8	Hacı Yusuf oğlu	Hacı Yusuf oğlu	2140

b) Gelir Kaynaklarının Analizi

1- Gelir Kaynaklarının Yıllık Analizi

Kırsal alanda, bölgenin ekonomik yapısına ilişkin en önemli özellik tıpkı kent merkezinde olduğu gibi mesleki gelirin yüksekliğidir. Mesleki gelirin toplam gelir içerisindeki oranı % 43,23’tür. Kırsal alanda kent merkezine göre küçük atölye üretimi daha azdır. Bununla beraber mesleki gelir içerisinde zirâî gelir ile bağlantılı çiftçilik, hizmetkarlık, reñçberlik, kereste ve odun taşıyıcılığı gibi mesleklerin yoğunluğu dikkat çekmektedir.

Kırsal alanın zirâî gelir oranı ise % 30,9’a tekâbül etmektedir. Bu çerçevede mesleki gelir içerisindeki ziraatle bağlantılı meslek kolları da dikkate alınırsa kırsal alanda tarımsal gelirin fazlalığı görülecektir.

Arabacı ve reñçber olarak tanımlanan bazı kişilerin vesikaların muhtelif yerlerinde “erbâb-ı ziraat” olarak tanımlanması arabacı, reñçber ve çiftçileri genelde aynı meslek grubuna dahil etmemize neden olmuştur.

Hayvancılık ve rant gibi gelir kaynaklarının toplam hâsıla içerisindeki payı ise oldukça düşük kalmıştır.

Gelir kaynakları kategorize edilirken bölgede devletten kaçırıldığı tespit edilen miktarlar da toplam gelirlere eklenmiştir. Vesikaların hangi dîvânda hangi yerleşim biriminin bulunduğu konusunda net bir bilgi vermemesi nedeniyle devletten kaçırılan miktarlardan bazıları dîvân genel servetine eklenmiştir.

Tablo 77: Kırsal Alanda Gelir Kaynaklarının Analizi (1844/kuruş)

Yerleşim Yeri	Zirâî Gelir	Hayvancılık Geliri	Rant Geliri	Mesleki Gelir	Diğer	Toplam
Arabacılar Dîvânı	27975	7230	635	27850	38113	101803
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi				1550		1550
Arabacılar Dîvânı Kazgancılar Taifesi				1700		1700
Arabacılar Dîvânı kıptıyan	495	180		1400		2075
Arabacılar Dîvânı Ahmedçiler Köyü	14359	4845		14750		33954
Aşağıkaraköy Dîvânı	24024,5	6342,5	335	36102	2891,5	69695,5
Çilimli Dîvânı	24021,5	5600,5	1082,5	35015	2550,5	68270
Çilimli Dîvânı / kıptıyan	242	630		1670	247	2789
Dîvân-ı Gideni	13899	3695	409	35413	1715	55131
Fidâni Dîvânı	28010,5	4035	360	34660	12031,5	79097
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak	10921,5	3751	1249,5	8448	710,5	25080,5
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	5098,5	1545,5	2541	8077	2398,5	19660,5
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	4709,5	2413,5	2721	10274	447	20565
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	8896	3088	1044	9890,75	1017,5	23936,25
Sarı Kasımlar Dîvânı	39286	6242	455	54670	710,5	101363,5
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi				150		150
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptıyan Taifesi		475		2660		3135
Avlıyan Köyü	11840	2291,5	1542	12630	1950,5	30254
Avlıyan Köyü kıptıyan		30		250		280
Vakıf Dîvânı Kıbtıyân-ı Müslimin	66,5	540		2950		3556,5
Vakıf Dîvânı Köyü	19984,5	5811	396	19105	957	46253,5
Yukarıkaraköy Dîvânı	15424,5	6012	522	26732	62598,5	111289
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptıyan		90		1700	800	2590
Toplam	249253,5	64847,5	13292	347646,75	129138,5	804178,25
Yüzdelik dilim	30,99%	8,06%	1,65%	43,23%	16,06%	100,00%

2- Kaçırılan Servet Miktarları

Kırsal alanda toplam 22825 kuruşluk bir servetin devletten kaçırıldığı tespit edilmiştir. Kaçırılan en büyük miktar bölgede yaşayan Kürtler tarafından yapılmıştır. Hangi köylerin hangi dîvâna dahil olduğuna ilişkin toplu bir kayıt tespit edilememekle beraber kadı sicillerinde geçen bazı davalarda Kürtlerin Fidânî Dîvânı sınırları içerisinde yaşadığı görülmektedir.

Bölgede Dîvân-ı Gideni, Mîlân Dîvânı ve Sarı Kasımlar’da vergi kaçırma olayına rastlanmamıştır. Kent ve kırsal alanda bulunan servetlerin kırsal alanda % 2,84’ü, kent merkezinde % 8,84’ü, Üskübü genelinde ise % 3,47’si devletten kaçırılmışsa da yapılan teftişlerle bu gelirler tekrar hazineye kazandırılmıştır. Görüldüğü gibi kent merkezi kira göre çok daha az nüfusa sahip olmasına rağmen devletten daha fazla vergi kaçırma temâyülü göstermiştir.

Tablo 78: Devletten Kaçırılan Servetlerin Kır Genel Servetine Oranı (1844)

Yerleşim Yeri	Kaçırılan Servet Miktarı	Yüzdellik Oranı (%)
Çilimli Dîvânı	1039	0,13%
Yukarıkaraköy	3216	0,40%
Fidânî Dîvânı	1385	0,17%
Ağlıyan Dîvânı	2325	0,29%
Vakıf Dîvânı	650	0,08%
Arabacılar Dîvânı	2245	0,28%
Aşağı Karaköy Karyesi	1595	0,20%
Ekrad Taifesi	10370	1,29%
Toplam	22825	2,84%

Tablo 79: Devletten Kaçırılan Servetlerin Üskübü Genel Servetine Oranı (1844)

Yerleşim Yeri	Toplam Servet	Devletten Kaçırılan Toplam Servet	Yüzdellik Oranı
Kırsal Alan	804178,25	22825	2,84%
Kent Merkezi	94509	8354,5	8,84%
Toplam	898687,25	31179,5	3,47%

3- Gelirin Hâne Başına Dağılımı

Kent merkezinde hâne başına gelir dağılımı ortalama 734,9 (kaza müdürü hariç) kuruşa tekâbül ederken, kırsal alanda bu miktar 839,4 kuruşa yükselmiştir.

Hâne başına gelir miktarının en yüksek olduğu yerler Arabacılar, Fidânî ve Yukarıkaraköy'dür. Bölgede en düşük gelire sahip olan yerler elekçi, kazancı, Kıptîler'in yaşadığı bölgelerdir.

Tablo 80: Hâne Başına Gelir Dağılımı (1844)

Yerleşim Birimleri	Hâne	Toplam	Hâne Başına Gelir Oranı
Arabacılar Dîvânı	64	101803	1590,7
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi	6	1550	258,33
Arabacılar Dîvânı Kazgancılar Taifesi	6	1700	283,33
Arabacılar Dîvânı kıptiyan	5	2075	415
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	47	33954	722,43
Aşağıkaraköy Dîvânı	91	69695,5	765,88
Çilimli Dîvânı	86	68270	793,84
Çilimli Dîvânı / kıptiyan	6	2789	464,83
Dîvân-ı Gideni	76	55131	725,41
Fidânî Dîvânı	56	79097	1412,4
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	50	25080,5	501,61
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	39	19660,5	504,12
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	34	20565	604,85
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	56	23936,25	427,43
Sarı Kasımlar Dîvânı	132	101363,5	767,91
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi	1	150	150
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptiyan Taifesi	11	3135	285
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü	40	30254	756,35
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü kıptiyan	1	280	280
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin	12	3556,5	296,38
Vakıf Dîvânı Köyü	52	46253,5	889,49
Yukarıkaraköy Dîvânı	81	111289	1373,9
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptiyan müslümanlar	6	2590	431,67
Toplam	958	804178,25	839,43

c) Üskübü’de Fakirlik- Zenginlik Olgusu

Üskübü’de kentte yaşayan hânelerin yaklaşık % 60’ı, kırdaki ise % 62,9’u *kendi buldukları köydeki* ortalama servet düzeyinin altında bir gelir profili çizmektedir.

Kentte ve kırdaki yaşayan hânelerin ortalama % 40 civarının kendi yaşadıkları bölge ortalamasının üzerinde bir gelir düzeyine sahip olması Üskübü kent ve kırsalında halkın kısmen orta halli bir profil çizdiğini göstermektedir.

Kırsal kesim genel olarak değerlendirilecek olursa kırdaki yaşayan hânelerin % 62,9’u kır genelinin altında, % 37’si ise kır genelinin üstünde bir gelir profiline sahiptir. Bu bağlamda Üskübü’de uç düzeyde servete sahip olanların az olması halkın kısmen orta halli bir gelir düzeyine sahip olduğunu düşündürmektedir.

Kent merkezi ve kırsalında yaşayan hânelerin servetleri birlikte değerlendirildiğinde halkın % 5,18’i servet bakımından ortalamanın üstünde, % 94,8’i ise ortalamanın altında bir gelir portföyüne sahiptir. Kır-kent geneli servet değerlendirmesinin sonucunun bu şekilde çıkmasının nedeni kırdaki varlıklı köylülerin genel ortalamayı yükseltmesidir.

Tablo 81: Kırsal Kesimin Kendi İçinde Ortalama Gelir Seviyesi (Aded/ 1844)

Yerleşim Birimleri	Hâne	Toplam	Bölge Mal Varlığı Ortalaması (kuruş)	Bölge Ortalaması ve Üstünde Mal Varlığı Olan Aileler /Adet	Bölge Ortalamasının Altında Mal Varlığı Olan Aileler /Adet
Arabacılar Dîvânı	64	101803	1591	8	56
Arabacılar Dîvânı Elekcîyân Taifesi	6	1550	258,3	2	4
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi	6	1700	283,3	3	3
Arabacılar Dîvânı kıptîyan	5	2075	415	2	3
Arabacılar Dîvânı Ahmedçiler Köyü	47	33954	722,43	26	21
Aşağıkaraköy Dîvânı	91	69695,5	765,9	42	49
Çilimli Dîvânı	86	68270	793,8	48	38
Çilimli Dîvânı / kıptîyan	6	2789	464,8	4	2
Dîvân-ı Gideni	76	55131	725,4	38	38
Fidâni Dîvânı	56	79097	1412	21	35
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	50	25080,5	501,6	24	26
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	39	19660,5	504,1	19	20
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	34	20565	604,9	21	13
Milân Dîvânı Orta Oymak Köyü	56	23936,25	427,4	28	28
Sarı Kasımlar Dîvânı	132	101363,5	767,9	57	75
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi	1	150	150	1	0
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptîyan Taifesi	11	3135	285	3	8
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü	40	30254	756,4	15	25
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü kıptîyan	1	280	280	1	0
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin	12	3556,5	296,4	8	4
Vakıf Dîvânı Köyü	52	46253,5	889,5	17	35
Yukarıkaraköy Dîvânı	81	111289	1374	3	78
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptîyan müslümanlar	6	2590	431,7	2	4
Toplam	958	804178,25	839,43	355	603

Tablo 82: Kır Genelinin Ortalama Servet Düzeyi (Aded/1844)

Yerleşim Birimleri	Hâne	Toplam	Kır Mal Varlığı Ortalaması (kuruş)	Kır Ortalaması ve Üstünde Mal Varlığı Olan Aileler /Adet	Kır Ortalamasının Altında Mal Varlığı Olan Aileler /Adet
Arabacılar Dîvânı	64	101803	839,43	43	21
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi	6	1550	839,43		6
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi	6	1700	839,43		6
Arabacılar Dîvânı kıptıyan	5	2075	839,43		5
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	47	33954	839,43	23	24
Aşağıkaraköy Dîvânı	91	69695,5	839,43	41	50
Çilimli Dîvânı	86	68270	839,43	43	43
Çilimli Dîvânı / kıptıyan	6	2789	839,43	1	5
Dîvân-ı Gideni	76	55131	839,43	29	47
Fidâni Dîvânı	56	79097	839,43	39	17
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	50	25080,5	839,43	2	48
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	39	19660,5	839,43	4	35
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	34	20565	839,43	3	31
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	56	23936,25	839,43	3	53
Sarı Kasımlar Dîvânı	132	101363,5	839,43	53	79
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi	1	150	839,43		1
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptıyan Taifesi	11	3135	839,43		11
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü	40	30254	839,43	10	30
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü kıptıyan	1	280	839,43		1
Vakıf Dîvânı Kıbtıyân-ı Müslimin	12	3556,5	839,43		12
Vakıf Dîvânı Köyü	52	46253,5	839,43	22	30
Yukarıkaraköy Dîvânı	81	111289	839,43	17	64
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptıyan Müslümanlar	6	2590	839,43		6
Toplam	958	804178,25	839,43	355	603

Tablo 83: Kır ve Kent Genelinin Ortalama Servet Düzeyi (Adet/1844)

Yerleşim Yeri	Toplam Servet	Kır ve kent Mal Varlığı Ortalaması (kuruş)	Kır ve kent Ortalaması ve Üstünde Mal Varlığı Olan Aileler/Adet	Kır ve kent Ortalamasının Altında Mal Varlığı Olan Aileler /Adet
Kırsal Alan	804178,25	1581,43	52	906
Kent Merkezi	76427 ⁶²⁹	1581,43	3	100
Toplam	880605,25	1581,43	55	1006
Yüzde Oranı			% 5,18	% 94,8

⁶²⁹ Kaza müdürünün serveti ve kendisi hesaplama yapılırken hariç tutulmuştur.

d) Ekili Toprakların Analizi

Kırsal alanda kent merkezinden çok daha fazla miktarda ekili alan tespit edilmiştir. Ancak bu ekili alanlar genelde dönüm veya evlek biriminden kayıt altına alınmış iken bazı bölgelerde “kıyye” olarak kaydedilmiştir. Kıyyenin bölgedeki dönüm karşılığı tespit edilememiştir. Çünkü birimi “kıyye” olarak verilen alanlardan muhtelif miktarlarda gelir elde edilmektedir. Bu nedenle burada Üskübü bölgesindeki ekili alanların sadece dönüm bazında olanları dikkate alınacaktır. Ekili alanlardan elde edilen gelir miktarları ise kuruş bazında ortak olarak dikkate alınacaktır.

Üskübü kent merkezinde 1844’te ortalama toplam 1147 dönüm ekili alan tespit edilmiştir. Buna karşılık kırsal alanda 3154,5 dönüm mevrû, 804 dönüm tütün, 213,75 dönüm ve 2560 kıyye keten, 1169 dönüm ve 15 kıyye pirinç ve 4128 aded ve 15,75 dönüm meyve ağacı tespit edilmiştir.

Mevrû arazilerin ertesi yıl ne kadar ekileceği hakkında dönüm bazında bilgi verilmesine rağmen, keten ve pirinç tarlalarının ertesi yılları için sadece elde edilecek gelir bazında bilgi verilmiştir. Bunun nedeni mevrû arazilerin ekim düzeyine verilen önemle ilgili olmalıdır. Nitekim keten ve pirinç tarlalarının hâsıllarının ertesi yıl, bir önceki yıla göre farklı hesap edilmesi bu iddiamızı destekler niteliktedir.

1844 ve 1845 yılları baz alındığında, kent merkezinde mevrû alan bir önceki yıla göre ertesi yılda 402 dönümden 254 dönüme düşmesine rağmen, kırsal alanda ekim alanı 3154,5 dönümden 3814,75 dönüme yükselmiştir. Kent ve kırsal arasındaki bu farklılığın nedeni kent merkezinde mesleki hâsılaya verilen önemden kaynaklanmış olmalıdır.

1844’te ekili olan hubûbât arazilerinden kent merkezinde ortalama 7332,5 kuruş, 1845’te 26974,5 gelir elde edilir iken, kırsal alanda 1844’te 105390,75 kuruş (% 42,5) 1845’te ise 433655,75 (% 90,66) gelir elde edilmesini olası gördüklerini kayıt altına almışlardır.

Devletin kent merkezinde olduğu gibi kırsal alanda da 1845’te ekilecek hubûbât alanından olağanüstü düzeyde gelir elde etme isteğinin nedeni buğday ve arpanın temel gıda maddesi olma özelliğinden kaynaklanmış olmalıdır.

Üskübü kırsalındaki mevrû toprakların dönüşsel oranda miktarları ve ziraat gelirleri aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 84: Kırsal Alanda Ekili Alanlardan Elde Edilen Gelir Miktarı (Kuruş/1844)

Yerleşim Yeri	Mezrû / 1844 (kuruş)	Tütün / 1844 (kuruş)	Keten/ 1844 (kuruş)	Pirinç/ 1844 (kuruş)	Meyve/ 1844 (kuruş)	Toplam
Arabacılar Dîvânı	9136	11833	305	4373	2328	27975
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi						
Arabacılar Dîvânı Kazgancılar Taifesi						
Arabacılar Dîvânı kıptıyan		216		135	144	495
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	5076	5586	1467	1170	1060	13299
Aşağıkaraköy Dîvânı	3679,5	9060	427,5	8211,5	2646	24024,5
Çilimli Dîvânı	5203	6760,5	5665,5	6172,5	220	24021,5
Çilimli Dîvânı / kıptıyan	36	168		38		242
Dîvân-ı Gideni	6472	3712	yok	1890	1825	13899
Fidânî Dîvânı	10713	8058	1116	7303,5	820	28010,5
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	8954,5	229,5	355,5	yok	1382	10921,5
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	3811		67,5	yok	1020	4898,5
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	3726	81	47,5	yok	855	4709,5
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	7193,75		436,25	yok	1266	8896
Sarı Kasımlar Dîvânı	26470,5	7680,5		4816,5	322,5	39290
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi						
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptıyan Taifesi						
Avlıyan Köyü	5115	2177	1023	yok	3525	11840
Avlıyan Köyü kıptıyan						
Vakıf Dîvânı Kıbtıyan-ı Müslimin				66,5		66,5
Vakıf Dîvânı Köyü	7262	5552	281	6839,5	50	19984,5
Yukarıkaraköy Dîvânı	2542,5	6513,5	771	697,5	4900	15424,5
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptıyan						
Toplam	105390,75	67627	11962,75	41713,5	21304	247998
Yüzdelik Dilim	42,5	27,2	4,82	16,8	8,5	100

Tablo 85: Kırsal Alanda Ekili Alanlardan Elde Edilen Gelir Miktarı (Kuruş/1845)

Yerleşim Yeri	Mezrû 1845/ Kuruş	Keten/ 1845 / Kuruş	Çeltik/ 1845 / Kuruş	Tütün /1845 /kuruş	Toplam
Arabacılar Dîvânı	78205,5	1967	4356,5	13280	97809
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi					
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi					
Arabacılar Dîvânı Kıptıyan	514		36	405	955
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	36864	2421,5	1334	11530	52149,5
Aşağıkaraköy Dîvânı	51580,5	Yok	10278,5	12301	74160
Çilimli Dîvânı	40639,5	Yok	4020,5	11197	55857
Çilimli Dîvânı / Kıptıyan	621		18	172	811
Dîvân-I Gideni	18339	Yok	267	7772	26378
Fidâni Dîvânı	39184	216	2378	950	42728
Milân Dîvânı Aşağı Oymak Ve Orta Oymak Köyü	10401	31,5	Yok	54	10486,5
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	2970,5	347,5	Yok		3318
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	4883	90	Yok	17	4990
Milân Dîvânı Orta Oymak Köyü	7787,25	274,5	Yok		8061,75
Sarı Kasımlar Dîvânı	30520,5		1516	3976,5	36013
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi					
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptıyan Taifesi	49,5				49,5
Avlıyan Köyü	20446	2356	Yok	3553	26355
Avlıyan Köyü Kıptıyan					
Vakıf Dîvânı Kıbtıyân-I Müslimin	1086	10	370	61	1527
Vakıf Dîvânı Köyü	32899,5	1844	7080,5	5526	47350
Yukarıkaraköy Dîvânı	56560	3409	72	5945	65986
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptıyan Müslümanlar	105	1,5		65	171,5
Toplam	433655,75	12968,5	31727	76804,5	555155,8
Yüzdellik Dilim	78,1	2,34	5,71	13,8	100

Tablo 86: Kırsal Alanda Ekili Alan Miktarı (Dönüm/1844)

Yerleşim Yeri	Mezrû /1844 (dönüm)	Tütün /1844 (dönüm)	Keten /1844 (dönüm)	Pirinç /1844 (dönüm)	Meyve /1844 (adet)	Mezrû tarla 1845/ dönüm
Arabacılar Dîvânı	592	63	40	102,5	506	403
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi						
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi						
Arabacılar Dîvânı kıptıyan		4,5		2,5	32	11
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	257	39	20	44	212	240,5
Aşağıkaraköy Dîvânı	220,5	100,5	172 kıyye	314,5 +15 kıyye	561	443,5
Çilimli Dîvânı	209,5	79,5	2388 kıyye	128,5	36 elma ağacı +11 kiraz +7 yemiş ağacı +6 ceviz +13 armud +320 meyve ağacı +24 erik ağacı	332,5
Çilimli Dîvânı / kıptıyan	1	2,5		1		1
Dîvân-ı Gideni	156,5	45,5		23,5	447	83,5
Fidâni Dîvânı	225	52	28	353	137 aded +1 dönüm	271
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	223	9,75	6		276	196
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	59		7,5		196	38
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	67,5	2	7,5		168	197,5
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	113,5		9,75		259	396,25
Sarı Kasımlar Dîvânı	553	90,75		210	59 evlek (2 evleği erik)	496
Sarı Kasımlar Dîvânı						
Kazancı Taifesi						
Sarı Kasımlar Dîvânı						1
Kıptıyan Taifesi						
Avlıyan Köyü	127	35,5	23,5		705	155
Avlıyan Köyü kıptıyan			0,5			
Vakıf Dîvânı Kıbtıyân-ı Müslimin	11	1,5		13,5		4+1 dnm müstecir mısır tarlası
Vakıf Dîvânı Köyü	203	45,5	29,5	262,5	10	168

Yukarıkaraköy Divânı	136	69	41,5	28	968	374
Yukarıkaraköy Divânı Kıptıyan Müslümanlar		1,5				2
Toplam	3154,5	642	213,75 dönüm+ 2560 kıyye	1483,5 dönüm +15 kıyye	4682 aded + 15,75 dönüm	3814,75

1- Üskübü Kırsalında İcâreten İşletilen Topraklar

1844 yılında Üskübü kırsalında 8 dönüm tütün tarlası, 15,5 dönüm keten tarlası ve 1263 dönüm piriñç tarlasının icâreten işletildiği tespit edilmiştir.

Buğday, arpa gibi meyrû tarlaların icâreten işletilen bölümlerinin dönüm miktarları yerine yıllık hâsılları hakkında bilgi verilmiştir. Meyrû topraklardan elde edilen gelirlerin 1844 yılında % 1,03’ü, 1845 yılında ise % 29,16’sı icâreten işletilen meyrû topraklardan elde edilen gelirdir. Görüldüğü gibi Üskübü kırsalında yaşayan halk ertesi yılki meyrû gelirlerinin önemli miktarını ikâmet ettiği veya çevre bölgelerden edindiği muhtelif ortaklarla beraber icâreten işletmektedir.

Bölgede bulunan piriñç tarlalarının ise % 85,1’i icâreten işletilmektedir. Piriñç tarlaları genelde tek kişi tarafından “müsteciren” işletilmektedir. Kent merkezinde olduğu gibi kırsal alanda da piriñç tarlalarının önemli bölümünün icâreten işletilmesi piriñç tarlalarına özgü bir olgu olarak gözükmektedir.

Tablo 87: Kırsal Alanda İcâreten İşletilen Mezrû Topraklar (Kuruş)

Yerleşim Yeri	1844/ kuruş	1845/ kuruş	1846/ kuruş	1847/ kuruş	1848/ kuruş
Arabacılar Dîvânı		29901,5			
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi					
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi					
Arabacılar Dîvânı kıptıyan		30			
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü		12457			
Aşağıkaraköy Dîvânı	67,5	9907,5			
Çilimli Dîvânı	226	13057			
Çilimli Dîvânı / Kıptıyan		621			
Dîvân-ı Gideni	64	9657	176		
Fidâni Dîvânı	423	10277			
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü		812,5			
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	16				
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü		850			
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü					
Sarı Kasımlar Dîvânı	285	6740	450	327	28
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi					
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptıyan Taifesi		49,5			
Avlıyan Köyü	yok	3993			
Avlıyan Köyü kıptıyan		714			
Vakıf Dîvânı Kıbtıyân-ı Müslimin					
Vakıf Dîvânı Köyü		12060,5			
Yukarıkaraköy Dîvânı		15309			
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptıyan müslümanlar					
Toplam	1081,5	126436,5	626	327	28

Tablo 88: Kırsal Alanda İcâreten İşletilen Pirinç Tarlaları (Dönüm/1844)

Yerleşim Yeri	Dönüm
Arabacılar Dîvânı	101,5
Arabacılar Dîvânı Elekcîyân Taifesi	
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi	
Arabacılar Dîvânı kıptîyan	1
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	
Aşağıkaraköy Dîvânı	308,5+15 kıyye
Çilimli Dîvânı	125,5
Çilimli Dîvânı / kıptîyan	
Dîvân-ı Gideni	
Fidâni Dîvânı	346,5
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	
Sarı Kasımlar Dîvânı	206
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi	
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptîyan Taifesi	
Avlıyan Köyü	
Avlıyan Köyü kıptîyan	
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin	
Vakıf Dîvânı Köyü	147
Yukarıkaraköy Dîvânı	27
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptîyan müslümanlar	
Toplam	1263dönüm +15 kıyye

2- Hâne Başına Ekili Alan Miktarı

Kent merkezinde hâne başına ekili alan miktarı ortalama 0,16 dönüm iken, kırsal alanda ortalama 0,14 dönümden biraz daha fazladır. Bazı bölgelerdeki ekim alanları dönüm yerine “kıyye” hesabıyla verildiği için kırsal alandaki hâne başına ekili alan miktarı net olarak belli değildir. Bununla beraber kent merkezi ve kırsalında hâne başına ekili alan miktarı hemen hemen aynı oranda gerçekleşmiştir. Bölge nüfusunun önemli bir kısmı kırdan yaşamasına rağmen ekili alanların darlığı dolayısıyla bakir toprakların çokluğu, kırsal alanda hâne başına ekili alan miktarının düşmesine neden olmuştur.

Melen bölgesinde bulunan dört yerleşim yerinden Çayırılı Cuma, Orta Oymak ve Çayırılı Cuma A'saklar köylerindeki hâne başına ekili alan miktarı, Melen yöresindeki Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü'ne göre iki kat daha fazladır. Bunun nedeni bu köylerin Melen Nehri'ne olan mesafesiyle ilgili olmalıdır.

Çilimli bölgesindeki ekili alanların önemli bir bölümü dönüm yerine kıyye hesabıyla verildiği için ve kıyyenin bölgede kaç dönüme karşılık geldiğine ilişkin herhangi bir veri bulunmadığı için bölgedeki hâne başına ekili alan miktarı düşük hesap edilmiştir.

Hâne başına ekili alanın en düşük olduğu yerleşim yerleri Avlıyan, Yukarıkaraköy, Arabacılar, Fidânî ve Vakıf bölgesidir. Bu bölgelerde nüfus ile ekim alanları arasında ters orantı bulunmaktadır. Yukarıkaraköy'de ekim alanının az olmasının nedeni ise o yıl bölgedeki birçok toprağın nadasa bırakılmış olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 89: Kırsal Alanda Hâne Başına Ekili Alan Miktarı (Dönüm/1844)

Yerleşim Yeri	Hâne Sayısı	Toplam Ekili Alan (Dönüm)	Hâne Başına Dönüm
Arabacılar Dîvânı	64	797,5	0,08
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi	6		
Arabacılar Dîvânı Kazgancılar Taifesi	6		
Arabacılar Dîvânı Kıptıyan	5	7	0,71
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	47	360	0,13
Aşağıkaraköy Dîvânı	91	321	0,28
Çilimli Dîvânı	86	417,5	0,21
Çilimli Dîvânı / Kıptıyan	6	4,5	1,33
Dîvân-ı Gideni	76	225,5	0,34
Fidâni Dîvânı	56	658	0,09
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	50	238,75	0,21
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	39	66,5	0,59
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	34	75	0,45
Milân Dîvânı Orta Oymak Köyü	56	123,25	0,45
Sarı Kasımlar Dîvânı	132	853,75	0,15
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi	1		
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptıyan Taifesi	11		
Avlıyan Köyü	40	891	0,04
Avlıyan Köyü Kıptıyan	1	0,5	2
Vakıf Dîvânı Kıbtıyân-ı Müslimin	12	26	0,46
Vakıf Dîvânı Köyü	52	550,5	0,09
Yukarıkaraköy Dîvânı	81	1242,5	0,07
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptıyan	6	1,5	4
Toplam	958	6860,25	0,14

e) Tahıl İşletmeciliği

1- Dönüm Başına Yıllık Hâsılat: Verimlilik

Üskübü kent merkezinde ortalama 402 dönüm mevrû toprak tespit edilmesine rağmen, kırsal alanda bu miktar 3154,5 dönümdür.

Bu topraklardan 1844 yılında kent merkezinde 1298,5 kuruş gelir elde edilmesine rağmen kırsal alanda 105390,75 kuruş gelir elde edilmiştir.

Bu çerçevede Üskübü kent merkezinde ortalama dönüm başına yıllık hâsıla 3,23 kuruş gibi oldukça düşük bir orana karşılık gelirken, kırsal alanda 81,1 kuruşa karşılık gelmektedir.

Hubûbât arazilerininin 1845 yılı olası hâsılatlarına bakacak olursak, kent merkezinde 1845 yılında 254 dönüm hubûbât tarlasının ekileceği, bu tarlalardan 26974,5 kuruş gelir elde edileceği ve dönüm başına düşecek yıllık hâsıla miktarı 106 kuruşa tekâbüle ederken, kırsal alanda 3809,75 dönüm hubûbât tarlası ekileceği, bu tarlalardan 433655,75 kuruş gelir elde edileceği belirtilmiş ve bu çerçevede kırsal alanda dönüm başına düşecek yıllık hâsıla miktarı 113,8 kuruşa tekâbüle etmektedir.

Görüldüğü gibi Osmanlı Devleti 1844 yılına göre 1845 yılında bölgedeki yıllık hâsıla oranını artırma gayreti içerisinde girmiş ve oranları yüksek göstermiştir.

Kent merkezinde 1844 yılı gerçek hâsılatı çok düşük olmasına rağmen, 1845 yılı olası hâsılatının kırsal alanla hemen hemen eşdeğer oranda hesaplanması devletin tarımsal üretimi artırma çabası olarak görülmektedir.

2- Tarımsal İşletmelerin Büyüklüğü

Üskübü kırsalında toplam 677 adet hubûbât ekim alanı tespit edilmiştir.(1844). Üskübü kent merkezinde tahıl tarımı yapılan 38 adet küçük, 10 adet orta, 1 adet büyük işletme tespit edilmesine rağmen, kırsal alanda 604 adet küçük, 72 adet orta, 1 adet büyük işletme tespit edilmiştir. Bölgedeki küçük işletmeler genelde hâne içi tüketime yönelik üretim yapmasına rağmen, orta ve büyük tahıl işletmeleri hem kent merkezini hem de çevre kaza ve nahiyeleri subvanse etmiş olmalıdır.

Kırsal alandaki en büyük tahıl işletmesine de kent merkezinde olduğu gibi, kent merkezinde oturan ve bölgenin en varlıklı kişisi olan Kaza Müdürü Topçuzâde İbrahim Ağa bin Hacı Mehmed sahiptir. Görüldüğü gibi hem kent merkezinin hem de kırın tahıl tekeli kaza müdürünün uhdesinde bulunmaktadır.

Bölge genelinde 1844 ve 1845 yıllarında hubûbât ekim alanları sayısı genelde birbirine yakın oranlarda olmasına rağmen Yukarıkaraköy’de 1844’te 36 adet olan işletme sayısının 1845’te 66’ya çıkarılacağı kayıt altına alınmıştır. Anlaşılan Yukarıkaraköy’de 1844 yılında Yukarıkaraköy’deki hubûbât ekim alanı darlığı ertesi yıl aşılmaya çalışılmıştır.

Tablo 90: Kırsal Alandaki Tarımsal İşletmelerin Büyüklüğü (Adet/1844) ⁶³⁰

Yerleşim Yeri	0,5-10 dönüm		10-50 dönüm		50+ dönüm		Toplam
	1844	1845	1844	1845	1844	1845	
Arabacılar Dîvânı	38	33	22	18	1		112
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi							
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi							
Arabacılar Dîvânı kıptiyan		1					1
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	24	24	14	11			73
Aşağıkaraköy Dîvânı	52	64		10			126
Çilimli Dîvânı	51	55	2	7			115
Çilimli Dîvânı / kıptiyan	1	1					2
Dîvân-ı Gideni	54	26					80
Fidâni Dîvânı	36	36	8	8			88
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	42	37	4	3			86
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	34	24					58
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	32	24				1	57
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	46	39				1	86
Sarı Kasımlar Dîvânı	90	92	11	7			200
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi							
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptiyan Taifesi							
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü	34	32	1	2			69
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü kıptiyan							
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin	4	1					5
Vakıf Dîvânı Köyü	33	30	7	3			73
Yukarıkaraköy Dîvânı	33	61	3	5			102
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptiyan Müslümanlar		2					2
Toplam	604	582	72	74	1	2	1335

⁶³⁰ Dönümü belli olmayan işletmelere gelir durumlarına göre tahmini dönüm miktarları belirlenmiştir. Ayrıca burada bölge halkının ikamet ettiği yer dışında bulunan işletmeleri de dikkate alınmıştır.

3- Nadas Alanlarının Büyüklüğü

Kent merkezinde olduğu gibi kırsal alanda da birçok nadasa bırakılmış arazi tespit edilmiştir. Devlet kayıtdışılığın önüne geçmek için hem içinde bulunan 1844 yılı hem de 1845 ve 1846 yıllarında bölgede nadasa bırakılan arazileri kayıt altına almıştır. 1844'te Üskübü kent merkezinde 34 adet 134,5 dönüm miktarı 0,5-10 dönüm arası, 6 adet 106 dönüm miktarı 10-50 dönüm arası nadasa bırakılmış arazi tespit edilmesine karşın, kırsal alanda 385 adet 1335 dönüm 0,5-10 dönüm arası, 127 adet 2174,5 dönüm miktarı 10-50 dönüm arası, 7 adet 468 dönüm miktarı 50 dönüm ve üzeri nadasa bırakılmış arazi tespit edilmiştir. Bu veriler kent merkezinde olduğu gibi kırsal alanda da nadas usulü tarım yapıldığını açıkça göstermektedir.

Tablo 91: Kırsal Alandaki Nadas Alanlarının Büyüklüğü

Yerleşim Yeri	0,5-10 Dönüm						10-50 Dönüm		50+ Dönüm	
	1844/ Aded	1844/ Dönüm	1845/ Aded	1845/ Dönüm	1846/ Aded	1846/ Dönüm	1844/ Aded	1844/ Dönüm	1844/ Aded	1844/ Dönüm
Arabacılar Dîvânı	33	97					15	248	1	55
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi										
Arabacılar Dîvânı Kazgancılar Taifesi										
Arabacılar Dîvânı Kıptîyan	4	9								
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	21	74,5					12	184	1	85
Aşağıkaraköy Dîvânı	46	224,5					30	477,5		
Çilimli Dîvânı	36	140					18	363	2	128
Çilimli Dîvânı / Kıptîyan	1	1								
Dîvân-ı Gideni	23	51								
Fidâni Dîvânı	23	72,5					11	158		
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak Ve Orta Oymak Köyü	10	28								
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	12	21,5								
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	8	17								
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	27	59,5								
Sarı Kasımlar Dîvânı	49	203,5					5	61		
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi										
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptîyan Taifesi	1	2								
Avlıyan Köyü	23	76					4	57		
Avlıyan Köyü Kıptîyan										
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin	3	6								
Vakıf Dîvânı Köyü	24	95,5	1	2			9	187	1	50
Yukarıkaraköy Dîvânı	40	155,5	1	8	1	100	23	439	2	150
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptîyan Müslümanlar	1	1								
Toplam	385	1335	2	10	1	100	127	2174,5	7	468

4- Hâne Başına Yıllık Tahl Üretimi

1844 yılı baz alındığında, kent merkezinde hâne başına ortalama 70,5 kuruş hubûbât geliri düşmekte iken, kırsal alanda hâne başına ortalama 110 kuruş hubûbât geliri düşmektedir. 1845 yılında ise kent merkezinde olası hubûbât geliri 259,4 kuruş olarak hesaplanmış iken, kırsal alanda 452,6 kuruş gibi oldukça yüksek bir oranda seyretmiştir. Devletin hem kent merkezinde hem de kırsal alanda olası gelirleri yüksek hesap etmesinin nedeni gelecek yıllarda tarımsal gelir oranını yüksek tıtma gayretinden kaynaklanmış olmalıdır.

Tarımsal gelirin en yüksek olduğu birimler sırasıyla Sarıkasımlar, Fidânî, Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü ile Arabacılar’dır. Bölgede yaşayan Kıptî, elekçi ve kazancı olarak adlandırılan gruplara ait ekili alanların azlığı ve bu grupların kısarak, tay gibi ulaşım araçlarına fazlasıyla sahip olmaları bunların göçebe bir yaşam tarzı sergilediklerini düşündürmektedir.

Tablo 92: Hubûbât Üretiminden Hâne Başına Elde Edilen Yıllık Gelir (Kuruş)

Yerleşim Yeri	Hâne Sayısı	Hubûbât Geliri/ 1844 / Kuruş	Hâne Başına Gelir 1844 / Kuruş	Hubûbât Geliri /1845 / Kuruş	Hâne Başına Gelir/1845/ Kuruş
Arabacılar Dîvânı	64	9136	142,75	78205,5	1221,961
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi	6		0		0
Arabacılar Dîvânı Kazgancılar Taifesi	6		0		0
Arabacılar Dîvânı Kıptîyan	5		0	514	102,8
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	47	5076	108	36864	784,3404
Aşağıkaraköy Dîvânı	91	3679,5	40,43	51580,5	566,8187
Çilimli Dîvânı	86	5203	60,5	40639,5	472,5523
Çilimli Dîvânı / Kıptîyan	6	36	6	621	103,5
Dîvân-ı Gideni	76	6472	85,15	18339	241,3026
Fidânî Dîvânı	56	10713	191,30	39184	699,7143
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak Ve Orta Oymak Köyü	50	8954,5	179,09	10401	208,02
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	39	3811	97,71	2970,5	76,16667
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	34	3726	109,58	4883	143,6176
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	56	7193,75	128,46	7787,25	139,058
Sarı Kasımlar Dîvânı	132	26470,5	200,53	30520,5	231,2159

Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi	1		0		0
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptîyan Taifesi	11		0	49,5	4,5
Üskübü Kazasına Tabi Avlıyan Köyü	40	5115	127,87	20446	511,15
Üskübü Kazasına Tabi Avlıyan Köyü Kıptîyan	1		0		0
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin	12		0	1086	90,5
Vakıf Dîvânı Köyü	52	7262	139,65	32899,5	632,6827
Yukarıkaraköy Dîvânı	81	2542,5	31,38	56560	698,2716
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptîyan Müslümanlar	6		0	105	17,5
Toplam	958	105390,75	110,011	433655,75	452,6678

5- Kırsal Alanda Üretilen Tahılların Türü ve Miktarı (Öşür Oranlarına Göre)

Temettûât defterlerinde geçen öşür miktarlarından hareketle Üskübü kırsalında ortalama en az 2989 kile tahıl üretimi yapıldığını söyleyebiliriz.

Bölgede yem bitkisi olarak kabluca (hayvan yemi) ve fiy yetiştirilmektedir. Fiyden alınan öşür miktarı kile yerine kuruş olarak belirtildiği için üretilen fiy miktarı ile ilgili net bir yorum yapamamaktayız. Ancak fiyden toplam 3,75 kuruş öşür vergisi alındığına göre bölgedeki fiy (fiğ) üretiminin çok düşük olduğu tahmin edilebilir.

1844 yılında Üskübü kent merkezinde 79 kile buğday, 43,5 kile arpa ve 197,5 kile pirinç üretilmekte iken, kırsal alanda 1115,25 kile buğday, 529,5 kile arpa ve 943,5 kile çeltik üretimi yapılmıştır.

Kırsal alandaki tahıl ürünlerinin % 37,3'ü buğday, % 31,57'si pirinç, % 17,7'si arpa, % 6,15'i kabluca, % 4,2'si çavdar, % 1,07'si mısır ve % 1,99'u alefe (yulaf) hasredilmiştir.

Görüldüğü gibi kent merkezinde pirinç üretimi revaçta iken kırsal alanda buğday üretimi, pirinç üretiminin önüne geçmiştir.

Tablo 93: Üskübü Kırsalında Tahıl Üretimi (1844)

Yerleşim Birimleri	Hınta/ Kile	Arpa/ kile	Alef/ kile	Çavdar/ kile	çeltik/ kile	Mısır/ kile	Kabluca/ kile	Toplam
Arabacılar Dîvânı	121	77			97,5		7,5	303
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi								
Arabacılar Dîvânı Kazgancılar Taifesi								
Arabacılar Dîvânı kıptıyan					3			3
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	65	38	1		45		3	152
Aşağıkaraköy Dîvânı	33,5	18,5		20,5	184	3,5	3,5	263,5
Çilimli Dîvânı	57	16		31,5	133,5		8	246
Çilimli Dîvânı / kıptıyan	1,5							1,5
Dîvân-ı Gideni	84	40		2	43	1	17	187
Fidâni Dîvânı	93	113,5			161,5	11	12,75	391,75
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	78,5	43,5	16	20		1	37,25	196,25
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A’saklar Köyü	29,5	10,5	3,5	6			17,5	67
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	39,5	8,5	7,5	17		3,5	12,5	88,5
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	90	46,5	19,5	27			28,75	211,75
Sarı Kasımlar Dîvânı	225,75	48	9	1	105		4,5	393,25
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi								
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptıyan Taifesi	0,5	0,5						1
Avlıyan Köyü	79	3,5	3			12	7	104,5
Avlıyan Köyü kıptıyan								
Vakıf Dîvânı Kıbtıyân-ı Müslimin					1,5			1,5
Vakıf Dîvânı Köyü	93	46,5			154		8	301,5
Yukarıkaraköy Dîvânı	24,5	19		0,5	15,5		16,5	76
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptıyan Müslümanlar								
Toplam	1115,25	529,5	59,5	125,5	943,5	32	183,8	2989
Yüzdelik Dilim	37,3	17,7	1,99	4,2	31,57	1,07	6,15	100

6- Üskübü Kırsalında Yıllık Tahıl İhtiyacı

Bir kişinin yıllık buğday ihtiyacının ortalama 205 kğ (yaklaşık 8 kile) olduğunu daha önce belirtmiştik. Üskübü kırsalında üretilen tahıl ürünlerinin tamamını buğday kategorisinde düşündüğümüzde Üskübü kırsalında yaşayan hânelerin ancak % 36,6 oranında tahıl ihtiyacını karşılayabildiğini söyleyebiliriz. Kırsal alanda sadece Fidânî Dîvânî ahalisi kendi kendine yeter bir durum sergilemektedir. Kırsal alandaki diğer yerleşim yerleri ise ihtiyaç duydukları tahılın oldukça altında bir miktarda tahıl üretimi gerçekleştirmiştir.

Bu çerçevede Osmanlı Devleti halkın ihtiyaç duyduğu tahıl miktarını düşünerek ertesi yıl ekim alanlarını artırma gayreti içerisine girmiş olmalıdır. Nitekim temettuat defterlerinde kaydedilen 1845 yılı olası tahıl hasıllarının yüksek seyretmesi bu yargımızı destekler niteliktedir.

Tablo 94: Kırsal Kesimde Yıllık Tahıl İhtiyacı (1844)

Yerleşim Birimleri	Toplam Tahıl Üretimi/ Kile	Ortalama İhtiyaç Duyulan Tahıl Miktarı/kile	Karşılanabilen Tahıl Miktarı/ Yüzdelik Dilimi
Arabacılar Dîvânî	295,5	512	57,7
Arabacılar Dîvânî Elekciyân Taifesi		48	0
Arabacılar Dîvânî Kazgancılar Taifesi		48	0
Arabacılar Dîvânî kıptıyan	3	40	7,5
Arabacılar Dîvânî Ahmedciler Köyü	149	376	39,6
Aşağıkaraköy Dîvânî	260	728	35,7
Çilimli Dîvânî	238	688	34,6
Çilimli Dîvânî / kıptıyan	1,5	48	3,13
Dîvân-ı Gideni	170	608	28
Fidânî Dîvânî	379	448	84,6
Mîlân Dîvânî Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	159	400	39,8
Mîlân Dîvânî Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	49,5	312	15,9
Mîlân Dîvânî Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	76	272	27,9
Mîlân Dîvânî Orta Oymak Köyü	183	448	40,8
Sarı Kasımlar Dîvânî	388,75	1056	36,8

Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi		8	0
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptıyan Taifesi	1	88	1,14
Avlıyan Köyü	97,5	320	30,5
Avlıyan Köyü kıptıyan		8	0
Vakıf Dîvânı Kıbtıyân-ı Müslimin	1,5	96	1,56
Vakıf Dîvânı Köyü	293,5	416	70,6
Yukarıkaraköy Dîvânı	59,5	648	9,18
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptıyan müslümanlar		48	0
Toplam	2805,25	7664	36,6

f) Tütün Üretimi

Tarihte Üskübü’nün sınırları içerisinde yer alan Çilimli ve bugün Çilimli’ye bağlı bulunan Aşağı ve Yukarıkaraköy bölgesi tarihte olduğu gibi günümüzde de tütün üretimi yapılan önemli alanlardan birisidir. Bölge insanından öğrenildiğine göre yetiştirilmesi çok zor olan ve yılın 12 ayı süren hatta birinin hasatı bitmeden gelecek yılın ekim işlemleri ile ilgili hazırlıkların başlatıldığı tütün ekim ve hasatı bölgede şu şekilde yapılmaktadır:

Ağustos ayında tütün yapraklarının kırım işi (hasat) bittikten sonra iyi tütün köklerinden, çiçekleri kırılıp toplanarak kurumaya bırakılmaktadır. Kuruyan tohumlar genelde Şubat sonu veya Mart başında ufalanarak kabuklarından ayrılmakta ve bir bez torbaya konup, halis bir şekilde ıslatılarak, sıcak bir yerde çillenmeye (kök salması) bırakılmaktadır. Bu arada tohumların ekileceği yerler sürülüp, tırmıklanmakta ve yastık (karık) haline getirilmekte ve böylece toprak tohumların ekilebileceği seviyeye getirilmektedir. Bundan sonra tohumlar hayvan gübresi ile karıştırılarak karıklara ekilmekte üstleride ayakla iyice çigne-nererek, köklerin hava almaması sağlanmaktadır. Tütün karıkları havanın durumuna göre ihtiyaç çerçevesinde hergün sulanmaktadır. Hava sıcaksa karıkların üstü açık bırakılmakta buna karşın hava soğuksa karıkların üstü naylonla örtülerek tütün tohumlarının donmaması sağlanmaktadır. Bu işlemden 15-20 gün sonra yani tütün fidelerinin boyu 5 cm kadar büyüdükten sonra içindeki yabancı otlar ayıklanıp, ilaçlama ve gübreleme yapılmaktadır. Tütün fidesinin boyu 5-10 cm arası olduğunda tekrar yabancı otlardan temizleme yapılarak, gübreleme ve ilaçlama yapılmaktadır. Bu işlemden sonra tütünler ortalama 15-20 cm boyuna erişmekte böylelikle fideler tarlaya taşınmaya hazır hale gelmektedir.

Tütün fidelerinin taşınacağı tarla genelde iki defa sürülerek, tırmıklama işlemi yapılmakta akabinde ise 50-60 cm ara ile fidelerin dikileceği diziler hazırlanmaktadır. Tütün fideleri karıktan desteler halinde geniş kasalara konarak tarlaya getirilmektedir. Bu nedenle ilkönce tütün dizileri önden sulanarak hazırlık yapılmakta ve sulanan dizilere tütünlerin 15-20 cm aralar ile dikimi yapılmaktadır. Bu işleminden 15-20 gün geçtikten sonra tütünler çapa yapılarak, yabancı otlardan temizlenmektedir. Tütün 25-30 cm boyuna gelince tarla iki defa daha kazılmakta ve tekrar yabancı otlardan temizleme işlemi yapılmaktadır.

Tütünün ekim işlemi gibi hasatı da büyük zahmetle gerçekleşmektedir. Nitekim bölgede tütün hasatının beş aşamada yapıldığı tespit edilmiştir. Tarlada yapılan ilk hasatta ilkönce bitkinin dip kısmından başlanmak kaydıyla, sırayla ağacın dip üstü, orta, tepe altı ve tepe bölümleri hasat edilmektedir. Kırılan yapraklar demet halinde biriktirilerek diziler oluşturulmakta ve daha sonra kurutma için eve getirilmektedir. Birinci aşamada tütün ağacının dip kısmında bulunan 2-3 yaprak hasat edilmekte ve toplanan bu yapraklar 30-40 cm boyundaki şişlere dizilerek iplere geçirilerek kurumaya bırakılmaktadır. Kurutma için aynalar kullanılmakta veya duvarlara asılarak kurutma yapılmaktadır. Ayna ağaçtan mamul, dikdörtgen veya kare şeklinde bir malzemedir. Kurutma işlemi aynada yapılacağı zaman aynanın başlarına çivi çakılarak iplere dizilen tütünler 10-15 cm aralıklarla aynaya yerleştirilmektedir. Genelde her aynaya 18-20 dizi yerleştirilmektedir. Aynaların sayısı ise genelde 15-20 civarında seyretmektedir. Tütün yapraklarının kurutulmasında pratik olması nedeniyle genelde ayna sistemi tercih edilmektedir.

Eğer ayna sistemi yerine tütün yaprakları duvarda kurutulmak istenirse genelde ihlamur ağacından yapılmış 8-10 cm kalınlığındaki ağaçlar duvara monte edilerek üzerlerine tütün dizilerini asmak için 10-15 cm aralıklarla çentikler açılmakta ve tütün dizileri bu çentiklere asılarak kurutma işlemi yapılmaktadır. 25 veya 30 gün içinde kuruyan tütünler demet yapma zamanına kadar kapalı bir yerde tavana asılarak bekletilmektedir. Sonbahar'dan Kış'a girerken bunlar tavandan indirilerek toprak içine kazılan tütün kuyularına konulmaktadır. Bunun nedeni tütünler çok kuru olduğu için ufalanmakta olan tütünü kuyularda rutubette bırakarak yumuşatmaktır.

Bundan sonra odada bulunan tütünler iplerden sıyrılarak yaprağın büyüklüğüne göre boy boy istif edilip, demet haline getirilmektedir. Yapraklar boylarına göre genelde 10-15 yaprak üst üste gelecek şekilde demet haline getirilmektedir. Demetler tahta (halk arasında eşek) denilen altı ve yanları tahtadan yapılmış kalıpla istiflenmekte ve geniş bir salonda muhafaza edilmektedir. Ocak ile Şubat ayında bunlar *denkçi* denilen kişiler tarafından boylarına göre iyi, kötü ve çok iyi olmak üzere denk haline getirilmektedir. Çok kötü olanlar ihrak halinde imha edilmektedir. Bu arada denklerin rutubetli örtüler içinde muhafaza edilmesine de özen gösterilmektedir. Tütün hasatının diğer dört aşamasında da

bu işlemler ayrı ayrı tekrar edilerek tütünler piyasaya sürülmeye hazır hale getirilmektedir.

Hasat edilen tütünler tüccar ve Tekel’e verilmek suretiyle iki şekilde piyasaya sürülmektedir. Bununla beraber üretici malına kim daha çok para verirse malını ona devretmektedir. Tütün tüccara satılacaksa, tüccar genelde tütün üreticilerinin evlerine kadar gelerek tütün denklelerini tek tek açarak tütün için fiyat belirlemede ve anlaşma sağlanırsa tütün kantarda tartılarak ödeme yapılmaktadır.

Tütün tekele verildiği zaman ise denk halindeki tütünler Tekel’e getirilerek sorumlu kişi tarafından inceleme yapılarak fiyat tespiti yapılmaktadır. Edinilen bilgiye göre yerli tütün günümüz Virginia tütününden daha küçük ve içimi çok daha iyidir. Eskiden halk için hazırladığı tütün demetlerini bıçakla ince dilimlerde keserek aynığa denen hale getirmektedir. Hatta bazı tiryakiler aynığı puro gibi şarap ile yıkayarak kurutup öyle içmişlerdir.

Diğer birçok üretim dalında olduğu gibi yerli tütün işletmeciliği de yabancı işletmeler ile mücadeleye dayanamamış ve aşağı yukarı 7-8 yıldır yerli tütün işletmeciliği yerini yabancı tütün tekeline bırakmıştır.⁶³¹

1- Dönüm Başına Yıllık Hâsılat: Verimlilik

1844 yılında Üskübü kent merkezinde toplam 99,5 dönüm tütün işletmesi bulunmasına rağmen kırsal alanda 642 dönüm tütün işletmesi bulunmaktadır. Kent merkezindeki işletmelerin 1844 yılı hâsılatı 11300,5 kuruş iken kırsal alandakilerin hâsılatı 67627 kuruşa, kent merkezindeki işletmelerin 1845 yılı olası hâsılatı 9611 kuruş iken kırsal alandakilerin hâsılatı 76804,5 kuruşa tekâbül etmektedir.

Görüldüğü gibi kent merkezindeki 1845 yılı olası hâsılatlar kırsal alana göre bir önceki yıla göre daha düşük hesap edilmiştir. Bunun nedeni muhtemelen kent merkezinde atölye üretiminin kıra göre daha işlevsel olmasıdır. Kent merkezinde tütün üreticilerinin 1844 yılı dönüm başına yıllık hâsılatı 113,5 kuruş, 1845 yılı olası dönüm başına hâsılatları 96,6 kuruşa tekâbül ederken, kırsal alanda 1844 yılı dönüm başına yıllık hâsılatı 105,3 kuruş, 1845 yılı olası hâsılatları 119,6 kuruşa tekâbül etmektedir.

Görüldüğü gibi kırsal alanda tütün üretimi daha fazla yapılmasına rağmen dönüm başına elde edilen yıllık gelir kent merkezine göre daha düşük gerçekleşmiştir. Ancak devlet kırım 1845 yılı olası hâsılatlarını yüksek hesaplayarak, ertesi yıl, kırdaki bu gelir düşüklüğünü giderme gayreti içerisine girmiştir.

⁶³¹ Yerli tütünün ekim ve hasatı ile ilgili bilgiler bugün hala Çilimli’de yaşayan tütün üreticisi ve Düzce Üniversitesi Öğretim Görevlisi Suat Yavuz’dan öğrenilmiştir. Kendilerine teşekkür ederim.

Sarıkasımlar Dîvânı tütün açısından son derece verimli topraklara sahip olmasına rağmen bölgede tespit edilen 0,5 dönümlük bir tütün tarlasından yıllık 4,5 kuruş gelir elde edildiğinin kaydedilmesi, bölgede bazı yerlerin tütün açısından son derece verimsiz olduğunu düşündürmektedir.⁶³²

Tablo 95: Tütün Üretiminden Dönüm Başına Alınan Yıllık Hâsıla

Yerleşim Yeri	Duhân dönüm	Duhân kuruş/ 1844	Duhân kuruş/1845
Arabacılar Dîvânı	63	11833	13280
Arabacılar Dîvânı Elekcıyân Taifesi			
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi			
Arabacılar Dîvânı kıptıyan	4,5	216	405
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	39	5586	11530
Aşağıkaraköy Dîvânı	100,5	9060	12301
Çilimli Dîvânı	79,5	6760,5	11197
Çilimli Dîvânı / kıptıyan	2,5	168	172
Dîvân-ı Gideni	45,5	3712	7772
Fidâni Dîvânı	52	8058	950
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	9,75	229,5	54
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü			
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	2	81	17
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü			
Sarı Kasımlar Dîvânı	90,75	7680,5	3976,5
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi			
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptıyan Taifesi			
Avlıyan Köyü	35,5	2177	3553
Avlıyan Köyü kıptıyan			
Vakıf Dîvânı Kıbtıyan-ı Müslimin	1,5		61
Vakıf Dîvânı Köyü	45,5	5552	5526
Yukarıkaraköy Dîvânı	69	6513,5	5945
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptıyan müslümanlar	1,5		65
Toplam	642	67627	76804,5

⁶³² BOA, ML- VRD. TMT, Nr. 4965.

2- Tütün İşletmelerinin Büyüklüğü

Kent merkezinde olduğu gibi kırsal alanda da tütün işletmeleri küçük işletmelerdir. İşletmelerin büyüklüğü 0,5 dönüm ile 4 dönüm arasında değişmektedir.

Üskübü kent merkezinde 1844 yılında toplam 75 adet küçük tütün işletmesi tespit edilmesine karşın, kırsal alanda 607 adet küçük işletme tespit edilmiştir. Tütün işletmeleri küçük işletmeler tarzında olmasına rağmen, tütünün keyif verici özelliği ve kır ve kent alanında birçok kişinin bu işi yapması tütün işletmeciliğinin ticari gayelerle yapıldığını düşündürmektedir.

Tablo 96: Tütün İşletmelerinin Büyüklüğü (Dönüm/1844)

Yerleşim Yeri	0,5-10 dönüm
	1844/aded
Arabacılar Dîvânı	57
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi	
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi	
Arabacılar Dîvânı kıptıyan	5
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	39
Aşağıkaraköy Dîvânı	78
Çilimli Dîvânı	71
Çilimli Dîvânı / kıptıyan	3
Dîvân-ı Gideni	57
Fidâni Dîvânı	47
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	12
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	3
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	
Sarı Kasımlar Dîvânı	86
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi	
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptıyan Taifesi	
Avlıyan Köyü	36
Avlıyan Köyü kıptıyan	
Vakıf Dîvânı Kıbtıyân-ı Müslimin	2
Vakıf Dîvânı Köyü	40
Yukarıkaraköy Dîvânı	69
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptıyan müslümanlar	2
Toplam	607

3- Hâne Başına Yıllık Tütün Üretimi

Kent merkezinde hâne başına yıllık ortalama 0,96 dönüm tütün üretimi yapılmakta iken, kırsal alanda ancak 0,67 dönüm üretim yapılabilmektedir. Kent merkezindeki tütün işletmelerinden 1844 yılında ortalama 109 kuruş, 1845 yılında ise 92,4 kuruş olası gelir elde edilmesine rağmen, kırsal alanda 1844 yılında 70,5 kuruş, 1845 yılında ise 80,1 kuruş hâsıla elde edilmiştir. Görüldüğü gibi kırsal alanda hâne başına elde edilen tütün miktarı ve geliri kent merkezine göre daha düşük seyretmiştir. Bunun muhtemel nedeni kent merkezine göre kırsal alanın demografik bir kesâfet göstermesi ve tarıma açılan toprakların azlığıdır.

Tablo 97: Tütün İşletmelerinden Hâne Başına Elde Edilen Yıllık Hâsıla (1844/Dönüm)

Yerleşim Yeri	Hâne Sayısı	Duhân / dönüm	Hâne Başına/ Dönüm
Arabacılar Dîvânı	64	63	0,98
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi	6		0
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi	6		0
Arabacılar Dîvânı kıptiyan	5	4,5	0,9
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	47	39	0,83
Aşağıkaraköy Dîvânı	91	100,5	1,1
Çilimli Dîvânı	86	79,5	0,92
Çilimli Dîvânı / kıptiyan	6	2,5	0,42
Dîvân-ı Gideni	76	45,5	0,6
Fidâni Dîvânı	56	52	0,93
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	50	9,75	0,2
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	39		0
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	34	2	0,06
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	56		0
Sarı Kasımlar Dîvânı	132	90,75	0,69
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi	1		0
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptiyan Taifesi	11		0
Avlıyan Köyü	40	35,5	0,89
Avlıyan Köyü kıptiyan	1		0
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin	12	1,5	0,13
Vakıf Dîvânı Köyü	52	45,5	0,88
Yukarıkaraköy Dîvânı	81	69	0,85
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptiyan müslümanlar	6	1,5	0,25
Toplam	958	642	0,67

Tablo 98: Tütün İşletmelerinden Hâne Başına Elde Edilen Yıllık Hâsıla (Kuruş)

Mahalle	Hâne Sayısı	Duhân/ 1844 / Kuruş	Hâne Başına Hasıla/ 1844/ Kuruş	Duhân / 1845 / Kuruş	Hâne Başına Hasıla / 1845 Kuruş
Arabacılar Dîvânı	64	11833	184,89	13280	207,5
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi	6		0		0
Arabacılar Dîvânı Kazgancılar Taifesi	6		0		0
Arabacılar Dîvânı kıptıyan	5	216	43,2	405	81
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	47	5586	118,85	11530	245,32
Aşağıkaraköy Dîvânı	91	9060	99,56	12301	135,18
Çilimli Dîvânı	86	6760,5	78,61	11197	130,2
Çilimli Dîvânı / kıptıyan	6	168	28	172	28,66
Dîvân-ı Gideni	76	3712	48,84	7772	102,26
Fidâni Dîvânı	56	8058	143,89	950	16,964
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	50	229,5	4,59	54	1,08
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	39		0		0
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	34	81	2,3824	17	0,5
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	56		0		0
Sarı Kasımlar Dîvânı	132	7680,5	58,186	3976,5	30,12
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi	1		0		0
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptıyan Taifesi	11		0		0
Avlıyan Köyü	40	2177	54,425	3553	88,82
Avlıyan Köyü kıptıyan	1		0		0
Vakıf Dîvânı Kıbtıyan-ı Müslimin	12		0	61	5,083
Vakıf Dîvânı Köyü	52	5552	106,77	5526	106,27
Yukarıkaraköy Dîvânı	81	6513,5	80,414	5945	73,39
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptıyan Müslümanlar	6		0	65	10,83
Toplam	958	67627	70,592	76804,5	80,17

4- Üskübü Kırsalında Tütün Üretim Miktarı

1844 yılında kent merkezinde 636,5 kıyye (okka) (1 kıyye=1282,945 gr) tütün üretimi yapılmış iken, Üskübü kırsalında toplam 3775 kıyye tütün üretimi yapılmıştır. Buna göre kent merkezinde yılda ortalama 816 kg tütün üretilirken, kırsal alanda ortalama 4843 kg tütün üretildiği görülecektir. Bu çerçevede Üskübü'de üretilen tütünün ortalama % 86'sı kırsal alandan, % 14'ü ise kent merkezinden elde edilmektedir.

Tütün üretiminin en yoğun olduğu yerler Arabacılar, Aşağıkaraköy, Fidânî, Sarıkasımlar ve Çilimli bölgeleridir.

Tablo 99: Üskübü Kırsalında Üretilen Tütün Miktarı (Kıyye/1844)

Yerleşim Birimleri	Tütün/kıyye
Arabacılar Dîvânı	658,5
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi	yok
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi	12
Arabacılar Dîvânı kıptîyan	yok
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	316
Aşağıkaraköy Dîvânı	507
Çilimli Dîvânı	370
Çilimli Dîvânı / kıptîyan	10
Dîvân-ı Gideni	199
Fidânî Dîvânı	455
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	11,5
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	yok
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	3,5
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	
Sarı Kasımlar Dîvânı	424,5
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi	
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptîyan Taifesi	
Avlıyan Köyü	121
Avlıyan Köyü kıptîyan	
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin	
Vakıf Dîvânı Köyü	321
Yukarıkaraköy Dîvânı	366
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtîyan müslümanlar	
Toplam	3775

g) Pirinç Üretimi

1- Dönüm Başına Yıllık Hâsılat: Verimlilik

1844 yılında Üskübü kent merkezinde toplam 147 dönüm pirinç üretilen işletme tespit edilmiş olup, bu işletmelerden 1844 yılında 8685,5 kuruş, 1845 yılında ise 4083 kuruş olası gelir elde edileceği kayıt altına alınmış iken kırsal kesimde ortalama 1483,5 dönüm pirinç işletmesi tespit edilmiş olup, bu işletmelerden 1844’te 41713,5 kuruş, 1845’te ise 31727 kuruş gelir elde edileceği belirtilmiştir.

Bu çerçevede kent merkezinde dönüm başına yıllık hâsılat 1844 yılında 59 kuruş, 1845 yılı olası hâsılat ise 27,7 kuruşa tekâbül ederken, kırsal alanda hâsılat 1844 yılında 28,1 kuruş, 1845 yılı olası hâsılatı ise 21,39 kuruşa tekâbül etmektedir. Görüldüğü gibi kırsal alanda daha fazla üretim yapılmasına rağmen kırsal alandaki demografik yoğunluk ve bâkir toprakların çokluğu dönüm başına elde edilen hâsıla miktarının kent merkezine göre düşük kalmasında etkili olmuştur.

Tablo 100: Pirinç Üretiminden Dönüm Başına Alınan Hâsıla

Yerleşim Yeri	Pirinç/1844/ dönüm	Pirinç/1844/kuruş	1844 Yılı Dönüm Başına Hâsıla	Pirinç / 1845/kuruş	1845 Yılı Dönüm Başına Hâsıla
Arabacılar Dîvânı	102,5	4373	42,7	4356,5	42,5
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi					
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi					
Arabacılar Dîvânı kıptıyan	2,5	135	54	36	14,4
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	44	1170	26,6	1334	30,3
Aşağıkaraköy Dîvânı	314,5+ 15 kıyye	8211,5		10278,5	
Çilimli Dîvânı	128,5	6172,5	48	4020,5	31,2
Çilimli Dîvânı / kıptıyan	1	38	38	18	18
Dîvân-ı Gideni	23,5	1890	80,4	267	11,36
Fidâni Dîvânı	353	7303,5	20,7	2378	6,73

Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü		yok		yok	
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü		yok		yok	
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü		yok		yok	
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü		yok		yok	
Sarı Kasımlar Dîvânı	210	4816,5	22,9	1516	7,21
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi					
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptîyan Taifesi					
Avlıyan Köyü		yok		yok	
Avlıyan Köyü kıptîyan					
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin	13,5	66,5	4,93	370	27,41
Vakıf Dîvânı Köyü	262,5	6839,5	26,1	7080,5	26,97
Yukarıkaraköy Dîvânı	28	697,5	24,9	72	2,57
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptîyan müslümanlar					
Toplam	1483,5 dönüm+15 kıyye	41713,5	28,1	31727	21,39

2- Pirinç İşletmelerinin Büyüklüğü

Üskübü kent merkezinde 1844 yılında 73 adet küçük, 2 adet orta büyüklükte pirinç işletmesi tespit edilmesine rağmen, kırsal alanda 473 adet küçük, 16 adet orta büyüklükte çeltik işletmesi tespit edilmiştir.

Kent merkezi ve kırsalında tespit edilen pirinç işletmelerinin çoğunun küçük işletme tarzında olması, Üskübü halkının pirinç üretimini küçük ticari işletmeler kurarak ve genelde hâne ve kent içi tüketime yönelik olarak yaptığını akla getirmektedir.

Kent merkezinde olduğu gibi kırsal alanda da orta büyüklükte olan pirinç işletmelerine bölgenin varlıklı aileleri sahiptir. Mevrû tarla işletmeciliğinde kentin ve kırsalın en varlıklı ailesi Topçuzâdeler olduğu halde pirinç tekeli kent merkezinde Topçuzâdeler'in kırsal alanda ise Topçuzâdeler'e mensup olmayan 16 farklı varlıklı ailenin uhdesindedir. Bu ailelerin bir kısmına ait servetlerin ailenin diğer bireyleri ile birlikte ortak olarak hesap edilmesi pirinç işletmelerinin de birer aile işletmesi olarak işletildiğini akla getirmektedir.

Tablo 101: Pirinç İşletmelerinin Büyüklüğü (1844 yılı/Dönüm)

Yerleşim Yeri	0,5-10 dönüm arası / İşletme Sayısı (Adet)	10-50 dönüm Arası İşletme Sayısı (Adet)
Arabacılar Dîvânı	54	
Arabacılar Dîvânı Elekcîyân Taifesi		
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi		
Arabacılar Dîvânı Kıptîyan	3	
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	37	
Aşağıkaraköy Dîvânı	81	1
Çilimli Dîvânı	75	
Çilimli Dîvânı / kıptîyan	1	
Dîvân-ı Gideni	42	
Fidâni Dîvânı	38	10
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü		
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü		
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü		
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü		
Sarı Kasımlar Dîvânı	72	
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi		
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptîyan Taifesi		
Avlıyan Köyü		
Avlıyan Köyü kıptîyan		
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin	9	
Vakıf Dîvânı Köyü	40	5
Yukarıkaraköy Dîvânı	21	
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptîyan müslümanlar		
Toplam	473	16

Tablo 102: Kırın En Büyük Pirinç İşletmelerine Sahip Aileler (1844)

Yerleşim Yeri	Aile Adı	Kişi Adı	Serveti
Fidâni Dîvânı	Tîrâkî oğlu	Halil bin Mustafa	1345
Fidâni Dîvânı	Karasalih oğlu	Hüseyn bin İsmail	1302
Fidâni Dîvânı	Hancı oğlu	İsmail bin İsa	1550
Fidâni Dîvânı	Tulum oğlu	Hacı İbrahim bin Mehmed	1407
Fidâni Dîvânı	Cündeli oğlu	Halil bin Mustafa ve damadı Halil	1594
Fidâni Dîvânı	Abdülgâni oğlu	Halil bin Ali	1109
Fidâni Dîvânı	Hendekli oğlu	Abdullah bin Mustafa ve oğlu Mustafa	2297,5
Fidâni Dîvânı	Kara Kadullah oğlu	Kadullah bin Feyzullah ve oğlu Emin	2291
Fidâni Dîvânı	Tulum oğlu	İsmail bin Mehmed	2595
Fidâni Dîvânı	Hacı Halil oğlu	Osman bin Halil ve kardeşi Abdurrahman, diğer kardeşi Durmuş	2971
Vakıf Dîvânı Köyü	Kasabalı Ahmed	Kasabalı Ahmed, oğlu Osman, oğlu Mustafa, damadı Hacı Ali	2269
Vakıf Dîvânı Köyü	Doğancı oğlu	Ahmed ve kardeşi Salih (rençber)	1837
Vakıf Dîvânı Köyü	Kıl oğlu	İsmail bin Mehmed	2158
Vakıf Dîvânı Köyü	Abdurrahman oğlu	Ömer	1385
Vakıf Dîvânı Köyü	Erzurumlu oğlu	Ömer bin Osman ve oğlu Nureddin	1421
Aşağıkaraköy Dîvânı	Ali Paşa oğlu	Mehmed bin Yusuf, oğlu Ali ve diğer oğlu Mustafa	2053

3- Hâne Başına Yıllık Pirinç Üretimi

1844’te kent merkezinde hâne başına yıllık ortalama 1,4 dönüm pirinç üretimi yapılmakta ve bu işletmelerden 1844’te hâne başına yıllık 83,5 kuruş, 1845’te ise 39,3 kuruş gelir elde edilirken, kırsal alanda hâne başına 1,55 dönüm üretim yapılmakta ve bu işletmelerden 1844’te hâne başına 43,5 kuruş, 1845’te ise 33,1 kuruş hâsıla elde edileceği kayıt altına alınmıştır. Kırsal alanda hâne başına üretimin en fazla olduğu yerler Fidânî, Vakıf ve Aşağıkaraköy’dür. Bu bölgelerde hâne başına üretimin fazla olmasının nedeni kırnın en büyük pirinç işletmelerinin bu yerlerde bulunmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 103: Pirinç İşletmelerinden Hâne Başına Elde Edilen Yıllık Hâsıla (1844/Dönüm)

Yerleşim Yeri	Hâne Sayısı	Pirinç/1844/ dönüm	Hâne Başına Dönüm/1844
Arabacılar Dîvânı	64	102,5	1,6
Arabacılar Dîvânı Elekcîyân Taifesi	6		0
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi	6		0
Arabacılar Dîvânı kıptîyan	5	2,5	0,5
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	47	44	0,94
Aşağıkaraköy Dîvânı	91	314,5	3,46
Çilimli Dîvânı	86	128,5	1,49
Çilimli Dîvânı / kıptîyan	6	1	0,17
Dîvân-ı Gideni	76	23,5	0,31
Fidânî Dîvânı	56	353	6,3
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	50		0
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	39		0
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	34		0
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	56		0
Sarı Kasımlar Dîvânı	132	210	1,59
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi	1		0
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptîyan Taifesi	11		0
Avlıyan Köyü	40		0
Avlıyan Köyü kıptîyan	1		0
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin	12	13,5	1,13
Vakıf Dîvânı Köyü	52	262,5	5,05
Yukarıkaraköy Dîvânı	81	28	0,35
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptîyan müslümanlar	6		0
Toplam	958	1483,5	1,55

Tablo 104: Piriñç İşletmelerinden Hâne Başına Elde Edilen Yıllık Hâsıla (Kuruş)

Yerleşim Yeri	Hâne Sayısı	Piriñç/1844/ Hâsıla/ kuruş	Hâne Başına Hâsıla/ 1844	Piriñç/ 1845/ Hâsıla/ kuruş	Hâne Başına Hâsıla/ 1845/kuruş
Arabacılar Dîvânı	64	4373	68,3	4356,5	68,1
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi	6		0		0
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi	6		0		0
Arabacılar Dîvânı kıptıyan	5	135	27	36	7,2
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	47	1170	24,9	1334	28,4
Aşağıkaraköy Dîvânı	91	8211,5	90,2	10278,5	113
Çilimli Dîvânı	86	6172,5	71,8	4020,5	46,8
Çilimli Dîvânı / kıptıyan	6	38	6,33	18	3
Dîvân-ı Gideni	76	1890	24,9	267	3,51
Fidâni Dîvânı	56	7303,5	130	2378	42,5
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	50	Yok		yok	
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	39	Yok		yok	
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	34	Yok		yok	
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	56	Yok		yok	
Sarı Kasımlar Dîvânı	132	4816,5	36,5	1516	11,5
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi	1		0		0
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptıyan Taifesi	11		0		0
Avlıyan Köyü	40	Yok		yok	
Avlıyan Köyü kıptıyan	1		0		0
Vakıf Dîvânı Kıbtıyan-ı Müslimin	12	66,5	5,54	370	30,8
Vakıf Dîvânı Köyü	52	6839,5	132	7080,5	136
Yukarıkaraköy Dîvânı	81	697,5	8,61	72	0,89
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptıyan müslümanlar	6		0		0
Toplam	958	41713,5	43,5	31727	33,1

4- Pirinç Üretim Miktarı

1844 yılında Üskübü kent merkezinde 197,5 kile pirinç üretilmişken, kırsal alanda toplam 943,5 kile pirinç üretildiği tespit edilmiştir. Bu çerçevede Üskübü genelinde üretilen pirincin % 83’ü kırsal alandan, % 17’si ise kent merkezinden elde edilmektedir. Buna göre kırsal alan diğer üretim dallarında olduğu gibi pirinç tüketiminde de kentlileri subvanse ediyor olmalıdır.

Bölgede pirinç üretiminin en yoğun olduğu yerler Aşağıkaraköy, Fidâni, Vakıf ve Çilimli Dîvânı olarak gözükmektedir.

Tablo 105: Üskübü Kırsalında Pirinç Üretim Miktarı (Kile/1844)

Yerleşim Birimleri	Çeltik/Kile
Arabacılar Dîvânı	97,5
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi	
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi	
Arabacılar Dîvânı Kıptıyan	3
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	45
Aşağıkaraköy Dîvânı	184
Çilimli Dîvânı	133,5
Çilimli Dîvânı / Kıptıyan	
Dîvân-I Gideni	43
Fidâni Dîvânı	161,5
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak Ve Orta Oymak Köyü	
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	
Sarı Kasımlar Dîvânı	105
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi	
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptıyan Taifesi	
Üskübü Kazasına Tabi Avlıyan Köyü	
Üskübü Kazasına Tabi Avlıyan Köyü Kıptıyan	
Vakıf Dîvânı Kıbtıyân-I Müslimin	1,5
Vakıf Dîvânı Köyü	154
Yukarıkaraköy Dîvânı	15,5
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptıyan Müslümanlar	
Toplam	943,5

h) Keten Üretimi

1- Dönüm Başına Yıllık Hâsılat: Verimlilik

Bölgedeki bazı keten işletmelerinin ölçüsü dönüm yerine kıyye olarak verildiği ve kıyyenin bölgede kaç dönüme karşılık geldiği tespit edilemediği için, bölgedeki keten hâsılası tespitinde sadece dönüm bazında verilen keten işletmeleri dikkate alınmıştır. Bu nedenle keten işletmelerinin bölgedeki üretim düzeyi tespit edilen miktarlardan biraz daha fazla olarak düşünülmelidir.

1844 yılında Üskübü kırsalında toplam 214,75 dönüm ve 2540 kıyye keten üretilen işletme tespit edilmiş olup, bu işletmelerden 1844 yılında 11962,75 kuruş hasıla, 1845 yılında ise 12967 kuruş olası gelir elde edileceği kayıt altına alınmış iken kent merkezinde keten üretildiğine ilişkin herhangi bir bulgu tespit edilememiştir.

Bu çerçevede kırsal alanda dönüm başına yıllık hâsılat 1844 yılında 312 kuruş, 1845 yılı olası hâsılat ise 533,4 kuruşa tekâbül etmektedir.

Görüldüğü gibi keten Üskübü’de sadece kırsal alanda üretilmekte olup, devlet muhtemelen keten üretimini daha da artırmak için 1845 yılı olası hâsılatı daha fazla hesap etme yoluna gitmiştir.

Tablo 106: Keten Üretiminden Dönüm Başına Alınan Hâsıla

Yerleşim Yeri	keten/1844/ dönüm	keten/1844 / kuruş	1844 yılı Dönüm Başına Hâsıla/ kuruş	keten/ 1845/ kuruş	1845 yılı Dönüm Başına Hâsıla/kuruş
Arabacılar Dîvânı	41	305	7,44	1967	47,97561
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi					
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi					
Arabacılar Dîvânı kıptıyan					
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	20	1467	73,4	2421,5	121,075
Aşağıkaraköy Dîvânı	172 kıyye	427,5		yok	
Çilimli Dîvânı	2368 kıyye	5665,5		yok	
Çilimli Dîvânı / kıptıyan					
Dîvân-ı Gideni	yok	yok		yok	

Fidâni Dîvânı	28	1116	39,9	216	7,714286
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	6	355,5	59,3	31,5	5,25
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	7,5	67,5	9	347,5	46,33333
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	7,5	47,5	6,33	90	12
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	9,75	436,25	44,7	274,5	28,15385
Sarı Kasımlar Dîvânı					
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi					
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptıyan Taifesi					
Avlıyan Köyü	23,5	1023	43,5	2356	100,2553
Avlıyan Köyü kıptıyan					
Vakıf Dîvânı Kıbtıyân-ı Müslimin	0,5		0	10	20
Vakıf Dîvânı Köyü	29,5	281	9,53	1844	62,50847
Yukarıkaraköy Dîvânı	41,5	771	18,6	3409	82,14458
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptıyan					
Toplam	214,75	11962,75	312	12967	533,4104

2- Keten İşletmelerinin Büyüklüğü

Üskübü kırsalında 1844 yılında toplam 389 adet küçük keten işletmesi tespit edilmiştir.

Keten işletmelerinin dönüm bazında en büyüğü 5 dönüm, en küçüğü ise 0,125 dönüme tekâbül etmektedir. Tespit edilen diğer üretim dallarının çoğunda olduğu gibi keten işletmelerinin tamamının küçük işletme tarzında olması, Üskübü halkının keten üretimini de genelde kent içi tüketime yönelik olarak yaptığını akla getirmektedir.

Tablo 107: Keten İşletmelerinin Büyüklüğü (1844 yılı/Dönüm)

0,125 -10 Dönüm	
Yerleşim Yeri	İşletme Sayısı (Adet)
Arabacılar Dîvânı	54
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi	
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi	
Arabacılar Dîvânı Kıptıyan	
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	30
Aşağıkaraköy Dîvânı	16
Çilimli Dîvânı	62
Çilimli Dîvânı / Kıptıyan	
Dîvân-ı Gideni	
Fidâni Dîvânı	33
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak Ve Orta Oymak Köyü	18
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	17
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	6
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	31
Sarı Kasımlar Dîvânı	
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi	
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptıyan Taifesi	
Avlıyan Köyü	35
Avlıyan Köyü Kıptıyan	
Vakıf Dîvânı Kıbtıyân-I Müslimin	1
Vakıf Dîvânı Köyü	24
Yukarıkaraköy Dîvânı	62
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptıyan Müslümanlar	
Toplam	389

3- Hâne Başına Yıllık Keten Üretimi

Kırsal alanda hâne başına yıllık ortalama 0,22 dönümden biraz daha fazla keten üretimi yapılmakta olduğu tespit edilmiştir. Bu işletmelerden 1844’te hâne başına yıllık 12,5 kuruş gelir elde edilmiştir. 1845’te ise 13,5 kuruş olası gelir elde edileceği kayıt altına alınmıştır. Kırsal alanda hâne başına gelirin en fazla olduğu yerler sırayla Çilimli Dîvânı, Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü, Fidâni Dîvânı ve Yukarıkaraköy Dîvânı’dır. Yukarıkaraköy ve Çilimli’deki işletme sayısı aynı miktarda olmasına rağmen Çilimli’de hâne başına gelir daha fazladır. Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü’ndeki işletme sayısı sadece 30 adet olmasına rağmen kırsal alandaki birçok bölgeden daha fazla keten geliri elde edilmiştir.

Tablo 108: Keten İşletmelerinden Hâne Başına Elde Edilen Yıllık Hâsıla (1844/Dönüm)

Yerleşim Yeri	Hâne Sayısı	Keten Üretim Miktarı /Dönüm	Hâne Başına/ Dönüm
Arabacılar Dîvânı	64	41	0,64
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi	6		0
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi	6		0
Arabacılar Dîvânı Kıptıyan	5		0
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	47	20	0,43
Aşağıkaraköy Dîvânı	91	172 Kıyye	
Çilimli Dîvânı	86	2368 Kıyye	
Çilimli Dîvânı / Kıptıyan	6		0
Dîvân-I Gideni	76		
Fidâni Dîvânı	56	28	0,5
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	50	6	0,12
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	39	7,5	0,19
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	34	7,5	0,22
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	56	9,75	0,17
Sarı Kasımlar Dîvânı	132		0
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi	1		0
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptıyan Taifesi	11		0
Avlıyan Köyü	40	23,5	0,59
Avlıyan Köyü Kıptıyan	1		0
Vakıf Dîvânı Kıbtıyan-I Müslimin	12	0,5	0,04
Vakıf Dîvânı Köyü	52	29,5	0,57
Yukarıkaraköy Dîvânı	81	41,5	0,51
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptıyan Müslümanlar	6		0
Toplam	958	214,75	0,22

Tablo 109: Keten İşletmelerinden Hâne Başına Elde Edilen Yıllık Hâsıla (Kuruş)

Yerleşim Yeri	Hâne Sayısı	Keten/ Hâsıla/ kuruş/ 1844	Hâne Başına Hâsıla/ 1844	Keten/ 1845/ Hâsıla/ kuruş	Hâne Başına Hâsıla/1845/ kuruş
Arabacılar Dîvânı	64	305	4,77	1967	30,7
Arabacılar Dîvânı Elekcîyân Taifesi	6		0		0
Arabacılar Dîvânı Kazgancılar Taifesi	6		0		0
Arabacılar Dîvânı kıptîyan	5		0		0
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	47	1467	31,2	2421,5	51,5
Aşağıkaraköy Dîvânı	91	427,5	4,7		0
Çilimli Dîvânı	86	5665,5	65,9		0
Çilimli Dîvânı / kıptîyan	6		0		0
Dîvân-ı Gideni	76				0
Fidâni Dîvânı	56	1116	19,9	216	3,86
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	50	355,5		31,5	0,63
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	39	67,5		347,5	8,91
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	34	47,5		90	2,65
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	56	436,25		274,5	4,9
Sarı Kasımlar Dîvânı	132		0		0
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi	1		0		0
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptîyan Taifesi	11		0		0
Avlıyan Köyü	40	1023		2356	58,9
Avlıyan Köyü iptîyan	1		0		0
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin	12		0	10	0,83
Vakıf Dîvânı Köyü	52	281	5,4	1844	35,5
Yukarıkaraköy Dîvânı	81	771	9,52	3409	42,1
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptîyan müslümanlar	6		0		0
Toplam	958	11962,75	12,5	12967	13,5

4- Keten Üretim Miktarı

1844 yılında Üskübü kırsalında toplam 2681 kıyye keten üretildiği tespit edilmiştir.

Bölgenin en önemli keten üretim merkezi Çilimli olup, Çilimli’de üretilen keten miktarı bütün Üskübü’de üretilen ketenden çok daha fazladır. Çilimli’den sonra keten üretiminin en yoğun olduğu yer Aşağıkaraköy olarak gözükmektedir.

Tablo 110: Üskübü Kırsalında Keten Üretim Miktarı (Kıyye)

Yerleşim Birimleri	Keten /kıyye
Arabacılar Dîvânı	
Arabacılar Dîvânı Elekcıyân Taifesi	
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi	
Arabacılar Dîvânı kıptıyan	
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	
Aşağıkaraköy Dîvânı	172
Çilimli Dîvânı	2368
Çilimli Dîvânı / kıptıyan	
Dîvân-ı Gideni	
Fidâni Dîvânı	
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	19,5
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	25,5
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	7
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	38,5
Sarı Kasımlar Dîvânı	
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi	
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıptıyan Taifesi	
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü	49,5
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü kıptıyan	
Vakıf Dîvânı Kıbtıyân-ı Müslimin	
Vakıf Dîvânı Köyü	
Yukarıkaraköy Dîvânı	1
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıptıyan müslümanlar	
Toplam	2681

1) Meyvecilik Sektörü

1- Meyvecilikten Elde Edilen Yıllık Hâsılat: Verimlilik

Meyvecilik sektörü ile ilgili kayıtlar belgelerde genelde adet olarak belirtilmiştir. Ancak istisnai olarak bazı yerlerde bulunan meyve bahçeleri “evlek” olarak belirtilmiştir. 1 evlek meyve bahçesinde kaç adet ağacın olduğu belli olmadığı için dönüm başına yıllık hâsıla hesabı adet olarak verilen bahçeler üzerinden yapılmıştır. Bu çerçevede Üskübü kırsalında her bir meyve ağacından ortalama yıllık 5 kuruş civarında gelir elde edilmektedir.

1844 yılında Üskübü kent merkezinde sadece Terzialiler Mahallesi sınırları içerisinde 24 adet meyve ağacı tespit edilmiş olup bu ağaçların 3’ü ceviz ağacı olarak belgelere yansımıştır. Buna karşılık Üskübü kırsalında toplam 4682 adet ve 15,75 dönümlük meyve bahçesi tespit edilmiştir. Bu ağaçlar vesikalarda genelde “meyve-i mütenevvia” (çeşitli meyve ağaçları) şeklinde ifade edilmişse de bazı yerlerdeki meyve ağaçlarının niteliği de belirtilmiştir. Buna göre Sarıkasımlar’da 0,5 dönümlük erik bahçesi, Aşağıkaraköy’de 561 adet erik bahçesi, Çilimli’de 36 elma ağacı, 11 kiraz, 7 yemiş, 6 ceviz, 13 armud, 24 erik ve 320 adet niteliği belirtilmeyen meyve ağacı tespit edilmiştir. Görüldüğü gibi bölgenin erik üretim merkezi Aşağıkaraköy’dür.

Üskübü kırsalında meyve sektörünün en gelişmiş olduğu yerler Yukarıkaraköy, Aşağıkaraköy ve Arabacılar’dır. Çilimli ve Ahmedciler’de meyve sektörü yaygın olmasına rağmen bu sektörden elde edilen yıllık gelirin düşük olması Çilimli ve Ahmedciler’deki meyve sektörünün diğer bölgelere göre biraz daha az kalitede üretime katkıda bulunduğunu düşündürmektedir.

Kent merkezinde meyvecilik sektörünün pek gelişmemesi kırsal, kenti meyvecilik alanında subvansane ettiği düşüncesini uyandırmaktadır.

Kırsal alanda meyve üretimin yapılmadığı yerler Üskübü geneline dağılmış olan Kıptî, kazancı ve elekçi olarak adlandırılan hânelerin yaşadığı yerlerdir.

Devlet diğer üretim dallarında olduğu gibi meyvecilik sektörüne ait 1845 yılı olası hâsıllar hakkında kayıt tutmamıştır. Tütün, keten, piriç, buğday vs. üretim dalları ve sağmal ineklerin birkaç yıl sonrası hâsıla elde edileceği yıl ile ilgili kayıtlar tutulmuşken meyvecilik sektörünün ileriki yılları hâsılları ile ilgili kayıt tutulmaması ilginçtir.

Tablo 111: Meyve Ağaçlarından Aded Başına Alınan Yıllık Hâsıla (1844)

Yerleşim Birimleri	Aded	Yıllık gelir/ kuruş	1844 yılı Aded Başına Hâsıla/kuruş
Arabacılar Dîvânı	506	2328	4,6
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi			
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi			
Arabacılar Dîvânı kıptiyan	32	144	4,5
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	212	1060	0,2
Aşağıkaraköy Dîvânı	561	2646	4,72
Çilimli Dîvânı	417	220	0,53
Çilimli Dîvânı / Kıbtıyân			
Dîvân-ı Gideni	447	1825	4,08
Fidâni Dîvânı	137 aded + 1 dönüm	820	5,99
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	276	1382	5,01
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	196	1020	5,2
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	168	855	5,09
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	259	1266	4,89
Sarı Kasımlar Dîvânı	59 evlek / 2 evleği erik	322,5	
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi			
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtıyân Taifesi			
Avlıyan Köyü	705	3525	5
Avlıyan Köyü Kıbtıyân			
Vakıf Dîvânı Kıbtıyân-ı Müslimin			
Vakıf Dîvânı Köyü	10	50	5
Yukarıkaraköy Dîvânı	968	4900	5,06
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtıyân Müslümanlar			
Toplam	4682 aded + 15,75 dönüm	21303,5	4,55

2- Meyvecilik Yapan Aileler

Üskübü kırsalında toplam 525 hânenin meyve üretimi yaptığı tespit edilmiştir. Bu kadar çok ailenin meyve üretimine katkıda bulunması kırdaki meyvecilik sektörünün kent merkezi ve civar bölgeleri de subvanse ettiğini akla getirmektedir.

Meyvecilik sektöründe 150 kuruluş ve üzeri gelir elde eden aileleri bölgenin en önemli meyve üreticisi aileleri olarak kabul edebiliriz. Bu çerçevede bölgede en az 19 aile meyve sektörünün başını çekmektedir. Bu ailelerden bazılarının diğer üretim dallarından elde ettiği gelirlerin az olması ve servetlerinin ailenin diğer üyeleri ile beraber kayıtlara geçmesi, bu ailelerin meyvecilik sektörünü aile mesleğine dönüştürdüklerini akla getirmektedir.

Tablo 112: Meyvecilik Sektörü (1844 yılı/Aded)

Yerleşim Yeri	Hâne Sayısı	Meyvecilik Yapan Hâne Sayısı
Arabacılar Dîvânı	64	42
Arabacılar Dîvânı Elekcîyân Taifesi	6	
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi	6	
Arabacılar Dîvânı Kıbtîyân	5	4
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	47	20
Aşağıkaraköy Dîvânı	91	42
Çilimli Dîvânı	86	63
Çilimli Dîvânı / Kıbtîyân	6	
Dîvân-ı Gideni	76	41
Fidâni Dîvânı	56	18
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	50	38
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	39	32
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	34	29
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	56	48
Sarı Kasımlar Dîvânı	132	47
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi	1	
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtîyân Taifesi	11	
Avlıyan Köyü	40	33
Avlıyan Köyü Kıbtîyân	1	
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin	12	
Vakıf Dîvânı Köyü	52	1
Yukarıkaraköy Dîvânı	81	67
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtîyân müslümanlar	6	
Toplam	958	525

Tablo 113: Meyvecilik Sektörünü Uhdesine Alan Aileler (1844)

Yerleşim Yeri	Aile Adı	Kişi Adı	Serveti
Avlıyan Köyü	Abdullah oğlu	Abdullah bin Hüseyin ve babalığı İsmail	578
Avlıyan Köyü	Koca döne oğlu	Mehmed bin Halil ve damadı Halil	1770
Avlıyan Köyü	Ba'dem oğlu	Halil bin Bekir	972
Avlıyan Köyü	Çıkar oğlu	Mustafa bin Osman ve oğlu Hüseyin	960
Avlıyan Köyü	Kabız oğlu	Osman bin Halil	580
Avlıyan Köyü	Hasan oğlu	Mehmed bin Mustafa ve oğlu	1075
Avlıyan Köyü	Kara Veli oğlu	Mahmud bin Veli	618
Avlıyan Köyü	Nalband oğlu	Mehmed bin Ahmed	758
Yukarıkaraköy Dîvânı	Ayrancı oğlu	Ahmed, kardeşi Mehmed Ali, kardeşi Hüseyin (iki kardeşi de sabidir)	564,5
Yukarıkaraköy Dîvânı	Karafakıl oğlu	Hasan bin Mustafa	1060
Yukarıkaraköy Dîvânı	Hacı Abdullah oğlu	Hacı Osman ve kardeşi İsa	1191
Yukarıkaraköy Dîvânı	İbrahim oğlu	Hacı İslam ve oğlu Mehmed	1166
Yukarıkaraköy Dîvânı	Sarı Hasan oğlu	Hüseyin Efendi	550
Yukarıkaraköy Dîvânı	İsa oğlu	Eyyüb, kardeşi Hüseyin, kardeşi Mehmed, kardeşi Mustafa	325
Çilimli Dîvânı	Ömer oğlu	Kara Ömer bin Ömer ve oğlu Osman	1173
Arabacılar Dîvânı	Çilmekli oğlu	Hacı Mehmed bin Hasan ve oğlu İbrahim	1656
Arabacılar Dîvânı	Kuzu Ahmed oğlu	Sarı Hasan bin Ahmed	967
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	Selvar oğlu	Ahmed bin Hasan ve kardeşi Mehmed	915
Aşağıkaraköy Dîvânı	Ayvaz oğlu	Ahmed bin Ali ve oğlu Mustafa	1314

3- Hâne Başına Yıllık Meyve Üretimi

1844'te kırsal alanda hâne başına yıllık 22,4 kuruş gelir elde edilmiştir. Hâne başına gelirin en fazla olduğu yerler sırayla Avlıyan ve Yukarıkaraköy Dîvânı'dır. Vakıf, Çilimli ve Sarıkasımlar ile Kıptüler'in yaşadığı alanlar hâne başına gelirin en düşük olduğu yerler olarak gözükmektedir. Melen Nehri civarında kurulan dört yerleşim yerinin meyvecilik geliri birbirine yakın oranlarda seyretmiştir.

Tablo 114: Meyve Ağaçlarından Hâne Başına Elde Edilen Yıllık Hâsıla (1844/Dönüm)

Yerleşim Yeri	Hâne Sayısı	Meyve/1844 /Hâsıla/ kuruş	Hâne Başına Hâsıla/1844
Arabacılar Dîvânı	64	2328	36,4
Arabacılar Dîvânı Elekcîyân Taifesi	6		0
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi	6		0
Arabacılar Dîvânı Kıbtîyân	5	144	28,8
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	47	1060	22,5
Aşağıkaraköy Dîvânı	91	2646	29,1
Çilimli Dîvânı	86	220	2,56
Çilimli Dîvânı / Kıbtîyân	6		0
Dîvân-ı Gideni	76	1825	24
Fidâni Dîvânı	56	820	14,6
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	50	1382	27,6
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	39	1020	26,2
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	34	855	25,1
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	56	1266	22,6
Sarı Kasımlar Dîvânı	132	322,5	2,44
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi	1		0
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtîyân Taifesi	11		0
Avlıyan Köyü	40	3525	88,1
Avlıyan Köyü Kıbtîyân	1		0
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin	12		0
Vakıf Dîvânı Köyü	52	50	0,96
Yukarıkaraköy Dîvânı	81	4900	60,5
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtîyân müslümanlar	6		0
Toplam	958	21303,5	22,4

i) Ekili Alanlarda Yıllık Verimlilik Düzeyi

Kent merkezinde ekili alanlardan ortalama % 42 hâsıla elde edilirken kırsal alanda da % 41 civarında hâsıla elde edilebilmesi Üskübü kent merkez ve kırsalının aynı oranda verimlilik düzeyine sahip olduğunu göstermektedir.

Bununla beraber kırsal alandaki ekili alanlar hubûbât, tütün, piriñç ve keten olarak kategorize edildiğinde, kent merkezinde olduğu gibi alan açısından üçüncü sırada bulunan tütün işletmelerinden en yüksek verimin alındığı görülmektedir. Bu durum bölge topraklarının tütün işletmeciliğine son derece uygun olduğunu göstermektedir.

Kent merkezinde alan açısından ikinci sırada bulunan piriñç tarlalarından elde edilen verim yüksek olduğu halde kırdaki buğday, arpa gibi hubûbâtların üretimi pirincin yerine geçmiştir.

Kırsal alandaki keten üretimi ile ilgili verilerin alan açısından homojen veriler içermemesi ketenle ilgili mevcut verilerin analizini de sağlıklı kılmamaktadır. Bununla beraber keten üretim geliri ile ilgili verilerden hareketle bölgedeki keten üretim alanlarının 400 dönüm civarında olduğunu tahmin edebiliriz. Bu çerçevede piriñç üretim dalından elde edilen hasıla % 28 civarında seyrederken, keten üretim dalından elde edilen hâsıla % 29,9 olarak hesaplanabilecektir.

Tablo 115: Üskübü Kırsalında Ekili Alanlarda Verimlilik Düzeyi (1844)

Ürün Çeşidi	Üskübü Kırsalı			Üskübü Kent Merkezi
	Toplam Dönüm	Toplam Hâsıla/Kuruş	Hâsıla/Dönüm	Hâsıla/Dönüm
Hubûbât	3154,5	105391	33,41	18,2
Tütün	642	67627	105,34	114
Piriñç	1483,5	41713,5	28,118	59,1
Keten	213,75	11962,8	55,966	0
Toplam	5493,75	226694	41,264	42,1

j) Hubûbât Alanlarının Çevre Kazalarla Verimlilik Açısından Karşılaştırılması

Üskübü kırsal alanını aynı dönem, Bilecik, Göynük, Bursa ve Akçakoca kırsal alanı ile karşılaştırdığımızda birbiriyle tamamen farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bilecik kırsalı beş kaza içerisinde en yüksek oranda verimlilik düzeyine sahiptir. Göynük ve Bursa hubûbât verimlilik düzeyi bakımından birbirine yakın bir oran sergilemesine rağmen, Üskübü'ye ait oran beş kentin en düşük verimlilik düzeyi durumundadır. Akçakoca bir kıyı kenti olmasına rağmen Üskübü'den fazla verimlilik düzeyine sahip olması ilginçtir. Üskübü tahıl işletmeciliğine uygun bir kent olmasına rağmen, kentin önemli bir bölümünü oluşturan kırsal kesimde hubûbât verimlilik düzeyinin düşük olmasının nedeni bölgede hubûbât dışında tütün, pirinç, keten ve meyvecilik sektörünün de gelişmiş olmasıdır.

Tablo 116: Üskübü Kırsalı Hubûbât Verimlilik Düzeyinin, Çevre Kazalar Kırsalı İle Karşılaştırılması (kuruş/1844)

Kentler	Hubûbât Verimlilik Düzeyi
Göynük ⁶³³	43,26
Bilecik	68,95
Bursa ⁶³⁴	44,22
Akçakoca ⁶³⁵	38
Üskübü	33,4

⁶³³ Zeynel Özlü, *Tanzimat Döneminde Anadolu'da Kır ve Kent Hayatı (Bolu-Göynük Örneği)*, s. 121.

⁶³⁴ Said Öztürk, *Tanzimat Döneminde Bir Anadolu Şehri Bilecik*, s. 134.

⁶³⁵ Zeynel Özlü, *18. ve 19. Yüzyıllarda Karadeniz'de Bir Kıyı Kenti: Akçakoca*, s. 208.

k) Hayvancılık

1- Kırsal Alanda Bulunan Büyükbaş Hayvanlar

Hayvancılık kırsal kesimin dördüncü büyük üretim dalını meydana getirmektedir. Kent merkezinde hayvancılık üçüncü büyük üretim dalı olup kapsadığı alan % 6,28 iken, kırsal alanda bu oran % 8,06’ya yükselmiştir.

Üskübü kent merkezinde 482 adet büyükbaş hayvan tespit edilmesine rağmen, kırsal alanda 5111 adet büyükbaş hayvan tespit edilmiştir.

Kent merkezindeki büyükbaş hayvanlardan toplam 5485 kuruş yıllık gelir elde edilmekte iken, kırsal kesimde bu miktar 55068 kuruşa yükselmiştir. Bu miktarın 31348 kuruşu (% 56,93) sağman karasığır ineğe, 22460 kuruşu (% 40,79) sağman manda ineğine, 1260 kuruşu ise (% 2,29) kısırlara aittir.

Kırsal alanda tespit edilen 221 adet dişi malak ve 373 adet dişi buzağı ile ilgili olarak vergi tahsildarları tarafından 1845-1849 yılları arasında hâsıla elde edileceği kayıt altına alınmış ve bölgede ileriki yıllarda meydana gelebilecek olası vergi kayıplarının önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Tablo 117: Kırsal Kesimde Bulunan Büyükbaş Hayvanlar (Adet/1844)

Yerleşim Yeri	Manda Öküzü	Kara sığır öküzü	Tosun	Sağman kara sığır	Sağman manda	Gayrı sağman karasığır	Gayrı sağman manda	Erkek malak	Dişi malak	Erkek buzağı	Dişi buzağı	Kara sığır ve manda dütvesi	Toplam
Arabacılar Dîvânı	59	117		121	73		2	48	44	60	56	9	589
Arabacılar Dîvânı Elekcîyân Taifesi													
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi													
Arabacılar Dîvânı Kibtîyân		4		6						4	3		17
Arabacılar Dîvânı Ahmedçiler Köyü	23	54	3	89	41			34	22	73	46	5	390
Aşağıkaraköy Dîvânı	54	91	26	104	71			38	12	51	8	8	463
Çilimli Dîvânı	48	96	18	82	57			24	1	24	2	2	354
Çilimli Dîvânı / Kibtîyân		6		6						2	3		17
Dîvân-ı Gideni	42	81		74	32			11	8	43	26	2	319
Fidânî Dîvânı	59	56	1	59	55			42	24	34	22	4	356
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	38	82	7	54	15			10	7	23	21	1	258
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	12	63	2	25	3		2		2	11	5	2	127
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	23	51	2	36	15	12	4	5	5	13	18	7	191
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	19	98	12	72	1	24		1		32	29	2	290
Sarı Kasımlar Dîvânı	89	150	1	73,5	49,5		1	28	21	39	28	5	485
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi													
Sarı Kasımlar Dîvânı Kibtîyân Taifesi		2		10,5						5	2		19,5
Avlıyan Köyü	18	56	2	28	20			8	13	19	10	8	182
Avlıyan Köyü Kibtîyân		2		1						1			4
Vakıf Dîvânı Kibtîyân-ı Müslimin		12		18						9	8	2	49
Vakıf Dîvânı Köyü	57	68		71,5	76	1	10	63,5	33	36	30	4	450
Yukarıkaraköy Dîvânı	73	113	4	112	54			29	29	72	55	1	542
Yukarıkaraköy Dîvânı Kibtîyân müslümanlar		2		3							1	2	8
Toplam	614	1204	78	1045,5	562,5	37	19	341,5	221	551	373	64	5110,5

2- Kırsal Alanda Bulunan Küçükbaş Hayvanlar

Kırsal alanda küçükbaş hayvan yetiştiriciliği belirli bölgelerde 32 aile tarafından yapılmıştır. Bu ailelerden 18’i küçükbaş hayvan yetiştiriciliğini adeta meslek haline getirmiş ve bu işten önemli miktarda gelir elde etmiştir. Kent merkezinde küçükbaş hayvan yetiştiriciliğini kendi uhdelere almış olan Topçuzâdelere mensup bir ailenin de kırsal alanda bu işle iştigal ettiği tespit edilmiştir.

Arabacılar, Aşağıkaraköy, Gideni, Fidânî ve Vakıf bölgelerinde küçükbaş hayvancılık yapıldığına ilişkin herhangi bir bulgu tespit edilememiştir.

Üskübü kent merkezinde 300 adet küçükbaş hayvan tespit edilmesine rağmen, kırsal alanda toplam 2995 adet küçükbaş hayvan tespit edilmiştir.

Kent merkezindeki küçükbaş hayvanlardan toplam 522 kuruş yıllık gelir elde edilmesine rağmen, kırsal alanda 5011,5 kuruş gelir elde edilmiştir. Bunun 1964 kuruşu (% 39,19) sağman koyuna, 2084 kuruşu (% 41,58) sağman keçiye, 576 kuruşu (% 11,49) süt vermeyen koyuna ve 387,5 kuruşu (7,73) süt vermeyen keçilere aittir. Görüldüğü gibi Osmanlı Devleti süt veren koyun ve keçiler yanında süt vermeyenleri de düşük de olsa vergilendirmek suretiyle olası gelir kayıplarını önlemeye çalışmıştır.

Hayvancılıktan elde edilen gelirler kendi içerisinde kategorize edildiği zaman sağman inek ve mandalardan % 82,98, arıcılıktan % 7,35, küçükbaş hayvanlardan % 7,73 ve ulaşım aracı olan kısraklardan % 1,94 oranında yıllık gelir elde edilmektedir.

Osmanlı sınırları içerisinde bulunan diğer kazalarla ilgili yapılan araştırmalarda Osmanlı Devleti’nin hayvanlardan elde edilen yıllık gelirleri her zaman aynı oranda hesaplamadığı tespit edilmiştir. Böylelikle devlet yapmış olduğu vergilendirmeleri bölgelerin muhtelif özelliklerini dikkate alarak vergi adaletini sağlamaya çalışmıştır. Mesela Göynük Kazası’nda bir aded sağman inekten elde edilen yıllık hasıla 215 kuruş olarak hesap edilmişken, Filibe’de 40, Üskübü ve Akçakoca’da ise 30’ar kuruş olarak hesaplanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bakınız Tablo 120.

Tablo 118: Kırsal Alanda Bulunan Küçükbaş Hayvanlar (Adet/1844)

Yerleşim Yeri	Sağman ağnâm	Sağman keçi	Gayrı sağman ağnâm	Gayrı sağman keçi	Erkek kuzu	Dişi Kuzu	Erkek Oğlak	Dişi oğlak	Toplam
Arabacılar Dîvânı									
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi									
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi									
Arabacılar Dîvânı Kıbtîyân									
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü									
Aşağıkaraköy Dîvânı									
Çilimli Dîvânı	40		40						80
Çilimli Dîvânı / Kıbtîyân									
Dîvân-ı Gideni									
Fidânî Dîvânı									
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	70	173	42	194	32	27	65	72	675
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	18	80	2	47	6	8	20	18	199
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	42	57	11	33	10	12	20	24	209
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	52	116	32	152	17	12	47	50	478
Sarı Kasımlar Dîvânı	171	183	157	198	15	88	13	15	840
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi									
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtîyân Taifesi									
Avlıyan Köyü	65	65	65	130	10	20	18	22	395
Avlıyan Köyü Kıbtîyân									
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin									
Vakıf Dîvânı Köyü									
Yukarıkaraköy Dîvânı	41	21	15	10	7	7	10	8	119
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtîyân müslümanlar									
Toplam	499	695	364	764	97	174	193	209	2995

Tablo 119: Kırsal Alanda Bulunan Büyük ve Küçükbaş Hayvanlardan Elde Edilen Gelir (1844)

Yerleşim Yeri	Sağman kara sığır	Sağman manda	Sağman ağnâm	Sağman Keçi	Gayrı sağman ağnâm	Gayrı sağman keçi	Arı kovanı	Kısrak tay	Kısrak	Toplam
Arabacılar Dîvânı	3630	2880					570		150	7230
Arabacılar Dîvânı Elekcîyân Taifesi										
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi										
Arabacılar Dîvânı Kıbtîyân	180									180
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	2670	1640					535			4845
Aşağıkaraköy Dîvânı	3120	2840					382,5			6342,5
Çilimli Dîvânı	2463	2280	160		60		637,5			5600,5
Çilimli Dîvânı / Kıbtîyân	180							450 (5'inin)		630
Dîvân-ı Gideni	2220	1280					195			3695
Fidâni Dîvânı	1770	2200					65			4035
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	1620	600	280	519	90	92	550			3751
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	750	120	78	246	3	23,5	325			1545,5
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	1080	600	168	171	24	25,5	315	30		2413,5
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	2130	40	204	342	45	75	252			3088
Sarı Kasımlar Dîvânı	2205	1980	670	549	234	99	505			6242
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi										
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtîyân Taifesi	325								150	475
Avlıyan Köyü	840	800	240	194	97,5	65	55			2291,5
Avlıyan Köyü Kıbtîyân	30									30
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin	540									540
Vakıf Dîvânı Köyü	2145	3040					146		480	5811
Yukarıkaraköy Dîvânı	3360	2160	164	63	22,5	7,5	235			6012
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtîyân müslümanlar	90									90
Toplam	31348	22460	1964	2084	576	387,5	4768	480	780	64847,5
Yüzdelik Dilim	48,34%	34,64%	3,03%	3,21%	0,89%	0,60%	7,35%	0,74%	1,20%	100

Tablo 120: Kırsal Alanda Küçükbaş Hayvancılık Yapan Aileler (1844)

Yerleşim Yeri	Aile Adı	Kişi Adı
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Karakuş oğlu	Mustafa, kardeşi İbrahim, oğlu Mahmud bin İbrahim
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Aleynî oğlu	İsmail bin Mehmed, kardeşi Hasanm diğer kardeşi Mustafa
Milân Dîvânı Orta Oymak Köyü	Sürte oğlu	Mehmed bin Hüseyin, kardeşi Osman
Milân Dîvânı Orta Oymak Köyü	Koca Mehmed oğlu	Ahmed bin Mehmed ve yeğeni Emin bin Hüseyin
Avlıyan Köyü	Süleyman oğlu	Ahmed bin Süleymanve oğlu Ali
Yukarıkaraköy Dîvânı	Şhabeddîn oğlu	Mehmed
Yukarıkaraköy Dîvânı	Deli Ömer oğlu	Mustafa Bey
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	Hacı Ali	Hacı Ali
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	Hizmetkar oğlu	Mustafa bin Osman
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	Konık oğlu	Süleyman bin Ahmed ve kardeşi Hasan
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	Osman oğlu	Receb bin Osman
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	Abdullah oğlu	Süleyman bin Abdullah, kardeşi Mustafa, oğlu Hüseyin diğeri Hasan
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	Karabıyık oğlu	Halil bin Hasan ve oğlu Mustafa
Sarı Kasımlar Dîvânı	Sofu oğlu	Mustafa bin Hasan ve oğlu Hüseyin
Sarı Kasımlar Dîvânı	Bağdadlı oğlu	Ahmed, kardeşi Receb, kardeşi Mehmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	Hacı Mehmedin oğlu	Ahmed bin Mehmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	Hüseyin oğlu	Mehmed bin Hüseyin ve oğlu Hasan
Çilimli Dîvânı	Topçuzâde	Ömer Ağa bin Mehmed

Tablo 121: Hayvanlardan Elde Edilen Yıllık Hâsılların Diğer Kazalarla Karşılaştırılması (1844/kuruş)

Yerleşim Yeri	Sağman Koyun	Sağman Keçi	Erkek Koyun	Erkek Keçi	Sağman Manda	Sağman İnek	Yayık Mandası
Üskübü	4	3	1,5	0,5	40	30	
Akçakoca					40	30	250
Göynük		3,1		1,2	40	25	
Filibé ⁶³⁶	5-6				60	40	

⁶³⁶ Neriman Ersoy, XIX. Yüzyılda Filibe Şehri (1839-1876), *İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2003, s. 169.

3- Kırsal Alanda Arıcılık

Üskübü kent merkezinde toplam 12 adet arı kovani tespit edilmesine karşın kırsal alanda işlev halinde bulunan 963 adet kovani bulunmaktadır. Kırsal alandaki kovanlardan toplam 4768 kuruş yıllık gelir elde edilmiştir. Kır ve kent arasındaki arı kovani adedi karşılaştırıldığında kırsal alandaki arıcılık sektörünün kent merkezini de subvansane ettiği görülecektir. Kent merkezinde arıcılık sektörü ile 3 aile uğraş verirken kırdaki 218 ailenin bu sektörle direkt veya dolaylı olarak ilgilendiği tespit edilmiştir. 218 aile içerisinde ise 21 ailenin arıcılık sektöründe ön planda olduğu görülmektedir. Nitekim bu ailelerin her biri 10 ile 25 adet arasında değişen miktarlarda arı kovani sahipdir. Arıcı 21 ailenin sahip olduğu kovani sayısı toplam 311 adede tekabül etmektedir. Arıcılık yapan aileler genelde erbâb-ı ziraat yani çiftçi olarak nitelendirilmişse de bu ailelerden bazıları köy imamı, zabtiye askeri vs. muhtelif mesleklerle tesmiye edilmiştir.

Tablo 122: Kırsal Alanda Arıcılık Yapan Yerleşim Yerleri (1844)

Yerleşim Yeri	Arı Kovanı	Hâsıla
Arabacılar Dîvânı	114	570
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi		
Arabacılar Dîvânı Kazgancılar Taifesi		
Arabacılar Dîvânı Kıbtıyân		
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	107	535
Aşağıkaraköy Dîvânı	80	382,5
Çilimli Dîvânı	132	637,5
Çilimli Dîvânı / Kıbtıyân		
Dîvân-ı Gideni	39	195
Fidâni Dîvânı	13	65
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	110	550
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	65	325
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	63	315
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	51	252
Sarı Kasımlar Dîvânı	101	505
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi		
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtıyân Taifesi		
Avlıyan Köyü	11	55
Avlıyan Köyü Kıbtıyân		
Vakıf Dîvânı Kıbtıyân-ı Müslimin		
Vakıf Dîvânı Köyü	30	146
Yukarıkaraköy Dîvânı	47	235
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtıyân müslümanlar		
Toplam	963	4768

Tablo 123: Kırsal Alanda Arıcılık Sektöründe Ön Planda Olan Aileler (1844)

Yerleşim Yeri	Aile Adı	Kişi Adı	Serveti
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Kara Hasan oğlu	Hasan bin Mehmed ve kardeşi Ali	755
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Ahmed oğlu	İbrahim bin Hüseyin ve oğlu Mustafa	609,5
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Dolama Hüseyin oğlu	Osman bin Hüseyin	500
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Turna oğlu	Receb bin Mehmed	486
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Bozacı oğlu	Bozacı oğlu, oğlu Osman, torunu Receb,	1055
Milân Dîvânı Orta Oymak Köyü	Hasan Hacı oğlu	Ali Molla bin Halil	722
Fidâni Dîvânı	Abdülgâni oğlu	Mahmud bin İbrahim	805
Çilimli Dîvânı	Ali Usta oğlu	İbrahim bin Ali	1378
Çilimli Dîvânı	Kalkanlı oğlu	Hacı Mehmed bin Abdullah ve oğlu Mehmed bin Mehmed	1318
Arabacılar Dîvânı	Medan oğlu	Hüseyin bin Ali ve oğlu Ali	1209
Arabacılar Dîvânı	Seyfi oğlu	Osman bin Hüseyin	1234
Arabacılar Dîvânı	Kara Osman oğlu	Molla Halil bin Osman	863
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	Küçük oğlu	Abdullah	991
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	Otlı oğlu	Hasan bin Ahmed	1547
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	Mercan oğlu	Mustafa bin Ahmed ve üvey kardeşi Hasan	408
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	Hasan beşe oğlu	Kara Hüseyin bin Hasan	1270
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	Molla İsmail oğlu	Hüseyin bin İsmail	306
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	Koca Ahmed oğlu	Mehmed bin Ahmed ve kardeşi Halil	1100
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	Doğancı oğlu	Ahmed bin Hasan ve oğlu Halil	700
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	Hizmetkar oğlu	Mustafa bin Osman	658
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	Molla Mehmed oğlu	Mehmed bin Mustafa ve oğlu çiftçi Mustafa	900
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	Keleş oğlu	Mehmed bin Süleyman ve oğlu Ahmed	691,5
Vakıf Dîvânı Köyü	Doğancı oğlu	Ahmed ve kardeşi Salih reçber	1837
Sarı Kasımlar Dîvânı	Molla Ahmed oğlu	Halil bin Ahmed	1452

4- Kırsal Alanda Süt ve Mamulleri Üretimi

İki ve üzeri sağman inek sahibi aileler ile sağman manda ineği sahibi aileler kırsal alanın süt endüstrisini uhdesine almış olmalıdırlar. Kent merkezinde bu çerçevede 65 aile tespit edilmesine rağmen, kırsal alanda 596 aile tespit edilmiştir. Kırsal alandaki bu ailelerden 263’ü sağman manda ineği yanında sağman karasığır ineğe de sahiptir. Sağman manda ve karasığır ineğe birlikte sahip olan ailelerin toplam 493 sağman inek ve 482 sağman manda ineğine sahip olduğu görülmüştür. Bu miktar kırsal alanda tespit edilen sağman ineklerin % 47’si, sağman manda ineklerinin ise % 86’sına karşılık gelmektedir.

Görüldüğü gibi sağman manda ve sağman karasığır inek sahibi olan en az 263 aile, Üskübü kırsalının süt endüstrisini kendi tekeline almıştır. Kırsal alanda yaşayan 592 ailenin sağman karasığır inek, 322 ailenin sağman manda ineği sahibi olması ve bu ailelerden 263’ünün hem sağman manda hem de sağman karasığır inek sahibi olması, Üskübü kırsalında mevcut süt endüstrisinin kırsal kesimin ihtiyacını karşıladığını hatta kent merkezi ile yakın kasaba ve köylere bile subvansiyon yaptığını düşündürmektedir.

Tablo 124: Üskübü Kırsalında Sağman İnek Sahibi Aileler (Adet/1844)

Yerleşim Birimleri	1 İnek Sahibi	2 İnek Sahibi	3 İnek Sahibi	4 İnek Sahibi	5 İnek Sahibi	10 İnek Sahibi	Toplam
Arabacılar Dîvânı	13	22	7	7	3		52
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi							
Arabacılar Dîvânı Kazgancılar Taifesi							
Arabacılar Dîvânı Kıbtiyân	2	2					4
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	7	2	6	3	2	1	21
Aşağıkaraköy Dîvânı	24	21	11		1		57
Çilimli Dîvânı	37	11	6		1		55
Çilimli Dîvânı / Kıbtiyân	1	1	1				3
Dîvân-ı Gideni	22	12	8	1			43
Fidâni Dîvânı	27	10	4				41
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	17	15	1	1			34
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	21	2					23
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	11	11	1				23
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	31	11	5	1			48
Sarı Kasımlar Dîvânı	46	11	3				60
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi							
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtiyân Taifesi	4	1					5
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü	16	6					22
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü Kıbtiyân	1						1
Vakıf Dîvânı Kıbtiyân-ı Müslimin	1	5	1	1			8
Vakıf Dîvânı Köyü	14	14	4	2	2		36
Yukarıkaraköy Dîvânı	20	15	13	2	3		53
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtiyân müslümanlar	3						3
Toplam	318	172	71	18	12	1	592

Tablo 125: Üskübü Kırsalında Sağman Manda Sahibi Aileler (Adet/1844)

Yerleşim Birimleri	1 Manda Sahibi	2 Manda Sahibi	3 Manda Sahibi	4 Manda Sahibi	5 Manda Sahibi	6 Manda Sahibi	7 Manda Sahibi	Toplam
Arabacılar Dîvânı	13	14	4	5				36
Arabacılar Dîvânı Elekcîyân Taifesi								
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi								
Arabacılar Dîvânı Kıbtîyân								
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	7	6	2	1	1		1	18
Aşağıkaraköy Dîvânı	26	12	4	1	1			44
Çilimli Dîvânı	17	10	4	2				33
Çilimli Dîvânı / Kıbtîyân								
Dîvân-ı Gideni	3	8	3	1				15
Fidânî Dîvânı	16	14	2		1			33
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	9	3						12
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	3							3
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	9	1		1				11
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	1							1
Sarı Kasımlar Dîvânı	22	10	1	2				35
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi								
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtîyân Taifesi								
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü	7	5	1					13
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü Kıbtîyân								
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin								
Vakıf Dîvânı Köyü	14	12	5	3	1	1		36
Yukarıkaraköy Dîvânı	17	10	3	2				32
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtîyân müslümanlar								
Toplam	164	105	29	18	4	1	1	322

5- Kırsal Alanda Ekili Toprakların İşlenmesi ve Öküzün Fonksiyonu

Üskübü kent merkezinde bir öküzü çift sürerken ortalama 6,1 dönüm arazi düşmekte iken kırsal alanda bir öküzü ancak 3,8 dönüm toprak düşmektedir. Görüldüğü gibi kent merkezinde bulunan öküzler kapasiteleri ölçüsünde toprak sürmede istihdam edilirken, kırsal alanda neredeyse kapasitelerinin yarısı kadar toprağın sürümünde istihdam edilmişlerdir. Bunun nedeni kırsal alanda bölgenin doğası gereği öküz beslenmesine verilen önem nedeniyle daha fazla öküz beslenmesinden kaynaklanmaktadır. Kentsel mekanlarda mesleki faaliyetlere, mevrû arazi işletmeciliği ve hayvancılıktan daha fazla önem verilmesi kentteki hayvanların gücünden daha fazla faydalanma yoluna gidilmesine sebebiyet vermiştir.

Kırsal alanda bir öküz tarafından sürülen ekili alanın en fazla olduğu yer Avlıyan, Yukarıkaraköy ve Fidânî bölgeleridir.

Tablo 126: Öküzün Çift Sürmede Kullanıldığı Arazi Miktarları (Dönüm/1844)

Yerleşim Birimleri	Manda Öküz	Kara sığır öküz	Toplam Öküz	Toplam Ekili Alan/ Dönüm	Bir Öküzü Düşen Ekili Alan /dönüm
Arabacılar Dîvânı	59	117	176	797,5	4,5
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi			0		
Arabacılar Dîvânı Kazgancılar Taifesi			0		
Arabacılar Dîvânı Kıbtîyân		4	4	7	1,8
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	23	54	77	360	4,7
Aşağıkaraköy Dîvânı	54	91	145	321	2,2
Çilimli Dîvânı	48	96	144	417,5	2,9
Çilimli Dîvânı / Kıbtîyân		6	6	4,5	0,8
Dîvân-ı Gideni	42	81	123	225,5	1,8
Fidânî Dîvânı	59	56	115	658	5,7
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	38	82	120	238,75	2
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	12	63	75	66,5	0,9

Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	23	51	74	75	1
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	19	98	117	123,25	1,1
Sarı Kasımlar Dîvânı	89	150	239	853,75	3,6
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi			0		
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtîyân Taifesi		2	2		0
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü	18	56	74	891	12
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü Kıbtîyân		2	2	0,5	0,3
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin		12	12	26	2,2
Vakıf Dîvânı Köyü	57	68	125	550,5	4,4
Yukarıkaraköy Dîvânı	73	113	186	1242,5	6,7
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtîyân müslümanlar		2	2	1,5	0,8
Toplam	614	1204	1818	6860,25	3,8

6- Kırsal Alanda Ulaşım Araçları

Kent merkezinde ulaşım ve taşıma aracı 46 adet tespit edilmesine rağmen kırsal alanda toplam 228 adet tespit edilmiştir. Ulaşım araçlarının en yoğun olduğu yerler Vakıf ve Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü’dür.

Hem kent merkezinde hem de kırsal alanda hafif yük taşıma aracı olarak kullanılan merkebe çok az miktarda rastlanmıştır. Bununla beraber önemli bir yük taşıma aracı olan katırlara ise sadece Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü ve Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü’nde rastlanmıştır. Her iki bölgede bulunan katırlar bölgede muhtelif alanlardan temin edilen odun ve kereste vs. türü malzemelerin Akçakoca Limanı’na taşınmasında önemli işlev üstlenmiştir.

Tablo 127: Kırsal Alanda Ulaşım Araçları (Adet/1844)

Yerleşim Yeri	Bargir	Merkebe	Katır	Tay	Erkek tay	Kısrak Tay	Kısrak	Toplam
Arabacılar Dîvânı	1			2	2	1	6	12
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi	1					4	16	21
Arabacılar Dîvânı Kazgancılar Taifesi	1					4	19	24
Arabacılar Dîvânı Kıbtiyân								
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	1							1
Aşağıkaraköy Dîvânı								
Çilimli Dîvânı	1							1
Çilimli Dîvânı / Kıbtiyân	1				2	6	4	13
Dîvân-ı Gideni	6							6
Fidâni Dîvânı	1					1		2
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	9							9
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	6		15					21
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	12		18	1		1	1	33
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	11	1		1				13
Sarı Kasımlar Dîvânı	4			1			3	8
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi								
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtiyân Taifesi				2			5,5	7,5
Avlıyan Köyü	1							1
Avlıyan Köyü Kıbtiyân								
Vakıf Dîvânı Kıbtiyân-ı Müslimin								
Vakıf Dîvânı Köyü	2				16	11	22	51
Yukarıkaraköy Dîvânı								
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtiyân müslümanlar							4	4
Toplam	58	1	33	7	20	28	80,5	227,5

C) SANAYİ VE MESLEKİ TEŞEKKÜLLER

Osmanlı sanayisi XIX. yüzyıla kadar ülke ihtiyaçlarını karşılayacak düzeydedir.⁶³⁷ Fakat 19. yüzyılda birçok Anadolu kentinde üretim yapısı giderek Batı mallarının etkisi altına girmiş ve Anadolu kentleri Avrupa pazarlarına hammadde sağlayan merkezler haline gelmiştir. Bunun ilk sonucu Anadolu kentlerinde üretimde hızlı bir düşüşün meydana gelmesidir. Nitekim Bursa’daki ipek işleme tezgahları 18. yüzyılda 2000’in üzerinde iken, 1845’te hemen hemen 45’e düşmüş, benzer şekilde Ankara’daki dokuma tezgahlarının sayısı da 1590’da 621 iken 1827’de 546’ya düşmüştür. Böylelikle yüzyıl sonuna doğru bu kentlerde ve etraflarındaki köylerde çok az dokuma tezgahı kalmıştır.⁶³⁸ Bununla beraber kent içerisinde kaç işletmenin bulunduğu ve bu işletmelerde kaç esnafın çalıştığına ilişkin veriler kendi başına çok anlamlı değildir. Ancak bir kent modeli kapsamında değerlendirilirse söz konusu mahallere ilişkin tespit edilen sayısal istihdam bilgileri kentle ilgili bazı mekansal ilişkilere işaret edebilir.⁶³⁹

19. yüzyılın sonlarına kadar, kadınlar, çalışamayacak kadar yaşlı kişiler, çocuklar, sakat ve hastalar ve en tepede saray ve yakın çevresi olmak üzere geniş bir kesim ile medreselerde öğrenim gören öğrenciler, iktisaden faal nüfusun, yani iş gücünün dışında kalmıştır.⁶⁴⁰

XIX. yüzyılda Üskübü’de kırsal ve kentsel alanda ananevi bazı sanatların devam ettiği görülmektedir. Tespit edilen iş kolları bölgede genelde içe dönük atölye üretiminin yapıldığını göstermektedir.

Kent merkezinde Sûk-i Sultani adı verilen bir büyük çarşı bulunmaktadır. Bu çarşının merkezinde insanların toplanıp musahabe yaptıkları, zaman zaman dinlendikleri 1 aded kahvehâne yapılmıştır. Kahvehânenin maddi değeri piyasada 1500 kuruş olarak belirlenmiştir. Kahvehânenin sahibi Orta Mahalle’de ikâmet eden Kethüda oğlu ailesinden İbrahim bin Halil bin Abdullah adlı kişidir.⁶⁴¹

Üskübü kent merkezinde 108, kırsal alanında ise 996 adet yıllık geliri belli olan meslek tespit edilmiştir. Bunların çoğu Üskübü sınırlarında icra edilmektedir. Bir kısım halk ise belgelerde “firârî” olarak tanımlanmıştır. Firârîler çeşitli nedenlerle Üskübü dışına çıkıp orada hayatını kazanan kişilerdir.

⁶³⁷ M. Emin Yolalıcı, *XIX. Yüzyılda Canik Sancağı*, T.T.K. Yayını, Ankara, 1998, s. 34./ Şevket Pamuk, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Fiyat Devrimine Yeniden Bakış”, *Yeni Türkiye*, C. 32, 701 Osmanlı II Ekonomi ve Toplum, ss. 147- 155, Mart- Nisan, 2000, s. 155.

⁶³⁸ Fatma Acun, "A Portrait of the Ottoman Cities", s. 275-276.

⁶³⁹ Murat Güvenç, “ Kent Tarihi Yazımının Coğrafi Yöntembilim Sorunları Üzerine”, ss. 69-80, *Sempozyum/Atölye Kent Tarihçiliği*, İstanbul, 5-6 Mart 1994, s. 74.

⁶⁴⁰ Oya Baydar, “İstihdam”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C. 4, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, ss. 257-265, İstanbul, 1994, s. 257.

⁶⁴¹ *DKS 1141*, Nr. 67..

Kentsel ve kırsal alanda icra edilen mesleklerden ortalama 378503,25 kuruş hâsıla elde edilmiştir. Bunun 30856,5 kuruşu (% 8,15) kent merkezine, 347647 kuruşu (% 91,85) ise kırsal alana aittir. Görüldüğü gibi kent merkezi mesleki çeşitliliğin yoğun olduğu bir mekan olmasına rağmen, kırsal demografik yoğunluğu ve tarımsal orijinli mesleklerin çoğunluğu kırsal mesleki gelir oranını kent merkezine göre olağanüstü düzeyde yükseltmiştir.

Kırsal alanda mesleki gelirin en yüksek olduğu yerler Sarıkasımlar, Aşağıkaraköy, Çilimli ve Gideni'dir. Mîlân ve Avlıyan'da ise mesleki gelir kırsal diğer birimlerine göre daha düşük seyretmiştir.

Tablo 128: Kent Merkezinden Elde Edilen Meslekî Gelirin Dağılımı (1844)⁶⁴²

Yerleşim Birimleri	Meslek Adedi	Mesleki Temettûâtı	Yüzde Oranı
tekke	46	14011,5	45,41%
Terzialiler	62	16845	54,59%
Toplam	108	30856,5	100,00%

⁶⁴² Sadece mesleki geliri belli olanlar dikkate alınmıştır. Bazen birkaç mesleğin geliri kolektif olarak verildiği için bu mesleklere de mesleki gelir tahmini olarak verilmiştir.

Tablo 129: Kırsal Alandan Elde Edilen Meslekî Gelirin Dağılımı (1844)⁶⁴³

Yerleşim Birimleri	Meslek Adedi	Mesleki Temettûâtı	Yüzde Oranı
Arabacılar Dîvânı	57	27850	8,01%
Arabacılar Dîvânı Elekcîyân Taifesi	6	1550	0,45%
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi	8	1700	0,49%
Arabacılar Dîvânı Kıbtîyân	6	1400	0,40%
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	40	14750	4,24%
Aşağıkaraköy Dîvânı	89	36102	10,38%
Çilimli Dîvânı	86	35015	10,07%
Çilimli Dîvânı / Kıbtîyân	6	1670	0,48%
Dîvân-ı Gideni	80	35413	10,19%
Fidâni Dîvânı	62	34660	9,97%
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	44	8448	2,43%
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	40	8077	2,32%
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	40	10274	2,96%
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	55	9890,75	2,85%
Sarı Kasımlar Dîvânı	151	54670	15,73%
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi	1	150	0,04%
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtîyân Taifesi	11	2660	0,77%
Avlıyan Köyü	43	12630	3,63%
Avlıyan Köyü Kıbtîyân	1	250	0,07%
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin	11	2950	0,85%
Vakıf Dîvânı Köyü	59	19105	5,50%
Yukarıkaraköy Dîvânı	93	26732	7,69%
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtîyân müslümanlar	7	1700	0,49%
Toplam	996	347646,75	100,00%

⁶⁴³ Sadece mesleki geliri belli olanlar dikkate alınmıştır. Bazen birkaç mesleğin geliri kolektif olarak verildiği için bu mesleklere de mesleki gelir tahmini olarak verilmiştir.

Tablo 130: Kent Merkezinde Tespit Edilen İşyerleri (1844)

Mahalle	Dükkan/kıt'a	Gelir	Açıklama
Tekke	18	638	12 dükkanın geliri
Terzialiler	15	180	6 dükkanın geliri
Toplam	33	818	

Tablo 131: Üskübü'de Bazı Malzemelerin Piyasa Fiyatları (5 Şevvâl 1317)⁶⁴⁴

Malzemenin Adı	Adedi	Fiyatı
Adi Taş Pul	2 Deste	12
Taş Pul	5 Deste	25
Adi Çakı	9 Deste	17
Mankır	Yarım Kıyye	10
Kağıt Kabsül	9 Deste	5
Balık Saltası	4 Deste	6 Kuruş 60 Pare
Makara	16,5 Deste	95
Sirver	100 Dirhem	15
Gaz Sandığı	2,5	110
Yazı Kağıdı		20
Kaba Kağıdı		2 Kuruş 20 Pare
Küçük Masa	1 Aded	10
Çiçeklik	3 Aded	3
Gümüşlü At Kamçısı	1	45

a) Dokuma ve Deri İş Kolu

Osmanlı İmparatorluğunda debbağ loncalarının hamisi Kırşehir'deki Ahi Evran Tekkesi'nin başkanı olan Ahi Baba'dır. Debbağlar Loncası'nın ve bu loncanın başkanlarının Türk loncaları arasında nüfuzlu bir yeri bulunmaktadır.⁶⁴⁵

Üskübü'de bulunan debbağlar ve diğer esnaflar da bir Ahi baba'ya bağlı olarak iş yapmaktadır. 1724 yılı Haziranından önce Üskübü'de bulunan debbağlar ve diğer esnafların bağlı bulunduğu Ahi baba Ahmed adlı kişidir. Ahi Ahmed vefat edince Üskübülü esnafların başına Ahi Baba olarak Hacı Mustafa adlı kişi ta'yin edilmiştir. (1 Şevvâl 1136/ 23 Haziran 1724).⁶⁴⁶

⁶⁴⁴ DKS 1161, Nr. 26.

⁶⁴⁵ Gabriel Baer, "Türk Loncalarının Yapısı ve Bu Yapının Osmanlı Sosyal Tarihi İçin Önemi", Çeviren: Sami FERLİEL, *Tarih Araştırmaları*, ss. 99-121, C. VIII- XII, S. 14-23, Ankara, 1975, s.114.

⁶⁴⁶ VGMA, *Hurûfât Defteri*, 1069, s. 85.

19. yüzyılda Üskübü kent merkezinde dokuma ve deri iş kolu ile uğraşan ailelerin servet bakımından son derece mütevazı servetlere sahip olduğu görülmüştür. Özellikle debbağlık yapan kişilerin varlıklı bir profil çizmesi beklenirken düşük düzeyde servetlere sahip olmaları debbağların 19. yüzyıl ortalarında Üskübü’de ekonomik durumlarının çok da iyi olmadığını akla getirmektedir.

Kırsal alanda dokuma ve deri iş kolu ile uğraş veren bir kişi bile tespit edilememiştir. Muhtemelen kırdaki yaşayan aileler dokuma ve dericilik ile ilgili profesyonellik gerektiren işlerini çoğunlukla kendi imkanları ile çözmüş olmalıdır. Merkeze yakın köyler ise kent merkezindeki kişilerden hizmet almış olmalıdırlar.

Tablo 132: Kent Merkezinde Dokuma ve Deri İş Kolu (Genel/1844)

Mahalle	Adet	Mesleki gelir
Tekke	4	1400
Terzialiler	8	2790
Toplam	12	4190

Tablo 133: Kent Merkezinde Dokuma ve Deri İş Kolu (Meslek Çeşidi/Adet/1844)

Dokuma ve Deri İş Kolu	Adet	Mesleki gelir	Mahalle Adı
Debbağ (Tabak Esnafı)	1	400	Tekke Mahallesi
Terzi	3	1000	Tekke Mahallesi
Kıllıbcı Kalfası	2	600	Terzialiler Mahallesi
kıllıbcı	1	750	Terzialiler Mahallesi
Terzi kalfası	2	400	Terzialiler Mahallesi
Debbağ	3	1040	Terzialiler Mahallesi
Toplam	12	4190	

Tablo 134: Kent Merkezinde Dericilik Yapan Aileler (1844)

Mahalle	Aile Adı	Kişi Adı	Serveti
Tekke Mahallesi	Hacı Hasan oğlu	Debbağ Ahmed bin Hasan	668
Terzialiler Mahallesi	Bekdaş Mehmed bin Ali	Bekdaş Mehmed bin Ali	507,5
Terzialiler Mahallesi	Uzun oğlu	Mehmed bin Ahmed	640
Terzialiler Mahallesi	Hacı Mustafa oğlu	Hasan bin Hüseyin	745

b) Gıda İş Kolu

Kent merkezinde gıda alanında meslek icra eden 18, kırsal alanda ise 25 aile tespit edilmiştir.

Gıda işi alanında ihtisaslaşma çok azdır. Nitekim kent merkezinde 1 bak-
kal, 1 attar, 1 kasap, 1 kadayıfçı ve 2 kahveci, kırsal alanda ise 1 değirmenci tes-
pit edilmiştir. Gıda işi alanında ihtisaslaşmanın az olması bu işi yapan kişilerin
mesleklerini, zaman zaman seyyar olarak yaptıklarını düşündürmektedir. Ayrıca
bütün dünyada olduğu gibi aynı dönem Osmanlısın'da da tarımsal nüfusun
egemenliği aileleri gıda maddelerini kendi imkanlarıyla üretmeye yöneltmiş
olmalıdır.

Nitekim Osmanlı taşrası ile ilgili yapılan muhtelif araştırmalar bu iddia-
mızı destekler niteliktedir.

Gıda işi ile ilgili kırsal alanda bir adet yağhâne tespit edilmiştir. Yağhânenin
sahipleri Sarıkasımlar'da 81 nolu hânedeki ikâmet eden Sirkecioğlu ailesinden İbra-
him bin Feyzullah ve 85 nolu hânenin 1 ve 2 numaralarında oturan Ömer bin
Mehmed ve kardeşi Osman'dır.

Kent merkezi ve kırsalında değirmencilik yapan bir ailenin tespit edilmesi ve
ekmek satan herhangi bir işyerinin tespit edilememesi ailelerin unluk buğday ve arpa
gibi mahsullerini kendi imkanlarıyla öğütüp ekmek haline getirdiklerini düşündür-
mektedir.

Terzialiler Mahallesi'nde 12 nolu hânedeki oğlu ile beraber oturan Köroğlu
ailesinden Ahmed bin Ahmed kentin tek kadayıfçısı olup, bu işi sadece Ramazan
ayında yapmaktadır. Ramazan ayına özgü kadayıf pişirme adeti günümüzde de hala
Anadolu'nun muhtelif kentlerinde yaşamaktadır.

Kentin tek kasabı Terzialiler'de ikâmet etmekte olup Berberoğlu ailesine men-
sup Mustafa bin Halil adlı kişidir. Bölgede sadece bir adet kasabın tespit edil-
mesi bölge halkının kesimlik hayvanlarını kendi imkanlarıyla kestiğini düşün-
durmaktadır.

Vesikalarda meslekler nitelendirilirken erbâb-ı ziraat olarak tanımlanan kişiler
bazen reñber bazen kereste ve odun işi ile uğraşan kişiler olarak tanımlanmıştır. Bu
nedenle erbâb-ı ziraat olan kişiler hakkında sadece çiftçilik yaptıkları konusunda
değerlendirme yapmak kısır bir yorum olarak gözükmemektedir.

Görüldüğü gibi demografik bakımdan son derece büyük olan Üskübü'de ihti-
saslaşmış mesleklerin sayısı son derece azdır. Bu durum bölge halkının ihtiyaç
duyduğu muhtelif işleri kendi imkanlarıyla gerçekleştirdiğini düşündürmektedir.

Üskübü’de 19. yüzyıl (1303-1318/1885-1901) sonlarında gıda maddelerinin piyasa fiyatlarını inceleyecek olursak şunları söyleyebiliriz:

Üskübü’de 1 kile çeltiğin fiyatı minimum 3, maksimum 13, ortalama 9 kuruş civarında seyretmektedir. Genel fiyat ise 10 kuruş civarındadır.

1 kile mısırın fiyatı minimum 5, maksimum 14, ortalama 7,6 kuruş civarında; 1 kile darının fiyatı minimum 4, maksimum 9, ortalama 5 kuruş civarında; 1 kile yulaf 5 kuruş, 1 kile burçağın fiyatı minimum 4, maksimum 15, ortalama 9,7 kuruş civarında seyretmektedir. Burçağın genel fiyat seyri de 10 kuruş civarındadır.

1 kile buğdayın fiyatı minimum 6,4, maksimum 15, ortalama 11 kuruş civarında seyretmiştir. Buğdayın genel fiyat seyri ise 10 kuruş ve üzerinde gerçekleşmiştir.

Arpanın kilesi minimum 4, maksimum 13, ortalama 5,5 kuruş civarında seyretmiştir.

Nohutun kilesi 10, mercimeğin kilesi 30 kuruştan alıcı bulmuştur. Soğanın kıyyesi 0,5 kuruş civarında seyretmiştir. Fasulyenin kıyyesi minimum 0,7, maksimum 1, ortalama 0,8 kuruş civarında seyretmiştir.

Cevizin kilesi 10 kuruştan alıcı bulmuştur.

Kablucanın kilesi minimum 2, maksimum 5, ortalama 4,2 kuruş olarak gerçekleşmiştir. Kablucanın genel fiyat seyri ise 5 kuruş civarındadır.

Tütün ve ketenin piyasa fiyatlarına bakacak olursak;

Tütünün kıyyesi minimum 1, maksimum 7, ortalama 3 kuruş olarak gerçekleşmiştir. Tütünün piyasadaki genel fiyat seyri 3 kuruş civarında olduğu tespit edilmiştir. Ketenin kıyyesinin ise minimum 3, maksimum 5, ortalama 3,4 kuruş olarak gerçekleştiği tespit edilmiştir.⁶⁴⁷

Tablo 135: Kent Merkezinde Gıda İş Kolu (Genel/1844)

Mahalle	Adet	Mesleki gelir
Tekke	14	5361,5
Terzialiler	4	590
Toplam	18	5951,5

⁶⁴⁷ Fiyat hesaplaması yapılırken tereke adı verilen belgelerde belirtilen piyasa fiyatları kullanılmıştır. Bakınız: *DKS 1145*, Nr. 142, 7, 293, 159, 278, 202, 211, 346, 147-148, 207, 226, 70-71, 45-46. / *DKS 1155*, Nr. 27, 77, 73, 80, 156, 72, 35, 28, 88, 76. / *DKS 1141*, Nr. 409, 157, 419, 67, 421, 422, 423, 44, 341. / *DKS 1161*, Nr. 1, 168 vs.

Tablo 136: Kent Merkezinde Gıda İş Kolu (Meslek Çeşidi/Adet/1844)

Gıda İş Kolu	Adet	Mesleki gelir	Yerleşim Yeri
Bakkal	1	300	Tekke Mahallesi
Erbâb-ı ziraat	12	4661,5	Tekke Mahallesi
Attar	1	400	Tekke Mahallesi
Sığır Kasabı	1	340	Terzialiler Mahallesi
Kadayıfçı	1	100	Terzialiler Mahallesi
kahveci	1	150	Terzialiler Mahallesi
kahveci	1	yok	Terzialiler Mahallesi
Toplam	18	5951,5	

Tablo 137: Kırsal Alanda Gıda İş Kolu (Meslek Çeşidi/Adet/1844)

Gıda İş Kolu	Adet	Mesleki Gelir	Yerleşim Yeri
Erbâb-ı ziraat	4	2000	Arabacılar Dîvânı
Erbâb-ı ziraat	3	1350	Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü
Erbâb-ı ziraat	13	2757	Aşağıkaraköy Dîvânı
Erbâb-ı ziraat	1	300	Çilimli Dîvânı / Kıbtıyân
Erbâb-ı ziraat	3	2450	Fidânî Dîvânı
Değirmenci	1	250	Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü
Toplam	25	9107	

1- Asiyâb (Değirmenler)

1.1. Kent Merkezinde Bulunan Değirmenler

Üskübü kent merkezinde 10 kıt’a, kırsalında ise 101 kıt’a değirmen tespit edilmiştir. Kent merkezindeki değirmenlerin 6 kıt’ası Topçuzâdeler’e aittir. Kent merkezindeki değirmen sahipleri ya çok varlıklı ya da devlet tarafından özel statüde görülen kişilerdir. Nitekim değirmen sahipleri içerisinde kentin kaza müdürü, ziraat müdürü, imam ve müderrisi olan varlıklı ve saygın kişiler bulunmaktadır.

Tablo 138: Kent Merkezi’nde Bulunan Değirmenler ve Yıllık Gelirleri (1844)

Mahalle	Değirmen (kit’a)	Geliri	Açıklama
Tekke	9	1206	1/7, 1/2, 1/2, 1/7, 1/12 gibi muhtelif hisseler
Terzialiler	1	50	2/12 hisse

Tablo 139: Kent Merkezi’nde Bulunan Değirmenlerin Sahipleri ve Servet Durumları (1844)

Aile Adı	Kişi Adı	Serveti
Topçuzâde	Hacı Mahmud Ağa bin Mehmed	3219
Topçuzâde	İbrahim Ağa bin Hacı Mehmed	18082
Topçuzâde	Hüseyin Bey bin Hacı Mehmed ve hizmetkar Mustafa	992
Molla İsmail oğlu	Ahmed Efendi bin İsmail	846,5
Hacı Ahmedzâde	Abdüllatif Efendi	876
Ahmed Efendizâde	Hatib Hacı Mehmed Efendi bin Ahmed	474
Terzi Hacı Mehmed Ağa bin Hasan	Terzi Hacı Mehmed Ağa bin Hasan	1155

1.2. Kırsal Alanda Bulunan Değirmenler

Üskübü kırsalında toplam 101 kıt'a değirmen tespit edilmiştir. Kent merkezinde olduğu gibi kırdada da değirmenlere hiçbir aile tek başına sahip olamamıştır.

Bölgede yaşayan Kıptî, elekçi ve kazancı olarak adlandırılan gruplara ve Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü ve Fidânî bölgesinde değirmen sahibi herhangi bir aile tespit edilememiştir. Bu bölgelerde yaşayan aileler değirmen ile ilgili işlerini değirmenleri kiralama yöntemi ile kullanarak ifa etmiş olmalıdırlar.

Yağışlarla doğru orantılı olarak bölgedeki değirmenlerin bazılarında değirmenin yılın 6 ayı faal olduğuna ilişkin muhtelif kayıtlar düşülmüştür. Bölgedeki değirmenler gün hesabına göre işletilmiştir. Aileler varlık durumlarına göre maksimum 2 günde bir, minimum 25 günde bir değirmenleri kendi uhdelerine almışlardır. Kırsal alandaki değirmen hisselerine kırdada yaşayan 96 aile sahiptir. 96 aile içerisinde aynı aileye mensup farklı hânelerde yaşayan bazı kişiler tespit edilmiş olup, bu kişiler değirmen sektöründe tekelleşmeye neden olmuştur.

Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü'nde Torunoğlu (5 aile), Tiryakioğlu (2 aile) ve Bozacıoğlu (2 aile), Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü'nde Hasan Hacı oğlu, Feyzullah beşe oğlu ve Sürte oğlu, Avlıyan'da Salih-oğlu, Aşağıkaraköy Dîvânı'nda Ali beşeoğlu, Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü'nde Eğlence oğlu, Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü'nde Ahmed Efendi oğlu ve Karabıyık oğlu, Sarıkasımlar'da ise Bayram Beşe oğlu ve Karasarık oğlu ailesine mensup hanelerden birden fazla kişi muhtelif oranlarda değirmen hisselerini kendi tekellerine almışlardır. Nitekim değirmen sahibi 96 aile içerisindeki bu isimler dışındaki diğer ailelerden ancak birer hâne değirmen hissesine sahip olabilmıştır.

Çilimli bölgesinin en meşhur değirmeni Mustafa Kethüda Değirmeni olarak şöhret bulmuş olan değirmendir. Değirmen zannımızca Üskübü bölgesinin en işlevsel değirmenlerinden birisidir. Nitekim değirmenin 3/8 hissesinin yıllık geliri 2500 kuruş olarak hesaplanmıştır. Buna göre değirmenin yıllık geliri 6664 kuruşa tekâbül etmektedir. 3/8 hissenin sahibi Arabacı Köyü'nden Ahmed Bey bin İsmail bin Abdullah adlı kişidir. (7 Safer 1308/ 22 Eylül 1890).⁶⁴⁸

Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü'nde Kılabcı oğlu Hafız Hasan Efendi bin Hüseyin ve oğlu Ali'ye ait olan 1/16 hisseli bir değirmenden yılda 12 kuruş değerinde 2 kıyeye buğday geliri elde edildiği belirtilmiştir. Buna göre böyle bir değirmenden yılda 192 kuruş değerinde 32 kıyeye buğday geliri elde edilebilmektedir.

⁶⁴⁸ DKS 1145, Nr. 245-246.

Kırsal alandaki değirmenlerin sahibi incelendiğinde bu kişilerin kent merkezinde olduğu gibi değirmenciligi meslek edinmiş kişiler olmadığı görülmektedir. Nitekim değirmen sahiplerinden bir kısmı bıçkıcı, katırcı, imam, erbâb-ı ziraat olarak tanımlanan kişilerdir. Öyleyse değirmen sahipleri ya kendi imkanları ile ya da işçilerden faydalanmak suretiyle değirmenciligi icra etmiş olmalıdır.

Bölgede değirmenciligi meslek olarak benimsemiş tek aile Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü’nde yaşayan Colut oğlu ailesinden Mustafa’dır. Mustafa’ya ait herhangi bir değirmen hissesinin tespit edilmemesi bölge halkının değirmencilik konusunda değirmenci Mustafa’dan önemli ölçüde faydalandığını akla getirmektedir. Mustafa değirmencilikten yılda 250 kuruş gelir elde etmektedir.

Değirmenler buğday, arpa gibi temel gıda maddelerinin un haline getirilmesinde önemli bir işlev üstlenmesine rağmen değirmenlerin her bölgede bulunmadığı dikkate alınırca Üskübü’de bazı ailelerin portatif değirmenler veya daha basit yöntemler kullanarak ihtiyaç duydukları unu karşıladıkları kaçınılmaz olmaktadır. Nitekim belgelerde bulgur taşı diye bir aletin tespit edilmesi bu kanımızı destekler niteliktedir.⁶⁴⁹

⁶⁴⁹ DKS 1155, Nr. 80./ 1 aded bulgur taşı için 15 kuruş değer biçilmiştir. (22 Zilhicce 1314).

Tablo 140: Kırsal Kesimde Bulunan Değirmenler ve Yıllık Gelirleri (1844)

Yerleşim Birimleri	Değirmen (kıt'a)	Geliri	Açıklama
Arabacılar Dîvânı	4	300	2'si harab, diğer ikisi ise 1/4'er hisse.
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi			
Arabacılar Dîvânı Kazgancılar Taifesi			
Arabacılar Dîvânı Kıbtıyân			
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü			
Aşağıkaraköy Dîvânı	5	255	1'i sümün, 2'si südü hisse, diğer ikisi de hisseli.
Çilimli Dîvânı	6	652,5	2'si 1/2 hisse, 1'i 1/8 hisse
Çilimli Dîvânı / Kıbtıyân			
Dîvân-ı Gideni	2	345	yok
Fidâni Dîvânı			
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	24	126	14 kıt'asına değirmenin 6 ay faal olduğukonusunda not düşülmüştür. 4'ü 1/6 hisse, 1'i 1/24 hisse, 3'ü 1/12 hisse, 1'i 1/2 hisse, 3'ü 1/10 hisse, 1'i 1/3 hisse, 3'ü 1/5 hisse.
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	15	167	8'i 1/8 hisseli, 4'ü 1/15 hisseli, 2'si 1/16 hisseli, 3 tanesine 6 ay döner diye not düşülmüştür. 1'i, kiraya verilmiştir.
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	3	12	2'si, harab, 1'i 1/16 hisseli.
Milân Dîvânı Orta Oymak Köyü	14	145	2'si harab, 6'sı 1/8 hisse, 2'si 1/16 hisse. 4'üne 6 ay döner diye not düşülmüştür.
Sarı Kasımlar Dîvânı	10	240	5'i 1/10 hisse, 4'ü 1/4 hisse, 1'i 1/8 hisse.
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi			
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtıyân Taifesi			
Avlıyan Köyü	13	1162	6'sı 1/8 hisse, 1'i 1,5/ 8 hisse, 1'i 1/4 hisse, 1'i 1/5 hisse, 1'i 1/24 hisse, 1'i 10/36 hisse.
Avlıyan Köyü Kıbtıyân			
Vakıf Dîvânı Kıbtıyân-ı Müslimin			
Vakıf Dîvânı Köyü	1	76	1/2 hisse.
Yukarıkaraköy Dîvânı	4	342	2'si 1/2 hisse, 1'i 1/25 hisse
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtıyân müslümanlar			
Toplam	101	3822,5	

2- Piriç Dingi

2.1. Kent Merkezinde Bulunan Piriç Dingleri

Piriç dingi piriç kabuğundan ayırmak için kullanılan taştan yapılmış mekanizmanın adıdır. Üskübü kent merkezinde toplam 8 kıt’a piriç dingi tespit edilmiştir. Değirmenler gibi piriç dingleri de tek bir ailenin tekelinde değildir. Piriç dinglerinin sahipleri toplam 5 aile olup bunların 4’ü aynı zamanda değirmen sahibidir. Bu ailelerden Topçuzâdeler 8 kıt’a piriç dinginin 4 kıt’asına sahiptir. Piriç dingi sahibi aileler ya gelir olarak bölgenin varlıklı bir ailesi ya da saygı duyulan bazı özel meslekler icra etmektedir. Nitekim bu aileler içerisinde kaza müdürü, kaza mukayyidi, imam gibi kişiler bulunmaktadır.

Tablo 141: Kent Merkezi’nde Bulunan Piriç Dingleri ve Yıllık Gelirleri (1844)

Mahalle	Piriç dingi /Kıt’a	Geliri	Açıklama
Tekke	7	441	1/7, 1/2, 1/7, 1/2 hisseler vs.
Terzialiler	1	75	3/8 hisse
Toplam	8	516	

Tablo 142: Kent Merkezi’nde Bulunan Piriç Dinglerinin Sahipleri ve Servet Durumları (1844)

Aile Adı	Kişi Adı	Serveti
Topçuzâde	Hacı Mahmud Ağa bin Mehmed	3219
Topçuzâde	İbrahim Ağa bin Hacı Mehmed	18082
Hacı Ahmedzâde	Abdüllatif Efendi	876
Ahmed Efendizâde	Hatib Hacı Mehmed Efendi bin Ahmed	474
Gemiksiz oğlu	Ömer Efendi bin Hasan ve oğlu Hasan	1109,5

2.2. Kırsal Alanda Bulunan Pirinç Dingleri

Kent merkezinde 5 ailenin pirinç dingine sahip olduğu ve bu araçların kent merkezindeki pirinç işletmelerinin ihtiyaç duyduğu işleri ifa ettiği tespit edilmesine rağmen, kırsal alanda 36 ailenin pirinç dingi sahibi olduğu görülmüştür. Bu ailelerin genelde varlıklı hâneler olması pirinç dingi işletmeciliğinin bölgenin varlıklı köylülerinin uhdesinde olduğunu göstermektedir.

Kırsal alanda Melen bölgesine dahil olan yerler ve Kıptîlerin yaşam alanlarında pirinç dingi işletmeciliği yapıldığına dair herhangi bir bulgu tespit edilememiştir. Melen bölgesine dahil yerlerde ve Kıptî yaşam alanında pirinç üretimi yapılmadığı için bölgede pirinç dingi işletmeciliğinin yapılmaması da doğal bir olgudur.

Tablo 143: Kırsal Alanda Bulunan Pirinç Dingleri ve Yıllık Gelirleri (1844)

Yerleşim Birimleri	Pirinç dingi / Kıt'a (bab)	Geliri	Açıklama
Arabacılar Dîvânı	8	335	1/6 h+1/4h+2/8h ve diğer üç parça 1/6 h+1/4h+2/8h
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi			
Arabacılar Dîvânı Kazgancılar Taifesi			
Arabacılar Dîvânı Kıbtîyân			
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü			
Aşağıkaraköy Dîvânı	3 bab	80	1'i 1/6 hisse, diğerleri de hisseli
Çilimli Dîvânı	8	330	1'i 1/2 hisse, 2'si 1/4 hisse, 2'si 1/8 hisse.
Çilimli Dîvânı / Kıbtîyân			
Dîvân-ı Gideni	1	64	
Fidâni Dîvânı	8	360	4'ü 1/2 hisse, 4'ü 1/4 er hisseli
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü			
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü			
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü			
Milân Dîvânı Orta Oymak Köyü			
Sarı Kasımlar Dîvânı	6	165	3'ü 1/3 hisse, 1'i 1/9 hisse, 1'i 1/10 hisse, 1'i 1/3 hisse.
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi			

Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtîyân Taifesi			
Avlıyan Köyü	1	130	
Avlıyan Köyü Kıbtîyân			
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin			
Vakıf Dîvânı Köyü	5	320	2’si 1/2 hisse, 1’i 5/12 hisse, 1’i 1/4 hisse.
Yukarıkaraköy Dîvânı	2	180	2’si 1/2’şer hisse.
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtîyân müslümanlar			
Toplam	42	1964	

Tablo 144: Kırsal Alanda Bulunan Pirinç Dinglerinin Sahipleri ve Servet Durumları (1844)

Yerleşim yeri	Aile Adı	Kişi Adı	Serveti
Fidâni Dîvânı	Kara Kadullah oğlu	Kadullah bin Feyzullah ve oğlu Emin	2291
Fidâni Dîvânı	Hendekli oğlu	Abdullah bin Mustafa ve oğlu Mustafa	2297,5
Fidâni Dîvânı	Abdülgâni oğlu	Halil bin Ali	1109
Fidâni Dîvânı	Molla Ömer oğlu	Ömer bin Mehmed ve kardeşi oğlu Ahmed	1641
Fidâni Dîvânı	Hancı oğlu	İsmail bin İsa	1550
Fidâni Dîvânı	Hancı oğlu	Mehmed bin İsa	1500
Fidâni Dîvânı	Ebimek oğlu	Toras	1207
Fidâni Dîvânı	Ebimek oğlu	Hasan bin Veli	1207
Avlıyan Köyü	Hızır oğlu	Ali Eferndi bin Ali ve oğlu Mustafa	1739
Dîvân-ı Gideni	Topal Mahmud oğlu	İsmail ve Hasan	1465
Yukarıkaraköy Dîvânı	Şehabeddin oğlu	Süleyman bin İbrahim	616
Yukarıkaraköy Dîvânı	Suhte oğlu	Abdülhalim ve oğlu Mustafa	806
Çilimli Dîvânı	Topal İbrahim oğlu	Hacı Ahmed Efendi bin İbrahim	1023,5
Çilimli Dîvânı	Ali Usta oğlu	İbrahim bin Ali	1378

Çilimli Dîvânı	Emin oğlu	Ömer bin Emin	567
Çilimli Dîvânı	Ömer oğlu	Kara Ömer bin Ömer ve oğlu Osman	1173
Çilimli Dîvânı	Derviş Hüseyin bin Mehmed ve damadı Hüseyin bin Mustafa	Derviş Hüseyin bin Mehmed ve damadı Hüseyin bin Mustafa	1450
Çilimli Dîvânı	Topçuzâde	Ömer Ağa bin Mehmed	1850
Çilimli Dîvânı	Kalkanlı oğlu	Hacı Mehmed bin Abdullah ve oğlu Mehmed bin Mehmed	1318
Çilimli Dîvânı	Kalyoncu oğlu	Mustafa bin Ahmed	1102
Arabacılar Dîvânı	Eşik oğlu	Hasan bin Ahmed	1128
Arabacılar Dîvânı	Ocaklı oğlu	Hacı Mehmed ve oğlu Ahmed	2595,5
Arabacılar Dîvânı	Cafer oğlu	Hacı Eyyüb bin Cafer	1961,5
Aşağıkaraköy Dîvânı	Ali Paşa oğlu	Mehmed bin Yusuf, oğlu Ali ve diğer oğlu Mustafa	2053
Aşağıkaraköy Dîvânı	Ali beşe oğlu	Yusuf bin Mustafa (ammisi Süleyman ile ailel iştirak)	1722
Aşağıkaraköy Dîvânı	Hacı Muraddin (doğru) oğlu	Mustafa bin Muraddin	1551
Vakıf Dîvânı Köyü	Deli oğlu	Ali Pehlîvân ve kardeşi Hacı Ahmed	2549
Vakıf Dîvânı Köyü	Masdaklının Mehmedin oğlu	İbrahim bin Mehmed	1884
Vakıf Dîvânı Köyü	Ördek oğlu	Ali bin Mehmed ve oğlu Halil	1223
Vakıf Dîvânı Köyü	Abdurrahman oğlu	Ömer	1385
Sarı Kasımlar Dîvânı	Bolulu Mehmed oğlu	Hüseyin Efendi bin Mehmed ve oğlu Mehmed	1215
Sarı Kasımlar Dîvânı	Bayram Beşe oğlu	hüseyin bin ibrahim	1229
Sarı Kasımlar Dîvânı	Bağdadlı oğlu	Ahmed, kardeşi Receb, kardeşi Mehmed	1957,5
Sarı Kasımlar Dîvânı	Veli Efendi oğlu	Mehmed Efendi	1051
Sarı Kasımlar Dîvânı	Molla İsmail oğlu	Mustafa bin Ali	174
Sarı Kasımlar Dîvânı	Hancı Ahmed bin Ali	Hancı Ahmed bin Ali	1383

c) Metalürji İş Kolu

Üskübü genelinde metalürji alanında hizmet veren 35 hâne tespit edilmiştir. Bu hânelerin tamamı kırsal alanda ikâmet eden Kıptî ve kazancı olarak adlandırılan hânelerdir. Yarı yerleşik olduğunu tahmin ettiğimiz bu aileler kırdaki muhtelif alanlarda ikâmet etmektedir.

Metalürji iş kolunu uhdesine almış bu kişilerin toplam mesleki geliri 8880 kuruştur. Bu iş kolunu icra eden kişilere ait ne bir demirci dükkanı ne de bir işyeri tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu kişilerin mesleklerini seyyar olarak yaptıklarını düşünmekteyiz.

Üskübü genelinde kalaycılık yapan sadece 2 aile tespit edilmiştir. Bakırcı olarak adlandırılan hane sahipleri bölgede bakır kapları kalaylayarak geçimlerini sağlayan kalaycılar olmalıdır.

Üskübü genelinde nalbantlık mesleğine rastlanmaması bu mesleğin bölgede yapılmadığı anlamına gelmemelidir. Bölgede tespit edilen birçok atın sahibinin Kıptî, kazancı ve demircilerin olması bu grupların özellikle de demircilerin demircilikle beraber nalbantlık mesleğini de icra ettiklerini düşündürmektedir.

Bölgede ulaşım ve taşıma aracı olarak attan ziyade genelde katır ve öküzün kullanılması da ihtisaslaşmış bir nalbantlık mesleğinin bölgede bulunmamasında etkili olmuş olmalıdır.

Tablo 145: Kent Merkezinde Metalürji İş Kolu (Genel/1844)

Adet	Adet	Mesleki gelir
Arabacılar Dîvânı	11	2350
Çilimli	4	1220
Sarı Kasımlar	9	2260
Avlıyan Köyü	1	250
Vakıf	6	1800
Yukarıkaraköy Dîvânı	4	1000
Toplam	35	8880

Tablo 146: Kent Merkezinde Metalürji İş Kolu (Meslek Çeşidi/Adet/1844)

Metalürji İş Kolu	Adet	Mesleki Gelir	Yerleşim Yeri
Kazancı	8	1700	Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi
Demirci	2	550	Arabacılar Dîvânı Kıbtîyân
Demirci Çırağı	1	100	Arabacılar Dîvânı Kıbtîyân
Demirci	4	1220	Çilimli Dîvânı / Kıbtîyân
Kazancı	1	150	Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi
Demirci	8	2110	Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtîyân Taifesi
Demirci	1	250	Avlıyan Köyü Kıbtîyân
Demirci	6	1800	Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-I Müslimin
Kazancı	1	350	Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtîyân Müslümanlar
Demirci	3	650	Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtîyân Müslümanlar
Toplam	35	8880	

d) Ulaşım Sektörü

1- Kent Merkezinde Ulaşım Sektörü

Kent merkezinde ulaştırma işleri ile uğraşan 24 aile tespit edilmiştir. Bu ailelerden bargircilik yapan 9’u Tekke Mahallesi’nde, 15’i ise Terzialiler’de ikâmet etmektedir. Bu sektörle uğraşan ailelerin bir kısmı kahvecilik, çiftçilik (erbâb-ı ziraat), rençberlik gibi işler de icra etmişlerdir.

Tablo 147: Kent Merkezinde Ulaştırma İş Kolu (Genel/1844)

Mahalle	Adet	Mesleki Gelir
Tekke	9	3150
Terzialiler	15	6010,5
Toplam	24	9160,5

Tablo 148: Kent Merkezinde Ulaştırma İşini Uhdesine Alan Aileler (Genel/1844)

Mahalle	Aile Adı	Kişi Adı	Mesleği	Mesleki Geliri
Terzialiler Mahallesi	Terzi Hacı Mehmed oğlu	İdris bin ahmed’ in üvey Pederi Bargirci Kenan oğlu Mehmed	bargirci	310
Terzialiler Mahallesi	Hacı Alemdar oğlu	Halil bin İbrahim ve oğlu Bargirci Hasan	bargirci	100
Terzialiler Mahallesi	Çıbkalı oğlu	Mehmed bin İsmail	bargirci	410
Terzialiler Mahallesi	Cirid oğlu	Ahmed bin Ömer	bargirci	240
Terzialiler Mahallesi	Molla Salih oğlu	Mehmed bin Hacı Ahmed	bargirci	250
Terzialiler Mahallesi	Terzi Hüseyin oğlu	Mehmed bin Hüseyin	Bargirci	360
Terzialiler Mahallesi	Kurubcu oğlu	Ahmed bin İsmail ve oğlu berber kalfası Ali	bargirci	400
Terzialiler Mahallesi	Emir Ömer oğlu	Ahmed bin Ömer ve oğlu Ömer	bargirci	650
Terzialiler Mahallesi	Çalık oğlu	Ali bin Hüseyin ve oğlu bargirci mustafa	bargirci	800
Terzialiler Mahallesi	Kul oğlu	Hasan bin İsmail	arabacı	429,5

Terzialiler Mahallesi	Kafadar oğlu	Veli bin İbrahim	arabacı	300
Terzialiler Mahallesi	Hacı Mustafa oğlu	Ömer bin Ömer	arabacı	411
Terzialiler Mahallesi	Hacı Mahmud oğlu	Mehmed bin Hacı Hüseyin	arabacı	563
Terzialiler Mahallesi	Oda Mehmed oğlu	Hüseyin bin Hasan	arabacı	637
Terzialiler Mahallesi	Tavukköylü Kara Mustafa bin Ali	Tavukköylü Kara Mustafa bin Ali	arabacı	150
Tekke Mahallesi	Sofu oğlu	İsa Bey bin Hasan	bargirci	400
Tekke Mahallesi	İmam oğlu	Bargirci Ahmed bin İsmail	bargirci	300
Tekke Mahallesi	Deli Osman oğlu	Ahmed bin Osman ve kardeşi Tahir	bargirci	500
Tekke Mahallesi	Bakkal oğlu	Eskici İsmail bin Mahmud	bargirci	450
Tekke Mahallesi	Kıyııcı (Kayıcı) Kiraz	Ali bin Mehmed ve oğlu Mehmed bin Ali	bargirci	300
Tekke Mahallesi	Deli Hüseyin oğlu	Ahmed bin Hüseyin	bargirci	350
Tekke Mahallesi	Zorba Hacı Osman oğlu	Mehmed bin Hacı Osman	bargirci	200
Tekke Mahallesi	Arab Abdülhakim bin Ömer	Arab Abdülhakim bin Ömer	bargirci	350
Tekke Mahallesi	İmam oğlu	Attar İsmail bin İsmail 'in oğlu Ali	bargirci	300

2- Kırsal Alanda Ulaştırma Sektörü

Kent merkezinde ulaştırma sektörü ile uğraşan 24 aile tespit edilmesine rağmen kırsal alanda 54 ailenin bu işle iştigal ettiği tespit edilmiştir. Bu rakam kırsal alanın nüfusu ile ters orantılıdır. Hatta Sarıkasımlar, Vakıf, Aşağıkaraköy, Fidânî, Yukarıkaraköy ve Ahmedciler’de bu işi meslek olarak icra eden hiçbir hane tespit edilememiştir. Kırsal alanın en önemli ihtiyaçlarından olan ulaşım sektörünün kırsal alanda pek fazla ihtisaslaşmamasının nedenini kırdı yaşayan insanların sahip oldukları bargir, katır ve öküz gibi kara ulaşımının vazgeçilmez ulaşım vasıtalarının yoğunluğunda aramak gerekir. Nitekim kent merkezinde ulaştırma vasıtalarının az olması şehirde ulaştırma mesleğinin önemli miktarda ihtisaslaşmasına neden olmuştur.

Tablo 149: Kırsal Alanda Ulaştırma İş Kolu (Genel/1844)

Ulaştırma Sektörü	Adet	Mesleki Gelir	Yerleşim Yeri
Bargirci	1	Yok	Arabacılar Dîvânı
Bargirci	1	500	Çilimli Dîvânı
Bargirci	1	550	Dîvân-ı Gideni
Kıracı	2	250	Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak Ve Orta Oymak Köyü
Bargirci	2	550	Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak Ve Orta Oymak Köyü
Katırcı	10	2512	Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü
Bargirci	6	1193	Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü
Bargirci	8	2186	Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü
Katırcı	12	3566	Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü
Bargirci	9	1887	Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü
Arabacı	2	622	Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü
Toplam	54	13816	

e) Kereste ve Odun Sektörü

1- İstanbul'un Kereste ve Odun İhtiyacının Karşlanması

Üskübü'de ormanların yaygınlığı halkı kereste ve odun sektörü ile yakından ilgilenmesine neden olmuştur. Kent merkezinde 3, kırsal alanda ise 644 kişinin kereste ve odun sektörü ile uğraştığı tespit edilmiştir. Kent merkezinde sadece 3 kişinin bu sektöre yönelmesi diğer mesleklerde olan ihtisaslaşma ile ilgili olmalıdır. Kereste ve odun sektörünün en yaygın olduğu yerler sırasıyla Sarıkasımlar, Melen, Yukarıkaraköy, Çilimli ve Gideni bölgesidir. Bu bölgelerde yaşayan aileler Üskübü bölgesinin ve başkent İstanbul'un ihtiyaç duyduğu odun ve kereste ihtiyacını önemli ölçüde karşılamış olmalıdırlar.

Üskübü'nün başkent İstanbul'a denizden açılan kapısı durumunda bulunan Akçakoca'ya bazı aileler meslekleri yük taşıyıcılığı olmadığı halde (1'i hariç) tahta taşıyıcılığı yapmaktadırlar. Taşınan tahtaların hangi amaçla taşındığı belirtilmemekle beraber Akçakoca bölgesinin kereste ve odun sektörünün son derece gelişmiş olduğu bir yer olması, taşınan tahtaların İstanbul'a gönderilmek üzere götürüldüğünü veya orada inşa edilecek Osmanlı donanmasına ait gemiler için taşındığını akla getirmektedir.

Üskübü genelinde yük taşıyıcılığının önemli bir vasıtası olan 33 adet katırın sahibinin tamamının, Üskübü kırsalında yaşayan ve ulaştırma sektörü ile uğraş veren 54 aileden de 51'inin Melen Nehri köylerine mensup olması bu köylerde yaşayan kişilerin kentler arası kereste ve odun taşıyıcılığında önemli bir işlev üstlendiğini akla getirmektedir.

Tablo 150: Üskübü Genelinde Kereste ve Odun Sektörü (1844)

Kereste ve Odun Sektörü	Adet	Mesleki Gelir	Yerleşim Yeri
Kereste ve Hatab (Odun) İşi	3	975	Terzialiler Mahallesi
Kereste ve Hatab İşi	31	20250	Arabacılar Dîvânı
Kereste ve Hatab İşi	24	10600	Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü
Kereste ve Hatab İşi	53	26360	Aşağıkaraköy Dîvânı
Kereste ve Hatab İşi	68	29565	Çilimli Dîvânı
Kereste ve Hatab İşi	64	29363	Dîvân-ı Gideni
Kereste ve Hatab İşi	38	24220	Fidânî Dîvânı
Kereste ve Hatab İşi	34	6412	Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü
Kereste ve Hatab İşi	15	2716	Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü
Kereste ve Hatab İşi	13	3083	Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü
Kereste ve Hatab İşi	28	4729,75	Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü
Kereste ve Hatab İşi	126	49515	Sarikasımlar Dîvânı
Kereste ve Hatab İşi	34	10430	Avlıyan Köyü
Kereste ve Hatab İşi	41	14655	Vakıf Dîvânı Köyü
Kereste ve Hatab İşi	74	21860	Yukarıkaraköy Dîvânı
Dürgerlik (Dülger/Marangoz)	1	400	Sarikasımlar Dîvânı
toplam	647	255133,8	

Tablo 151: Akçakoca’ya Tahta Taşıyıcılığı Yapan Üskübülü Bazı Aileler ve Gelirleri (1844)

Yerleşim Yeri	Aile Adı	Kişi adı	Akçakoca’ya tahta taşıyıcılığmdan Hâsilatı (kuruş)
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Kanbır oğlu	İbrahim bin Ali ve oğlu İsmail	100
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Salih Kethüda oğlu	Veli bin Ali ve üvey oğlu Hasan Bin Mustafa	100
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Beldek oğlu	Kadir bin Halil ve kardeşi Halil	110
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Çolak oğlu	Mahmud bin Abdullah ve damadı İbrahim bin Abdullah	100

2- Kerestenin Konut ve Gemi Sektöründeki Yeri

Üskübü Kazası Osmanlı Devleti'nin kereste ihtiyacını karşılayan “kerestekeş” kazalardan birisidir. Kentin İznikmid Tersâne-i Amiresi'nin kereste ihtiyaçlarını karşılaması, Batı Karadeniz'de bulunması ve Akçakoca, Ereğli gibi sahil kentlerine yakınlığı Üskübü'nün sehven de olsa zaman zaman “sahil kazalardan” sayılmasına ve “Tersâne-yi Amire tarafına terk olunan kazalar” içerisine alınmasına neden olmuştur. Bu nedenle belgelerde kentin sahile yaya olarak 12 saatlik mesafede bulunan bir kent olduğu, hatta ahalisinin “derya ile asla ülfet ve maharetleri” olmadığı vurgulanmış ve kentin Asâkir-i Bahriye kentlerinden değil, devletin Asâkir-i Hassa-i Şâhâne ve Asâkir-i Redifiye-i Mansure ihtiyacını karşılayan ve “kerestekeş” bir kent olduğu belirtilmiştir. (1250/1251-1834/1836).⁶⁵⁰

1836-1840 yılları arasını kapsayan Bolu kadı sicilinde geçen bir vesikada, Osmanlı Devleti'nde Tersâne-yi Amire'de inşa edilen gemilerin yapımı için gerekli olan kerestenin önemli kaynakları arasında Bolu'nun kaza ve nahiyeleri gösterilmiştir. İlgili belgeye göre Osmanlı Devleti'nin gemicilik sektörüne Üskübü, yakın çevresinde bulunan Akçakoca, Düzce ve Yılanlıca (Devrek) ya göre daha yüksek miktarda katkıda bulunmuştur. Bolu 500 kıt'a, Mudurnu 640 kıt'a, Dodurga 110 kıt'a, Pavli 189 kıt'a, Kıbrıs(çık) 189 kıt'a, Dörtdivân 160 kıt'a, Gerede 400 kıt'a, Çağa 104 kıt'a, Üskübü 152 kıt'a, Akçakoca 104 kıt'a, Düzce 147 kıt'a, Alaplı kazası 191 kıt'a, Yılanlıca 35 kıt'a, Sazak 96 kıt'a ve Gökçesu Nahiyesi ise 68 kıt'a Tersâne-yi Amire'ye kereste desteği vermiştir.⁶⁵¹ 1846'da yollanan bir fermanla Bolu Sancağı'ndaki dağların civarında bulunan kasaba ve köy halkından bazılarının izinsiz olarak kereste kestikleri ve tersâne için kereste kalmadığına değinilmiş, bu tip hareketleri seğileyenlerin cezalandırılacağı belirtilmiştir. Keresteler Düzce Kazası'nda Bataklı Ormanı, Kebir Dumanlık, Efteni Dağı, Mudurnu, Elmacık, Aband ve Gümüşova'dan kesilmeyecek, bunların dışında Sancak'a bağlı olan yerlerde halkın izinli olarak kereste kesebileceği belirtilmiştir.⁶⁵² Üskübü Bendereğli (Karadeniz Ereğlisi) sahasında yapılan gemilere kereste desteği veren kentler arasındadır. Nitekim Bendereğli sahasında inşası için irade-i seniyye çıkarılan fırkateyn-i hümayûn için gerekli keresteden bir bölümünü karşılanması için Bolu Sancağı yönetimine hitaben bir emri şerif çıkarılmıştır. (7 Cemaziye'l-üla 1233/ 15 Mart 1818).⁶⁵³

⁶⁵⁰ BOA, HAT, 51652. / BOA, HAT, 51652/B / BOA, HAT, 51652/A. / BOA, HAT, 51673./ BOA, HAT, 51657. / BOA, HAT, 51657/B.

⁶⁵¹ *Bolu Kadı Sicili* 870, s. 67'den naklen Dursun Bayraktar, Şer'îye Sicillerine Göre Tanzimat'ın İlk Yıllarında Bolu (1838-1850) (İdari- Sosyal-Ekonomik-Askeri Durum), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1995, s. 170.

⁶⁵² Yücel Özkaya, “XIX. Yüzyılda Bolu'nun İdari ve Ekonomik Durumuna Genel Bir Bakış”, *Bolu'da Halk Kültürü ve Köroğlu Uluslararası Sempozyumu*, ss. 7-12, Bolu, 1998, s.10-11.

⁶⁵³ BOA, C. ML., 8543, Vesika 1, 2, 3, 4.

3- Odunun Mamul Hale Getirilmesi: Su Hızarları (Su Bıçkları)

Su hızarı su değirmenlerinde olduğu gibi suyun hareket gücünden faydalanılarak yapılan ve dairesel hareketin doğrusal harekete çevrilerek odun ve ke-reste üretimini sağlayan ağaç testereleridir.

Üskübü kent merkezinde 1 kıt’a, kırsal alanda ise 88 kıt’a su hızarı tespit edilmiştir. Su hızarları doğası gereği ağırlık olarak Melen Nehri civarında kurulan yerleşim yerlerinde kurulmuştur. Nitekim Çilimli ve Avlıyan’daki toplam 2 kıt’a su hızarı dışındaki su hızarları Melen civarındaki köylerde kurulmuştur.

Su hızarlarına hiçbir aile tek başına sahip olamamıştır. Bununla beraber bazı aileler diğer ailelere göre daha fazla hisse sahibi olarak kendi tekellerini kurmuşlardır. Bu aileler; Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü’nde Torunoğlu ve Sarıoğlu, Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü’nde Hatib oğlu ve Kadı oğlu, Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü’nde Eğlence oğlu, Abkod oğlu ve Osman oğlu, Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A’saklar Köyü’nde Ahmed Efendi oğlu, Doğancı oğlu, Kurt oğlu ve Karabıyık oğlu ailesidir.

Kent merkezinde ve Çilimli’deki su hızarları bölgede yaşayan Topçuzâ-deler’in uhdesinde bulunmaktadır. Tespit edilen su hızarları köylü tarafından gün hesabına göre ortak olarak işletilmektedir. Su hızarları da değirmenler gibi yağışlarla bağlantılı olarak yılda sadece 6 ay işletilebilmektedir. Su hızarına sahip bazı aileler paylarını başka kişilere kiraya vererek gelir elde etmeye yönelmişlerdir.

Su hızarlarında en düşük hisse 50 günde 1 gün, en büyük hisse ise 2 günde 1 gün olarak gerçekleşmiştir. Üskübü genelinde bulunan su hızarlarını toplam 88 aile işletmektedir. Bu ailelerden 31’i aynı zamanda bölgenin su değirmenlerinde de söz sahibidir.

Kırsal alanda bulunan su hızarı, su değirmeni ve pirinç dingi işletmeciliği bir arada düşünüldüğünde bölgede her üç sektörden 13242 kuruş hâsıla elde edildiği görülmüştür. Bu hâsılanın % 56’sı su hızarından, % 29’u su değirmeninden % 15’i ise pirinç dingi işletmeciliğinden sağlanmaktadır.

Her 3 sektörün egemen olduğu yer Avlıyan ve Çilimli bölgesidir. Nitekim her üç sektörden Avlıyan’da 1542 kuruş, Çilimli’de ise 1082,5 kuruş yıllık hâsıla elde edilmiştir.

Melen Nehri civarında kurulan köylerde ise sadece su hızarı ve su değirmeni sektörü egemen gözükmektedir.

Tablo 152: Kent Merkezinde Bulunan Su Hızarları ve Yıllık Gelirleri (1844)

Mahalle	Su Hızarı/Kıt'a	Geliri	Açıklama
Tekke	1	200	1/2 hisse
Terzialiler			
Toplam	1	200	

Tablo 153: Kırsal Alanda Bulunan Su Hızarları ve Yıllık Gelirleri (1844)

Yerleşim Birimleri	Su Hızarı/ Kıt'a	Geliri	Açıklama
Arabacılar Dîvânı			
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi			
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi			
Arabacılar Dîvânı Kıbtıyân			
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü			
Aşağıkaraköy Dîvânı			
Çilimli Dîvânı	1	100	1/6 hisse
Çilimli Dîvânı / Kıbtıyân			
Dîvân-ı Gideni			
Fidâni Dîvânı			
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	16	1124	4'ü harab, 10'u 1/25 hisse, 1'i 1/20 hisse, 1'i 2/25 hisse.
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	27	2374	6'sı 1/15 hisseli, 12'si 1/30 hisseli, 1'i 50 günde 1 gün hisse, 1'i 1/20 hisse, 3'ü 1/10 hisse.
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	29	2709	7 tanesine su hızarının yılda 6 ay işletildiği kaydedilmiştir. Su hızarlarından 1'i 1/13 hisse, 2'si 1/10 hisse, 19'u 1/24 hisse, 2'si 1/25 hisse, 4'ü 1/14 hisse, 1'i 1/20 hisse.
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	14	899	1'i 1/24 hisse, 1'i 2/24 hisse, 11'i 1/48 hisse.
Sarı Kasımlar Dîvânı			
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi			
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtıyân Taifesi			
Avlıyan Köyü	1	250	
Avlıyan Köyü Kıbtıyân			
Vakıf Dîvânı Kıbtıyân-ı Müslimin			
Vakıf Dîvânı Köyü			
Yukarıkaraköy Dîvânı			
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtıyân müslümanlar			
Toplam	88	7456	

Tablo 154: Su Hızarı ve Su Değirmenlerine Birlikte Sahip Olan Aileler (1844)

Yerleşim Yeri	Aile Adı	Kişi Adı
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Torun oğlu	Feyzullah Efendi bin Memiş
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Torun oğlu	İbrahim bin İsmail
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Torun oğlu	Osman bin İsmail
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Torun oğlu	Müceddid ve karındaşı Ahmed (Ahmed Asâkir-i Şahânedede)
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Torun oğlu	Hüseyin bin Mehmed
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Akbıyık oğlu	Behram
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Karakuş oğlu	Mustafa, kardeşi İbrahim, oğlu Mahmud bin İbrahim
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Tonbaycı oğlu	Mustafa bin İsmail
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Kara Hasan oğlu	Hasan bin Mehmed ve kardeşi Ali
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Dolama Hüseyin oğlu	Osman bin Hüseyin
Milân Dîvânı Orta Oymak Köyü	Hasan Hacı oğlu	Ali Molla bin Halil
Tekke Mahallesi	Topçuzâde	İbrahim Ağa bin Hacı Mehmed
Avlıyan Köyü	Hızır oğlu	Ali Eferndi bin Ali ve oğlu Mustafa
Çilimli Dîvânı	Topçuzâde	Ömer Ağa bin Mehmed
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	Kıllabcı oğlu	Hafız Hasan Efendi bin Hüseyin ve oğlu Ali
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	Eğlence oğlu	Halil bin Hasan ve kardeşi Mustafa
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	Eğlence oğlu	Hasan bin Mehmed
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	Molla Mehmed oğlu	Mehmed bin Mustafa ve oğlu çiftçi Mustafa
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	Öksüz Hasan oğlu	Mustafa bin Hasan ve oğlu firârî Halil
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	Mütevelli oğlu	Hasan bin İsmail ve oğlu Hasan
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	Ahmed Efendi oğlu	Mustafa bin Ahmed
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	Ahmed Efendi oğlu	Hüseyin bin Mehmed
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	Abdullah oğlu	Süleyman bin Abdullah, kardeşi Mustafa, oğlu Hüseyin diğeri Hasan
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	Keleş oğlu	Mehmed bin Süleyman ve oğlu Ahmed
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	Doğancı oğlu	Hacı İbrahim bin İsmail ve kardeşi Ali
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	Koca Mehmed oğlu	Mehmed Efendi bin Ali ve torunu İsmail, diğeri torunu Mehmed Ali

Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	Kurt oğlu	Mehmed bin Hüseyin ve kardeşi oğlu İbrahim
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	Deli Ahmed oğlu	Ali bin Mustafa ve oğlu Ali
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	Karabryık oğlu	Hüseyin bin Veli
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	Karabryık oğlu	Halil bin Hasan ve oğlu Mustafa
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	Kocabaş oğlu	Hasan bin Halil ve oğlu Hasan

Tablo 155: Kırsal Alanda Su Hızarı, Su Değirmeni ve Pirinç dingi Yıllık hâsıllarının Karşılaştırılması (1844)

Yerleşim Birimleri	Su Değirmeni Geliri	Su Hızarı Geliri	Pirinç Dengi Geliri	Toplam
Arabacılar Dîvânı	300		335	635
Arabacılar Dîvânı Elekcıyân Taifesi				
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi				
Arabacılar Dîvânı Kıbtıyân				
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü				
Aşağıkaraköy Dîvânı	255		80	335
Çilimli Dîvânı	652,5	100	330	1082,5
Çilimli Dîvânı / Kıbtıyân				
Dîvân-ı Gideni	345		64	409
Fidâni Dîvânı			360	360
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	126	1123,5		1249,5
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	167	2374		2541
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	12	2709		2721
Milân Dîvânı Orta Oymak Köyü	145	899		1044
Sarı Kasımlar Dîvânı	240		165	455
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi				
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtıyân Taifesi				
Avlıyan Köyü	1162	250	130	1542
Avlıyan Köyü Kıbtıyân				
Vakıf Dîvânı Kıbtıyân-ı Müslimin				
Vakıf Dîvânı Köyü	76		320	396
Yukarıkaraköy Dîvânı	342		180	522
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtıyân müslümanlar				
Toplam	3822,5	7455,5	1964	13242
Yüzdelik Dilim	29	56	15	100

f) Hizmet Sektörü ve Diğer Bazı İş Kolları

Üskübü’de hizmet sektörü ve diğer iş kolları kategorisine dahil ettiğimiz hâne sayısı kent merkezinde 5, kırsal alanda ise 204’tür. Bunların toplam mesleki geliri kent merkezinde 11110 kuruş, kırsal kesimde ise 50595 kuruş olarak gerçekleşmiştir.

Görüldüğü gibi kent merkezinde hizmet sektöründen elde edilen gelir kırsal alanın fazlasıyla gerisinde kalmıştır. Bunun nedenini kırsal alandaki tarımsal işletmelerin çokluğunda aramak gerekir.

Hizmet sektörü içerisinde bölgede bulunan pirinç ve tütün işletmeleri ile bağlantılı olarak tütün kıyıcılığı, çeltik kırıcılığı, çeltik dikiciliği gibi mesleklerin icra edildiği görülmüştür.

Hizmet sektörü içerisinde elekçilik, çöpçülük, kapıcılık, sepetçilik ve çöpçülük gibi mesleklerin kırsal alanın muhtelif bölgelerine dağılmış Kıptî, elekçi ve kazancı olarak adalandırılan yarı yerleşik gruplar tarafından yapıldığı ve adeta bu gruplara özgü meslekler olduğu görülmüştür. Bu mesleklerin günümüzde de Kıptî bazı gruplarca yapılması Kıptîler’in meslek tarzlarının geçmişten günümüze devam ettiğini göstermesi açısından önemlidir.

Üskübü genelinde tespit edilen berberlerin tamamının kent merkezinde yaşaması berberlerin seyyar berberlik yaparak kırsal alanda da hizmet verdiklerini akla getirmektedir.

Rençber belgelerde tanımlandığı şekliyle “şunun bunun işiyle meşgul” muhtemelen tarla, bağ bahçe gibi işletmelerde gündelikçilik yapan kişi demektir.

Tablo 156: Kent Merkezinde Hizmet Sektörü (1844)

Meslek	Adet	Mesleki Gelir	Yerleşim Yeri
Rençber	14	3450	Terzialiler Mahallesi
Ayak ticâretinden	1	300	Terzialiler Mahallesi
Berber Kalfası	1	100	Terzialiler Mahallesi
Yevmiyeci	6	1000	Terzialiler Mahallesi
Çiftçi Hizmetkarı	1	160	Terzialiler Mahallesi
hizmetkar	1	yok	Terzialiler Mahallesi
hizmetkar	1	330	Terzialiler Mahallesi
duhâncı	1	320	Terzialiler Mahallesi
berber	2	610	Terzialiler Mahallesi
eskici	1	250	Terzialiler Mahallesi
toz ve kül ahz itası	1	130	Terzialiler Mahallesi
hizmetkar	1	280	Terzialiler Mahallesi
Çeltik kuruculuğu	1	100	Terzialiler Mahallesi
Dikici	1	380	Terzialiler Mahallesi
berber	1	yok	Terzialiler Mahallesi
Rençber	7	1300	Tekke Mahallesi
Hizmetkar	4	800	Tekke Mahallesi
Dikici	1	250	Tekke Mahallesi
Pirinç Dikicisi	1	300	Tekke Mahallesi
Berber çırağı	1	100	Tekke Mahallesi
Duhân Kıyıcı	2	650	Tekke Mahallesi
Amele	1	300	Tekke Mahallesi
Toplam	51	11110	

Tablo 157: Kırsal Alanda Hizmet Sektörü (1844)

Meslek	Adet	Mesleki Geliri	Yerleşim Yeri
Rençber	13	3400	Arabacılar Dîvânı
Hizmetkar	4	600	Arabacılar Dîvânı
Köylerde Gezip Ticâret Yapan	1	350	Arabacılar Dîvânı
Elekçi	6	1550	Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi
Çöpçü	2	500	Arabacılar Dîvânı Kıbtiyân
Kapıcı	1	250	Arabacılar Dîvânı Kıbtiyân
Rençber	6	1300	Arabacılar Dîvânına Tabi Ahmedciler Köyü
Hizmetkar	5	800	Arabacılar Dîvânına Tabi Ahmedciler Köyü
Tarla Bekçiliği	3	750	Aşağıkaraköy Dîvânı
Tüccar	1	350	Aşağıkaraköy Dîvânı
Hizmetkar	3	580	Aşağıkaraköy Dîvânı
Rençber	10	3305	Aşağıkaraköy Dîvânı
Dağ Ticâreti	3	1500	Çilimli Dîvânı
Öküz Ticâretinden	1	450	Çilimli Dîvânı
Sığır Güdücüsü	1	300	Çilimli Dîvânı
Tarla Bekçiliği	3	560	Çilimli Dîvânı
Hizmetkar	4	640	Çilimli Dîvânı
Rençber	4	1200	Çilimli Dîvânı
Sepetçi	1	150	Çilimli Dîvânı / Kıbtiyân
Kömürçü	2	1000	Dîvân-ı Gideni
Çatıcı Esnafı (Yevmiyeci)	1	350	Dîvân-ı Gideni
Hizmetkar	3	900	Dîvân-ı Gideni
Ameleci (Amele) ⁶⁵⁴	5	2050	Dîvân-ı Gideni
Yevmiyeci	1	350	Dîvân-ı Gideni
Rençber	1	300	Dîvân-ı Gideni
Ayak Ticâreti	1	360	Fidânî Dîvânı
Hizmetkar	1	250	Fidânî Dîvânı
Rençber	13	5130	Fidânî Dîvânı
Konak Hademesi (İstanbul'da)	1	200	Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak Ve Orta Oymak Köyü
Hizmetkar	1	250	Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak Ve Orta Oymak Köyü
Çiftçi Hizmetkari	4	786	Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü

⁶⁵⁴ (1'i eşici, 1'i hizmetkar diğerleri ise amele olarak tanımlanmıştır.)

Çoban	1	250	Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü
Çiftçi Hizmetkarı	1	150	Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü
Hizmetkar	1	240	Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü
Tarla Bekçiliği	1	150	Sarıkasımlar Dîvânı
Çoban	1	170	Sarıkasımlar Dîvânı
Hizmetkar	19	3615	Sarıkasımlar Dîvânı
Tarla Bekçiliği	1	200	Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtîyân Taifesi
Hizmetkar	2	350	Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtîyân Taifesi
Rençber	7	1650	Üskübü Kazasına Tabi Avlıyan Köyü
Hizmetkar	1	250	Üskübü Kazasına Tabi Avlıyan Köyü
Hizmetkar	2	400	Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-I Müslimin
Çöpçü	3	750	Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-I Müslimin
Rençber	11	2700	Vakıf Dîvânı Köyü
Yevmîyeci	1	250	Vakıf Dîvânı Köyü
Hizmetkar	4	800	Vakıf Dîvânı Köyü
Hizmetkar	5	750	Yukarıkaraköy Dîvânı
Rençber	5	850	Yukarıkaraköy Dîvânı
Vakıf Hizmeti	3	1040	Yukarıkaraköy Dîvânı
Eşkinici Mülk Tımar	2	882	Yukarıkaraköy Dîvânı
Kapucu Çırağı	1	250	Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtîyân Müslümanlar
Çöpçü	1	300	Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtîyân Müslümanlar
Berber (Kasabada Sakin)	1	150	Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü
Çiftçi Hizmetkarı	5	856	Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü
Hizmetkar	2	400	Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü
Çiftçi Hizmetkarı	2	367	Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü
Hizmetkar	2	300	Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü
Yevmîyeci	9	1299	Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü
Berber Çırağı (İstanbul'da)	1	Yok	Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü
Çoban	3	765	Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü
Toplam	204	50595	

g) Firâîler (Gurbetçiler)

Belgelerde firâî olarak adlandırılan gurbetçiler aslen Üskübülü olup hayatını kazanmak için muhtelif kentlere giden kişilerdir. Daha önce belirttiğimiz Üskübü dışına öğrenim görmeye veya imamlık yapmaya giden kişiler hariç, burada bahsedilen gurbetçilerin sayısı on sekizdir. Üskübülü firariler hayatlarını kazanmak için genelde İstanbul, Adapazarı, Akhisar, Hendek, Geyve ve Mihaliç gibi yerleri tercih etmişlerdir.

Bu kişilerin gurbette icra ettikleri meslekler; berberlik ve hizmetkarlık gibi işlerdir. Bu kişilerin kazançları ile ilgili bilgiler verilmediği için geçim düzeyleri konusunda herhangi bir yorum yapılamamaktadır. Benzer nedenle dönemin vergi tahsildarları da bu kişilere servet miktarları belli olmadığı gerekçesiyle vergi tarhi yapmamıştır. Bu kişilerin vergi tarhları muhtemelen geçici olarak gittikleri bölgelerde tarh edilmiş olmalıdır.

Tablo 158: Gurbette Hayatını Kazanan Kişiler (1844)

Yerleşim yeri	Aile Adı	Kişi Adı	Açıklama
Fidâni Dîvânı	Tîrâkî oğlu	Mustafa bin Osman	1259 senesinde Akhisar tarafına firar etmiş olduğu
Çilimli Dîvânı	Okçu Hüseyin Ağa bin Ömer	Okçu Hüseyin Ağa bin Ömer	Dersaadet’te (İstanbul) mutavattın
Çilimli Dîvânı	İbrahim oğlu	Veli bin İbrahim	
Çilimli Dîvânı	Kapon oğlu	İsmail bin Abdullah	Adapazarı’nda mutavattın
Arabacılar Dîvânı	Bargirci Çıtak Mehmed bin Abdullah	Bargirci Çıtak Mehmed bin Abdullah	Bu kişinin nüfusu Arabacılar’da iken şimdilik Hendek Kazasında sakin bulunmaktadır.
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	Derviş oğlu	İbrahim bin Davud	
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	Bikaz (Beikaz) oğlu	Mehmed bin Mehmed	
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	Nureddin bin Ömer	Nureddin bin Ömer	15 yıldır firâî
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	Çolak Mehmed oğlu	Veli	
Aşağıkaraköy Dîvânı	Saraç oğlu	Ömer bin Ali	
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	Sarı oğlu	Mustafa bin İsmail	hizmetkar

Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	Zopa oğlu	Hasan bin Ali	
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	Hatib oğlu	İsmail bin Mehmed	
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	Ökstüz Hasan oğlu	Mustafa bin Hasanoğlu Halil	Mihaliç Kazası'nda iskan etmekte
Milân Dîvânı Orta Oymak Köyü	Özür oğlu	Mustafa bin İsmail	İstanbul'da berber çırağı
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Tiryaki oğlu	Ali bin Mustafa	İstanbul'da konak hademesi olup senede bir defa İstanbul'a gitmektedir.
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	Kabak oğlu	Mustafa	
Fidânî Dîvânı	Kapucu oğlu	Ahmed	Sene 1258'den beri Geyve Kazası'nda bulunmakta.

h) Vergiler

1- Öşür

Bu vergi ilk zamanlar 1/8, 1/3 ve 1/2 gibi (mesela Rumeli'de 1/8 olan nisbet, Basra ve Halep'te 1/3 ile 1/2 arasında oynamıştır.) farklı oranlarda alınmasına rağmen, Tanzimat Fermanı ile sabit hale getirilmiş⁶⁵⁵ ve ismine uygun olarak 1/10 oranında alınarak⁶⁵⁶ halk önemli ölçüde rahata kavuşturulmuştur.⁶⁵⁷ Fakat vergi, girdi maliyetleri dikkate alınmaksızın, gayri safi milli üretim üzerinden hesaplandığından gerçek oran daha yüksek olmuştur.⁶⁵⁸

Üskübü'de ürünlerden birim başına alınan öşür miktarı minimum 2, maksimum 6 kuruşa tekabül etmektedir. Üskübü'de 1 kile buğday için 6, 1 kile arpa için 5 kuruş ödeme yapılırken, aynı dönem Göynük'te 1 kile buğday için 12 kuruş, 1 kile şair için ise 6 kuruş ödeme yapılmıştır.⁶⁵⁹

⁶⁵⁵ Mehmet E. Palamut, "Aşar ve Düşündürdükleri", *İ.Ü. İFM, Prof. Dr. S. F. Ülgener'e Armağan*, C. 43, İstanbul, 1987, s. 70 - 71.

⁶⁵⁶ Mübahat S. Kütükoğlu, "Osmanlı İktisadi Yapısı", *Osmanlı Devleti Tarihi*, C. 2, Editör E. İhsanoğlu, İstanbul, 1999, s. 532.

⁶⁵⁷ İlber Ortaylı, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*, s. 111. / Kenan İnan, "Kurtuluş Savaşı'ndan Sonra Tarımda Reform Teşebbüsleri ve Sinop'ta Tarımsal Problemler", *Beşinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri II, Değişen Dünya Dengeleri İçinde Askeri ve Stratejik Açıldan Türkiye (21 25 Ekim 1995 İstanbul)*, Genelkurmay Basımevi, ss. 337- 340, Ankara, 1997, s. 337.

⁶⁵⁸ Tevfik Güran, *Osmanlı Mali İstatistikleri Bütçeler 1841-1918*, Tarihi İstatistikler Dizisi, C. 7, Başbakanlık D.İ.E. Yayını, Ankara, 2003, s. 5.

⁶⁵⁹ Zeynel Özlü, "19. Yüzyıl'da Akşemseddin'in Göynük'teki Ahfadi", s. 69.

Tablo 159: Ürünlerden Birim Başına Alınan Öşür Miktarı (Kuruş/1844)

Öşür Alınan Ürün	Birimi	Birim Başına Ödenen Öşür / Genelde Ödenen Miktar /Kuruş
Buğday	Kile	6
Arpa	Kile	5
Kabluca	Kile	3
Mısır	Kile	5
Alef / Yulaf	Kile	3
Tütün	Kıyye	2
Çavdar	Kile	5
Keten	Kıyye	2,5
Burçak	Kile	5
Çeltik	Kile	5

1.1. Kent Merkezinde Öşür Vergisinin Dağılımı

Kent merkezinde tarımsal ürünlerden elde edilen öşür miktarı 2908,5 kuruştur. Öşür oranı Tekke Mahallesi’nde 33,2 kuruşa, Terzialiler’de ise 23,7 kuruşa tekâbül etmektedir.

Kent merkezinde öşür alınan ürünler çokluk sırasına göre tütün, çeltik, buğday ve arpadır. Buğday tütünün üç katı değere sahip olmasına rağmen kent merkezinde tütün ekiminin yaygınlığı öşürün tütünden daha fazla miktarda alınmasına neden olmuştur.

Tablo 160: Kent Merkezinde Öşür Vergisinin Dağılımı (Kuruş/1844)

Yerleşim Birimleri	Hâne	Toplam Öşür	Hâne Başına Öşür Vergisi
Terzialiler Mahallesi	57	1348,5	23,7
Tekke Mahallesi	47	1560	33,2
Toplam	104	2908,5	28

Tablo 161: Kent Merkezinde Öşürün Ürün Bakımından Dağılımı (Kuruş/1844)

Yerleşim Birimleri	Hinta	Arpa	Tütün	Çeltik	Toplam Öşür
Terzialiler Mahallesi	129	38	729	452,5	1348,5
Tekke Mahallesi	345	136	544	535	1560
Toplam	474	174	1273	987,5	2908,5

1. 2. Kırsal Kesimde Öşür Vergisinin Dağılımı

Kent merkezinin devlete bir yılda ödediği öşür miktarı 2908,5 kuruş iken, kırsal alanda bu miktar 22801 kuruşa yükselmiştir. Vergi oranı kent merkezinde hâne başına 28 kuruş iken kırsal alanda 23,8 kuruşa tekâbül etmektedir. Kırsal alanda kent merkezine göre daha fazla üretim olduğu, dolayısıyla daha fazla öşür vergisi toplandığı halde öşür oranının kent merkezine göre düşük seyretmesinin nedenini kırsal alanın demografik yoğunluğu karşısında tarımsal üretim alanlarının az olması ve vergi tahsildarlarının disiplinsizliğinde aramak gerekir.

Kırsal kesimde maksimum düzeyde öşür vergisi veren yerleşim yerleri sırayla, Fidânî, Vakıf, Arabacılar ve Ahmedciler bölgesidir.

Sarıkasımlar ve Yukarıkaraköy'de bölgenin *demografik niceliği* oldukça yüksek olmasına rağmen üretim alanlarının darlığı öşürün daha az toplanmasında etkili olmuştur.

Vergi tahsildarları ve vergi yükümlüleri arasındaki olası gayri meşru ilişkiler nedeniyle, kırsal alanda bazı bölgelerde üretim fazla olduğu halde öşürün düşük toplandığı tespit edilmiştir. Muhtemel öşür yolsuzluğu yapıldığını düşündüğümüz bazı yerleşim yerleri ve üretim dalları şu şekildedir:

Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü'nde toplanan öşürler detaylandırılırken toplam miktar hesaplaması 7 hânedeki düşük hesap edilmiştir.⁶⁶⁰

Sarıkasımlar Dîvânı'nda öşür toplanırken 1 kile buğdaydan 6 kuruş öşür alınırken bazen 5,75 kuruş olarak alınmıştır. Dîvân'da bazen toplam öşür miktarı da genel toplamdan düşük hesap edilmiştir. Mesela 15,5 kuruş olması gereken öşür toplamı 15 kuruş olarak gösterilmiştir.

Sarıkasımlar Dîvânı'nda 0,5 dönümlük bir pirinç tarlasına 1844-45 yılı gelirleri kaydedilmesine rağmen alınacak öşür miktarı yazılmamıştır.⁶⁶¹

Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü'nde 96 Nolu hânedeki oturan Kocaman oğlu ailesinden Emin bin Abdurrahman ve kardeşi İbrahim'in ürettiği buğdayın 2 kilesi için 12 kuruş öşür alınması gerekirken 6 kuruş vergi kaydı bulunmaktadır.⁶⁶²

Çilimli Dîvânı'nda 60 nolu hânedeki oturan Bursalı oğlu ailesinden Mehmed b. Hüseyin'den 0,5 kile buğday öşrü karşılığı 7,5 kuruş alınmıştır. Halbuki dîvândaki diğer kişilerden 0,5 kile karşılığında 3 kuruş vergi alınmıştır. Vergi tahsildarı bir başka hânedeki ikamet eden bir kişinin 1 kile çavdar karşılığı vermesi gereken 5 kuruşu da 4 kuruş olarak tahsil etmiştir.⁶⁶³

⁶⁶⁰ BOA, ML-VRD. TMT, Nr. 4962.

⁶⁶¹ BOA, ML-VRD. TMT, Nr. 4965.

⁶⁶² BOA, ML-VRD. TMT, Nr. 4961.

⁶⁶³ BOA, ML-VRD. TMT, Nr. 4960.

Dîvân-ı Gideni ‘de 1 kile çeltikten 5 kuruş öşür alınırken, bir haneden 6 kuruş vergi alındığı tespit edilmiştir.⁶⁶⁴

Aşağıkaraköy Dîvânında çavdar öşrü 1 kile için genelde 4 kuruş hesaplanmış iken 1 haneden 5 kuruş olarak alınmıştır.⁶⁶⁵

Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü’nde de çoğunlukla 4 kuruş hesaplanan çavdar öşrü bazen 5, bazen de 5,5 kuruş olarak tahsil edilmiştir. Yine aynı köyde bir hânenin 5 meyve ağacına 5 kuruş gelir kaydedilmiştir.⁶⁶⁶

Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü’nde kablucanın 0,5 kilesi 1,5 kuruş hesaplanmışken bazen 1, bazen de 1 kuruş 10 pare olarak, mısırın 0,5 kilesi 2,5 kuruş olarak hesaplanırken bazen 2 kuruş olarak tahsil edilmiştir. 1 kıyye tütün için genelde 3 kuruş hesaplama yapılırken yine bir hane için 1,5 kıyye tütün 3 kuruş olarak tahsil edilmiştir.⁶⁶⁷ Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü’nde de 1 kıyye keten genelde 2,5 kuruş olarak hesaplanırken, 2 hânenin öşrü 2 kuruştan hesaplanmıştır.⁶⁶⁸

Yukarıkaraköy Dîvânında arpa öşrü hesaplanırken bir yerde 1 kile karşılığı 6 kuruş hesaplama yapılmıştır. Yukarıkaraköy’de çeltik sahibi hânelere genelde çeltik öşrü yazılmışken, bir hâneye ait çeltik tarlasına öşür kaydedilmemiştir.⁶⁶⁹

⁶⁶⁴ BOA, ML-VRD. TMT, Nr. 4957.

⁶⁶⁵ BOA, ML-VRD. TMT, Nr. 4962.

⁶⁶⁶ BOA, ML-VRD. TMT, Nr. 4963.

⁶⁶⁷ BOA, ML-VRD. TMT, Nr. 4963.

⁶⁶⁸ BOA, ML-VRD. TMT, Nr. 4959.

⁶⁶⁹ BOA, ML-VRD. TMT, Nr. 4952.

Tablo 162: Kırsal Kesimde Öşür Vergisinin Dağılımı (Kuruş/1844)

Yerleşim Birimleri	Hâne	Toplam	Hâne Başına Öşür Vergisi
Arabacılar Dîvânı	64	2692,5	42,1
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi	6		0
Arabacılar Dîvânı Kazgancılar Taifesi	6	24	4
Arabacılar Dîvânı Kıbtıyân	5	15	3
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	47	1425	30,3
Aşağıkaraköy Dîvânı	91	2327,5	25,6
Çilimli Dîvânı	86	2236,5	26
Çilimli Dîvânı/Kıbtıyân	6	25	4,17
Dîvân-ı Gideni	76	1355	17,8
Fidâni Dîvânı	56	2830,5	50,5
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	50	1036,25	20,7
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	39	381,75	9,79
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	34	454,75	13,4
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	56	942,25	16,8
Sarı Kasımlar Dîvânı	132	2826	21,4
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi	1		0
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtıyân Taifesi	11	5,5	0,5
Avlıyan Köyü	40	907,5	22,7
Avlıyan Köyü Kıbtıyân	1		0
Vakıf Dîvânı Kıbtıyân-ı Müslimin	12	7,5	0,63
Vakıf Dîvânı Köyü	52	2219	42,7
Yukarıkaraköy Dîvânı	81	1089,5	13,5
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtıyân müslümanlar	6		0
Toplam	958	22801	23,8

Tablo 163: Kırsal Kesimde Öşrün Ürün Bakımından Dağılımı (Kuruş/1844)

Yerleşim Birimleri	Hınta	Arpa	Kabluca	Mısır	Alef	Tütün	çavdar	keten	burçak	Çeltik	yulaf	fıy	Toplam
Arabacılar Dîvânı	612	248	25			1317			8	482,5			2692,5
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi													
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi						24							24
Arabacılar Dîvânı Kıbtîyân										15			15
Arabacılar Dîvânı Ahmedçiler Köyü	396	152	9		3	632			8	225			1425
Aşağıkaraköy Dîvânı	201	97	10,5	15,5		1014	80,5		4	905			2327,5
Çilimli Dîvânı	322,5	80	24			813	129		4	864			2236,5
Çilimli Dîvânı / Kıbtîyân	4,5					20,5							25
Dîvân-ı Gideni	504	161	51	3		398	12			226			1355
Fidânî Dîvânı	543	452	38	44		928			18	807,5			2830,5
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	470,5	217,5	92	5	33	31	99,5	50,5	22,5		14,75		1036,25
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	177	47,5	52,5		10,5	yok	27,5	66,75					381,75
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	228	42,5	36,75	16	20,5	9	85	17					454,75
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	398,5	161,75	88,5		37,5		134	94,25	6		18	3,75	942,25
Sarı Kasımlar Dîvânı	1210,5	190	13,5		21	847	5		8	525	6		2826
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi													
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtîyân Taifesi	3	2,5											5,5
Üskübü Kazasına tabi Avhyan Köyü	471	14	20,5	48	9	242		99	4				907,5
Üskübü Kazasına tabi Avhyan Köyü Kıbtîyân													
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin										7,5			7,5
Vakıf Dîvânı Köyü	558,5	185,5	24			642			34	775			2219
Yukarıkaraköy Dîvânı	141	76	49,5			732,5	3	2	8	77,5			1089,5
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtîyân Müslümanlar													
Toplam	6241	2127,3	534,75	131,5	134,5	7650	575,5	329,5	124,5	4910	38,75	3,75	22801

2- Vergü-i Mahsûsa

Osmanlılar'ın ilk dönemlerinden itibaren “tekâlif-i örfiye” çerçevesinde alınan birçok vergi Tanzimat dönemi başlangıcında birleştirilmiştir. Yeni vergide matrah, köy olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle bu vergiye “köyce tahsili mûtâd olan vergi” veya “an cemaaten tahsil olunan vergi” adı verilmiştir.

Yeni sisteme göre devletçe bir kazadan istenen toplam vergi, kaza tarafından köyleri arasında paylaştırılmakta ve her köy de kendi payına düşen vergiyi hâneleri arasında, hânelerin varlık seviyesine göre tevzii etmektedir. 1256-1261 (1840-1845) yılları arasında bu verginin tahsili Rûz-ı Hızır ve Rûz-ı Kasım⁶⁷⁰ olmak üzere iki taksitte yapılmıştır.⁶⁷¹ Üskübü’de halk vergi ödeme konusunda zaman zaman bazı sorunlar yaşamıştır. 1854 tarihli bir vesikada Bolu Sancağı’na bağlı Düzce, Üskübü ve Gümüşâbâd kazalarında yaşayan ahali tarafından Meclis-i Vâlâ’ya verilen bir dilekçede bu bölgelerde “kavâim-i nakdiye” (nakit kâime)⁶⁷² nin tedavülü men edildiği için vergü-i mahsûsanın ödenmesinde zorluk çekildiği ve halkın 20 kuruşluk kâimeyi 15-16 kuruşa bozdurmakta olduğundan mağdur olduğu ve verginin kâime olarak ödenmesine müsaade edilmedikçe halkın vergilerini ödemeye güç yetiremeyecekleri bu nedenle de vergilerini kâime olarak ödeyebilmeleri konusunda kendilerine izin verilmesini istemişlerdir. (4 R 1271/ 25 Aralık 1854).⁶⁷³

⁶⁷⁰ Rûz-ı Hızır (Hızır günleri) yaz mevsiminin başlangıcı sayılıp 6 Mayıs’tan 8 Kasım’a kadar süren 186 günlük bir dönemi içine alır. Rûz-ı Kasım (Kasım günleri) ise 9 Kasım-5 Mayıs tarihleri arasında geçen 179 günlük kış devresinin ifadesidir.

⁶⁷¹ Tevfik Güran, “ 19. Yüzyıl Ortasında Bir Kırsal Bölgede Ekonomik ve Sosyal Yapı : Filibe Sancağı’nın Koyuntepe Nahiyesine Bağlı Dokuz Köy Üzerinde Yapılmış Bir Karşılaştırma Çalışması”, *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı Üzerine Araştırmalar*, ss. 179- 228, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1998, s. 199.

⁶⁷² Kavâim-i nakdiye-i mûtebere adı verilen kâime kağıt para olarak bilinmekle beraber bir kağıt paradan ziyade hamiline ait bir hazine eshamı veya devletin iç borçlanma senedi olarak tanımlanabilir. Kâimelerin piyasaya arz tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber Haziran 1840 (R. 1256) olma ihtimali yüksektir. Kâimeler memleket içinde veya dışında nakit para gibi alışverişlerde kullanılabilir ve varislere intikâl edilebilir. Tedavül süresi 8 yıldır ve yıllık % 12,5 faizlidir. Başlangıçta faizsiz çıkarılması kararlaştırılan kâimelere sonradan % 12,5 faiz verileceği belirtilerek kâimeye halkın teveccühü artırılmaya çalışılmışsa da kâimelerin faizlerinin ödenmeyeceği konusunda çıkan dedikodular kâimenin bazen alışveriş vasıtası olarak kullanılmasına engel teşkil etmiştir. Hatta kağıt paraya güvenemeyen halk alışverişlerde kullanılacak para üzerinde pazarlık etmeye başlamış ve kağıt para almam, akçe isterim diyerek sorunlar çıkarmıştır. Taşrada alışverişlerin kâime üzerinden mi yoksa bir kısmı kâime bir kısmı madeni para olarak mı yapılacağı bilinemediği gibi bazı tüccarlar kâimeyi hiç kabul etmemiştir. Ali Akyıldız, *Para Pul Oldu Osmanlı’da Kağıt Para Maliye ve Toplum*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s. 23-28.

⁶⁷³ BOA, A. MKT. NZD, 147/124.

2. 1. Kent Merkezinde Vergü-y-i Mahsûsa Dağılımı

Üskübü kent merkezi vergü-y-i mahsûsa ortalaması hâne başına 187,11 kuruşa tekâbül etmektedir.

Vergü-y-i Mahsûsa ortalaması Tekke Mahallesi’nde 180 kuruşa, Terzialiler’de 192,8 kuruşa tekâbül etmektedir. Tekke Mahallesi demografik bakımdan diğer mahalleye göre düşük olmasına ve Tekke Mahallesi kentin en varlıklı ailelerini barındırmasına rağmen vergü-y-i mahsûsa ortalamasının düşük çıkması düşündürücüdür.

Osmanlı Devleti bölgede yaşayan düşük gelir profiline sahip kişileri vergiden muâf tutmuştur. Bu durum, Osmanlı’da sosyal güvenliğin, her ne kadar modern bir yapıda görünmese de, varlığını haber vermesi açısından gerçekten önemlidir.⁶⁷⁴ Bu çerçevede kent merkezinde vergü-y-i mahsûsa ödemeyen 18 hâne tespit edilmiştir. Bu hânelerin vergiden muâf tutulmasının nedeni olarak kişinin muhtar, imam ve talebe olması, kişinin muhtemelen bölgeye yeni taşınması nedeniyle hânesinin belli olmaması, fakir ve sakat olması gibi nedenler etkili olmuştur.

Tekke Mahallesi muhtarı ile Tekke ve Terzialiler’deki imamın görevleri gerekçe gösterilerek vergi tarh edilmediğinin belirtilmesi diğer bazı muhtar ve imamların vergi ödediği düşünülürse dikkat çekicidir. Acaba bu kişiler buldukları bölgede vergi tahsildarlarını kendi lehlerine olacak şekilde etkilemişmidir. Yoksa görev alanları özel bir takım nitelikler mi taşımaktadır.

Tablo 164: Kent Merkezinde Vergü-y-i Mahsûsa’nın Dağılımı (1844)

Yerleşim Birimleri	Hâne	Toplam	Hâne Başına Vergü-y-i Mahsûsa
Tekke Mahallesi	47	8465	180,11
Terzialiler Mahallesi	57	10994	192,88
Toplam	104	19459	187,11

⁶⁷⁴ Bu konuda ayrıntılı bilgi için; Nadir Özbek, *Cumhuriyet Türkiye’sinde Sosyal Güvenlik ve Politikalar*, Tarih Vakfı/Emeklilik Gözetim Merkezi, İstanbul, 2006. Osmanlı’dan miras alınan sosyal güvenlik ağını ve Cumhuriyet Türkiye’sinde yaşanan değişiklikleri tüm ayrıntılarıyla ele almaktadır.

Tablo 165: Kent Merkezinde Vergü-i Mahsûsa Ödemeyen Aileler (1844)

Mahalle	Aile Adı	Kişi Adı	Açıklama
Tekke Mahallesi	Ahmed Efendizâde	Hatib Hacı Mehmed Efendi bin Ahmed	Kasaba merkezinde bulunan Câmi Kebir' de imam ve hatib olduğundan vergi alınmıştır.
Tekke Mahallesi	Burak oğlu	İbiş bin Feyzullah ve oğlu Osman	Muhtar olduğundan vergi tarh edilmemiştir.
Tekke Mahallesi	Efendizâde	Ahmed bin Hacı Mehmed	Talebe
Tekke Mahallesi	Mehmed Tahir Efendi bin Halil	Mehmed Tahir Efendi bin Halil	
Tekke Mahallesi	Çıban oğlu	Mehmed bin Halil	İstanbul'da talebe-i ulum
Tekke Mahallesi	Emir İmam oğlu	Mustafa bin Mehmed	
Tekke Mahallesi	Akbaldır oğlu	Hacı Ahmed Efendi bin Halil	yok
Tekke Mahallesi	Emir İmam oğlu	Ömer bin Hüseyin	İskenderiye'de talebe
Tekke Mahallesi	Kurt oğlu	Mustafa bin Mustafa	hizmetkar
Terzialiler Mahallesi	Kara Ali oğlu	Mehmed bin Ali	hizmetkar
Tekke Mahallesi	Molla İsmail oğlu	Ahmed Efendi bin İsmail	Cam-i Kebirde vazda bulunduğu için vergi tarh edilmedi.
Terzialiler Mahallesi	Aşçı Mehmed Efendi bin Ahmed	Aşçı Mehmed Efendi bin Ahmed	ihtiyar ve amelmande
Terzialiler Mahallesi	Balili oğlu	Halil bin Ali	fakir
Terzialiler Mahallesi	Kahveci Deli Hüseyin bin Osman	Kahveci Deli Hüseyin bin Osman	Kahveci/ Hânesi olmadığı için vergi tarhı yapılmamıştır.
Terzialiler Mahallesi	Yılan oğlu	Taşköprülü Halil bin Mehmed	Berber/ Hânesi olmadığı için vergi tarhı yapılmamıştır.
Terzialiler Mahallesi	Koca İmam oğlu	Ali Efendi bin Ali	imam olduğundan vergi tarh edilmemiştir.
Terzialiler Mahallesi	Yamak oğlu	Ahmed bin Mehmed ve ammisi oğlu Hüseyin 12 yaşında	mevkud idüğü
Tekke Mahallesi	Kethüda oğlu	Bargirci Mehmed Ali	hizmetkar/fakirülhal

2. 2. Kırsal Alanda Vergü-yi Mahsûsa Dağılımı

Kırsal alanda 134 kişiye vergi tarhi yapılmamıştır. Vergi tarhi yapılmama nedeni olarak kişinin asker, yetim, fakir, muhtar, imam, hatip, mektep hocası, firârî, talebe ve hâne sahibinin çocuk olması gibi nedenler ileri sürülmüştür.

Üskübü kent merkezi vergü-yi mahsûsa ortalaması hâne başına 187,11 kuruşa tekâbül ederken, kırsal alanda 199,5 kuruşa tekâbül etmektedir. Kırsal alanda hâne başına vergü-yi mahsûsa ortalamasının yüksek olduğu yerler Fidânî, Yukarıkaraköy ve Arabacılar’dır. Görüldüğü gibi Fidânî ve Arabacılar bölgesi öşür ödemesinde olduğu gibi vergü-yi mahsûsa ödemesinde de yükseklerde seyretmiştir. Üskübü genelinde bölgede yaşayan Kıptî, elekçi ve kazancı olarak adlandırılan kişilerin ödediği vergiler diğer bölgelere göre daha düşük seyretmiştir.

Tablo 166: Kırsal Alanda Vergü-yi Mahsûsa’nın Dağılımı (1844)

Yerleşim Birimleri	Hâne	Toplam	Hâne Başına Vergü-yi Mahsûsa
Arabacılar Dîvânı	64	17437,5	272,46
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi	6	300	50
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi	6	284	47,333
Arabacılar Dîvânı Kıbtıyân	5	375,5	75,1
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	47	9937,5	211,44
Aşağıkaraköy Dîvânı	91	20501	225,29
Çilimli Dîvânı	86	19005	220,99
Çilimli Dîvânı / Kıbtıyân	6	369	61,5
Dîvân-ı Gideni	76	14024	184,53
Fidânî Dîvânı	56	16242	290,04
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	50	7690,5	153,81
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	39	5455	139,87
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	34	5784	170,12
Milân Dîvânı Orta Oymak Köyü	56	6520	116,43
Sarı Kasımlar Dîvânı	132	27291	206,75
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi	1	18	18
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtıyân Taifesi	11	637	57,909
Avlıyan Köyü	40	8341	208,53
Avlıyan Köyü Kıbtıyân	1	0	0
Vakıf Dîvânı Kıbtıyân-ı Müslimin	12	818	68,167
Vakıf Dîvânı Köyü	52	10724	206,23
Yukarıkaraköy Dîvânı	81	19150	236,42
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtıyân müslümanlar	6	250	41,667
Toplam	958	191154	199,53

3- Vergi Yükü İçinde Öşür ve Vergü-yi Mahsûsa'nın Birbirine Oranı

3. 1. Kent Merkezinde Öşür ve Vergü-yi Mahsûsa'nın Birbirine Oranı

Kent merkezi genelinde ortalama % 13 oranında öşür vergisi, % 87 oranında ise vergü-yi mahsûsa toplanmıştır. Öşürün en fazla toplandığı mahalle % 15,5'lik oranla Tekke Mahallesi'dir. Tekke Mahallesi'nde öşür oranı Terzialiler'e göre yüksek seyrederken, vergü-yi mahsûsa oranının düşük seyretmesi ilginçtir. Tekke Mahallesi'nde yaşayan Kaza müdürü'nün sahip olduğu araziler ve Tekke Mahallesi'ndeki servet miktarının Terzialiler'in neredeyse iki katı bir miktarda olması Tekke Mahallesi vergi oranlarına ihtiyatla bakmamıza neden olmaktadır.

Tablo 167: Kentsel Alanda Öşür ve Vergü-yi Mahsûsa'nın Karşılaştırılması (1844)

Yerleşim Birimleri	Vergü-yi Mahsûsa	Öşür Vergisi
Tekke Mahallesi	84,44%	15,56%
Terzialiler	89,07%	10,93%
Toplam	87,00%	13,00%

3. 2. Kırsal Alanda Öşür ve Vergü-yi Mahsûsa'nın Birbirine Oranı

Vergi yükü içerisinde kırsal alanda ortalama vergü-yi mahsûsa % 89,3 iken, öşür % 10,6 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran kent merkezi ile benzer bir durum sergilemektedir.

Bütün köylerde öşür oranı, vergü-yi mahsûsaya göre oldukça düşük seyretmiştir. Bunun nedeni vergü-yi mahsûsa hesap edilirken kişinin bütün mal varlığının dikkate alınmasıdır. Bölgede yaşayan halkın tarımsal işletmelere olan ilgisi de öşürün ödenme oranlarını etkilemiştir. Nitekim bölgedeki Kıptî, kazancı ve elekçi olarak adlandırılan gruplar vergü-yi mahsûsaya fazla öderken, tarımsal işletmelere olan ilgilerinin azlığı ödedikleri öşürün çok düşük oranlarda gerçekleşmesine neden olmuştur.

Öşür ve vergü-yi mahsûsa arasında kent merkezi ile kırsal alan arasında çok bariz fark bulunmamaktadır. Kentteki mesleki çeşitliliğin bu oranlardaki dengeyi değiştirmemesinin nedeni kırsal alandaki nüfus yoğunluğunun da bölgedeki üretim alanları ile ters orantılı olmasıdır. Silifke Kazası ile ilgili yapılan bir araştırmada toplam vergi gelirinin yaklaşık % 49'unun öşür, % 49'unun ise vergü-yi mahsûsa olarak gerçekleşmesi⁶⁷⁵ de bölgenin üretim dallarının niteliği ve miktarı çerçevesinde değerlendirilmelidir.

⁶⁷⁵ Ayhan Yalçın, Temettûât Defterlerine Göre 19. Yüzyıl Ortalarında Silifke Kazası'nın Sosyal ve Ekonomik Yapısı, *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma Ve Uygulama Merkezi Dergisi*, (15), ss. 13-87, 2004, s. 83-84.

Tablo 168: Kırsal Alanda Öşür ve Vergü-i Mahsûsa’nın Karşılaştırılması (1844)

Yerleşim Birimleri	Vergü-i Mahsûsa	Öşür Vergisi
Arabacılar Dîvânı	86,62%	13,38%
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi	100,00%	0,00%
Arabacılar Dîvânı Kazğancılar Taifesi	92,21%	7,79%
Arabacılar Dîvânı Kıbtıyân	96,16%	3,84%
Arabacılar Dîvânı Ahmedciler Köyü	87,46%	12,54%
Aşağıkaraköy Dîvânı	89,80%	10,20%
Çilimli Dîvânı	89,47%	10,53%
Çilimli Dîvânı / Kıbtıyân	93,65%	6,35%
Dîvân-ı Gideni	91,19%	8,81%
Fidâni Dîvânı	85,16%	14,84%
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	88,13%	11,87%
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	93,46%	6,54%
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	92,71%	7,29%
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	87,37%	12,63%
Sarı Kasımlar Dîvânı	90,62%	9,38%
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi	100,00%	0,00%
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtıyân Taifesi	99,14%	0,86%
Avlıyan Köyü	90,19%	9,81%
Avlıyan Köyü Kıbtıyân	0,00%	0,00%
Vakıf Dîvânı Kıbtıyân-ı Müslimin	99,09%	0,91%
Vakıf Dîvânı Köyü	82,86%	17,14%
Yukarıkaraköy Dîvânı	94,62%	5,38%
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtıyân müslümanlar	100,00%	0,00%
Toplam	89,34%	10,66%

4- Vergü-i Mahsûsanın Mirastan Tahsil Edilmesi

Osmanlı devleti vergi toplama olayına büyük önem vermiş ve vergi kaçırınları, kaçırmaya çalışanları sürekli engelleme yoluna gitmiştir. Bu çerçevede devlet ölen kişilerin miraslarını kayıt altına alırken müteveffânın devlete olan vergi borçlarını da tespit ederek bunları tahsil etme yoluna girmiştir.

Tablo 169: Mirasından Vergü-i Mahsûsa Tahsil Edilen Bazı Kişiler
(1307-1314/ 1889-1897)⁶⁷⁶

Köy	Vefat eden	Toplam/ kuruş	Vergi borcu/ kuruş
Aşağı Mîlân Dîvânı Aynalı Köyü	Tiryaki oğlu Hüseyn bin Hasan	3650	74 kuruş 20 pare
Aynalı Köyü	Nâzo bin Abdullah	2983	50
Mîlânbağı Mahallesi Kıptî	Fatma binti Abdullah	1225	31
Avlıyan Köyü	Laz Salih Ağa bin Abdullah	7148	126
Arabacılar Dîvânı Topçular Köyü	Yağlı oğlu Mehmed bin Abdullah	7121	43
Aşağıkaraköy Dîvânı Kapucular Köyü	Hacı İsa damadı Kara Mehmed bin Ali bin Abdullah	1830	65
Aşağıkaraköy Dîvânı Kapucular Köyü	İmam oğlu İsmail bin Mehmed SALi bin Abdullah	2860	55
Arabacılar Dîvânı Müminler Köyü	Veli Çavuş bin Tahir bin Abdullah	5222 kuruş 20 pare	70
Orta Mahalle	Laz oğlu İzzet Ağa bin Yusuf bin Abdullah	5197	30
Aşağıkaraköy Kahveyanı Köyü	Mehmed bin Ali Efendi bin Abdullah	2096 kuruş 20 pare	129
Arabacı Dîvânı Müminler Köyü	Serin oğlu Hacı Ahme bin Abdullah	1181 kuruş 30 pare	100
Tarla-i Aynalı Köyü	Hadice binti Osman bin Abdullah	792	36
Üskübü Nahiyesi (Mahalle yazılmamış)	Sarı Hüseyin oğlu Ma'takır bin Hasan	5673	73

⁶⁷⁶ DKS 1145, Nr. 293, 202, 211, 274, 346, 207 / DKS 1155, Nr. 77, 73, 72, 28, 88, 26. / DKS 1141, Nr. 341.

5- Yâve vergisi

Osmanlı Devleti’nde kaybolan hayvanlar devletin sosyal güvenlik ve mal güvenliği anlayışı çerçevesinde koruma altına alınmıştır.

Hayvan bulunduğu zaman kaza mal müdürlüğü tarafından hayvanın sahibi çıkıncaya kadar ona “va’zülyed” (gözkulak) olunmuştur.

1308 (1890-91)’li yıllarda dönemin Kaza Mal Müdürü Mehmed Nuri Efendi ibni Selim Ağa olup, Selim Ağa’nın Kaza Mal müdürlüğü döneminde gerçekleşen bazı olaylardan hareketle mal güvenliğinin nasıl sağlandığı konusunda şunları söyleyebiliriz:

Her dönemde ve her bölgede doğası gereği kaçan, kaybolan muhtelif hayvanlar bulunmaktadır. Osmanlı Devleti’nde bu tür hayvanlar tespit edildiği zaman, hayvanın sahibi çıkıncaya kadar hayvanın kaza mal müdürlüğü nezâretinde tutulmuş ve bu hayvanların sahibi çıkıncaya kadar beslenmesi de devlet tarafından yapılmıştır.

Kaybolan hayvan mal müdürlüğüne getirildiği zaman hayvan meclisi ser’iye (mahkemeye) sevk edilip ilkönce hayvanın nitelikleriyle ilgili bazı kayıtlar tutulmuştur. Bu kayıtlarda hayvanın bedeninde dikkat çekici olan renk, tüy vs. her şey tek tek kayıt altına alınmıştır. Mesela “siyah tonda, sağ boynuzu kırık, sol boynuzu aşağı eğri, sağ kulağı delik, kuyruğu bağlı”, “sarı tonda, sol boynuzu kırık, kuyruğu uzun, 9 yaşında” vs. şeklinde.⁶⁷⁷

Hayvan göz altında tutulurken sahibi ortaya çıktığında hayvan, sahibine de hemen teslim edilmemiştir. Çünkü hayvana birden fazla kişi sahip çıkabilmiştir. İşte böyle durumlarda mahkeme sahiplik iddiasını şahitlik müessesesi ile çözme yoluna gitmiştir. Bu tür olaylarda genelde 2 erkek şahit yeterli görülmüştür. Mesela Orta Mîlân Dîvânı’ndan Belğin oğlu Osman bin Süleyman 6 yaşındaki 1 res aygırını kaybedip de bulunduğunu öğrenince aygırın kendisine teslim edilmesini istemiş fakat aygıra Cedîdiye Mahallesi’nde oturan Molla Yusuf ibni Ahmed de sahip çıkmıştır. Bu durumda mahkeme olayı 2 erkek şahitle çözmüş ve aygırı daha önce 5 adet Osmanlı yüzlük altına satın aldığı iddia eden Yusuf’a verilmesini uygun görmüştür. (6 Zilhicce 1307/ 24 Temmuz 1890).⁶⁷⁸

Kaybolan hayvan sahibine teslim edildiği zaman hayvan sahibi devlete “yâve” adıyla bir de vergi ödemektedir. Vergi şartlara göre değişiklik göstermektedir. Ancak araştırma kapsamındaki sicillerde bu verginin miktarı ile ilgili herhangi bir veri tespit edilememiştir.

⁶⁷⁷ DKS 1145, Nr. 249, 328, 72, 124,135, 40, 251. / DKS 1155, Nr. 126.

⁶⁷⁸ DKS 1145, Nr. 182.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

IV. ÜSKÜBÜ'DE KÜLTÜR HAYATI

A) HALKIN GIYDİĞİ KIYAFETLER

a) Gömlek

Üskübü'de halkın teni üzerine giymeyi tercih ettiği en önemli kıyafetlerden birisi gömlektir. Bölgede giyilen gömleklerin renk, desen ve kumaş özelliğine ilişkin herhangi bir veri tespit edilememiştir. Ancak bir gömleğin fiyatı ortalama 6,6 kuruşa tekâbül etmektedir. (26 Şevvâl 1307 /15 C. Ula 1308).⁶⁷⁹

b) Entâri

Osmanlı Devleti'nde kadın, erkek ve çocuklar tarafından giyilen bir kıyafettir. Yapılan araştırmalara göre Osmanlı entârileri hafif ipekli ve sade kumaşlardan mamul, yumuşak ve konforlu giysilerdir. Bunların etek boyu ayak bileklerine kadar uzun olup kollu ve önden açık giysilerdir.⁶⁸⁰

Üskübü'ye ait belgelerde de tespit edilen entâriler genelde sade olarak tanımlanmıştır. Köhne olan entârilerin fiyatları 1 kuruşa kadar düşerken, sevâyî kumaştan mamul üç etek entâri 60 kuruşa kadar yükselmiştir. (15 C. Ula 1307/7 Ocak 1890).⁶⁸¹

c) Yelek

Hem kadın hem erkekler tarafından giyilen bir kıyafettir. Yeleğin hem iç çamaşırı üzerine hem de gömlek üzerine giyilen türleri bulunmaktadır. Üskübü'ye ait belgelerde yeleğin işlevsel özellikleri ile ilgili bilgiler tespit edilememiştir. Ancak 1 yeleğin fiyatı 1 kuruş ile 5 kuruş arasında değişmektedir. (1307-1318/ 1889-1901).⁶⁸²

⁶⁷⁹ DKS 1145, Nr.211.

⁶⁸⁰ Lale Görünür, Semra Ögel, "Osmanlı Kaftanları ile Entarilerinin Farkları ve Kullanışları", *İTÜ Dergisi/b Sosyal Bilimler*, C. 3, S. 1, ss. 59-68, Aralık 2006, s. 61.

⁶⁸¹ DKS 1145, Nr.211, 342 vs.

⁶⁸² DKS 1145, Nr.211, 246-245. / DKS 1161, Nr.168.

d) Aba

Bir tür ceket olup daha çok kış aylarında tercih edilen bir kıyafettir. Üskübü’de 1 adet abanın fiyatı 10 ile 30 kuruş arasında seyretmektedir. 1 top aba kumaşının piyasa fiyatı ise 25 kuruş olarak gerçekleşmiştir. (20 Ramazan 1307/ 10 Mayıs 1890).⁶⁸³

e) Cübbe ve Yağmurluk

Cübbe hem erkek hem de kadınlar tarafından bedene giyilen ve vücut hatlarını kapatan geniş bir elbisenin adıdır. Yağmurluk ise yağmurlu havalarda giyilen diz üstü veya diz altına kadar uzanabilen elbisenin adıdır. Üskübü’de 1 adet erkek cübbesi için 100 kuruş, 1 adet yağmurluk için ise 30 kuruş değer biçilmiştir. (15 C. Ula 1308/ 27 Aralık 1890).⁶⁸⁴

f) Palto

Erkekler tarafından bedene giyilen bir diğer üstlük çeşididir. Üskübü’de 1 adet kaşmir palto için 10 kuruş değer biçilmiştir. (7 Şevvâl 1318/ 28 Ocak 1901).⁶⁸⁵

g) Salta

Erkek ve kadınlar tarafından giyilen yakasız, kollu elbisenin adıdır. Genelde entârinin üzerine giyilmektedir. Üskübü’de 1 adet erkek saltası için 20 kuruş değer biçilmiştir.⁶⁸⁶

h) Şalvar

Kadın ve erkekler tarafından ortak olarak giyilen geniş bir pantolon türüdür. Üskübü’de 1 adet kadın şalvarı için 2 kuruş değer biçilmiştir. (26 Şevvâl 1307/ 15 Haziran 1890).⁶⁸⁷

ı) Çakşır

Erkeklerle özgü bir pantolon tipidir. Üskübü’de 1 adet çakşır için 10 kuruş değer biçilmiştir. (20 Ramazan 1307/ 10 Mayıs 1890).⁶⁸⁸

⁶⁸³ DKS 1145, Nr. 142.

⁶⁸⁴ DKS 1145, Nr. 342.

⁶⁸⁵ DKS 1161, Nr. 168.

⁶⁸⁶ DKS 1145, Nr. 168.

⁶⁸⁷ DKS 1145, Nr. 211.

⁶⁸⁸ DKS 1145, Nr. 142.

i) Potur

Üskübü’de giyilen bir diğer pantolon çeşidi poturdur. Bölge tarihinde potur için “fotur” ifadesi kullanılmıştır. Vesikalarda potura, şalvar ve çakşıra göre daha fazla rastlanması Üskübü’lü gençler arasında poturun daha yaygın giyildiği kanaatini oluşturmaktadır. Sıradan bir poturun fiyatı 10 kuruş ile 30 kuruş arasında değişirken, çuka denen kalın kumaştan yapılmış kışlık bir poturun fiyatı 60 ve 100 kuruş olarak seyretmiştir. (1307-1314/1889- 1897).⁶⁸⁹

j) Şal ve Kuşak

Şal, elbiselik, omuz ve boyun için atkılık, kuşaklık ve sarıklık olarak kullanılan kıymetli bir yünlü kumaşın addır. En güzelleri İran ve Hindistan’da dokunmaktadır. Hem kadın hem erkekler tarafından kullanılmıştır. 18. yüzyılın sonları ile 19. yüzyılın başında, İstanbul’da bele ve başa birer şal sarmak moda olmuştur. Trablus şalları da Anadolu’da kuşaklık olarak pek makbuldür.⁶⁹⁰

Şal ve kuşak Üskübü’de de erkek ve kadınların tercih ettikleri önemli aksesuarlardandır. Nitekim Üskübü’de 1 kuruştan 50 kuruşa kadar muhtelif kuşak çeşitleri kullanılmıştır. Sıradan bir kuşak 1 ile 6 kuruş arasında seyrederken aba kumaşından yapılmış, kalın sağlam bir kuşak 20 kuruş, Trablus olarak tanımlanan kuşaklar ise 30 ve 50 kuruş olarak rayiç bulmuştur. (1307-1308/1889-1891).

⁶⁹¹ Bölgede şal olarak tanımlanan kuşaklar ise 10 ile 30 kuruş arasında alıcı bulmuştur. 1 adet Acem şalı için minimum 15 kuruş, maksimum 30 kuruş fiyat belirlenmiştir.⁶⁹²

Görüldüğü gibi Koçu’nun tespit ettiği üzere Anadolu’da favori olan Trablus şalları Üskübü’de genelde Trablus kuşağı olarak şöhret bulmuş, şal olarak ise Acem şalları favori olmuştur.

k) Fes

Osmanlı toplumunda hem kadın hem de erkekler tarafından giyilen başlıklardan birisidir. Kadınlara ait fesler altın, gümüş vs. tellerle süslenmişse de erkek fesleri kadın feslerine göre daha sadedir. Üskübü’de 1 adet erkek fesi için ortalama 3 kuruş değer biçilmiştir. (20 Ramazan 1307/ 10 Mayıs 1890).⁶⁹³

⁶⁸⁹ DKS 1145, Nr. 142, 159, 211, 342. / DKS 1155, Nr. 27.

⁶⁹⁰ Reşat Ekrem Koçu, *Türk Giyim Kuşam Sözlüğü*, Ankara, 1969, s. 214.

⁶⁹¹ DKS 1145, Nr. 142, 159, 211, 342.

⁶⁹² DKS 1145, Nr. 342, 245-246, 346.

⁶⁹³ DKS 1145, Nr. 142.

l) Sarık

Başa giyilen başlık üzerine sarılan muhtelif renklerde olabilen bir başlık türüdür. Erkek sarıkları siyah, beyaz veya yeşil renklerde olabilmektedir. Bunda kişinin mensup bulunduğu tarikat vs. sosyal çevreler etkili olmuştur. Üskübü’de 1 adet müstamel (kullanılmış) sarık için 5 kuruş fiyat belirlenmiştir. (7 Safer 1308/ 22 Eylül 1890).⁶⁹⁴

m) Yazma ve Örtme

Üskübü’de kadınlar tarafından kullanılan bir başörtüsü çeşididir. 1 adet yazma için ortalama 14,4 kuruş, 1 adet örtme için ise 4 kuruş fiyat biçilmiştir. (13 C. Ula 1308/ 25 Aralık 1890).⁶⁹⁵

n) Kundura

Hem erkek hem de kadınlar tarafından giyilen bir ayakkabı türüdür. Adları aynı olmakla beraber doğası gereği kadın kunduraları erkek kunduralarına göre daha estetik olmalıdır. Üskübü’de 1 çift erkek kundurası için 20 kuruş değer biçilmiştir. (24 Zilkâde 1314/26 Nisan 1897).⁶⁹⁶

⁶⁹⁴ DKS 1145, Nr. 25-246.

⁶⁹⁵ DKS 1145, Nr. 346.

⁶⁹⁶ DKS 1155, Nr. 27.

Resim 33: Üskübü’de Giyilen Tarihi Kıyafetler⁶⁹⁷

Resim 34: Üskübü’de Giyilen Sim Sırma İşlemeli Bindallı Elbise ve Uçkur Çeşitleri⁶⁹⁸

⁶⁹⁷ Fotoğraftaki kıyafetler Konuralp Müzesi’nde mevcuttur. Fotoğraflar Hatice Dağdelen Arşivi’nden alınmıştır.

⁶⁹⁸ Fotoğraftaki kıyafetler Konuralp Müzesi’nde mevcuttur..

o) Üskübü’de Kullanılan Kumaş Çeşitleri

Üskübü’de sıradan bir bezin topu 2 kuruş ile 20 kuruş arasında, keten bezinin topu 5 kuruş ile 15 kuruş arasında, alaca kumaşın topu 10 kuruş ve basma kumaşın endâzesi 1,75 kuruş ile 2 kuruş arasında seyretmektedir.⁶⁹⁹

Bu kumaşlar el tezgahları, bez tarağı veya makinelerde işlenmekte ve tamir edilmektedir. Kayıtlardan Üskübü’de 19. yüzyıl sonlarında dikiş makinesi kullanıldığı da anlaşılmaktadır. Dikiş makinesinin sahibi kent merkezinde oturan Mahmud Ağa bin İbrahim adlı kişidir. 1 adet dikiş makinesi için 200 kuruş değer biçilmiştir. (7 Şevvâl 1318).⁷⁰⁰ Dikiş makinesinin vazgeçilmez parçası olan dikiş iğnesinin 2 destesi için 15 kuruş, 5 deste tavil (uzun) iğne için ise 7 kuruş 20 pare değer biçilmiştir.⁷⁰¹ Belgelerde 2 adet bez tarağı da tespit edilmiştir. Her bir bez tarağı için ise piyasada 5 kuruş fiyat belirlenmiştir.⁷⁰²

Tablo 170: Üskübü’de Kullanılan Kumaş Çeşitleri ve Fiyatları

Kumaş Çeşitleri	Fiyatları	Tarih
10 Top Bez	200	7 R. Ula 1308
12 Top Bez	240	17 Şevvâl 1307
6 Top Bez	120	13 C. Ula 1308
2 Top Beyaz Keten	10	7 Şevvâl 1318
2 Top Keten Bezi	30	15 R. Ahir 1314
2 Top Bez	40	20 Muharem 1308
4 Endaze ⁷⁰³ Basma	7	13 C. Ula 1308
1 Alaca Top	10	13 C. Ula 1308
5 Endaze Basma	10	13 C. Ula 1308

⁶⁹⁹ DKS 1145, Nr. 293, 159, 346, 226. / DKS 1155, Nr. 26. / DKS 1161, Nr. 168.

⁷⁰⁰ DKS 1161, Nr. 168.

⁷⁰¹ DKS 1161, Nr. 26.

⁷⁰² DKS 1145, Nr. 142.

⁷⁰³ İran orijinli olan bir uzunluk ölçüsüdür. 1 endaze 65 santimetreye karşılık gelmektedir.

B) AKSESUARLAR

a) Saat

Batı orijinli önemli bir aksesuar olan saat 7 adet tespit edilmiştir. Saat sahiplerinin biri hariç diğerlerinin kırdı yaşaması Batı orijinli bu aksesuarın kıra kadar sirayet ettiğini göstermesi açısından önemlidir. Saat sahiplerinin ekonomik bakımdan varlık seviyesi yüksek kişiler olması bu aksesuarın dönemin zengin erkeklerine özgü bir aksesuar olduğunu düşündürmektedir.⁷⁰⁴

Tablo 171: Üskübü' de Saat Sahibi Aileler

Yerleşim Yeri	Saatın Sahibi	Saatın adedi ve niteliği	Fiyatı/ kuruş	Saat Sahibinin Servet Durumu/ Kuruş
Yukarıkaraköy	Hacı Ömer Ağa bin Hacı Mustafa bin Abdullah	1 hurda	50	11097
Adaköy	Solak oğlu Mustafa Ağa bin Abdullah	1	60	9696,25
Orta Mahalle	Mahmud Ağa bin İbrahim	1 gümüş köstekli	40	2354
Aşağıkaraköy Dîvânı Hacıkadırlar Köyü	Hacı ali Osman Ağa bin Nureddin bin Abdullah	1	60	10127
Yukarıkaraköy	Yabancıoğlu Ali bin Mehmed	1+1	30+80	2872 kuruş 30 pare
Fidânî Dîvânı Kürtler Köyü	Hasan Ağa bin Ahmed bin Abdullah	1		7401

b) Kaytan ve Halhal

Üskübü' de sınırlı sayıda -muhtemelen tek sayıda- bakkal olduğu düşünülürse ve Üskübülü bakkal Yabancıoğlu Ali bin Mehmed'in dükkanında 412 destelik halhal ve 7 destelik kaytanın piyasaya arz edilmek üzere bulunmasından hareket ederek, Üskübülü kadınların halhal ve kaytan kullanımına tevaccüh gösterdikleri varsayımını çıkarabiliriz. Bu çıkarımdan hareketle Üskübü' de kadınların saçlarını yaldızlı ve siyah kaytanlar ile tezyin ettikleri, ayak bileklerine de halhal taktıkları düşünülmektedir. (5 Şevvâl 1317/ 6 Şubat 1900).⁷⁰⁵ Anadolu'da kadınların kaytan ve halhal kullanma modasını sergiledikleri bir diğer yerleşim yeri ise Gaziantep'tir. Yapılan araştırmada 18. yüzyılın ikinci yarısında Gaziantepli kadınların da kaytan ve halhal kullanma alışkanlığına sahip oldukları tespit edilmiştir.⁷⁰⁶

Üskübü bakkalında çocuklar için de muhtelif boncuklar satılmaktadır. Çocuklar bu boncuklarla anne babaları tarafından muhtemelen hem muhtelif şekillerde süslenmekte hem de oynuyor olmalıdırlar.

⁷⁰⁴ DKS 1155, Nr. 26, 27, 156./ DKS 1145, Nr. 159, 45-46./ DKS 1161, Nr. 168.

⁷⁰⁵ DKS 1161, Nr. 26.

⁷⁰⁶ Zeynel Özlü, *18. Yüzyılın İkinci Yarısında Gaziantep*, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Gaziantep, 2004, s. 117-118, 215-216.

Tablo 172: Üskübü’de Kullanılan Bazı Aksesuarların Fiyatları

Aksesuarın Çeşidi	Aded	Fiyat/ kuruş
Halhal	412 Deste	9
Yaldızlı Kaytan	5 Aded	1320
Siyah Kaytan	2 Deste	12 Kuruş 20 Pare
Boncuk (Çocuklar İçin)	2 Deste	10
Boncuk(Çocuklar İçin)		15

c) Tütün Malzemeleri ve Tesbihler

Üskübü’de birçok ailenin tütün işletmeciliğine soyunmuş olması bölgede tütün ile ilgili bir takım aksesuarların da üretilmesine ve satılmasına neden olmuştur. Üskübülü erkekler –az da olsa belki hanımlar- sigara içerken yanlarında tütün taşımak için özel tütün tabakası veya tütün çantası taşıyor olmalıdır. Tabakaların içerisinde herkes gelir seviyesine ve ağzının tadına göre yağlı sigara kağıdı, çepesi sigara kağıdı, âkiye sigara kağıdı veya şimendifer sigara kağıdı kullanmaktadır. Yabancıoğlu Ali Efendi’nin dükkanında piyasaya arz edilen malzemelerden anlaşıldığına göre Üskübülü beyefendilerin en azından bir kısmı bir yandan tütün sarıp sigara içerken aksesuar olarak da ellerinde sarı, siyah ve kırmızı tesbihler kullanmışlardır. (5 Şevvâl 1317/6 Şubat 1900).⁷⁰⁷

Tablo 173: Üskübü’de Kullanılan Tütün Malzemeleri, Tesbihler ve Fiyatları

Tütün Malzemeleri	Miktar	Fiyat
Tütün Tabaka	6,5 Deste	62
Çepesi Sigara Kağıdı	227 Deste	14
Sigara Âkiye Kağıdı	3 Deste	13
Yağlı Sigara Kağıdı	6 Deste	42
Şimendifer Sigara Kağıdı Paket	2 Deste	24
Sigara Tablası	2,5 Düzine	6 Kuruş 10 Pare
Tütün Çantası	1 Deste	20
Sandıklı Kibrit	Kutu	5
Büyük Kibrit	32 Deste	32
Ufak Kibrit	16 Deste	16
Kav	8 Deste	8
Tesbih (Sarı, Siyah, Kırmızı)	4 Deste	40

⁷⁰⁷ DKS 1161, Nr. 26.

C) KONUTLAR VE KONUTLARDA MEKAN DÜZENLEMESİ

a) Üskübü'de Konut Çeşitleri

1. Üskübü'de Kent Merkezi ve Kırdan Bulunan Muhtelif Konutlar

Üskübü'de insanlar varlık seviyesine göre tahtânî veya fevkânî (tek katlı veya çok katlı) konutlarda oturmaktadır. Tespit ettiğimiz evlerden edindiğimiz verilere göre özellikle varlıklı insanlar, konutlarının yanında sap veya kiremid ile örtülü samanhâne (samanlık) ve dam gibi organizasyonlar ve bir bostan arazisi kurmuşlardır.

Üskübü merkezdeki en lüks ve geniş konutlardan birisi Hanım binti Hacı Ali'ye ait konuttur. Konut tanımlanırken bir tarafında Hacı Ahmed hânesinin, bir tarafında Hakkı Efendi'ye ait tütün bahçesinin, bir tarafında Câmi-i Şerif bir tarafında ise boş tarla bulunduğu belirtilmiştir. Hanım'ın evi altlı üstlü 8 oda (fevkânî 4 oda ve tahtânî 4 oda) ve bitişiğinde 1 göz anbarın bulunduğu lüks bir evdir.⁷⁰⁸

Tablo 174: 19. Yüzyıl Sonlarında Üskübü'de Konut Çeşitleri ve Fiyatları

Yerleşim Yeri	menzil	Fiyatı	Samanhâne	Fiyat	Dam	Fiyat
Yukarıkaraköy	1 bab mülk menzil	1000	1 damla beraber	250		
Aşağı Mîlân Dîvânı Aynalı Köyü	1 bab fevkânî 3 odalı mülk menzil	1000				
Yukarıkaraköy	1 bab fevkânî 2 odalı mea menzil mea arsa ve, altında dam ve 1 anbar + 2 göz hâne (1/3 hisse)	2000+532	1 samanlık ve 2 göz damdan 1/3 hisse	867	4 göz anbar (1/3 hisse)	200
Orta Mîlân Dîvânı Gideni Köyü	1 bab mülk menzil	400	samanhâne (1/2 hisse) ve harman arsası	100	1 hayvan ahuru	20
Aynalı Köyü	1 bab 2 gözlü mülk menzil	1000				
Mîlânbağı Mahallesi Kıptî	1 bab mülk menzil (harab durumda)	100				
Aşağı Mîlân Dîvânı Gideni Köyü	1 bab 3 odalı mülk menzil	950			1 anbar	50
Orta Mîlân Dîvânı Şeran Köyü	1 bab mülk menzil (3/7 hisse)+ bitişiğinde bostan arsası (3/7 hisse)	400+100	1 samanhâne mea harman arsası (3/7 hisse)	50	1 anbar (1/6 hisse)	100

⁷⁰⁸ DKS 1155, Nr. 79.

Milân Deresi Asaklar Dîvânı Bâişlar (Yâişlar Köyü)	1 bab mülk mezil + hâne bitişiğinde bostan arsa	200+30	1 samanhâne mea harman arsası (hisse)	60		
Asaklar Dîvânı Mehmed Köyü	1 bab 3 odalı mülk menzil mea müştemilatı + hâne bitişiğinde bostanlık	1000+50	1 samanhâne mea harman arsa	50		
Adaköy	1 bab fevkânî ve tahtânî 3 odalı menzil mea müştemilat dam, anbar	1000	1 samanhâne (1/3 hisse+ 1 dam	300		
Arabacı Dîvânı Nefsi Arabacı Köyü	1 bab 2 odalı menzil + harman arsa	1500+100				
Çilmi Köyü	1 bab 2 odalı mülk menzil	2500	Sab örtülü dam ve samanhâne	100	1 dönüm harman arsası	80
Aşağıkaraköy Dîvânı Kapucular Köyü	1 bab menzil	800	Samanhâne (2/3 hisse)	200	1 anbar	50
Müminler Köyü	1 bab 3 odalı tahtânî menzil ve 2 dam+ harman arsa	1500+200	1 bab samanahâne mea dam	150	1 anbar	100
Orta Mahalle	1 bab mülk menzil	2500				
Orta Mahalle	1 bab 4 odalı mülk menzil, ayrıca doğu tarafında 2 odası var	500	1 bab samanhâne (1/2 hisse)	150		
Arabacı Köyü	1 bab mülk menzil+ 2 dam+ 1 anbar	1500	1 bab dam ve samanhâne	500		
Aşağıkaraköy Dîvânı Hacıkadirler Köyü	1 bab fevkânî ve tahtânî 4 odalı mülk menzil (1/4 hisse)	625	1 bab dam ve samanhâne	800		
Yukarıkaraköy	1 bab fevkânî ve tahtânî 1 odalı müstamel mülk menzil	400	2 gözlü 1 bab samanhâne	500		
Arabacılar Dîvânı Müminler Köyü	1 bab 3 odalı ve üstünde 2 dam müştemil mülk menzil (1/2 hisse)	1500	1 bab (1/2 h	120		
Arabacı Köyü	1 bab fevkânî ve tahtânî 4 odalı mülk menzil Mea arsa	300	Kiremid örtülü 2 gözlü dam ve 1 bab samanhâne	500		
Fidânî Dîvânı Canikli Köyü	1 bab 2 odalı mülk Menzil mea 1 odalı dam mea arasa (1/3 hisse)	800	1 samanlık 1 dam	150	4 gözlü 1 bab anbar	100
Aşağıkaraköy Kahveyanı Köyü	1 bab 1 odalı mülk menzil mea anbar	600	1 bab dam mea samanhâne (1/2 hisse)	300		
Orta Mahalle	1 bab fevkânî ve tahtânî odalı mülk menzil, samanhâne, dam ve bahçe	3000				
Aşağıkaraköy Kahveyanı Köyü	1 bab 2 odalı mülk menzil (2/5 hisse)	300	Dam ve samanhâne (1/2 hisse)	300		
Arabacı Dîvânı Müminler Köyü	2 oda ve altında 2 göz dam olan 1 bab mülk menzil	2000	1 göz samanhâne, 1 göz dam+ harman arsası	80+100		

Tarla-i Aynalı Köyü	1 bab 2 oda ve tahtânî bir dam mea müstemilat mülk menzil (1/16 hisse)	35				
Asaklar Dîvânı Çermik Köyü	1 bab mülk menzil	500	samanhâne mea harman arsası	200		
Fidânî Dîvânı Kürtler Köyü	1 bab mülk menzil (3/5 hisse)	687	1 (3/5 hisse)	475		
Arabacı Dîvânı Nefs-i Arabacı Köyü	1 bab 2 odalı mülk menzil	1500	sap örtülü dam ve Samanhâne + 1 dönüm harman arsası	100+100		
Arabacı Dîvânı Nefs-i Arabacı Köyü	1 bab 2 odalı mülk menzil (1/2 hisse)	500				
Üskübü Nahiyesi'nde Mahmud bin Hüseyin'e ait	1 bab 2 odalı mülk menzil	1000	sap örtülü dam ve samanhâne+ 1 dönüm harman arsası	100+50		
Fidânî Dîvânı Kürtler Köyü	1 bab mülk menzil (1/2 hisse)	1000	samanlık ve 1/2 hisse dam	250	1 dam (1/2 hisse)	400
Aynalı Köyü	1 bab mülk menzil mea arsa	100				
Aşağı Mîlân Dîvânı Gideni Köyü	1 bab 3 odalı mülk menzil	950			1 anbar	50
Tekke Mahallesi	1 bab fevkânî 4 odalı menzil ve samnahânenin 2/5 hissesi	1320				
Üskübü Nahiyesi (Mahalle yazılmamış)	1 bab fevkânî ve tahtânî 2 odalı mülk menzil	1500	1 göz samanhâne	500	1 göz dam	500
Aşağıkaraköy Dîvânı Kapucular Köyü	1 bab 2 odalı mülk menzil mea dam	600				
Yukarıkaraköy Yeniköy ⁷⁰⁹	1 bab fevkânî 1 odayı müstemil mülk menzil	1000				
Yukarıkaraköy ⁷¹⁰	1 bab fevkânî 3 oda, 1 dam ve 1 samanhâne	Belli değil				

⁷⁰⁹ DKS 1161, Nr. 118.⁷¹⁰ DKS 1155, Nr. 12.

Resim 35: Üskübü’de Fevkânî (İki katlı) Tarihi Konut Çeşitleri 1 ⁷¹¹

Resim 36: Üskübü’de Fevkânî Tarihi Konut Çeşitleri 2

⁷¹¹ Coşkun Ünal, *Konuralp (Bolu)Fotoğraf Albümü*, s. 10.

Resim 37: Üskübü’de Fevkânî (İki katlı) Tarihi Konut Çeşitleri 3

2. Topçuoğlu Konağı

E. Bore, G. Perrot, X. H. de Hell ve W.van Deist gibi batılı seyyahların gördükleri ve inceleme fırsatı buldukları Üskübü yapılarından en önemlilerinden birisi Topçuoğlu Konağı’dır. Konak kasabanın en üst kısmında, Kırk Basamaklar denilen Amfiteatr’ın arkasında, Akçakoca taraflarına ve Çele Dağı’nın manzarasına hakim bir noktada bulunmaktadır. Araştırmacılar bu tepeye Akropolis adını vermişlerdir. Akropolis eski Grek kentlerinde, en yüksek yerde bulunan yönetim ve din ile ilgili başlıca yapıların bulunduğu savunmaya yönelik bir yer ve iç kale olarak tanımlanmaktadır. Konağın bir dîvanhânesi bulunmaktadır. Duvarları süslenmiş pencereleri renkli camlarla donatılmıştır. Pencereler ışık yönlendirmeleri ile evde renkli, hoş bir ortam oluşturmuştur. Odaların açıldığı geniş sofada daha çok erkek misafirler ağırlanmıştır.⁷¹²

⁷¹² G. Perrot, *Souvenirs d’un Voyage An Asie Mineure*, Paris, 1864, s. 241-252’den naklen Enver Konukçu, *Üskübü Kazası Ayanı Topçuoğlu Mehmed Ağa (Ö. 6 Ocak 1821)*, s. 107.

b) Konutlarda Mekan Düzenlemesi

1- Oda Mefrûşâtı

1.1. Mak’ad

Konut mefrûşâtının gözde parçalarından birisi olan mak’ad adından anlaşılacağı üzere, üzerine oturan kanepeler, koltuk gibi oturaklar için kullanılmış bir ifadedir. Üskübü’de 1 adet mak’ad için 25 kuruş değer biçilmiştir.⁷¹³

Mak’adlar muhtemelen her konutta bulunmamaktadır. Aileler varlık seviyelerine göre muhtelif mak’adlar kullanmış olmalıdır. Bugün olduğu gibi mak’adlar da muhtelif şekillerde saçaklarla dizayn edilmiştir. Mak’adların daha uzun süre dayanması için bazı aileler mak’ad üzerine döşeme örtüsü de kullanmıştır.⁷¹⁴

1.2. Perde

Konutların iç mefrûşâtında önemli bir yeri olan perdeler kapı ve pencere perdeleri olmak üzere iki çeşittir. Perdeler konutun estetik bir görünüm kazanması yanında, kışın evin sıcak tutulmasında da önemli bir işlev üstlenmiştir. Bugün bazı eski câmilerde kullanılan kapı perdeleri göz önünde tutulursa perdelerin ne kadar önemli olduğu tahmin edilebilecektir.

Belgelerde ne tür perde olduğu belirtilmemekle beraber 6 adet perde için 24 kuruş değer biçilmiştir.⁷¹⁵

1.3. Minder

Üskübü’de minder çeşidi olarak çöp, yün, katık, çaput ve döşeme olarak nitelendirilen minderler kullanılmıştır. İçi (saman veya ot) ile doldurulmuş çöp minderlerin fiyatları 2 kuruş ile 5 kuruş arasında değişmektedir. İçi yün doldurulmuş bir minder fiyatı ise 25 kuruş ile 44 kuruş arasında değişmektedir. Sıradan bir minder fiyatı ise 5-10 kuruş civarında seyretmiştir.⁷¹⁶

Üskübü’de bazı konutlarda tespit edilen köhne kuzu derilerinin de minder işlevli olarak kullanıldığını düşünmekteyiz. 1 kucak köhne kuzu derisi için 20 kuruş değer biçilmiştir.⁷¹⁷

⁷¹³ DKS 1145, Nr. 245-246.

⁷¹⁴ DKS 1161, Nr. 168.

⁷¹⁵ DKS 1145, Nr. 245-246.

⁷¹⁶ DKS 1141, Nr. 422, 423, 341./ DKS 1145, Nr. 202, 211, 275, 274, 45-46./ DKS 1161, Nr. 168, 26.

⁷¹⁷ DKS 1145, Nr. 245-246.

1. 4. Şilte

Şilte yemeklerde üstüne oturmak veya yaslanmak gibi muhtelif amaçlarla kullanılmaktadır. Üskübü’de 1 adet çöp (muhtemelen saman çöpü) ile doldurulmuş şilte için 5 kuruş değer biçilmiştir.⁷¹⁸

1.5. Kilim ve Hasır

Üskübü’de sergi olarak kullanılan en önemli malzemelerden birisi kilimdir. 1 adet orta boy kilim için 30 kuruş, 1 adet büyük boy kilim için 120 kuruş civarında fiyat belirlenmiştir. Köhne olarak tanımlanan eski bir kilimin fiyatı ise 10 ile 20 kuruş arasında değişmektedir. 1 adet hasır için ise 2 kuruş civarında fiyat belirlenmiştir.⁷¹⁹

1. 6. Seccade

Seccadeler hem sergi hem duvarlarda tablo hem de namaz işlevi için kullanılmaktadır. Üzerinde Allah’a ibadet edilmesi bu serginin muhtelif renk, desen ve modellerde yapılmasına neden olmuştur. Üskübü’de kullanılan seccadelerin renk, desen ve model özelliklerine ilişkin herhangi bir bulgu tespit edilememiştir. Ancak seccade fiyatlarının minimum 10 kuruş ve maksimum 60 kuruşa kadar yükselmesi Üskübü’de renk, desen ve kumaş özellikleri bakımından son derece nitelikli seccadeler kullanıldığını düşündürmektedir.⁷²⁰

1.7. Sandık

Elbiselerin saklanması için kullanılan en önemli malzemelerden birisi elbise dolabıdır. Fakat belgelerde elbise dolabı yerine sandık türlerine rastlanması insanların elbiselerini sandıklarda sakladıklarını akla getirmektedir. Sandıkların pûşî, tahta, büyük ve küçük sandık türlerine rastlanmıştır. Sandık fiyatları 5 kuruş ile 20 kuruş arasında değişmektedir. 1 adet pûşî sandık için 15 kuruş, tahta sandık için 2 kuruş değer biçilmiştir. Kullanılmış iyi bir sandığın fiyatı ise 15 kuruşa kadar yükselmiştir.⁷²¹

⁷¹⁸ DKS 1141, Nr. 44.

⁷¹⁹ DKS 1141, Nr. 341, 44, 157./DKS 1145, Nr. 159, 211, 346, 245-246, 207, 45-46. /DKS 1161, Nr. 168, 26./ DKS 1155, Nr. 193, 28.

⁷²⁰ DKS 1141, Nr.157, 419./ DKS 1145, Nr.159, 211, 274. / DKS 1161, Nr. 26.

⁷²¹ DKS 1145, Nr. 159, 202, 342, 245-246./ DKS 1141, Nr. 67./ DKS 1161, Nr. 168, 26. / DKS 1155, Nr. 72.

1. 8. Ayna

Ayna hem kadın hem de erkekler tarafından kullanıldığını düşündüğümüz Batı orijinli süs eşyalarındandır. Üskübü’de 1 adet ayna için 10 kuruş değer biçilmiştir. (5 Şevvâl 1317/6 Şubat 1900).⁷²²

1. 9. Mushaf-ı Şerif

Osmanlı toplumunda konutların vazgeçilmez manevi süsü belgelerde Mushaf-ı şerif (Şerefli Kitab) olarak adlandırılan Kur’an’dır. Tespit edilen bazı belgelerde Kur’an’ın basma bezle kaplandığı ve kapağının daha dayanıklı hale getirildiği görülmüştür. Belgelerde özellikle de tereke kayıtlarında Kur’an’a az rastlanması Kur’an’a parasal anlamda değer biçmeye toplum olarak sıcak bakmayışımızdan kaynaklanmaktadır. Hatta Anadolu’da Kur’an’ın üzerine fiyat yazılırken fiyat yerine “hediyesi” ifadesinin kullanılması Kur’an’a gösterilen saygıdan kaynaklanmaktadır. Bununla beraber Mushaf-ı şerifin parasal değeri zaman zaman belgelere yansımıştır. Buna göre Üskübü’de 1 adet Mushaf için 10 ve 15 kuruş değer biçilmiştir.⁷²³

Resim 38: Üskübü’de Konutlarda Mekan Düzenlemesi.⁷²⁴

⁷²² DKS 1161, Nr. 168, 26.

⁷²³ DKS 1145, Nr. 245-246, 274./ DKS 1161, Nr.168.

⁷²⁴ Fotoğraftaki malzemeler Konuralp Müzesi’nde mevcuttur. Fotoğraflar Hatice Dağdelen Arşivi’nden alınmıştır.

2- Konutların Aydınlatılması ve Isıtılması

Konutların aydınlatılmasında vazgeçilmez araç mum, şamdan ve lanbalardır. 1 adet lanba için 2 kuruş, 1 adet şamdan için 1 kuruş, 1 adet büyük lanba için ise 5 kuruş değer biçilmiştir.⁷²⁵

Aydınlatma teknolojisi çok gelişmediği için sofralara özgü sofr mumları kullanılmıştır. Sofra mumunun 3,5 destesi için 70 kuruş değer biçilmiştir.⁷²⁶

Aydınlatma için kullanılan bir diğer alet fenerdir. Fenerlerin bazıları bakır kaplıdır. 1 adet bakır fener için 5 kuruş değer biçilmiştir.⁷²⁷

Konutların ısıtılmasında kullanılan en önemli ve geleneksel araç ise mangaldır. Mangalın içine konan közle yapılan tandırlar daha düne kadar Anadolu'nun ücra kesimlerinde kullanılmakta idi. Üskübü'de 1 adet mangal için 20 kuruş değer biçilmiştir.⁷²⁸

Resim 39: Üskübü'de Kullanılan Aydınlatma Malzemeleri⁷²⁹

⁷²⁵ DKS 1145, Nr. 202. / DKS 1161, Nr. 26.

⁷²⁶ DKS 1161, Nr. 26.

⁷²⁷ DKS 1145, Nr. 159, 45-46.

⁷²⁸ DKS 1141, Nr. 67.

⁷²⁹ Fotoğraftaki malzemeler Konuralp Müzesi'nde mevcuttur. Fotoğraflar Hatice Dağdelen Arşivi'nden alınmıştır..

c) Mutfak Takımları

1- Kahve ve Çay Takımları

Osmanlı toplumunda kahve alışkanlığı çok eski tarihlere kadar gitmesine rağmen çay son dönemlerde Türk toplumuna yavaş yavaş girmeye başlamış bugün de önemli ölçüde kahvenin yerini almış bir içecektir. Nitekim belgelerde kahve ile ilgili malzemeler daha yaygın olmasına rağmen, çayla ilgili malzemelerin birçok kişinin evinde bulunmaması bu yargımızı destekler niteliktedir.

Üskübü’ye ait vesikalarda 1 adet kahve takımı için 5 ile 20 kuruş arasında değer biçilirken, çay takımı için 2 kuruş civarında fiyat biçilmiştir. Belgelerde 1 adet kahve tepsisi için 0,5 kuruş, kahvenin öğütülmesinde kullanılan kahve değirmeni için 10 kuruş ile 25 kuruş arasında, 1 adet çaydan(lık) için ise 1 kuruş değer biçilmiştir.⁷³⁰

2- Sini

Mutfak mobilya takımının en önemli parçalarından birisi olan sini, içerisine yemek çeşitlerinin dizilerek ikram edildiği geniş tepsi anlamındadır. Sini- nin bakır olanları makbuldür. Ağırlıkları 20 kıyyeye kadar yükselmiştir. 1 adet bakır sini için 20-30 kuruş civarında fiyat belirlenmiştir. 20 kıyye ağırlığındaki bir bakır sini için 30 kuruş değer biçilmiştir. 1 ufak sini 10 kuruş iken, büyük sini 20 veya 30 kuruşa kadar yükselmiştir.⁷³¹

Sini yanında sofralar da kullanılmıştır. 1 adet sofa için 2,5 kuruş, 3 deste sofa için 25 kuruş değer biçilmiştir.⁷³²

3- Küp ve Desti

Küp ve desti topraktan yapılan bir saklama kabıdır. 1 adet küp için 1,6 kuruş ile 3 kuruş arasında , 1 adet desti ve 1 adet bardak için ise 1'er kuruş değer biçilmiştir.⁷³³

4- İbrik

İbrik kolay taşınabilen su kabıdır. Osmanlı döneminde topraktan veya bakırdan yapılmış muhtelif çeşitleri kullanılmıştır. Üskübü’de kullanılan ibrik-lerin niteliklerine ilişkin çok az bir bulgu tespit edilebilmiştir. Ancak ibrik fiyatlarının 10 ve 20 kuruş arasında olması Üskübü’de kullanılan ibriklerin

⁷³⁰ DKS 1141, Nr.157./ DKS 1145, Nr. 202, 245-246, 207, 45-46./ DKS 1155, Nr. 80, 35./

⁷³¹ DKS 1141, Nr. 421, 422, 457. / DKS 1145, Nr.159, 245-246, 207, 342. / DKS 1155, Nr. 72, 80.

⁷³² DKS 1145, Nr. 202./ DKS 1161, Nr. 26.

⁷³³ DKS 1145, Nr. 159, 278./ DKS 1155, Nr. 88./DKS 1161, Nr. 26, 168.

nitelikli olduğunu düşündürmektedir. Üskübü'de 1 adet bakır ibrik 10 ile 15 kuruş arasında seyretmekte iken, ibriğin hurdası için 7 kuruş civarında değer biçilmiştir.⁷³⁴

5- Tas

Sıvı yiyecekleri taşıma amacıyla kullanılan taslar taşıdığı sıvıya göre muhtelif isimler almıştır. Üskübü'de tasın sefer tası, şorba (çorba) tası ve su tası gibi çeşitleri tespit edilmiştir. 1 adet şorba tası için 5 ve 10 kuruş, 1 adet su tası için 2,5 ve 5 kuruş, 1 adet sefer tası için ise 10 kuruş değer biçilmiştir.⁷³⁵

6- Bakraç

Her türlü yiyeceğin pişirildiği ve saklandığı kaplardan birisidir. Üskübü'de bakracın hangi çeşitleri olduğu konusunda belgelere pek fazla veri yansımamıştır. Ancak bir bakracın fiyatının minimum 10, maksimum 15 kuruş olması Üskübü bakraçlarının kayda değer bir özellikte olduğunu düşündürmektedir. Bakraçların genelde bakır orijinli olduğu tahmin edilmektedir.⁷³⁶

7- Kazan

İçinde yemek pişirilen büyük geniş kaptır. Üskübü'de 5 kıyye ağırlığındaki bir kazanın fiyatı 30 kuruştur. Büyük kazanların fiyatları 30 kuruştan 50 kuruşa kadar yükselmektedir. Bir kazanın fiyatı minimum 30, maksimum 80 kuruşa kadar yükselmiştir. Bir kazanın ortalama fiyatı ise 46 kuruş civarında seyretmektedir.⁷³⁷

8- Tencere

İçinde yemek pişirilen bir diğer kap çeşidi tencerelerdir. Üskübü'de tencerenin kapaklı, sağır (küçük) kebir (büyük) ve orta türlerine rastlanmıştır. Tencere fiyatları 10 ile 36 kuruş arasında seyretmektedir. 1 adet kapaklı tencere için 10 ile 15 kuruş arası değer biçilirken, büyük tencereler için 15 ile 40 kuruş arası, orta tencereler için 20 kuruş civarı ve küçük tencereler için 5 kuruş fiyat biçilmiştir.⁷³⁸

⁷³⁴ DKS 1145, Nr. 159, 211, 202, 342, 147-148, 207, 45-46./ DKS 1141, Nr. 409, 419, 67, 457, 341./ DKS 1155, Nr. 80, 193, 156, 72. / DKS 1161, Nr. 168, 1.

⁷³⁵ DKS 1145, Nr. 202. / DKS 1141, Nr. 457./ / DKS 1155, Nr. 27, 35. / DKS 1161, Nr. 26.

⁷³⁶ DKS 1145, Nr.142./ DKS 1155, Nr. 77.

⁷³⁷ DKS 1145, Nr. 159, 274, 228, 346, 245-246, 207, 45-46./ DKS 1141, Nr. 409, 419, 422, 423, 44, 341./ DKS 1155 Nr. 35, 80./ DKS 1161.

⁷³⁸ DKS 1145, Nr. 142, 211, 111, 342./ DKS 1155, Nr. 77, 193, 35, 28, 26./ DKS 1141, Nr. 67, 457.

9- Tava

Tava yumurta vs. muhtelif yemekleri pişirmek için kullanılan bir mutfak malzemesidir. Üskübü’de tavanın sūd (süt) tavası, el tavası ve çinko tava gibi çeşitleri tespit edilmiştir. 1 adet sūt tavası için 25 kuruş, el tavası için 3 kuruş ve çinko tava için 5 kuruş değer biçilmiştir.⁷³⁹

10- Tepsi

Yemek pişirmek için kullanılan enli kaptır. Üskübü’de 1 adet tepsi için 5 ile 22 kuruş arasında fiyat biçilmiştir. Sıradan tepsiler 5-6 kuruş civarında seyrederken 1 adet bakır tepsinin fiyatı 20-22 kuruş civarında seyretilmiştir.⁷⁴⁰

11- Subakırı (Gügüm)

Subakırı, bölge insanlarından öğrenildiğine göre bölgede güğüme verilen isimdir. Su koymaya yarayan bu kaba su ve bakır ifadelerinin terkip yapılarak birlikte kullanılması bu kabın çoğunlukla bakırdan yapılan bir kap olduğunu düşündürmektedir. Nitekim sukabırını bakır subakırı olarak nitelendirmek uygunsuz bir kullanım olacaktır. Üskübü’de subakırının kapaklı ve büyük türlerine rastlanmıştır. Subakırına minimum 10 kuruş maksimum 20,5 kuruş değer biçilmiştir.⁷⁴¹

Belgelerde subakırı ile eşdeğer olduğunu düşündüğümüz güğüme de rastlanmıştır. Belgelere yansıyan 33 adet güğümden bir tanesine bile bakır terkinin kullanılmaması güğümlerin genelde bakırdan mamul olması ile ilgilidir. Üskübü piyasasında 1 adet güğüme 20 kuruş fiyat biçilmiştir.⁷⁴²

12- Leğen

Leğen hamur yoğurulmasında ve temizlikte kullanılan madeni veya plastikten mamul geniş kaptır.

Üskübü’de bakırın leğen yapımında da kullanıldığı tespit edilmiştir. 1 adet leğen için minimum 5, maksimum 40 kuruş değer biçilmiştir. 1 adet bakır leğen için 10, büyük leğen için ise 40 kuruş fiyat biçilmiştir.⁷⁴³

Üskübü’de hamur yoğurma işi hamur leğeninde yapıldığı gibi hamur yoğurmak için bazen özel hamur tekneleri de kullanılmıştır.⁷⁴⁴

⁷³⁹ DKS 1155, Nr. 72, 80./ DKS 1141, Nr. 457.

⁷⁴⁰ DKS 1145, Nr. 211, 228, 342. / DKS 1161, Nr. 168. / DKS 1155, Nr. 35, 156.

⁷⁴¹ DKS 1145, Nr. 142, 159, 211, 111, 274, 70-71./ DKS 1155, Nr. .80, 35. / DKS 1161, Nr. 168.

⁷⁴² DKS 1155, Nr. 193.

⁷⁴³ DKS 1145, Nr. 274, 207, 70-71. / DKS 1155, Nr. 35, 88. / DKS 1161, Nr. 168./ DKS 1141, Nr. 341.

⁷⁴⁴ DKS 1161, Nr. 168.

Resim 40: Konuralp'te Kullanılan Bakırdan Ma'mûl Leğen ve İbrik Çeşitleri ⁷⁴⁵

13- Sahan

Sahan yemeklerin yenmesi için içine konduğu küçük, derin çukur kaplardır. Üskübü'de sahanın bakır, beyaz, çit, kapaklı, büyük ve şorba olarak nitelendirilen türlerine rastlanmıştır. Üskübü'de kapaklı bakır bir sahanın fiyatı 12,5 kuruş iken, 1 büyük sahan ve çit olarak nitelendirilen sahanlar 20'şer kuruş, 1 beyaz sahan 1 kuruş, şorba sahanı ise 3 kuruştan alıcı bulmuştur. ⁷⁴⁶

14- Anbar

Anbar gıda maddelerinin stoklandığı bir saklama kabıdır. Üskübü'de 1 adet sağır (küçük) anbar için 10 kuruş değer biçilmiştir. ⁷⁴⁷

15- Saç Ayağı

Osmanlı toplumu genelinde olduğu gibi Üskübü'de de insanlar yemeklerini meşhur taş ocaklarda pişirmiştir. Ancak bazı aileler üç ayaklı demir olarak

⁷⁴⁵ Resimdeki malzemeler Konuralp Müzesi'nde mevcuttur. Fotoğraflar Hatice Dağdelen Arşivi'nden alınmıştır.

⁷⁴⁶ *DKS 1145*, Nr. 142, 202, 211, 274, 111./ *DKS 1141*, Nr. 157./ *DKS 1155*, Nr. 77, 193, 35./ *DKS 1161*, Nr. 168.

⁷⁴⁷ *DKS 1145*, Nr. 211.

tanımlayabileceğimiz ayaklar üzerine saç veya benzeri malzemeleri koyup, altına da ateş yakarak ekmek vs. ihtiyaçlarını pişirebilmiştir.⁷⁴⁸

d) Üskübü’de Bakır Eşya Kullanımı

Yapılan araştırmalarda bakır kapların, ailenin ekonomik statüsünün bir göstergesi olduğu, bakır tencere ve sahanların genelde hali vakti yerinde olan ailelere ait olduğu, bazı fakir ailelerin ise hiç bakır kap- kacağı olmadığı tespit edilmiştir.⁷⁴⁹

Üskübü’de de hâneler varlık seviyelerine göre muhtelif bakır eşyalara sahip olmuşlardır. Bu malzemeler içerisinde subakırı, sini, leğen, tepsi, sahan gibi muhtelif mutfak ve hamam malzemeleri bulunmaktadır. Avan nuhas olarak adlandırılan bakırın kıyyesi minimum 0.8, maksimum 10.3, ortalama 3,8 kuruş olarak gerçekleşmiştir.

Üskübü’de konutlarında avan nuhas bulunan ailelerin servetleri dikkate alındığı zaman genelde varlıklı aileler olduğu görülecektir. Bu çerçevede Osmanlı toplumunda varlıklı aileler 18. yüzyılın ilk yarısında (Konya’da) olduğu gibi 19. yüzyıl sonlarında da evlerinde muhtelif bakır orijinli malzemelere sahip olmuşlar ve bakır servet göstergesi olmaya devam etmiştir.

⁷⁴⁸ DKS 1161, Nr. 168.

⁷⁴⁹ Hayri Erten, *Konya Şer’iye Sicilleri Işığında Ailenin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapısı (XVIII. Yüzyılın İlk Yarısı)*, Ankara, 2001, s. 162.

Tablo 175: Üskübü’de Hânesinde Avan Nuhas Bulunan Aileler (1310-1315)⁷⁵⁰

Köy	Vefat eden	avan nuhas/ kıyye	fiyat/ kuruş	Avan nuhasın ortalama fiyatı/ kuruş	Hâne Sahibinin Servet Miktarı/ kuruş
Aşağı Milân Dîvânı Aynalı Köyü	Tiryaki oğlu Hüseyin bin Hasan	12	120	10	3650
Yukarıkaraköy	Hacı Ömer Ağa bşin Hacı Mustafa bin Abdullah	7,5	75	10	11097
Orta Milân Dîvânı Gideni Köyü	Tenbelcioğlu Hasan bin Hasan bin Abdullah	15	150	10	2040
Orta Milân Dîvânı Şeran Köyü	Osman Çavuş bin Mustafa bin Abdullah	8	80	10	2829
Avlıyan Köyü	Laz Salih Ağa bin Abdullah	15	155	10,3	7148
Milân Deresi Asaklar Dîvânı Bârşlar (Yâşlar) Köyü	Bağdadlı oğlu Mustafa bin Hüseyin bin Abdullah	6	60	10	568
Asaklar Dîvânı Mehmed Köyü	keleş oğlu Mehmed bin Süleyman bin Abdullah	30	250	8,33	5319
Adaköy	Solak oğlu Mustafa Ağa bin Abdullah	7,5	75	10	9696,25
Arabacı Dîvânı Nefsi Arabacı Köyü	Emet (Ümmet) oğlu Mehmed bin Mehmed	4,5	45	10	3713
Arabacılar Dîvânı Topçular Köyü	Yağlı oğlu Mehmed bin Abdullah	10,5	65	6,19	7121
Çilmi Köyü	Abdülhalim bin Ömer	15	150	10	2830
Aşağıkaraköy Dîvânı Kapucular Köyü	İmam oğlu İsmail bin Mehmed Salih bin Abdullah	8	80	10	2860
Müminler Köyü	Veli oğlu Said ? Ağa bin Süleyman bin Abdullah	10	80	8	7605
Arabacılar Dîvânı Kıptîler Köyü	Kıptî Tönbeği oğlu Hasan bin Hacı Ali bin Abdullah	4	40	10	169 kuruş 38 pare
Orta Mahalle	Kethüda oğlu İbrahim bin Halil bin Abdullah	40	400	10	5186

⁷⁵⁰ DKS 1155, Nr. 26, 76, 27, 72, 73, 63, 113, 80, 193, 156./ DKS 1141, Nr. 44, 341, 409, 419,421, 422, 423, 67./ DKS 1145, Nr. 70-71, 45-46, 228, 346, 275, 277, 278, 159, 293,245-246, 147-148, 20./ DKS 1161, Nr. 26,1.

Arabacı Köyü	Ateş oğlu Ömer bin Ahmed bin Abdullah	8,5	80	9,41	5546
Aşağıkaraköy Dîvânı Hacıkadırlar Köyü	Hacı ali Osman Ağa bin Nureddin bin Abdullah	17	170	10	10127
Yukarıkaraköy	Yabancıoğlu Ali bin Mehmed	8	96	12	2872 kuruş 30 pare
Arabacılar Dîvânı Müminler Köyü	Veli Çavuş bin Tahir bin Abdullah	10	100	10	5222 kuruş 20 pare
Arabacı Köyü	Ahmed Bey bin İsmail bin Abdullah	220	154	0,7	9557
Fidani Dîvânı Canikli Köyü	Canikli oğlu Mehmed bin Abdullah	6	60	10	4388
Orta Mahalle	Laz oğlu İzzet Ağa bin Yusuf bin Abdullah	38	304	8	5197
Aşağıkaraköy Kahveyanı Köyü	Mehmed bin Ali Efendi bin Abdullah	11	30	2,73	2096 kuruş 20 pare
Arabacı Dîvânı Müminler Köyü	Serin oğlu Hacı Ahme bin Abdullah	230	184	0,8	1181 kuruş 30 pare
Tarla-i Aynalı Köyü	Hadice binti Osman bin Abdullah	20	100	5	792
Fidânî Dîvânı Kürtler Köyü	Hüseyin bin Hasan bin Abdullah	8	70	8,75	8352
Arabacı Dîvânı Nefsi Arabacı Köyü	Mahmud bin Halil	70	70	1	4856 kuruş 20 akçe
Arabacı Dîvânı Nefsi Arabacı Köyü	İsmail bin Osman	3	30	10	1102 kuruş 20 akçe
Mahmud bin Hüseyin	Fatma binti Salih	3	30	10	2837
Fidânî Dîvânı Kürtler Köyü	Hasan Ağa bin Ahmed bin Abdullah	8	64	8	7401
Tekke Mahallesi	Kalyoncu oğlu Hacı Mustafa Ağa bin Ahmed bin Abdullah	14	70	5	3022
Üskübü Nahiyesi (Mahalle yazılmamış)	Sarı Hüseyin oğlu Ma'takır bin Hasan	80	150	1,88	5673
Aşağıkaraköy Daivânı Kapucular Köyü	İmam oğlu Hüseyin bin Mustafa bin Abdullah	5	50	10	1810

Tablo 176: Üskübü' de Bazı Temel Maddelerin Fiyatları

Malzemelerin Adı	Ağırlık	Fiyat
Şeker	77 Kıyye	180 Kuruş 2,20 Pare
Sabun	800 Kıyye	240
İncir	45 Kıyye	68 Kuruş 66 Pare
Elvan Şeker	24,5 Kıyye	66 Kuruş 2,30 Pare
Üzüm	11 Kıyye	13
Kahve	33 Kıyye	235
Ekser	5,5 Kıyye	104
Kanne (Şişe)	3 Kıyye	9
Karabüber (Karabiber)	3 Kıyye	21
Zeytinyağı	20 Kıyye	120
Tuz	205 Kıyye	165
Bal Desti	1	20
Sakız Mea Şişe	162,5 Dirhem	11
Karanfil Mea Şişe	175 Dirhem	5 ⁷⁵¹
Peynir	4 Kıyye	16 ⁷⁵²

⁷⁵¹ DKS 1161, Nr. 26.

⁷⁵² DKS 1145, Nr. 142.

e) Yatak Takımları

1- Yatak (Döşek)

Üskübü halkının kullandığı döşeklerle ilgili verilerden döşeklerde iç malzemesi olarak genelde yünün kullanıldığı tespit edilmiştir. Her ne kadar belgelere yansımaya da halk içerisinde içleri pamuk ile doldurulmuş döşek kullananlar da mevcut olmalıdır. Döşegin küçük veya büyük oluşu ve dış malzemesinin orijini döşegin fiyatını etkilemiştir. Nitekim döşek fiyatları 7 kuruştan 150 kuruşa kadar yükselmektedir. Bir döşegin fiyatı ortalama 30 kuruş civarındadır. Kış için hazırlandığı anlaşılan çuka bezi ile kaplanmış bir döşek için 20 kuruş değer biçilmiştir. 1 adet çarşafın fiyatı ise 1 ile 10 kuruş arasında değişmektedir.⁷⁵³

Üskübü’de yatak takımının yünlü ve pamuklu perde olarak tanımlanan çeşitlerine rastlanmıştır. 1 adet yatak takımı için minimum 20 kuruş, maksimum 30 kuruş değer biçilmiştir.⁷⁵⁴

2- Yorgan

Üskübü halkının kullandığı yorganların niteliği ile ilgili herhangi bir bulgu tespit edilememiştir. Ancak tespit edilen bazı belgelerde 1 adet yorganın fiyatının ortalama 19 kuruş olarak seyretmesi yorganların da döşekler gibi insanların varlık seviyesine göre yün veya pamuk gibi malzemelerle doldurulduğunu, muhtelif yüzlerle donatıldığını düşündürmektedir. 1 adet yorgan çarşafı (yüzü) için 7 kuruş değer biçilmiştir.⁷⁵⁵

3- Yasdık

Uyumak veya yaslanmak için kullanılan yasdığın niteliği ile ilgili pek fazla veri belgelere yansımamıştır. Ancak 1 yasdığın ortalama fiyatı 3 kuruş civarında seyretmektedir. Yasdığın yün, fakılı ve çöp olarak nitelendirilen türlerine rastlanmıştır. 1 adet yün yasdık veya çöple doldurulmuş yasdık için 3 kuruş civarında fiyat belirlenmiştir.⁷⁵⁶

⁷⁵³ DKS 1145, Nr. 202, 211, 274, 275, 277, 228, 346, 45-46. / DKS 1141, Nr. 157, 67, 457. / DKS 1155, Nr. 156, 72, 28. / DKS 1161, Nr. 1.

⁷⁵⁴ DKS 1155, Nr. 27. / DKS 1145, Nr. 159, 147-148, 70-71 vs.

⁷⁵⁵ DKS 1145, Nr. 142, 202, 211, 274, 245-246, 45-46. / DKS 1141, Nr. 157, 422, 423, 457, 44, 341. / DKS 1161, Nr.168, 1. / DKS 1155, Nr. 72, 28, 80 vs. Terekelerde geçen bazı yorgan fiyatları muhtelif malzemelerle beraber toplu olarak hesap edildiği için sadece 45 yorganın fiyatı dikkate alınmıştır.

⁷⁵⁶ DKS 1145, Nr. 202, 275, 274, 245-246, 45-46. / DKS 1141, Nr. 157, 422, 423, 457, 44, 341. / DKS 1155, Nr. 28, 80, 156. / DKS 1161, Nr. 26. Terekelerde geçen bazı yastık fiyatları diğer malzemelerle beraber toplu olarak hesap edildiği için sadece 55 yastığın fiyatı dikkate alınmıştır.

f) Silahlar

Bölgede asker orijinli olanlar dışında sivil vatandaşlar tarafından da muhtelif silahlar taşındığı görülmektedir. Bu silahların bir kısmı kesici bir kısmı ise ateşli silahtır. Üskübü’de 1 adet tabanca için 5 ve 250 kuruş, 1 adet tüfenk (tüfek) için 30 kuruş ile 160 kuruş arasında değer biçilmiştir. 1 adet çifte tüfenkin fiyatı 70 ile 120 kuruş arasında değişmektedir. Burder olarak tanımlanan bir tüfeğin fiyatı ise 160 kuruş olarak belirtilmiştir.

Bölgede kesici silah olarak kullanıldığını düşündüğümüz silahlar ise bıçak, kamah (kama) ve kılıçtır. 1 adet sıradan kama veya Laz kaması olarak tanımlanan bir kamanın fiyatı 40 kuruş, 1 adet (Çerkes) kılıcın fiyatı ise 100 kuruş olarak gerçekleşmiştir. Bıçak olarak tanımlanan kesici silahlar ise 8 kuruş civarında seyretmiştir. Bıçaklar içerisinde özel olduğunu düşündüğümüz 1 adet Yatağan bıçağına ise 15 kuruş değer biçilmiştir.⁷⁵⁷

g) Zirâî Aletler

19. yüzyılda bütün dünyada olduğu gibi Osmanlı Devleti’nde de halkın çoğunluğu kır toplumu niteliği taşımaktadır. Zengin-fakir, köylü-kentli, asker-sivil herkes toprak ve hayvancılık ile direkt veya dolaylı olarak uğraşmışlardır. Toplumun kırsal niteliği ziraat ve hayvancılık ile ilgili muhtelif alet edevatın da ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Üskübü’de tarlada, bağda ve bahçelerde işçi olarak çalışan çift süren, tarla eken, pirinç diken, tütün kıran vs. kişiler rençber olarak tanımlanmaktadır. Bir rençberin bu tür tarımsal faaliyetleri yaparken kullandığı muhtelif aletler vardır. Üskübü’de bu aletlerin (rençber âlâtı) toplam fiyatının 30, 40 veya 50 kuruş olduğu tespit edilmiştir.⁷⁵⁸

Üskübü’de kullanılan ziraat aletleri⁷⁵⁹ ise şu şekilde açıklanabilir:

1- Araba

Kır toplumunun vazgeçilmez taşıma araçlarından olan araba geniş ve yüksek bir mevkiye sahip olan Üskübü için de vazgeçilmez bir araç olmuştur. Üskübü’ye ait vesikalarda kağrı adına rastlanmaması, bölgede kağrı ve arabanın eşdeğer anlamda kullanıldığını düşündürmektedir. Araba tarlalardan elde edilen muhtelif sap, saman ve tahıl ürünlerinin taşınmasında kullanılmıştır.

⁷⁵⁷ DKS 1145, Nr. 211, 142, 274, 346, 245-246, 207, 45-46. / DKS 1155, Nr. 27, 80/ DKS 1141, Nr. 457, 157, 341.

⁷⁵⁸ DKS 1155, Nr. 27, 73, 77.

⁷⁵⁹ Ziraat aletlerinin özellikleri ile ilgili olarak bilgiler veren Düzce Meslek Yüksekokulu Öğretim Görevlisi Halit Kurtoğlu’na yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

1 adet arabanın fiyatı 16,5 kuruş ile 60 kuruş arasında değişmektedir.⁷⁶⁰ Arabanın koşumu (kayış takımları) ise 10 kuruş ile 40 kuruş arasında değişmekte, 1 araba koşumu ortalama 25 kuruşa alıcı bulmaktadır.⁷⁶¹

1 adet araba çuluna minimum 15, maksimum 55, ortalama 40 kuruş fiyat biçilmiştir.⁷⁶² 1 adet araba zincirine ise minimum 10, maksimum 20, ortalama 15 kuruş değer biçilmiştir.⁷⁶³

Üskübü’de 1 arabanın kaç kıyye veya kile mal aldığı tespit edilememekle beraber 1 araba saman için 5, 10 ve 40 kuruş,⁷⁶⁴ 1 araba sap için 10 veya 20 kuruş, 1 araba ot için de 20 kuruş değer biçilmiştir.⁷⁶⁵

2- Düven

1 metre genişliğinde, yaklaşık 4 metre uzunluğunda olan, bir ucu yukarıya doğru kıvrık bulunan ve alt yüzüne belli irilikteki çakmak taşları karışık olarak ve çok sayıda düşmeyecek şekilde çakılarak tutturulmuş olan ve atlarla buğday sapları üzerinde dolaştırılıp buğdayın sapından ayrılmasına sapının da bu çakmak taşları tarafından kesilerek saman haline getirilmesini sağlayan günümüzdeki harman makinesinin görevini yapan bir harman aracıdır. 1 adet düvenin fiyatı 10 ile 40 kuruş arasında değişmekte olup, ortalama fiyatı 18 kuruştur.⁷⁶⁶ İyi bir düvenin eskisi (köhne) bile 10 ile 15 kuruş arasında değişmektedir.

3- Saban

Eskiden at veya öküzün boyunduruğuna saban oku ile bağlanarak çift sürme amacıyla kullanılan tek pulluklu tarım aracıdır. Günümüzde geleneksel saban yerine traktörün arkasına takılarak çift sürmek amacıyla kullanılan 3 veya 4 pulluklu (saban demiri) sabanlar kullanılmaktadır.

Üskübü’de 1 adet saban takımı için minimum 10, maksimum 20 ve ortalama 13 kuruş değer biçilmiştir.⁷⁶⁷ 1 adet saban ve demiri için 12 kuruş ile 25 kuruş arasında değer biçilmiştir. 1 adet saban demirinin fiyatı ise minimum 5, maksimum 20 ve ortalama 9 kuruş olarak gerçekleşmiştir.⁷⁶⁸ Görüldüğü gibi

⁷⁶⁰ DKS 1145, Nr. 142, 70-71, 45-46./ DKS 1155, Nr. 27, 80.

⁷⁶¹ DKS 1145, Nr. 293, 159, 278, 202, 211, 274, 228, 147-148, 207, 226, 45-46. / DKS 1141, Nr. 157, 419, 44, 341./ DKS 1155, Nr.. 35, 28.

⁷⁶² DKS 1145, Nr. 159, 346, 245-246, 147-148, 70-71./ DKS 1141, Nr. 157, 341./ DKS 1155, Nr. 156.

⁷⁶³ DKS 1145, Nr. 202, 346./ DKS 1141, Nr.. 157, 419, 422, 423./ DKS 1155, Nr.. 156, 28.

⁷⁶⁴ DKS 1145, Nr. 41-42, 274, 45-46. / DKS 1155, Nr..28.

⁷⁶⁵ DKS 1145, Nr. 274. / DKS 1141, Nr. 157.

⁷⁶⁶ DKS 1145, Nr. 293, 159, 278, 211, 275, 228, 346, 147-148, 70-71, 45-46./ DKS 1155, Nr. 80, 35./ DKS 1161, Nr. 1./ DKS 1141, Nr. 423, 44, 341.

⁷⁶⁷ DKS 1145, Nr. 41-42, 274, 346, 147-148, 45-46.

⁷⁶⁸ DKS 1145, Nr. 142, 293, 278, 111, 275, 228, 245-246, 207, 226, 111. / DKS 1141, Nr. 157, 419, 423, 341. / DKS 1155, Nr. 80, 35, 28./ DKS 1161, Nr. 1. .

kalite bakımından bazen bir sabanın fiyatı ile saban parçasının fiyatı birbirine eşdeğer olabilmektedir. Dolayısıyla Üskübü’de herkes varlık düzeyi çerçevesinde saban sahibi olabilmektedir.

4- Boyunduruk

Boyunduruk öküzün çift sürerken saban okuna gücünü rahat aktarabilmek amacıyla kullanılan ağaçtan yapılmış bir sistemdir. İki öküze birden takılarak kullanılır. Üskübü’de 1 adet boyunduruk için 8 kuruş değer biçilmiştir.⁷⁶⁹

5- Gürebe

Bahçe sınırlarındaki dikenlerin kesilip temizlenmesi amacıyla kullanılan çengelli sivri ucu bulunan bir tür uzun saplı baltadır. 1 adet gürebenin fiyatı 3 ve 5 kuruş olarak gerçekleşmiştir.⁷⁷⁰

Resim 41: Gürebe⁷⁷¹

6- Bel

Üzerine ayakla basılarak toprağı kazmak için kullanılan ucu sivri bir tür tarım aracıdır. Belin yörelere göre çeşitleri bulunmaktadır. Nitekim Düzce bölgesindeki bel tek uçlu olmasına rağmen, Doğu Karadeniz’de çift uçlu beller de kullanılmaktadır. Bölgede 1 adet bel için minimum 3, maksimum 5, ortalama 4,6 kuruş değer biçilmiştir.⁷⁷²

⁷⁶⁹ DKS 1155, Nr. 35.

⁷⁷⁰ DKS 1145, Nr.147-148, 70-71, 207, 346./ DKS 1141, Nr. 422, 157./ DKS 1155, Nr.. 80, 35.

⁷⁷¹ Üskübü’de kullanılan gürebe ve orakları temin ederek ayrıca bazı tarihi konutların resmini çekerek yardımcı olan Volkan Neyiş’e teşekkür ederim.

⁷⁷² DKS 1145, Nr. 211, 111, 147-148, 70-71, 45-46. / DKS 1141, Nr.. 67, 419, 44, 341./ DKS 1155, Nr. 28.

7- Orak

Bahçelerdeki otun tutam tutam elle kesilmesi amacıyla kullanılan bir tür çengelli kesici tarım aracıdır. Orak küçük alandaki otların kesilmesi amacıyla kullanılır. Üskübü’de araştırma kapsamı belgelerde tespit edilen birçok ailenin genelde evinde 2 adet orağı bulunmaktadır. Nitekim tespit edilen tereke kayıtlarında 29 ailenin evinde toplam 74 adet orak tespit edilmiştir. 1 adet orağın fiyatı minimum 1.5, maksimum 7.5, ortalama 2,7 kuruştur.⁷⁷³

Resim 42: Üskübü’de Kullanılan Orak Çeşitleri /Kısa ve Uzun Saplı Orak

8- Tırpan

Düz ve geniş alanda bulunan buğday, arpa, yulaf gibi tarım ürünlerinin yeni teknoloji biçerdöverler kullanılmadan önce biçilmesi amacıyla kullanılan uzun saplı kesici tarım aracıdır. Tırpana (tırban) minimum 5, maksimum 6 kuruş 20 pare değer biçilmiştir. Tırpanlardan birisi çalı tırpanı olarak nitelendirilmiştir.⁷⁷⁴

9- Bıçkı ve Destere

Bıçkı (bıhçı) tomrukların kesilmesi veya tahtaya çevrilmesi amacıyla kullanılan iki ucundan iki kişi tarafından bir sağa bir sola çekilerek kesme işlemini gerçekleştiren bir yüzünde kesici dişleri sıralanan orman işçilerinin kesici takımlarından birisidir. Testere (destere) ise bıçkının küçüğü olup tek kişi tarafından tek elle çekilerek veya itilerek ağaç kesmeye yarayan marangoz el aletidir. Üskübü’de 1 adet el bıçkısı için 10 kuruş, destere için 2 kuruş değer biçilmiştir.⁷⁷⁵

⁷⁷³ DKS 1145, Nr. 142, 293, 159, 278, 211, 275, 274, 277, 228, 346, 245-246, 207, 226, 70-71, 45-46./ DKS 1141, Nr. 157, 419, 67, 422, 423, 44, 341./ DKS 1155, Nr. 80, 28, 156.

⁷⁷⁴ DKS 1145, Nr. 35, 142, 159, 211.

⁷⁷⁵ DKS 1145, Nr. 293,142

10- Çekiç ve Örs

Demircilerin sıcak demiri dövme, marangozların da çivi çakma amacıyla kullandığı 100 gramdan başlayıp 5 kilografa kadar farklı ağırlıklarda imal edilen, saplı, bir tür demirci veya marangoz el takımudur. Çekiç belgelerde çükiç olarak adlandırılmıştır. Örs ise tavllanmış veya soğuk demirin üzerine konularak çekiç veya balyoz tarafından dövüldüğü, 50 kilogramdan 150 kilografa kadar değişik ağırlıklarda olan bir tür demir zemindir. Üskübü'de örs ve çekiç için 2,5 kuruş, sadece çekiç için 1,5 kuruş değer biçilmiştir.⁷⁷⁶

11- Nacak

Baltanın en az yarısı kadar ebatlı ve ağırlıkta olan sapı da yarım metre civarında olan ağaçların budanması veya küçük dalların kesilmesi amacıyla, tek el ile kullanılabilen bir çiftçinin vazgeçilmez el aletidir. 1 adet nacağın fiyatı minimum 5, maksimum 12 kuruş 20 pare, ortalama 6 kuruş civarında gerçekleşmiştir.⁷⁷⁷

12- Keser

30 cm boyunda bir sapa takılı bulunan bir tarafında çivi çakma amaçlı olarak üzerinde tırtıkları bulunan (çivi başının kaymaması için) diğer tarafında da ağaç yontma amaçlı olarak kesici ağızı bulunan ayrıca çivi sökme amaçlı bir bölmesi bulunan marangozların en çok kullandığı el aletidir. Bir keserin ağırlığı yaklaşık 1-1,5 kg ağırlığındadır. 1 adet keser için minimum 1, maksimum 2, genelde 2 kuruş değer biçilmiştir.⁷⁷⁸

13- Kazma

Çapaya göre kesici ağızı daha dar ve yüksek olan toprağı çapaya göre daha derin kazmak amacıyla kullanılan 1 metre boyunda sapı bulunan bir tarım aracıdır. 1 adet kazma için minimum 1, maksimum 5, ortalama 2,8 kuruş değer biçilmiştir.⁷⁷⁹

⁷⁷⁶ DKS 1145, Nr. 142, 211.

⁷⁷⁷ DKS 1145, Nr. 412, 293, 278, 202, 211, 111, 275, 274, 277, 228, 346, 245-246, 147-148, 226, 70-71, 45-46, 111./ DKS 1155, Nr. 27, 156, 35, 28./ DKS 1141, Nu 409, 419, 44.

⁷⁷⁸ DKS 1145, Nr.202, 111./ DKS 1155, Nr. 28.

⁷⁷⁹ DKS 1145, Nr. 142, 293, 159, 278, 202, 211, 274, 275, 277, 228, 245-246, 147-148, 207, 226, 70-71, 45-46./ DKS 1155, Nr. 27, 80, 156, 28./ DKS 1161, Nr. 168, 1. / DKS 1141, Nr. 157, 419, 67, 422, 423, 44, 341.

14- Burgu

Ağaç delmek amacıyla kullanılan alettir. Günümüz matkap tezgahının yaptığı işi el gücüyle yapmaya yarayan alettir. Üskübü’de burgunun küçük ve büyük türleri tespit edilmiştir. 1 adet büyük burgu için 6 kuruş, sıradan bir burgu için ise 1 ile 1,5 kuruş değer biçilmiştir.⁷⁸⁰

15- Balta

1 metre boyunda sapı bulunan, ağaçların kesilmesi ve yarılması amacıyla kullanılan en az 2 kg ağırlığında olan, orman işçilerinin kullandığı bir tür kesici takımdır. Üskübü piyasasında 1 adet balta için minimum 5, maksimum 7,5 kuruş değer biçilmiştir.⁷⁸¹

16- Çapa (Caba)

Toprağa ekilen bitkilerin seyreltilmesi, aralarındaki yabancı otların temizlenmesi ayrıca bitkinin ekili olduğu toprağın üst yüzeyinin kazılarak havalandırılmasını sağlayan 1 m boyunda sapı bulunan çiftçinin kullandığı el aletidir. Üskübü’de 1 adet çapa için minimum 2, maksimum 3,5 ve ortalama 3 kuruş fiyat biçilmiştir.⁷⁸²

17- Çuval

Çiftçinin muhtelif tarımsal ürünleri taşımada kullandığı bezden yapılan malzemedir. Üskübü’de 1 adet çuvalın fiyatı genelde 1,5 ile 5 kuruş arasında değişmektedir. Ancak siyah çuval olarak adlandırılan kalın ve sağlam olduğunu düşündüğümüz bir çuval çeşidinin fiyatı ise 30 kuruş olarak gerçekleşmiştir.⁷⁸³

18- Dağarcık ve Heybe

İnsanların tarlaya, bağa bahçeye giderken yiyeceklerini koydukları torbaya heybe anlamında dağarcık adı verilmektedir. 1 adet dağarcık için 1 kuruş değer biçilmiştir.⁷⁸⁴ 1 adet heybenin fiyatı ise 30 kuruştur. 30 kuruşluk heybe muhtemelen deri orijinli bir heybe olmalıdır.⁷⁸⁵

⁷⁸⁰ DKS 1145, Nr. 142, 147-148./ DKS 1155, Nr. 35.

⁷⁸¹ DKS 1155, Nr. 80./ DKS 1141, Nr. 67.

⁷⁸² DKS 1145, Nr. 293, 277, 346.

⁷⁸³ DKS 1145, Nr. 142, 293, 159, 211, 147-148, 207, 70-71, 45-46./ DKS 1161, Nr.168./ DKS 1141, Nr. 44.

⁷⁸⁴ DKS 1145, Nr. 45-46, 202.

⁷⁸⁵ DKS 1155, Nr. 27.

19- Sarat

Sarat (kalbur) büyük delikli eleklerle verilen isimdir. Üskübü piyasasında 1 adet sarat için 25 kuruş değer biçilmiştir.⁷⁸⁶

20- Kantar ve Terazi

Büyük çaplı zirâî ürünlerin tartılması için kullanılan, bir sandala takılarak iki kişinin omzuna asıldıktan sonra tartma işlemini gerçekleştiren tartı aletidir. Kantarın tek elle kaldırılarak 5 ile 10 kğ arasındaki ağırlıkları tartan çeşidi de mevcuttur. 1 adet kantar için 25, 60 ve 80 kuruş değer biçilmiştir.⁷⁸⁷

Daha küçük çaplı olan 1 adet bal kantarı için 3 kuruş, terazi mea dirhem için ise 25 kuruş değer biçilmiştir.⁷⁸⁸

Resim 43: Üskübü’de Kullanılan Tarihi Tartı⁷⁸⁹

21- Yüntaşı

Yüntaşı muhtemelen hayvanlardan elde edilen yünleri terbiye etmek için kullanılan bir taş olmalıdır. Üskübü’de 1 adet yüntaşı için minimum 20, maksimum 50, genelde ise 25 kuruş civarında değer biçilmiştir.⁷⁹⁰

⁷⁸⁶ DKS 1155, Nr. 35.

⁷⁸⁷ DKS 1145, Nr. 346, 275./ DKS 1155, Nr. 80.

⁷⁸⁸ DKS 1161, Nr. 26.

⁷⁸⁹ Tartı Konuralp Müzesi’nde mevcuttur. Fotoğraflar Hatice Dağdelen Arşivi’nden alınmıştır.

⁷⁹⁰ DKS 1145, Nr. 274, 346, 147-148, 207./ DKS 1141, Nr. 419, 409.

BEŞİNCİ BÖLÜM

VI. ADLİ TEŞKİLAT

A) Osmanlı Devleti’nde Adli Durum

Osmanlı hukukunun temelini İslam hukuku oluşturmaktadır. İslam hukukunun ayrıntılı olarak düzenlemediği veya düzenlemesini devlet başkanlarına havale ettiği alanlarda ise Osmanlı hükümdarları tarafından dönemin ihtiyaçları dikkate alınarak hukuk kuralları oluşturulmuştur.⁷⁹¹

a) Mahkemeye Başvuru

1- Başvuru Yeri

Üskübü’de mahkeme binasının nerede bulunduğu konusunda kesin bir veri tespit edilememiştir. Ancak Üskübü’de ilk dönemlerde bir mahkeme binasının bulunduğu fakat bölge nahiyeye dönüştürüldüğünde hukuki bakımdan bütün işlerini Düzce mahkemesinde gördüğü görülmektedir. Bununla beraber bazı olaylar için mahkeme binası kullanılmasına rağmen, bazı olayların ise bizzat olay yerine gönderilen kadı temsilcileri tarafından çözüme kavuşturulduğu görülmektedir.

Meydana gelen olayların niteliği çözüm mekanizması ve yerinin çeşitlenmesine neden olmuştur.

Olaylar çözüme kavuşturulurken kişi hakkını ilkönce Bidâyet Mahkemesi olarak adlandırılan olayların ilk aşamada ele alındığı mahkemenin hukuk daire-sinde gündeme getirmekte ve burada dava kadı veya nâib önünde vekil veya bizzat olayın taraflarının yanında çözüme başlanmaktadır.

2- Kimlik Tespiti

Osmanlı Devleti’nde erkek veya kadın herkesin dilekçe verme ve yaşadığı olumlu veya olumsuz durumu bizzat veya vekâleten mahkemeye taşıma hakkı vardır. Mahkemeye bir olay yansıdığı zaman konu ile ilgili olarak genelde

⁷⁹¹ M. Akif Aydın, “ Osmanlı Hukuku’nun Genel Yapısı ve İşleyişi”, *Türkler*, C. 10, Ankara, 2002, s. 15-16.

İlkönce şikayeti yapan kişi ile ilgili bir tutanak tutulmaktadır. Tutanağa kişinin kimliği ile ilgili bilgi yanında ona referans olan kişiler de yazılmaktadır. Davacının kimliği ile ilgili olarak onu tanıyan kişilerin adlarının kayıtlara geçirilmesinin nedeni muhtemelen ileride davacının kimliği ile ilgili olumsuz bir sonuç gerçekleştiğinde onu tanıyan kişilerin sorumluluk altına alınmak istenmesi ile ilgili olabilir. Tutanaklarda belirtilen davacıya referans kişiler bazen kişinin kendi köyünden bazen de farklı mekanlarda yaşayan kişiler olarak tanımlanmıştır. Tutanakta davacı ile ilgili olarak “zâtı karye-i mezkûr (Laz Hamidiye Köyü) sakinlerinden Hasan bin Mustafa ve Mehmed Efendi bin İbrahim tarifleriyle ma’rife”⁷⁹² veya zâtı (davacı Kuşoğlu Köyü’nden) Kürtler Köyü’nden Ahmed Ağa ibni Hasan ve Düzce Câmî-i Kebir Mahallesi’nden Karayakalı Hacı Mehmed Ağa bin Süleyman tarafından ma’rife vs.⁷⁹³ şeklinde kişinin kimliği ile ilgili bir nitelendirme yapılmaktadır.

Davacıya referans kişi olmadığı zaman kişi ile ilgili olarak yine tutanak düzenlenmiş ama bu defa “zâtı tarif-i şer’î ile ma’rife” (tespiti mahkeme tarafından yapılmış)⁷⁹⁴ şeklinde kayıt tutulmuştur. Bu durum Osmanlı toplumunda herkesin, her halükarda dilekçe verme ve mahkemeye başvurma hakkının olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Mahkemeye konu olan davalı ve davacıların halihazırda ikâmet ettikleri yer ile aslen nereli oldukları da kayıt altına alınarak kişilerle ilgili olası bütün şüphelere son verilmek istenmiştir. Nitekim Çeltik oğlu Mehmed’in kızı Fatma binti Mehmed ile Arslan oğlu Arslan Ağa bin Tahir arasındaki boşanma davasında kişilerin halihazırda Kesiş Mahallesi’nde ikâmet ettikleri vurgulanmış ayrıca asılları ile ilgili olarak her ikisinin de aslen Lazistan Sancağı Hopa Kazası’ndan olduğu, Fatma’nın daha önce Akçakoca Hâcellî Köyü’nde ikâmet ettiği, yine Arslan Ağa’nın da (Beçi) Yörük(ler) Köyü’nde ikâmet ettiği belirtilmiştir.⁷⁹⁵

3- Dava Vekilleri ve Ta’yîni

Ulaşım olanaklarının azlığı, davaların uzun sürme olasılığı insanları mahkemeye taşıdıkları birçok davada davalarını takip etmek için günümüzdeki avukatlık sistemine benzer şekilde güvendiği ehil bir kişiyi vekil ta’yîn etmeye itmiştir.

⁷⁹² DKS 1147, Nr.69.

⁷⁹³ DKS 1161, Nr.4 vs.

⁷⁹⁴ DKS 1145, Nr.115 vs.

⁷⁹⁵ DKS 1155, Nr.146,145.

Üskübü halkı da “vükelây-ı deâvî olarak adlandırılan kişiler aracılığıyla haklarını savunmaya çalışmıştır. Bu durum Osmanlı vesikalarına “vükelây-ı deâvîden adlı kişi vekil olarak ta’yîn edilmiştir.” şeklinde yansımıştır.⁷⁹⁶

Osmanlı döneminde kişinin dava vekili olabilmesi için olası müvekkili ile beraber mahkemeye gelerek kadı veya nâib karşısında vekaleti kayıtlara geçirtmesi gerekmektedir. Dava vekili olacak kişinin İslam veya gayri Müslim orijinli olması önemli değildir. Mesela Üskübü Dededüzü Köyü’nden Ayşe eşi Gümcioglu Ahmed bin Mehmed’in kendisine darp ve hakaret ettiği ile ilgili konuyu Düzce Mahkemesi’ne götürerek aslen Ankara Vilâyeti merkezi Hisar Mahallesi mütemekkinlerinden olup Düzce’de Cedîdiye Mahallesi’nde sakin Yorgi Efendi veled İspatan’ı dava vekili ta’yîn edip eşi aleyhine dava açmıştır. (6 Zilkâde 1317/ 8 Mart 1900).⁷⁹⁷

Dava vekillerinin vekalet işini herhangi bir maddi karşılık ile mi yaptıkları konusunda vesikalara herhangi bir veri yansımamıştır. Ancak muhtemeldir ki, dava vekilleri yaptıkları işi ücret karşılığı ile yapmaktadırlar. Nitekim bazı dava vekillerinin birden fazla davada vekalet almaları ve bazı davalarda insanların dava vekili kullanmaması (fakirliği nedeniyle) bizi bu düşünceye itmektedir.

Mesela Arabacılar Dîvânı’nda oturan Kıptîye Fatma binti Hasan, Düzce Kazası’na tabi Bolu Caddesi civarında oturan zevc-i muhalaası (boşandığı eşi) olan Kıptî Demirci Hasan bin Mehmed’den nafaka ve mehr-i müeccelini almak için bizzat dava açmıştır. Kıptî Fatma’nın kent merkezine uzak Arabacılar’da ikâmeti ve istediği mehrin de düşüklüğü dikkate alınırsa fakir bir kadın olduğu bu nedenle de dava vekili tayin etmeyerek Arabacılar’dan kalkıp kent merkezine gelerek eşi ile ilgili bizzat dava açmaya kalkıştığı düşünülebilir. (20 Şa’bân 1232/ 5 Temmuz 1817).⁷⁹⁸

Bu çerçevede kadınlar tarafından yapılan vekil ta’yînlerinin nedeninin kadının sosyal yaşamdan uzak tutulmasını benimseyen bazı dinsel yorumlardan kaynaklanmadığını düşünmekteyiz. Eğer böyle olsaydı kadınlar bizzat mahkemelere giderek nikah, boşanma vs. birçok konuda isteklerini gündeme getirmezlerdi.

Dava vekilleri davanın seyrine göre davayı davacı ile işbirliği halinde yürütmüşlerdir. Ancak dava vekili isterse davayı temsil etmekten de vazgeçebilmiştir. Nitekim Topçu oğlu Şükrü bin Hüseyin bin Abdullah’ın 2 yıl civarında süren boşanma davası, Şükrü’nün davasını İsmail Haki Efendi bin Süleyman’ı dava vekili ta’yîn etmesiyle başlamış, Müftüzâde Mehmed Raif Efendi bin Musa Efendi ile devam etmiş ve en son Şerefiye Mahallesi’nden İsmail

⁷⁹⁶ DKS 1147, Nr. 70.

⁷⁹⁷ DKS 1161, Nr. 23

⁷⁹⁸ DKS 1161, Nr. 46

Efendi bin Süleyman Bey'in dava vekili olarak atanması ile devam etmiştir. Topçuoğlu'nun nikah davasında üst üste üç dava vekili kullanmasına rağmen eşi Ayşe ancak bir dava vekili ile davasını takip etmiş ve Topçuoğlu nihayet davayı kazanarak eşi Ayşe'nin eşi olarak kalmasını sağlayabilmiştir. (27 Safer 1316/ 9 Safer 1318- 1898-1900).⁷⁹⁹

Kuşoğlu Köyü'nden Behiye binti Hacı Halil de aşağı yukarı 3 yıl içerisinde 3 farklı kişiyi davasına vekil olarak ta'yîn etmiştir. Ancak Behiye'nin dava vekillerinden birisinin değişim nedeni dava vekilinin vefatıdır.⁸⁰⁰

Dava vekilliği erkeklere özgü bir meslek olarak gözükmektedir. Nitekim dava vekilleri içerisinde sadece 1 kadına rastlanması bu kanımızı destekler niteliktedir. Kadın dava vekili Bolu'da ikâmet eden Sıdika Hanım'dır. Sıdika Hanım Bolu'da ikâmet eden aslen Üskübülü bir ailenin miras davasına vekalet etmiştir.

Dava vekilleri içerisinde herhangi bir dava türü ile ilgili ihtisaslaşma gözükmemektedir. Dava vekilleri boşanma, miras, alacak vs. birçok davada görev almışlardır.

Üskübülü vatandaşların genelde tercih ettiği favori dava vekilleri şunlardır: Düzceli dava vekillerinden Şerefiye Mahallesi'nden İsmail Hakkı Efendi bin Süleyman ve Mehmed Efendi bin Mehmed Ağa adlı kişiler, Cedîdiye Mahallesi 'nden Müftüzâde Mehmed Raif Efendi bin Musa Efendi ile aslen İstanbullu olup Düzcce'de ikâmet eden İnce Alemdar Mehmed Paşazâde Hacı Rıza Bey bin Osman ile Üskübü Yazlık Köyü'nden Mehmed Rüştü Efendi bin İbrahim bin Mehmed adlı kişiler.

⁷⁹⁹ *DKS 1161*, Nr. 80, 17.

⁸⁰⁰ *DKS 1147*, s. 40.

Tablo 177: Boşanma Davalarında Görev Alan Dava Vekilleri ve Müvekkilleri

Dava Vekilleri	Dava Vekilinin İkamet Yeri	Müvekkil	Müvekkilin ikâmet yeri	Dava Tarihi
Mehmed Rüşdü Efendi bin İbrahim bin Mehmed	Yazlık Köyü / Üskübü	Ayşe binti Halil bin Ahmed	Tekke Mahallesi/ Üskübü	29 Ramazan 1316-1899/ 10 Muharrem 1318- 1900 ⁸⁰¹
Mehmed Rüşdü Efendi bin İbrahim bin Mehmed	Yazlık Köyü / Üskübü	Aslen Hopalı Arslan oğlu Arslan Ağa bin Tahir	Kesiş Mahallesi/ Üskübü	21 Şevvâl 1314/ 1897 ⁸⁰²
İsmail Hakkı Efendi bin Süleyman	Şerefiye Mahallesi/ Düzce	Vasfiye binti Ali	Aşağıkaraköy Hacıkadırlar Köyü/ Üskübü	24 Safer 1315/ 1897 ⁸⁰³
İsmail Hakkı Efendi bin Süleyman	Şerefiye Mahallesi/ Düzce	Ömer Efendi bin Mahmud	Aşağıkaraköy/ Üskübü	29 Zilkâde 1314/ 1897 ⁸⁰⁴
İsmail Hakkı Efendi bin Süleyman	Şerefiye Mahallesi/ Düzce	Topçuoğlu Şükrü bin Hüseyin Bey	Orta Mahallesi/ Üskübü	27 Safer 1316/ 1898 ⁸⁰⁵
İsmail Efendi bin Süleyman Bey	Şerefiye Mahallesi/ Düzce	Topçuoğlu Şükrü bin Hüseyin Bey	Orta Mahallesi/ Üskübü	9 Safer 1318/ 1900 ⁸⁰⁶
Müftüzâde Mehmed Raif Efendi bin Musa Efendi	Cedîdiye Mahallesi / Düzce	Topçuoğlu Şükrü bin Hüseyin Bey	Orta Mahallesi/ Üskübü	9 Safer 1318/ 1900 ⁸⁰⁷
Müftüzâde Mehmed Raif Efendi bin Musa Efendi	Cedîdiye Mahallesi / Düzce	Ali bin ahmed ve oğlu Mustafa	Düverdüzü Köyü	12 Şa’bân 1318/ 1900 ⁸⁰⁸
Abdülvehhab Efendi bin Mehmed	Cedîdiye Mahallesi/ Düzce	Ayşe binti Halil	Tekke Mahallesi/ Üskübü	10 Muharrem 1318/ 1900 ⁸⁰⁹
Mehmed Efendi bin Mehmed Ağa	Şerefiye Mahallesi/ Düzce	Emine binti Mehmed Ağa	Düverdüzü Köyü/ Üskübü	29 Receb 1318/ 1900 ⁸¹⁰
Mehmed Efendi bin Hüseyin	Bolu Kasabası Gölyüzü Mahallesi/ Bolu	Fatma binti Dönme Ahmed	Avlıyan Köyü/ Üskübü	26 Şa’bân 1307 / 7 Ramazan 1307-1890 ⁸¹¹
Hasan Bey bin Mustafa Bey	Câmi-i Kebir Mahallesi/ Düzce	Behiye binti Hacı Halil	Fidânî Dîvâm Küşoğlu Köyü/ Üskübü	7 Şevvâl 1307/ 1890 ⁸¹²

⁸⁰¹ DKS 1161, Nr. 3, 63.⁸⁰² DKS 1155, Nr. 146.⁸⁰³ DKS 1155, Nr. 109.⁸⁰⁴ DKS 1155, Nr. 19.⁸⁰⁵ DKS 1161, Nr. 17.⁸⁰⁶ DKS 1161, Nr. 80.⁸⁰⁷ DKS 1161, Nr. 80.⁸⁰⁸ DKS 1161, Nr. 130. Dava nafaka ve alacak davası olup aynı köyden Çengel oğlu Mehmed kerimesi Emine tarafından açılan davayla ilgilenmektedir. .⁸⁰⁹ DKS 1161, Nr. 63.⁸¹⁰ DKS 1161, Nr. 146.⁸¹¹ DKS 1145, Nr. 322, 326./ DKS 1145, Nr. 115.

Asım Efendi bin Hasan Efendi	Ceddiye Mahallesi/ Düzce	Behiye binti Hacı Halil	Fidânî Dîvânı Küşoğlu Köyü/ Üskübü	22 Şa'bân 1310/ 1893 ⁸¹³
Hacı İbrahim	Câmi-i Kebir Mahallesi/ Düzce	Behiye binti Hacı Halil	Fidânî Dîvânı Küşoğlu Köyü/ Üskübü	22 Şa'bân 1310/ 1893 ⁸¹⁴
Hasan Bey bin Mustafa Bey	Câmi-i Kebir Mahallesi/ Düzce	Laz Ömer Ağa bin İdris	Yukarıyaka Köyü/ Üskübü	12 Zilakde 1307/ 1890 ⁸¹⁵
Müslüm Efendi bin Abdülmecid	Ceddiye Mahallesi/ Düzce	Batum Muhâcirlerinden Müezzîn Ömer oğlunun kızı Fatma binti Ömer	Laz Hamidiye Köyü/ Üskübü	6 C. Ahir 1310/ 1892 ⁸¹⁶
İsmail Efendi bin Mustafa	Sarıkasımlar Dîvânı Nasrullah Köyü/Üskübü	Abdurrahman Efendi kerimesi Fatma	Calur Dîvânı/ Düzce	8 Safer 1303/ 1885 ⁸¹⁷
İnce Alemdar Mehmed Paşazâde Hacı Rıza Bey bin Osman	Düzce	Aslen Hopalı Çeltik oğlu kerimesi Fatma binti Mehmed Efendi	Kesîş Mahallesi/ Üskübü	27 Safer 1315/ 1897 ⁸¹⁸
Yorgi efendi veled İspatan /Katolik milletinden	Ceddiye Mahallesi/ Düzce	Bırak (Burak) oğlu kerimesi Ayşe binti Abdullah	Dededüzü Köyü/ Üskübü	6 Zilkâde 1317/ 1900 ⁸¹⁹

⁸¹² DKS 1145, Nr. 126-127.

⁸¹³ DKS 1147, s. 40.

⁸¹⁴ DKS 1147, s. 40.

⁸¹⁵ DKS 1145, Nr. 166.

⁸¹⁶ DKS 1147, Nr.69.

⁸¹⁷ DKS 1141, Nr.157.

⁸¹⁸ DKS 1155, Nr.112.

⁸¹⁹ DKS 1161, Nr.39.

Tablo 178: Diğer Davalarda Görev Alan Dava Vekilleri ve Müvekkilleri

Dava Vekilleri	Dava Vekilinin İkamet Yeri	Müvekkil	Müvekkilin ikâmet yeri	Dava Konusu	Dava Konusu
Sad bin Mehmed (müvekkilin eniştesi)	Yukarıkaraköy /Üskübü	‘İsmet binti Hüseyin	Yukarıkaraköy	Mehri müeccel davası	29 Şa’bân 1317/ ⁸²⁰ 1900
Ferhad Efendi bin İbrahim Efendi	Terzialiler (muhtemelen) /Üskübü	Nakiye Hanım (Hacı Mustafa bin Ali zevcesi)	Terzialiler Mahallesi	Tereke davası	R. Ahir 1309/ ⁸²¹ 1891
Asım Efendi bin Hasan Efendi	Ceddiye Mahallesi/ Düzce	Nadide Hanım bin Hacı Necib Ağa	Aslen Üskübülü olup Bolu Çukur Mahalle’de sakin	Tereke davası	1308/ ⁸²² 1890-1891
Kadı oğlu Arif bin İbrahim	Sarıkasımlar (Beçi) Yörükler Köyü /Üskübü	Güban oğlu Ali Bey kerimesi	Sarıkasımlar (Beçi) Yörükler Köyü	Manda davası	22 C. Evvel 1309/ ⁸²³ 1891
Mehmed Rüşdü Efendi bin İbrahim bin Mehmed	Yazlık Köyü /Üskübü	Ahmed Bey bin Seyyid Ali	Terzialiler Mahallesi	Borç alacak davası	20 Zilkâde 1309/1892 ⁸²⁴
Mehmed Rüşdü Efendi bin İbrahim bin Mehmed	Yazlık Köyü /Üskübü	Güdüllü Mehmed Ağa bin Hasan	Tekke Mahallesi	alacak davası	6 C. Ahir 1310/ ⁸²⁵ 1892
İnce Alemdar Mehmed Paşazâde Hacı Rıza Bey bin Osman	Düzce	Mehmed Ağa bin Hasan	Kesiş Mahallesi	alacak davası	24 Muharrem 1315/ ⁸²⁶ 1897
İnce Alemdar Mehmed Paşazâde Hacı Rıza Bey bin Osman	Düzce	Hacı Aziz Ağa bin Abdullah zevcesi Hanım binti Hacı Ali ve annesi	Kesiş Mahallesi	Tereke davası ⁸²⁷	

⁸²⁰ DKS 1161, Nr. 14.⁸²¹ DKS 1147, Nr. 21.⁸²² DKS 1147, Nr. 13.⁸²³ DKS 1147, Nr. 23.⁸²⁴ DKS 1147, Nr. 48.⁸²⁵ DKS 1147, Nr. 70.⁸²⁶ DKS 1155, Nr. 67.⁸²⁷ DKS 1155, Nr. 79.

Sıdika binti Hacı İzzet Ağa	Bolu Merkez	Aslen Üskübülü Nadide Hanım	Bolu Merkez	Tereke davası	28 R. Ahir 1308/ 828 1890
Mehmed Rüşdü Efendi bin İbrahim bin Mehmed	Yazlık Köyü /Üskübü	Şeyhli oğlu kerimesi Azime binti Mehmed	Gideni Dîvânı Yaka Köyü	Mal davası	1 C. Ahir 1314/ 829 1896
Mehmed Efendi bin Mehmed Ağa	Şerefiye Mahallesi/ Düzce	Gülsüm binti Mustafa	Yukarıkaraköy Dîvânı Yeni köy	Gasb davası	19 Receb 1318/ 830 1900
Mehmed Efendi bin Mehmed Ağa	Şerefiye Mahallesi/ Düzce	Ağlağoz oğlu Halil bin Müteveffa Ömer	Orta Mahalle/Üskübü	Gasb davası	24 Zilhicce 1317/ 831 1900
Müftüzâde Mehmed Raif Efendi bin Musa Efendi	Ceddiye Mahallesi / Düzce	Suhte oğlu Mustafa bin Abdülhalim bin Ömer	Yukarıkaraköy Dîvânı Yeni köy	Gasb davası	23 C. Ahir 1318/ 832 1900
Ali Bey bin Mehmed	Lazdüz (Düzköy)/ Üskübü	Aslen Rize Sancağı Hopa Kazası'ndan Hatice binti Hüseyin Efendi bin Ali	Lazdüz (Düzköy)/Üskübü	Alacak davası	4 Zilkâde 1307/ 833 1890

⁸²⁸ DKS 1145, Nr. 312.⁸²⁹ DKS 1155, Nr. 10.⁸³⁰ DKS 1161, Nr. 129.⁸³¹ DKS 1161, Nr. 21.⁸³² DKS 1161, Nr. 118.⁸³³ DKS 1145, Nr. 161.

4- Şuhûdu’l Hal Müessesesi

Mahkemede olaylar çözüme kavuşturulurken kadı veya nâibler sadece kendi iradeleri ile olaylar hakkında hüküm vermemişlerdir. Olayla ilgili erbâb-ı vukûf’ denen bilirkişilerin ve şuhûdu’l hal denen bölgenin saygın kişilerinin referanslarını dikkate almışlar böylelikle olayların çözümünde toplumsal katkı sağlanmış olmaktadır. Şuhûdu’l hal olarak görev yapan kişilerin sayısı olayın ciddiyetine göre değişmektedir. Nitekim bazı davalarda 3,⁸³⁴ bazılarında 4⁸³⁵ vs. olabilmektedir.

Olayların çözümünde referans olan şahitler üzerinde titizlikle durulmaya çalışılmıştır. İhtilafli ifadeler veren, konunun çözümünde tutarsız davranışlar sergileyen kişilerin olayla ilgili görüşleri referans alınmamıştır. Yukarıkaraköy’e bağlı Yeniköy sakinlerinden Ömer bin Mustafa eşi olan Avlıyanlı Hanife binti Raşid, eşinin kendisine karşı tutarsız davrandığı ve kendisinden uzak durduğu (nefsini teslimden abad olduğu) konusunda şahitler getirmişse de mahkeme Ömer’in şahitlerini tutarsız bulmuştur. (14 Ramazan 1307/ 1890).⁸³⁶

Mahkemede kayıt altına alınan bazı davalarda olaya şahitlik yapan kişiler ile şuhûdul hal farklı kişilerden meydana gelmektedir. Nitekim Sarıkasımlar Dîvânı Nasırlı Köyü’nden Ayşe binti Hasan, Ali bin Abdullah ile evlendiği zaman evliliği müşahade eden 2 erkek şahit yanında nikah olayının tutanağa geçirilmesinde ikisi köyden 3 farklı erkeğin şahit olarak kullanılması bunun en bariz örneğidir.⁸³⁷

Üskübü mahkemesinde şuhûdu’l hal olan kişiler davanın türüne göre bölgenin eytâm müdürü, muhızrlar, muhtar ve azaları vs. olabilmektedir.

5- Muslihûn (Arabulucular) Müessesesi

Üskübü’de munâzaa olan konu mahkemeye taşınmadan “muslihûn” denen ara bulucular tarafından çözüme kavuşturularak mahkemelerin yükü azaltılmaya çalışılmıştır. Muslihûn munâzaaya neden olan konu ile ilgili olarak tarafların görüşlerini ortaya koyup her iki tarafın da kabul edebileceği bir görüş belirleyerek olayın çözüme kavuşmasında etkili olmuştur. Ancak muslihûnun kararlarına her zaman riayet edilmemekte bu nedenle de olay mahkemeye taşınabilmektedir. Fidânî Dîvânı Kuş oğlu Köyü’nden Molla Mahmud Ağa’nın kızı Behiye binti Hacı Halil, Arabacılar Dîvânı Mü’minler Köyü’nden Özlü oğlu Hacı Ahmed Efendi bin Hasan’ın eşi (zevc-i dahili) olduğunu fakat bir süre

⁸³⁴ DKS 1155, Nr. 35.

⁸³⁵ DKS 1145, Nr. 115./ DKS 1141, Nr. 508 vs.

⁸³⁶ DKS 1145, Nr. 119.

⁸³⁷ DKS 1155, Nr. 35.

sonra şiddetli geçimsizlikten dolayı boşandıklarını (tatlik) fakat eşinde olan toplam 3000 kuruş değerindeki mehr-i muaccel, müeccel ve eşyalarının kendisine teslim edilmediğini, muslihûnun olayı çözüme kavuşturduğunu fakat eşinin muslihûn kararını başlangıçta kabul etmesine rağmen daha sonra uymadığını söylemiş ve dava mahkemeye taşınmıştır. Davanın aşağı yukarı 3 yıl sürmesi ise ilgi çekicidir.⁸³⁸

6- Muhzır ve Muhzırbaşılar

Davacı ve davalıları mahkemenin huzuruna celbeden görevliye muhzır (huzura getiren), muhzırların başında bulunan kişiye ise muhzırbaşı denmiştir. Muhzırlık da diğer birçok görev gibi babadan oğula geçmektedir. Üskübü’de Muhzır Mehmed görevden alınca Mehmed adlı bir diğer kişiye “babası beratı” gereğince muhzırlık görevi tevdi edilmiştir. (1 Muharrem 1133/ 2 Kasım 1720).⁸³⁹

Mahkemede muhzır olan Şa’bân vefat edince yerine Mehmed Beşe ibni Ali’ye görev tevcihi yapılmıştır. (1 Receb 1136/ 26 Mart 1724).⁸⁴⁰

Üskübü kasabasında mahkemede muhzır olan Mehmed Beşe vefat edince yerine Mehmed adlı bir diğer kişiye Nâib Osman arzı ile tevcih yapılmıştır. (Zilhicce 1143/ Haziran- Temmuz 1731).⁸⁴¹

Üskübü Mahkemesi’nde görev yapan Muhzırbaşı Şa’bân ölünce 1126 (1714-1715)’te Mehmed bin Ali, 1132 (1719-20), 1143 (1730-31) ve 1147 (1734-35)’te Mehmed adlı üç farklı kişi muhzırbaşı olarak atanmıştır. 1147 (1734-35)’te muhzırbaşı olan Mehmed’de bir süre görev yaptıktan sonra yerine Hacı Ali isimli bir kişi muhzırbaşı tayin edilmiştir.⁸⁴²

⁸³⁸ DKS 1145, Nr. 126-127. / DKS 1147, s. 40.

⁸³⁹ VGMA, Hurûfât Defteri, 1069, s. 85.

⁸⁴⁰ VGMA, Hurûfât Defteri, 1069, s. 85.

⁸⁴¹ VGMA, Hurûfât Defteri, 1073, s. 44.

⁸⁴² VGMA, Hurûfât Defteri, 564, s. 87.

7- Dava Türleri ve Örnekler

7.1. Göçmenlerin Geldikleri Bölgelerle İlgili Davalar

Üskübü’ye ülkenin muhtelif yerlerinden göç olması göçmenlerin geride bıraktıkları bir takım davaları Düzce mahkemesinde dava açarak çözmeye itmiştir. Aslen Trabzon Vilâyeti Rize Sancağı Hopa Kazası Düz Köyü’nden olan ve Üskübü’de Lazdüz Köyü’ne yerleşen Hatice binti Hüseyin Efendi bin Ali, Hopa Kazası’nda malifaturacılık (manifaturacılık) ile uğraşan Hacı oğlu Molla Mustafa bin İbrahim zimmetinde 19500 kuruş alacağı olduğunu dava vekili ta’yîn ederek Üskübü’den çözmeye çalışmıştır. (4 Zilkâde 1307/ 22 Haziran 1890).⁸⁴³

7. 2. Katl Davaları

Araştırma kapsamındaki döneme ait kayıtlarda Üskübü’de meydana gelen eşkiyalık, adam öldürme, tecavüz vs. konuları ile ilgili verilere çok az rastlanmıştır.

Aslen Bolu mütemekkinlerinden olup Üskübü Kazası’na bağlı Mîlân Deresi Köyü’nde ikâmet eden Bedel oğlu Ohannes veled İstefan öldürülünce mirasçıları olan eşi Meryem asaleten ve 2 öz oğlu ve kızı vesâyeten kâtillerin bulunması için mahkemeye başvurmuşlardır. Olayla ilgili olarak Bendüklü (Bendereğli olmalı) Kazası’na bağlı Karapınar Köyü’nden İmamoğlu Hüseyin ve 2 erkek arkadaşı tutuklanmışlardır. Yapılan tahkîkât neticesinde Hüseyin’in yatağan bıçakla zimmiyi başından yaralayarak öldürdüğü, iki arkadaşının ise (biri dışarıda gözcülük yapmakta) yardım ve yataklık yaptığı ikrar ve itiraf-larıyla ortaya çıkmıştır. Mahkeme kâtilin, maktûlün eşi tarafından affedilmedikçe, maktûlün eşinin huzurunda kısas olunması lazım geldiğine ve kâtile yardım eden diğer kişilerin ise ağır hapsine karar vermiştir. (29 Z 1255/ 4 Mart 1840).⁸⁴⁴

Bölgede meydana gelen bir diğer katl olayı Avlıyan Köyü’nden Hacı Ali oğlu ailesinden Ömer adlı kişinin katl edilerek öldürülmesidir. Ömer’in kâtili kayını olan Deli oğlu ailesinden Mehmed adlı kişidir. Kâtil yalnız, maktûl ise arkadaşlarıyla beraber geyik avlamak için gece vakti Gümüşâbâd Kazası Karakilise adlı bölgede buldukları sırada, kâtilin tüfeğinden çıkan kurşun kazara ön tarafında bulunan Ömer’e deymiş ve Ömer de ölmüştür. Kâtil durumu itiraf etmiştir. Hatta Ömer ile arasında bir düşmanlık bulunmadığını Ömer ile arasında dem-i diyet davası bulunduğunu Ömerin de kendisini affettiğini şahitlerle

⁸⁴³ DKS 1145, Nr. 161.

⁸⁴⁴ BOA, C. ADL., 5452.

isbat etmiştir. Yapılan tahkîkât neticesinde kâtilin aklının yerinde olmadığı da dikkate alınarak ölümün dikkatsizlikle kazâen vuku bulduğuna karar verilmiş ve kanununun 182. maddesinde “bir kimesne bir şahsı hatâen itlâf ider ve yahud biğayrı kasd telef nefsine sebep olur ise ... ve eğer bu katl keyfiyeti dikkatsizlikten ve nizâmâtâ riâyetsizlikten neş’et itmiş ise 6 aydan 2 seneye kadar ile mücâzât olunması” gerekmektedir maddesine istinâden kâtil muhtemelen aklî dengesinin de yerinde olmamasından dolayı en alt sınır olan 6 ay hapis ile cezalandırılmıştır. (14 Safer 1278/ 21 Ağustos 1861).⁸⁴⁵

7. 3. Boşanma Davaları

Üskübü’de kadınların iş ve meslek olarak genelde sosyal bir statüsünün bulunmaması ve Üskübü’de boşanan erkeklerin kadınların mehr ve nafakayı iddetini ödemediği duyarsız davranmaları, kadınların ayrıldıkları eşlerinin zimmetinde bulunan mehr, nafakayı iddet ve muhtelif eşyalarını temin için mahkemeye başvurmalarına neden olmuştur.⁸⁴⁶ Mesela Aşağıkaraköy’den Safiye binti Halil vekili aracılığıyla sâbık (eski) eşi Aşağıkaraköy’lü Ömer Efendi bin Mahmud’dan boşandıktan 1 ay sonra mahkemeye başvurarak eşinden mehr ve nafakayı iddetini talep etmiştir. (29 Zilkâde 1314/1 Mayıs 1897).⁸⁴⁷

⁸⁴⁵ BOA, A. MKT. MVL., 131/12.

⁸⁴⁶ Yukarıyaka Köyü’nden Laz Ömer Ağa ile eşi Reşide arasındaki davada Reşide mehr, nafaka-i iddet vs. taleplerinde bulunurken Ömer Ağa’da Reşide de 5000 kuruş kıymetli eşyasını gündeme getirmiştir. (12 Zilkâde 1307/ 30 Haziran 1890) Bakınız. *DKS 1145*, Nr. 166. / Arabacılar Dîvânı’nda oturan Kıptiye Fatma binti Hasan, Düzce Kazası’na tabi Bolu Caddesi civarında oturan zevce-i muhalaası (boşandığı eşi) olan Kıptî Demirci Hasan bin Mehmed’e dava açarak nafaka ve mehr-i müeccelini istemiştir. *DKS 1161*, Nr. 46. Nafakayı iddet için verilen muhtelif fetvalar için bakınız: Saim Savaş, “Fetva ve Şer’iye Sicillerine Göre Ailenin Teşekkülü ve Dağılması”, *Sosyo-Kültürel Değişme sürecinde Türk Ailesi*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayını, ss. 504-547, C. 2, Ankara, 1992, s. 537. / Hasan Yüksel-Saim Savaş, “Osmanlı Aile Hayatına İlişkin Fetvalar”, *Sosyo-Kültürel Değişme sürecinde Türk Ailesi*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayını, ss. 876-897, C. 3, Ankara, 1992, s. 894-896.

⁸⁴⁷ *DKS 1155*, Nr. 19.

ALTINCI BÖLÜM

VII. AİLE HAYATI

A) EVLİLİK TİPLERİ

Osmanlı toplumunda monogami ve poligami olarak niteleyebileceğimiz iki tür evlilik tipi bulunmaktadır. Ancak Osmanlı toplumu ile ilgili yapılan muhtelif araştırmalarda yasa ve gelenek poligami evlilik tipine izin vermesine rağmen halkın genelde monogami evlilik tipini tercih ettiği tespit edilmiştir. Nitekim Üskübü ile ilgili incelenen belgelerde de sadece 2 erkeğin poligami evlilik yaptığı tespit edilmiştir. Bunlardan birisi Arabacı Köyü’nden Ahmed Bey bin İsmail bin Abdullah diğeri ise Avlıyan Köyü’nden Laz Salih Ağa bin Abdullah adlı kişidir.⁸⁴⁸ Görüldüğü gibi Üskübü’deki evlilik olgusu Osmanlı genelindeki olgu ile aynı gözükmektedir.

Üskübü’ye ait kadı sicillerinde evlilikle ilgili olarak zevce-i medhûl (nikahlı erkek eş), zevce-i medhûl (nikahlı kadın eş), “zevce-i menkûha-i gayr-ı medhûl” (geçimsiz kadın eş) gibi ibâreler kullanılmaktadır.

a) Evlenme

Osmanlı’da evlilik mekanizması bazı iddiaların aksine, kız adına bazen vekili irade beyan etmekle beraber, genelde kadın ve erkeğin karşılıklı irade beyanına dayanmaktadır. Nikahın kıyılacağı mekan Bidâyet Mahkemesi’ne ait Hukuk Dairesi olabileceği gibi ihtiyaca göre mahkeme alanı dışında bir başka mekana (erkek tarafının evi veya ilgili bölgedeki köyün muhtarının evi⁸⁴⁹ vs.), mahkemeyi temsilen bir görevlinin gönderilmesi ile de gerçekleşebilmektedir. Mesela Sarıkasımlar Dîvânı’na bağlı Nuhlar Köyü’nden Ak Hasan oğlu Mehmed’in kızı Ayşe binti Mehmed, Aşağı Mîlân Dîvânı’ndan Poyraz oğlu Mehmed bin Ali ile karşılıklı irade beyanıyla evlenmiştir. Mahkeme tutanağına kızın kendi rızasıyla evlendiği özellikle not düşülmüştür. (28 Receb 1204/ 13 Nisan 1790).⁸⁵⁰

⁸⁴⁸ DKS 1145, Nr. 245-246, 274.

⁸⁴⁹ DKS 1145, Nr. 322, 326./DKS 1161, Nr. 4.

⁸⁵⁰ DKS 1141, Nr. 508.

Nikah kadının “Allah’ın emri üzere sana vardım.” diyerek evlenmeyi kabul etmesi, erkeğin ise “Allah’ın emri üzere aldım ve kabul eyledim.” demesi ile gerçekleşmektedir.⁸⁵¹

Nikahta her zaman olmamakla beraber nikahın gerçekleştiği yer ve saat konusunda da ayrıntılı kayıtlar tutulmuştur. Mesela Kaymakçı Köyü’nden Rizeli İzzet bin İsmail bin Temel ile Bahire binti Yusuf’un nikahının 1318 senesi R. Evveli’nin 5. günü saat 2 raddelerinde köyün imamı Molla Cafer Efendi tarafından, Yazlık Köyü Muhtarı Deli Ömer oğlu Emin Ağa’nın hânesinde kıyıldığı kayıt altına alınmıştır. (3 Temmuz 1900).⁸⁵²

b) Evlilik Sırasında Kadına Alınan Eşyalar

Evlilik erkek ve kadın iki kişiye ait somut ve soyut bütün olguların tek bir hânedeki birleşmesi demektir. Türk toplumu her ne kadar erkek egemen bir toplum olsa da yuvaya erkek kadar kadın da kendi çapında katkıda bulunmuştur. Bu çerçevede evlilik son bulduğunda kadın ve erkeğin soyut dünyası gibi hânedeki sahip oldukları somut varlıkları da ayrılmıştır. Üskübü’de bir yuva kurulurken kızın evine çeyiz olarak getirdiği ve erkek tarafının kendisine aldığı olası eşyaları aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz. Bu eşyaların niteliği, niceliği ve maddi değerinin kişilerin varlık seviyesine göre değişeceği muhakkaktır. 1 sandık, 8 uçkur, 5 bağlık, 7 aded yazma, 2 aded üccek, 1 aded baş örtüsü, 1 kemâh yelek, 1 canfes hırka, 1 yünlü hırka, 2 basma şalvar, 1 yünlü şalvar, 7 bez gömlek, 8 uçkur, 5 yağlık, 1 Acem şalı, 1 adi gümüş kuşak, 1 tahta sandık, 1 çift pafuç (pabuç), 1 döşek takımı, 38 aded sandıklı altın (1771 kuruş), 34 aded 10’luk altın, 28 aded 30’luk altın ve 5 aded mahmudiye altındır.⁸⁵³ Görüldüğü gibi evli çiftlerden kız tarafının eşyaları bugün olduğu gibi genelde giyim-kuşam ve muhtelif aksesuarlara dayanmaktadır.

⁸⁵¹ DKS 1145, Nr. 322, 326.

⁸⁵² DKS 1161, Nr.4.

⁸⁵³ DKS 1145, Nr. 126-127. İlgili eşyalar bir boşanma davasında talep edilen eşyalardan esinlenerek yazılmıştır.

Tablo 179: Üskübü’de Dünya Evine Giren Bazı Çiftler (1303-1304/ 1885-1887)

Gelinin İkamet Yeri	Gelinin Adı	Damadın Adı	Kayıt Tarihi
Arabacı Köyü	Ayşe binti Mehmed	Mehmed bin Hüseyin	28 R. Ahir 1304 ⁸⁵⁴
Arabacı Köyü	Ayşe binti Mahmud	İbrahim bin Abdurrahman	17 R. Evvel 1303 ⁸⁵⁵
Arabacı Köyü	Ayşe binti Mehmed	Eyyüb bin Hacı Yusuf	29 C. Ahir 1304 856
Arabacı Köyü	Bâde binti Hacı İbrahim	Mahmud bin Hacı Mehmed Efendi	27 C. Ahir 1304 857
Arabacı Dîvânı Berberkuyu Köyü	Ayşe binti Ahmed	Ali bin Mustafa	1303 ⁸⁵⁸
Arabacı Dîvânı	Sünbül binti Ali	Ali bin Hüseyin	13 C. Evvel 1304. ⁸⁵⁹
Arabacı Dîvânı	... binti Mehmed	Hasan bin Hasan	8 R. Ahir 1303 ⁸⁶⁰
Arabacı Dîvânı Döngel Köyü	Ayşe binti Hüseyin	Delibaş oğlu Salih bin Hasan	12 Şa’bân 1304 861
Karaköy Karyesi	Ayşe binti Ali	İbrahim bin Mehmed	31 Kanun-u sâni 1302 ⁸⁶²
Yukarıkaraköy	Hanife binti İbrahim	Mesdan bin Ahmed	8 R. Ahir 1303 ⁸⁶³
Yukarıkaraköy	Seher bin Mehmed	Ali bin İbrahim	28 C. Ahir 1304 ⁸⁶⁴
Yukarıkaraköy	Ayşe binti Kadir	İbrahim bin Ali	28 C. Ahir 1304 ⁸⁶⁵
Yukarıkaraköy	Penbe binti Ali	Ahmed bin Halil	29 C. Ahir 1304. 866
Yukarıkaraköy	Fatma binti Mehmed	Hacı Mehmed bin Yusuf	4 Receb 1304. ⁸⁶⁷
Çilimli Köyü	Şeyma binti Mustafa	Hasan Efendi bin Hasan	1303 ⁸⁶⁸
Çilimli Köyü	Hadice binti salih	İsmail bin Mehmed	17 C. Ahir 1304 ⁸⁶⁹

⁸⁵⁴ DKS 1141, Nr.328.⁸⁵⁵ DKS 1141, Nr.194.⁸⁵⁶ DKS 1141, Nr.440.⁸⁵⁷ DKS 1141, Nr. 434.⁸⁵⁸ DKS 1141, Nr.142.⁸⁵⁹ DKS 1141, Nr.343.⁸⁶⁰ DKS 1141, Nr.229.⁸⁶¹ DKS 1141, Nr.528.⁸⁶² DKS 1141, Nr.356.⁸⁶³ DKS 1141, Nr.231.⁸⁶⁴ DKS 1141, Nr.383.⁸⁶⁵ DKS 1141, Nr.382.⁸⁶⁶ DKS 1141, Nr.442.⁸⁶⁷ DKS 1141, Nr.445.⁸⁶⁸ DKS 1141, Nr.201.⁸⁶⁹ DKS 1141, Nr. 416.

Kesif Mahallesi	Hadice binti Halil	Ahmed bin Ali	20 Receb 1304 ⁸⁷⁰
Kesif Mahallesi	Fatma binti Abdurrahman Efendi	Aysel ? bin Mustafa	1303 ⁸⁷¹
Orta Mahalle	Behiye binti Ömer	Hafiz Halil Efendi bin Mustafa Efendi	1 C. Ula 1303 ⁸⁷²
Orta Mahalle	Ayşe binti Halil	Mustafa bin Hacı Ali	6 R. Ahir 1303 ⁸⁷³
Orta Mahalle	Nakiye binti Ömer	Mehmed bin ahmed	29 C. Ahir 1304 ⁸⁷⁴
Orta Mahalle	Ayşe binti İbrahim	İbrahim bin Mehmed	20 receb 1304 ⁸⁷⁵
Orta Mahalle	Molla Kadın binti Osman	Abdurrahman bin Halid	1304. ⁸⁷⁶
Orta Mahalle	Fatma binti Halil	Abdullah bin Ahmed	19 Şa'ban 1304 ⁸⁷⁷
Tekke Mahallesi	Hanife binti Hacı Mehmed Efendi	Mustafa Efendi bin Hasan	25 R. Ahir 1303. ⁸⁷⁸
Saikasımlar Dîvânı	Emine binti Hüseyin	Mehmed bin Mehmed	1 C. Ahir 1304 ⁸⁷⁹
Saikasımlar Dîvânı	Emine binti Mehmed	Abdullah bin Raşid	18 Şa'ban 1303 ⁸⁸⁰
Sarikasımlar Dîvânı Nasırlı Köyü	Rahime binti Emin	Ali bin Receb	16 Muharrem 1303 ⁸⁸¹
Avlıyan Köyü	Fatma binti Hüseyin	Osman bin Şehabeddin	19 Şa'ban 1304 ⁸⁸²
Aynalı Köyü	Cebekân binti Bübek	Selim bin Bâzıka	21 Şa'ban 1303 ⁸⁸³

⁸⁷⁰ DKS 1141, Nr. 481.⁸⁷¹ DKS 1141, Nr.156.⁸⁷² DKS 1141, Nr.256.⁸⁷³ DKS 1141, Nr. 225.⁸⁷⁴ DKS 1141, Nr. 439.⁸⁷⁵ DKS 1141, Nr. 480.⁸⁷⁶ DKS 1141, Nr. 340.⁸⁷⁷ DKS 1141, Nr. 539.⁸⁷⁸ DKS 1141, Nr. 223.⁸⁷⁹ DKS 1141, Nr. 388.⁸⁸⁰ DKS 1141, Nr. 40.⁸⁸¹ DKS 1141, Nr.126.⁸⁸² DKS 1141, Nr. 540.⁸⁸³ DKS 1141, Nr. 48.

c) Boşanma

Üskübü’de aile birliğinin sona erdirilmesinde aileler daha çok direkt talâkdan (boşanma) ziyade muhâlaa denen anlaşmalı boşanmayı tercih etmiştir. Böylelikle özellikle kadınlar evlilik sonrasında meydana gelebilecek olası anlaşmazlıkların önüne geçmek istemişlerdir.

Kadınlar evlenme ve boşanma konusunda iradelerini her zaman göstermişlerdir. Boşanma davalarında davacı ve davalıların kimlikleri, ikâmet ettikleri yer, aile adları, davalı ve davacı adları, nikahın daha önce gerçekleştiği yer konusunda kesin veriler verilmiştir. Olayın çözüme kavuşturulmasında şahitlik müessesesi önemli rol oynamıştır. Olayla ilgili erkek ve saygıdeğer insanların şahitliği önemli olmuştur. Devlet boşanmadan ziyade evlilik müessesesinin devamı için uğraş vermiştir. Nitekim aşağı yukarı 2 yıl süren bir boşanma davasında erkek ve kadın aile içi huzursuzluğu dile getirmesine hatta kadın eşi ile nikahının bile olmadığını iddia etmesine rağmen mahkeme 2 yılın sonunda 4 erkek şahidi referans alarak evliliğin devamına karar verebilmiştir.

Boşanma davalarında kadın erkeğine karşı ilgisiz veya eşini sevmiyorsa sevgisizlik evliliğin bitirilmesinde çok ön plana çıkmamış gözükmektedir. Mahkeme genelde evliliğin devamı konusunda tavır sergilemektedir. Sevgisizliğin evliliğin sonlandırılmasında yeterli neden teşkil etmediği davalarda kadınlar eşi ile nikahının bulunmadığını iddia edecek kadar ileri gidebilmişlerdir. Nitekim Üskübü’de Orta Mahallede ikâmet eden Topçu oğlu ailesinden Şükrü bin Hüseyin bin Abdullah Bey ile eşi Tekke Mahallesi’nden Berber Hacı Ahmed oğlu kızı olarak tanınan Ayşe binti Halil ile evli olduğu halde eşinin kendisinden uzak durduğunu (gayr-i medhûl olduğunu) ve kendisine itaat etmediğini iddia ettiğinde,⁸⁸⁴ Aşağı Milân Dîvânı Gideni Köyü’nden Yakub oğlu ailesinden İbrahim bin İbrahim, Avlıyan’lı Fatma binti Dönme Ahmed ile ilgili olarak Fatma’nın “nefsini (kendisine) teslimden imtina eylediği” ile ilgili olarak mahkemeye başvurduğunda kadınlar eşleri ile nikahlarının olmadığını ileri sürecek kadar ileri gitmişlerse de mahkeme evliliğin devamı için davaları nikahın yapıldığına ilişkin şahitlerin ifadelerini göz önüne alarak çözüme yoluna gitmiştir. Hatta Avlıyanlı Ayşe’nin boşanma davasında köy imamı, muhtar ve ihtiyar meclisi devreye girmiş ve nikahın sonlanmasına engel olmuşlardır.⁸⁸⁵

Boşanma olaylarına tarafların ailelerinin de müdahil olmaları son derece doğal karşılanmalıdır. Ancak zevciyet hukuku bittikten sonra tarafların birbir-

⁸⁸⁴ Şükrü’nün dava açması üzerine Ayşe’de bir dava vekili ta’yin ederek aynı konuda eşini suçlayıcı bir dava açmıştır. Ayşe “hal-i sığarmında” (küçük yaşta iken) babası tarafından Topçu oğlu ailesinden Şükrü’yle evlendirildiğini fakat Şükrü ile ilişkisinin iyi gitmediğini mahkemeye taşıyarak Mehmed Rüşdü Efendi bin İbrahim bin Mehmed’i davayı takip etmesi için vekil ta’yin etmiştir. (29 Ramazan 1316). *DKS 1161*, Nr. 17. / *DKS 1161*, Nr. 3.

⁸⁸⁵ *DKS 1145*, Nr. 322, 326.

lerinin değerli eşyalarını çalma eğilimine girdikleri de görülmektedir. Nitekim Çeltik oğlu Mehmed'in kızı Fatma binti Mehmed ile Arslan oğlu Arslan Ağa bin Tahir arasında boşanma meydana gelince Fatma Hanım eşinin kendisine vermesi gereken mehr-i müeccel ve 30 aded Gazi Mahmudiye takım nişan altınını vermediğini ve 6 aydır nafakasını ödemediğini dile getirince, sabık eşi Arslan Ağa da, eşi Fatma ve babası Mehmed Efendi ile kardeşleri Ali ve Hacı Abdülhamid'in evinden birçok eşya ve altını çaldıklarını iddia etmiştir. (21 Şevvâl 1314/ 25 Mart 1897).⁸⁸⁶

Daha önce Üskübü dışında yaşayıp başından boşanma geçmiş kişilerin Üskübü'de durumlarını tekrar kayda geçirdikleri görülmektedir. Bunun olası nedeni yeni bir nikah yapma zarureti olmalıdır. Aslen Lazistan Sancağı Hopa Kazası'ndan olup Lazşerefiye Mahallesi'nde ikâmet eden Efendi oğlu ailesinden Osman Efendi bin Hasan kızının 3 yıl önce 4500 kuruş mehri müeccel ile Hopa'da Abbas oğlu Osman bin Ömer ile evlendiğini fakat daha sonra boşandıklarını Üskübü'de kayıtlara geçirmiştir. (15 R. Ahir 1314/ 23 Eylül 1896).⁸⁸⁷

Aile içi geçimsizliklerin bir diğer nedeni erkeğin bulunduğu hânedeki "iç güve(y)si" olmasıdır. Nitekim Hacıkadirler Köyü'nden Vasfiye adlı kadın, Kapucular Sucular Köyü'nde sakin olan eşi Mahmud bin Ali'nin oturdukları evde "iç güvesi" olduğunu belirterek Mahmud'un zaman zaman evi terk ettiğini ve eşinin kendisine -Vasfiye Hanım'a- hitaben "eğer ben sakin olduğum hânedeki darılıb gider isem sen benden üç talak boş ol deyü şart" koştüğünü ve eşinin yaklaşık 4 ay önce evini terk ettiğini söyleyerek boşanma için gerekli işlemlerin yapılmasını istemektedir. (24 Safer 1315/ 25 Temmuz 1897).⁸⁸⁸

d) Evlilik Süresi

Nikahta esas olan evlilikle ilgili herhangi bir sürenin belirtilmemesidir. Bununla beraber bazen uzun süreli olması niyetiyle yapılan evlilikler, fitratların uymaması vs. nedenlerle çok kısa bir zaman içerisinde boşanma ile sonuçlanabilmiştir. Üskübü'de meydana gelen bazı boşanma davalarında evliliğin ne zaman yapıldığı ve bittiği ile ilgili bilgiler de bulunmaktadır.

Aşağı Mîlân Dîvânı Gideni Köyü'nden Yakub oğlu ailesinden İbrahim bin İbrahim, Avlıyan'lı Fatma binti Dönme Ahmed ile 20 Kanun-u Evvel 1305'te (1 Ocak 1890) evlenmiş ve 4 ay sonra 7 Ramazan 1307'de (27 Nisan 1890) aile içi şiddet nedeniyle mahkemeye başvurulmuştur.⁸⁸⁹ Düverdüzü Köyü'nden

⁸⁸⁶ Çalındığı iddia edilen eşyalar: 40 aded yüzlük mecidiye altınlı beşbirlik, 1 aded beşyüzlük mecidiye altını, 2 aded yüzlük mecidiye ve 1000 kuruşluk eşya. *DKS 1155*, Nr.146.

⁸⁸⁷ *DKS 1155*, Nr.20.

⁸⁸⁸ *DKS 1155*, Nr. 109.

⁸⁸⁹ *DKS 1145*, Nr. 322, 326.

Emine binti Mehmed Ağa ile yine aynı köyden eşi Mustafa bin Ali ise evlendikten 2 yıl sonra şiddetli geçimsizlikten boşanma için mahkemeye başvurmuşlardır. (29 Receb 1318/ 22 Kasım 1900).⁸⁹⁰

Bazı evliliklerin bu kadar kısa sürmesi ve genelde boşanmalarda kadının kendisini eşine teslim etmediğinin dile getirilmesi nikahların yapılırken bazı kadınların iradelerinin baskı altına alındığını da akla getirmektedir.

e) Mehr

Evlenme bedeli olarak tanımlayabileceğimiz mehr kadın için ekonomik bir güvence aracıdır. İslam’a göre kadının erkeğinden istemesi gereken doğal haklarından birisidir. Mehrin tamamı mehr-i muaccel yani peşin ödenen mehr olabileceği gibi bir kısmı mehr-i muaccel bir kısmı ise mehri müeccel (daha sonra ödenen mehr) olabilmektedir.

Üskübü bölgesi ile ilgili kayıtlar incelendiğinde genelde mehrin bir kısmının muaccel olarak nikah esnasında, bir kısmının ise müeccel olarak boşanma ve ölüm gibi durumlarda ödendiği görülmektedir. Nitekim incelenen boşanma davalarının çoğunda kadın tarafından genelde sadece mehri müeccel ve nafakayı iddet gündeme getirilmektedir. Muhetemelen Üskübülü hanımefendiler mehrlerinin bir kısmını peşin olarak nikah sırasında diğer kısmını ise daha sonra almışlardır.

Bununla beraber nikah sırasında mehrin miktarının ifşa edilmemesi de mümkün olabilmıştır. Nitekim Calur Dîvânı’ndan Banto oğlu Hasan Ağa bin Mustafa, Kesiş Mahallesi’nden Abdurrahman Efendi’nin kerimesi Fatma ile nikahı kıyılırken mahkemede mehr miktarı ifşa edilmemiş ve sadece “mehr-i ma’lume” olarak kaydedilmiştir. (8 Safer 1303/ 16 Kasım 1885).⁸⁹¹

Üskübü’de mehr ödenmesi ile ilgili farklı bir yöntem de uygulamıştır. Bu yöneteme göre erkek tarafı mehrin bir kısmını muaccel, bir kısmını da müeccel olarak ödemeye karar vermiş ancak daha sonra muaccel olarak belirlediği mehri de ikiye bölerek ödeme yapma yoluna gitmiştir. Nitekim Çeltik oğlu Mehmed kerimesi Fatma’nın mahkemede verdiği ifadelerden eşinin mehr-i muaccelini de tam olarak ödemeyip bir kısmını sonraya ertelediği anlaşılmaktadır.⁸⁹²

Erkek eşler vefat ettiği zaman eşlerine borçlu oldukları mehr-i müecceller miraslarından tahsil edilmiştir. Ancak eşlerin alacağı olduğu söylenen mehr-i müeccel miktarlarına mirasçılar her zaman olumlu bakmamıştır. Bu nedenle mahkemelere mehr-i müeccel alacakları ile ilgili bazı davalar da yansımıştır.

⁸⁹⁰ Mehr miktarı toplam 1601 kuruş olarak belirlenmiştir. Biz de toplam miktarı ikiye bölerek mehri muaccel ve müeccel miktarlarını belirledik. *DKS 1161*, Nr. 146.

⁸⁹¹ *DKS 1141*, Nr.157.

⁸⁹² *DKS 1155*, Nr.145.

Yukarıkaraköy'de vefat eden Yabancıoğlu Ali Ağa bin Mehmed bin Abdullah'ın eşi İsmet Hanım'a borcu olan 800 kuruş mehr-i müeccel mirasçılarının sorun çıkarmasından dolayı ancak mahkeme kararıyla ödenebilmiştir.⁸⁹³

Tablo 180: Üskübü'de Mehr-i Müeccel ve Muaccel Miktarı (19. Yüzyıl Sonları)

Mehr-i Müeccel	Mehr-i Muaccel
1000	300 ⁸⁹⁴
301 ⁸⁹⁵	
201 ⁸⁹⁶	
401 ⁸⁹⁷	
500	1000 ⁸⁹⁸
201 ⁸⁹⁹	
51 ⁹⁰⁰	
401 ⁹⁰¹	
3500	1500 ⁹⁰²
4500 ⁹⁰³	
800	751,5 ⁹⁰⁴
801	800 ⁹⁰⁵
401	400 ⁹⁰⁶

⁸⁹³ DKS 1161, Nr.14.

⁸⁹⁴ DKS 1145, Nr. 119.

⁸⁹⁵ DKS 1161, Nr. 80.

⁸⁹⁶ DKS 1145, Nr. 322, 326.

⁸⁹⁷ DKS 1145, Nr. 126-127.

⁸⁹⁸ DKS 1141, Nr. 508.

⁸⁹⁹ DKS 1161, Nr. 46.

⁹⁰⁰ DKS 1155, Nr. 35.

⁹⁰¹ DKS 1155, Nr. 19.

⁹⁰² DKS 1155, Nr.112.

⁹⁰³ DKS 1155, Nr.20.

⁹⁰⁴ DKS 1161, Nr.4.

⁹⁰⁵ Mehr miktarı toplam 1601 kuruş olarak belirlenmiştir. Biz de toplam miktarı ikiye bölerek muhtemel mehri muaccel ve müeccel miktarlarını belirledik. DKS 1161, Nr. 146.

⁹⁰⁶ DKS 1155, Nr. 109.

Tablo 181: Üskübü’de Vefat Eden Bazı Kişilerin Miraslarından Eşlerine Ayrılan Mehr-i Müeccel Miktarları (19. Yüzyıl Sonları)⁹⁰⁷

Yerleşim Yeri	Vefat eden	Eşi	Mehr-i müeccel Miktarı
Pırpır Kuyusu Avşar Köyü	Osman bin Halil bin Abdullah	Hatice binti Ahmed	150
Aşağı Milân Dîvânı Aynalı Köyü	Tiryaki oğlu Hüseyin bin Hasan	Fatma	187
Yukarıkaraköy	Hacı Ömer Ağa bin Hacı Mustafa bin Abdullah	Fatma binti Hacı Mustafa	151
Orta Milân Dîvânı Gideni Köyü	Tenbelci oğlu Hasan bin Hasan bin Abdullah	Ayşe binti Ali	150
Aynalı Köyü	Nâzo bin Abdullah	Kok binti Ömer	450 (mine’l fariza 326 kuruş 10 pare)
Aşağı Milân Dîvânı Gideni Köyü	Ahmed bin Mehmed bin Abdullah	Ayşe binti Osman	200
Orta Milân Dîvânı Şeran Köyü	Osman Çavuş bin Mustafa bin Abdullah	Emine binti Mahmud	301
Avlıyan Köyü	Laz Salih Ağa bin Abdullah	Rabia binti Hasan ve Behiye binti Mahmud	450+400
Arabacı Dîvânı Nefsi Arabacı Köyü	Emet (Ümmet) oğlu Mehmed bin Mehmed	Fatma Hatun	250
Arabacılar Dîvânı Topçular Köyü	Yağlı oğlu Mehmed bin Abdullah	Habibe binti Abdullah	300
Arabacı Dîvânı Topçular Köyü	Yağlı oğlu Mehmed bin Abdullah’ın oğlu Hüseyin	Fatma Hatun	201
Aşağıkaraköy Dîvânı Hacıkadırlar Köyü	Hacı Ali Osman Ağa bin Nureddin bin Abdullah	Fatma binti Receb	540

⁹⁰⁷ DKS 1141, Nr. 409, 421, 341./ DKS 1145, Nr. 45-46, 70-71, 147, 148, 202, 111, 207, 226, 278, 275, 274, 159, 142, 293, 346, 342, 245-246./ DKS 1155, Nr. 156, 72, 28, 88./ DKS 1161, Nr. 26.

Yukarıkaraköy	Yabancıoğlu Ali bin Mehmed	'İsmet Hatun binti Hüseyin	800
Arabacılar Dîvânı Müminler Köyü	Veli Çavuş bin Tahir bin Abdullah	Hamide binti Ahmed	601
Arabacı Köyü	Ahmed Bey bin İsmail bin Abdullah	Ayşe binti Hacı Karanfil ve Zeyneb binti İbrahim	210+360
Fîdani Dîvânı Canikli Köyü	Canikli oğlu Mehmed bin Abdullah	Nâle binti Mehmed	101
Orta Mahalle	Laz oğlu İzzet Ağa bin Yusuf bin Abdullah	Emine binti Abdullah	151
Aşağıkaraköy Kahveyanı Köyü	Mehmed bin Ali Efendi bin Abdullah	Zeliha binti Eyyüb	251
Arabacı Dîvânı Müminler Köyü	Serin oğlu Hacı Ahme bin Abdullah	Fatma binti Mehmed	400
Asaklar Dîvânı Çermik Köyü	Karabıyık oğlu Hüseyin bin Hüseyin bin Abdullah	Meryem binti Ahmed	200
Fidânî Dîvânı Kürtler Köyü	Hüseyin bin Hasan bin Abdullah	Ayşe binti Abdullah	300
Arabacı Dîvânı Nefsi Arabacı Köyü	İsmail bin Osman	Fatma binti Ömer	250
Fidânî Dîvânı Kürtler Köyü	Hasan Ağa bin Ahmed bin Abdullah	Hanife binti Abdullah	100
Aşağı Milân Dîvânı Gideni Köyü	Ahmed bin Mehmed bin Abdullah	Ayşe binti Osman	200
Üskübü Nahiyesi (Mahalle yazılmamış)	Sarı Hüseyin oğlu Ma'takır bin Hasan	Ayşe binti Ahmed	350

f) Üskübü’de Yaşayan Aileler

Antik bir Osmanlı kenti olan Üskübünün sosyal dokusunu anlamanın en önemli yolu aile monografileri ile anlaşılacaktır. Bu çerçevede ailelere atalarından tevarüs eden adlar analiz edilerek kentin Türk-İslam dokusu ile ilgili kısmi yorumlar yapılabilecektir. Kısmi yorum olarak değerlendirmemizin nedeni adlardan hareketle yapılabilecek etnik analizlerin her zaman doğru sonuçlar veremeyeceğidir.

Türkler’de, bu çerçevede Üskübü’de, adların oluşumunda din, meslek, millet, yer, bitki ve hayvan adları ve bazı kişisel nitelikler etkili olmuştur.

1- Erkek Kişi Adları

Üskübü’de 1844 yılında yapılan sayımda 1450 adet Müslüman erkek, 5 adet Müslüman kadın adı tespit edilmiştir. Kadın adlarının sayıma az yansımının nedeni sayımda sadece vergi mükellefi olan kişilerin dikkate alınmasından kaynaklanmaktadır.

Erkek adları içerisinde en fazla 188 Mehmed, 154 Mustafa, 135 Ahmed, 107 Hüseyin, 104 İbrahim, 101 Hasan, 100 Ali, 82 Halil, 79 Osman, 67 İsmail, 44 Ömer adı tespit edilmiştir. Bakınız Tablo 181.

Türk Milleti Hz. Muhammed’in kendisine hürmeten başta Hz. Peygamberin adları olmak üzere, halifelerinin ve Hz. Peygamber’in soyundan geldiği İbrahim ve İsmail peygamberlerin adlarına büyük teveccüh göstermiştir. Hz. Muhammed’in Müslim ve gayri Müslimler tarafından tanınan meşhur adı olan Muhammed adının Türkler’de kullanım olarak Mehmed’e dönüştürülmesi Muhammed adına gösterilen saygıdan kaynaklanmış olmalıdır. Bugün bile Anadolu’da birçok köy, kent ve kasabada bu anlayış devam etmektedir.

Bu adlar az da olsa bazen birleşik isim olarak da kullanılmıştır. Ali Osman, Mehmed Ali, Mehmed Emin ve Mehmed Tahir, bektaş Mehmed, celil Ahmed, Derviş Mehmed gibi.

Hz. Muhammed’in lakabı olan “Emin” adının da 21 adet kullanıldığı tespit edilmesi yine Hz. Peygamber’e olan teveccühle ilgilidir.

Erkek ve kadın kişi adları içerisinde dikkat çeken bir diğer nokta ataları “İbni Abdullah” veya “Binti Abdullah”olarak gösterilen kişilerdir. Bunların 27’si erkek, 1’i kadındır. Atası Abdullah olarak gösterilen kişiler, muhtemelen sonradan Müslüman olan kişilerdir. Bu kişilerin sayısal olarak az olması bölgenin Türk ve İslam dokusunu göstermesine önemli bir delildir.

Bölgede kullanılan isimler bazen orijinal halinden çok daha farklı bir şekilde kullanılmıştır. Memiş, Mehmiş, Mısdâk ve İbiş gibi.

Üskübü’de en az tercih edilen adlar Abdi, Abdülaziz, Abdülhakim, Abdülhalim, Abdülkadir, Abdüllatif, Alaaddin, Arif, Behram, Bekir, Davud, Derviş, Durdu, Durmuş, Dursun, Ebüdderda, İdris, Kadri, Kadullah, Keleş, Kinnâd, Kıyasofi, Musa, Müslim, Nureddin, Sadık, Said, Selim, Selman, Sunullah ve Müceddid’dir.

Bu isimlerden Durdu, Durmuş ve Dursun adları genelde çocukları arka arkaya vefat eden aileler tarafından tercih edilmiş olmalıdır.

Erkek ve kadın kişi adları içerisinde sayıları az olmakla beraber dikkat çeken bir diğer nokta, bazı kişilerin kendi adı ile değil, babasının adı ile anılmasıdır. Hacı Yusuf oğlu ve Hüseyin Efendi oğlu gibi.

Tablo 182: Üskübü’de Kullanılan Erkek Kişi Adları

Üskübü’de Kullanılan Adlar	Kullanılma Adedi
Abdi	3
Abdullah	9
Abdurrahman	4
Abdülaziz	1
Abdülhakim	1
Abdülhalim	3
Abdülkadir	2
Abdüllatif	1
Ahmed	135
Alaaddin	2
Ali	100
Ali Osman	1
Arif	1
Bayram	2
Behram	1
Bekir	2
Bektaş Mehmed	1
Celil Ahmed	1
Davud	3
Derviş	1
Derviş Mehmed	1

Durdu	5
Durmuş	1
Dursun	1
Ebüdderda	1
Emin	21
Emrah	1
Eyüb	6
Feysi	1
Feyzullah	7
Hacı Oğlu	1
Hacı Yusuf Oğlu	1
Halid	1
Halil	82
Halim	1
Hamza	1
Hasan	101
Hüseyin	107
Hüseyin Efendi Oğlu	1
İbiş	1
İbrahim	104
İdris	1
İsa	13
İslam	2
İsmail	67
Kadir	4
Kadri	1
Kadullah	1
Keleş	1
Kınnad	1
Kısasofi	1
Mahmud	16
Mehmed	188
Mehmed Ali	7
Mehmed Emin	3
Mehmed Tahir	2
Mehmiş	1

Memiş	5
Meşmâ	1
Mısdak	1
Muhannet	1
Musa	3
Mustafa	154
Müceddid	1
Müslim	2
Nureddin	2
Nuri	2
Osman	79
Ömer	44
Ömer Pehlivân	1
Raşid	5
Receb	16
Sadık	1
Said	2
Salih	21
Selim	1
Selman	1
Sunullah	1
Süleyman	14
Şakir	7
Şehabeddîn	3
Tahir	12
Toras	2
Veli	18
Yahya	5
Yakub	4
Yusuf	13
Toplam	1451

2- Kadın Kişi Adları

1844 sayımında kadınlara ait sadece 5 isim tespit edilmiştir. Bu isimler şu şekildedir: Arife, Rahime, Zübeyde, Ümmügülsüm ve Meşmâ’dır.

1844 sayımından sonra bölgede muhtelif zamanlarda yapılan tereke tutanaklarından az da olsa kadın kişi adları konusunda da fikir edinmek mümkündür. İlgili tereke kayıtlarında geçen anne ve kızlarının isimleri 114 aded olup, bu isimler şu şekildedir: 18 Ayşe, 20 Fatma, 8 Hatice, 7 Emine, 5 Asiye, 4 Zeliha, 4 Zeyneb, 3 Meryem, 3 Nakiye, 1 Mesmâ, 1 Nâle, 1 Nazife, 1 Hediye, 1 Kamile, 1 Kas? Kadın, 1 Kezban, 1 Kok, 1 İsmet, 1 Halime, 1 Rabia, 1 Behiye, 1 Rukiye, 1 Sağûre, 1 Sâniye, 1 Satı, 1 Şâhine, 2 Şâziye, 1 Şefika, 1 Tulu, 1 Ümmühân, 1 Zâhide, 1 Zekiye, 1 Hamide, 1 Hânezi, 1 Hanım, 4 Hanife, 1 Feyziye, 1 Gülsüm, 1 Habibe, 1 Hâcer, 1 Bağçe, 1 Bahire, 2 Dudu, 1 Dürriye, 1 Emire.

Görüldüğü gibi kadın kişi adları da erkek kişi adları gibi genelde İslami orijinli isimlerdir. Bununla beraber Kok, Hânezi, Nâle, Sağûre, Şâhine, Mesmâ gibi bazı orijinal isimler de kullanmışlardır.

3- Aile Adları

3.1. Meslek Orijinli Aile Adları

Üskübü’de kullanılan olası meslekî aile adları şu şekilde sıralanabilir: Ali beşe oğlu, Ali Kadı oğlu, Ali Paşa oğlu, Arabacı oğlu, Aşık oğlu, Ayıcı oğlu, Ayrancı oğlu, Bakkal oğlu, Bayram Beşe oğlu, Berber oğlu, Beşeli oğlu, Beşenin (oğlu), Bıçakçı oğlu, Binbaşı oğlu, Bostancı oğlu, Bozacı oğlu, Bölükbaşı oğlu, Çakmakçı oğlu, Çatıcı oğlu, Çıkadar oğlu, Çiftçi oğlu, Çilingir oğlu, Çoban oğlu, Deli Bölük oğlu, Deli oğlu, Derviş oğlu, Derzi (Terzi) oğlu, Elekçi oğlu, Gedik oğlu, Hâce oğlu, Hacı Alemdar oğlu, Hamamcı oğlu, Hancı oğlu, Hararcı oğlu, Hatib oğlu, Helvacı oğlu, Hızarcı oğlu, İmam oğlu, İnekçi oğlu, Kabakçı oğlu, Kadı oğlu, Kalyoncu oğlu, Kapucu oğlu, Katırcı oğlu, Kaymakçı oğlu, Kazancı Halil oğlu, Kemeñeci oğlu, Kethüda oğlu, Kılıccu oğlu, Kul oğlu, Mütevellî oğlu, Nalband oğlu, Nalcı oğlu, Peçeci oğlu, Pehlivân oğlu, Saka oğlu, Saraç oğlu, Senetçi oğlu, Serdar oğlu, Sirkeci oğlu, Solak oğlu, Suhte oğlu, Tarlacı oğlu, Terzi Hacı Mehmed oğlu, Terzi Halil oğlu, Terzi Hüseyin oğlu, Topçuzâde, Yamak oğlu, Yazıcı oğlu ve Zurnacı oğlu.

Meslek adı ile anılan ailelerden Zurnacı, Kazancı Halil, Çilingir, Nalcı ve Kemeñeci oğlu adları bölgede yaşayan Kıptî, kazancı ve elekçi olarak adlandırılan yarı yerleşik gruplar tarafından kullanılmıştır.

Terzilikle ilgili aile adlarını taşıyan 5 aileden 4'ünün Terzialiler Mahallesi'nde ikâmet etmesi bu ailenin Terzialiler Mahallesi'ndeki nüfuzunu göstermesi açısından önemlidir. Mahallenin Terzialiler şeklinde tesmiye edilmesinin nedeni muhtemelen Terzi oğlu ailesi tarafından kurulmuş olmasından kaynaklanmaktadır.

Çatıcı oğlu sülalesine ait tespit edilen iki aileden birisinin 1844'lerde hala çatıcılık mesleğini icra eden tek aile olması mesleğin aileye atalarından tevarüs ettiğini göstermesi açısından önemlidir.

Bölgede yaşayan ayan ailesinin adı olan Topçuzâde adındaki top ifadesi, torunlarından öğrenildiğine göre ailenin eskiden hayvanlar tarafından çekilen arabaların tekerlerinde bulunan "top merkezini" imal eden bir aile olmasından ileri gelmektedir. Aile bireyleri bugün hala Üskübü merkezinde Ayan Topçuzâde Mehmed Ağa'nın konağının olduğu ifade edilen Antik Tiyatro'nun üst tarafında ikamet etmektedir. Halen Üskübü'de Topçuzâde ailesine mensup 500-600 civarında kişinin yaşadığı belirtilmektedir. Aile bireylerinin günümüzde kullandıkları soyadı ise atalarından tevarüs ettiği şekliyle "Topçu" olarak devam etmektedir.⁹⁰⁸

3. 2. Millet Orijinli Aile Adları

Üskübü'de kullanılan millet orijinli muhtemel aile adları şu şekilde sıralanabilir: Arab Ali oğlu, Kürt oğlu, Rum oğlu, Samud oğlu, Timurlu oğlu, Türkmen oğlu ve Yörük (Türkmen) oğlu.

Millet orijinli adların özellikle de Türklük dışındaki aile adlarının sayısal olarak az olması bölgenin Türklüğünü göstermesi açısından önemli bir veridir. Bunun nedenini Üskübü'nün Türklerin Anadolu'da yerleştiği ilk bölgelerden birisi olmasında aramak gerekir. Nitekim bölgenin yüzyıllar boyunca Türk ve İslam unsurların elinde bulunması bölgenin Türkleşmesi ve İslamlaşmasında önemli bir etken olmuştur.

Millet orijinli adlar içerisinde bölgedeki ilk gayri Müslimlerin varlığını anımsatan isimler sadece Samud (Semud) ve Rum oğlu aile adlarıdır.

3. 3. Yer Orijinli Aile Adları

Üskübü'nün başkent İstanbul ve Anadolu arasında bir geçiş noktası üzerinde bulunması Anadolu'nun muhtelif bölgelerinden ailelerin Üskübü'ye yerleşmesinde etkili olmuştur. Nitekim bölgedeki bazı aile adları Aydın, Bartın,

⁹⁰⁸ Topçuzâde ailesi ile ilgili olarak edinilen bilgiler aynı aileye mensup İrfan Topçu'dan öğrenilmiştir. Kendilerine teşekkür ederim.

Bursa, Canik (Samsun), Çarşamba, Erzurum, Karaman, Kastamonu ve Tosya’dan bölgeye gelip yerleşenlerin olduğunu düşündürmektedir.

Üskübü’de bölge orijinli olan muhtemel aile adları şu şekilde sıralanabilir: Aydınli oğlu, Bağdadlı oğlu, Bartınlı oğlu, Bursalı oğlu, Canikli oğlu, Çarşanbalı, Ezurumlu (muhtemelen Erzurumlu) oğlu, Hemşeri oğlu, Karamanlı oğlu, Kastambolulu (Kastamonulu), Melenli oğlu, Rumeli oğlu, Rumelili oğlu ve Tosityalı oğlu.

3. 4. Bitki ve Hayvan Orijinli Aile Adları

Acı bal oğlu, Akkuş oğlu, Ali Kabak oğlu, Ayvaz oğlu, Ba'dem oğlu, Bal oğlu, Becek (Böcek?) oğlu, Bostan oğlu, Burak oğlu, Cebel oğlu, Cinci kuş oğlu, Çakal oğlu, Çalık oğlu, Davşan oğlu, Doğancı oğlu, Durna oğlu, Etmek (Ekmek) Kıran oğlu, Hoşaf oğlu, Kabak oğlu, Karaböcek oğlu, Karaca oğlu, Karakuş oğlu, Kaz oğlu, Keçi oğlu, Kedici oğlu, Kurt oğlu, Kuzu Ahmed oğlu, Kuzu Ali oğlu, Küçük (köpek yavrusu) oğlu, Küş oğlu, Mercan oğlu, Orman oğlu, Otlı oğlu, Öcü oğlu, Ördek oğlu, Soğan oğlu, Şahincili, Şîr (aslan) oğlu, Yılan oğlu’dur.

Bitki ve hayvan orijinli aile adları incelendiğinde bölgenin doğal dokusunun aile adlarına yansıdığı görülecektir. Nitekim bölgenin ormanlık ve yüksek bir mevkide bulunması acı bal, Akkuş, bal, cebel, çakal, çalık, davşan, durna (turna), kurt, orman, şahin, yılan gibi hayvan ve bitki adlarının aile adlarına yansımada etkili olmuştur.

3. 5. Kişisel Niteliklere Dayalı Aile Adları

Abalı oğlu, Ağaç bıçaklı oğlu, Ak Mehmed oğlu, Ak veli, Akbaldır oğlu, Akbaş Hasan oğlu, Akbıyık oğlu, Akçe oğlu, Aktuman oğlu, Altmış dört oğlu, Beldek oğlu, Bodur oğlu, Bozğucu Bekir, Cefalı oğlu, Celali oğlu, Çakır oğlu, Çakman oğlu, Çelebi oğlu, Çıban oğlu, Dertli oğlu, Dik oğlan oğlu, Dikbıyık oğlu, Dikkulak oğlu, Eğlence oğlu, Ekşi oğlu, Ellidokuz oğlu, Etekli oğlu, Gemiksiz oğlu, Göbekli oğlu, Kaba oğlu, Kabadâî (Kabadayı) oğlu, Kabız oğlu, Kabaruk oğlu, Kafadar oğlu, Kalender oğlu, Kanbur oğlu, Karabıçak oğlu, Karabıyık oğlu, Karasarık oğlu, Keleş oğlu, Kerâne oğlu, Kıl oğlu, Kısabacak oğlu, Kocabaş oğlu, Kocabıçak oğlu, Kocakarı oğlu, Kocaman oğlu, Kör oğlu, Köse oğlu, Kulaksız oğlu, Küpeli oğlu, Mertek (Kazık) oğlu, Molla oğlu, Öksüz oğlu, Parmaksız oğlu, Sarı oğlu, Suyabatmaz oğlu, Şah Veli oğlu, Şişman oğlu, Zinciri Gümüş oğlu.

3. 6. Dinsel İsimlere Dayalı Aile Adları

Aile adları içerisinde Peygamber ve halife adı ile tesmiye edilen adlar da bulunmaktadır. Bu adlar içerisinde İslam Peygamberi yanında, önceki toplumlara gelen İslam Dini'nin de benimsediği peygamber adlarının da bulunması, bölgenin İslam dokusunu göstermesi açısından önemlidir. Ancak Hristiyanlığı ve Museviliği temsil eden peygamber adlarının aile adı olarak varlığı bölgeye yerleşen ancak daha sonra İslamı benimsemiş olan ailelerin, önceki dinlerinin İslam tarafından da tanınan kutsallarını devam ettirme çabası olarak da düşünülebilir. Nitekim günümüzde bile İslam'ı benimseyen bazı muhtediler bu geleneği devam ettirme eğilimindedir. Yeni İslam olmuş bir kişinin daha önce kullandığı Maria adını Meryem, David adını da Davud olarak kullanması gibi.

Dinsel adlara dayalı belli başlı aile adları şu şekildedir: İsa oğlu, İslam oğlu, İbrahim oğlu, İsmail oğlu, Mahmud oğlu, Mehmed oğlu, Musa oğlu, Mustafa oğlu, Osman oğlu, Ömer oğlu, Salih oğlu, Süleyman oğlu, Yakub oğlu, Zekeriya oğlu.

Tablo 183a: Üskübü’de Aile ve Kişi adları (1844)

Yerleşim Yeri	Hâne Numarası	Aile Adı	Aile Üyelerinin Adları
Yukarıkaraköy Dîvânı	58,12	Abalı oğlu	Mehmed bin Osman ve kardeşi Ahmed
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtîyân Taifesi	6	Abanoz oğlu	Mehmed bin Mehmed
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	17	Abdi oğlu	Eyyüb Efendi
Aşağıkaraköy Dîvânı	43	Abdi oğlu	Mustafa bin Ali
Avlıyan Köyü	3	Abdullah oğlu	Mehmed bin Abdullah
Avlıyan Köyü	4	Abdullah oğlu	Hasan bin Ahmed
Avlıyan Köyü	5,1,2	Abdullah oğlu	Abdullah bin Hüseyin ve babalığı İsmail
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	7,1,2,3,4	Abdullah oğlu	Süleyman bin Abdullah, kardeşi Mustafa, oğlu Hüseyin diğeri Hasan
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	55,1,2,3	Abdurrahman oğlu	Ali bin Abdurrahman ve damadı Halil bin İbrahim, diğeri damadı Yakub bin Abdullah
Vakıf Dîvânı Köyü	33	Abdurrahman oğlu	Ömer
Aşağıkaraköy Dîvânı	27	Abdülaziz bin Abdullah	Abdülaziz bin Abdullah
Fidâni Dîvânı	71	Abdülgâni oğlu	Mustafa
Fidâni Dîvânı	74	Abdülgâni oğlu	Mahmud bin İbrahim
Fidâni Dîvânı	76	Abdülgâni oğlu	Halil bin Ali
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	47	Abdürrezzak oğlu	İbrahim bin Abdürrezzak
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	48	Abdürrezzak oğlu	Ömer bin Abdürrezzak
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	24	Abkod oğlu	Ali bin Osman
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	25	Abkod oğlu	Halil bin Osman
Aşağıkaraköy Dîvânı	46	Acı bal oğlu	Mustafa bin MUstafa
Tekke Mahallesi	36,1,2	Adalı oğlu	Kıyııcı Osman bin Mustafa ve tüvey oğlu Hüseyin bin Ali
Çilimli Dîvânı	35	Adalı oğlu	Hasan bin Ahmed
Vakıf Dîvânı Köyü	43	Adalı oğlu	Mehmed bin Ali (sağır)
Vakıf Dîvânı Köyü	51	Adalı oğlu	Mustafa bin Ahmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	126/126	Âdem oğlu	Mehmed bin Adem
Fidâni Dîvânı	99	Ağaçbıçaklı oğlu	Feyzi bin Receb
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	5	Ahmed Efendi oğlu	Mustafa bin Ahmed

Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	6	Ahmed Efendi oğlu	Hüseyin bin Mehmed
Tekke Mahallesi	19	Ahmed Efendizâde	Hatib Hacı Mehmed Efendi bin Ahmed
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	26,1,2	Ahmed oğlu	İbrahim bin Hüseyin ve oğlu Mustafa
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	46,1,2	Ahmed oğlu	Veli bin ahmed ve kardeşi oğlu Osman
Arabacılar Dîvânı	12	Ahmed oğlu	Salih bin Ahmed
Arabacılar Dîvânı	60	Ahmed oğlu	Osman bin Ahmed
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	95	Ahmed oğlu	Halil bin Yusuf
Aşağıkaraköy Dîvânı	69	Ahmed oğlu	Mustafa bin Ali
Aşağıkaraköy Dîvânı	70	Ahmed oğlu	İsmail bin Mehmed
Aşağıkaraköy Dîvânı	74	Ahmed oğlu	Emin bin Mehmed
Yukarıkaraköy Dîvânı	72	Ak Mehmed oğlu	Mehmed bin Osman
Ağlıyan Dîvânı	14	Ak veli	Hüseyin bin Mehmed
Tekke Mahallesi	41	Akbaldır oğlu	Hacı Ahmed Efendi bin Halil
Arabacılar Dîvânı	2	Akbaş Hasan oğlu	Hasan bin Hasan
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	8	Akbıyık oğlu	Behram
Arabacılar Dîvânı	22,1,2	Akçe Mehmed oğlu	Ömer ve oğlu Ahmed
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	24,1,2	Akçe oğlu	Mehmed bin Hasan ve damadı Mehmed bin Nurullah
Sarı Kasımlar Dîvânı	128	Akhasan oğlu	Süleyman bin Hasan
Sarı Kasımlar Dîvânı	129/129,2	Akhasan oğlu	Hasan ve kardeşi Hüseyin
Avlıyan Köyü	14	Akkara oğlu	Hüseyin bin Mehmed
Aşağıkaraköy Dîvânı	59	Akkuş oğlu	Ömer bin Mehmed
Aşağıkaraköy Dîvânı	63	Akkuş oğlu	Mustafa bin Ali
Aşağıkaraköy Dîvânı	64	Akkuş oğlu	Mehmed bin Ali
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	51	Akra Mustafa oğlu	İbrahim bin İbrahim
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	45	Aktuman oğlu yetimi	Mahmud bin Mehmed
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	28,1,2	Alâ oğlu	Molla Halil bin Ali ve oğlu Hüseyin
Çilimli Dîvânı	15	Alakcı Hüseyin bin Osman	Alakcı Hüseyin bin Osman
Arabacılar Dîvânı	yok	Alaplı Kazası'ndan Hatib oğlu kerimesi Ayşe	
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	19,1,2,3	Aleynî oğlu	İsmail bin Mehmed, kardeşi Hasan diğer kardeşi Mustafa
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	20	Aleynî oğlu	Mehmed bin Emin
Aşağıkaraköy Dîvânı	18/18	Ali beşe oğlu	Yusuf bin Mustafa (ammisi Süleyman ile aile iştirak)
Aşağıkaraköy Dîvânı	19/19	Ali beşe oğlu	Süleyman bin Yusuf

Sarı Kasımlar Dîvânı	103	Ali beşe oğlu	İbrahim bin Ahmed
Terzialiler Mahallesi	23	Ali bey oğlu	Mehmed bin Halil
Fidâni Dîvânı	91,1,2	Ali Dayının oğlu	Hasan bin Halil ve kardeşi Mustafa
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	27	Ali Kabak oğlu	Sağır Memiş
Ekrad Taifesi	10	Ali oğlu	Müslim
Yukarıkaraköy Dîvânı	62	Ali oğlu	Ömer bin İbrahim
Çilimli Dîvânı	56	Ali oğlu	Mehmed Ali bin Ali
Aşağıkaraköy Dîvânı	7,1,2	Ali oğlu	Emin bin Ali ve oğlu Mustafa
Aşağıkaraköy Dîvânı	17/17, 2, 3	Ali Paşa oğlu	Mehmed bin Yusuf, oğlu Ali ve diğeri Mustafa
Çilimli Dîvânı	4 (numarayı da 4 yazmış)	Ali Usta oğlu	İbrahim bin Ali
Sarı Kasımlar Dîvânı	41/41	Altmış dört oğlu	Ahmed
Arabacılar Dîvânı	56	Amancı oğlu	Sarı Hasan bin Abdurrahman
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	110	Amancı oğlu	Hüseyin
Vakıf Dîvânı Köyü	25	İmamcı Oğlu	Mustafa bin Ahmed
Tekke Mahallesi	46	Arab Abdülhakim bin Ömer	Arab Abdülhakim bin Ömer
Sarı Kasımlar Dîvânı	109	Arab Ali oğlu	İbrahim bin Ali
Arabacılar Dîvânı	1,1,2	Arabacı oğlu	Mustafa bin İsmail ve oğlu rençber Hasan
Arabacılar Dîvânı	27	Arabacı oğlu	Hacı Ömer ağa bin İsmail
Arabacılar Dîvânı	28	Arabacı oğlu	İsmail Ağa bin Osman
Terzialiler Mahallesi	4	Aşçı Mehmed Efendi bin Ahmed	Aşçı Mehmed Efendi bin Ahmed
Avlıyan Köyü	19	Aşık oğlu	Salih bin Mehmed
Avlıyan Köyü	20	Aşık oğlu	Mehmed bin Mehmed
Terzialiler Mahallesi	5	Aydınlı oğlu	Hacı Ahmed Efendi bin İsmail
Sarı Kasımlar Dîvânı	87/87	Aydınlı oğlu	Hamza bin Ali
Sarı Kasımlar Dîvânı	94/94	Aydınlı oğlu	Ahmed bin Ali
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	56	Ayıcı oğlu	Mustafa bin Hüseyin
Yukarıkaraköy Dîvânı	31,1,2	Ayrancı oğlu	Mahmud ve oğlu Hüseyin
Yukarıkaraköy Dîvânı	35,1,2,3	Ayrancı oğlu	Ahmed, kardeşi Mehmed Ali, kardeşi Hüseyin (iki kardeş de sabidir)
Yukarıkaraköy Dîvânı	61	Ayrancı oğlu	Hasan bin Seyfi
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	25	Ayvaz oğlu	Ömer
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	27	Ayvaz oğlu	Mustafa
Aşağıkaraköy Dîvânı	28,1,2	Ayvaz oğlu	Ahmed bin Ali ve oğlu Mustafa

Tablo 183b: Üskübü’de Aile ve Kişi adları (1844)

Yerleşim Yeri	Hâne Numarası	Aile Adı	Aile Üyelerinin Adları
Yukarıkaraköy Dîvânı	70,1,2	Baba Ali oğlu	Osman ve kardeşi İbrahim
Avlıyan Köyü	13	Ba'dem oğlu	Halil bin Bekir
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	35	Bağdadlı oğlu	Hüseyin bin Yakub
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	36	Bağdadlı oğlu	Osman bin Yakub
Sarı Kasımlar Dîvânı	42/42,2,3	Bağdadlı oğlu	Ahmed, kardeşi Receb, kardeşi Mehmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	43/43	Bağdadlı oğlu	Mustafa bin Mehmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	44/44	Bağdadlı oğlu	İsmail bin Halil
Sarı Kasımlar Dîvânı	45/45,2	Bağdadlı oğlu	Deli Mehmed bin Halil ve kardeşi Hasan
Tekke Mahallesi	18	Bakkal oğlu	Eskici İsmail bin Mahmud
Sarı Kasımlar Dîvânı	58/58	Bakkal oğlu	Ahmed bin Yahya
Çilimli Dîvânı	52	Bal oğlu	Ahmed bin Mustafa
Çilimli Dîvânı	53	Bal oğlu	Yusuf bin Veli
Çilimli Dîvânı	54	Bal oğlu	Hasan bin Ali
Terzialiler Mahallesi	42	Balili oğlu	Halil bin Ali
Çilimli Dîvânı	64	Bankoz oğlu	Halil bin Veli
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	14,1,2	Banto oğlu	Süleyman bin Osman ve oğlu Osman
Arabacılar Dîvânı	36	Bargirci Çıtak Mehmed bin Abdullah	Bargirci Çıtak Mehmed bin Abdullah
Dîvân-ı Gideni	57	Bartınlı oğlu	Mehmed
Arabacılar Dîvânı	59	Bartınlı oğlu	İbrahim bin Hüseyin
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	2	Batlan oğlu	Mustafa bin Mehmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	4	Bayram Beşe oğlu	Mustafa Efendi bin Ali
Sarı Kasımlar Dîvânı	5	Bayram Beşe oğlu	hüseyin bin ibrahim
Sarı Kasımlar Dîvânı	6	Bayram Beşe oğlu	Kadir bin İbrahim
Sarı Kasımlar Dîvânı	7,1,2	Bayram Beşe oğlu	Mehmed bin İsmail ve oğlu Ahmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	11	Bayram Beşe oğlu	Mehmed bin Yahya
Aşağıkaraköy Dîvânı	65	Bayram oğlu	Ali bin Mehmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	79	Bayram oğlu	Ali bin Mustafa
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	18,1,2	Becek (Böcek?) oğlu	Osman bin Abdullah ve oğlu İsmail
Fidâni Dîvânı	20	Behram oğlu	Ali bin Mehmed
Terzialiler Mahallesi	29	Bekdaş Mehmed bin Ali	Bekdaş Mehmed bin Ali
Arabacılar Dîvânı	45,1,2	Bekir oğlu	Hasan bin Hüseyin ve kardeşi Emin
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	36,1,2	Beldek oğlu	Kadir bin Halil ve kardeşi Halil

Terzialiler Mahallesi	6	Berber oğlu	Mustafa bin Halil
Terzialiler Mahallesi	33	Berber oğlu	Mehmed bin Ali
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	85,1,2	Berber oğlu	Hüseyin bin Abdullah ve ammisi Banaz Hasan
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	87,1,2,3,4	Berber oğlu	Ömer bin İbrahim, kardeşi Hüseyin, kardeşi Hasan, kardeşi Mehmed
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	16,1,2	Berber oğlu	Hüseyin bin Mustafa ve damadı Ali
Vakıf Dîvânı Köyü	40	Berberci oğlu	Mehmed
Aşağıkaraköy Dîvânı	36/36	Beşeli oğlu	Hüseyin bin Ali
Aşağıkaraköy Dîvânı	37	Beşeli oğlu	Osman bin Halil
Sarı Kasımlar Dîvânı	8	Beşenin (oğlu)	Hasan bin Hüseyin
Sarı Kasımlar Dîvânı	17/17	Beşenin (oğlu)	Mustafa bin Hüseyin
Ekrad Taifesi	13	Beyci İbrahim oğlu	Ahmed
Vakıf Dîvânı Köyü	44	Beyci oğlu	Mustafa bin Ali
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	5	Beyli oğlu	Osman bin Mehmed
Dîvân-ı Gideni	21	Bıçakçı oğlu	Mustafa
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	94	Bikaz (Beykaz) oğlu	Mehmed bin Mehmed
Çilimli Dîvânı	69	Binbaşı oğlu	Ali bin Mustafa
Çilimli Dîvânı	71	Bodur oğlu	Mustafa bin Halil
Arabacılar Dîvânı	yok	Nalband Ahmed ⁹⁰⁹	
Arabacılar Dîvânı	yok	Bedal oğlu zımmi	Kolos ⁹¹⁰
Sarı Kasımlar Dîvânı	3,1,2	Bolulu Mehmed oğlu	Hüseyin Efendi bin Mehmed ve oğlu Mehmed
Çilimli Dîvânı	63,1,2,3	Bolulu Osman bin Mustafa	Bolulu Osman bin Mustafa, oğlu Mustafa ve diğer oğlu Hüseyin bin Osman
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtîyân Taifesi	3	Bostan oğlu	Hüseyin
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtîyân Taifesi	11	Bostan oğlu	Hasan bin Abdullah
Fidâni Dîvânı	6	Bostancı oğlu	Musa bin Emin
Fidâni Dîvânı	8	Bostancı oğlu	İsmail bin Abdurrahman
Sarı Kasımlar Dîvânı	52	Bostancı oğlu	Ahmed bin Halil
Sarı Kasımlar Dîvânı	131	Boylu Mehmed oğlu	İsmail bin Mehmed
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	46,1,2,3	Bozacı oğlu	Bozacı oğlu, oğlu Osman, torunu Receb,
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	48	Bozacı oğlu	Ömer bin Emin
Arabacılar Dîvânı Kazgancılar Taifesi	3	Bozğucu Bekir	Bozğucu Bekir

⁹⁰⁹ Bolu merkezi Karaçayır Mahallesi ahalisinden.

⁹¹⁰ Bolu merkezi mahallâtundan.

Sarı Kasımlar Dîvânı	114	Bödür oğlu	Ali bey bin Mehmed
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	26	Bögrî oğlu	Osman bin Hasan
Aşağıkaraköy Dîvânı	15/15	Bölükbaşı oğlu	Mustafa bin Ali
Vakıf Dîvânı Köyü	42	Böngedar oğlu	Emin bin Salih
Dîvân-ı Gideni	48	Budal oğlu	Ali
Tekke Mahallesi	1,1,2	Burak oğlu	İbiş bin Feyzullah ve oğlu Osman
Çilimli Dîvânı	12	Bursalı oğlu	Veli
Çilimli Dîvânı	60/60	Bursalı oğlu	Mehmed bin Hüseyin
Çilimli Dîvânı	61	Bursalı oğlu	Ahmed bin Emin
Çilimli Dîvânı	62,1,2	Bursalı oğlu	Veli bin Hasan ve kardeşi Ali bin Hasan
Dîvân-ı Gideni	34,1,2	Büder (Bodur) oğlu	Hasan ve oğlu İbrahim
Dîvân-ı Gideni	35	Büder (Bodur) oğlu	Deli Mehmed

Tablo 183c: Üskübü’de Aile ve Kişi adları (1844)

Yerleşim Yeri	Hâne Numarası	Aile Adı	Aile Üyelerinin Adları
Arabacılar Dîvânı	48	Cafer oğlu	Hacı Eyyüb bin Cafer
Tekke Mahallesi	26	Canbaz Kadı oğlu	Mehmed bin Abdullah
Arabacılar Dîvânı	19	Canikli oğlu	Deli Hğüseyn bin Mehmed
Aşağıkaraköy Dîvânı	26	Cayır oğlu	Mustafa bin İbrahim
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	12,1,2	Cebe oğlu	Mehmed bin İbrahim ve kardeşi Bayram
Yukarıkaraköy Dîvânı	43	Cebel Hüseyin oğlu	Ahmed
Yukarıkaraköy Dîvânı	44	Cebel Hüseyin oğlu	Mehmed
Çilimli Dîvânı	75,1,2	Cebel Mehmed oğlu	Yusuf bin Ömer ve oğlu Ömer bin Yusuf
Çilimli Dîvânı	76	Cebel Mehmed oğlu	Hacı Mustafa bin Ömer
Dîvân-ı Gideni	73	Cebel oğlu	Bayram
Terzi Mahallesi	16	Cefalı oğlu	Mehmed
Ağlıyan Dîvânı	27	Cefteci oğlu	Mehmed
Çilimli Dîvânı	32	Celali oğlu	Ahmed
Çilimli Dîvânı	80	Celali oğlu	Ahmed bin Ahmed
Çilimli Dîvânı	85/85	Celil oğlu	Ahmed bin Şakir (sağır)
Aşağıkaraköy Dîvânı	30/30	Celil oğlu	Ömer bin Mehmed
Arabacılar Dîvânı	10	Cezîa oğlu	Hasan bin İbrahim
Arabacılar Dîvânı	21	Cezîa oğlu	Ali bin İbrahim
Vakıf Dîvânı Köyü	26	Cin Salih oğlu	Hüseyin bin Salih
Dîvân-ı Gideni	66,1,2	Cinci kuş oğlu	Ömer ve üvey pederi Mustafa
Dîvân-ı Gideni	68,1,2	Cingan Osman oğlu	Mehmed ve oğlu İbrahim
Sarı Kasımlar Dîvânı	15,1,2	Cingöz Hüseyin bin Ömer	Cingöz Hüseyin bin Ömer ve oğlu Ömer
Terzialiler Mahallesi	17	Cirid oğlu	Ahmed bin Ömer
Aşağıkaraköy Dîvânı	10	Civelek oğlu	Musa bin Ali
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	6	Colut oğlu	Değirmenci Mustafa
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	26	Cölcü oğlu	Osman bin Hüseyin
Arabacılar Dîvânı Kazgancılar Taifesi	2	Cörtek oğlu	Kazancı Hüseyin
Arabacılar Dîvânı	26	Cudar oğlu	Mustafa bin Mehmed
Vakıf Dîvânı Köyü	29	Culmakçı oğlu	Osman Efendi bin İbrahim
Fidâni Dîvânı	14,1,2	Cündeli oğlu	Halil bin Mustafa ve damadı Halil
Dîvân-ı Gideni	31,1,2	Cüre Mehmed oğlu	Mahmud ve kardeşi Mustafa
Fidâni Dîvânı	19	Çakal oğlu	Süleyman bin İbrahim

Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	9	Çakıcı oğlu	Muhannet
Terzialiler Mahallesi	47,1,2	Çakır Ali oğlu	Abdurrahman bin Veli ve oğlu reçber Mehmed
Ağlıyan Dîvânı	18	Çakır oğlu	Mustafa
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin	6	Çakır oğlu	Mehmed
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtîyân Taifesi	4	Çakır oğlu	Keleş?
Çilimli Dîvânı	8	Çakır Osman oğlu	Salih bin Osman
Terzialiler Mahallesi	24	Çakmakçı oğlu	Halil bin Seyfi
Aşağıkaraköy Dîvânı	9	Çakmakçı oğlu	Halil bin Kadir (sağır)
Aşağıkaraköy Dîvânı	84	Çakman oğlu	Ali bin Hasan
Terzialiler Mahallesi	26	Çalık oğlu	Ali bin Hüseyin ve oğlu bargirci mustafa
Terzi Mahallesi	26	Çalık oğlu	Ali
Aşağı Karaköy Karyesi	13	Çalık oğlu	Abdi
Aşağıkaraköy Dîvânı	13	Çalık oğlu	Abdi bin Mehmed
Aşağıkaraköy Dîvânı	14	Çalık oğlu	Mehmed bin Abdi
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin	2	Çalık oğlu	Hüseyin
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin	8	Çalık oğlu	Hasan
Milân Dîvânı Orta Oymak Köyü	11	Çaluk oğlu	Halil bin Hüseyin
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü	26	Çamurcu oğlu	İsmail
Aşağıkaraköy Dîvânı	42	Çandı oğlu	Osman
Aşağıkaraköy Dîvânı	89	Çarşanbalı Ahmed bin İsmail	Çarşanbalı Ahmed bin İsmail
Dîvân-ı Gideni	29	Çatıcı oğlu	Osman
Dîvân-ı Gideni	75	Çatıcı oğlu	Hüseyin
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	10,1,2	Çelebi oğlu	Mustafa bin Osman ve damadı Osman
Sarı Kasımlar Dîvânı	54/54	Çemancı oğlu	Mustafa bin İsmail
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin	1	Çeribaşı Hüseyin	Çeribaşı Hüseyin
Tekke Mahallesi	32	Çıban oğlu	Mehmed bin Halil
Terzialiler Mahallesi	16	Çıbkalı oğlu	Mehmed bin İsmail
Aşağıkaraköy Dîvânı	34	Çıkadar oğlu	Mustafa bin Sadık
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü	18,1,2	Çıkar oğlu	Mustafa bin Osman ve oğlu Hüseyin
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü	27	Çiftçi oğlu	Mehmed bin Hüseyin
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü	35	Çiftçi oğlu	İsmail bin Halil
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin	3	Çilingir oğlu	Ahmed

Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtîyân Taifesi	1	Çilingir oğlu	Kara Ahmed
Arabacılar Dîvânı	38,1,2	Çilmekli oğlu	Hacı Mehmed bin Hasan ve oğlu İbrahim
Yukarıkaraköy Dîvânı	52	Çoban Hasan bin İbrahim	Çoban Hasan bin İbrahim
Dîvân-ı Gideni	6	Çoban oğlu	Hüseyin
Dîvân-ı Gideni	13	Çoban oğlu	Abdurrahman
Aşağıkaraköy Dîvânı	85	Çolak Ahmed oğlu	İbrahim bin Ahmed
Dîvân-ı Gideni	27	Çolak Davud	Çolak Davud
Ekrad Taifesi	5	Çolak Mehmed oğlu	Mehmed
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	111	Çolak Mehmed oğlu	Veli
Yukarıkaraköy Dîvânı	64,1,2,3	Çolak Mustafa oğlu	İbrahim, oğlu Ali, oğlu Osman
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	43,1,2	Çolak oğlu	Mahmud bin Abdullah ve damadı İbrahim bin Abdullah
Yukarıkaraköy	16	Çolak oğlu	Ali
Yukarıkaraköy Dîvânı	16,1,2,3,4	Çolak oğlu	İsa bin İsa, oğlu hüseyin, diğer oğlu Nuri, diğer oğlu Hasan, diğer oğlu Ali
Aşağıkaraköy Dîvânı	4,1,2	Çolak oğlu	Halil bin Mahmud ve damadı Said bin Yahya
Aşağıkaraköy Dîvânı	31	Çolak oğlu	Receb Efendi bin Ahmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	119/119,2	Çolak oğlu	Halil bin Abdullah ve oğlu Mehmed
Ekrad Taifesi	9	Çopur Hasan oğlu	İbrahim
Fidâni Dîvânı	93	Çörük oğlu	Sağire Hasan
Sarı Kasımlar Dîvânı	59/59	Çütci (çütçü) oğlu	İbrahim bin Halil
Sarı Kasımlar Dîvânı	60/60	Çütci (çütçü) oğlu	Mehmed bin İbrahim
Sarı Kasımlar Dîvânı	62/62	Çütci (çütçü) oğlu	Yahya bin Halil
Sarı Kasımlar Dîvânı	63/63,2	Çütci (çütçü) oğlu	İsmail bin Halil ve oğlu İsmail

Tablo 183d: Üskübü’de Aile ve Kişi adları (1844)

Yerleşim Yeri	Hâne Numarası	Aile Adı	Aile Üyelerinin Adları
Terzialiler Mahallesi	57	Dattu (Zattu) zevcesi mahalle-i mezburdan	Rahime binti Abdullah
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	75	Davşan oğlu	Hasan
Sarı Kasımlar Dîvânı	38/38	Davud oğlu	Ahmed bin İsmail
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	32,1,2	Deli Ahmed oğlu	Ali bin Mustafa ve oğlu Ali
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	70,1,2	Deli Ali oğlu	Mustafa bin Ali ve oğlu Ali
Aşağıkaraköy Dîvânı	24	Deli Ali oğlu	Mehmed Efendi bin Ali
Vakıf Dîvânı Köyü	19	Deli Bekir oğlu	Ali bin Beekir
Tekke Mahallesi	35,1,2	Deli Bölük oğlu	Terzi Ahmed bin Emin ve oğlu Molla Ahmed bin Ahmed
Arabacılar Dîvânı	14	Deli Hafız oğlu	Abdullah bin Ahmed
Tekke Mahallesi	43	Deli Hüseyin oğlu	Ahmed bin Hüseyin
Vakıf Dîvânı Köyü	28	Deli İsmail bin Mehmed	Deli İsmail bin Mehmed
Dîvân-ı Gideni	52	Deli Mahmudun Salih	Salih
Yukarıkaraköy	58	Deli Mehmed oğlu	Mehmed
Yukarıkaraköy Dîvânı	59,1,2	Deli Musa oğlu	Hasan ve oğlu Halil
Yukarıkaraköy Dîvânı	76	Deli Musa oğlu	Mehmed bin Yusuf
Arabacılar Dîvânı	11	Deli Musa oğlu	Yusuf bin İbrahim
Sarı Kasımlar Dîvânı	99	Deli Mustafa bin Hasan	Deli Mustafa bin Hasan
Çilimli Dîvânı	22	deli Mustafa bin İsmail	deli Mustafa bin İsmail
Dîvân-ı Gideni	67	Deli Mustafa oğlu	Derviş ve üvey pederi Ahmed
Vakıf Dîvânı Köyü	2,1,2	Deli oğlu	Ali Pehlîvân ve kardeşi Hacı Ahmed
Tekke Mahallesi	16,1,2	Deli Osman oğlu	Ahmed bin Osman ve kardeşi Tahir
Yukarıkaraköy Dîvânı	63	Deli Osman oğlu	Ali bin Osman
Arabacılar Dîvânı	70	Deli Ömer oğlu	Mustafa
Yukarıkaraköy Dîvânı	3	Deli Ömer oğlu	Osman bin Ömer
Yukarıkaraköy Dîvânı	46	Deli Ömer oğlu	Hüseyin
Yukarıkaraköy Dîvânı	57	Deli Ömer oğlu	Mehmed bin Mahmud
Yukarıkaraköy Dîvânı	78	Deli Ömer oğlu	Mustafa Bey
Vakıf Dîvânı Köyü	27,1,2	Dertli oğlu	Hacı Hüseyin bin Mehmed
Çilimli Dîvânı	31,1,2	Derviş Hüseyin bin Mehmed ve damadı Hüseyin bin Mustafa	Derviş Hüseyin bin Mehmed ve damadı Hüseyin bin Mustafa
Yukarıkaraköy Dîvânı	Hâne yazılmamış	Derviş Mehmed zevcesi	Derviş Mehmed zevcesi
Çilimli Dîvânı	57	Derviş oğlu	Mehmed bin İbrahim

Çilimli Dîvânı	58	Derviş oğlu	Ali bin Mehmed
Çilimli Dîvânı	72	Derviş oğlu	Abdülkadir bin Veli (sağır)
Çilimli Dîvânı	73,1,2	Derviş oğlu	Osman bin Ömer ve oğlu Hüseyin bin Osman
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	93	Derviş oğlu	İbrahim bin Davud
Aşağıkaraköy Dîvânı	47	Derviş oğlu	Mustafa bin MÜstafa
Orta Mahallesi	2	Derzi Hüzeyin	Derzi Hüzeyin
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	19	Desnüreci oğlu	Mustafa bin Ali
Arabacılar Dîvânı	54,1,2	Dik oğlan oğlu	İsmail bin Veli ve kardeşi Halil
Çilimli Dîvânı	19	Dikbıyık oğlu	Hasan bin Hüseyin
Terzialiler Mahallesi	51	Dikici bey	Ali bin Hasan
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü	25,1,2	Dikkulak oğlu	Halil ve babahğı Receb
Arabacılar Dîvânı	18	Dilâver oğlu	Ali Bey
Arabacılar Dîvânı	16	Dilâver oğlu	İbrahim bin İbrahim
Arabacılar Dîvânı	18,1,2	Dilâver oğlu	İsa bey bin Abdullah
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	10,1,2	Doğancı oğlu	Ahmed bin Hasan ve oğlu Halil
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	10,1,2,3	Doğancı oğlu	Halil bin İsmail, oğlu Mustafa, diğeri İsmail
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	11,1,2	Doğancı oğlu	Hacı İbrahim bin İsmail ve kardeşi Ali
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	12,1,2	Doğancı oğlu	Ömer bin İbrahim ve oğlu Mehmed
Vakıf Dîvânı Köyü	24,1,2	Doğancı oğlu	Ahmed ve kardeşi Salih reçber
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	29	Dolama Hüseyin oğlu	Osman bin Hüseyin
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	91,1,2	Duman oğlu	Kuşcu Hasan bin Hasan ve üvey oğlu Mustafa
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	38	Durdu oğlu	Halil bin Mehmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	100/100	Durna oğlu Memişin oğlu	Ali bin Mehmed
Aşağıkaraköy Dîvânı	29,1,2	Düresi (Devresi) oğlu	Ali bin Mustafa ve oğlu Salih
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	yok	Çukadar oğlu ⁹¹¹	İbrahim
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	yok	Gececi oğlu ⁹¹²	Osman Usta

⁹¹¹ Düzce Kazası'ndan.⁹¹² Düzce Kazası'ndan.

Tablo 183e: Üskübü’de Aile ve Kişi adları (1844)

Yerleşim Yeri	Hâne Numarası	Aile Adı	Aile Üyelerinin Adları
Arabacılar Dîvânı	44	Ebeli oğlu	Kara Ahmed bin Mehmed
Fidâni Dîvânı	97	Ebimek oğlu	Toras
Fidâni Dîvânı	98	Ebimek oğlu	Hasan bin Veli
Aşağıkaraköy Dîvânı	56	Ecan oğlu	Ahmed bin Ali
Aşağıkaraköy Dîvânı	57	Ecan oğlu	Hüseyin
Tekke Mahallesi	20	Efendizâde ⁹¹³	Ahmed bin Hacı Mehmed
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	2,1,2,3	Eğlence oğlu	Memiş bin Ali, oğlu Mudstafa, kardeşi Mehmed
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	3,1,2	Eğlence oğlu	Halil bin Hasan ve kardeşi Mustafa
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	4	Eğlence oğlu	Hasan bin Mehmed
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	5	Eğlence oğlu	Yusuf bin Ali
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	6	Eğlence oğlu	Topal Ahmed bin İsmail
Aşağıkaraköy Dîvânı	68	Ekli oğlu	Mustafa bin Osman
Aşağıkaraköy Dîvânı	82,1,2	Ekşi oğlu	Hüseyin bin Osman ve oğlu Osman
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtîyân Taifesi	2	Ekşi Ömer bin Abdullah	Ekşi Ömer bin Abdullah
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü	17	Elekci oğlu	mehmed bin Ali
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi	3	Elekci oğlu	Elekci Ali
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi	5	Elekci Tahir	Elekci Tahir
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü	Hâne yazmamış	Ellidokuz oğlu	Abdullah bin Mehmedin kerimesi Ümmügülüm Hatun
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü	Hâne yazmamış	Elyakcı oğlu zevcesi	Meşmâ hatun
Aşağıkaraköy Dîvânı	62,1,2	Emin ağa oğlu	Ali bin Ali ve oğlu Mehmed
Çilimli Dîvânı	9	Emin oğlu	Ömer bin Emin
Çilimli Dîvânı	13	Emin oğlu	Veli bin Emin
Arabacılar Dîvânı	52	Emir Ahmed oğlu	Ahmed bin Ahmed
Tekke Mahallesi	15	Emir Hüseyin oğlu	Ahmed bin Hüseyin
Tekke Mahallesi	38	Emir İmam oğlu	Mustafa bin Mehmed
Tekke Mahallesi	42	Emir İmam oğlu	Ömer bin Hüseyin
Terzialiler Mahallesi	9,1,2	Emir Ömer oğlu	Ahmed bin Ömer ve oğlu Ömer
Terzialiler Mahallesi	7	Enkimli (Etkimli) oğlu	Emin bin abdurrahman
Vakıf Dîvânı Köyü	46,1,2	Erzurumlu oğlu	Ömer bin Osman ve oğlu Muraddin (doğru)

⁹¹³ Muhtemelen Ahmed Efendizâde.

Yukarıkaraköy Dîvânı	65	EsAd oğlu	Tahir bin Ali
Sarı Kasımlar Dîvânı	31/31,2	Ese ⁹¹⁴ Beşe oğlu	İbrahim ve oğlu Ahmed
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	34	Eskici oğlu	Ali
Arabacılar Dîvânı	32	Eşik oğlu (veya Işık oğlu)	Hasan bin Ahmed
Arabacılar Dîvânı	33,1,2	Eşik oğlu (veya Işık oğlu)	İsa bin Ahmed ve kardeşi Yusuf
Arabacılar Dîvânı	41,1,2	Eşik oğlu (veya Işık oğlu)	Veli bin İsmail ve kardeşi Yakub
Terzialiler Mahallesi	50	Etekli oğlu	Halid bin Abdurrahim
Çilimli Dîvânı	39	Etmek (Ekmek) Kıran oğlu	Osman Efendi bin Ömer
Çilimli Dîvânı	40	Etmek (Ekmek) Kıran oğlu	Hasan bin Hasan
Çilimli Dîvânı	21	Ezurumlu (Muhtemelen Erzurumlu) oğlu	Ali bin Hüseyin

⁹¹⁴ Kelime elif ve sin ile yazıldığı için İsa yerine Ese olarak yorumlanmıştır.

Tablo 183f: Üskübü’de Aile ve Kişi adları (1844)

Yerleşim Yeri	Hâne Numarası	Aile Adı	Aile Üyelerinin Adları
Fidâni Dîvânı	104	FeYZi oğlu	Feyzullah
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	29,1,2,3	Feyzullah beşe oğlu	Hüseyin bin Ali, oğlu Ewmin, diğer oğlu Osman
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	30,1,2,3	Feyzullah beşe oğlu	Feyzullah bin Osman, oğlu Mustafa, diğer oğlu Mehmed
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	12	Feyzullah oğlu	Feyzullah bin Feyzullah
Çilimli Dîvânı	6	Gedik oğlu	Hasan bin Ali
Terzialiler Mahallesi	1,1,2	Gemiksiz oğlu	Ömer Efendi bin Hasan ve oğlu ziratçı Hasan
Terzialiler Mahallesi	2	Gemiksiz oğlu	Hüseyin bin Mustafa
Çilimli Dîvânı	47	Genç oğlu	Ali bin MUstafa
Çilimli Dîvânı	48	Genç oğlu	Hüseyin bin Mustafa
Arabacılar Dîvânı	25	Genç oğlu	Kara Hasan bin Hasan
Çilimli Dîvânı	14	Göbekli oğlu	Ali bin Halil
Vakıf Dîvânı Köyü	12	Gök oğlu	Ahmed bin İsmail
Çilimli Dîvânı	70	Göklü oğlu	İsmail bin Halil
Dîvân-ı Gideni	3,1,2	Gökmen oğlu	Osman ve oğlu Salih
Dîvân-ı Gideni	4	Gökmen oğlu	İbrahim
Dîvân-ı Gideni	5	Gökmen oğlu	İsmail
Dîvân-ı Gideni	7,1,2	Gökmen oğlu	Şakir ve kardeşi Feyzullah
Dîvân-ı Gideni	8,1,2	Gökmen oğlu	Mehmed Emin ve oğlu Salih
Dîvân-ı Gideni	11	Gökmen oğlu	Ahmed
Dîvân-ı Gideni	12,1,2	Gökmen oğlu	Hasan ve kardeşti Emin
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	14,1,2	Gölcü oğlu	Ali bin Ömer ve kardeşi Mehmed
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	15	Gölcü oğlu	Mustafa bin Emin
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	25,1,2,3	Gönülcü oğlu	İsmail bin Hüseyin, kardeşi Dsüleyman diğer kardeşi Abdullah
Dîvân-ı Gideni	63	Güde oğlu	Eyüb
Vakıf Dîvânı Köyü	20,1,2	Güde oğlu	Osman bin Mehmed ve oğlu Ahmed
Fidâni Dîvânı	102	Gün Abdi	Gün Abdi
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	28	Günbür oğlu	Kara İbrahim bin Halil
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	76	Ğazi oğlu	Mehmed

Tablo 183g: Üskübü’de Aile ve Kişi adları (Alfabetik Sıraya Göre)

Yerleşim Yeri	Hâne Numarası	Aile Adı	Aile Üyelerinin Adları
Dîvân-ı Gideni	28	Habib oğlu	Halil
Aşağıkaraköy Dîvânı	2	Hâce oğlu	İbrahim bin Süleyman
Yukarıkaraköy Dîvânı	45,1,2	Hacı Abdullah oğlu	Hacı Osman ve kardeşi İsa
Tekke Mahallesi	7	Hacı Ahmedzâde	Abdüllatif Efendi
Kesişler Mahallesi	16	Hacı Alaylı oğlu	Hacı İbrahim
Fidâni Dîvânı	88	Hacı Alemdar oğlu	A'rac Ahmed bin Mahmud
Fidâni Dîvânı	89	Hacı Alemdar oğlu	Nalband Şakir bin Mahmud
Tekke Mahallesi	25,1,2	Hacı Alemdar oğlu	Hasan bin İbrahim
Terzialiler Mahallesi	21,1,2	Hacı Alemdar oğlu	Halil bin İbrahim ve oğlu Bargirci Hasan
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	13	Hacı Ali	Hacı Ali
Fidâni Dîvânı	87,1,2	Hacı Ali Alemdar oğlu	Hacı Osman bin Mewhmed ve oğlu Mehmed Ali
Avlıyan Köyü	yok	Hacı Ali oğlu	Mahmud, kardeşi Ahmed diğer kardeşi Ömer ⁹¹⁵
Çilimli Dîvânı	80	Hacı Ali oğlu	Ahmed
Vakıf Dîvânı Köyü	4,1,2	Hacı Ali oğlu	Emin bin Ali ve oğlu Hasan
Terzialiler Mahallesi	48,1,2,3	Hacı Ali oğlu yetimleri	Raşid, üvey kardeşi yedi Yaşında Mustafa, üvey pederi Tahir
Çilimli Dîvânı	2,1,2	Hacı Cin oğlu	Mustafa bin Hüseyin ve oğuluğu Mustafa bin Veli acaba üveyimi
Terzialiler Mahallesi	19	Hacı Derviş oğlu	Ali bin Ahmed ve kardeşi Berber çırağı Halil
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	16,1,2	Hacı Efendi oğlu	Ahmed bin Ömer ve kardeşi Tahir Efendi
Tekke Mahallesi	31	Hacı Efendi oğlu	Mehmed
Aşağıkaraköy Dîvânı	39	Hacı Hafız oğlu	Mustafa bin Numan
Fidâni Dîvânı	4,1,2,3	Hacı Halil oğlu	Osman bin Halil ve kardeşi Abdurrahman, diğer kardeşi Durmuş

⁹¹⁵ İki çocuğun da nüfus defterinde kaydı bulunmadığı kayıt altına alınmıştır. Çocuklar aslen İzmid sancağı Karasu Kazasından olup hiçbir nesnelere olmadığından buraya nakl edilmiştir. Hâne sahibi olan iki kardeş de sabidir.

Ekrad Taifesi	12	Hacı Halil oğlu	Mehmed
Ekrad Taifesi	14	Hacı Halil oğlu	Emin
Ekrad Taifesi	21	Hacı Halil oğlu	Ahmed
Sarı Kasımlar Dîvânı Kazancı Taifesi	12	Hacı Halil oğlu	İbrahim
Yukarıkaraköy Dîvânı	36	Hacı Halim Efendi bin Ahmed	Hacı Halim Efendi bin Ahmed
Yukarıkaraköy Dîvânı	Hâne yazmamış	Hacı Hasan Efendi zevcesi	Ârife Hatun
Yukarıkaraköy Dîvânı	Hâne yazmamış	Hacı Hasan Efendi zevcesi	Zübeyde Hatun
Tekke Mahallesi	37	Hacı Hasan oğlu	Debbağ Ahmed bin Hasan
Orta Mahallesi	34	Hacı Hasan oğlu	Ömer
Arabacılar Dîvânı	36	Hacı Hasan oğlu	Hacı Raşid
Arabacılar Dîvânı	46,1,2	Hacı Hasan oğlu	Hacı Raşid bin Hasan ve kardeşi Ömer
Tekye Mahallesi	37	Hacı Hüseyin oğlu	Ahmed
Orta Mahallesi	9	Hacı İsmail oğlu	Hacı İsmail
Terzialiler Mahallesi	30	Hacı Mahmud oğlu	Mehmed bin Hacı Hüseyin
Ekrad Taifesi	6	Hacı Mahmud oğlu	Hacı Mahmud
Sarı Kasımlar Dîvânı	125/125	Hacı Mehmedin oğlu	Ahmed bin Mehmed
Aşağıkaraköy Dîvânı	61	Hacı Nureddin oğlu	Mustafa bin Muraddin
Terzialiler Mahallesi	18	Hacı Mustafa oğlu	Ömer bin Ömer
Terzialiler Mahallesi	34	Hacı Mustafa oğlu	Hasan bin Hüseyin
Arabacılar Dîvânı Kazgancılar Taifesi	4	Hacı Mustafa oğlu	İsmail
Arabacılar Dîvânı Kazgancılar Taifesi	5,1,2	Hacı Mustafa oğlu	Halil damadı Halil
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	36	Hacı oğlu	İbrahim bin Hasan
Yukarıkaraköy	5	Hacı oğlu	Hasan
Arabacılar Dîvânı	5	Hacı oğlu	İsmail
Aşağı Karaköy Karyesi	2	Hacı oğlu	İbrahim
Yukarıkaraköy Dîvânı	5,1,2	Hacı oğlu	Hasan bin Mehmed ve kardeşi Veli
Yukarıkaraköy Dîvânı	6,1,2	Hacı oğlu	Ömer bin İsa ve oğlu Mustafa
Arabacılar Dîvânı	5	Hacı oğlu	İsmail bin Hasan
Arabacılar Dîvânı	6	Hacı oğlu	Hasan bin Hüseyin

Arabacılar Dîvânı Elekcîyân Taifesi	1	Hacı oğlu	Kınnad
Aşağıkaraköy Dîvânı	50,1,2	Hacı oğlu	Abdullah bin MusStafa ve oğlu MUstafa
Aşağıkaraköy Dîvânı	51	Hacı oğlu	Ebidderda bin Mustafa
Aşağıkaraköy Dîvânı	67	Hacı oğlu	Halil bin Ali
Vakıf Dîvânı Köyü	39	Hacı oğlu	Ahmed bin Ali
Sarı Kasımlar Dîvânı	39/39	Hacı oğlu	İsmail bin İsmail
Sarı Kasımlar Dîvânı	40/40	Hacı oğlu	Mehmed bin Ali
Arabacılar Dîvânı Kazgancılar Taifesi	6	Hacı Osman oğlu	Mehmed Ali
Dîvân-ı Gideni	55	Hacı Ömer oğlu	Tahir
Yukarıkaraköy	6	Hacı Ömer oğlu	Ömer
Yukarıkaraköy Dîvânı	48	Hacı Şakir Efendinin oğlu	Şeyh Ali Efendi
Fidâni Dîvânı	100,1,2	Hacı Veli oğlu	Koca İsa oğlu İbrahim
Yukarıkaraköy Dîvânı	9	Hacı Veli oğlu	Ahmed bin Veli
Ekrad Taifesi	8	Hacı Yusuf oğlu	Hacı Yusuf oğlu
Aşağı Karaköy Karyesi	5	Hafız oğlu	Mehmed
Aşağıkaraköy Dîvânı	5,1,2	Hafız oğlu	Mehmed bin Mehmed ve biraderi Hasan
Fidâni Dîvânı	81,1,2	Halid oğlu	İsa bin Salih ve oğlu Abdullah
Dîvân-ı Gideni	44	Halil Efendi oğlu	Halil
Çilimli Dîvânı	81,1,2,3	Halil oğlu	İbrahim bin Halil, oğlu Hüseyin bin İbrahim, diğeri İsmail bin Halil
Arabacılar Dîvânı	49	Halil oğlu	Mustafa bin Halil
Terzialiler Mahallesi	20,1,2	Hamamcı oğlu	İbrahim bin Ali ve üvey oğlu yevmiyeci Süleyman
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	66,1,2	Hamza oğlu	Molla Arif Efendi ve kardeşi Mehmed Tahir, diğ. kardeşi Ahmed
Aşağıkaraköy Dîvânı	22	Hamza oğlu	Hacı Ömer Efendi bin Ali
Aşağıkaraköy Dîvânı	23/23	Hamza oğlu	Mustafa Efendi bin Ali
Aşağıkaraköy Dîvânı	38	Hamza oğlu	Ali bin Abidin
Aşağıkaraköy Dîvânı	12	Hamza Salih oğlu	Ali bin Musa
Sarı Kasımlar Dîvânı	105/105	Hancı Ahmed bin Ali	Hancı Ahmed bin Ali

Fidâni Dîvânı	82	Hancı oğlu	İsmail bin İsa
Fidâni Dîvânı	83	Hancı oğlu	Mehmed bin İsa
Çilimli Dîvânı	66,1,2	Handaklı (Hendekli) Mustafa bin Mustafa ve oğlu Hüseyin bin Mustafa	Handaklı (Hendekli) Mustafa bin Mustafa ve oğlu Hüseyin bin Mustafa
Arabacılar Dîvânı Kıbtîyân	3	Hararcı oğlu	Çöpçü Ahmed
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	102	Hasan beşe oğlu	Kara Hüseyin bin Hasan
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	1	Hasan Hacı oğlu	Ali Molla bin Halil
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	2,1,2	Hasan Hacı oğlu	Mustafa bin Halil ve oğlu Halil
Sarı Kasımlar Dîvânı	120/120	Hasan Kethüda oğlu	Tahir bin Hüseyin
Avlıyan Köyü	23,1,2	Hasan oğlu	Mehmed bin Mustafa ve oğlu ?
Çilimli Dîvânı	74	Hasan oğlu	Salih bin Hasan
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtîyân müslümanlar	3	Hasan Usta oğlu	Hasan
Dîvân-ı Gideni	37	Hasur oğlu	Ahmed
Aşağıkaraköy Dîvânı	1	Hatib Hacı Ali Efendi bin Hacı Ahmed Efendi	Hatib Hacı Ali Efendi bin Hacı Ahmed Efendi
Fidâni Dîvânı	22	Hatib Hacı Mehmed Efendi	Hatib Hacı Mehmed Efendi
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	20	Hatib oğlu	Mustafa Efendi bin Mehmed
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	21,1,2	Hatib oğlu	Mehmed bin Mehmed ve yeğeni İbrahim
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	22	Hatib oğlu	Ali bin Mehmed
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	23	Hatib oğlu	Emin bin Mehmed
Fidâni Dîvânı	75	Hatib oğlu	Hacı Abdülkadir Efendi Bin Hüseyin
Çilimli Dîvânı	55	Hatib oğlu	Hüseyin bin İbrahim
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	22	Hatib oğlu	İsmail bin Mehmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	111	Hatib oğlu	Mehmed bin Tahir
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	26	Hatib Süleyman Efendi bin Hüseyin	Hatib Süleyman Efendi bin Hüseyin
Aşağıkaraköy Dîvânı	66	Hatib Süleyman Efendi bin İbrahim	Hatib Süleyman Efendi bin İbrahim
Aşağıkaraköy Dîvânı	8	Hayra Salih oğlu	Salih bin Mehmed
Vakıf Dîvânı	26	Hebil oğlu	İsmail
Çilimli Dîvânı	44	Helvacı oğlu	Mehmed bin Hasan
Fidâni Dîvânı	103	Hemşeri oğlu	Mustafa bin Ali

Fidâni Dîvânı	5,1,2	Hendekli oğlu	Abdullah bin Mustafa ve oğlu Mustafa
Sarı Kasımlar Dîvânı	102	Hızarcı oğlu	Ahmed bin Abdullah
Avlıyan Köyü	16,1,2	Hızır oğlu	Ali Efendi bin Ali ve oğlu Mustafa
Arabacılar Dîvânı	40	Himmet oğlu	Mehmed bin Hasan
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	31	Hizmetkar oğlu	Mustafa bin Osman
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü	31	Hizmetkar Mehmed bin Mustafa	Hizmetkar Mehmed bin Mustafa
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	10	Hoşaf oğlu	Osman bin Halil
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	12,1,2,3	Hoşaf oğlu	İbrahim bin Ali, oğlu Mehmed, diğer oğlu Osman
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	2	Huthut oğlu	Mehmed Efendi
Üskübü Kazası vergi kaçırınlar Kazaya tabi Tekye Mahallesi	31	Hüseyin Efendi oğlu	Hüseyin Efendi oğlu
Sarı Kasımlar Dîvânı	121/121,2	Hüseyin Kethüda oğlu	Mustafa bin Halil ve oğlu Hüseyin
Sarı Kasımlar Dîvânı	127/127,2	Hüseyin oğlu	Mehmed bin Hüseyin ve oğlu Hasan
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtîyân müslümanlar	2	Hüseyin Usta oğlu	Hüseyin

Tablo 183h: Üskübü’de Aile ve Kişi adları (1844)

Yerleşim Yeri	Hâne Numarası	Aile Adı	Aile Üyelerinin Adları
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	15	İbci oğlu	Mehmed bin Hüseyin
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	16	İbci oğlu	Berber Hacı Hasan
Sarı Kasımlar Dîvânı	74	İbci oğlu	Mehmed bin Hüseyin
Orta Mahallesi	19	İbrahim Alemdar oğlu	Hasan
Sarı Kasımlar Dîvânı	64/64	İbrahim nam mütemekkin	İbrahim nam mütemekkin
Terzialiler Mahallesi	39	İbrahim oğlu	Terzi Kalfası Hasan bin İbrahim
Ekrad Taifesi	7	İbrahim oğlu	İbrahim
Yukarıkaraköy Dîvânı	66,1,2	İbrahim oğlu	Hacı İslam ve oğlu Mehmed
Çilimli Dîvânı	23	İbrahim oğlu	Mehmed bin İbrahim
Çilimli Dîvânı	27	İbrahim oğlu	Veli bin İbrahim
Sarı Kasımlar Dîvânı Kibtîyân Taifesi	8	İbrahim Usta bin İbrahim ve kardeşi Hüseyin	İbrahim Usta bin İbrahim
Dîvân-ı Gideni	1	İmam Ali Efendi	İmam Ali Efendi
Arabacılar Dîvânı	23	İmam Mustafa Efendi bin Hüseyin	
Tekke Mahallesi	12	İmam oğlu	Attar İsmail bin İsmail ve oğlu Ali
Tekke Mahallesi	13	İmam oğlu	Bargirci Ahmed bin İsmail
Dîvân-ı Gideni	46	İmam oğlu	Ahmed
Yukarıkaraköy	11	İmam oğlu	Mustafa
Yukarıkaraköy Dîvânı	11,1,2,3	İmam oğlu	Mustafa bin Mehmed, oğlu İsa, diğer oğlu İbrahim
Arabacılar Dîvânı	7	İmam oğlu	Mehmed bin Hasan (sağır)
Arabacılar Dîvânı	8	İmam oğlu	Şehabeddîn
Aşağıkaraköy Dîvânı	71	İmam oğlu	Musa bin Salih
Aşağıkaraköy Dîvânı	72	İmam oğlu	İsmail
Vakıf Dîvânı Köyü	1	İmam oğlu	Mehmed Efendi bin Mehmed

Vakıf Dîvânı Köyü	11	İmam oğlu	Ahmed bin Hasan
Sarı Kasımlar Dîvânı	68/68	İmam oğlu	Mustafa bin Ali (sağır)
Ekrad Taifesi	11	İnce Mehmed Dâî	İnce Mehmed Dai
Fidâni Dîvânı	91	İncik oğlu	Durdu
Dîvân-ı Gideni	71	İnekci oğlu	Mehmed
Yukarıkaraköy Dîvânı	30	İsa oğlu	İbrahim
Yukarıkaraköy Dîvânı	71,1,2,3,4	İsa oğlu	Eyyüb, kardeşi Hüseyin, kardeşi Mehmed, kardeşi Mustafa
Fidâni Dîvânı	84,1,2	İslam Hacı İbrahim Efendi ve üvey oğlu Raşid	İslam Hacı İbrahim Efendi ve üvey oğlu Raşid
Dîvân-ı Gideni	32	İslam oğlu	Sağır Mehmed
Yukarıkaraköy Dîvânı	25	İsmail efendi oğlu	Hüseyin
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	99	İsmail oğlu	Mehmed
Aşağıkaraköy Dîvânı	54	İsmail oğlu	Ali bin Ahmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	51	İsmail usta oğlu	Halil bin İsmail

Tablo 183i: Üskübü’de Aile ve Kişi adları (1844)

Yerleşim Yeri	Hâne Numarası	Aile Adı	Aile Üyelerinin Adları
Vakıf Dîvânı	6	Kaba oğlu	Hacı Mehmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	101	Kaba Salih oğlu	Hüseyin
Çilimli Dîvânı	24,1,2	Kabadâî (Kabadayı) oğlu	Hüseyin bin abdullah ve oğlu Mehmed bin Hüseyin
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	49	Kabak oğlu	Mustafa
Vakıf Dîvânı Köyü	6	Kabak oğlu	Hacı Mehmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	9	Kabakçı oğlu	Ahmed bin Abdullah
Sarı Kasımlar Dîvânı	28/28	Kabakçı oğlu	Halil bin Emin
Vakıf Dîvânı Köyü	38,1,2	Kaban oğlu	İbrahim ve tahir
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	32,1,2	Kabaruk oğlu	Molla Ahmed ve kardeşi oğlu bargirci hasan
Avlıyan Köyü	21	Kabız oğlu	Osman bin Halil
Fidâni Dîvânı	13	Kadı Mehmed bin İsmail	Kadı Mehmed bin İsmail
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	37	Kadı Molla İsmail bin Hüseyin	Kadı Molla İsmail bin Hüseyin
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	19	Kadı oğlu	Hüseyin bin Receb
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	41	Kadı oğlu	Ömer bin Ali
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	42,1,2	Kadı oğlu	Ali bin Osman ve kardeşi Çoban Hüseyin
Yukarıkaraköy Dîvânı	77	Kadı oğlu	Ali
Çilimli Dîvânı	42	Kadı oğlu	Veli bin Hüseyin
Arabacılar Dîvânı	34,1,2	Kadı oğlu	Halil bin Ahmed ve kardeşi Ahmed
Vakıf Dîvânı Köyü	13,1,2,3	Kadı oğlu	İsmail bin Mehmed, kardeşi Ali ve oğlu Hüseyin
Fidâni Dîvânı	60	Kadir oğlu	Şakir
Aşağıkaraköy Dîvânı	52	Kadir oğlu	Osman bin Ali
Aşağıkaraköy Dîvânı	55	Kadir oğlu	Ahmed bin Mehmed
Terzialiler Mahallesi	13	Kafadar oğlu	Veli bin İbrahim
Dîvân-ı Gideni	69	Kafadar oğlu	Mehmed
Dîvân-ı Gideni	70	Kafadar oğlu	İsmail
Terzialiler Mahallesi	53	Kahveci Deli Hüseyin bin Osman	Kahveci Deli Hüseyin bin Osman
Dîvân-ı Gideni	14	Kahveci İsmail oğlu	Sağır Hasan
Sarı Kasımlar Dîvânı	46/46	Kalaycı Mustafanın (oğlu)	Halil bin Mustafa
Sarı Kasımlar Dîvânı	37/37	Kalaycı Ömerin oğlu	Mehmed bin Ömer
Sarı Kasımlar Dîvânı	47/47,2	Kalaycı Ömerin oğlu	Mustafa bin Ömer ve oğlu Mehmed
Vakıf Dîvânı Köyü	36	Kaldırakçı oğlu	Mehmed bin Ahmed

Sarı Kasımlar Dîvânı	2	Kalender oğlu	Receb bin Hasan
Sarı Kasımlar Dîvânı	32/32	Kalender oğlu	Ali bin Hasan
Sarı Kasımlar Dîvânı	66/66	Kalender oğlu	Mehmed Efendi bin Hüseyin
Sarı Kasımlar Dîvânı	84	Kalfar oğlu	Halil bin mehmed ve oğlu Ahmed ve oğlu İbrahim
Çilimli Dîvânı	36,1,2	Kalkanlı oğlu	Hacı Mehmed bin Abdullah ve oğlu Mehmed bin Mehmed
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	44	Kalpaklı oğlu	Ömer
Tekke Mahallesi	29,1,2	Kalyoncu oğlu	Ahmed bin Mustafa ve oğlu Mustafa bin Ahmed
Kesişler Mahallesi	37	Kalyoncu oğlu	Mustafa
Yukarıkaraköy Dîvânı	33,1,2	Kalyoncu oğlu	Mustafa
Çilimli Dîvânı	37	Kalyoncu oğlu	Mustafa bin Ahmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	80	Kalyoncu oğlu	Mustafa bin Mehmed
Çilimli Dîvânı	87	Kanber oğlu	Mustafa bin İbrahim
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	33,1,2	Kanbır oğlu	İbrahim bin Ali ve oğlu İsmail
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	37	Kanbur oğlu	Osman bin Ali
Fidâni Dîvânı	101	Kangırılı Mustafa Efendi bin Abdullah	Kangırılı Mustafa Efendi bin Abdullah
Yukarıkaraköy Dîvânı	60	Kansız oğlu	Ali
Çilimli Dîvânı	28	Kapon oğlu	İsmail bin Abdullah
Fidâni Dîvânı	95,1,2,3	Kapucu oğlu	İsmail ve kardeşi Misdâk ve diğer kardeşi Ahmed
Arabacılar Dîvânı Kıbtıyân	5	Kapucu oğlu	İbrahim
Dîvân-ı Gideni	45	Kara Ahmed oğlu	Ahmed
Çilimli Dîvânı	30,1,2	Kara Ahmed oğlu	Ahmed bin Ömer ve kardeşi Veli bin Ömer
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	21,1,2	Kara Ahmed oğlu	Receb bin Mustafa ve oğlu Osman
Sarı Kasımlar Dîvânı	116	Kara Ahmed oğlu	Receb bin Ahmed
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	15	Kara Ali oğlu	Molla İbrahim
Terzialiler Mahallesi	35	Kara Ali oğlu	Mehmed bin Ali
Yukarıkaraköy Dîvânı	15,1,2	Kara Ali oğlu	Mustafa bin İsa ve kardeşi Ahmed
Aşağıkaraköy Dîvânı	80	Kara Ali oğlu	Hasan bin Ali
Sarı Kasımlar Dîvânı	104/104,2	Kara Deli Mustafa	Kara Deli Mustafa ve oğlu Mehmed
Çilimli Dîvânı	33,1,2	Kara Feyzullah oğlu	Hüseyin’in üveyi Pir Halil bin İbrahim ve üvey oğlu Hüseyin

Yukarıkaraköy Dîvânı	29,1,2	Kara Halil oğlu	Müslim ve oğlu İbrahim
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	23,1,2	Kara Hasan oğlu	Hasan bin Mehmed ve kardeşi Ali
Ekrad Taifesi	19	Kara Hasan oğlu	Ahmed
Yukarıkaraköy Dîvânı	51	Kara Hasan oğlu	Hasan
Sarı Kasımlar Dîvânı	86/86,2,3	Kara Hasan oğlu	Hüseyin bin Hasan, oğlu Mehmed, oğlu Osman
Avlıyan Köyü	28	Kara İbrahim oğlu	Ali bin İbrahim
Avlıyan Köyü	29	Kara İbrahim oğlu	Veli bin İbrahim
Sarı Kasımlar Dîvânı	21/21	Kara İsmail bin Emin	Kara İsmail bin Emin
Fidâni Dîvânı	2,1,2	Kara Kadullah oğlu	Kadullah bin Feyzullah ve oğlu Emin
Aşağıkaraköy Dîvânı	76	Kara Mahmud oğlu	Mahmud bin Mahmud
Çilimli Dîvânı / Kıbtıyân	6	Kara Mehmed oğlu	Mehmed bin Hasan
Sarı Kasımlar Dîvânı	57/57	Kara Mehmed oğlu	İbrahim bin Abdullah
Dîvân-ı Gideni	58	Kara Mustafa	Kara Mustafa
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	31	Kara Mustafa oğlu	Osman bin Süleyman
Tekke Mahallesi	47	Kara Mustafa oğlu	Kara Feyzullah bin Emin
Dîvân-ı Gideni	36	Kara Mustafa oğlu	Osman
Ahmedciler Köyü	98	Kara oğlan oğlu	İsmail bin Veli
Arabacılar Dîvânı	50	Kara Osman oğlu	Molla Halil bin Osman
Sarı Kasımlar Dîvânı	19/19	Kara Osman oğlu	Hasan bin Osman
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	17	Kara Ömer oğlu	Veli
Çilimli Dîvânı	7,1,2	Kara Süleyman oğlu	Yakub bin Süleyman ve üvey pederi Ahmed
Avlıyan Köyü	30	Kara Veli oğlu	Mahmud bin Veli
Çilimli Dîvânı	5 /5	Kara Veli oğlu	Durdu bin Veli
Sarı Kasımlar Dîvânı	18/18	Kara Veli oğlu	Kara Mehmed bin Ömer
Yukarıkaraköy Dîvânı	12	Kara Yusuf oğlu	İslam
Çilimli Dîvânı / Kıbtıyân	4,1,2	Karabedir oğlu	Hüseyin bin Hüseyin ve oğlu Küçük Ali (sağır)
Çilimli Dîvânı / Kıbtıyân	5	Karabedir oğlu	İbrahim bin hüseyin
Çilimli Dîvânı	18	Karabıçak oğlu	Mehmed bin Mehmed
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	34,1,2	Karabıyık oğlu	Halil bin Hasan ve oğlu Mustafa
Arabacılar Dîvânı	15	Karabıyık oğlu	Hasan bin Salih
Arabacılar Dîvânı	20	Karabıyık oğlu	Salih (sağır)
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	33	Karabıyık oğlu	Hüseyin bin Veli
Çilimli Dîvânı	82	Karaböcek oğlu	Hüseyin bin Mehmed
Tekke Mahallesi	39	Karaca oğlu	Mustafa

Dîvân-ı Gideni	15	Karaca oğlu	Mehmed
Dîvân-ı Gideni	22,1,2	Karaca oğlu	Emin ve oğlu Mehmed
Dîvân-ı Gideni	23	Karaca oğlu	İsmail
Dîvân-ı Gideni	24	Karaca oğlu	Halil
Dîvân-ı Gideni	25,1,2	Karaca oğlu	Yahya ve oğlu Ahmed
Dîvân-ı Gideni	26	Karaca oğlu	Ahmed
Çilimli Dîvânı	16	Karaca oğlu	Hasan bin Osman
Çilimli Dîvânı	17	Karaca oğlu	Emin bin Osman
Yukarıkaraköy Dîvânı	40	Karafakıl oğlu	Hasan bin Mustafa
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	35	Karakabak oğlu	Ali bin Hasan
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	16,1,2,3	Karakuş oğlu	Mustafa, kardeşi İbrahim, oğlu Mahmud bin İbrahim
Terzialiler Mahallesi	28,1,2	Karamanlı oğlu yetimi	İsmail bin İsmail ve üvey kardeşi reçber Mehmed
Terzi Mahallesi	28	Karamanlı oğlu yetimi	İsmail
Fidâni Dîvânı	80	Karasalih oğlu	Hüseyn bin İsmail
Vakıf Dîvânı Köyü	5	Karasarık oğlu	Mehmed Efendi bin Mehmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	1	Karasarık oğlu	Hasan bin İbrahim
Sarı Kasımlar Dîvânı	71	Karasarık oğlu	Hasan bin Mehmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	132	Karasarık oğlu	İbrahim bin İsmail
Ağlıyan Dîvânı	30	Karaveli oğlu	Mehmed
Aşağıkaraköy Dîvânı	60	Karaveli oğlu	Mehmed bin Halil
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	108	Kart Mehmed oğlu	Receb
Arabacılar Dîvânı	57	Kart Mehmed bin Ali	Kart Mehmed bin Ali
Vakıf Dîvânı Köyü	47,1,2,3,4	Kasabalı Ahmed	Kasabalı Ahmed, oğlu Osman, oğlu Mustafa, damadı Hacı Ali
Sarı Kasımlar Dîvânı	36/36	Kasım oğlu	İsmail bin İbrahim
Aşağıkaraköy Dîvânı	88	Kastambululu İbrahim Efendi bin Ali	Kastambululu İbrahim Efendi bin Ali
Dîvân-ı Gideni	33	Katırcı oğlu	Ahmed
Fidâni Dîvânı	15	Kavas Hacı oğlu bin Hasan	Kavas Hacı oğlu bin Hasan
Vakıf Dîvânı Köyü	7	Kaymakçı oğlu	Receb
Vakıf Dîvânı Köyü	14	Kaymakçı oğlu	Ahmed bin Ali
Vakıf Dîvânı Köyü	17,1,2,3	Kaymakçı oğlu	Mehmed ve oğlu Mustafa ve diğer oğlu Ahmed
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	27	Kaytan oğlu	İbrahim bin Ali
Çilimli Dîvânı	1 2	Kaz oğlu	Osman bin Abdullah
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	28	Kazancı oğlu	Osman bin Yahya
Arabacılar Dîvânı Kazgancılar Taifesi	1	Kazgancı Ali bin İsmail	Kazgancı Ali bin İsmail

Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtîyân müslümanlar	4	Kazğancı (Kazancı) Halil oğlu	Hacı Memiş
Dîvân-1 Gideni	16,1,2	Keçi oğlu	İbrahim ve oğlu Hacı İbrahim
Dîvân-1 Gideni	17	Keçi oğlu	Mehmed Ali
Dîvân-1 Gideni	18	Keçi oğlu	Halil
Dîvân-1 Gideni	19	Keçi oğlu	Hasan
Sarı Kasımlar Dîvânı	22/22	Kedici oğlu	Halil bin Mustafa
Sarı Kasımlar Dîvânı	23/23,2	Kedici oğlu	Mehmed bin Mustafa ve oğlu Hüseyin
Terzialiler Mahallesi	38	Kel Yahya oğlu	Mehmed bin Yahya
Yukarıkaraköy Dîvânı	27,1,2	Keleş Hasan oğlu	Ali bin Hasan ve oğlu Veli
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	8,1,2	Keleş oğlu	Mehmed bin Süleyman ve oğlu Ahmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	16	Keleş oğlu	Mustafa bin Mustafa
Sarı Kasımlar Dîvânı	27/27	Keleş oğlu	Mustafa bin İbrahim
Arabacılar Dîvânı	29	Kemal oğlu	Hüseyin bin Hasan
Arabacılar Dîvânı	30	Kemal oğlu	Salih bin Hasan
Çilimli Dîvânı / Kıbtîyân	1	Kemençeci oğlu	Hasan bin Ahmed
Vakıf Dîvânı Köyü	37	Kenan oğlu	Emin
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	33,1,2	Kerâne oğlu	Halil bin Ahmed ve oğlu bargirci Mustafa
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	34	Kerâne oğlu	İsmail bin Osman
Tekke Mahallesi	14	Kethüda oğlu	Bargirci Mehmed Ali
Tekke Mahallesi	33	Kethüda oğlu	Mehmed Ali bin Mehmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	117	Kethüda oğlu	Mahmud berber bin İsmail
Sarı Kasımlar Dîvânı	118	Kethüda oğlu	Mustafa bin Veli
Sarı Kasımlar Dîvânı	122	Kethüda oğlu	Osman bin Osman
Vakıf Dîvânı Köyü	31	Kıl oğlu	İsmail bin Mehmed
Vakıf Dîvânı Köyü	32	Kıl oğlu	Deli Hüseyin
Terzialiler Mahallesi	37	Kıllabcı Hacı Ahmed bin İsmail	Kıllabcı Hacı Ahmed bin İsmail
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	1,1,2	Kılıccu oğlu	Hafız Hasan Efendi bin Hüseyin ve oğlu Ali
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	20,1,2	Kılıccu oğlu	Halil bin İsmail ve kardeşi Ahmed
Fidâni Dîvânı	23	Kılıccu Mehmed	
Avlıyan Köyü Kıbtîyân	yok	Kıbtîyân Hasan Usta	Kıbtîyân Hasan Usta
Yukarıkaraköy Dîvânı	21	Kırbaş oğlu	Hüseyin bin Süleyman
Arabacılar Dîvânı	88	Kısabacak oğlu	Osman
Tekke Mahallesi	24,1,2	Kıyııcı (Kayıcı) Kiraz	Ali bin Mehmed ve oğlu Mehmed bin Ali
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	17	Koca Ahmed oğlu	Ahmed bin Halil

Fidâni Dîvânı	73	Koca Ahmed oğlu	Abdurrahman bin İsmail
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	9,1,2	Koca Ahmed oğlu	Mehmed bin Ahmed ve kardeşi Halil
Sarı Kasımlar Dîvânı	113/113,2	Koca bıyık Ahmed	Koca bıyık Ahmed ve oğlu Emin
Avlıyan Köyü	6,1,2	Koca döne oğlu	Mehmed bin Halil ve damadı Halil
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	18,1,2	Koca Hasan oğlu	Mustafa bin Mehmed ve oğlu Memiş
Dîvân-ı Gideni	74	Koca Hasan oğlu	İbrahim sağır çocuk
Vakıf Dîvânı Köyü	10	Koca Hüseyin oğlu	Mehmed Emin bin Hüseyin
Sarı Kasımlar Dîvânı	85,1,2	Koca Hüseyin oğlu	Ömer bin Mehmed ve kardeşi Osman
Dîvân-ı Gideni	10	Koca İbrahim oğlu	İbrahim
Yukarıkaraköy Dîvânı	32,1,2	Koca İbrahim oğlu	İbrahim ve oğlu Şhabeddin
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	17,1,2	Koca İbrahim oğlu	Ali bin İbrahim ve oğlu Receb
Terzialiler Mahallesi	46	Koca İmam oğlu	Ali Efendi bin Ali
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	50,1,2	Koca Mehmed oğlu	Ahmed bin Mehmed ve yeğeni Emin bin Hüseyin
Arabacılar Dîvânı	24	Koca Mehmed oğlu	Halil bin Hasan
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	13,1,2,3	Koca Mehmed oğlu	Mehmed Efendi bin Ali ve torunu İsmail, diğer torunu Mehmed Ali
Vakıf Dîvânı Köyü	18	Koca Mehmed oğlu	Hüseyin bin Mehmed
Dîvân-ı Gideni	65	Koca Mustafa oğlu	İbrahim
Avlıyan Köyü	9	Koca Osman oğlu	Abdülhalim
Arabacılar Dîvânı	43,1,2	Koca Osman oğlu	Halil bin Osman ve oğlu Mehmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	30/30	Koca Osman oğlu	İbrahim bin Osman
Dîvân-ı Gideni	54	Koca Salih oğlu	Mustafa
Yukarıkaraköy Dîvânı	14,1,2	Koca Veli bin Abdullah	Koca Veli bin Abdullah ve oğlu Süleyman
Sarı Kasımlar Dîvânı	50/50	Koca Veli oğlu	Osman bin Veli
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	11	Kocabaş oğlu	Halil bin Veli
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	29	Kocabaş oğlu	Hüseyin bin Mustafa
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	39,1,2	Kocabaş oğlu	Hasan bin Halil ve oğlu Hasan
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	88	Kocabiçak oğlu	Osman bey
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	104	Kocabiçak oğlu	Raşid bin Abdurrahman
Aşağıkaraköy Dîvânı	35	Kocabiçak oğlu	Mustafa bin Süleyman

Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	38,1,2,3	Kocabıyık oğlu	Mustafa ve oğlu Salih, kardeşi oğlu Emin
Vakıf Dîvânı Köyü	45	Kocagöz oğlu	İbrahim bin Osman
Çilimli Dîvânı	51	Kocakarı oğlu	Ali Osman bin Ali
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	89,1,2	Kocaman oğlu	Sarı Hüseyi bin Mehmed ve oğlu Halil Efendi
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	92	Kocaman oğlu	Feyzullah bin İbrahim
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	96,1,2	Kocaman oğlu	Emin bin Abdurrahman ve kardeşi İbrahim
Ahmedciler Köyü	105	Kocaman oğlu	Ali bin Ahmed ve kardeşi Berber çırağı Halil
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	18,1,2	Konık oğlu	Süleyman bin Ahmed ve kardeşi Hasan
Dîvân-ı Gideni	41	Kontur oğlu	Hüseyin
Dîvân-ı Gideni	42	Kontur oğlu	Mehmed
Dîvân-ı Gideni	56	Kontur oğlu	Halil
Sarı Kasımlar Dîvânı	115	Kontur oğlu	İbrahim
Tekke Mahallesi	23,1,2	Korucu oğlu	Halil ve oğlu Ahmed
Terzi Mahallesi	8	Korucu oğlu	Ahmed
Dîvân-ı Gideni	50	Kostak oğlu	Emin
Dîvân-ı Gideni	64	Kostak oğlu	Mustafa
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	47	Kozca oğlu	Ömer bin Halil
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	14,1,2,3	Kozca oğlu	Salih bin Halil ve oğlu
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	8	Kökbâri (Gökbâri) oğlu	Halil oğlu Halil
Terzialiler Mahallesi	12,1,2	Kör oğlu	Ahmed bin Ahmed ve oğlu Mahmud
Sarı Kasımlar Dîvânı	20/20	Kör oğlu	Mahmud bin Mahmud
Yukarıkaraköy Dîvânı	73	Köse Abdurrahman oğlu	Ali bin Abdurrahman
Yukarıkaraköy Dîvânı	74	Köse Abdurrahman oğlu	Yusuf
Yukarıkaraköy Dîvânı	18	Köse Berber oğlu	Hüseyin
Aşağıkaraköy Dîvânı	3	Köse oğlu	Abdülhalim bin Ali
Aşağıkaraköy Dîvânı	1	Köy İmami Eyyüb Efendi	Eyyüb Efendi bin Ali
Terzialiler Mahallesi	10	Kul oğlu	Osman bin İsmail
Terzialiler Mahallesi	11	Kul oğlu	Hasan bin İsmail
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	30	Kulaksız oğlu	Ömer bin Feyzullah
Çilimli Dîvânı / Kıbtıyân	2,1,2	Kulaksız oğlu	Demirci Ahmed bin Mustafa ve damadı Osman bin Ali
Çilimli Dîvânı / Kıbtıyân	3	Kulaksız oğlu	Demirci Mustafa bin Mustafa

Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	11	Kurt oğlu	Salih bin Mustafa
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	50	Kurt oğlu	Halil
Tekke Mahallesi	44	Kurt oğlu	Mustafa bin Mustafa
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	23,1,2	Kurt oğlu	Mehmed bin Hüseyin ve kardeşi oğlu İbrahim
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	24,1,2	Kurt oğlu	İsmail bin Hasan ve oğlu İsmail
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	25	Kurt oğlu	Osman bin Mustafa
Aşağıkaraköy Dîvânı	79	Kuru Hüseyin oğlu	Ali bin Hasan
Dîvân-ı Gideni	43,1,2	Kuru Mustafa oğlu	Celil Ahmed ve oğlu Mehmed
Terzialiler Mahallesi	8,1,2	Kurubcu oğlu	Ahmed bin İsmail ve oğlu berber kalfası Ali
Arabacılar Dîvânı	39	Kuzu Ahmed oğlu	Sarı Hasan bin Ahmed
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	1 ⁹¹⁶	Kuzu Ahmed oğlu	Hafız Hüseyin Efendi
Ahmedciler Köyü	73	Kuzu Ali oğlu	Ali
Tekke Mahallesi	17	Kuzumcu oğlu	Dikici Mustafa bin Ömer
Fidâni Dîvânı	18,1,2	Kübe oğlu	Ahmed bin Halil ve kardeşi Hüseyin
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtîyân müslümanlar	5	Küçük Ahmed	Küçük Ahmed
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtîyân Taifesi	7	Küçük Ali bin Ahmed	Küçük Ali bin Ahmed
Fidâni Dîvânı	11	Küçük oğlu	Mehmed Efendi bin Mustafa
Terzialiler Mahallesi	44	Küçük oğlu	Mehmed Mustafa
Yukarıkaraköy Dîvânı	8	Küçük oğlu	Mustafa bin Mehmed
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	69	Küçük oğlu	Abdullah
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	106	Küllü Hüseyin bin İsmail	Küllü Hüseyin bin İsmail
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtîyân müslümanlar	1,1,2	Küpeli oğlu	Ahmed bin Hasan ve oğlu Osman
Aşağıkaraköy Dîvânı	90	Kürt Halil bin Abdullah	Kürt Halil bin Abdullah
Terzi Mahallesi	12	Kürt oğlu	Ahmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	33/33,2	Kürt oğlu	Mustafa bin İbrahim ve oğlu Mehmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	108	Kürt oğlu	Mehmed bin Mustafa
Çilimli Dîvânı	41	Küş oğlu	Osman bin Ahmed

⁹¹⁶ Hâne numarası Arabacılar Dîvânını takip edecek şekilde verilmiştir.

Tablo 183i: Üskübü’de Aile ve Kişi adları (1844)

Yerleşim Yeri	Hâne Numarası	Aile Adı	Aile Üyelerinin Adları
Ağlıyan Dîvânı	7	Labcı oğlu	Davud
Avlıyan Köyü	7	Lafcı oğlu	Davud bin ahmed
Avlıyan Köyü	8	Lafcı oğlu	Ali bin Hasan
Sarı Kasımlar Dîvânı	77/77	Latif oğlu	Mehmed bin Latif
Sarı Kasımlar Dîvânı	78 ⁹¹⁷	Latif oğlu	Hüseyin bin Latif
Vakıf Dîvânı Köyü	49	Laz Mustafa bin Mehmed	Laz Mustafa bin Mehmed
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	27	Ma'den oğlu	Mustafa bin Ali
Avlıyan Köyü	12	Mahmud oğlu	Emin bin Mahmud
Dîvân-ı Gideni	2,1,2	Mahmud oğlu	Halil Efendi ve oğlu Mahmud
Dîvân-ı Gideni	30	Mahmud oğlu	Mustafa
Fidâni Dîvânı	86,1,2	Makoş oğlu	Kara Ali bin Ahmed ve ammisi oğlu Tahir
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	21	Manu oğlu	Hüseyin
Sarı Kasımlar Dîvânı	130	Masdaklı Çakar Ahmed oğlu	Ahmed bin Ahmed
Vakıf Dîvânı Köyü	3	Masdaklımın Mehmedin oğlu	İbrahim bin Mehmed
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	37	Mectüd oğlu	Mehmed bin Mahmud
Arabacılar Dîvânı	3,1,2	Medan oğlu	Hüseyin bin Ali ve oğlu Ali
Yukarıkaraköy	2	Mehmed oğlu	Halil Efendi
Yukarıkaraköy	10	Mehmed oğlu	Aladdin
Yukarıkaraköy Dîvânı	2	Mehmed oğlu	Halil Efendi bin Mehmed
Yukarıkaraköy Dîvânı	10	Mehmed oğlu	Aladdin bin Mehmed
Yukarıkaraköy Dîvânı	37	Mehmed oğlu	İbrahim Efendi bin Mehmed
Arabacılar Dîvânı Elekciyân Taifesi	4	Mehmed oğlu	Elekci Abdullah
Sarı Kasımlar Dîvânı	106/106	Mehmed oğlu	İbrahim bin Mehmed (sağır)
Tekke Mahallesi	8	Mehmed Tahir Efendi bin Halil	Mehmed Tahir Efendi bin Halil
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin	7	Mehmed usta oğlu	Ahmed
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin	9	Mehmed usta oğlu	Durdu
Sarı Kasımlar Dîvânı	49/49	Mehmed usta oğlu	Hacı Halil
Çilimli Dîvânı	77	Mehrem oğlu	Sarı Hasan bin Abdurrahman

⁹¹⁷ Belgede hâne nunmarası yanlışlıkla 78 yerine 77 yazılmıştır.

Aşağıkaraköy Dîvânı	20,1,2	Melenli oğlu	Deli İbrahim bin Osman ve oğlu Ali
Sarı Kasımlar Dîvânı	95/95	Melenli oğlu	İsmail bin Mehmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	96/96	Melenli oğlu	Kara Osman bin Hasan
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	90,1,2	Mercan oğlu	Mustafa bin Ahmed ve üvey kardeşi Hasan
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtîyân Taifesi	10,1,2,3	Mercan oğlu	Ali bin Ömer, kardeşi Hüseyin, kardeşi Hasan
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	9	Merdâ oğlu	Halil bin Abdullah
Aşağıkaraköy Dîvânı	53	Merhem oğlu	İbrahim bin Yusuf
Vakıf Dîvânı Köyü	8	Mertek oğlu	İbrahim bin Hüseyin
Sarı Kasımlar Dîvânı	88/88,2	Molla Ahmed oğlu	Mustafa bin Ahmed ve oğlu Ahmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	89/89	Molla Ahmed oğlu	İbrahim bin Mustafa
Sarı Kasımlar Dîvânı	90	Molla Ahmed oğlu	Halil bin Ahmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	91/91	Molla Ahmed oğlu	Mehmed bin Ahmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	92/92	Molla Ahmed oğlu	İsmail efendi bin Ahmed
Arabacılar Dîvânı	62	Molla Ali oğlu	Kadir bin Ali
Çilimli Dîvânı	43	Molla Hasan oğlu	Hasan bin Hasan
Fidâni Dîvânı	77	Molla Hüseyin oğlu	Şakir bin Hüseyin
Yukarıkaraköy Dîvânı	34,1,2	Molla Hüseyin oğlu	İbrahim ve oğlu Emrah
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	7	Molla İbrahim oğlu	Halil bin Mehmed
Çilimli Dîvânı	20	Molla İbrahim oğlu	İbrahim bin Hüseyin
Tekke Mahallesi	6	Molla İsmail oğlu	Ahmed Efendi bin İsmail
Arabacılar Dîvânı	109	Molla İsmail oğlu	Hüseyin
Yukarıkaraköy Dîvânı	22	Molla İsmail oğlu	Hüseyin bin Hasan
Yukarıkaraköy Dîvânı	23,1,2	Molla İsmail oğlu	Mustafa bin Hasan, kardeşi Hasan
Yukarıkaraköy Dîvânı	24	Molla İsmail oğlu	Halil bin Hasan
Ahmedciler Köyü	109	Molla İsmail oğlu	Hüseyin bin İsmail
Sarı Kasımlar Dîvânı	67/67	Molla İsmail oğlu	Mustafa bin Ali
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	1,1,2	Molla Mehmed oğlu	Mehmed bin Mustafa ve oğlu çiftçi Mustafa
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	18	Molla Mehmed oğlu	Mustafa bin Mehmed
Arabacılar Dîvânı	4	Molla Mustafa oğlu	Ahmed bin Mustafa
Arabacılar Dîvânı	62	Molla oğlu	Kadri
Çilimli Dîvânı	59,1,2	Molla oğlu	İbrahim bin Halil ve kardeşi Ali
Arabacılar Dîvânı	61	Molla oğlu	Molla İbrahim bin Ali
Sarı Kasımlar Dîvânı	56/56	Molla oğlu	Mehmed bin Ahmed
Fidâni Dîvânı	10,1,2	Molla Ömer oğlu	Kara Hasan bin Mustafa
Fidâni Dîvânı	78,1,2	Molla Ömer oğlu	Ömer bin Mehmed ve kardeşi oğlu Ahmed

Aşağıkaraköy Dîvânı	6,1,2	Molla Salih bin Salih	Molla Salih bin Salih ve oğlu Mustafa
Terzialiler Mahallesi	40	Molla Salih oğlu	Mehmed bin Hacı Ahmed
Aşağıkaraköy Dîvânı	40,1,2	Molla Salih oğlu	İsmail (sağır) bin Ali ve üvey babası Ali
Tekke Mahallesi	27	Molla Vekili	Ali bin Emin
Yukarıkaraköy Dîvânı	41,1,2	Molla Veli oğlu	İsa ve üvey kardeşi Veli
Arabacılar Dîvânı	53	Molla Veli oğlu	Ömer bin Veli
Dîvân-ı Gideni	72	Murtaza oğlu	Ali sağır
Arabacılar Dîvânı	37,1,2,3	Musa oğlu	Hasan bin Mehmed ve kardeşleri Hüseyin ve Mehmed
Aşağıkaraköy Dîvânı	58,1,2	Musa oğlu	Hüseyin bin Musa ve biraderi Ahmed a'rac
Sarı Kasımlar Dîvânı	61/61	Musa oğlu	Osman bin Mustafa
Sarı Kasımlar Dîvânı	93/93,2	Musa oğlu	Hüseyin bin Musa ve oğluMahmud
Çilimli Dîvânı	10	Muslı (Musalla) oğlu	Hasan bin Hasan
Dîvân-ı Gideni	51	Mustafa oğlu	Hasan
Terzialiler Mahallesi	54	Müteveffa Bülbül oğlu İbrahim yetimi	Mehmed bin Hasan
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	4,1,2	Müteveli oğlu	Hasan bin İsmail ve oğlu Hasan

Tablo 183j: Üskübü’de Aile ve Kişi adları (1844)

Yerleşim Yeri	Hâne Numarası	Aile Adı	Aile Üyelerinin Adları
Tekke Mahallesi	34	Nahmiz oğlu	Mustafa bin Halil ve oğlu Halil
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü	34	Nalband oğlu	Mehmed bin Ahmed
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin	5	Nalcı oğlu	Durdu
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü	33	Nasif oğlu	İsmail bin Nasif doğru
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü	32	Nasuh oğlu	Eyyüb bin İsmail
Çilimli Dîvânı	50	Nasuh oğlu	Veli bin Nasuh
Aşağıkaraköy Dîvânı	45	Nasuh oğlu	Ahmed bin Ahmed
Aşağıkaraköy Dîvânı	81	Nasuh oğlu	Hüseyin bin Nasuh
Ahmedciler Köyü	107	Nureddin bin Ömer	Nureddin bin Ömer
Yukarıkaraköy Dîvânı	49	Nuri oğlu	Mustafa bin Ali
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	49,1 (2 nolu numara yazılmamış)	Nurullah Kethüda oğlu	Emin bin Nurullah ve babalığı Ahmed
Aşağı Karaköy Karyesi	73	Ocaklı oğlu	Ali
Arabacılar Dîvânı	47,1,2	Ocaklı oğlu	Hacı Mehmed ve oğlu Ahmed
Aşağıkaraköy Dîvânı	73	Ocaklı oğlu	Osman bin İbrahim
Terzialiler Mahallesi	43	Oda Mehmed oğlu	Hüseyin bin Hasan
Çilimli Dîvânı	11	Okçu Hüseyin Ağa bin Ömer	Okçu Hüseyin Ağa bin Ömer
Avlıyan Köyü	22	Orman oğlu	Kara Ahmed bin Mehmed
Yukarıkaraköy Dîvânı	38	Osman beşe oğlu	Osman bin Yusuf
Yukarıkaraköy Dîvânı	39	Osman beşe oğlu	Hüseyin bin Yusuf
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	9	Osman Hacı oğlu	Halil bin Osman
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	8	Osman oğlu	Ahmed bin Osman
Tekke Mahallesi	28,1,2	Osman oğlu	Debbağ Ahmed bin Osman ve oğlu Ali bin Ahmed
Yukarıkaraköy Dîvânı	7	Osman oğlu	İbrahim bin Osman
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	80	Osman oğlu	Hasan bin Ali

Milân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	29	Osman oğlu	Hasan bin Hasan
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	30	Osman oğlu	Receb bin Osman
Arabacılar Dîvânı Kıbtîyân	4	Osman Usta oğlu	Durdu bin Osman
Arabacılar Dîvânına tabî Ahmedciler Köyü	71	Otlı oğlu	Hasan bin Ahmed
Arabacılar Dîvânı	55	Öcü oğlu	Hüseyin bin Mehmed
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	3,1,2	Öksüz Hasan oğlu	Mustafa bin Hasan ve oğlu firârî Halil
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin	12	Öksüz oğlu	Sarı Mustafa
Yukarıkaraköy Dîvânı	26,1,2,3	Ömer oğlu	İbrahim bin Halil, kardeşi Osman, kardeşi İsa (iki kardeşinde sabidir)
Çilimli Dîvânı	26,1,2	Ömer oğlu	Kara Ömer bin Ömer ve oğlu Osman
Çilimli Dîvânı	29,12	Ömer oğlu	Deli Mehmed bin Ali ve oğlu İbrahim bin Mehmed
Çilimli Dîvânı	38,1,2	Ömer oğlu	Ömer Pehlîvân bin Ömer ve oğlu Hüseyin bin Ömer
Çilimli Dîvânı	49,1,2	Ömer oğlu	Ömer Dai bin Mehmed ve damadı Şakir bin Abdullah
Çilimli Dîvânı	79	Ömer oğlu	Küçük İbrahim bin Ömer
Aşağıkaraköy Dîvânı	75	Ömer oğlu	Osman bin Mehmed
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	30	Ömer oğlu	Molla Mehmed bin Ömer
Sarı Kasımlar Dîvânı	53/53,2	Ömer usta oğlu	Mehmed ve kardeşi Ahmed
Vakıf Dîvânı Köyü	30,1,2	Ördek oğlu	Ali bin Mehmed ve oğlu Halil
Vakıf Dîvânı Köyü	41	Ördek oğlu	Mustafa
Milân Dîvânı Orta Oymak Köyü	13	Öztür oğlu	Mustafa bin İsmail

Tablo 183k: Üskübü’de Aile ve Kişi adları (1844)

Yerleşim Yeri	Hâne Numarası	Aile Adı	Aile Üyelerinin Adları
Yukarıkaraköy Dîvânı Kıbtîyân müslümanlar	6	Parmaksız oğlu	Mehmed
Arabacılar Dîvânı Kıbtîyân	1,1,2	Parmaksız oğlu	demirci ali usta ve damadı Hasan
Aşağıkaraköy Dîvânı	25	Parmaksız oğlu	Mehmed bin Mahmud
Sarı Kasımlar Dîvânı	24/24	Peçeci oğlu	Mehmed bin İbrahim (sağır)
Fidâni Dîvânı	7	Pehlivân oğlu	Molla Halil bin Ömer
Fidâni Dîvânı	9,1,2	Pehlivân oğlu	İsa bin Ömer ve İsa bin Emin
Yukarıkaraköy Dîvânı	54,1,2	Pehlivân oğlu	Mustafa ve kardeşi Hüseyin
Arabacılar Dîvânı	58,1,2	Pehlivân oğlu	Mehmed bin Bekir ve kardeşi Bekir
Arabacılar Dîvânı Elekcîyân Taifesi	2	Pehlivân oğlu	Elekcî Ali
Aşağıkaraköy Dîvânı	11	Pehlivân oğlu	Hüseyin bin Ahmed
Aşağıkaraköy Dîvânı	21	Poşu oğlu	Halil bin Süleyman
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	22	Receb oğlu	Ali bin Ali
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	3	Rum oğlu	Halil bin Salih
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	4,1,2	Rum oğlu	Ali ve kardeşi Salih
Vakıf Dîvânı Köyü	50	Rumeli oğlu	Ahmed bin Abdullah
Orta Mahallesi	22	Rumelili oğlu	Çitak Mehmed
Arabacılar Dîvânı	31,1,2,3	Sadık oğlu	Sadık bin Sadık, oğlu Halil, kardeşi Mustafa
Fidâni Dîvânı	94,1,2,3	Sağır oğlu	Hasan ve kardeşi Mehmed, diğer kardeşi Ahmed
Yukarıkaraköy Dîvânı	17	Saka oğlu	Yusuf
Sarı Kasımlar Dîvânı	76/76	Saka oğlu	İsmail bin Mehmed
Aşağıkaraköy Dîvânı	77,1,2	Sâka oğlu	Salih bin Mustafa ve oğlu Mustafa
Dîvân-ı Gideni	70 (tekrar yazmış)	Sâlif oğlu	İbrahim
Arabacılar Dîvânı	64,1,2	Sâlif oğlu	İsmail bin İsmail ve kardeşi Mehmed
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	35,1,2	Salih Kethüda oğlu	Veli bin Ali ve üvey oğlu Hasan Bin Mustafa
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	42,1,2	Salih Kethüda oğlu	İsmail bin Mustafa ve kardeşi oğlu Hasan bin Halil

Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü	10,1,2	Salih oğlu	Salih bin Mustafa ⁹¹⁸
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü	11	Salih oğlu	Mustafa bin Osman
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü	36	Salih oğlu	Şehabeddin
Fidâni Dîvânı	105	Samud oğlu	Osman bin Süleyman ve babalığı Bolulu Mustafa bin Mustafa
Terzialiler Mahallesi	25	Sarac oğlu	Hüseyin bin Hasan
Aşağıkaraköy Dîvânı	86	Sarac oğlu	Ömer bin Ali
Fidâni Dîvânı	85	Sarı Ahmed oğlu	Molla Yahya bin Hüseyin
Fidâni Dîvânı	90,1,2	Sarı Ahmed oğlu	Mustafa bin Hüseyin ve oğlu İsa
Fidâni Dîvânı	92,1,2	Sarı Ahmed oğlu	İsmail bin Ahmed ve oğlu Halil
Fidâni Dîvânı	46	Sarı Ahmed oğlu	Şakir
Çilimli Dîvânı	68	Sarı Ahmed oğlu	Hasan bin Hüseyin
Yukarıkaraköy Dîvânı	67	Sarı Hasan oğlu	Hüseyin Efendi
Aşağıkaraköy Dîvânı	44	Sarı Hüseyin oğlu	Ali bin Hüseyin
Arabacılar Dîvânı	13	Sarı İmam oğlu	İsmail bin Osman
Sarı Kasımlar Dîvânı	97/97	Sarı Kethüda oğlu	sarı ismail ve oğlu tahir
Sarı Kasımlar Dîvânı	98/98	Sarı Kethüda oğlu	Ali bin İbrahim
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	39,1,2	Sarı oğlu	Mahmmud bin Hamza ve biraderi Hüseyin
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	40,1,2	Sarı oğlu	Ali bin Hüseyin ve kardeşi oğlu Mahmud bin İbrahim
Dîvân-ı Gideni	61	Sarı oğlu	İsmail
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	15,1,2	Sarı oğlu	Receb ve kardeşi Ömer bin Hasan
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	19	Sarı oğlu	Mustafa bin İsmail
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin	4	Sarı oğlu	Ali
Fidâni Dîvânı	79,1,2	Sarı Veli oğlu	Salih bin Mehmed ve kardeşi Halil
Fidâni Dîvânı	96	Sarı Veli oğlu	İbrahim
Arabacılar Dîvânı	51	Sarı Veli oğlu	Ömer bin Veli
Aşağıkaraköy Dîvânı	91	Sarı Veli oğlu	Mehmed bin Veli
Çilimli Dîvânı	25,1,2	Sarıbeşe oğlu	Ahmed bin İbrahim ve üvey oğlu Ahmed bin Hasan
Fidâni Dîvânı	17	Sefa oğlu	Turas bin Mehmed
Vakıf Dîvânı Köyü	16	Selman oğlu	Ali bin Selman

⁹¹⁸ Aynı hânedede 2 numarada oturan kardeşi Şehabeddin burada iken 36 nolu hâneye nakledilmiştir.

Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	77,1,2	Selvar oğlu	Ahmed bin Hasan ve kardeşi Mehmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	25/25	Semuz oğlu	Ahmed
Arabacılar Dîvânı	42,1,2	Senetçi oğlu	Halil bin Osman ve kardeşi Kadir
Yukarıkaraköy Dîvânı	42,1,2	Senteci oğlu	Ömer bin Mehmed ve oğlu Mehmed
Vakıf Dîvânı Köyü	22	Serdar oğlu	Mustafa bin İbrahim
Sarı Kasımlar Dîvânı	107	Serdar oğlu	Hüseyin bin Feyzullah
Arabacılar Dîvânı	17	Seyfi oğlu	Osman bin Hüseyin
Terzialiler Mahallesi	49	Seyis Halil bin Hasan	Seyis Halil bin Hasan
Sarı Kasımlar Dîvânı	34/34,2	Seyyid Ahmed oğlu	İbrahim bin ahmed ve oğlu Receb
Sarı Kasımlar Dîvânı	35/35,2	Seyyid Ahmed oğlu	Mehmed ve kardeşi Receb
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	24	Silahlı oğlu	Mustafa
Sarı Kasımlar Dîvânı	81	Sirkeci oğlu	İbrahim bin feyzullah
Sarı Kasımlar Dîvânı	82	Sirkeci oğlu	Ahmed bin feyzullah
Dîvân-ı Gideni	9	Sofî oğlu	Ahmed
Yukarıkaraköy Dîvânı	68,1,2	Sofî oğlu	Mustafa bin Halil ve oğlu Hüseyin
Tekke Mahallesi	9	Sofu oğlu	Ahmed bin Hüseyin
Tekke Mahallesi	10,1,2	Sofu oğlu	Mehmed bin Hüseyin ve oğlu A'rac İbrahim
Tekke Mahallesi	11	Sofu oğlu	İsaBey bin Hasan
Aşağıkaraköy Dîvânı	49	Sofu oğlu	Ahmed bin Ali
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	22,1,2	Sofu oğlu	Mustafa bin Ahmed ve damadı Süleyman
Sarı Kasımlar Dîvânı	13,1,2	Sofu oğlu	İsmail bin Hasan ve oğlu Ahmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	14,1,2	Sofu oğlu	Mustafa bin Hasan ve oğlu Hüseyin
Sarı Kasımlar Dîvânı	110	Sofu oğlu	Ahmed bin İbrahim
Sarı Kasımlar Dîvânı	112	Sofu oğlu	Osman bin Salih
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü	24	Soğan oğlu	Osman bin Hüseyin
Aşağıkaraköy Dîvânı	87	Soğan oğlu	Mehmed bin Hüseyin
Yukarıkaraköy Dîvânı	50	Soh oğlu	Mehmed bin Mustafa
Yukarıkaraköy Dîvânı	75	Solak oğlu	İbrahim bin Yusuf
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	13	Sopa oğlu	Mehmed bin İbrahim
Yukarıkaraköy Dîvânı	4	Soytarı Mehmed oğlu	Mehmed
Yukarıkaraköy Dîvânı	20,1,2	Suhte oğlu	Abdülhalim ve oğlu Mustafa
Aşağıkaraköy Dîvânı	78	Sulak Osman bin Mustafa	Sulak Osman bin Mustafa

Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	14	Sûtât uçlu	Hüseyin bin Mehmed Efendi
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin	11	Suyabatmaz oğlu	İbrahim
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	54,1,2	Süleyman oğlu	Hüseyin bin Mustafa ve ammisi Molla Mehmed bin Osman
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü	1	Süleyman oğlu	Derviş Mustafa Efendi
Üskübü Kazasına tabi Avlıyan Köyü	2,1,2	Süleyman oğlu	Ahmed bin Süleymanve oğlu Ali
Dîvân-ı Gideni	59	Süleyman oğlu	Mehmed
Ağlıyan Dîvânı	2	Süleyman oğlu	Ahmed
Aşāıkaraköy Dîvânı	48	Süleyman oğlu	Yusuf bin Süleyman
Vakıf Dîvânı Köyü	9,1,2	Süleyman oğlu	Mehmed bin İsmail ve kardeşi İbrahim
Vakıf Dîvânı Köyü	15	Süleyman oğlu	Ahmed bin İbrahim
Sarı Kasımlar Dîvânı	48/48	Süleyman oğlu	Mehmed efendi
Sarı Kasımlar Dîvânı	55/55,2	Süleyman oğlu	Ahmed bin Süleyman ve oğlu Mustafa
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	32,1,2	Sürte oğlu	Osman bin Süleyman ve oğlu Tahir
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	33,1,2	Sürte oğlu	Mehmed bin Hüseyin, kardeşi Osman

Tablo 183/1: Üskübü’de Aile ve Kişi adları (1844)

Yerleşim Yeri	Hâne Numarası	Aile Adı	Aile Üyelerinin Adları
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	23	Şa’bân oğlu	Halil
Milân Dîvânı Çayırılı Cuma Oymağı Köyü	28	Şa’bân oğlu	İsmail bin Hüseyin
Sarı Kasımlar Dîvânı	123/123,2	Şah Veli oğlu	İbrahim bin Veli ve oğlu Ahmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	124/124	Şah Veli oğlu	Mustafa bin Veli
Dîvân-ı Gideni	20	Şahincili Osman	Şahincili Osman
Terzialiler Mahallesi	27	Şebir ? Oğlu	Hacı Ahmed bin Mehmed
Yukarıkaraköy Dîvânı	1	Şehabeddîn oğlu	Mehmed
Yukarıkaraköy Dîvânı	19	Şehabeddîn oğlu	Süleyman bin İbrahim
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	84	Şektür oğlu	Ahmed bin Ömer
Yukarıkaraköy Dîvânı	47	Şemseddin oğlu	Sunullah Efendi
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	67	Şermin oğlu	Ahmed bin Bekir
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	68	Şermin oğlu	Yusuf
Terzi Mahallesi	27	Şir oğlu	Hacı Ahmed
Terzialiler Mahallesi	45	Şişman oğlu	İbrahim bin Hüseyin
Sarı Kasımlar Dîvânı	75/75,2	Şişman oğlu	Ali bin Mustafa ve oğlu Mustafa
Sarı Kasımlar Dîvânı	83	Şişman oğlu	İsmail bin Abdullah
Aşağıkaraköy Dîvânı	83,1,2	Taflı (Takılı) oğlu	Mehmed bin Hasan ve oğlu Hasan
Arabacılar Dîvânı	9,1,2	Tamah oğlu	Mehmed ve kardeşi Osman
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtîyân Taifesi	9	Tankır Hasan bin Hasan	Tankır Hasan bin Hasan
Arabacılar Dîvânı	35	Tarlacı oğlu	Yusuf bin Veli
Terzialiler Mahallesi	31	Tavukköylü Kara Mustafa bin Ali	Tavukköylü Kara Mustafa bin Ali
Milân Dîvânı Orta Oymak Köyü	44	Tenbelci (muhtemelen Tenbel Hacı oğlu)	Hasan
Milân Dîvânı Orta Oymak Köyü	40,1,2,3	Tengel oğlu	Hasan bin Mehmed ve oğlu Mustafa, diğeri Hüseyin
Terzialiler Mahallesi	56	Terzi Ahmed bin Yahya	Terzi Ahmed bin Yahya
Terzialiler Mahallesi	3	Terzi (Derzi) oğlu	Terzi Hacı Mehmed Ağa bin Hasan
Terzialiler Mahallesi	15,1,2	Terzi Hacı Mehmed oğlu yetimi	İdris bin ahmed ve üvey pederi Bargirci Kenan oğlu Mehmed

Tekke Mahallesi	21	Terzi Halil oğlu	Terzi İbrahim bin Halil
Terzialiler Mahallesi	41	Terzi Hüseyin oğlu	Mehmed bin Hüseyin
Çilimli Dîvânı	45,12	Timurlu oğlu	Osman bin İsmail ve İsmail bin Osman
Çilimli Dîvânı	46	Timurlu oğlu	Hasan bin Mehmed
Çilimli Dîvânı	46	Timurlu Osman oğlu	Osman
Fidâni Dîvânı	21	Tîrâkî oğlu	Dursun bin Mehmed
Fidâni Dîvânı	12	Tîrâkî oğlu	Halil bin Mustafa
Fidâni Dîvânı	16	Tîrâkî oğlu	Mustafa bin Osman
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	74,1,2,3	Tirkil oğlu	Ömer bin Salih ve oğlu Salih, diğer oğlu Mehmed
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	31	Tiryaki oğlu	Mehmed bin Hasan
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	32,1,2,3	Tiryaki oğlu	Mustafa ve biraderi Memiş diğer biraderi Halil
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	34	Tiryaki oğlu	Ali bin Mustafa
Çilimli Dîvânı	28	Tiryaki oğlu	Ali
Yukarıkaraköy Dîvânı	28	Tiryaki oğlu	İsa
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	21	Tonbaycı oğlu	Mustafa bin İsmail
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	72,1,2	Tonbaycı oğlu	Kara İbrahim ve oğlu Ali
Vakıf Dîvânı Köyü	34	Topal Ahmed oğlu	Hasan bin Ahmed
Dîvân-ı Gideni	39	Topal Hüseyin oğlu	Mustafa
Çilimli Dîvânı	3	Topal İbrahim oğlu	Hacı Ahmed Efendi bin İbrahim
Dîvân-ı Gideni	47	Topal İsmail oğlu	Karakamış Mehmed
Dîvân-ı Gideni	38,1,2	Topal Mahmud oğlu	İsmail ve Hasan
Yukarıkaraköy Dîvânı	55	Topal Sarı oğlu	Yusuf
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	103,1,2	Topçu Hüseyin bin Mehmed ve kardeşi İsmail	Topçu Hüseyin bin Mehmed ve kardeşi İsmail
Tekke Mahallesi	2	Topçuzâde	Hacı Mahmud Ağa bin Mehmed
Tekke Mahallesi	3	Topçuzâde	Mehmed bin Hacı Mehmed
Tekke Mahallesi	4	Topçuzâde	İbrahim Ağa bin Hacı Mehmed
Tekke Mahallesi	5,1,2	Topçuzâde	Hüseyin Bey bin Hacı Mehmed ve hizmetkar Mustafa
Çilimli Dîvânı	34	Topçuzâde	Ömer Ağa bin Mehmed
Mîlân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	1	Torun oğlu	Feyzullah Efendi bin Memiş

Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	3	Torun oğlu	İbrahim bin İsmail
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	4	Torun oğlu	Osman bin İsmail
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	5,1,2	Torun oğlu	Müceddid ve karındaşı Ahmed
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	6	Torun oğlu	Hüseyin bin Mehmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	26/26	Torun oğlu	Mehmiş bin Ali
Fidâni Dîvânı	1	Tosyalı oğlu	Selim Efendi bin İsa
Fidâni Dîvânı	3	Tulum oğlu	İsmail bin Mehmed
Fidâni Dîvânı	106/3,	Tulum oğlu	Hacı İbrahim bin Mehmed
Yukarıkaraköy Dîvânı	56	Türedi oğlu	Hüseyin bin Ali
Yukarıkaraköy Dîvânı	69,1,2	Türedi oğlu	İbrahim bin Musa ve oğlu Osman
Milân Dîvânı Aşağı Oymak ve Orta Oymak Köyü	41	Turna oğlu	Receb bin Mehmed
Terzialiler Mahallesi	22	Türkmen oğlu	İbrahim bin Osman
Dîvân-ı Gideni	62,1,2	Türkmen oğlu	Mustafa ve oğlu Hüseyin

Tablo 183m: Üskübü' de Aile ve Kişi adları (1844)

Yerleşim Yeri	Hâne Numarası	Aile Adı	Aile Üyelerinin Adları
Ahmedciler Köyü	100	Usta Mehmed oğlu	Ali
Ahmedciler Köyü	101	Usta Mehmed oğlu	İbrahim bin Ali
Yukarıkaraköy Dîvânı	53,1,2	Uzakda oğlu	Abdullah ve kardeşi İbrahim
Çilimli Dîvânı	84	Uzun Ahmed oğlu	Hasan bin Ahmed
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	7	Uzun Ali oğlu	Ömer bin Mustafa
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	31	Uzun Ali oğlu	Mustafa bin Ali
Sarı Kasımlar Dîvânı Kıbtîyân Taifesi	5	Uzun Ali oğlu	Ahmed
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	52,1 (2 nolu numarayı yazmamış)	Uzun Hasan oğlu	Osman bin Hasan ve oğlu Receb
Sarı Kasımlar Dîvânı	69/69	Uzun İbrahim oğlu	Veli bin İbrahim
Sarı Kasımlar Dîvânı	70	Uzun İbrahim oğlu	İbrahim bin İbrahim
Yukarıkaraköy Dîvânı	13	Uzun İsmail oğlu	Mehmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	29/29	Uzun Mustafa oğlu	Mustafa bin Mehmed
Tekke Mahallesi	40	Uzun oğlu	Terzi Halil bin İbrahim
Terzialiler Mahallesi	32	Uzun oğlu	Mehmed bin Ahmed
Dîvân-ı Gideni	40,1,2	Uzun yılan Ömer ve oğlu İbrahim	Uzun yılan Ömer ve oğlu İbrahim
Ahmedciler Köyü	86	Üveys oğlu	İbrahim
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	38	Vâyis oğlu	Mustafa bin Eyyüb
Arabacılar Dîvânına tabi Ahmedciler Köyü	97	Veli Efendi oğlu	İbrahim bin Veli
Sarı Kasımlar Dîvânı	65/65	Veli Efendi oğlu	Mehmed Efendi
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	53	Veli Hüseyin oğlu	Mehmed bin Ömer
Terzialiler Mahallesi	14	Veli oğlu	İbrahim bin İbrahim
Ahmedciler Köyü	78	Veli oğlu	İbrahim bin Süleyman
Ahmedciler Köyü	79,1,2	Veli oğlu	Nuri ve kardeşi Said
Ahmedciler Köyü	81	Veli oğlu	Kara Yahya bin Veli
Vakıf Dîvânı Köyü	21	Veli oğlu	Hasan bin Osman
Dîvân-ı Gideni	53	Yakalı oğlu	Mehmed
Dîvân-ı Gideni	60	Yakalı oğlu	Mehmed
Dîvân-ı Gideni	49	Yakub oğlu	İbrahim Efendi
Çilimli Dîvânı	67	Yakub oğlu	Hasan bin Yakub
Aşağıkaraköy Dîvânı	33	Yakub oğlu	Osman bin Yakub (sağır)
Sarı Kasımlar Dîvânı	12	Yakub oğlu	Mehmed bin İsmail
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	45	Yalakanlı oğlu	Osman bin Ali

Ahmedciler Köyü	82,1,2	Yaleyli Mehmed oğlu	Mehmed bin Abdullah ve üvey oğlu Mehmed
Çilimli Dîvânı	86	Yaleyî Ahmed oğlu	Arac Hasan bin Osman
Tekke Mahallesi	22,1,2	Yaleyli Hısnım oğlu	Mehmed Efendi bin Hüseyin ve kardeşi Yahya
Sarı Kasımlar Dîvânı	72	Yaleyli Mehmed oğlu	Mustafa bin Mehmed ve oğlu Mehmed
Sarı Kasımlar Dîvânı	73	Yaleyli Mehmed oğlu	Şakir bin Mustafa
Arabacılar Dîvânı	63,1,2	Yaleyli oğlu	Mehmed bin Osman ve oğlu Ahmed
Aşağıkaraköy Dîvânı	16/16	Yaleyli oğlu	Yakub ve biraderi Mehmed bin Mehmed
Ahmedciler Köyü	83,1,2	Yaleyli Veli oğlu	Tahir ve babalığı Osman bin Hasan
Terzialiler Mahallesi	52,1,2	Yamak oğlu	Ahmed bin Mehmed ve ammisi oğlu Hüseyin
Çilimli Dîvânı	65,1,2	Yangın oğlu	Ali bin Ali ve eniştesi İbrahim bin Mustafa
Çilimli Dîvânı	83,1,2	Yanık oğlu	Osman bin Bekir ve biraderi Hüseyin bin Bekir
Terzialiler Mahallesi	36,1,2	Yapılı Çakır oğlu	Ahmed bin İbrahim ve kardeşi Ali
Avlıyan Köyü	15	Yâran oğlu	Mehmed bin Mehmed
Ekrad Taifesi	1	Yazıcı oğlu	İsmail
Tekke Mahallesi	30	Yazıcı Mustafa oğlu	Mehmed Emin bin Mustafa
Mîlân Dîvânı Orta Oymak Köyü	39,1,2	Yazıcı oğlu	Kıyasofı bin Ali ve oğlu Osman
Vakıf Dîvânı Köyü	48	Yazıcı oğlu	Selman bin İbrahim
Terzialiler Mahallesi	55	Yılan oğlu	Taşköprülü Halil bin Mehmed
Vakıf Dîvânı Köyü	35	Yörük oğlu	Hasan bin İsmail
Aşağı Karaköy Karyesi	21	Yunus oğlu	Halil
Ekrad Taifesi	3	Yusuf Bey oğlu	İsmail
Aşağıkaraköy Dîvânı	41	Yusuf Efendi oğlu	Yusuf bin Yusuf
Vakıf Dîvânı	35	Yürek oğlu	Hasan
Vakıf Dîvânı Köyü	52	Yürek oğlu	İbrahim bin İsmail
Aşağıkaraköy Dîvânı	32	Zekeriya oğlu	Mehmed bin Ömer
Arabacılar Dîvânı Kıbtîyân	2	Zibed oğlu	Demirci İbrahim
Avlıyan Köyü	37	Zinciri Gümüş oğlu	Hasan bin Veli
Mîlân Dîvânı Çayırılı Cuma A'saklar Köyü	20	Zopa oğlu	Hasan bin Ali
Tekke Mahallesi	45	Zorba Hacı Osman oğlu	Mehmed bin Hacı Osman
Vakıf Dîvânı Kıbtîyân-ı Müslimin	10	Zurnacı Kara Mustafa	Zurnacı Kara Mustafa
Sarı Kasımlar Dîvânı	10	Zurnacı oğlu	Osman

SONUÇ

Batı Karadeniz Bölgesi'nin meşhur antik kenti Üskübü antik dönemde Hypios, Kieros, Prusias, Prusias pros Hypios, Prusias ad Hypium gibi adlarla anılmıştır. Kent Bithyn, Pontus ve Roma hakimiyetinde kalmıştır. Kent Melen Nehri kenarında bir tepe üzerinde kurulmuştur.

Kent Selçuklular tarafından Doğu Roma İmparatorluğu elinden alınarak Türk ve İslam hakimiyetine girmişse de daha sonra tekrar Rumlar'ın eline geçmiş, Osman Gazi'nin saltanatının son yıllarında Orhan Gazi'nin meşhur komutanlarından Konur Alp tarafından 1317-18 yıllarında tekrar Türk-İslam hakimiyetine sokulmuştur. Bu fetihten sonra bugün Düzce ovası olarak bilinen yer Konrapa, Konuralp bölgesi de Üskübü (Eskibahçe, Eskibağ veya (Eskiba) adıyla anılmaya başlamıştır. Bölge Konur Alp'e ikta olarak verilmiş, Konur Alp'in vefatından sonra Sultan Murat (I) zamanında Sultanönü Sancağı'na, daha sonra ise Bolu'ya bağlanmıştır. XIV. yüzyıl sonlarında Bolu ve Kocaeli Sancakları arasında önemli bir merkez durumundadır.

19. yüzyılda Osmanlı Devleti'ne bağlı bir çok yerde uygulandığı gibi Üskübü'de de idari alanda bir takım değişiklikler yapılarak bölge "dîvân" adı verilen birliklere dönüştürülerek idare edilmiştir. Dîvân sistemi hem kent merkezinde hem de kırsal alanda uygulanmıştır. Üskübü'de merkezde 2, kırsal alanda 10 adet olmak üzere 12 adet dîvân birliği kurulmuştur. Dîvânların tam olarak hangi köyleri kapsadığına ilişkin herhangi bir veri tespit edilememiştir.

Bölge 18. ve 19. yüzyıllarda ayanların kontrolü altındadır. Üskübü'de Topçuzâde Mehmed Ağa ve Ayan Halil adında iki ayan tespit edilmiştir. En meşhur ayan Mehmed Ağa olup, ayanlıktan ayrıldıktan sonra, kendisine Üskübü Ayanı Halil dahil kendisini çekemeyen kişiler tarafından iftiralar atılarak Üskübü'de zulümler yaptığı iddia edilmiş, bu nedenle hapse düşmüş, çoluk çocuğu sefil bir duruma girmiş, bir süre sonra iftira kurbanı olduğu anlaşılınca serbest bırakılmıştır.

Topçuoğlu ailesi bölgenin en varlıklı ve saygın ailelerinden birisi olup, ayanlık dışında 1844'te kentin kaza müdürlüğü de bu ailenin uhdesinde bulunmaktadır.

1844'te kentin kaza müdürü Topçu oğlu ailesinden İbrahim Ağa bin Hacı Mehmed'dir. İbrahim Ağa 18082 kuruşluk geliri ile kentin en varlıklı kişisidir.

İbrahim Ağa’nın servetinin 13034 kuruşu Duhân (Tütün) Gümürüğü Mukataası’ndan elde edilmektedir.

Köylerde ve mahallelerde yönetim, buldukları mahallin genelde servet bakımından varlıklı kişileri olarak gözüken muhtar ve imamların elinde bulunmaktadır.

Müdür, muhtar, imam, müderris, ziraat müdürü, zabtiye gibi muhtelif görevleri uhdesine alan kişilere ait zirâi arazi ve hayvanlar ile değirmen, pirinç dingi vs gayri menkûllerin tespit edilmesi bu kişilerin yönetim görevleri yanında çiftçilik ve hayvancılık yaptıklarını göstermektedir.

Müderris, imam gibi dini hizmet veren görevlilere ait tütün işletmelerinin tespit edilmesi ilginçtir. Nitekim Osmanlı toplumunda yıllarca tartışmalara konu olan tütün yasağı kaldırılmış olmasına rağmen tütünün helal haram olduğu konusundaki tartışmaların uzun süre hatta günümüzde bile devam ettiği bilinmektedir.

18. yüzyıl başlarında, 1718’de Üskübü nüfusu ortalama 286 kişiden meydana gelirken, 126 yıl sonra, 1844’te, olağan üstü artış kaydederek ortalama 5310 kişiye yükselmiştir. Nitekim kaza merkezi ortalama 520, kırsal alan ise 4790 kişiden meydana gelmektedir.

Nüfus 19. yüzyıl sonlarında 1310-1311/1892-1894’te ise 1098 kişiye, 1314/1896-1897 yıllarında 885 kişiye düşmüş, 1324/1906-1907 yıllarında ise 1220 kişiye yükselmiştir.

18. yüzyıl başlarında küçük bir merkez olan Üskübü nüfusunun 19. yüzyıl ortasında olağanüstü düzeyde yükselip, yüzyıl sonunda da olağanüstü düşüş kaydetmesinin nedeni Üskübü’ye bağlı olan birçok yerin 1870’te kaza olan Düzce’ye bağlanmasıdır. Yani Üskübü bugün olduğu gibi 19. yüzyılın ikinci yarısında da idari bir reform geçirerek küçülmüştür.

18. yüzyılın ikinci yarısında 1770-71’de yapılan cizye tespitinde Üskübü’de sadece 12 cizye yükümlüsü gayri Müslim tespit edilmiştir.

Bu çerçevede nüfusun asıl ve esas unsurunu Türk ve İslam orijinli kişiler meydana getirmektedir. Bunun nedeni bölgenin ilk Türk-İslam yerleşkelerinden bir bölge olmasıdır. Nüfus içerisinde az da olsa Çerkesler, Tatar göçmenleri, Haymana orijinli Kürd Şeyh Bezenli Aşireti mensupları ve Kıptiler bulunmaktadır. Kent merkez ve kırsalında çok az gayri Müslim tespit edilmesi ve bölgenin yüzyıllar boyunca Türk-İslam idaresi altında bulunması kent dokusunun da bu yönde tekamül etmesini sağlamıştır.

Demircilik, kazancılık, elekçilik, kapıcılık, çöpçülük gibi meslekler günümüzde olduğu gibi adeta Kıptilerle özdeşleşmiş mesleklerdir.

1844'te Üskübü'de 38 yetim kişi tespit edilmiştir. Bu kişilerin ebeveynlerinin hangi sebeple öldüğüne ilişkin herhangi bir bulgu tespit edilememiştir.

Üskübü Osmanlı ordusunun Asâkir-i Hassa-i Şâhâne ve redif askeri ihtiyaçlarının karşılandığı bir kenttir. Bölgenin Batı Karadeniz'de bulunması bazen sehven de olsa "Asâkir-i Bahriye" kentlerinden sayılmasına neden olmuşsa da 1834'te bunun düzeltilmesi konusunda Saray'a arz yapılmıştır. Bununla beraber 10 yıl sonraki 1844 sayımında bazı Üskübülüler'in Asâkir-i Bahriyede bulunduğu belirtilmesi bu kurala daha sonraki dönemlerde de pek fazla uyulmadığını göstermesi açısından önemlidir.

Üskübü halkından, 1897-1900 yılları arasında 12 kişinin, Balkan Savaşları'ndan Kurtuluş Savaşı sonuna kadar da 33 kişinin şehit düştüğü tespit edilmiştir.

19. yüzyılın birinci yarısının sonlarında Üskübü'de kolera hastalığı çıkmıştır.

Üskübü Osmanlı Devleti'ne menzilkeş, kerestekeş ve derbend hizmeti veren önemli kentlerden birisidir. Menzil hizmeti olarak yılda 30 adet beygir sağlamakta, derbend hizmeti olarak Gümüşova'da Eğridere bölgesinde kurulması istenen 3 derbenden birinin masraflarını Düzce ile beraber karşılamakta ve kereste olarak İznikmid ve Bendereğli (Karadeniz Ereğlisi) tersânelerinde yapılan gemilerin kereste ihtiyaçlarını sağlamaktadır.

Devlet gerek yetim kalan kişilerin gerekse de gâib denen uzakta bulunduğu için gayrimenkûlünü sahiplenmesi bir süreliğine imkansız görünen kişilerin gayrimenkûllerini ve kayıp hayvanları sahibi ortaya çıkıncaya kadar koruma altına alarak can güvenliği yanında mal güvenliğini de sağlamıştır. Yetim kişilerin malları genelde gönüllü olan birinci derecede akraba kişilere işletmeye verilerek bu malların enflasyon karşısında değer kaybetmesine izin verilmemiş aynı zamanda bu malların ekonomik sürece katılması sağlanarak ekonomik canlılık da sağlanmaya çalışılmıştır.

Devletin ölen kişinin mallarına birincisi tereke tahriri içerisinde ikincisi ise tereke tahriri dışında ayrı bir tutanak düzenleyerek vasi tayin etmesi, veşâyet işine verilen önemi göstermesi açısından önemlidir. Vasiler malları genelde minimum 1 yıllığına maksimum 4 yıllığına işleterek yetim veya gâibin malının atıl kalmamasına özen göstermişlerdir. Kaybolan hayvanlar ise sahibi ortaya çıkınca, hayvan sahibi devlete yâve adında bir para ödedikten sonra hayvanına sahip olabilmıştır.

Üskübü'ye ait şahsiyet, hurûfât ve vakfiye kayıtlarında görev silsilesinin genelde evlat merkezli olması, hem kent merkezi hem de kırsal alanda bulunan vakıfların ağırlık olarak zürri vakıflar olduğunu düşündürmektedir. İncelenen vakıflarda, görevler, genelde ilkönce vâkıfların kendi uhdesinde, daha sonra ise

vâkıfın çocuklarından “ehil olana” geçmiştir. Bazı görevler ise yabancı kişilere tevcih edilmiştir.

Vakıflarda bazı suistimaller olmuşsa da bunlar istisna olarak kalmış, kişisel faydanın nesilden nesile aktarılma gayesinden ziyade hizmet işlevi ağır bastığı görülmüştür. Nitekim vakıf sahiplerinin vakıf ile ilgili görevleri genelde çocuklarına devretmek istemelerine rağmen “nâ-ehil” olanlar veya görevi usulsüzce uhdesine alanlar görevlere getirilmemiştir.

Kentin en önemli hayırseverleri Dilâver Ağa, Yeniçeri Mehmed Beşe, Hacı Ahmed Ağa, Şeyh Şiblî ve Mehmed Fakih gibi kişilerdir. Dilâver Ağa merkezde bir câmi, çeşme ve Çilmi Köyü’nde bir mektep inşa ettirmiştir. Mîlân (Melen) Deresi Dîvânî’na bağlı A’saklar Köyü, Mîlân Nahiyesi Aşıklar Köyü, Mîlân Nahiyesi’ne bağlı Şâhsuvâr (Şehsuvar) Köyü, Beçi ve Ortaköy’de kurulan câmiler ise Yeniçeri Hacı Mehmed tarafından inşa edilmiş câmilerdir.

Üskübü’de 80 câmi ve mescid, 20 mezra, 2 medrese, 1 hamam, birçok mektep, çeşme, su kuyusu ve köprü gibi vakıflar tespit edilmiştir. Kentte medrese bulunmasına rağmen Üskübü’den İstanbul ve İskenderiye’ye ilim öğrenmeye gönderilen öğrencilerin bulunması bölge halkının ilme bakış açısını göstermesi açısından önemlidir.

Kentin tespit edilen tek hamamı Hacı Şa’bân Hamamı’dır.

Gündoğmuş ve Kadı oğlu köylerinde bulunan vakıf mezarlarla subvance edilen Mehmed Fakih Zâviyesi’ne görevli olarak atanan kişinin Halveti tarikatına mensup ehli ilim bir kişi olduğunun vurgulanması, Mehmed Fakih Zâviyesi’nde Sünni Halveti tarikatı mensuplarının etkin olduğunu ve bölgede böyle bir hizmet yapıldığını düşündürmektedir.

Üskübü toprakları sadece Üskübü bölgesindeki câmi ve mescidleri subvance etmemiştir. Nitekim Akkadı Mezrası Süleymaniye Câmisi’nin tadrîs-i ulûm-u nâfiasına tahsis edilmiştir. Fidânî, Ketenciler ve Kemer gibi köylerde bulunan bazı vakıf tarlalar da Molla Fenârî ve Şemsi Ahmed Paşa (Bolu) câmilerine hasr edilmiştir.

Üskübü vakıfları içerisinde sadece yedi tane para vakfı tespit edilmiştir. Bunların tamamı da kırsal alanda olup, altısı câmiye, biri medreseye hasredilmiştir. Bunlar Düverdüzü Köyü Câmisi, Karaçörtlen Köyü Câmisi, Yeniköy Câmisi, Laz Hamidiye (Kabalak) Köyü Câmisi (2 tane), Ballı (Ballar) Köyü Câmisi ve Karaçörtlen Köyü Fehmiye Medresesi para vakıflarıdır.

Üskübü’deki câmi ve mescitlerde görev çeşidi olarak vesikalara muhtelif görevler yansımıştır. Bu görevler, imamlık, vaizlik, hatiplik, müezzinlik, kayyûmluk, hatiblik, ferrâşlık, devirhanlık ve mi’marlıktır. Büyük câmilere sala müezzini yanında Cuma namazı için özel Cuma müezzinleri atanmıştır. Bu

veriler bize Üskübü câmi ve mescîdlerinin bir kısmında ibadethânenin büyüklüğüyle orantılı olarak ihtisaslaşmaya gidildiğini göstermektedir.

Bölgenin bugün de önemli manevi dinamiklerinden birisi olarak kabul edilen Şeyh Şîblî, bölgede daha önce tekke ve câmisiyle hizmet vermiştir. Şeyh Şîblî ailesi ile ilgili arşivlerde tespit edilen ilk kayıt 1724 yılına aittir.

18. yüzyıl başlarında bölge halkının su ihtiyacı Üskübü yakınlarında bulunan Sovcuk Pınarı denen pınardan getirilen su ile karşılanmaktadır. Dilâver Ağa adı verilen hayırsever bir çeşme yaptırarak halkın su ihtiyaçlarının kolaylıkla karşılanmasına vesile olmuş ancak Dilâver Ağa'nın çeşmeyi yaptırdıktan sonra ansızın, çeşmeye bir vakıf yapmadan vefatı nedeniyle su yollarında bakım yapılamamış ve Üskübü'de susuzluk baş göstermiştir. Susuzluk ancak devletin yardım eliyle atlatılabilmektedir.

Orhan Gazi döneminde Osmanlı topraklarına katılan Üskübü'de Sultan Orhan adına ait bazı vakıflar tespit edilmiştir. Bunlar Fidânî Köyü Câmî-i Şerifi ile A'saklar Köyü ve Mîlân Dîvânî Çayırılı Cuma Oymağı Köyü'nde bulunan vakıf tarlalarıdır. Mîlân Dîvânî Çayırılı Cuma Oymağı Köyü'nde bulunan vakıf tarlalar Zekeriya Zâviyesi'ni subvanse etmektedir.

Bazı bölgelerde birden fazla ibadethânenin bulunması bu bölgelerde yerleşimin dağınık olduğunu düşündürmektedir. Terzialiler Mahallesi'nde 1 tekke (Şeyh Şîblî Tekkesi), Şeyh Şîblî ahfadının yaptırdığı 1 câmi ve 2 adet mescîd kurulması gibi.

Üskübü'de servet birikiminin en yoğun olduğu aralık tıpkı kent merkezinde olduğu gibi kırsal alanda da 501- 1000 kuruş arası olan servet aralığıdır.

Üskübü kent merkezinde olduğu gibi kırsal alanında da bulunan servetlerin ortalama % 50'si bölgenin varlıklı ailelerinin uhdesinde bulunmaktadır. Kent merkezinde hâne başına gelir ortalama 734,9 (kaza müdürü hariç) kuruşa tekâbül ederken, kırsal alanda bu miktarın 839,4 kuruşa yükselmesi kır genelinin kent merkezine göre daha varlıklı olduğunu düşündürmektedir. Kent merkezi ve kırsal alanda yaşayan hânelerin ortalama % 40 civarının kendi yaşadıkları bölge ortalamasının üzerinde bir gelir düzeyine sahip olması Üskübü kent ve kırsalında halkın kısmen orta halli bir profil çizdiğini göstermektedir.

Üskübü'nün ekonomik durumu genelde tarımsal ve sînâi bir nitelik göstermektedir. Kent merkezinde ekili alanlardan ortalama % 42 hâsıla elde edilirken kırsal alanda da % 41 civarında hâsıla elde edilmesi Üskübü merkez ve kırsalının aynı oranda verimlilik düzeyine sahip olduğunu göstermektedir. Nitekim kent merkezinde hâne başına ekili alan miktarı ortalama 0,16 dönüm iken, kırsal alanda ortalama 0,14 dönümden biraz daha fazladır.

Üskübü’de genelde küçük ve aile içi tüketime yönelik tarım işletmeleri kurulmuştur. Bununla beraber bölgede 82 Orta ve 2 büyük işletme tespit edilmesi bölgenin kendi dışına da sübvansiyon yaptığını düşündürmektedir. Kır ve kentin en büyük tahıl işletmesine kent merkezinde oturan ve bölgenin en varlıklı kişisi olan Kaza Müdürü Topçuzâde İbrahim Ağa bin Hacı Mehmed sahiptir.

Tarımsal faaliyetlerin genelde hâne içi tüketime yönelik küçük işletmeler olması tarımda ücretli işgücü çalıştırmayı sınırlamış olmalıdır.

Üskübü’de 682 adet tütün işletmesi tespit edilmiştir. Bu işletmelerin tamamı küçük işletmelerdir. Tütün işletmeleri küçük de olsa bölge halkının önemli bir kısmının geçim kaynağı haline gelmiştir. 1844 yılında Üskübü merkez ve kırsalında toplam 4411,5 kıyve tütün üretimi yapılmıştır. Üskübü’deki tarımsal işletmeler içerisinde alan açısından üçüncü sırada bulunan tütün işletmelerinden en yüksek verimin alındığı görülmektedir. Bu durum bölge topraklarının tütün işletmeciliğine son derece uygun olduğunu göstermektedir.

Üskübü’de 548 adet küçük, 18 adet orta büyüklükte pirinç işletmesi tespit edilmiştir. 1844’te toplam 1141 kile pirinç üretimi yapılmıştır. Kent merkezinde alan açısından ikinci sırada bulunan pirinç tarlalarından elde edilen verim yüksek olduğu halde kırdaki buğday, arpa gibi hubûbâtların üretimi pirincin yerine geçmiştir.

Üskübü’de sadece kırsal alanda keten üretimi yapılmaktadır. 389 adet küçük keten işletmesi tespit edilmiştir. 1844’te toplam 2681 kıyve keten üretimi yapılmıştır.

Üskübü’de 4706 adet ve 15,75 dönüm meyve ağacı tespit edilmiştir. Meyve ağaçları içerisinde elma, kiraz, yemiş, ceviz, armud, erik gibi muhtelif meyve ağaçları bulunmaktadır. Bu ağaçlardan 585 adedi erik ağacıdır. Meyve sektörünün en gelişmiş olduğu bölgeler Yukarıkaraköy, Aşağıkaraköy ve Arabacılar’dır.

Üskübü merkezinde 482 adet büyükbaş hayvan ve 12 adet arı kovanı tespit edilmesine rağmen, kırsal alanda 5111 adet büyükbaş hayvan ve 963 adet arı kovanı tespit edilmesi hayvancılık sektörünün kırdaki daha fazla geliştiğinin en önemli göstergesidir. Büyükbaş hayvancılık olarak ağırlık olarak süt sığırcılığı egemen bir durumdadır. Hem kırdaki hem de kent merkezinde az da olsa küçükbaş hayvancılıkta yapılmaktadır. Üskübü’nün tepe bir yerde bulunması engebeli araziye dayanıklı, beslenmesi kolay ve çabuk üreyen bir hayvan olan keçinin yetiştirilmesi için doğal bir ortam olmuştur.

Devlet kayıt dışı ekonominin önüne geçebilmek için vergiye tabi gayrimenkullerin ve hayvanların sadece içinde bulunulan yıl değil gelecek 3-4 yıl içerisindeki olası gelirlerini de hesap ederek kayıt altına almıştır. Devlet günümüzde bazı çağdaş hükümetlerin yaptığı gibi kentte ileriki yıllarda hâne başına

elde edilecek olası miktarları yüksek hesap ederek adeta ileriki yıllarda kentin gelir seviyesini yükseltmeyi hedefleyip halkı da bu yönde manipüle etmiştir.

Yine vergisini vermeden vefat eden kişilerin miraslarına el koyarak verginin mirastan alınması da bu çerçevede değerlendirilmesi gereken bir girişimdir.

Temmettuat Defterleri'nden elde edilen veriler, kişilerin servet düzeylerine bakılarak düzenlendiği için, bu defterler varlıklı hâneler yanında düşük gelirli fakir insanların da ekonomik profili ve ödediği vergiler konusunda veriler sunmaktadır. Bu çerçevede devletin fakir olarak tanımladığımız insanlardan genelde vergi almadığı tespit edilmiştir. Bu durum, Osmanlı'da sosyal güvenliğin, varlığını haber vermesi açısından dikkate değer bir husustur.

İhtisaslaşmış mesleklerin ve işyerlerinin sayısı son derece azdır. Bu durum bölge halkının ihtiyaç duyduğu muhtelif işleri kendi imkanlarıyla gerçekleştirdiğini düşündürmektedir.

Bölgede ihtisaslaşmış mesleklerin azlığı bazı meslek gruplarını birden fazla mesleğe icra etmeye de itmiştir. Demircilerin nalbantlık yapması gibi.

Gerek kent merkezinde gerek kırsal alanda birçok meslek grubuna ait işyerinin tespit edilememesi bu mesleklerin seyyar olarak yapıldığını düşündürmektedir.

Kent merkezi kıra göre mesleki çeşitliliğin daha yoğun olduğu bir mekandır. Kırın demografik yoğunluğu ve kırdaki tarımsal orijinli mesleklerin çoğunluğu kırdaki mesleki gelir oranını kent merkezine göre olağanüstü düzeyde yükseltmiştir.

Kent ve kırdaki bulunan değirmen, pirinç dingi ve su hızarları bölge halkı tarafından müşterek bir şekilde işletilmiştir. Değirmen ve pirinç dingleri işleticilerinin önemli bir kısmı varlıklı veya statü sahibi kişilerden meydana gelmektedir. Bölgedeki değirmenler gün hesabına göre işletilmiştir. Aileler varlık durumlarına göre maksimum 2 günde bir, minimum 25 günde bir olmak üzere değirmenleri kendi uhdelerine almışlardır.

Kırsal alanda bulunan su hızarı, su değirmeni ve pirinç dingi işletmeciliği bir arada düşünüldüğünde bölgede her üç sektörden elde edilen gelirin % 56'sının su hızarından, % 29'unun su değirmeninden % 15'inin ise pirinç dingi işletmeciliğinden sağlandığı görülecektir. Her 3 sektörün bir arada bulunduğu yer Avlıyan ve Çilimli bölgeleridir.

Demircilik, kalaycılık, elekçilik gibi metalürji alanına özgü meslekler Kıp-tı gruplar tarafından yapılmıştır. Bu kişilere ait herhangi bir işyerinin tespit edilememesi bu mesleklerin seyyar bir şekilde yapıldığını akla getirmektedir.

Üskübü Osmanlı başkentinin kereste ve odun ihtiyaçlarını karşılayan kentlerden birisidir. Kent merkezinde 3, kırsal alanda ise 644 kişinin kereste ve odun sektörü ile uğraşması bu sektörün kırsal alanda daha fazla tekamül ettiğini göstermektedir. Kereste ve odun sektörünün en yaygın olduğu yerler sırasıyla Sarıkasımlar, Melen, Yukarıkaraköy, Çilimli ve Gideni bölgeleridir.

Kent merkezi genelinde ortalama % 13 oranında öşür, % 87 oranında vergü-i mahsûsa toplanmışken, kırsal alanda ortalama % 89,3 oranında vergü-i mahsûsa, % 10,6 oranında öşür toplandığı tespit edilmiştir. Kent merkezi ve kırdaki öşür oranlarındaki benzerliğin nedeni hem kentte hem de kırdaki ekili alanlardan elde edilen gelirin birbirine yakın oranlarda olmasıdır. (% 41-42).

Üskübü’de insanlar bedenleri üzerine gömlek, entârî, yelek, aba, cübbe, yağmurluk, palto ve salta başlarına fes, sarık, yazma ve örtme, bellerine şal ve kuşak giymişlerdir. Pantolon olarak şalvar, çakşır ve potur giyilmiştir. Erkekler aksesuar olarak varlık seviyelerine göre saat, tütün tabakası ve sarı, siyah ve kırmızı tesbihler kadınlar ise saçlarına siyah ve yıldız desenli kaytanlar ve ayaklarına halhal takmışlardır.

Konutlarda oda mefrûşâtı olarak mak’ad, perde, minder, şilte, kilim, hasır, seccade, sandık (elbise dolabı) ve ayna, mutfak takımı olarak kahve ve çay takımları, sini, küp, desti, ibrik, tencere, tava, tepsi, subakırı (güğüm), leğen, sahan, anbar, saç ayağı, tas, bakraç ve kazan yatak takımı olarak yatak (döşek), yorgan ve yastık aydınlatma aracı olarak mum, şamdan ve lanba, ısınma aracı olarak ise mangal kullanmışlardır. Bu malzemelerin çoğunun tür, desen ve renk özelliklerine ilişkin pek fazla veri bulunmamaktadır. Bazı konutlarda çay takımlarına rastlanması çayın 19. yüzyıl sonlarından itibaren Türk mutfağına girmeye başladığını göstermesi açısından önemlidir. Konutlarında avan nuhas (bakır) bulunan aileler genelde servet bakımından varlıklı ailelerdir.

Bölgede özel olduğunu düşündüğümüz silah çeşitleri şunlardır: Burder tüfenk, tabanca, Laz kaması, Yatağan bıçağı ve (Çerkes) kılıcı.

Bölgede kullanılan tarımsal faaliyetlerin vazgeçilmez malzemeleri ise şunlardır: araba, düven, saban, boyunduruk, gürebe (bir tür balta), bel, orak, tırpan, bıçkı ve destere, örs, çekikç, nacak, keser, kazma, burgu (matkap), balta, çapa, çuval, dağarcık ve heybe, sarat (kalbur), kantar vs.dir.

Üskübü başlangıçta ayrı bir kaza iken daha sonra nahiyeye dönüştürülmüştür. Kaza iken bölgede bir kadılık kurulmuştur. Fakat mahkemenin tam olarak yerinin neresi olduğu konusunda bir bulgu tespit edilememiştir. Nahiyeye olduğu dönemlerde hukuki işlerini bağlı bulunduğu Düzce Kazası mahkemesi aracılığıyla yürütmüştür. Ancak bölgenin Düzce’ye uzak olması bölge halkının hukuki işlemlerini genelde günümüz avukatlarına benzeyen dava vekilleri aracılığıyla yürütmesine neden olmuştur. Dava vekilliği genelde erkeklere özgü

bir meslek grubu haline dönüşmüştür. Dava vekillerinin muhtelif tarihlerde muhtelif davalarda vekil olmaları ve bazı fakir olduğu anlaşılan ailelerin dava vekili tayin etmeden kendi işini kendisi görmeye çalışması bu işin para ile yapıldığını akla getirmektedir.

Mahkemeler kendilerine bir şikayet geldiği zaman ilkönce davacı ile ilgili kimlik tespiti yaparak tutanaklar hazırlamışlardır. Davaların çözümünde kadı veya nâib sadece kendi iradesiyle olayları çözüme kavuşturma yoluna gitmemiş, dava vekillerinin savunmaları, şuhûdu'l hal denen saygın kişilerin ve şahitlerin referanslarını da dikkate almıştır.

Olaylar mahkemeye taşınmadan “muslihûn” denen ara bulucular tarafından çözüme kavuşturulmaya çalışılarak mahkemenin yükü azaltılmaya çalışılmıştır.

Araştırma kapsamı belgelerde Üskübü’de sadece 3 kişinin çok eşle (2 eşli) evlilik yaptığının tespit edilmesi bölgede monogami evlilik tipinin (tek eş) yaygın olduğunu düşündürmektedir.

Üskübülü kadın ve erkekler boşanma davalarında genelde muhalaa denen anlaşmalı boşanmayı tercih etmişlerdir. Ancak erkeklerin bazısının boşanmadan sonra kadının mehr ve nafakasını ödemediği duyarsız davranması kadının hakkını aramak için mahkemeye başvurmasına neden olmuştur.

Üskübü’de 1844 yılında yapılan sayımda 1450 adet Müslüman erkek adı içerisinde 188 Mehmed, 154 Mustafa, 135 Ahmed, 107 Hüseyin, 104 İbrahim, 101 Hasan, 100 Ali, 82 Halil, 79 Osman, 67 İsmail, 44 Ömer adının tespit edilmesi bölgenin Türk-İslam dokusuna işaret etmesi açısından önemlidir.

Bölgede bulunan Terzialiler Mahallesi, mahallede yaşayan Terzi oğlu sülalesine istinaden, Ağsaklar Köyü, köyde bulunan Ağsak Dede vakıf mezrasına istinaden, Lazdüz (Düzköy) Köyü ise bölgeye Rize Sancağı Hopa Kazası’na bağlı Düz Köyü’nden göç eden kişilere istinaden isimlendirilmiş olmalıdırlar. Şeyh Şîblî Tekkesi Terzialiler Mahallesi’nde kurulmasına rağmen Tekke Mahallesi de Şeyh Şîblî Tekkesi’nin manevi nüfuzunun büyüklüğüne istinaden isimlendirilmiş olmalıdır.

KAYNAKÇA

ARŞİV VESİKALARI

a) İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Temettûât Defterleri (Hicrî 1260-1261) (Miladi 1844-1845)

ML-VRD. TMT, 4952, 4953,4954, 4955, 4956, 4957, 4958, 4959, 4960, 4961, 4962, 4963, 4964, 4965.

A. MKT. 139/49.

A. MKT. DV. 199/93

A. MKT. MHM., 274/76, 193/58.

A. MKT. MVL..., 131/12, 129/29.

A. MKT. NZD, 65/324, 147/124

A. MKT. UM, 573/72.

C..ADL, 669/10, 4791, 148/3, 73/1, 5452

C. AS..., 3071/65

C. BLD., 4042, 2837/57

C..EV., 2148, 10034, 11916, 11702, 11706, 11754, 12618, 15957, 20116, 22221, 22691, 25958, 29193, 3230, 6269, 6745,

C..ML, 13775, 1233, 8543, 3157, 4435, 21630, 24264,

C. MF., 3681/74,

C. NF., 2605, 376, 463,

C..ZB, 2981, 3354

EV..d., 10900.

EV..d., 20298.

HAT, 685/33298, 51652, 51652/A, 51652/B, 51673, 51657, 51657/B.

MAD. d., 3505

b) Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, (VGMA),

Kastamonu Esas Defterleri, 203, 204, 206, 207.

Hurûfât Defterleri, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 564, 1055, 1060, 1062, 1065, 1066, 1069, 1070, 1072, 1073, 1132, 1137, 1140, 1143, 1144.

Vakfiye Defterleri, 596, 597, 600, 602, 603, 606.

c) Kadı Sicilleri

Düzce Kadı Sicili 1141

Düzce Kadı Sicili 1145

Düzce Kadı Sicili 1147

Düzce Kadı Sicili 1155

Düzce Kadı Sicili 1161

d) Sâlnâmeler

Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi 1310

Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi 1311

Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi 1314

Müstakil Bolu Vilâyet Sâlnâmesi 1324

e) Mezar Taşları

DiĞER KAYNAKLAR

- Acun, Fatma, "A Portrait of the Ottoman Cities", *Muslim World*, 92/3-4 (Fall 2002), pp. 255-286.
- Acun, Fatma, "Osmanlı Döneminde Anadolu Şehirlerinin Gelişmesinde Devletin Rolü: Karahisar Örneği", ss. 161-192, *Belleten*, Cilt LXV, 242, (2001).
- Acun, Fatma, "Osmanlı Şehirlerinde Devlet ve Sivil Toplum", *Sivil Toplum*, ss. 51-60, Sayı 10 (Nisan- Haziran 2005).
- Akgündüz, Ahmet, *Şer’iye Sicilleri I*, İstanbul, 1989.
- Akgündüz, Ahmet, Öztürk, Said, *Darende Temettûât Defterleri I*, Somuncu Baba Araştırma ve Kültür Merkezi Yayınları, İstanbul, 2002.
- Akgündüz, Ahmet, Öztürk, Said, Baş, Yaşar, *Darende Tarihi*, Somuncu Baba Araştırma ve Kültür Merkezi Yayınları, İstanbul, 2002.
- Akpolat, Mustafa S., "Tanzimat Sonrası Osmanlı Mimarlığı", *Türkler*, C. 15, ss. 350-359, Yeni Türkiye Yayını, Ankara, 2002.
- Akyıldız, Ali, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilatı’nda Reform (1836-1856)*, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1993.
- Akyıldız, Ali, *Para Pul Oldu Osmanlı’da Kağıt Para Maliye ve Toplum*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.
- Akyıldız, Ali, *Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006.
- Alkan, Mustafa, "Kımk Vakıfları-Sayısal Bir Tasnif ve Tasvir Denemesi", ss. 1-18, *Turkish Studies*, S. 10, 2008.
- Alkan, Mustafa, "Uşak Para Vakıfları 1890-1923", *Belleten*, LXX, 258 Ağustos 2006.
- Alkan, Mustafa, Türk Vakıf Tarihi Araştırmaları Açısından Hurûfât Defterleri: Adana Örneği, *XV. Türk Tarihi Kongresi, Bildiriler* (Baskıda), ss. 1-20, Ankara 2006.
- Arslan, İsmail, "Temettûât Kayıtlarına Göre XIX. Yüzyıl’ın İlk Yarısında İğdiç (Selimağa) Köyü " *Akademik Araştırmalar Dergisi*, C. 5, S.18, ss. 91-114, Ağustos-Ekim 2003.
- Artan, Tülay, "Terekeler Işığında 18. Yüzyıl Ortasında Eyüp’ te Yaşam Tarzı ve Standartlarına Bir Bakış Orta Halliğin Aynası ", *18. Yüzyıl Kadı Sicilleri Işığında Eyüp’ te Sosyal Yaşam*, Editör: Tülay Artan , İstanbul, 1998.
- Ata, Bahri, "19. Yüzyılın Sonlarında Bolu’da Eğitim ve Bolulu Eğitimci Muallim Cevdet", *Bolu’da Halk Kültürü ve Köroğlu Sempozyumu*, ss. 35-42, Bolu, 1997.
- Aydın, M. Akif, " Osmanlı Hukuku’nun Genel Yapısı ve İşleyişi", *Türkler*, C. 10, Ankara, 2002.

- Aydın, M. Akif, “Eyüp Şer’iye Sicillerinden 184, 185, 188 No’lu Defterlerin Hukuki Tahlili”, *18. Yüzyıl Kadı Sicilleri Işığında Eyüp’ te Sosyal Yaşam*, Editör, Tülay Artan, İstanbul, 1998.
- Barkan, Ömer Lütfi, “Edirne Askeri Kassamına Ait Tereke Defterleri (1545-1659)”, *Belgeler*, C. III, S.5-6, T.T.K. Yayını, 1993.
- Bayraktar, Dursun, Şer’iye Sicillerine Göre Tanzimat’ın İlk Yıllarında Bolu (1838-1850) (İdari- Sosyal-Ekonomik-Askeri Durum), *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara, 1995.
- Baydar, Oya, “İstihdam”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C. 4, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, ss. 257-265, İstanbul, 1994.
- Baer, Gabriel, “Türk Loncalarının Yapısı ve Bu Yapının Osmanlı Sosyal Tarihi İçin Önemi”, Çeviren: Sami Ferliel, *Tarih Araştırmaları*, ss.99-121, C. VIII- XII, S. 14-23, Ankara, 1975.
- Beydilli, Kemal, *Osmanlı Döneminde İmamlar ve Bir İmanın Günlüğü*, Tarih ve Tabiat Vakfı, Tatav Yayınları, İstanbul, 2001.
- Bolu İl Yıllığı 1967*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1968.
- Bolu Vilâyeti Salnâmesi, Rumi 1341/ Milâdi 1925*, Hazırlayan Hamdi Birgören, Bolu Belediyesi Bolu Araştırmaları Merkezi, Bolu, 2008.
- Cumhuriyetin 50. Yılında Bolu, 1973 İl Yıllığı*, Kemal Matbaası, Bolu, 1973.
- Çadircı, Musa, “Türkiye’de Muhtarlık Kurumunun Tarihi Gelişimi”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, C. 2, S. 3, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü, Yerel Yönetimler Araştırma ve Eğitim Merkezi, Mayıs, 1993.
- Çadircı, Musa, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Ankara, 1997.
- Çakır, Coşkun, “Osmanlı Ekonomisinde Bir Hesaplama Ünitesi /Birimi Olarak Hâne/Aile”, *Ekonomik Hesaplamalarda Bir Birim Olarak Aile*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, ss. 303-336, Ankara, 1998.
- Çal, Halit, “Hurûfât Defterlerine Göre 19. Yüzyılda Küre Kazası”, *Prof. Dr. Zafer Bayburtluoğlu Armağanı Sanat Yazıları*, ss. 125-166, Kayseri, 2001.
- Çanakkale’den Cumhuriyetimizin Kuruluşuna Bolulu Şehitler*, Bolu Belediye Başkanlığı, 18 Mart 2006.
- Çanlı Mehmet, “İmparatorluktan Cumhuriyete Geçiş Sürecinde Bozöyük (Yatağan-Muğla) Nahiyesinin Sosyo-Ekonomik Yapısı”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, S. 18, Bahar 2007.
- Çavuşoğlu, Halim, “Yugoslavya- Makedonya Topraklarından Türkiye’ye Göçler ve Nedenleri” ss. 123-153, *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 41, Bahar 2007.

- Çelik, Gülfettin, *16- 19. Yüzyıl Gebze (Sosyo-Ekonomik Bir İnceleme)*, Gebze Belediyesi Yayını, Gebze, 2003.
- Çiftçi, Cafer, “Osmanlı Döneminde Bursa’da Eytâm Keseleri”, *Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 4, S: 5, 2003/2.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara, 1962.
- Duman, Hasan, *Osmanlı Yıllıkları (Salnâmeler ve Nevsaller)*, İslam Tarih, Sanat ve Kültürü Araştırma Merkezi (IRCICA), İstanbul, 1402-1982.
- Ergenç, Özer, *Osmanlı Klasik Dönemi Kent Tarihçiliğine Katkı XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, Ankara Enstitüsü Vakfı Yayını, Ankara, 1995.
- Ergenç, Özer, “Osmanlı Klasik Dönemindeki Eşraf ve Ayan Üzerine Bazı Bilgiler”, *Osmanlı Araştırmaları*, C. 3, İstanbul, 1982.
- Ersoy, Neriman, XIX. Yüzyılda Filibe Şehri (1839-1876), *İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi*, İstanbul, 2003.
- Erten, Hayri, *Konya Şer’iye Sicilleri Işığında Ailenin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel yapısı (XVIII. Yüzyılın İlk Yarısı)*, Ankara, 2001.
- Evliya Çelebi Seyahatnamesi’nden Seçmeler*, C. 1, 1000 Temel Eser, Hazırlayan: Atsız, 1. Baskı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1971.
- Faroqhi, Suraya, *Osmanlıda Kentler ve Kentliler, Kent Mekanında Ticâret Zanaat ve Gıda Üretimi 1550- 1650*, Çeviren Neyyir Kalaycıoğlu, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1994.
- Görünür, Lale, Ögel, Semra, “Osmanlı Kaftanları ile Entârilerinin Farkları ve Kullanışları”, *İTÜ Dergisi/b Sosyal Bilimler*, C. 3, S. 1, ss. 59-68, Aralık 2006.
- Günay, Vehbi, “Balkanlara Ait Siciller ve Karaferye Kazası Şer’iye Sicilleri Kataloğu”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, ss. 103- 113, S. II, İzmir, 1997.
- Günay, Vehbi, “Balkan Şehir Tarihleri Kaynağı Olarak Şer’iye Sicillerinin Envanter ve Kataloglarının Tespiti Hakkında”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, ss. 71- 82, C. XVIII, S. 2, Aralık 2003.
- Güran, Tevfik, “Kentlerin İâşesi”, *Selçukludan Cumhuriyete Şehir Yönetimi*, Editör Erol Özvar- Arif Bilgin, ss. 61-68, Türk Dünyası Belediyeler Birliği Yayını, İstanbul, 2008.
- Güran, Tevfik, “ Tarım Politikası (1839-1913)”, ss. 34 - 40, *701 Osmanlı II Ekonomi ve Toplum, Yeni Türkiye 32*, Ankara, 2000.
- Güran, Tevfik, “19. Yüzyıl Temettûât Tahrirleri”, *Osmanlı Devleti’nde Bilgi ve İstatistik*, Ankara, 2000.
- Güran, Tevfik, “19. Yüzyıl Ortasında Bir Kırsal Bölgede Ekonomik ve Sosyal Yapı: Filibe Sancağı’nın Koyuntepe Nahiyesine Bağlı Dokuz Köy Üzerinde

- Yapılmış Bir Karşılaştırma Çalışması”, *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı Üzerine Araştırmalar*, ss. 179- 228, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1998.
- Güran, Tevfik, *Osmanlı Dönemi Tarım İstatistikleri 1909, 1913 ve 1914*, Tarihi İstatistikler Dizisi, C. 3, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayını, Ankara, 1997.
- Güran, Tevfik, *Osmanlı Mali İstatistikleri Bütçeler 1841-1918*, Tarihi İstatistikler Dizisi, C. 7, Başbakanlık D.İ.E. Yayını, Ankara, 2003.
- Güran, Tevfik, “Zirâi Politika ve Ziraatte Gelişmeler 1839-1876 ”, *150. Yılında Tanzimat*, ss. 219- 233, TTK Yayını, Ankara, 1992.
- Güran, Tevfik, “Osmanlı Tarım Ekonomisi 1840-1910”, *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı Üzerine Araştırmalar*, Eren yayıncılık, İstanbul, 1998.
- Güran, Tevfik, “ İstanbul’un İâşesi’nde Devletin Rolü (1793–1839) ”, *İÜİF Mecmuası Ellinci Yıl Armağanı*, C. 44, S. 1- 4, 1986, ss. 245- 275, Acar Matbaacılık, İstanbul, 1988.
- Güvenç, Murat, “Kent Tarihi Yazımının Coğrafi Yöntembilim Sorunları Üzerine”, ss. 69-80, *Sempozyum/ Atölye Kent Tarihçiliği*, İstanbul, 5-6 Mart 1994.
- Halaçoğlu, Yusuf, *XIV- XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 1991.
- Hanioğlu, M. Şükrü, “Tunalı Hilmi Bey’in Devlet Modeli ”, *İÜİFM Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil’ in Anısına Armağan, Özel Sayı 2*, C. 38, S. 3-4, ss. 107-144, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1984.
- İnalcık Halil, “15. Asır Türkiye İktisadi ve İçtimai Kaynakları”, *İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi Mecmuası*, C. 15, 51-67, No: 1-4, 1953-54.
- İnalcık Halil, *Osmanlı İmparatorluğu Ekonomik ve Sosyal Tarihi, 1300-1600*, C. 1, Çeviren Halil Berktaş, Eren yayıncılık, İstanbul, 2000.
- İnan, Kenan, “Kurtuluş Savaşı’ndan Sonra Tarımda Reform Teşebbüsleri ve Sinop’ta Tarımsal Problemler”, *Beşinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri II, Değişen Dünya Dengeleri İçinde Askeri ve Stratejik Açından Türkiye (21- 25 Ekim 1995, İstanbul)*, Genelkurmay Basımevi, ss. 337- 340, Ankara, 1997.
- İpşirli, Mehmet “ Osmanlı’da Vakıfların Tarihi Gelişmesi”, *Sivil Toplum*, ss. 61-72, 4 /15, Temmuz- Eylül 2006.
- Kalyoncu, Hüdayi, İlkçağlarda Üskübü, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Mezuniyet Tezi*, 1965-66.
- Karpat, Kemal H., *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri*, Çeviri Bahar Tırnakçı, Tarih Vakfı Yurt Yayını, İstanbul, 2003.
- Kaya, Alp Yücel, “L’conomie Politique Des Tanzimat: La Reforme Fiscale Et La Resistance Antifiscale Dans La Region De Bayındır (Izmir) Au Milieu Du XIX Siecle” *Societes Rurales Ottomanes Ottoman Rural Societies*, ss. 271-

295, Institut Français D’archeologie Orientale, Chair des Annales İslamologiques 25- 2005.

Kepecioğlu, Kamil, *Tarih Lügati Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Temel Sözlüğü*, 21. Yüzyıl Yayınları, Ankara, (Tarihsiz).

Kesim, Güniz Akıncı, Köylü, Pınar, Girti, Pınar, Roma Dönemi Kent Yerleşimleri ve *Prusias ad Hypium (Kieros, Üskübü, Konuralp)*, *Düzce Üniversitesi, Ormancılık Dergisi*, ss. 1-4, (Basımda), Düzce, 2008.

Koçu, Reşat Ekrem, *Türk Giyim Kuşam Sözlüğü*, Ankara, 1969.

Konukçu, Enver, “Düzce Tarihi (İlk Devirlerden Cumhuriyete)”, *Türkiye İmar Turizm ve Sanayi Mecmuası*, Yıl: 8, C. 18, Sayı: 212-133, ss. 12-23, Nadir Basımevi, İstanbul, Aralık 1984.

Konukçu, Enver, *Üskübü Kazası Ayanı Topçuoğlu Mehmed Ağa (Ö. 6 Ocak 1821)*, Yayınlanmamış Metin.

Konuralp Belediyesi Arşivi, 2008.

Konuralp Müze Koleksiyonu.

KUR’AN, Zümer, 39/53.

Kurt, Mahmut, Prusias Ad Hypium’un (Konuralp) Arkeoloji Yapısı, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Lisans Bitirme Tezi*, Erzurum, 1979.

Kurtulmuş, Sevgi, “Sosyal Güvenlikte Hesaplama Birimi Olarak Aile”, *Ekonomik Hesaplamalarda Bir Birim Olarak Aile, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu*, ss. 165-200, Ankara, 1998.

Küçükdağ, Yusuf, *Armutlu*, Konya, 1996.

Kütükoğlu, Mübahat, “Redif Askeri Giderlerini Karşılama Üzere Alınan Bir Vergi İâne-i Cihâdiyye”, *Birinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri II*, ss. 145- 167, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1983.

Kütükoğlu, Mübahat S., “Osmanlı İktisadi Yapısı”, *Osmanlı Devleti Tarihi*, C. 2, Editör E. İhsanoğlu, İstanbul, 1999.

Kütükoğlu, Mübahat, “Ulaştırma ve Posta Hizmetleri ”, *Osmanlı Devleti Tarihi*, C. 2, Editör E. İhsanoğlu, ss. 589- 606, Feza Yayıncılık, İstanbul, 1999.

Midhat Kemal Bey, *Ayanlar Devrinde Bolu*, Hazırlayan Hamdi Birgören, Bolu Belediyesi Bolu Araştırma Merkezi, Bolu, 2008.

Oğuzoğlu, Yusuf, “Osmanlı Döneminde Bursa”, *Bursa Defteri*, Osmanlı’nın 700. Yılı, ss. 9-27, S. 3, Eylül 1999.

Ortaylı, İlber, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*, TTK, Ankara, 2000.

Örnek, Sedat Veyis, *Türk Halkbilimi*, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara, 1995.

- Özbek, Nadir, *Cumhuriyet Türkiye'sinde Sosyal Güvenlik ve Politikalar*, Tarih Vakfı/Emeklilik Gözetim Merkezi, İstanbul, 2006.
- Özcan, Tahsin, “Osmanlı Şehirciliği ve Vakıflar”, *Selçukludan Cumhuriyete Şehir Yönetimi*, Editör Erol Özvar, Arif Bilgin, Türk Dünyası Belediyeler Birliği Yayını, ss. 113-128, İstanbul, 2008.
- Özkaya, Yücel, “ XIX. Yüzyılda Bolu'nun İdari ve Ekonomik Durumuna Genel Bir Bakış”, *Bolu'da Halk Kültürü ve Köroğlu Uluslararası Sempozyumu*, ss. 7-12, Bolu, 1998.
- Özlu, Zeynel, “Terekeler Işığında XVIII. Yüzyılın Ortalarında Gaziantep'te Aşiretler”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, ss. 197-205, C. 2005 / 1, S.10.
- Özlu, Zeynel, “XVIII. YY.'ın İkinci Yarısında Gaziantep'te Kadın ve Erkek Giyimini Karşılaştırılması”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 2003/2, S.7.
- Özlu, Zeynel, *18. Yüzyılın İkinci Yarısında Gaziantep*, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Gaziantep, 2004.
- Özlu, Zeynel, “19. Yüzyıl'da Akşemseddin'in Göynük'teki Ahfadı”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, ss. 61- 78, S. 30, İstanbul, 2006.
- Özlu, Zeynel, “19. Yüzyılda Göynük Kent Merkezinde Kullanılan Aile ve Erkek Şahıs Adları”, *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi*, C. 8, S. 2, 127-142, (2006).
- Özlu, Zeynel, *Tanzimat Döneminde Anadolu'da Kır ve Kent Hayatı (Bolu- Göynük Örneği)*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2007.
- Özlu, Zeynel, *18. ve 19. Yüzyıllarda Karadeniz'de Bir Kıyı Kenti: Akçakoca*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2008.
- Öztürk, Mustafa, "Osmanlı Dönemi Fiyat Politikası", *Bellekten*, C.LV, S. 212, ss. 87-100, Ankara, 1991.
- Öztürk, Nazif, *Türk Yenileşme Tarihi Çerçevesinde Vakıf Müessesesi*, Diyanet Yayınları, Ankara, 1995.
- Öztürk, Nazif, “Osmanlı Döneminde Vakıflar”, *Türkler*, C. X, Ankara, 2002.
- Öztürk, Said, *Askeri Kassama Ait On yedinci Asır İstanbul Tereke Defterleri (Sosyo-Ekonomik Tahlil)*, İstanbul, 1995.
- Öztürk, Said, *Tanzimat Döneminde Bir Anadolu Şehri Bilecik (Sosyo-Ekonomik Yapı)*, Kitabevi Yayını, İstanbul, 1996.
- Öztürk, Said, “Uşak'ın Sosyal ve Ekonomik Tarihinin Mühim Bir Kaynağı Uşak Temettûât Defterleri ”, *25- 27 Ekim 2001, 21. Yüzyılın Eşiğinde Uşak Sempozyumu*, C. 1, İstanbul, 2001.
- Öztürk, Said, “ Türkiye'de Temettûât Çalışmaları”, *TALİD*, C. I, S.1, ss. 287- 304, 2003.

- Öztürk, Yücel, “XIX. Asrın Ortalarında Sultaniye Kazası”, *Çanakkale Savaşları Tarihi*, Cilt II, Editör Mustafa Demir, ss. 899-1052, Değişim Yayınları, İstanbul, 2008.
- Palamut, Mehmet E., “Aşar ve Düşündürdükleri”, *İ.Ü. İFM, Prof. Dr. S. F. Ülgener’e Armağan*, C. 43, İstanbul, 1987.
- Pamuk, Şevket, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Fiyat Devrimine Yeniden Bakış”, *Yeni Türkiye*, C. 32, 701 Osmanlı II Ekonomi ve Toplum, ss. 147- 155, Mart-Nisan, 2000.
- Pamuk, Şevket, *100 Soruda Osmanlı Türkiye İktisadi Tarihi 1500 – 1914*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1988.
- Resmi Gazete*, 1 Mart 2008.
- Sarı, Hüseyin, Şer’iye Sicillerinde Mudurnu Sosyal-Kültürel-Askeri Durum, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara, 1994.
- Savaş, Saim, “Fetva ve Şer’iye Sicillerine Göre Ailenin Teşekkülü ve Dağılması”, *Sosyo-Kültürel Değişme sürecinde Türk Ailesi*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayını, ss. 504-547, C. 2, Ankara, 1992.
- Savaş, Saim, XVI. Asırda Alevilik, Vadi Yayınları, I. Basım, Mayıs 2002
- Saydam, Abdullah, “Tanzimat’ın Memurları”, *Türkler*, C. 13, ss. 668-677, Yeni Türkiye Yayını, Ankara, 2002.
- Saydam, Abdullah, “Tanzimat Devri Reformları”, *Türkler*, C. 12, ss. 782-804, Yeni Türkiye Yayını, Ankara, 2002.
- Sencer, Yakut, *Türkiye’de Kentleşme, Bir Toplumsal ve Kültürel Değişme Süreci*, Kültür Bakanlığı Yayını, Birinci Baskı, Ankara, 1979.
- Shahr, Fariba Zarinebaf, “XVIII. Yüzyıl İstanbul’unda Kadın Vakıfları”, Çev. Burcu Özdemir, *Türkler*, C. XIV, 2002.
- Şentürk, M. Hüdayi, “Tanzimat Devrine Kadar Osmanlı Devleti’nin Ulaşım Teşkilatı ve Yol Sistemine Genel Bir Bakış”, *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, C. 10, ss. 904-912, Ankara, 2002.
- Tabakoğlu, Ahmet, “Yenileşme Dönemi Osmanlı Ekonomisi”, *Türkler*, C.14, ss. 207-240, Ankara, 2002.
- Taş, Kenan Ziya, “Osmanlı Devleti Zamanında Diyarbakır’daki Ermeni Nüfusu Üzerine Bazı Bilgiler”, *Milli Eğitim*, Sayı 157, (Kış 2003).
- Tepekaya, Muzaffer, “Balkanlardan Anadolu’ya Göç Hareketleri ve Saruhan (Manisa) Sancağı’na Göçler (1877-1914)”, *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi*, ss. 213-240, C. 8, S. 2, 2006.
- Théâtre Antique, A Uskub (Prusias), www.raremaps.de/printsasiaminor.html

- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C. 1, 7. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı*, Ankara, 1984.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapıkulu Ocakları I, Acemi ve Yeniçeri Ocağı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2. Baskı, Ankara, 1984.
- Üstünel, Besim, *Ekonominin Temelleri*, 5. Baskı, Ankara, 1987.
- Yalçın, Ayhan, Temettüât Defterlerine Göre 19. Yüzyıl Ortalarında Silifke Kazası'nın Sosyal ve Ekonomik Yapısı, *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, (15), ss. 13-87, 2004.
- Yaman, Ahmet, "Osmanlı Pozitif Hukukunun Şer'iliği Tartışmalarına Eleştirel Bir Katkı", *İslamiyat*, C. VIII, S. 1, (2005).
- Yavuzşefik, Yavuz-Çetin, Bilal-Kulaç, Şemseddin, "Batı Karadeniz Bölgesi'ndeki Anıt Çınarlar", *Orman Mühendisliği Dergisi*, Yıl 43, S. 7-8-9, ss. 38-41, 2006.
- Yedi yıldız, Bahaeddin, "Türk Hayrât Sistemi ve Sivil Toplum", *Sivil Toplum*, ss. 7-14, 4 /15, Temmuz- Eylül 2006.
- Yılmazçelik, İbrahim, *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır (1790 -1840)*, Ankara, 1995.
- Yolalıcı, M. Emin, *XIX. Yüzyılda Canik Sancağı*, T.T.K. Yayını, Ankara, 1998.
- Yüksel, Hasan, "Vakfiyelere Göre Osmanlı Toplumunda Aile", *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*, II, Ankara, 1992.
- Yüksel, Hasan, "Türk Toplumunda Vakıf Aile İlişkisi", *Türkler*, C. 10, Ankara, 2002.
- Yüksel, Hasan-Savaş, Saim, "Osmanlı Aile Hayatına İlişkin Fetvalar", *Sosyo-Kültürel Değişme sürecinde Türk Ailesi*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayını, ss. 876-897, C. 3, Ankara, 1992.
- Zeyrek, Turgut H., Baran- Çelik, Gülbahar, *Prusias Ad Hypium (Kieros) Anadolu'nun Kuzey Batısında Antik Bir Kent (Konuralp/ Üskübü)*, Ege Yayınları, İstanbul, (Ocak) 2005.

İNDEKS

1

1. Dünya Savaşı, 71
1310 tarihli Kastamonu Sâlnâmesi, 168
1314 tarihli Vilâyet Sâlnâmesi, 168
1324 tarihli Bolu Livâsı Sâlnâmesi, 184
1785-1800, 71
1800'lü yıllar, 41
1800-1900 yılları arasında kentleşme, 41
1830 genel nüfus sayımı, 37
1840, 7
1840 yılı, 33
1845, 7
1848, 7
1856-1913 arası, 71
1869 tarihli Maârif-i Umûmiye Nizamnâmesi,
130
1898, 429
19. yüzyıl, 40, 200
19. yüzyıl Anadolu tarımı, 179
19. yüzyılın ikinci yarısı, 71
19. yüzyılın sonları, 275
1900, 7
1909, 1913 ve 1914 yılı tarım istatistikleri, 178

3

- 3 Mayıs 1856, 71

5

- 5393 sayılı Belediye Kanunu, 45

A

- A.B.D, 41
a'ma (kör) olma, 13
A'saklar, 82
Aband, 298
Abanoz oğlu, 385
Abanoz Oğlu, 49

- Abdi oğlu, 129
Abdullah oğlu, 57, 62, 65, 78, 257, 266, 301,
385
Abdülgâni Oğlu, 57
Âb-ı Suğra Karyesi (Küçüksu Köyü), 162
Âb-ı Ulya Karyesi (Büyüksu Köyü), 163
Acem şalı, 324, 368
Achilleus, 18
A'dacık Dede, 154
Adaköy, 55, 113, 328
Adana, 5
Adapazarı, 307
Adil Giray, 72
Adriâne, 17
Ağalar Mezarlığı, 157
Ağlıyan (Avlıyan) Dîvânı, 43
Ağsak Dede, 83
Ağsak Dede Mezrası, 83
Ağsaklar, 82
Ağsaklar Köyü Câmisi hatibi, 189
Ahi Ahmed, 278
Ahi Baba, 278
Ahmed Ağa Câmisi, 97
Ahmed Efendi bin Mehmed Efendi, 51
Ahmed Efendizâde, 129
Ahmed Oğlu, 58
Ahmedciler Köyü, 60
Ahmedciler Köyü sayımı, 13
aile yapısı, 3
Ailenin temel gereksinimleri, 174
ailevî vakıf, 74
akarât-ı mevkûfe, 74
Akbaş Nakliyat Hasatanesi, 66
Akça Koca, 23
Akçakoca, 42, 60, 193, 260, 298, 334
Akçakoca Hâcellî Köyü, 356
Akçakoca Limanı, 273
Akçaören, 83
Akçaşehir, 60
Akhisar, 307
âkiye sigara kağıdı, 329
Akkadı Mezrası Vakfı, 142
akropolis, 130

Akropolis, 334
Aksaklar, 82
Aktuman Oğlu Yetimi, 57
Akyazı, 23
Akyazı Köyü, 67
Alacamescüd, 157, 161
Alaplı, 60, 298
Alaplı Kazası, 12
Alaplı Kazası Lahne Köyü, 200
Ali bey oğlu, 170
Ali Kabak Oğlu, 57
Ali Paşa oğlu, 62, 208
altının fiyatı, 169
Altıntaş Harbi, 67
Altmış dört oğlu, 63
Amasra Kalesi, 26
Amasya, 68
Ambar Memuru Lâcânupolu Efendi, 184
Ameleci (Amele), 305
Amelecilik Vakfı, 154
Amfiteatr, 334
an cemaaten tahsil olunan vergi, 314
Anadolu, 60, 71, 74, 151
Anadolu Hurûfat, 6
Anadolu Hurûfât defterleri, 6
Anafartalar Muharebesi, 66
Ankara, 33, 68
Ankara Vilâyeti, 357
Ankara'daki dokuma tezgahlarının sayısı, 275
Antoniâne, 17
Apostol Anbâlî Efendi, 184
aquadukt (su kemerleri), 130
Aquadukt kalıntıları, 130
Arabacı Köyü, 54, 150
Arabacı oğlu, 208
Arabistan, 60
Ardahan Muharebesi, 67
arı kovanı, 195
Arıcılık yapan aileler, 267
armud, 254
Asâkir-i Redifiye-i Mansure, 298
asakir-i bahriye, 13
Asâkir-i Bahriye kentleri, 60, 298
Asâkir-i Hassa -i Şâhâne, 60
Asâkir-i Hassa-i Şâhâne, 13, 141, 298
asakir-i nizamiye, 13
Asâkir-i Şahâne-yi, 64
Asâkir-i Şahâne-yi Nizamiye, 64
Asaklar Mezraası Vakfı, 150
asiyab, 14
askerde bulunma, 13
askeri sınıf, 42

Aşağı Milân Divânı, 90
Aşağı Milân'ın İsar Köyü, 75
Aşağıkaraköy Daivanı Kapucular Köyü, 345
Aşağıkaraköy sıbyân mektebi, 128
Aşağıkaraköy'den Hacı Ömer oğlu Mehmed Ağa
bin Ömer bin Abdullah, 53
at, 198
atık şahsiyet kayıtları, 5
avâriz, 68
avârizhâne, 42
avâriz-ı divâniye, 41
Avlıyan Köyü, 43
Avlıyan Köyü Muhtarı, 37
Ayak Ticâreti, 305
ayan, 83
Ayan, 25
Ayan Topçuzâde Mehmed Ağa, 26, 133
Ayasofya, 5
Aybaşı, 86
Aybaşı Köyü, 66, 110
Aydın, 33
Aydın ve Saruhan ve tevabii Duhân Gümrüğü
Mukataası, 183
ayınca, 235
ayna, 337
ayna sistemi, 234
Aynalı Köyü, 54, 66, 156

B

Babtoma Hastanesi, 66
Bağdad, 60
Bağdadlı oğlu, 208
Bağdat, 68
Bağdat Askeri Merkez Hastanesi, 66
bâğ-ı cenân, 163
bakır orijinli malzemeler, 343
bakkal, 328
Bal, 346
Bal oğlu, 62
Balatlı Câmisi, 115
Balkan Savaşı, 66
Balkanlar, 71, 74, 179
Ballar, 67, 80, 108
Banto oğlu Hasan Ağa bin Mustafa, 373
Bartın, 382
Basal oğlu Vakfı, 153
basma, 337
basma kumaşın endâzesi, 327
Basra, 74, 308
başmuallim, 130

- Batı Anadolu, 179
 Batı Avrupa, 176
 batılı seyyahlar, 334
 Batum Muhâcirleri Köyü, 90
 Bayındır (İzmir), 34
 Bayındır (İzmir) temettuat defterleri, 34
 Bayram oğulları, 66
 Bayram Paşa oğlu, 64
 Beçiyörükler Köyü, 161
 Beçiyörükler Köyü Sultan Orhan Câmisi
 bitişiğindeki mezarlık, 157
 Bedel oğlu Ohannes veled İstefan, 365
 bedel-i sulh, 27
 Bedrük (Bederük) Köyü, 105
 belediye teşkilatı, 36
 Bendereği, 68, 298
 Bendereği sahasında inşası için irade-i
 seniyye çıkarılan firkateyn-i hümayûn, 298
 Berberci Oğlu, 58
 Besan oğlu, 135
 Besan oğlu Köprüsü Vakfı, 136
 Besan oğlu Köprüsü vakfının nâzırı, 135
 Besanlı oğlu, 135
 Besni kabilesi, 72
 Bey Değirmeni, 127
 Beypazarı, 68
 bez tarağı, 327
 bi'r-i mâ (su kuyusu), 136
 Bidâyet Mahkemesi, 355
 Bidâyet Mahkemesi Azası Zîver Efendi, 126
 Bidâyet Mahkemesi Başkâtibi Kamil Efendi,
 126
 Bidâyet Mahkemesi'ne ait Hukuk Dairesi, 367
 Bilecik, 193, 260
 Bithyn kolonisi, 16
 Bithyn'ler Kralı I. Prusias, 16
 Bolu, 12, 23, 26, 60, 141, 151, 298, 358
 Bolu Caddesi, 366
 Bolu Cezzarbaşı, 162, 163
 Bolu Çeltik İrsâliyesi Malı, 85
 Bolu Çeltik İrsâliyesi Mukataası, 85
 Bolu Kaymakamı Hamdi Efendi, 73
 Bolu Livası Sâlnâmesi, 6
 Bolu Nezâreti Mukataası Malı, 84
 Bolu Sancağı, 12, 42, 46, 298, 314
 Bolu Sancağı Kaymakamlığı, 67
 Bolu Sancağı Konrapa Çeltik Mukataası, 188
 Bolu Sancağı Muaccelât Nâzırı Mehmed Galib
 Efendi, 149
 Bolu Voyvodası Hüseyin Ağa, 26
 Bolu'nun Karaçayır Mahallesi, 200
 Bolulu Mehmed oğlu Hüseyin Efendi bin
 Mehmed, 117
 Bolu'nun Voyvodalık Dönemi, 42
 boncuk, 328
 borç ve alacaklar, 14
 Bostancı oğlu, 129
 Bostancıbaşı Ağa, 27
 Bostancıbaşı Ağa'nın hâpishânesi, 26
 boyunduruk, 350
 bölge topraklarının verimlilik şartları, 192,
 259, 433
 bölgenin folklorik yapısı, 4
 Bölükbaşı Abdurrahman, 27
 Budin, 74
 buğday fiyatı, 281
 Bulgar oğulları Mezrası, 146
 Bulgarlıoğlu Mezraası Vakfı, 151, 154
 Bulgarlıoğlu Mezraası Vakfı, 146
 Bulmaklar Köyü, 108
 Burder, 348
 Burder tüfenk, 435
 Bursa, 5, 23, 33, 74, 260, 383
 Bursa kırsal alanı, 260
 Bursa'daki ipek işleme tezgahları, 275
 Büyük Câmi, 104
 Büyük Harman, 76
 Büyükbaş hayvancılık, 433
 Büzcü oğlu ailesi, 76
- C**
- Cafer Mezrası Vakfı, 148
 Câmi-i Kebir, 83, 92, 125
 Câmi-i Kebir Vaizi Şeyh Hacı Ahmed, 141
 can ve mal güvenliği, 33
 Canik (Samsun), 383
 Canikli oğlu, 156
 Cebel Hüseyin Oğlu, 57
 Cedidiye Mahallesi, 79
 Cedidiye Mahallesi'nde sakin Yorgi Efendi
 veled İspatan, 357
 Celil Oğlu, 58
 cephâne, 26
 Ceride Nezareti, 37
 Cerrah Hüseyin, 67
 Cesarettepesi Siperleri, 67
 ceviz, 254
 Ceviz, 281
 ceviz ağacı, 192
 Civelek oğlu, 62
 cizye yükümlüsü, 46

Cuma Câmisi, 83
Cuma Müezzini, 92, 114
Cuma müezzinliği, 88, 104, 114
Cuma vaizliği, 87
Cumayeri, 24
cüzhan, 117

Ç

Çağa, 298
Çakıcı Oğlu, 57
çalı tirpanı, 351
Çalık oğlu, 170, 205, 293, 383, 392
Çalık Oğlu, 48, 198
Çalık oğlu ailesi, 77
Çamlısu, 108
Çanakkale, 66
Çapa Mecrûhîn Hastanesi, 66
Çar Hacı oğulları, 66
Çarşamba, 383
çarşı, 2
Çatalca, 64
Çatıcı Esnafı, 305
çavdar öşrü, 311
çay, 339
çaydan(lık), 339
Çayırklar (Köyü), 108
Çayırlicuma Köyü, 150
Çayırta, 108
Çele Dağı, 42, 334
çeltik ekimi, 187
çeltik fiyatı, 281
Çeltik mukataası, 189
Çeltik oğlu, 372
Çeltik oğlu Mehmed'in kızı Fatma binti Mehmed, 356
çeltik öşrü, 311
çeltikçi reâyası, 189
çepesi sigara kağıdı, 329
Çerakese'den Selim bin Abdullah, 156
Çerkes muhâcirler, 73
Çerkez göçmen, 71
Çerkez Mustafa, 189
Çeşmenin kitabesi, 133
çeşmenin tamir edilmesi, 133
Çetin TOPÇU, 36
Çıban oğlu, 129
Çiftapınarlar Mahallesi, 42
Çilimli, 24, 45
Çilimli bölgesinin en meşhur değirmeni, 284
Çilimli Dîvânı, 33

Çilimli Reji İdaresi, 184
Çilingir oğlu, 381, 392
Çilingir Oğlu, 48
Çilmi, 130
Çilmi Köyü, 92, 431
Çilmi Köyü Câmisi, 146
Çilmi zükûr ibtidâisi, 130
çinko tava, 341
Çoban oğlu İsmail, 15
Çolak oğlu, 62
Çöpçü, 306
Çöpçü Esnafı, 48
çöpçülük, 47
Çörük Oğlu, 57
Çubuk Bulgarlıoğlu Mezrası, 146
Çubukçu oğlu, 27

D

Dağ Ticâreti, 305
dağarcık, 353
dam, 330
dava vekili, 358
Davacının kimliği, 356
Davud Bey Mescîdi, 95
debbaghâne, 14
Debbağlar Loncası, 278
debbâğlık yapan kişiler, 279
Dededüzü Köyü, 357
Dedeli Köyü Mescîdi, 110
Dedepiri Mezrası, 148
Defter Nâzırları, 37
Defterhâne-yi Amire, 188
Defterhâne-yi Hakani, 23
değirmen, 35, 83, 284
değirmen sektöründe tekelleşme, 284
değirmencilik, 280
Deli oğlu, 208
Deli Ömer oğlu, 62, 204, 266, 368, 394
demircilik, 47
demiryolu ve buhar teknolojisi, 200
demografik durum, 43
denizyolu taşımacılığı, 200
denkçi, 234
Derbentçi, 69
Dere Câmisi, 86
Dere Mescîdi, 92
Dereler Köyü, 112
Dereler Köyü Mescîdi, 132
Derele Köyü, 95
Dersiâm, 91

Derviş oğlu, 62
 Derviş Oğlu, 57
 Develi Köyü arazisi, 72
 devirhân, 109
 devirhânlık, 86
 Devlet Modeli, 7
 devri iskat, 156
 Dikbıyık oğlu, 62
 dikiş iğnesi, 327
 dikiş makinesi, 327
 Dikkulak Oğlu, 57
 Dikmeli, 157, 161
 Dilâver Ağa, 127, 431
 Dilâver Ağa Câmisi, 154
 Dilâver Ağa Câmisi Hatib Vakfı, 151
 Dilâver Ağa Câmisi Vakfı, 150
 Dilâver Ağa Çeşmesi, 132
 dilekçe verme, 355
 Ding, 35
 Dionysios, 17
 divan, 40
 divan temsilcisi, 40
 dîvanhâne, 334
 Dîvân-ı Hümâyûn, 41
 Diyarbakır, 68
 Dodurga, 298
 Doğancı oğlu, 38, 139, 244, 268, 301, 383, 395
 Doğancılar Köyü, 150
 Doksandört Cemaati, 160
 Dokuzpınar Köyü, 67
 Domitius Hamamı, 130
 Döngelli Köyü, 107
 Dörtdivan, 298
 dörtgen düzeni, 179
 Duâgû Esas Defterleri, 5
 duâgû, 114, 142
 duâgû olmanın şartı, 144
 Duhân (Tütün) Gümürüğü Mukataası, 34
 Duhân Kırıyıcı, 304
 düşük gelir, 46
 düşük gelirli fakir insanlar, 434
 düven, 349
 Düverdüzü Köyü, 67, 76, 359, 372
 Düverdüzü Köyü Câmisi, 431
 Düzce, 23, 36, 40, 45, 116, 298, 314, 350
 Düzce eşrafından Gonca oğlu ailesinden Hacı Mustafa Efendi, 45
 Düzce Kazası, 366
 Düzce Kazası Ayanı Hacı Ali, 26
 Düzce Kazası Meclis Azası Hacı Mustafa Ağa, 36

Düzce Kazası Nâibi Mustafa Efendi, 28
 Düzce Kazası’nda Bataklı Ormanı, 298
 Düzce mahkemesi, 355
 Düzce Menzili, 68
 Düzce Ovası, 23
 Düzce Redif Taburu, 65
 Düzce’de iskan edilen Han ve Besni kabileleri, 72
 Düzce’nin avârızhânesi, 42
 Düzce’nin nüfusu, 42
 Düzceli dava vekilleri, 358

E

E. Bore, 334
 Ebuzziyâ Tevfik Bey, 6
 Edirne, 33, 74
 Efendi, 3
 Efendi oğlu ailesinden Osman Efendi bin Hasan, 372
 Efendizâde, 129
 Efteni Dağı, 298
 Ege Adaları, 71
 Eğridere, 11, 27, 69, 430
 Ehl-i vukûf, 85
 ekili toprakların verimlilik düzeyi, 192, 259
 Eksre, 346
 el tavası, 341
 elbise dolabı, 336
 elma ağacı, 254
 Elmacık, 298
 Elvan Şeker, 346
 Emir Ahmed Oğlu, 58
 Emir Hüseyin oğlu, 170
 Emir İmam oğlu, 129, 316, 396
 Emir Ömer oğlu, 170
 emlak gelirlerinin toplanması ve korunması, 51
 Emlak ve Arazi ve Hayvanat ve Temettuat defterleri, 1
 endüstri devrimi, 41
 engebeli arazi, 433
 erbâb-ı vukûf, 363
 Erbâb-ı vukûf, 72
 Ereğli, 298
 erik, 254
 erik bahçesi, 254
 Erkek mezarlarındaki başlıklar, 157
 Ertuğrul Alayı, 65
 erzen, 143
 Erzurum, 383
 Esas defterleri, 4
 Eskişehir Hakimi, 23

eşek, 234
Eşkinci tımar, 146
eşkiya, 27
Eşkiya musademesi, 67
eşkiyalık, 26, 365
Eşrâf-ı Kuzât, 164, 165
Etmekçi oğlu, 13
etnik analiz, 8
Evkâf Hademesi, 152
Evkâf-ı Hümâyûn Hazinesi, 149
Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti, 5
evlek, 179, 254
evlilik tipi, 367
Evliya Çelebi, 75
Eytâm İdaresi, 79
eytâm keseleri, 51
eytâm müdürlüğü, 52
eytâm müdürü, 51
Eytâm müdürü, 53
Eytâm Müdürü İbrahim Hilmi Efendi ibni
İsmail Efendi, 80
eytam sandığı, 78
Eytâm Sandıkları, 51
Eyyüb Köyü, 108
Eyyüb Mescidi, 108

F

fakirlik, 13
Fakirlik, 174
Fatih, 5
Faustiâne, 17
Fehmiye Medresesi, 123
Felahiye Muharebesi, 67
fen bilimleri, 141
fener, 338
ferâğ, 149
ferâşet, 5
Ferhad Efendi, 39
ferrâş, 84, 86, 90, 95, 101, 104, 105, 106, 110
ferrâşlık, 431
Fezullah beşe oğlu, 129
fırkateyn-i hümâyûn, 68
fitik hastası, 201
Fidânî Büyük Câmisi, 104
Fidânî Câmisi, 104
Fidânî Dîvânı, 12, 55
Fidânî Dîvânı Kürtler Köyü, 55, 156, 328, 332,
345, 376
Fidânî Köyü Câmisi, 104
Fidenikuşoğlu, 103

firârî, 200
fiy (fiğ) üretimi, 230
fiyat, 2, 3, 149
fotur, 324
Fransız toprak bilimcisi, 42

G

G. Perrot, 334
gayri mezru tarla, 13
gayri Müslimler, 46
gayri safi milli üretim, 308
gayrimüslimlerin sayısı, 46
gazây-ı asgar, 74
gazây-ı ekber, 74
Gazi Mahmudiye takım nişan altını, 372
Gaziantep, 3
Gaziantepli kadınlar, 328
Gazze, 66
Gebeşler (Gebişler), 111
Gebeşler Mescidi, 111
Gebze, 68
Genel sâlnâmeler, 6
gerçek hâne, 42
Gerede, 68, 298
Germanike, 17
Geyve, 68, 307
Gideni Köyü, 55, 371
Gideni Köyü Mescidi, 87
girdi maliyetleri, 308
girland, 17
Göç, 71
göçebe, 229
Gök Mehmed oğlu ailesi, 76
Gökçe oğlu İbrahim, 15
Gökçe oğlu Osman, 15
Gökçesu Nahiyesi, 298
Gölpazarı, 60
Gölyaka, 24
Gönülcü oğlu, 129
Gönülcü oğlu Süleyman, 59
Göynük, 68, 193, 260, 308
Gözcü oğlu ailesi, 77
Güde oğlu, 129
gügüm, 341
gümüş köstekli, 328
Gümüşâbâd, 314
Gümüşâbâd Kazası, 69
Gümüşâbâd Kazası Karakilise, 365
Gümüşova, 24, 184, 298
Gümüşzâde Mustafa Vasfi Bey, 161

gündelikçi, 303
 Gündoğmuş, 127, 139
 Gündoğmuş Köyü Mehmed Fakih Mezrası, 139
 Gündoğmuş Köyü Mehmed Fakih Mezrası Vakfı, 142
 Gündoğmuş Muallimhânesi, 127
 Gündoğmuş Zâviyesi, 113
 Gündüz Bey Harbi, 67
 Gündüzalp, 23
 Günebakan Köyü, 145
 Günyaka, 145
 gürebe, 350
 güvenlik görevlileri, 59

Ğ

ğâib, 52

H

Hâce oğlu, 38, 381, 399
 Hacı Ahmed Ağa, 431
 Hacı Ahmed Paşa Mektebi, 95, 124
 Hacı Ahmedler Köyü, 112
 Hacı Alemdar oğlu, 170
 Hacı Amedzâdeler’den Abdüllatif Efendi, 38
 Hacı Davud Vakfı, 145
 Hacı Dilâver Ağa Câmisi Hatib Vakfı, 147
 Hacı Efendi oğlu, 129
 Hacı Hafız oğlu, 129
 Hacı Halil oğlu, 208
 Hacı Hamza, 68
 Hacı Mehmed Beşe, 88
 Hacı Mehmedin oğlu, 208
 Hacı Mehmedler Mahallesi, 102
 Hacı Mustafa Ağa, 45
 Hacı oğlu, 61
 Hacı Sefer Mescîdi, 111
 Hacı Şa’bân Hamamı, 132
 Hacı Şa’bân Mescîdi, 112
 Hacı Şakir Efendinin oğlu, 208
 Hacı Veli oğlu, 61
 Hacıkadırlar Köyü, 54, 96, 372
 Hafız Mustafa Efendi ibni Mehmed, 81
 Hafıza Mukaddes Hanım, 130
 Halep, 308
 halhal, 328
 Halveti Tarikatı, 139
 hamam, 130
 Hamamın mütevellisi, 132

Hamidiye, 78
 hamur leğeni, 341
 Hamurkâşî oğlu ailesinden Salih Efendi, 137
 Hamza oğlu, 58, 129
 Hamzaköy, 86
 Han Kabilesi, 72
 Han ve Besni kabileleri, 72
 hânekeş reâya, 69
 Harâfî Köyü, 110
 Hararcı oğlu Çöpçü Ahmed, 13
 harc-ı istifâ, 150
 harcırah, 67
 Haremeyn Esasları, 5
 harman makinesi, 349
 Harput, 68
 Hasan Efendi bin Halil, 91
 Hasan Hacı oğlu, 38, 118, 268, 284, 301, 402
 Hasan oğlu ailesinden İbrahim Efendi ibni Hasan Efendi bin Abdullah, 78
 hasır, 336
 Hatib Köyü, 151
 Hatib oğlu, 129
 Hatib oğlu ailesi, 59
 Hatipköy, 112
 Hatipliketenciler, 67
 Hatipliketenciler Köyü, 66, 112, 147
 Haymana, 73
 hayrât, 133
 hayrât sistemi, 74
 hayrât siteleri, 74
 hayrî vakıf, 74
 hayvanların fiyatları, 199
 Hazine-i Âmire, 133
 Hekimbaşılık, 67
 helvacı dükkânı, 14
 Hendek, 307
 Hendekli oğlu, 208
 Herakleia Tiranlığı, 16
 hınta, 13
 Hızır Mezraası Vakfı, 38
 Hızır Mezraası Vakfı, 153
 Hilmi SÖNMEZ, 36
 Hindistan, 324
 Hisar Mahallesi, 357
 Hisar Mahallesi Mescîdi, 114
 Hisarönü, 60
 hizmet sektörü, 303
 hizmetçilik, 47
 Hizmetkar, 306
 hizmetkarlık, 307
 Hoca Kadnik oğlu Merhûm Şeyh Seyyid Mehmed Nuri Efendi, 164

Hopa Kazası, 365, 372
hububat ekim düzeyi, 176
Hudud oğlu ailesi, 75
hurûfât, 5
hurûfat kayıtları, 1
Huzâme Köyü, 136
Hüdavendigâr, 33
Hüdavendigâr Sancağı, 27
hükümet konağı, 34

I

I. Dünya Savaşı, 66
ıhlamur ağacı, 234
Irak, 67

İ

İbrahim AYKUT, 36
ibtidâî, 130
icâreten üretim, 190
İç Anadolu, 179
iç göç, 71
içme suyu şebekesi, 36
İğneler, 83
ilim talebesi, 200
ilmiye sâlnâmesi, 6
iltizam, 183
İlyas (Dede) Mezrası, 97
İlyas Dede Vakfı, 99, 117, 146, 148
imâlât-ı cesîme, 179
imâlât-ı mutavassıta, 179
imâlât-ı sağire, 179
imam, 7, 13, 15, 429
İmam Ali Efendi, 15
İmam oğlu, 55, 61, 170, 206, 294, 316, 320,
344, 345, 381, 404
İmam Oğlu, 58, 197
İmam oğlu ailesi, 75
İmamcı Oğlu, 63
İmâret Camii, 151
imârethâne, 151
imdâd-ı seferiyye, 83
İncir, 346
intifâ hakkı, 5
intikâl, 149
İran, 324
İsa oğlu, 62
İsar Köyü, 76
İsar Köyü Câmisi, 76
İshak oğulları, 66

İshaklar, 157, 161
iskan esaslarını belirleyen talimatname, 71
İskenderiye, 128
İsmail Haki Efendi bin Süleyman, 357
İstanbul, 2, 3, 7, 14, 26, 57, 69, 128, 307, 324,
439
İstanbul Duhân Gümürüğü, 183
İstanbul Duhân Gümürük Emîni Mehemed
(Muhammed) Ağa, 183
İstanbul ile Anadolu arasında bir geçiş noktası,
200
İstanbul Rumeli Elif, 5
İstanbul ve Rumeli Mahlût Hurûfât, 5
İstanbul'da Ayasofya-i Kebir Camisi, 126, 136
İstanbul'dan Bolu Sancağı'na gönderilen
muhacirler, 72
İstanbul'un Anadolu ile irtibatı, 68
İstanbul'un ihtiyaç duyduğu odun ve kereste,
296
istirbâh, 76, 77, 78, 79, 80, 125
it'âm-ı taâm, 139, 143
İzmir, 33
İzmit, 68
İznic, 23
İznicmid Tersâne-i Amiresi, 298

J

Jön Türkler, 7

K

Kabak oğlu, 308
Kabakçı oğlu, 63
Kabalak, 130
Kabalak Köyü, 78
Kabalak Köyü Câmisi, 78
Kabalak zükür ibtidâîsi, 130
Kabasakal Mahallesi (İstanbul), 126
Kabile, 72
kabluca (hayvan yemi), 230
kadı, 2
Kadı, 2, 4
Kadı Mehmed Emin Efendi, 164
Kadı oğlu, 63
Kadı Ömer, 105
Kadı Şa'ban, 95
Kadın dava vekili, 358
Kadioğlu, 127
Kadioğlu Köyü, 114, 139, 140
Kadioğlu Köyü Mektebi, 127

- Kadir Oğlu, 58
 Kafkasya, 71
 kağrı, 348
 Kahve, 346
 kahve takımı, 339
 kahvecilik, 293
 kahvehâne, 35, 168
 Kahveyanı Köyü, 55
 kale, 27
 Kalyoncu oğlu, 170
 kandil, 77
 Kanne (Şişe), 346
 Kapçı oğulları, 66
 kapı perdeleri, 335
 Kapıcı, 305
 kapıcılık, 47
 Kapucu Çırağı, 48, 306
 Kapucu oğlu, 61
 Kara Ahmed oğlu, 61
 Kara Ali oğlu, 61
 Kara Ali oğlu ailesi, 76
 Kara Feyzullah oğlu, 62
 Kara Kadullah oğlu, 208
 Kara Mehmed oğlu, 63
 Kara Süleyman oğlu, 62, 408
 Karabıyık Oğlu, 58
 Karabüber (Karabiber), 346
 Karaçörtlen, 45, 123
 Karaçörtlen Köyü, 79
 Karaköy Karyesi, 111
 Karaköy Mescidi, 111
 Karaman, 383
 Karamanlı oğlu yetimi, 56
 karanfil, 346
 Karanlıdere Köyü, 113
 Karaveli oğlu, 129
 karayolu taşımacılığı, 200
 karık, 233
 kasaba, 71
 kasaba çarşısı, 26
 Kastamonu, 117, 383
 Kastamonu Esas Defterleri, 5
 Kastamonu Sâlnâmesi, 44
 kaşmir palto, 323
 Katolik, 360
 kavâim-i nakdiye” (nakit kâime), 314
 Kavâim-i nakdiye-i mûtebere, 314
 Kavm-i Karaköy Câmisi, 97
 kaybolan hayvanlar, 321
 kaymakam, 34
 Kaymakam, 45
 Kaymakçı oğlu, 63
 Kaymakçı Köyü, 112, 368
 Kaymakçı Köyü pirinç üreticileri, 189
 Kaymakçılar Dîvânı, 112
 Kayseri, 68
 kaytan, 328
 kaytan ve halhal kullanma alışkanlığı, 328
 kayyûm, 84, 86, 89, 92, 94, 104, 105, 114, 115, 116, 431
 Kaz oğlu, 62
 kaza, 183
 Kaza kadıları, 2
 Kaza Mal Müdürü Mehmed Nuri Efendi ibni Selim Ağa, 321
 kaza mukayyidi, 287
 Kaza Mukayyidi, 38
 kaza müdürü, 198, 212, 283, 287, 428, 432
 Kaza müdürü, 318
 Kaza Müdürü, 33, 197, 466
 Kaza Müdürü Topçuzâde İbrahim Ağa, 178
 Kaza Müdürü Topçuzâde İbrahim Ağa bin Hacı Mehmed, 173, 180, 185, 226, 433
 Kaza Nâibi Hafız Ahmed, 95
 kazancılık, 47
 kazaskerlik dairesi, 5
 Kebir Dumanlık, 298
 Keçi oğlu, 129
 kefenlenme, 155
 Keldal oğulları, 67
 Keleş oğlu ailesinden Ali Ağa ibni Osman Ağa, 125
 Kemângün Köyü, 148
 Kemângün Mezrası, 148
 Kemeçeci oğlu, 38, 48, 381, 410
 Kemer Kasım Köyü, 130
 Kemerkasım Köyü, 66
 Kemerniyaka, 145
 Kenan BİLGİN, 36
 kent eliti, 170
 kent merkezi nüfusu, 42
 kent merkezi vergü-yi mahsûsa ortalaması, 315
 Kent merkezinde öşür alınan ürünler, 309
 Kent merkezindeki tütün işletmeleri, 238
 kentin ekonomik yapısı, 172, 209
 kentin en büyük çeşmesi, 132
 kentin meyve-sebze ihtiyacı, 192
 Kentin su dokusu, 131
 Kentin su sistemi, 130
 kentleşme olgusu, 41
 kereste, 68, 273
 Kereste ve odun sektörünün en yaygın olduğu yerler, 296

kerestekeş, 298
Kerevizdere Muharebesi, 67
kervansaray, 83
Kesiş (K), 11
Kesişler, 40
kestane ağaçları, 135
keten işletmeleri, 248
Keten tarlası, 100
keten üretim merkezi, 253
Ketenciler Köyü, 147, 151
Kethüda Hasan oğlu ailesi, 76
Kıbrıs(çık), 298
Kıl oğlu, 208
Kılavuz Kadıya Mezraası Vakfı, 151
Kılavuz Kadıya Mezrası, 144
Kılavuz Mezrası, 114
Kılavuz Mezrası Vakfı, 144
Kıllıabcı Hacı Ahmed bin İsmail, 170
killet-i bârân (yağmursuzluk), 183
Kıptî, 12, 254, 284, 291, 303
Kıptî sayımı, 15
Kıptîler, 46, 212, 258
Kıptîler Köyü, 55
Kıptîye Fatma binti Hasan, 357
Kırım, 71, 74
Kırım göçmenleri, 71
Kırım Muhâciri, 72
Kırımlı, 71
Kırk basamak, 17
Kırk Basamaklar, 334
Kır-kent geneli servet değerlendirmesi, 213
Kırsal alanda hâne başına gelirin en fazla olduğu yerler, 251
Kırşehir'deki Ahi Evran Tekkesi, 278
kıyye, 186, 217, 224
Kieros, 16
kile, 13
kiremid ile örtülü samanhâne, 330
kişilerin servet düzeyleri, 434
Koca Ahmed Oğlu, 57
Koca İmam oğlu, 316, 411
Kocaeli, 23
Kocul oğlu Mustafa Ağa, 116
kolera hastalığı, 67
Konak Hademesi (İstanbul'da), 305
Konrapa, 23, 42
Konrapa Çeltiği Enhârî Mukataası, 133
Konrapa Çeltik Mukataası, 188
Konur Alp İli, 23
Konuralp, 16
Konuralp Belediyesi, 28, 36

Konuralp Müzesi Bahçesinde bulunan mezar başlıkları, 157
Konya, 5, 33
koyun, 73
Kozcu oğlu ailesi, 76
Kömürcü, 305
köprü, 83
Köprü'nün tamir ve bakımı, 135
Koroğlu ailesinden Ahmed bin Ahmed, 280
Köse Ömer Mescîdi, 105
köyce tahsili mutad olan vergi, 314
köylerde öşür oranı, 318
kum, 135
Kumkale Muharebesi, 66
Kurt oğlu, 61
Kurtuluş Savaşı, 66
Kuru Ali oğulları, 66, 67
kuru bedel tabir olunan pirinç, 189
kuru tahıl tarımı, 179
Kuş oğlu Köyü, 363
Kuşlar Köyü, 103
Kuşoğlu Köyü, 103
kuzu derileri, 335
Kübe oğlu, 61
küçük atölye üretim, 172
küçük işletmeler, 185, 190, 242
küçük üretici kesim, 180
küçük üreticilik, 179
küçükbaş hayvan, 35
küçükbaş hayvancılık tekeli, 194
külâh, 157
Kümile Mezrası, 147
küp, 339
Küpeli oğlu, 383, 413
Küpeli Oğlu, 48
Kütahya, 67

L

lahid, 17
lanba, 338
Laz Hamidiye Köyü, 356
Laz Hamidiye Köyü Câmisi hatibi, 78
Laz kaması, 348
Lazdüz Köyü, 365
Lazhamidiye, 78
Lazistan (Rize) Sancağı, 161
Lazistan Sancağı, 372
Lazistan Sancağı Hopa Kazası, 356
Lazşerefiye Mahallesi, 372
Laztavuk Köyü, 55

leğen, 343
Liray-ı Osmani, 169
Luliâne, 17

M

Maârif Nâzırlığı, 130
Maârif-i Umûmiye Nîzamnâmesi, 130
maaş-ı muharrir, 149
mağaza, 168
mahkeme binası, 355
mahmudiye altın, 368
mak'ad, 335
mal güvenliği, 321
mal sandığı, 67
Malatya, 68
Malatyalı Köyü, 116
Malatyalılar Pasajı, 116
mâl-ı cizye, 46
mâlikâne, 73
Maliye Nâzırı, 67
Mâmure, 143
Mâmure Câmisi, 103
Mamuriye Yakası Câmisi, 115
Manastır, 74
mangal, 338
Mariandyn, 16
Mart 1842 yılı, 34
meclis azalığı, 39
Meclis-i Ahkâm-ı Adliye, 73
Meclis-i Şer, 183
Meclis-i Tanzimat, 72
Meclis-i Vâlâ, 314
Meclis-i Vâlâ kararları, 33
Medine, 5
medrese, 4, 151
mefrûşât, 77
Megarıs, 17
Mehmed Efendi bin Hasan, 53
Mehmed Efendi bin Mehmed, 53
Mehmed Efendi oğlu, 64
Mehmed Fakı Vakfı, 38
Mehmed Fakih Vakfı, 114
Mehmed Fakih Zâviyesi, 113, 139
Mehmed Fakih Zâviyesi Vakfı, 150, 153
Mehmed Fakih Zâviyesi Vakfı', 127
Mehmed ibni Şumaf Ağa, 77
Mehmed Oğlu, 58
Mehmed Rasih Efendi bin Musa, 51
Mehmedce Köy, 150
Mekke, 5

mekteb hocalığı, 85
mektep hocalığı, 127
Melen Köprüsü, 86
Melen Nehri, 258
Melen ve Tabak çayları, 16
Melen yatağı, 135
Melenli oğlu, 62, 208
Memiler, 110
Menzil, 150
Menzilkeş, 68
menzilkeş reâya, 69
menzilkeşan köyler, 68
Mercan Oğlu, 58
Merhûm Hacı Ahmed Paşa Medresesi, 123
mesleki gelir, 172, 209
Mesleki gelir, 59
Mestantepe, 66
mevsim tasvirleri, 18
meyve bahçesi, 254
meyve üretimi, 256
meyvecilik sektörü, 254
mezradar, 138
mezru tarla, 13
Mezun Köyü, 116
mısır, 13
mısır dikimi, 90
mısırın fiyatı, 281
mi'mar, 93
Mihaliç, 307
Mîlân Deresi, 86
Milan Deresi Köyü Cami, 91
Mîlân Nahiyesi Aşıklar Köyü, 85
Milan Sefini, 68
Mîlânbağı Mahallesi, 54
Molla Fenârî Câmisi Vakfı, 147
Molla Halil bin Mehmed, 75
Molla Hasan Oğlu, 57
Molla Hüseyin İbni Musa, 77
Molla İbrahim oğlu, 38, 415
Molla İsmail oğlu, 38, 204, 268, 283, 290, 316, 415
Molla İsmail Oğlu, 58, 197
Molla İsmail oğlu, Ahmed Efendi, 124
Molla İsmail oğulları, 67
Molla oğlu, 65
Molla Salih bin Salih, 62
Mons Hypium yamacı, 16
muaalimhâne, 127
Muaccelât Nâzırı, 149, 152
muâf, 83
muallim, 110
muallime, 130

Muallim-i Sıbyân Vakfı, 154
mubayaa, 68
mudarebe şirketi, 76
Mudurnu, 23, 298
Muhâcirin Komisyonu, 72
Muhannet, 56
muharebe, 26
muhasebe harcı, 149
muhtar, 7, 37, 40, 77
Muhtar Halil Efendi, 15
muhtar-ı evvel, 15
Muhtar-ı sani, 97
Muhtar-ı sâni, 15
muhzır, 364
Muhzır Mehmet Ağa, 80
muhzırbaşı, 364
mukataa mâlikâne sistemi, 188
Mukayyid, 38
mum, 77
murâfaa, 27
Musa Çadırcı, 37
muslihûn, 363
Mustafa Kethüda Değirmeni, 284
Musul, 68
mutfak ve hamam malzemeleri, 3
Mü'minler Köyü, 363
mübâşir, 26, 133
mücerred, 189
müderris, 124, 283, 429
Müderris, 125, 429
Müderris Ahmed Efendi, 125
Müderris Hacı Arif Efendi, 141
Müderris Hüseyin Efendi ibni Ali Ağa, 80
Müderris Musa Efendi İbni Hasan, 125
Müderrisi Kirâm, 197
müdür, 34
müezzın, 81, 83, 84, 86, 88, 89, 92, 93, 94, 96,
100, 104, 106, 108, 109, 114, 115, 153, 431
Müezzın, 360
Müezzın oğlu ailesi, 80
Müezzın oğulları, 80
müezzın-i evvel, 100
müezzın-i salislik, 107
müezzını sani, 104
müezzın-i sani, 95, 100
Müezzın-i sanilik, 107
Müftüzâde Mehmed Raif Efendi bin Musa
Efendi, 357
Müminler Köyü, 54
Münker, 165
Müstakil Bolu Livâsı Sâlnâmesi, 45
Müstakil Bolu Sancağı Sâlnâmesi, 6

Müşâvir-i Hass-ı Pâdişâhî, 151
Müteveffa Hacı Ahmed Paşa (Hacı Paşa), 123
mütevelli, 76, 77, 84, 97, 132
müzâyede, 199

N

nadas, 228
nafaka miktarı, 53
nafakay-ı iddet, 366
nahiye, 183
Nahiye, 4
nâib, 355, 357, 363, 436
Nâib, 141
Nâib Abdullah, 94
Nâib Abdülkerim, 115
Nâib Abdüllatif, 92
Nâib Ahmed, 107, 112, 124, 145
Nâib Ahmed Efendi, 104
Nâib Ahmed Tahir, 103
Nâib Ali, 89, 91
Nâib Davud, 144
Nâib Efendi, 141
Nâib Feyzullah, 96, 103, 116
Nâib Hacı Halil, 94, 102
Nâib Hacı Mustafa, 115
Nâib Hafız Hacı Mehmed, 104
Nâib Hafız Hüseyin, 127
Nâib Halil, 105, 111
Nâib Hamza, 104, 107
Nâib Hasan, 104
Nâib Hüseyin, 94, 106, 107, 109, 111, 127,
140
Nâib Hüseyin Efendi, 104
Nâib İbrahim, 93
Nâib İsmail, 112
Nâib Mehmed, 85, 112, 135
Nâib Mehmed Emin, 94, 124, 141, 145
Nâib Mehmed Şakir, 104, 106
Nâib Mevlana Seyyid Mustafa Efendi, 105
Nâib Mustafa, 87, 95, 96, 107
Nâib Osman, 93, 364
Nâib Ömer, 136
Nâib Seyyid Ahmed, 101, 143
Nâib Seyyid Feyzullah, 87
Nâib Seyyid İbrahim, 98
Nâib Seyyid Mahmud, 101
Nâib Seyyid Mehmed, 116
Nâib Seyyid Mehmed Habib, 80, 106
Nâib Seyyid Mehmed Hüseyin, 94, 124
Nâib Seyyid Mustafa, 92, 93, 102, 124

Nâib Seyyid Süleyman, 105
 Nâib Şeyh Hacı İsmail, 148
 Nâib Şeyh Mehmed, 102, 140
 Nâib Yusuf, 93, 124
 nâiblik mührü, 141
 Nasırlı, 66, 108
 Nasuh oğlu, 62
 Nasuh Oğlu, 57
 Nasuhçal Harbi, 67
 nâzır, 135
 nemâ, 51
 nişan, 163
 Nuhlar Köyü, 367
 nükûd ve avâriz vakıfları, 4
 nüzûl ve avârizhâne sayısı, 42
 nüzulhâne, 68
 nymphaeum, 130

O

Ocaklı oğlu, 208
 oda mefrûşâtı, 435
 Oda Mehmed oğlu, 170
 okka, 186
 onur yazıtı, 130
 ordu imamlarına ait esaslar, 5
 ordu sâlnâmesi, 6
 Orhan Gazi, 23, 83
 Orhangazi Mahallesi, 42
 Orluk tarlası, 76
 Orpheus tasviri, 18
 orta gelir, 46
 orta halli, 174, 183
 Orta Mahalle, 40
 Orta Mîlân Dîvânı Şeran Köyü, 54
 Orta Vakıf, 86
 Ortaköy, 89
 Ortaköy Karyesi, 114
 Osman oğlu, 62, 170
 Osman oğlu Hasan bin Ali, 60
 Osmanca, 67, 86
 Osmanca Köyü, 66
 Osmanca Köyü Mescidi, 87
 Osmancık Köyü, 65
 Osmanlı altını, 169
 Osmanlı donanmasına ait gemiler, 296
 Osmanlı Hilali Ahmer Cemiyeti (Kızılay)
 Sâlnâmesi, 6
 Osmanlı İmparatorluğu, 200
 Osmanlı sanayisi, 275
 Osmanlı tarım istatistikleri, 179

Osmanlı yüzük altını, 321
 Osmanlı'da sosyal güvenlik, 315, 434

Ö

Öksüzcü oğulları, 66
 Ömer oğlu, 62
 örtme, 325
 öşrün on katı, 182
 öşür, 138
 öşür vergisi, 178
 Özer Ergenç, 25, 26, 441, 443
 Özür Oğlu, 57

P

padîşah ve sultan vakıflarının esasları, 5
 pafuç (pabuç), 368
 paraların işletilmesi, 51
 Parmaklı oğlu ailesi, 76
 Parmaksız oğlu, 38, 383, 419
 Parmaksız Oğlu, 48
 Pavli, 298
 Pehlivân oğlu, 27, 129
 pencere perdeleri, 335
 Peygamber soyu, 73
 peynir, 346
 Pırpır Kuyusu Avşar Köyü, 54
 pirinç dingi, 35, 287
 pirinç dingi işletmeciliği, 288
 Pirinç dingi sahibi aileler, 287
 pirinç işletmesi, 242
 Pirinç üreticileri, 190
 pirinç üretimi, 182
 pirinç üretiminin en yoğun olduğu yerler, 247
 piyasa fiyatları, 199, 281
 Polatlı Mescid-i Şerifi, 115
 posta teşkilatı, 68
 postnişin, 146
 potur, 324
 Prusias, 17, 130
 Prusias pros Hypios, 16
 Prusialı M. Lulius Gabinius Sacerdos, 130
 puro, 235
 Purusyan Kasabası, 23

R

Rahime binti Abdullah, 12
 rantie kesimi, 275
 Ravza-i Cennet, 28

Ravzay-ı Cennet, 166
redif askeri ihtiyaçları, 60
redif askeri toplanması, 60
Reji İdaresi, 184
Rençber, 303
rençber âlâtı, 348
rençberlik, 293
resm-i bennak, 188
ressam Jules Laurens, 42
Reşat KONURALP, 36
Rıfat YILMAZ, 36
Roma dönemi su sistemleri, 130
Roma Köprüsü, 17
Romani Cephesi, 66
Rum oğlu, 382
Rumeli, 46, 308
Rumeli Beylerbeyliği, 151
Rumeli Hurûfat, 6
Rumeli Kadıaskeri Ataullah Efendi, 189
rusûmât-ı âdi, 150
Ruz-ı Hızır, 314
Ruz-ı Kasım, 314
Ruznamçe Defterleri, 5

S

saat, 328
saban oku, 349
Sabianane, 17
Sabri DEMİR, 36
Sabun, 346
Saffet Paşa, 130
Sağır oğlu, 61
sağman (sağmal), 193
sahan, 343
sahîh-i neseb olanlar, 73
Sakarya Muharebesi, 67
sakız, 346
sakk-ı şer'î, 2
sala müezzini, 92, 93, 100, 431
Salih oğulları, 66
Salihoğlu Mustafa Mescîdi, 110
Sâlnâme, 6
Samud oğlu, 382
Samud Oğlu, 57
sanayileşen ülkelerinden gıda ve hammadde talebi, 176
sandıklı altın, 368
Sapanca, 68
Sarı İmam oğlu, 420
Sarı Kasımlar Dîvânı, 12

Sarı oğlu, 61
Sarı Veli oğlu, 63
Sarıkasımlar Dîvânı Nasırlı Köyü, 363
Sarınmeşe, 45
Sarrafi Kiril, 33
Sasaniye, 110
Sâsânî, 86
Sasanlı Köyü, 110
Sazak, 298
Sebastane, 17
sebze ve meyve yetiştiriciliği, 429
seccade, 77
sefer taşı, 340
Seker Köyü, 107
Selvar oğlu, 62
Semuz oğlu, 63
Sepetç, 305
sepetçilik, 47
Serbevvâbîn-i Dergâh-ı âli, 28
serdar, 83
Serez, 74
sermâye, 51
servet birikimi, 168, 200
servet dağılımı, 168, 200
sevâyi kumaş, 322
Seyyid, 3, 73
sıbyân mektebi, 92, 109
sıbyân mektebi muallimi, 76, 80
sıbyân mektepleri, 126
sıbyân muallimi, 123
sıbyân muallimliği, 127
Sığır Güdücüsü, 305
sınâî ve ticarî işletmeler, 14
sınır tespit kararı, 45
Sırtınar Köyü, 125
sıtma, 71
silah, 348
Silifke Kazası, 318
Silistre Valiliği, 71
sini, 339, 343
Sirkeci oğlu, 208
Sivas, 3, 33, 68
Siyah Kaytan, 329
sofa, 334
sofra, 339
sofra muamları, 338
Softa Oğlu, 57
Sofu oğlu, 64
Soğan, 281
Soğan oğlu, 61
sosyal güvenlik, 321
Sovcuk, 131

Sovcuk Pınarı, 132, 432
 su arki, 189
 su değirmeni, 299
 su hararı, 76
 su hızarı, 14, 299
 Su hızarı, 299
 su tası, 340
 su vergisi (vectical), 130
 su yolu, 132
 subakırı, 341, 343
 Subükü, 83
 Suhte oğlu, 61
 Sûk-i Sultani, 275
 Sultan Orhan Câmisi, 104, 161
 Sultaönü Sancağı, 23
 süd (süt) tavası, 341
 Süleyman oğlu, 38, 62, 63, 64, 118, 119, 204, 208, 266, 384, 422
 Süleyman Oğlu, 57
 Süleymaniye, 5
 Süleymaniye Câmisi’nin tadrîs-i ulûm-u nâfiası, 142
 Süleymanlar Köyü, 101
 süt endüstrisi, 196
 süvari kolcusu, 184

Ş

Şa’bân oğlu, 38, 423
 Şadırvan Câmisi, 132
 Şadırvan Suyu, 133
 şâh-ı kevneyn, 28
 şahitlik müessesesi, 321
 şair, 13
 Şam, 5, 67
 Şam Beylerbeyliği, 151
 şamdan, 338
 Şehit Bayram Gökmen Mahallesi, 42
 Şehit Hüseyin Kıl Mahallesi, 42
 Şehit Kemal Işıldak Mahallesi, 42
 Şehit Murat Demir Mahallesi, 42
 şehrin kimliği, 74
 Şehzâde Murat, 23
 Şeker, 346
 Şekerpınar Köyü, 66, 67
 Şekerpınarı Köyü, 116
 Şemsi Ahmed Paşa, 151
 Şemsi oğulları, 80
 şer’î ve örfî hukuk, 2
 Şeref Çiftliği Vakfı, 153
 Şerefiye Mahallesi, 79

Şerefiye Mahallesi’nden İsmail Efendi bin Süleyman Bey, 358
 Şeyh Ahmed Zâviyesi, 100
 Şeyh Ali bin Şîbli Efendi Câmi-i Şerifi, 82
 Şeyh Bezenli Aşireti, 73
 Şeyh Sunullah bin Şeyh Ali, 82
 Şeyh Şîbli, xxx, 80, 139, 431
 Şeyh Şîbli ailesi, 432
 Şeyh Şîbli Tekkesi, 82, 147
 şimendifer sigara kağıdı, 329
 şinik, 13
 Şirin oğulları, 66
 Şişman oğlu, 63, 170
 şorba (çorba) tası, 340
 Şuhûdu’l hal, 53

T

Tabib Arif Efendi, 67
 tahıl arazisi, 181
 tahıl tarımı, 180, 226
 tahıl ve pirinç tekeli, 194
 tahrir, 178
 Tahrir Memurları, 184
 tahta taşıyıcılığı, 296
 tahtânî veya fevkânî (tek katlı veya çok katlı) konut, 330
 tahvîl, 33
 talebe, 87
 Talebe, 129
 Tanrıça Tyche’nin heykeli, 17
 Tanzimat reformları, 23
 tapu tahrirleri, 7
 tarımsal alanların metric boyutları, 179
 Tarla, 150
 Tarla Bekçiliği, 305
 Tarla Bekçisi, 49
 Tarlacı, 49
 Tarla-i Aynalı Köyü, 55
 Tarlaların şekilleri, 179
 tas, 340
 tava, 341
 tavil (uzun) iğne, 327
 techîz, 155
 tekâlif-i örfiye, 314
 tekâlif-i şakka, 83
 tekel, 299
 Tekel, 235
 Tekke, 40
 Tekke Mahallesi, 11, 33

Tekke Mahallesi'ndeki hâne başına gelir oranı, 173
Tekke Mahallesi'ndeki üretim, 192
tekkenişin, 147
tekkenişlilik, 80
temettü vergisi, 7
Temettûât Defterlerinin Bölgesel Dağılımı, 9
temettûât sayımları, 7
Temmettuat Defterleri, 434
Tensikât-ı Mülkiye, 7
tepsi, 343
tereke, 3, 28
tereke tahrir tutanağı, 53
tereke tahriri, 53
Tersaney-i Amire, 298
Tersaney-i Amire tarafına terk olunan kazalar, 298
Tersaney-i Amire'de inşa edilen gemilerin yapımı, 298
Terzi Hacı Mehmed Ağa bin Hasan, 39
Terzialiler, 40
tesbih, 329
Thebais, 17
Thetis, 18
Tiberiâne, 17
ticari stoklar, 14
Tirâkî Oğlu, 57
Tiryaki oğlu, 61
Tokat, 68
Topçu, 64
Topçu oğlu, 34
Topçu oğlu ailesi, 34, 371
Topçu oğlu ailesinden İbrahim Ağa bin Hacı Mehmed, 428
Topçu oğlu ailesinden Şükrü, 371
Topçu oğlu ailesinden Şükrü bin Hüseyin bin Abdullah Bey, 371
Topçu oğlu Mehmed Haseki, 27
Topçular Köyü, 54, 112
Topçuoğlu ailesinden Hacı Ağa Bey, 33
Topçuoğlu Konağı, 334
Topçuoğlu Mehmed Haseki, 26
Topçuzâde, 26, 382
Topçuzâdeler, 182, 191, 194, 207, 242, 263, 283, 287
Topçuzâdeler', 299
Toraman oğulları, 67
Tosya, 68, 383
Trablus kuşağı, 324
Trablus şalları, 324
Trablusgarb, 5

Trabzon Vilâyeti Rize Sancağı Hopa Kazası
Düz Köyü, 365
Tugrel, 83
Tulum oğlu, 208
Tunalı Hilmi Bey, 7
Tutlar, 83
Tutlar Yolu, 76
Tuz, 346
tütün demetleri, 235
Tütün fideleri, 234
tütün hasatı, 234
Tütün hasatı, 234
tütün işletmeciliği, 133
Tütün işletmeleri, 237
tütün üretimi, 240
tütün ziraatı, 184
Tütünün ekim işlemi, 234

U

Uç düzeyde servete sahip olanlar, 169
ulak, 69
ulak menzilhâne sistemi, 68
ulaşım sektörü, 295
ulema, 141
Uzun İbrahim oğulları, 66
Uzun İsmail oğlu, 61
Uzun Mustafa oğlu, 63

Ü

üretim, 172
Üskübi(ü), 298
Üskübi Kasabası, 75
Üskübü, 314
Üskübü ağaları, 45
Üskübü Ayanı Topçuoğlu Mehmed Haseki, 27
Üskübü genel nüfusu, 46
Üskübü inâs ibtidâisi, 130
Üskübü Kadı Nâibi, 133
Üskübü Kadısı Mevlana Seyyid Ahmed, 83
Üskübü Kadısı Nâibi Seyyid Mehmed Emin Efendi, 85
Üskübü Kaza Müdürü olarak İbrahim Ağa bin Hacı Mehmed, 34
Üskübü Kazası, 12
Üskübü Kazası, 91
Üskübü Kazası Ayanı Halil, 26
Üskübü Kazası Ayanı Kapıcıbaşı Topçuoğlu Mehmed, 27, 29, 30, 31, 32
Üskübü Kazası Karaköy Dîvânı, 189

Üskübü kazası müdürü olarak Hüseyin Ağa, 36
 Üskübü Kazası Nâibi, 141
 Üskübü Kazası Nâibi Abdüllatif Efendi, 137
 Üskübü Kazası Nâibi Halil Rüştü Efendi, 164,
 165
 Üskübü kent merkezi, 175, 217
 Üskübü kent merkezi, 174
 Üskübü kent ve kırsalı, 213, 432
 Üskübü merkez ve kır nüfusu, 43
 Üskübü Nâibi, 183
 Üskübü Nâibi Seyyid Abdurrahim Efendi, 138
 Üskübü tahıl işletmeciliği, 260
 Üskübü Temettuat Defterleri, 11, 15
 Üskübü Temettûât Defterleri, 15
 Üskübü Yazlık Köyü’nden Mehmed Rüştü
 Efendi bin İbrahim bin Mehmed, 358
 Üskübü’de fakirlik, 174
 Üskübü’de fakirlik olgusu, 169
 Üskübü’de tohum ekim işlemi, 187
 Üskübü’nün avârızhânesi, 42
 Üskübü’nün nüfusu, 45
 Üskübü’nün ortalama nüfusu, 43
 Üskübülü bakkal Yabancıoğlu Ali bin
 Mehmed’in dükkanı, 328
 Üskübülü Şeyh Nuri kerimesi Şerîfe Hoca
 Hatun, 159
 Üskübüyaka, 114
 üvey kardeş, 56
 Üveys oğlu, 62
 Üzüm, 346

V

vaizlik, 98
 vakfın muhasebe işleri, 77
 vakfiye, 1, 141
 Vakfiye, 4
 Vakıf Kayıtlar Arşivi, 6
 Vakıf Kayıtları Arşivi, 5
 vakıf sistemi, 74
 vali, 34
 varlıklı haneler, 434
 varlıklı kişiler, 174
 varlıklı köylüler, 213
 vasî ta’yîni, 51
 vefat etmiş olma, 13
 vekâlet, 36
 vekil, 130
 vergi, 189
 vergi kaçırınlar, 320
 vergi kaçırma, 56

vergi tahsildarı, 47
 vergi tahsildarları, 12
 vergi tarhi, 307
 vergide matrah, 314
 vergide tabi yetim kişiler, 56
 vergü-yi mahsusa, 318, 435
 vergü-yi mahsûsanın ödenmesi, 314
 vesâyet, 51, 53
 vesâyete referans olan kişiler, 53
 Veys Haseki, 26
 Viçe (Viççe/Fındıklı) Nahiyesi, 161
 vilâyet sâlnâmeleri, 6
 Virginia tütünü, 235
 vukiyye, 183
 vücuh ve kocabaşı, 7
 vükelây-ı deâvî, 357

W

W.van Deist, 334

X

X. H. de Hell, 334
 Xavier Hommaire de Hell, 42

Y

yağhâne, 14, 280
 yağlı sigara kağıdı, 329
 Yahya Bekir Câmisi, 91
 Yaka, 114
 Yaka Köyü, 114
 Yakub Oğlu, 58
 Yaldızlı Kaytan, 329
 Yaleyli Hırsım oğlu, 61
 Yaleyli Veli Oğlu, 58
 Yapılı Çakır oğlu, 61
 Yapılı Çakır oğlu ailesi, 60
 yarı-ailevi vakıf, 74
 yaş bedel tabir olunan pirinç, 189
 Yatağan bıçağı, 348
 yâve, 321
 Yayabaşı, 160
 yayla, 145
 yazıcı maaşı, 149
 Yazlık Köyü Muhtarı Deli Ömer oğlu Emin
 Ağa, 368
 yemiş, 254
 Yeni Şahsiyet Defterleri, 4
 Yeniçeri Ağalarının mezarı, 157

Yeniçeri Mehmed, xxx, 85
Yeniçeri Mehmed Beşe, 431
Yeniçeri Mehmed Câmisi, 83
Yeniçeri Ocağı, 160
Yeniçeri Ocağı'nın yaya bölüklerinden 94.
Cemaat, 158
Yeniköy Câmisi, 77
Yeniköy Câmisi Hatibi Mahmud Efendi bin İdris
Efendi, 77
Yeniköy Karyesi (Köyü), 77
Yerişler Köyü, 113
Yetim malını işletmeye alan kişiler, 52
yetim mallarının işletilmesi ve denetimi, 51
yetimlik, 13
Yılanlıca, 298
Yılanlıca (Devrek), 298
yıllık buğday ihtiyacı, 182, 232
yirmilik altın, 169
Yongalık, 77
Yörük Köyü, 66
Yörükköy Mescidi, 90
Yukarıkaraköy Câmisi, 97
Yukarıkaraköy Dîvânı muhtarı, 37

Yukarıkaraköy Dîvânı'nda yaşayan Kıptiler, 47
Yusuf Câmisi, 109
Yusuf Fakı Mezrası, 101
Yusuf Fakı Vakfı, 99, 146

Z

zâbitân, 83
zabtiye, 59
zabtiye askeri, 267
Zekeriya Mezrası, 137
Zekeriya Zâviyesi Vakfı, 137
Zekeriya Zâviyesi Vakfı, 154
zemzem suyu, 28
zenginlik düzeyi, 174
Zeytinyağı, 346
Ziraat Kalemi tahrir memurluğu, 39
Ziraat müdürlüğü, 39
ziraat müdürü, 7, 39, 283
Zurnacı Kara Mustafa, 13, 48, 427
Zümer Suresi, 164

EKLER

ÖRNEK HURÛFÂT KAYITLARI

قضاء استنبولي
في غرة جمادى الاولى
اسكوبين ميلان دوه سي قرية سنك عاشقار مسجدن مصينه ايله امام اولان محمد طريفه تجويد
اسكوبين ميلان دوه سي نام قرية ده جامع شريفه حبيب اولان محمد تجويد في الجمعة احمد تجويد
اسكوبين يقه نام موضعك قولاغند مزعد سنك دعاكوي وحصار حله سي مسجدن مودن
في غرة محرم ١١١٧ هـ

Kaza-i Üskübü

Üskübü’de Mîlân Deresi Karyesi’nde ‘Aşıklar Mescîdi’nde muayyene ile imam olan Mehmed Halife’ye tecdîd. Fî gur-re-i Cemâziye’l-Ûlâ sene 1115

Üskübü’de Mîlân Deresi nâm karyede Câmi-i Şerif’de hatib olan Mehmed’e tecdîd. Fî gur-re-i zi’l-hicce sene 1115.

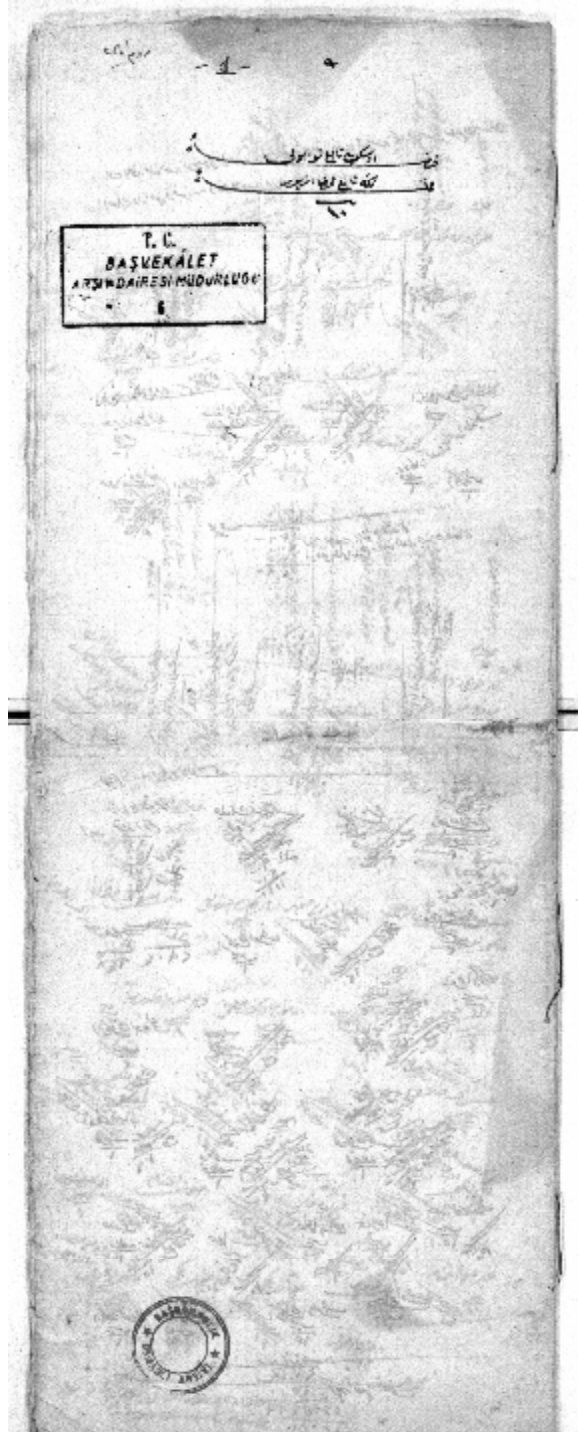
Üskübü’de Yaka nâm mevzide Kılavuz Mezrası’na duâguy ve Hisar Mahallesi Mescîdi’nde Müezin Ahmed’e tecdîd. Fî gur-re-i Muharrem 1115.

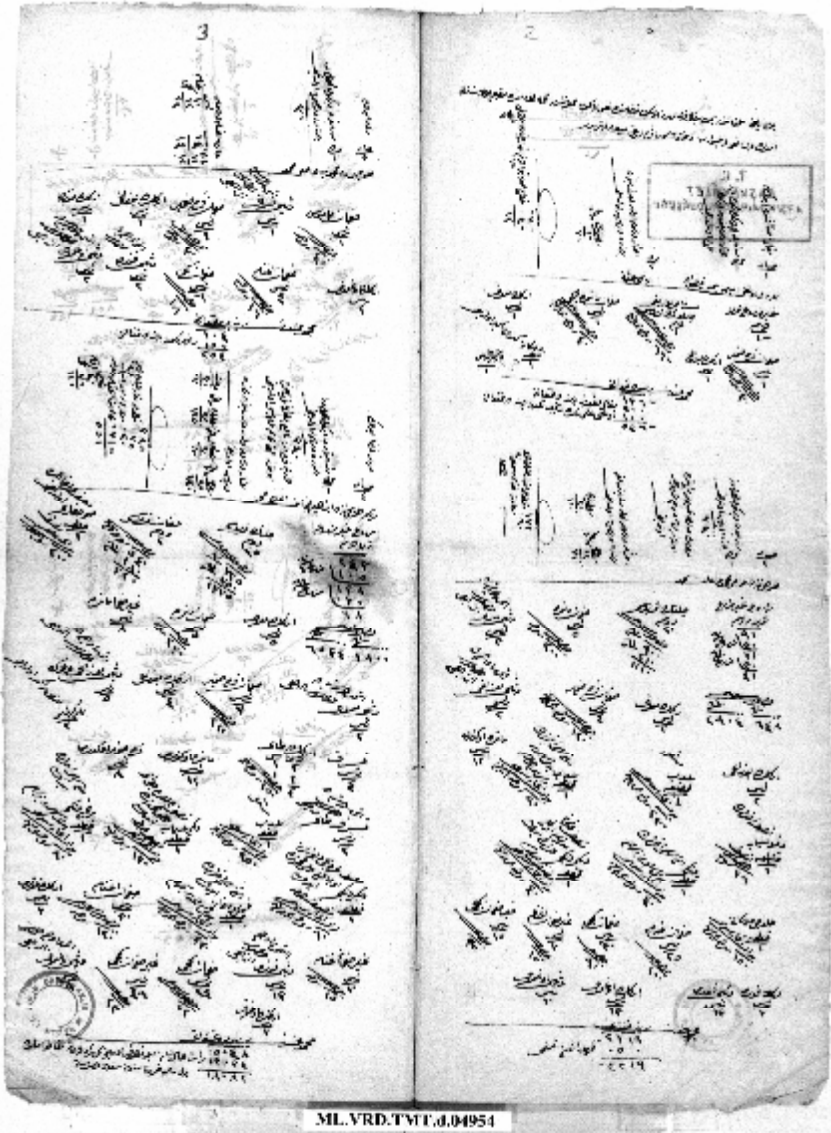
(Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Hurûfât Defteri, 1069, sayfa 85.)

ÖRNEK TEMETTÛÂT KAYITLARI

Tekke Mahallesi Örnek Temettûât Kayıtları

Defter No	Mahalle	Hâne ve Numara	Aile Adı	Kişi Adı	Meslek	Servet Miktarı (kuruş)
4954	Tekke Mahallesi	1,1, 2	Burak oğlu	İbiş bin Feyzullah ve oğlu Osman	Bakkal ve muhtar	536,5
4954	Tekke Mahallesi	2	Topçuzâde	Hacı Mahmud Ağa bin Mehmed	Erbâb-ı ziraat	3219
4954	Tekke Mahallesi	3	Topçuzâde	Mehmed bin Hacı Mehmed	Rençber	254
4954	Tekke Mahallesi	4	Topçuzâde	İbrahim Ağa bin Hacı Mehmed	Kaza Müdürü	18082

ML.VRD.TM.1.04954